This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

Google™ books

https://books.google.com

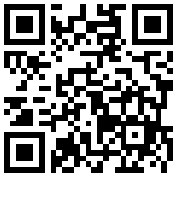

Digitized by Google

BE. 12. 0. 42
3 Vols.

MENTEM ALIT ET EXCOLIT

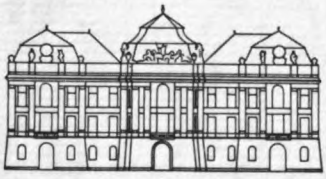

K.K. HOFBIBLIOTHEK
ÖSTERR. NATIONALBIBLIOTHEK

BE.12.0.42.3.Vol.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

THE

MYVYRIAN

ARCHAIOLOGY OF WALES,

COLLECTED OUT OF

ANCIENT MANUSCRIPTS.

VOLUME I.

POETRY.

AMMAU POB ANWYBOD——
Every thing unknown is doubted.
ADAGE.

LONDON:

PRINTED BY S. ROUSSEAU, WOOD STREET, SPA FIELDS,
FOR THE EDITORS;
AND SOLD BY LONGMAN AND REES, PATERNOSTER ROW; E. AND T. WILLIAMS, STRAND; AND RICHARD ROE, 77, FLEET STREET.
1801.

Digitized by Google

Digitized by Google

TO

PAUL PANTON, Esquire,

OF PLAS GWYN, IN ANGLESEY,

THIS VOLUME

OF

WELSH ARCHAIOLOGY

IS HUMBLY DEDICATED,

AS

A TRIBUTE OF RESPECT

FOR HIS PATRIOTISM,

AND OF

GRATITUDE

FOR HIS LIBERALITY,

IN LENDING HIS VALUABLE COLLECTION OF BRITISH MANUSCRIPTS TOWARDS COMPLETING THIS WORK,

BY THE EDITORS.

Digitized by Google

Digitized by Google

WELSH ARCHAIOLOGY.

THE GENERAL ADVERTISEMENT.

THE volumes of the Welſh Archaiology may poſſibly come into the poſſeſſion of perſons who are unacquainted with the language of the materials that are contained in them. With a view of preventing the Welſh Archaiology from being depreciated, the Editors are anxious of giving a brief and a general account of the collection, which is now added in this form to the ſcanty ſtore of archaiological literature.

There ſtill happily remains a great number of ancient manuſcripts in the Welſh tongue; ſome of them brought together into the valuable depoſitories of public-ſpirited gentlemen, who are liberally ſolicitous of preſerving ſuch treaſures for poſterity; and many manuſcripts are fortunately ſaved by attentive individuals.

Theſe books are venerable monuments of enlightened periods of literature amongſt the Britons, while ſcenes of barbarity were acted over Europe, and darkened the light of our iſland: a literature whoſe origin was not borrowed, but matured at home, under that extraordinary ſyſtem, the Bardic Inſtitution; concerning which, under the name of Druidiſm, much has been written, much miſunderſtood, and of which the world yet knows but very little.

From a conſciouſneſs that time was rapidly diminiſhing the number of our moſt curious manuſcripts, the conductors of the preſent undertaking were induced to take the neceſſary meaſures for preſerving the contents of thoſe remaining, by printing a few copies to ſupply the demand of the collectors of Britiſh Hiſtory and Antiquities. Towards accompliſhing ſuch a deſign, they lately increaſed a collection, which they had been ſeveral years accumulating for themſelves, by purchaſing many manuſcripts, and by procuring tranſcripts of others; and the editors made application alſo to gentlemen poſſeſſed of rich treaſures of this kind, for the uſe of their writings.

Digitized by Google

The materials being arranged, from the above-mentioned fources, it was found that the plan naturally divided itſelf into two parts; one having poetry for its object; the other proſe; and that it was eligible to purſue the following order in the execution of it.

The firſt volume is appropriated for ſo much of the ancient Poetry of the Britons as fate has bequeathed to us; and comprehending all the remaining compoſitions, from the earlieſt times to the beginning of the fourteenth century. To thoſe who are tolerably well verſed in Welſh literature, this will appear a very proper point for the concluſion of the volume; as it forms a remarkable epoch in the character of our poetical compoſitions in particular; reſulting from the loſs of patronage, occaſioned by the great change in our political condition.

The ſecond volume of Poetry includes the moſt ſelect performances of the fourteenth, fifteenth, and ſixteenth centuries.—However charming all the effuſions of the Cambrian muſe, during thoſe periods, may appear to the few, who are acquainted with them, the Editors muſt content themſelves with giving ſuch pieces only, as ſeem moſt deſerving of notice, from their intrinſic merit; or as they may tend to elucidate our hiſtory, or to diſplay our national manners and cuſtoms: for, by publiſhing the whole, which would extend to many volumes, there would be great expence incurred, without adequate gratification to the public.

Theſe volumes will form a theſaurus of ancient Britiſh verſe, through the ſpace of about twelve hundred years; and they will diſplay various characteriſtics, with reſpect to ſtyle and manner.

The firſt volume of Proſe Archaiology is dedicated to hiſtory. It will embrace about the ſame extenſive period as the firſt volume of poetry; that is, from the fifth to the beginning of the fourteenth century. Therein the reader may perceive, that the Welſh have ſome records of their origin, and of ancient events, the preſervation of which muſt obtain to them fair cauſe of exultation, in the preſence of the nations of Europe.

The ſucceeding volume of Proſe contains monuments of various parts of learning and ſcience: amongſt other matters, maxims of ſocial economy and morality; a ſplendid collection of proverbs; inſtitutes of grammar and of poetry. Theſe, as they become known, will ſhine unexpectedly and with brilliant luſtre before the world.

With reſpect to the nature and character of a collection of miſcellaneous ancient writings, to ſuch as do not underſtand the language in which

Digitized by Google

they are conveyed, no ſatisfactory information can be given, by an introductory diſcourſe, however elaborate it may be; therefore the Editors will not make the attempt, truſting that the intention will be adequately anſwered, by a reference to the table of contents prefixed to each volume, wherein any peculiar characteriſtics of the reſpective pieces are pointed out. But however, there are ſome hiſtorical ſketches of perſons and things, appertaining to the object of this publication, which could not be well paſſed over; theſe the reader will find, under the head of a Review of Britiſh Literature, in the concluding volume.

The Editors beg leave to expreſs their particular thanks to THOMAS JOHNES, Eſq. of Havod, member of parliament for the county of Cardigan, for the liberality which he has ſhewn, by lending his very valuable collection.

To PAUL PANTON, Eſq. of Plas Gwyn, in Angleſey, the Editors likewiſe return thanks for the generous promptitude with which he gave the free uſe of his very valuable manuſcripts.

To GEORGE CHALMERS, Eſq. the Reverend WILLIAM COXE, the Reverend JOHN WHITAKER, and SHARON TURNER, Eſq. thoſe learned men, who have kindly imparted advice, and who have encouraged the appearance of the Welſh Archaiology before the world, the Editors preſent their beſt reſpects.

To their reſpected friends and fellow-labourers in Welſh literature, they alſo return thanks, for the uſe of their curious manuſcripts, and alſo for their advice and good offices reſpecting the conduct of the work; and whom they beg leave particularly to mention here by name:

The Reverend EDWARD DAVIES, of Olveſton, in Glouceſterſhire.
The Reverend RICHARD DAVIES, of Bangor.
The Reverend Mr. WILLIAMS, of Treffos, in Angleſey.
The Reverend WALTER DAVIES, of Meivod, in Montgomeryſhire.
The Reverend PETER WILLIAMS, of Llan Rug, in Caernarvonſhire.
The Reverend Mr. HERBERT, of Dolgellau.
The Reverend Mr. EVANS, of Brechva, Caermarthenſhire.
Mr. EDWARD JONES, of Green Street, Groſvenor Square, London.
Dr. GRIFFITH ROBERTS, of Dolgellau.
Mr. RICE JONES, the aged bard of Blaenau.
Mr. HUGH MAURICE, of Tooley Street, London.
DAVYDD THOMAS, *y Bardd.*
THOMAS EDWARDS, *y Bardd.*

Digitized by Google

From the liberality and patriotiſm of the poſſeſſors of the ſuperb collections of WYNNESTAY, GLODDAITH, and HENGWRT, the Editors anticipate the pleaſure of enriching the ſubſequent volumes, out of thoſe treaſures of ancient Britiſh lore. And when their taſk is completed, the Editors hope, in having thus rendered a more eaſy acceſs to the treaſures of Britiſh manuſcripts, that ſome individuals, who are properly qualified, will ſhew a ſolicitude for their value, by publiſhing literal tranſlations of them, as a means of attracting the attention of the literary world, which will repay to Britiſh literature what is due to it for the oblivion of centuries.

OWEN JONES.
EDWARD WILLIAMS.
WILLIAM OWEN.

London, the Firſt day of January, 1801.

Digitized by Google

A SHORT REVIEW

OF THE

PRESENT STATE OF WELSH MANUSCRIPTS.

THE exiſtence of very ancient Welſh Manuſcripts in proſe and verſe, has been announced conſiderably more than two centuries ago: many reſpectable Engliſh writers have expreſſed a degree of ſurprize, and even regret, that theſe valuable remains of antiquity have never been conſigned to the preſs; and ſo long have their expectations been diſappointed, that hints, and even aſſertions, have of late been thrown out, that we have none, or none that are authentic; we will however adviſe ſuch as entertain this opinion to ſuſpend their judgement until the completion of this publication.

Our old manuſcripts have for ages been locked up in the libraries of ſome of the firſt families in Wales, firſt in rank, firſt in fortune, and what on the preſent occaſion is worth notice, firſt of birth and deſcent. Theſe libraries have not for ſeveral centuries been diſturbed by change of proprietors. In every other nation of Europe ſuch venerable monuments of anceſtral celebrity, in the poſſeſſion of ancient and opulent families, would have been long ago produced to the world with a degree of exultation that would have been very laudable; but it has not been ſo in Wales; patriotiſm and nationality admit of modifications that are truly philoſophical; and, where they thus appear, are productive of very beneficent conſequences. They encourage learning, improvements, and, in general, whatever tends to advance the progreſs of genuine civilization; but theſe firſt-moving virtues, for ſuch they certainly are, have almoſt diſappeared in Wales. The *Amor patriæ* has long ceaſed to actuate the ſouls of families, who for many ages were by the Welſh nation regarded as the deſcendants and repreſentatives of their venerated princes; who were even as ſuch obeyed by them, for a long time after the title of ſovereign was no longer allowed them. Theſe families found their accounts in the general and warm attachments of the natives of Wales, who now know not thoſe that are deſcended from their ancient native ſovereigns, or, if they do, regard them not as ſuch.

About the time when Wales was incorporated with England, government ſeems to have entertained an idea that it was not ſafe or politic to

Digitized by Google

ſuffer the Welſh language to live; the uſe of it was diſcouraged, and all that could decently, and with ſaving-appearances, be done, was attempted, to ſuppreſs and annihilate it.

On the Reformation, the Welſh expreſſed a wiſh to have the Bible in their own language; and in 1563, an act of parliament enacted that before the firſt day of March 1566, (little more than two years) the Scriptures of the Old and New Teſtaments ſhould be tranſlated, printed, and be ready for uſe in the churches of Wales; but, towards effecting this, not a ſingle farthing was ever allowed by parliament, or any otherwiſe by government. The Bible was tranſlated, and well tranſlated, was printed, and brought into uſe, but not at the expence of government, which had given profuſe encouragements to the Engliſh tranſlators of it. They were a few pious and patriotic individuals who did the Welſh this great ſervice. Their names are known, and will, with high veneration, be known, as long as the Welſh language lives, which will be, we preſume, as long as the iſland of Britain exiſts. Why Welſh Bibles were taken out of churches and burnt, as we have it recorded, and Engliſh ones ordered to be uſed in the room of them, cannot now be well known; we truſt that, however hoſtile the politics of this country were once towards our language, they have ſo far ceaſed to be ſo, as to become abſolutely indifferent about the matter. That it has been once in contemplation to baniſh the Welſh language out of Wales, admits of no poſitive proofs, but ſuch as are ſtrongly preſumptive forcibly obtrude themſelves upon us; otherwiſe how is it that our literature has never experienced that degree of patronage and encouragement that would have enabled ſome individuals to uſher it into the world. We deſire to be underſtood as ſpeaking of paſt times, ſincerely hoping that thoſe of the preſent will make amends before the tribunal of the literary world.

The printing of our ancient manuſcripts has long been anxiouſly but deſpairingly wiſhed for, and many perſons of learning and every other neceſſary qualification, have at various times appeared in Wales. Attempts were made by them to bring thoſe manuſcripts out of their long and deep ſecluſions, but without any ſucceſs; how far the abſurd politics that would (had it been known how) have laid violent hands on the Welſh language, had ſucceeded in engaging the firſt and leading families of the principalitiy to act on ſuch an idea, admits of no proof now, beyond that of a ſtrong preſumption; and if a few exceptions exiſted, which we will not deny, they were not numerous or powerful enough to give energy and effect to ſuch an undertaking.

Digitized by Google

Many collections of Welſh manuſcripts were formed, ſince the reign of Elizabeth, by curious perſons, with a view of their preſervation; among thoſe, which ſtill remain, the following are the principal.

IN NORTH WALES.

The collections of

Sir W. W. WYNNE, at Wynneſtay.
Sir THOMAS MOSTYN, at Gloddaith.
GRIFFITH HOWEL VAUGHAN, Eſq. at Hengwrt.
PAUL PANTON, Eſq. at Plas Gwyn.
—— LEO, Eſq. at Llanerch.
GRIFFITH ROBERTS, M. D. at Dolgellau.
Mr. RICE JONES, at Blaenau, near Dolgellau.
Rev. RICHARD DAVIES, at Bangor.
DAVYDD THOMAS y Bardd.
THOMAS EDWARDS y Bardd.

SOUTH WALES.

The collections of

THOMAS JOHNES, Eſq. at Havod.
HERBERT HURST, Eſq. at Ceubalva, near Llandaf.
DAVID THOMAS, Eſq. at Trev Groes, near Cowbridge.
—— TURBERVILLE, Eſq. at Llanaran.
Mrs. BEVAN, at Tre'r Bryn, near Cowbridge.
Rev. JOSIAH REES, at Gelli Gron.
HENRY WILLIAMS, Eſq. at Cruc Hywel.
Mr. EDWARD WILLIAMS the bard, at Flinſton.

LONDON.

The collection of the Britiſh Muſeum.
The Welſh School.
Mr. OWEN JONES.
Mr. EDWARD JONES.

OXFORD.

The collection of Jeſus College.
The Rev. Mr. PRICE, at the Bodleian Library.
The Earl of MACCLESFIELD, near Oxford.

One of the earlieſt and moſt aſſiduous collectors, was JOHN JONES, of Gelli Lyvdy, who continued making fair tranſcripts of choice ma-

Digitized by Google

terials from about 1590 to 1630, as appears by his excellent practice of affixing dates to all his labours. His volumes are folios and quartos, generally containing upwards of 1000 pages; and of these volumes the Editors are acquainted with upwards of 40, dispersed amongst various collections. The next were the cotemporaries, ROBERT VAUGHAN and WILLIAM MAURICE; the former of the *Hengwrt*, and the latter of the *Wynnestay* collections.

The learned EDWARD LLWYD, author of the *Archæologia Britannica*, spent the whole of his life and fortune in collecting manuscripts, and intended to print the most important of them; after he had struggled with almost insurmountable difficulties for many years, he brought together upwards of a hundred and eighty volumes of old writings, many of them of great value; he had been promised admittance to some of the first libraries for ancient manuscripts in Wales; but when it became known what services he intended to Welsh literature, his friends forsook him, and withdrew from him the patronage, which they had once promised him: books in or of use to the Welsh language were not to be encouraged. Of this he complains when speaking of one of those pseudo friends *. In short, he met with oppositions that disgrace the age, in which it was his misfortune to be born. The most malignant artifices were practised, to obstruct him; so that he was not able to accomplish his laudable design. He died, not far advanced in years, and left his valuable and numerous collection to Sir JOHN SEABRIGHT; in whose library they remained for almost a whole century, inaccessible to any one that could make a proper use of them: and it was feared they were lost for ever; but, very fortunately, as many of the books as were not scattered about and lost, lately became the property of THOMAS JOHNES, Esq. of Hafod, and are lodged in his superb and immensely valuable library. This very patriotic gentleman, with that generosity which actuates him on every other occasion, has put these manuscripts into the hands of the Editors of the present publication.

Not long after the death of Mr. *E. Llwyd*, another gentleman of learning and appropriate abilities, the Rev. MOSES WILLIAMS, engaged in a similar enterprize, and collected a number of valuable manuscripts. Owing to the prevalence of the same spirit, he also failed of success, and was disappointed by those who had promised him their patronage: he left his collection of manuscripts to Mr. William Jones, originally of the

* *At postea a quibusdam magis pseudopoliticis opinor, quam literatis dissuasus promissum revocavit.* Vide Arch. Brit. p. 204. col. 2.

Digitized by Google

pariſh of Bodavon, in Angleſey, and who was the father of the late celebrated Sir WILLIAM JONES. This gentleman, on his death bed, conſigned the books to the cuſtody of the late Earl of MACCLESFIELD, under the ſingular injunction of not even ſhewing them to any perſon whatever. But, as the preſent noble poſſeſſor of them is at liberty to act agreeably to his own ſentiments, the Editors hope that he will depoſit them in the Britiſh Muſeum.

The late indefatigable Mr. LEWIS MORRIS, ſuperintendant of the royal mines in Cardiganſhire, employed the beſt part of a pretty long life in collecting manuſcripts, and was for a while very ſucceſsful; he was fortunate enough to be admitted into Hengwrt library in Merionethſhire, the property of the late HUGH VAUGHAN, Eſquire, and he copied thence a great number of very valuable articles; amongſt them the works of our oldeſt bards, from manuſcripts, ſome of which are older than the 12th century, which he collated with others of nearly the ſame antiquity. Mr. Morris had a deſign of printing many, or moſt of thoſe ancient poems, with many things beſides; but he was all the days of his life ſo perplexingly engaged in buſineſs, that he was never enabled to accompliſh any of his deſigns. At his death the manuſcripts came into the poſſeſſion of his brother, the late Mr. *Richard Morris*, of the Navy Office, who, by his laſt will, left them to the CYMMRODORION SOCIETY; and they are now depoſited in the library of the WELSH SCHOOL, *Gray's Inn Lane, London*; acceſſible to all that are found qualified to make a proper uſe of them. The collection contains upwards of 80 volumes, and their contents are chiefly ancient poetry.

The late Rev. EVAN EVANS devoted the whole of his life to the ſervice of the Welſh language, and its literature; he alſo had been permitted, by Mr. VAUGHAN, to copy the works of our ancient bards, from HENGWRT LIBRARY. He had likewiſe acceſs to the library of the late Sir WATKIN WILLIAMS WYNNE, which contains a noble collection of ancient Welſh manuſcripts.

The two laſt-mentioned collections contain ſeveral of the oldeſt manuſcripts that are in the Welſh language. From a careful examination of the hand writings, and a compariſon with manuſcripts whoſe dates are aſcertained, ſome of them muſt be attributed to different periods, from as early as the ninth century downwards. Much of the contents of the Hengwrt books, being about 170 in number, has been detailed by Mr. Llwyd in his Archæologia Britannica.

Mr. EVANS was admitted to the collection of the late Sir ROGER MOSTYN, which alſo preſerves a very great number of ancient ma-

Digitized by Google

nuſcripts of great value: he likewiſe copied the works of the oldeſt bards, from a very large vellum manuſcript, called the Red Book, in the library of JESUS COLLLEGE, OXFORD, which contains, beſides this valuable volume, ſome other ancient Welſh manuſcripts. He thence alſo copied ſeveral valuable hiſtorical tracts of the 12th century, &c. He, beſides what has been mentioned, explored every corner of Wales, in queſt of manuſcripts, and met with conſiderable ſucceſs; but the neceſſary encouragement, which was ſolicited towards putting a part of what he had thus collected to the preſs, was withheld from him; and he only was able, in 1764, to print a few ſpecimens of ancient Welſh poetry with an Engliſh tranſlation in a volume, which at the time ſold for ſix ſhillings, and for the copyright of which the late Mr. DODSLEY gave him twenty pounds. Poor EVANS! he ſpent the laſt years of his life in want; but a little before his death, the late PAUL PANTON, Eſquire, of Angleſea, ſettled on him an annuity, ſufficient to ſecure to him the neceſſaries of life; and Mr. EVANS, in return for Mr. PANTON's beneficence, left him his collection of manuſcripts. Some of thoſe are ancient, but the greater number are tranſcripts from the Wynneſtay and Hengwrt books, being upwards of 80 volumes in the whole. Mr. Panton opened his library, as ſoon as it became the depoſitary of this valuable collection, to ſuch as knew how to make proper uſes of the books, with a liberality and politeneſs that will be gratefully acknowledged, not only by thoſe who had immediate experience of it, but by all in Wales, to remoteſt futurity, who ſhall be informed, or amuſed, by what they thus derive from him. The ſame muſt be ſaid of his worthy ſon, the preſent PAUL PANTON, Eſquire; who has, with the moſt generous affability, favoured the Editors with the free uſe of his manuſcripts; and has treated with uncommon politeneſs thoſe who for the purpoſe of this publication viſited his valuable library.

With a chearfulneſs equally polite, has the Rev. RICHARD DAVIES, of Bangor, favoured the Editors with the loan of his valuable manuſcripts, as well as with the moſt friendly hoſpitality to thoſe who at his houſe were permitted to examine and copy whatever they wiſhed for in his library.

From many other parts of Wales the Editors have received valuable communications; all of which will, in a proper place, be duly acknowledged and ſpecified.

Thoſe who thus favour the undertaking will be gratefully remembered by our lateſt poſterity, and their names will remain conſpicuous amongſt thoſe in whom a new and more enlightened epocha of Welſh

Digitized by Google

literature commences; for ſuch we hope will be the preſent commencement of a new century. A taſte for books in their own language is now reviving, and gains conſiderably amongſt the Welſh; than which nothing can more effectually ſecure their morals, and conſequently their happineſs; eſpecially as there are not, and we hope never will be, in our language, any ſuch immoral and otherwiſe pernicious publications, as in moſt other countries are the bane of morality, and of ſocial happineſs. From this circumſtance we claim ſome honour, due, and juſtly ſo, to our humbler claſſes, in whoſe hands, and at whoſe mercy, our literature has for ages been; and yet never conſiderably abuſed, or perverted from its proper ends of genuinely civilizing our ſucceſſive generations.

It is hoped that this publication of our ancient literary remains will in ſome degree reanimate the genius of our country, enrich and purify the language of our writers, afford them models of writing in verſe, and even, in ſome inſtances, in proſe, that are more natural and truly beautiful, than awkward imitations can ever be of what, though in Greece and Rome natural, are not ſo amongſt the ANCIENT BRITONS, who have a ſpecies of poetry peculiarly their own; of indigenous growth, founded on principles, which, if they are not always thoſe of *Ariſtotle*, *Boſſu* and other votaries of Art, are undoubtedly thoſe of NATURE, and of NATURE as ſhe exhibits herſelf in the climate of BRITAIN, and in the manners of the remnants that ſtill exiſt of its *aboriginal* inhabitants.

Thoſe who may take ſome pains to acquire a proper knowledge of our language will be convinced of its rich copiouſneſs and powers; it retains within itſelf the primitive roots of every word it poſſeſſes, and thoſe, for aught that we can diſcover to the contrary, in their primeval acceptations. Theſe roots ſo aptly aſſociate, in eaſy and elegant compounds, that we are not under the neceſſity of borrowing a ſingle term, in any art or ſcience, from other languages, ancient or modern. The origin of our verb is obvious; our derivatives are peculiarly neat; the names of perſons and places, as *Caſwallawn*, *Caſſivelaunus*; *Cynvelyn*, *Cunobelinus*; *Caratoc*, *Caractacus*; *Prydain*, *Britain*; *Celyddon*, *Caledonia*; *Eſſyllwyr*, *Silures*, *&c. &c.* are compounds and derivatives, on preciſely the ſame principles that ſtill actuate the language, and are as familiar to us as if they were of recent formation; which proves to a demonſtration that our language has altered but very little or nothing; and equally demonſtrates that it was formed long before the Roman invaſion. It appears to have at that time attained to a ſtability, which

Digitized by Google

ſecured it againſt all the ſtorms that, through almoſt two thouſand years, have aſſailed it. This accounts for its having eſcaped with life, when all the languages of the ancient Roman empire died in its fall, even the Latin itſelf. Through all the dark ages, which ſucceeded the ruin of that empire, the Welſh, for every purpoſe of literature, uſed their own language, whilſt every other neighbouring nation were generally obliged to have recourſe to the Latin tongue.

The ancient Welſh literature has been viewed in very falſe lights. The Welſh nation and language, as we have juſt obſerved, had paſſed through half a thouſand years of Roman learning and civilization, before the period wherein the oldeſt extant of our bards lived; they had alſo become CHRISTIAN for ſo long a time before; of courſe a literary people. After having poſſeſſed the advantages of ſo long and luminous a period of knowledge, how unjuſtly are our ancient manuſcripts viewed through the ſame medium with the fictions of modern times? We pretend to give nothing from oral tradition; we produce many hundreds of manuſcripts of undoubted antiquity, marked with all the genuine characteriſtics of authenticity.

No one branch of literature ever exiſts amongſt any people by itſelf, ſingly and alone; it is always accompanied by others; thus in Wales we have in our old manuſcripts, beſides poetry, hiſtory, geography, ſuch as it is, aſtronomy, laws, ethics, devotional tracts, agriculture, grammar, vocabularies, criticiſms, lives of ſaints, medical tracts of various ages; and all theſe by very numerous authors. Such are the natural and unavoidable circumſtances of literary knowledge; before we can hope to eſtabliſh a forgery, in any one ſingle branch, it is abſolutely neceſſary that we ſhould forge in all, or moſt, of the others, that every thing may have its inſeparable concomitants. To ſay that letters had been uſed in any country, and they had never been applied to, or ever had for their object more than one branch of learning, is as probable a tale as if one ſhould ſay that he had ſeen a large and fertile country, where only one ſpecies of plant grew, but that in the greateſt luxuriancy. In all theſe various branches put together, the Welſh language affords upwards of a thouſand, we will venture to ſay two thouſand manuſcripts of very conſiderable antiquity.

Where a great number of copies of any work are found, that circumſtance is a ſufficient proof, that it has been long extant; and more particularly ſo, if ſuch numerous copies are obviouſly of various antiquities; clearly evinced to be ſo, by the very various appearances of age, of colour,

Digitized by Google

of decays of hand writing, &c. appearances that art can never give; at leaſt it has not hitherto ſucceeded in the attempt. Nothing but a great length of time can poſſibly give exiſtence to ſuch a number of copies, of characters and complexions ſo various, as we produce. This argument becomes ſtill ſtronger, if thoſe books appear to be of thoſe ages when but few could write, and when inducements to write were alſo but very ſmall: a ſtill greater length of time is neceſſary, under ſuch circumſtances, to produce ſuch a multitude of copies: and hundreds of Welſh manuſcripts are of ſuch a deſcription.

The copy of a negligent or unſkilful tranſcriber gets into the hands of one who detects its errors, and in his own way corrects them; in the hands of another perſon ſuch errors are corrected in a different manner; a third ſupplies the defect, on ideas of his own, very different ſometimes from either of the others; ſo does a fourth, a tenth, and poſſibly a hundredth. Thus will copies, in a long ſucceſſion of years, differ greatly from each other, and perhaps every one of them in ſome things from all the others; and when time has left the original at a very remote diſtance, it becomes imperceptible, where no copy by the author, or of, or near his age, can with any probability be diſcovered. The judicious critic can only prefer that copy, which has the beſt readings; that has the feweſt inconſiſtencies in ſenſe, purity of language, manners, verſification, and the like. When a time arrives, wherein we find a great multiplicity of ſuch copies, we may be well aſſured that their original is very ancient; for ſuch a multiplicity of copies, of variations in readings; of apparent but very various antiquities, evinced by the effects of time in different degrees upon them, can never be produced but by a long ſeries of ages. Theſe things are, as we may term them, the grey hairs and wrinkles of old age, which never deceive thoſe who behold them. The many copies extant of the ancient Welſh bards have been thus acted upon, by time and by accident; of courſe they are authentic; or there muſt have exiſted a very great number of forgers ſomewhere, and at ſome time, as remote at leaſt as the appearances of the greatly decayed manuſcripts indicate, who combined thus to impoſe on the world; and in every age there muſt have been a ſucceſſion of forgers, who, poſſeſſed of a ſecret, very ſimilar to that of Free Maſons, continued the fraud, and all to no purpoſe. If there are any who can poſſibly believe ſuch a thing, we warmly congratulate them on the peculiar ſupe-

Digitized by Google

riorities of their underſtandings; who can ſtand under mountains of abſurdities and improbabilities without falling.

Our bards were not barbarians amongſt barbarians; they were men of letters. We are informed in what ſeminaries they were educated; we talk not fooliſhly and incredibly of oral tradition, in ſuch caſes, but inform the world where their works are preſerved, in very ancient and very numerous manuſcripts; we name the libraries of the moſt opulent and reſpectable families of our country, the libraries of Jeſus College, the Bodleian, the Britiſh Muſeum, and others. In theſe have our manuſcripts been preſerved for ages; in theſe they remain at preſent; and in theſe, we preſume, they will be well preſerved for ages to come, open to all thoſe who, poſſeſſed of proper qualifications, may, *rationally incredulous*, wiſh to be informed; ancient copies are alſo found in private hands pretty numerouſly, in moſt parts of Wales; and that *ſtubborn audacity*, which either withholds or gives falſe evidence, is not chargeable on us; and we hope that we ſhall never have any occaſion to bring a charge of *audacity equally ſtubborn* againſt thoſe who, without examining the evidences, which we point out to them, who may preſume to decide one way or the other, either for or againſt the authenticity of what we now give to the preſs.

Theſe ancient poems have for ages been ſecluded from the eyes of the public; and ſome of the collections very difficult of acceſs; and very miſtaken ideas of them have for a long time circulated through every part of Wales; there are conſequently preconceptions, from which many will too raſhly criticiſe; but a long courſe of ſtudy is abſolutely neceſſary to underſtand them properly: facts of which no other records remain are often alluded to; opinions that are forgotten; manners that no longer exiſt, idioms and figurative modes of expreſſion that are obſolete, and obſcured by various ſchemes of orthography, ariſing from the inadequacy of the Roman alphabet to repreſent the ancient Britiſh one, render many paſſages almoſt unintelligible to novices. It is not from a ſuppoſed loſs, or corruption of our language, that they are difficultly underſtood; they contain very few, if any words, either radicals or derivatives, that are not at this day of common uſe, in one part or other of Wales; nor have any of thoſe words materially changed their acceptation. Our language, as ſome have imagined, is not altered; it is therefore to be regretted that the Reverend Evan Evans did not, in his Diſſertatio de Bardis, inveſtigate and point out the various things which embarraſſed him, inſtead of aſſigning

Digitized by Google

all the difficulties to the language. In many of the alluſions indeed they are dark, mutilations occaſionally met with out of the queſtion, which equally confuſe in every age, the preſent as well as the paſt, and are matters, not of language, but of accident. Yet with all theſe difficulties, which we have mentioned, a little cloſe application to them will make pleaſing diſcoveries; for, beſides frequent inſtances of beautiful poetry, it will be found that from our old bards new and great lights on hiſtory are obtained; they exhibit lively pictures of primitive manners, afford curious anecdotes of our ancient knowledge, eſpecially of the very beautiful ethics of our remote anceſtors; who ſeem to have penetrated farther into the knowledge of human nature than the world can be eaſily brought to believe; and on theſe occaſions we ſee the Welſh piercing into depths that are almoſt unfathomable to other languages. Some inſtances of this will be produced in a proper place, from the works of our venerable bards, and alſo from our very ancient moral aphoriſms, which are of a nature ſo very ſingular in their ſtructure, turn of thought, and mode of expreſſion, that there has not yet been known a language in the world whence they could have been in any degree derived, or wherein ſtrength, clearneſs, neatneſs, and facility of expreſſion, can be equally found *.

We conceive it one of our greateſt duties to give theſe ancient manuſcripts with the moſt ſcrupulous fidelity, *as we find them*; even with all their real or ſuppoſed errors of orthography, omiſſions, interpolations, defective arrangements, of words, lines, ſtanzas, and the like, however obvious theſe may be; and to leave the work of purging them of ſuch defects to the judicious and candid philologiſt. This we think the beſt way of obviating the charges of impoſition and colluſion, which may fairly be brought againſt thoſe who ſend writings into the world, through the medium of the preſs, in colours not originally their own; making them to appear what they will not in reality be found to be, by thoſe who ſo far honour them as to explore the ſources from whence they are derived.

Several of the ancient collectors of the works of our bards appear to have had more affection for, than knowledge of, what they copied; and

* Thoſe who take a pleaſure in the reſearch of antiquity, would find their toil well requited, were they to learn the Welſh language, in order to judge for themſelves, after the example of Sharon Turner, Eſq. the elegant author of the Hiſtory of the Anglo Saxons.

Digitized by Google

perhaps the greateſt number of the oldeſt manuſcripts of every nation, language, and age, are in the ſame predicament as ours; nor is this in the leaſt an impeachment of their authenticity; but, on the contrary, a very corroborative proof of it; eſpecially where ſuch defective copies are (as in our caſe) numerous, and thoſe defects in the ſame paſſages numerouſly varying from each other, as we have already more fully obſerved.

In ſome of our oldeſt bards, paſſages that are *papiſtically ſuperſtitious* appear, though but ſeldom; and ſome half-informed critics wiſh to conſider ſuch pieces as ſpurious. The churches of Wales, they obſerve, ſubmited not to the papal authority till long after the age of TALIESIN and others; ſo far they are right; but though the *power* of the *church of Rome* was not then, nor for two centuries at leaſt afterwards, acknowledged in *Wales*, many of its ſuperſtitions had taken root amongſt us. Of this we have the moſt unequivocal proofs, from monumental inſcriptions anterior to the age of our moſt ancient bards, of whoſe works we have any thing remaining; amongſt others, thoſe in the church-yard of *Lantwit Major*, in *Glamorgan*, where the monaſtery of *Iltutus* ſtood, are ſtriking inſtances. Two of theſe monumental pillars, or croſſes, as their inſcriptions inform as, were erected by *Samſon*, archbiſhop of Dole, in Britany, who was the diſciple and ſucceſſor of *Iltutus*, about the year 500, or rather earlier: for *Iltutus* was veſted with the ſuperintendency of this monaſtery of St. *Germanus* about the year 440. For theſe reaſons ſuch paſſages of ſuperſtitious doctrines affect not the authenticity of the poems in queſtion; imprudent ſticklers for the imaginary honours of our ancient church, or any thing elſe, that wears the colours of unphiloſophical nationality, would admit, or reject, as beſt ſuited their prejudices; and would conſequently greatly mutilate, and otherwiſe corrupt our old manuſcripts, give the world a very fallacious idea of them, and bring the whole into diſcredit: but, on our plan, the authenticity of every piece has, beſides other ſupports, a foundation of its own to reſt upon; and if its own ſhould be found unable to bear it up, that of another may not be ſo in the leaſt.

The index of the contents of the firſt volume of poetry will give the reader a tolerably exact idea of the periods when the different poets flouriſhed, as the years are put therein after the name of each.

It has been already obſerved, that in the concluſion it is intended to give a diſſertation on the ancient Welſh poetry; wherein we ſhall conſider the nature and peculiar character of it; analize the verſe of our dif-

Digitized by Google

ferent periods, point out in what they differed, the progreſs of their improvements, and enlarge on the ſubject of alliteration. This will enable the reader, who meets, as he frequently may, with ancient anonymous poems in Wales, to form a tolerable judgement of the age wherein they were written. It is intended alſo to give a catalogue of all our ancient writers in proſe and verſe, with ſuch anecdotes of their lives as are known, what remains of their works, in whoſe poſſeſſion, and to give a proper account and deſcription of ſuch manuſcripts as we have uſed, and as many others as we can meet with, or be well informed of.

The ſecond part of this volume, as is likewiſe obſerved before, contains the works of a great number of our moſt celebrated bards of the ſecond period, commencing at the beginning, or nearly ſo, of the twelfth century, and continued into the fourteenth century. At the cloſe of this period our verſification had attained to ſuch a degree of perfection, by regular and progreſſive improvements, that no language, ancient or modern, ever yet attained to. Our ſyſtem includes not only all the varieties of verſe that has yet been produced in all known languages, and in all known ages, but alſo a number equally great of ſuch conſtructed verſe as we have neither ſeen nor heard of, in any country, or in any tongue; and yet theſe latter ones are by far the moſt beautiful and muſical that we have. This ſyſtem comprehends twenty-four claſſes of verſe, or twenty-four elementary principles; theſe claſſes, and their ſubdiviſions, include every ſpecies of verſe that has ever yet, in any age, or amongſt any people, been produced; beſides, as juſt obſerved, a prodigious number of originals entirely and excluſively our own. All which had been diſcovered and brought into general practice about the cloſe of this our ſecond period. But with the whole being arranged and reduced to a regular ſyſtem commences our third period, the object of the ſecond volume of poetry, which muſt conſiſt now of only a ſelection from a great number of bards, the whole of whoſe works could not be compriſed in a very great number of volumes. This period will come down to the time of queen Elizabeth; ever ſince which period our poetry has been lamentably on the decline, till within about forty years ago, when a conſiderable revival took place; and it is now ſlowly returning, by an advancing reformation, to its ancient purity, which will be where it ſhould ſtop, a little ſhort of the exceſſive refinements to which it once attained. A ſelection of a ſufficient variety of the *beſt*, rather than the reſtoration of the *cumberſome whole* of our *ancient metres*, is that which ſeems moſt deſirable, and of attaining to this we are, ſeemingly, in a pretty fair way at the preſent conjuncture.

Digitized by Google

CONTENTS.

Aneurin. 510—560.

GODODIN, a poem on the battle of Cattraeth, the moral of which is to ſhew the evil of intemperance and want of diſcipline in war. Page 1

Odes of the Months, containing maxims and moral obſervations. 14

Talieſin. 520—570.

Some account of his birth. 17

An account of himſelf—myſtical. 19

Elphin's conſolation. 20

To Mead—invocation for Elphin's releaſe. 22

To the wind—the ſame ſubject. 22

The bard's juvenile accompliſhment. 24

The great world—myſtical. 25

The little world. 26

The gall of the Bards—ſatyrical. 26

The circle of the Bards—myſtical. 27

The beautiful things. 28

Battle of the Trees—myſtical. 28

The appeaſing of Lludd—hiſtorical. 31

The Primary Gratulation—hiſtorical. 32

The Inimical Confederacy—hiſtorical and myſtical. 34

The Chair of Talieſin. 37

Ode to the Wind—hiſtorical. 38

Ode to Ale—hiſtorical. 39

The Plagues of Egypt. 40

The Rod of Moſes—religious 41

The ſame ſubject. 42

The war horſes. 43

The Lorica of Alexander. 44

The wonders of Alexander. 45

The Spoils of Hell—myſtical with hiſtorical alluſions. Page 45

Eulogy on the Men of Iſrael. 46

Dialogue between Ugnach and Talieſin. 46

Hiſtorical fragment. 47

Dialogue between Merddin and Talieſin. 48

The deſtiny of Britain. 49

Urien's gift—hiſtorical. 50

Urien's reconciliation—hiſtorical alluſions. 51

The Battle of Gwenyſtrad—with a tranſlation. 52

The Battle of Argoed Llwyvan—with a tranſlation. 53

Ode to Urien—Eulogy 55

To Urien—Eulogy. 55

To Urien—Eulogy. 56

Ode to Urien—hiſtorical. 57

The ſpoil of Talieſin—to Urien. 57

To Gwallawg—hiſtorical. 58

Urien's Reconciliation. 59

Elegy on Owain ſon of Urien. 59

Godebon's Incantation. 60

Cynvelyn's Incantation—with hiſtorical alluſions. 60

Maelderw's Incantation—hiſtorical. 61

The Song of Daronwy—hiſtorical. 62

To Gwallawg ab Lleenawg—hiſtoric. 63

Talieſin's Encomiaſtic. 64

The Royal Chair—myſtical and hiſtorical. 65

The Chair of Ceridwen—myſtical. 66

To the ſons of Llyr ab Brychwel. 66

The proſpect of Dinbych—hiſtorical. 67

Digitized by Google

Sketch of the World. Page 68
Elegy on Erewlf. 69
Elegy on Madawc the Bold and Erov the Fierce. 69
Elegy on Aeddon of Mon—hiſtor. 70
Elegy on Cunedda. 71
The Oracle—hiſtorical. 71
Elegy on Uthyr Pendragon. 72
The Oracle—hiſtorical. 73
The Contention of Gwynedd and Deheubarth. 73
The Praiſe of Lludd—hiſtorical. 74
The appeaſing of Lludd the Little. 76
The firſt ſong of Taliesin. 76
An ode—hiſtorical. 77
The Graves of Warriors—hiſtoric. 77
Elphin's Conſolation. 83
Incantation of Maelderw—hiſtoric. 84
The Day of Judgement. 88
The oracle of Varieties—myſtical, 92
A view of paſt and future ages. 95
The Confeſſion of Taliesin. 100
Satire on Cynan ſon of Brochwel. 168
Elegy on Corroi ſon of Dairy. 168
An ode—moral. 169
Elegy on the thouſand Saints. 169
The miraculous Stone. 551

Llywarch Hen. 550—640.

Elegy on Geraint ſon of Erbin—hiſtorical. 101
Elegy on Urien Reged—hiſtorical. 103
Elegy on Cynddylan—hiſtorical. 107
Llywarch to his Old Age, and on his ſons. 114
Ode to Maenwyn. 120
Elegy on Cadwallawn, king of Britain—hiſtorical. 121
Gorwynion—ethical triplets. 127
Triplets—moral. 124
Moral Triplets. 125
To the Cuckoo in the vale of Cawng. 126
Moral Verſes. 129
Moral Triplets. Page 129

Myrddin. 530—600.

To Yſcolan. 132
Merddin's oracles from his grave. 132
Invocation to Pigs—hiſt. alluſions. 135
Dialogue between Merddin and his ſiſter—hiſtorical. 143
The Apple Trees—hiſtor. alluſions. 150
The Impulſes. 527

Llevoed. 900—940.

The Journey of Life—moral. 154

Golyddan. 560—630.

The deſtiny of Britain—hiſtorical. 156

Meigant. 600—650.

Elegy on Cynddylan. 159
An ode—moral with hiſt. alluſions. 160

Elaeth. 640—700.

Moral Triplets. 161

Tyſilio. 660—720.

A religious Dialogue. 162

Cubelyn. 770—800.

A religious ode. 164
A religious ode. 180

Gwyddno. 460—520.

An ode—moral. 165
On the Inundation of Cantrev y Gwaelod. 166
A contention between Gwyddno and Gwyn ab Nudd. 165

Gwydion ab Don. 470—520.

Verſes on the Battle of the Trees. 167

Anonymous Pieces of the earlieſt Bards.

Dialogue between Arthur, Cai, and Glewlwyd. 167
The oracles—moral. 172
Dialogue between Arthur and Gwenhwyvar. 175

Digitized by Google

Dialogue between Arthur and Eliwlod. Page 176
Dialogue between Tryſtan and Gwalchmai. 178
A fragment—hiſtorical. 179
A fragment. 180
An ode. 181
Cybi's diſcourſe with the Saints going to Enlli. 181
An ode—religious. 182
An ode. 184
An ode. 184
Religious Triplets. 185
A religious ode. 187
A religious ode. 187

The Bards of the Middle Ages.

Meilyr. 1120—1160.

Elegy on Gr. ab Cynan. 1137—189
Elegy on Trahaiarn and Meilyr. 192
The Death-Bed of Meilyr. 192

Gwalchmai. 1150—1190.

Gwalchmai's Boaſting—hiſtorical. 193
To Owain Gwynedd—hiſtorical. 196
Eulogy on Owain—hiſtorical. 197
To Owain Gwynedd—hiſtorical. 197
To Owain Gwynedd. 198
To Owain Gwynedd. 198
An ode to David ſon of Owain. 198
To Rodri ſon of Owain. 199
A panegyric on Madawg prince of Powys. 200
Elegy on the ſame. 201
The dream of Gwalchmai. 203
An ode to Eva his wife. 203

Cynddelw. 1150—1200.

A panegyric on O. Gwynedd—hiſtorical. 204
Another on the ſame—hiſtorical. 205
Another on the ſame—hiſtorical. 205
Elegy on the ſame—hiſtor. alluſions. 207
A contention with Seiſyll for the chair of Madawg. Page 210
To Madawg prince of Powys. 210
Verſes to the ſame. 211
Other verſes to the ſame. 211
Elegy on the ſame. 212
Addreſs to his family on his death. 213
Verſes to Owain ſon of Madawg. 214
A verſe to the ſame. 214
A panegyric on the ſame. 215
Elegy on the ſame. 216
A Virgin Eulogy, to Eva daughter of Madawg. 216
To Llywelyn ſon of Madawg. 218
Elegy on Cadwallawn ſon of Madawg—hiſtorical. 218
An ode to O. Cyveiliawg—hiſtor. 221
Elegy on the family of Owain Gwynedd—hiſtorical. 224
The Reconciliation of the lord Rhys—hiſtorical. 226
A panegyric on the ſame. 228
Elegiac verſes on Rhiryd. 229
Verſes to the ſame. 230
Elegy on the ſame. 230
Elegy on Einion ab Madawg ab Iddon—hiſtorical. 232
Verſes to O. Cyveiliawg. 234
The Reconciliation of Rhys ſon of Grufudd. 234
Elegy on Ithel ſon of Cadivor the Gwyddelian. 239
Elegy on Iorwerth ſon of Meredudd. 239
The Circuit, or Battles of Llywelyn—hiſtorical. 240
To Gwenwynwyn. 241
Verſes of Praiſe to the ſame. 242
Verſes to the ſame. 242
An ode to Tyſilio—hiſtorical. 243
To God. 247
A ſonnet to a damſel. 252

Digitized by Google

Verſes to Ednyved. 253
Elegy on the ſons of Dwywg. 253
Verſes to an alien of Llanſadwrn. 254
A verſe. 254
Verſes to Hywel ſon of Ieuav. 254
Elegy on Bleddynt the Bard. 255
Verſes to Dygynnelw his ſon. 255
The Tribes of Powys—hiſtorical. 256
The Privileges of the Men of Powys —hiſtorical. 257
An ode to Hywel ſon of Owain. 258
To Llywelyn. 262
To the Monks of Yſtrad who refuſed him burial. 263
The Death-Bed of Cynddelw. 263

Owain Cyveiliawg, 1150—1197.

An ode to Hirlas, or the Blue long Horn. 265
Verſes on the Circuit of Wales. 267

Daniel ab Ll. Mew. 1150—1200.

Elegy on Owain Gwynedd. 269

Gwynvardd Brycheiniawg. 1160—1220.

To the Lord Rhys—hiſtorical. 269
To Dewi, or St. David. 270

Gwilym Ryvel. 1160—1220.

Verſes to David ſon of Owain. 274
Verſes of Reconciliation to the ſame. 274

Hywel ab Owain Gwynedd. 1140—1172.

A love ode. 275
Another. 275
Another. 276
A War Ode. 276
Another. 276
A Love Ode. 277
His Boaſt. 277
A Love Ode. 278

Llywarch ab Llywelyn. 1160—1220.

An ode to David ſon of Owain —hiſtorical. Page 279
The Threatening of David. 281
The Gratulation of David. 282
An ode to Rodri ſon of Owain. 283
A Panegyric on the ſame. 284
Another. 285
An ode to the ſame. 285
Verſes to Grufudd ab Llywelyn. 286
A verſe to Bleddynt. 286
An ode to Grufudd ab Llywelyn. 286
The Threatening of Grufudd ab Cynan. 287
An ode to the ſame. 288
Elegy on the ſame. 288
An ode to the fiery ordeal—on the loſs of Madawg ab Owain. 289
To Grufudd ab Hywel ab Owain. 290
Elegy on the ſame. 291
An ode to Gwenlliant, daughter of Hywel. 292
An ode to Rhys Gryg—hiſtorical. 292
Elegy on Hywel ab Grufudd ab Cynan. 1216—294
To Madawg ab Gruf. of Maelawr. 295
Elegy on Iorwerth ab Rotpert. 296
Elegy on Maredudd ab Cynan. 297
An ode to Llywelyn ab Iorwerth —hiſtorical. 297
To the ſame. 300
To the ſame. 301
To the ſame. 301
To the ſame. 302
To the ſame. 303
The Minor Ode to the ſame. 303
A Panegyric on the ſame. 304
To God. 305
To Llywelyn ab Iorwerth. 307

Digitized by Google

Davydd Benvras. 1190—1240.

An ode to Llywel. ab Iorwerth. Page 308
To the ſame. 309
To the ſame. 310
Elegy on the ſame. 311
Elegy on Grufudd ſon of Llywelyn. 313
A ſonnet. 314
Elegy on the three ſons of Llywelyn—hiſtorical. 315
Elegy on Davydd ab Llywelyn—hiſtorical. 316
In Praiſe of Llywelyn ab Grufudd. 316
The Progreſs of Llywelyn—hiſtor. 317
Elegy on Grufudd ſon of Ednyved. 319
Moral Verſes. 322

Einiawn ab Gwgawn. 1200—1260.

To Llywelyn ab Iorwerth—hiſtor. 320

Meilyr ab Gwalchmai. 1170—1220.

A divine ode. 323
The ſame ſubject. 324
Another. 326
Another. 326
Another. 327
Another. 328
Another. 328
Another. 328

Einiawn ab Gwalchmai. 1170—1220.

Elegy on Neſt daughter of Hywel. 329
Ode to Llywel. ſon of Iorwerth. 330
A divine ode. 330
The ſame ſubject. 332
Another. 332

Einiawn Wan. 1200—1250.

Elegy on Madawg ab Grufudd Maelawr. 333
To the ſame. 334
Elegy on Llywelyn ſon of Iorwerth. Page 334
To the ſame. 335
The Reconciliation of Davydd ſon of Llywelyn. 336
Ode to Gruf. ſon of Llywelyn. 337

Gwgawn. 1190—1240.

Verſes to Llywelyn ab Iorwerth. 337

Seiſyll. 1160—1210.

Elegy on Iorwerth ſon of Owain. 339
Elegy on Owain Gwynedd. 338
To the Lord Rhys. 340

Llygad Gwr. 1220—1270.

An ode to Grufudd Maelawr. 340
To Llywelyn his ſon. 341
To Grufudd Maelawr. 242
To Llywelyn prince of N. Wales. 343
Elegy on Hywel ſon of Madawg. 372

Elidyr Sais. 1160—1220.

The Reconciliation of Llywelyn ab Iorwerth. 345
Elegy on Ednyved Vychan and Tegwared. 346
Elegy on Hywel ab Arthen. 347
Elegy on Rodri ab Owain. 347
A divine ode. 348
The ſame ſubject. 349
Another. 350
Another. 351
Another. 352
An ode to Lent. 353
A divine ode. 354

Llywelyn Vardd. 1230—1280.

Elegy on Cedivor ab Genillyn. 355
To O. ab Gruf. ab Gwenwynwyn. 356
To Owain Vychan ab Madawg. 357
An ode to Llywelyn ab Iorwerth. 360

Digitized by Google

A Panegyric on Owain—hiſtoric. 360
To Cadvan—a Britiſh ſaint. 369
Signs preceding the Day of Judgement. 362

Bleddyn Vardd. 1250—1290.

Elegy on the three ſons of Gruf. ab Llywelyn. 363
To Davydd ab Gruf. ab Llywelyn. 364
Elegy on the ſame. 365
To Owain ab Grufudd ab Llywelyn. 366
Elegy on the ſame. 366
Elegy on Llyw. ab Gruf. ab Llyw. 367
Ode to Rhys ab Mared. ab Rhys. 368
Elegy on Davydd ab Gruf. ab Owain ab Madawg. 369
Elegy on Goronwy ab Ednyved. 369
Elegy on Hywel ſon of Goronwy. 370
To Gruf. ab Ior. ab Maredudd. 371
Elegy on Dav. Benvras the Bard. 371
The Death-Bed of Bleddyn. 372

Grufudd ab Gwrgeneu. 1210—1260.

Elegy on Gruf. ab Cynan ab O. Gwynedd. 373
Verſes to his Friends. 374

Phylip Brydydd. 1200—1250.

An ode to Rhys Gryg. 375
A conciliatory Addreſs. 375
Verſes to Rhys the younger. 376
An ode to the ſame, on a contention with Poetaſters. 377
The contention with the Poetaſt. 378
Elegy on Rhys the younger. 379

Prydydd Bychan. 1210—1260.

Elegy on Rhys the younger. 379
Verſes to Maredudd ab Owain. 380
To the ſame. 380
To the ſame. 381
To the ſame. 381
Verſes to Mared. ab Owain. Page 382
Elegy on the ſame. 382
To Owain ab Grufudd ab Rhys. 383
Elegy on the ſame. 384
Elegy on Rhys Gryg. 384
Elegy on Morgant ab Rhys. 385
Elegy on Cynan ab Hywel. 386
Elegy on Rhys the Bald and Samſwn ab Meurig. 386
Elegy on Rys ſon of Llywelyn. 387
Elegy on Madawg Mon. 388
Elegy on Bleddynt ab Dwywg. 388
Elegy on Gwên ſon of Goronwy. 389
Elegy on Llywelyn ab Rhys. 389
Elegy on Blegywryd. 390
Elegy on Goronwy ab Ednyved. 390
Verſes to Owain ab Gruf. ab Llywelyn. 391

Einiawn ab Madawg Rhabawd. 1230—1270.

An ode to Gruf. ab Llywelyn. 391

Gwernog ab Clydno. 1270—1320.

Moral Verſes. 392

Hywel Voel ab Grifri. 1240—1280.

To O. ab Gruf. ab Llywelyn, in priſon. 392
To the ſame. 393

Grufudd ab yr Ynad Coch. 1260—1300.

A divine ode. 394
The ſame ſubject. 395
Elegy on Llywelyn ab Gruf. 1281—396
A divine poem. 397
The ſame ſubject. 398
Another. 400
Another. 402
Another. 516

Madawg ab Gwallter. 1250—1300.

A divine poem. 404

Digitized by Google

A divine poem. Page 405
Another. 407

Gwilym Ddu. 1280—1320.

Ode to the Months—To Sir Gr. Llwyd. 408
To the ſame, in priſon. 409
Elegy on Trahaiarn the Bard, ſon of Gronwy. 411

Llywelyn Brydydd Hodnant. 1280—1330.

Verſes to Ieuan ab Gruf. Voel. 412
To the ſame. 413

Hillyn. 1280—1330.

To Ieu. ab Ieu. ab Gr. Voel. 413
To the ſame. 413

Iorwerth Vychan. 1290—1340.

An ode to a fair Woman. 414
The ſame ſubject. 415

Llywelyn Ddu. 1290—1340.

To Llywelyn ab Gwilym ab Hywel. 416

Llywarch Llaety 1290—1340.

To Llywelyn ab Madawg ab Maredudd. 416

Caſnodyn. 1290—1340.

To Gwenlliant daughter of Cynan. 421
To Ieuan, abbot of Aber Conwy. 422
To Ieuan ab Grufudd. 423
Elegy on Madawg 424
An ode to the Trinity. 427

Rhiſſerdyn. 1290—1340.

To Hywel ab Grufudd. 428

Grufudd ab Maredudd.

To Tudur ab Goronwy. 437
To the ſame. 438
Elegy on Tudur ab Goronwy. Page 440
To the ſame. 440
To the ſame. 441
To the ſame in his illneſs. 442
To the ſame. 443
To the ſame. 444
To Goronwy ſon of Tudur. 445
To the ſame in his illneſs. 448
Elegy on Goronwy Vychan who drowned. 449
Elegy on Hywel ab Grufudd. 451
The ſame ſubject. 452
To Goronwy Vychan ab Tudur. 453
Elegy on Gwenhwyvar. 454
To a fair Woman. 457
The ſame ſubject. 458
The Sabbath. 459
To the Croſs at Cheſter. 460
An ode to a fair Woman. 463
An ode to Awd. 464
An ode to Angharad. 465
To Mary. 496
To God. 470
To the Virgin Mary. 473
To the Deity. 474
The ſame ſubject. 475
Moral Verſes. 532

Iorwerth Beli.

To the Biſhop of Bangor. 476

Gruf. ab D. Tudyr. 1290—1340.

Ode to a fair Woman. 477
To the well of St. Cedig. 477
To thank Hywel for a Bow. 478
To a fair Woman. 478
The ſame ſubject. 480

Madawg Dwygraig. 1290—1340.

Elegy on Grufudd ab Madawg. 481
The ſame ſubject. 482
To Hopcyn ab Tho. ab Einiawn. 482

Digitized by Google

To Morgan ab Llywelyn. Page 483
To the ſame. 485
A lampoon, for a preſent of a lean calf. 483
To a looſe Woman. 487
A lampoon. 488
Another. 489
Another. 490

Prydydd Breuan. 1290—1340.

To Maredudd. 491

Y Proth. 1300—1350.

To Tho. ab Hopcyn. 492

Dauydd y Coed. 1300—1350.

To Hopcyn ap Thomas. 492
To Gruf. ab Llywelyn ab Ieuan. 495
A lampoon. 496
To Ieu. Ll. ab Ieu. ab Gruf. Voel. 497
To the Fall of the Wye. 498
A verſe to the Author. 498
A pious Ode. 532

Trabaiarn. 1300—1360.

To Hywel of Llandingad. 499
To Cadwgawn, a lampoon. 500

Goronwy Gyriawg. 1310—1360.

To Gwenhwyvar daughter of Mad. 501
To Madawg biſhop of Bangor. 526

Sevnyn. 1320—1370.

To Angharad. 501
To Llywelyn. 502
Elegy on Iorwerth Gyriawg. 503

Iorwerth ab y Cyriawg. 1320—1360.

To a fair Woman. 505
A pious Ode. 535

Llywarch y Nam. 1310—1360.

To Llywelyn ab Mad. ab Mared. 506

Iorwerth Llwyd. 1310—1360.

To Hopcyn Thomas. Page 506

Meurug ab Iorwerth. 1310—1360.

To Hopcyn ab Thomas. 507

Goronwy Ddu. 1320—1370.

Elegy on Goronwy Ddu ab Tud. 508
To a fair Woman. 509

Mab y Clochyddyn. 1330—1370.

To Gwenhwyvar daughter of Madawg. 570

Hywel ab Einiawn Llygliw. 1330—1370.

An Ode to Mevanwy of Dinas Bran. 512

Llywelyn Goch ab Meurig. 1330—1370.

To Hopcyn ab Thomas. 514
To Llywelyn and Rhydderch. 515
To Llywel. abbot of Yſtrad Flur. 516
To Goronwy ab Tudur. 521
To Rhys ab Grufudd ab Ednyved. 522
To God. 534

Hywel Yſtoryn. 1330—1370.

A lampoon on Adam the Tinker. 518

Tudur Ddall. 1340—1380.

A verſe to the hall of Hywel. 520

Peryv ab Cedivor. 1160—1200.

To Hywel ab Owain Gwynedd. 524

Grufudd Gryg. 1330—1370.

A divine Ode. 524

Dauydd Ddu o Hiraddug.

A pious Ode. 536
Officium B. Mariæ in Welſh verſe. 559

Dewi Mynyw. 1170—1210.

Elegy on Rhys Gryg. 543

Digitized by Google

Heinyn. 520—560.

A prediction to Maelgwn Gwynedd. 552

Anonymous Authors of the middle Ages.

An Ode to Rhys. 418
An Ode to Hywel. 418
To a fair Woman. 419
To Thomas ab Rotpert. 420
An Epigram. 520
A fragment. 538
A paraphrase on the Lord's Prayer. 539
The works of the Six Days. 540
Characteristics of parts of Wales. 541
Snowy Mountains—moral verses. 543
Others. 547

Mab Clas ab Llywarch.

Snowy Mountain—moral verses. 545
The same subject. 545

Taliesin.

The incantation of the Precious Stones. 551

Bergam.

A prediction. 554

Ieuan Trwch y Daran.

A prediction. 554

Mab Cryg.

A satire. 555
Another. 555
Another. 556

Iustus Llwyd.

A satire. 557
Another. 558

Addenda.

Twelve pieces, printed literally and line for line, out of the Llyvyr Du, one of the oldest Welsh Manuscripts. 575
Additional Readings of the Gododin, in page 1, from a copy belonging to the Rev. Mr. Davies, of Bangor. 581

Explanation of Abreviations, used in referring to various Copies.

H. Y. Havod Ychdryd Library, belonging to Thomas Johnes, Esq.
P. P. The MSS. of Paul Panton, Esq.
E. D. The MSS. of the Rev. Ed. Davies of Olveston, Glouceſterſhire.
R. D. The MSS. of the Rev. Richard Davies, of Bangor.
L. M. The MSS. of Mr. Lewis Morris, in the Welsh School, Gray's Inn Lane, London.
Ll. D. Llyvyr Du, or Black Book, a very ancient MS. in Hengwrt Library.
Ll. C. Llyvyr Coch, or Red Book, in the Library of Jesus College, Oxford.

Digitized by Google

BARDDONIAETH,

SEV GWAITH

CYNVEIRDD A GOGYNVEIRDD

CYMRU;

ALLAN O GASGLIADAU YN LLUNDAIN;
Y LLYVYR COCH O HERGEST;
AC AMRYW GASGLIADAU EREILL YN NGWYNEDD, A DEHEUBARTH;
AC YN ENWEDIG LLYVRGELLAU HAVOD YCHDRYD AC Y PLAS GWYN.

O GRYNÖAD OWAIN MYVYR, IOLO MORGANWG,
A G. OWAIN MEIRION.

1801.

Digitized by Google

Digitized by Google

Y CYNVEIRDD.

GODODIN:

Aneurin Gwawdrydd a'i cant.

GREDYF gwr oed gwas
Gwhyr un dias [1]
Meirch mwth myngvras
Y dan mordhuyt mygr was
Yſguyt yſgafn llydan
Ar bedrein mein buan [2]
Cledyvawr glas glan [3]
Ethy aur a phan [4]
Ny bi ef a vi
Cas y rhof a thi
Gwell gwneif a thi
Ar wawt dy voli [5]
Cynt i waet elawr [6]
No gyt i neithiawr
Cynt y uwyd i vrein [7]
Noc yr argynrein [8]
Cu cyveillt Euein
Cwl y vot y dan vrein
March ym pa vro
Ladd un mab Marco [9]

Caeawc cynhaiawc men y dehai [10]
Diphun ymlaen bun medd a dalhei
Twll tal i rodawr yn y clywei

Aur ni roddei naud meint dilynei
Ny chyliei o gamhawn yn y verei
Waet mal brwyn gomynai gwyr nyt elhei [1]
Nys adrawdd Gododin ar lawr mordei
Rac pebyll Madawc pan atcorei
Namyn un o gant yn y delei

Caeawc Cymnyviat cyvlat erwyt [2]
Ruthyr Eryr yn y lyr [3] pan lithiwyt
Yamot a vu not a garwyt [4]
Gwell a wnaeth y arvaeth ny giliwyt
Rac bedin Ododin o dechwyt
Hyder gymmell ar vreithell vanawyt
Ny nodi nac yſgeth [5] nag yſgwyt
Ny ellir anet rhy vaethuwyt
Rac ergit cadfannau catwyt

Caeawc cynhorawc bleide maran
Gwefrawr godrwyawr torchawr am ran
Bu guefraur guerthvaur guerth gwinvan [6]
Ef gwrthodes gwrys gwyr [7] diſcrein
Yt [8] dyſſei Wyned a gogledd ei rann
O gyſſul mab yſgyran
Yſgwyd wr angcyfan [9]

[1] Gwrhyt am dias. *Ll. P. Panton Eſq.*
[2] Unam, neu vuan. *Ll. P. P.*
[3] *Neu* Glas.
[4] Ethy aur a than. *Ll. P. P.*
[5] Gwell gwneif a thi: *o L. P. P.*
[6] Cynt i waet e lawr. *Ll. P. P.*
[7] *Neu* cynt y wyd (wuyd, vwyd) i frein.
[8] Noc y argyvrain. *Ll. P. P.*
[9] Marth ym pa vro ladd un mab Marro. *Ll. P. P.*
[10] Caeawc cynhorawc men y delei. *Ll. P. P.*

[1] Ny chiliei o gamhawn yn i ferei waet Mal brwyn gymynei gwyrnyd eche (elei) *Ll. P. P.*
[2] Cyvlat e rwyt. *Ll. P. P.*
[3] Ruthyr eryr yn ebyr. *Ll. P. P.*
[4] Gatwyd. *Ll. P. P.*
[5] *Neu*—hyſgeth: yſcell. *Ll. P. P.*
[6] Gwefrawr godiwawr gwerthvawr gwinvan. *Ll. P. P.*
[7] Gwyar. *Ll. P. P.*
[8] Kyt. *Ll. P. P.*
[9] Yſgwydawr angcyfan. *Ll. P. P.*

Digitized by Google

Caeawc cynhorawc arvawc yggawr
Cyno diwygwr gwrd eggwyawr
Cyvran [1] yn racwan rac bydinawr
Cwydei pym pymunt rac y ta awr [2]
O wyr Dewyr a Bryneich dychrawr [3]
Ugeincant eu divant yn unawr
Cynt y gig y vleid nog yt e neithiawr
Cynt e vud y vran noc yt y Elawr [4]
Cyn noe argyurein e waet e lawr [5]
Gwerth med ynghcyntedh gan liwed awr [6]
Kyneid [7] hir ermygir tra vo cerdawr

Gwyr a aeth Ododin chwerthin ognaw
Chwerwyn [8] trin a llain yn ymduliaw
Byrr vlyned yn hed udynt yndaw [9]
MabBotgat gunaeth guynyeth gunith e law
Cyt elwynt y lanneu y benytyaw
A hen a Ieueing a hydyr a allaw [10]
Dadyl diheu angeu yn eu treiddiaw

Gwyr a aeth Ododin chwerthin wanar
Digynny ei emm bydin trin diachar [11]
Wy ledi a llavnawr eb vawr drydar
Colovn glyw reithvyw rodi arwar

Gwyr a aeth Gattraeth oed ffraeth y lu
Glasved eu hancwyn ae gwenwyn vu
Trychant trwy beiriant yn cattäu
A gwedy elwch tawelwch vu
Cyt elwynt y lanneu y benytu
Dadyl dieu angeu y eu treudu [12]

Gwyr a aeth Gattraeth vedvaeth vedwn
Phyru fruythlaun oed cam nas cymhuyllun
Eam lavnawr coch gorvawr gwrmwn
Dwys dengyn yd ymledyn aergwn

Ar deulu Bryneich be ich barnasswn
Diliw dyn yn vyw nys gadawsswn
Cyfeillt a golleis diphleis odovn
Rhugyl yn ymwerthryn rhynn rhiadwn
Ny mynws gwrawl gwadawl chwegrwn
Maban y Gian o vaen Gwyngwn

Gwyr a aeth Gattraeth gan wawr
Travodynt yn hed yn hovnawr [1]
Milcant a thrychant a em daflawr [2]
Gwyarllyt a gwynodynt waeulawr
Ef gorsaf eng gwriaf eng guriawr
Rac Gosgordd Mynyddawr mwynvawr

Gwyr a aeth Gattraeth gan uawr
Dygymyrrus eu hoet eu hangenawr [3]
Med yvynt melyn melys maglawr
Blwydyn bu llewyn llawen [4] cerdawr
Coch eu cledyfaur na phlwawr [5]
Eu llain guyngalch a phedryolet benawr
Rac gosgord mynydawc mwynvawr

Gwyr a aeth Gattraeth gan dyd
Neus goreu o gadeu gewilyd
Wy gwnaethant yn geugant gelorwyd
A llafn aur [6] llawn anaawd em bedyd
Goreu yw hyn cyn cystlwn carennyd
Enneint [7] creu ac angeu oe hennydd
Rac beddin Ododin pan vu ddydd
Neus goreu dan buylliat neirthiad guychyd [8]

Gwr a aeth Gattraeth gan ddydd [9]
Ne lewes ef vedd gwyn vei noethydd [10]
Bu truan gynatcan [11] gyvluydd
Y neges ef o drachwres dringhedydd
Ny chrysius Gattraeth mawr

---

[1] Cynran. *Ll. P. P.*
[2] Y la. . awr (llafnawr) *Ll. P. P.*
[3] Deifr a Bryneich dychiawr. *Ll. P. P.*
[4] Noc yty allawr. *Ll. P. P.*
[5] *Ban o L. P. P.*
[6] Liwedawr. *Ll. P. P.*
[7] Hyfeidd (Kyneid Kyueid) *Ll. P. P.*
[8] Chwerw yn. *Ll. P. P.*
[9] Yd ynt yndaw. *Ll. P. P.*
[10] Hydr allaw (a llaw) *Ll. P. P.*
[11] Digyn uei (disgynneis) em byddin trin diachar. *Ll. P. P,*
[12] Yn eu treuddu. *Ll. P. P.*

[1] Travodynt eu hed eu hofnawr. *Ll. P. P.*
[2] Emdaflawr. *Ll. P. P.*
[3] Haganawr (hanianawr.) *Ll. P. P.*
[4] Llawer. *Ll. P. P.*
[5] Phlurawr (phurawr). *Ll, P. P.*
[6] A llafnaur. *Ll. P. P.*
[7] E meint. *Ll. P. P.*
[8] *Nid yw yn Ll. P. P.*
[9] *Nid yw yn Ll P. P.*
[10] Veinoethydd. *Ll. P. P.*
[11] Gyvatcan. *Ll. P. P.*

Digitized by Google

Mor ehelaeth y arvaeth uch arwydd
Ny bu mor gyfor
O eidin yſcor
O yſgar ei Oſwydd [1]
Tutvwlchir ech y dir ae drewydd [2]
Ef lladd ei Saeſon [3] ſeithved dydd
Perheit ei wrhyt yn wr rhydd
Ae govein gan ugein gyweithydd
Pan dyvu Dudfwlch dut nerthydd
Oet gwaetlan gwyalvan vab Eilydd [4]

Gwyr a aeth Gattraeth gan wawr
Wyneb udyn yſgorva yſgwydawr
Crei cyrchynt cyn hynt treiawr [5]
Yn gynuan mal taran twrf aeſawr
Gwr gorvynt gwr etwynt gwr lhawr
Ef rhwygei a chethrei a chethrawr
O dduch lle lladdes a llafnawr [6]
Yn gystudd hëyrn dur arbennawr
Y Mordei yſtyngei a ddyledawr
Rac erthei erthrychei [7] viddinawr

O vreithell Gattraeth pan adroddir
Maon dychurant [8] eu hoet bu hir
Edyrn diedyrn a mygyn dir
A meibion Godebawc gwerin enwir
Dyphorthynt gowyſſawr [9] gelorawr hir
Bu truan dynghedven angen gywir
A dyngut y Dulvwlch [10] a Chyvwlch hir
Cyt yven vedd gloew wrth liw babir
Cyt vei da ei vlas y gas bu hir

Blaen ych Echinig gaer y negei [11]
Gwyr gweryd gwanar ae dilynei

[1] A eſcarei oſwydd. *Ll. P. P.*
[2] Drevydd. *Ll. P. P.*
[3] Ef lladdei ſaeſon, *Ll. P. P.*
[4] Kilydd. *Ll. P. P.*
[5] Creu cynhynt cynnullynt reiawr. *Ll. P. P.*
[6] Od uch lled lladdei y llafnawr. *Ll. P. P.*
[7] Erthychei. *Ll. P. P.*
[8] Dycharant (dychiorant). *Ll. P. P.*
[9] Cynwyſawr. *Ll. P. P.*
[10] Dutvwlch
[11] Blaen echeching gaer glaer ewgei. *Ll. P. P.*

Blaen ar y *bludue* dy galonnit vual [1]
Blaen gwirawt vragaut ef dybyddei
Blaen eur a phorphor cein nas mygei [2]
Blaen eddyſtlawr [3] paſc ae gwaredei
Gwarth lef ag eno bryt ae derllydei [4]
Blaen erwyre Gawr budvaur drei
Arch [5] yn llwrw byth hwyr y techei

A nawr gynhornan
Huan ar wyran [6]
Gwledig gyd gyfgein
Nef Ynys Brydain
Garw rhyt rac rhynn
Aes elwrw budyn
Bual oedd anvyn [7]
Ygcunted eidyn
Trihyd ryodres eved meduaud [8]
Yvei win gwirawt
Oet ervid vedel
Ynei [9] win gowel
Aerveid yn arvel
Aer gennin vedel
Aer adan [10] glaer
Cenyn cenit aer
Aer ſerchiawc [11]
Aer Edenawc
Nid oed diryf yſgwyt [12]
Gan waeawr plymnwyt
Cnydyn gynvedyon [13]

[1] Blaen ar y bludue digollovit vual er ewyvnawr vordey. *Ll. P. P.*
[2] Cein as mygei. *Ll. P. P.*
[3] Eddyſtrawr. *Ll. P. P.*
[4] Gwarthlef ag evo bryd ai derllydei. *Ll. P. P.*
[5] Arth. *Ll. P. P.*
[6] Anawr (anawn) gynhoruan huan arwyran. *Ll. P. P.*
[7] Arwyn. *Ll. P. P.*
[8] Erchyd ryodres e ved medwawd. *Ll. P. P.*
[9] Yvei win gowel a erueid yn arfed. *Ll. P. P.*
[10] A dan. *Ll. P. P.*
[11] Seirchiawc. *Ll. P. P.*
[12] Nid oed diryf y yſgwyt. *Ll. P. P.*
[13] Cuydyn gyvoedyon. *Ll. P. P.*

Digitized by Google

Ygcat blymnwyt
Di yſſic ydias
Divcyl [1] as talas
Hudit ewyllyas
Cyn by clawr glas
Bed gwrveling vreiſc
. . . . . [2]
Teithi amgant
Tri llwry novant
Pymwnt a phumcant
Trychwn [3] a thrychant
Tri 6 [4] chat varchawc
Eidyn euruchawc
Tri llu llurugawc
Tri eurdeyrn dorchawc
Tri marchawc dywal
Tri chant [5] gyhafal
Tri chyſneit [6] cyſnar
Chwerfyſgynt yſgar [7]
Tri yn drin yn drwm
Llew lledynt blwm
Eur y gat gyngrwn
Tri theyrn maon
A ddyvu o vrython
Cynric a Chenon
Cynrein o Aeron
Gogyverth yn honn
Deivyr diverogion
A ddyvu o vrython
Wr well no Chynon
Sarph ferí alon
Yveis y win a med y Mordei
Mawr meint y vehyr
Ygcyvarvot gwyr
Bwyt y Eryr eryſmygei
Pan gryſſici gydywal cyfdwyrëei
Awr gan wyrd wawr cyn y dodei
Aeſſawr dellt am bellt a adawei
Pareu rynn rwygiat dygymmynei
Ygat blaen bragat briwei
Mab Syvno ſywedydd ai gwyddyei

A werthws y eneit
Yr wyneb grybwieit [1]
A llafn llifeit lladdei
Lleddeſſit ag a chrwys a phrei [2]
Er a mot arvot arvaethei
Ermygei genaledd [3]
O wyr gwychyr gwnnedd
Ym blaen Gwynedd gwanei
Yveis o win a medd y Mordei
Can yveis diſgynneis can ſin fanlut [4]
Nyt didrachyvet cobnet [5] drut
Pan diſgynnei pawb ti diſgynnut
Ys deupo gwacanet gwerth na phechut
Preſent adrawt oed vreichvawr drut

Gwyr a aeth Gattraeth buant enwawc
Gwin a med o eur [6] vu eu gwirawd
Blwyddyn yn erbyn urdyn deawd [7]
Triuir a thri ugeint a thrichanteurdorchaud
Or ſaul yt gryſiaſant uch gormant uiraut
Ny diengei namyn tri o wrhydri ffoſſawt
Deu gatci Aeron a Chenon dayarawt
A minneu om guaetfreu guerth vyguenuaut
Vygcar yngwirvar nyn gogyyhraut [8]
O heb [9] ony bei o gwyn dragon deucant [10]
Ny didolit ygcyntedd o ved gwirawt
Es gwnei arceithing perthin arvodiawc [11]
Es [12] diſcrein ygcat diſcrein yn aclawt
Neus adrawd Gododin gwedy ffoſawt
Pan vei no llwyeu [13] llymmach nebawt
Arf agcynnull agcyman dul agcyſgoget
Tra chiwet vawr treiglyſſyt
Llawer Lloegrwys giwet
Heiſſit eis ygcynuor eis ygcat vereu

[1] Divevyl. *Ll. P. P.*
[2] *Dim arwydd Coll yn. Ll. P. P.*
[3] Erchwn. *Ll. P. P.*
[4] Tri chant chadvarchawg. *Ll. P P.*
[5] Chat. *Ll. P. P.*
[6] Chyſneit. *Ll. P. P.*
[7] Chwerw ffyſgynt yſgar. *Ll. P. P.*

[1] Grybwyllieid. *Ll. P. P.*
[2] Lleddeſit a thrwys ac affrei (a pharei) *Ll. P. P.*
[3] Dirmygei gelanedd. *Ll. P. P.*
[4] Can ffin ffawt ut. *Ll. P. P.*
[5] Colwed (Colned, eofned). *Ll P. P.*
[6] Gwin a medd oc eur. *Ll. P. P.*
[7] *Neu*—Tridyn devawd.
[8] Gogyrhawd (gogyffrawt). *Ll. P. P.*
[9] O neb. *Ll. P. P.*
[10] Deueawt (ducawt). *Ll. P. P.*
[11] Ev gwnei arbeithing perthing arvodiawc. *Ll. P. P.*
[12] E.f. *Ll. P. P.*
[13] Pan fei no llivyen (llivyeu). *Ll. P. P.*

Digitized by Google

Gorne wyr lludw [1]
A gwragedd gwydu
Cyn noi angheu
Greit vab Hoewgi
Ac yſperi
Y beri creu
Arwr y dwy yſgwyd Adan
Y dalfrith ac eltith Prwydan [2]
Bu trydar yn arvau [3] bu tan
Bu hut y waawr [4] bu huan
Bu bwyt brein bu bud y vran
A chyn edewit yn rhydion [5]
Gan wlith Eryr tith tirion
Ac o du gwaſgar gwanec tu bron
Beird byd barnant wyr o galon
Diebyrth y geith [6] y gynghyr
Diva oed y gyfrein gan wyr [7]
A chyn i olo o dan eleirch
Un [8] ytoed wrhyt yn y eirch
Gorgolches y greu y ſeirch
Budvan vab Bleidvan dihavarch
Cam y adaw heb gof camb ehelaeth
Nyd adawai adwy yr adwriaeth
Nyt edewis y lys les cerdorion Prydein
Duw calan Ionawr yn y arvaeth
Nyt erdit y dir cyvei diffeith
Drachas anias dreig ehelaeth
Dragon yggwyar gwedy gwinfaeth
Gwenabwy vab Gwenn gynhen Galltraeth

Bu gwir mal y mead y gathleu
Ny deliis meirch neb marchleu
Hëeſſit maenor y glyw [9]
Yar Llemenig llwybr dew [9]
Ceny vacet am vym am borth [10]
Dywal y gledyval ymborth [11]

[1] Gorue gwyr lludw. *Ll. P. P.*
[2] Y dalfrith ac eiltith (eil tith) orwyden. (orwyd an). *Ll. P. P.*
[3] Aervre. *Ll. P. P.*
[4] Bu ehut y Waewawr. *Ll. P. P.*
[5] Rydon. *Ll. P. P.*
[6] Gerth. *Ll. P. P.*
[7] Diva oed y gynrein gan wyr. *Ll. P. P.*
[8] Vre. *Ll. P. P.*
[9] *Nid ynt y banau hyn yn. Ll. P. P.*
[10] Ceny vaget am vyrn vy mam borth. *Ll. P. P.*
[11] *Nid yw y ban bwn yn. Ll. P. P.*

Hëeſſit onn o bedryolet y law [1]
Yar veingel vygedorth [2]
Yt vannoi rygu ryuin [3]
Yt ladei allauyn vreich o eithin
Mal pan del medel ar vreithin [4]
Y gwnei varchleu waetlin
Iſſac anvonawc o barth deheu
Tebyc mor lliant y ddevodeu
O wyled a llaryed
O chair yved med [5]
Meu yth glawdd offer y bwyth maddeu
Ni bu hil dihil [6] na hen diheu
Seinyeſſit y gleddyf ym pen mammeu
Murgreit oed molet ef mab Gwydneu

Caredig caradwy y glot
Achubei gwarchatwei not
Lletvegin is tawel cyn dyvot
Dydd gowychyd y wybot
Ys deupo car cyrd cyfnot
Y wlat nef adef adnabot

Caredig caradwy gynran
Ceinyat ygeat gowan
Yſgwyt aur orwydr cadlan
Gwaeawr uſwyd ageyvan
Cleddyval dywal diwan
Mal gwr catwei wyalvan
Cyn cyſtudd daear cyn aphan
O ddaphar diphynnei y vann
Ys deupo cynnwys ygeyman
Can drindawt yn undawt gyvan

Pan gryſſyei Garadawc y gat
Mab baedd coch [7] trychwn trychiat
Tarw beddin yn trin gomynyat
Ef lithyei wyd gwn oe anghat
Ys uy nhyſt Ewein vab Eulat
A gwrien a gwynn a gwriat
O Galltraeth o gomyniat
O vryn hydwnn cyn caffat

[1] Bedryollt y law. *Ll. P. P.*
[2] Yar veinniell vygedorth. *Ll. P. P.*
[3] Yt fan nei vygu
[4] Vreiddin. *Ll. P. P.*
[5] O wyled a llaried a chain yved medd *Ll. P. P.*
[6] Ni bu hyll dihyll. *Ll. P. P.*
[7] Mal baedd coet. *Ll. P. P.*

Digitized by Google

Gwedy med gloew ar anghat
Ny weles fron [1] y dat
Gwyra gryſſiaſant buant gytneit
Hoedlvyrrion medduon uch medd hidleit
Goſgordd vynyddawc eurawc yn rheit
Gwerth eu gwledd o vedd vu eu heneit
Caradawc a Madawc Pyll ag Ieuan
Gwgawn a Gwiawn Gwyn a Chynvan
Peredur arveu dur gwawr ddur ac Aedan
Achubiat eg gaur yſgwydawr agcymman
Achet lledeſſynt wy ladaſſant
Neb y eu tymhyr nyt atcorſant

Gwyr a gryſſiaſſant buant gyhaeth [2]
Blwyddyn o dduch medd mawr y harvaeth
Mor dru eu hadrawdd wy anghawr hiraeth
Gwenwyn eu hadlam nyd mam ae maeth [3]
Yn ol gwyr pybyr temyr gwinvaeth [4]
Mor hir eu hedid ag eu hetgyllaeth [5]
Gwlyget Gododin yn erbyn fraeth
Ancwyn Mynyddawc enwawg y gwnaeth
A phrit er prynnu Breithell Galltraeth

Gwyr a aeth Galltraeth ygcat ygcawr
Nerth meirch a gurumſeirch ac yſguydaur
Pelydr ar gychwyn a llym waeawr
A lluruceu claer a chledyvawr
Ragorei tyllei trwy vyddinawr
Cwydei cym pymwynt [6] rac y llavnawr
Rhuwawn hir ef eodei eur y allawr
A chet a choelvein gein y gerddawr

Ny wnaethpwyd neuadd mor orchyman
Mor vawr mor o wawr [7] y gyvlavan
Dyrlydut meddut Morien tan
Ny thraethei na welei Cenon eelain
Yn ſeirchiawc ſaphwyawc ton llydnan [8]
Seinyeſſit y gledyf ymhen gorchan [9]

[1] Urun. *Ll. P. P.*
[2] Gytvaeth. *Ll. P. P.*
[3] Nid mam (mab mam) au maeth. *Ll. P. P.*
[4] *Nid yw y ban bvvn yn. Ll. P. P.*
[5] Mor hir eu hedlid ac eu hetgyllaeth
Yn ol gwyr pybyr temyr gwinſaeth
Arall.
[6] Cwydei bum pumwnt. *Ll. P. P.*
[7] Mor orvawr. *Ll. P. P.*
[8] Son Elydan Elydnan. *Ll. P. P.*
[9] Garthan. *Ll. P. P.*

Noe ac Eſeye carrec vawr y chyhadvan [1]
Ni mwy yſgogit vit vab Teithan [2]
Ny wnaethpwyd neuadd mor annovauc [3]
Ony bei Vorien eil Caradawc.
Ny diengis yn trwm [4] y lwrw mynawc
Dywal dywalach no mab Pheruwc [5]
Ffer i law ffagleu Fowys farchawc
Glew dias dinas y lu ovnawc
Rac beddin Ododin bu waſcarawc
Y gylchwy dan y gymwy bu adenawc [6]
Yn dyd guych [7] bu yſtuyth neu buyth atveiliauc
Dyrllyddei veddgyrn eillt Mynyddawc

Ny wnaethpwyd neuadd mor ddiyſig
Ny chynon lary vron glinnyon [8] wledig
Nyt ef eiſteddei yn tal lleithic
Y neb a wanei nyt adweinit
Raclym y waeawr
Calchdei [9] tyllei vyddinawr
Racvuan y veirch rac rygiawr
Yn dydd gwych [10] atwyth oedd y lavnawr
Pan gryſſei Gynon gan wyrdd wawr

Diſgynſit yn trwn ygcyſſevin
Ef diodes gormes ef dodes ffin
Hut ephyt y wrhyt y lwry Elphin
Ergyr guaew rhieu rhyvel chwerthin [11]
Eithin yn oleit mur greit tarw trin
Diſgynſit yn trwm ygcyſſevin
Gwerth medd ygcyntedd a gwirawt gwin
Heyeſſit y lavnawr rhwng dwy vyddin
Eithin yn noleit [12] mur greit tarw trin
Diſgynſit yn trwm rac alavvedd wyrein

[1] Noc ac eſcyc carec vyr vawr y chahydfan. *Ll. P. P.*
[2] Nid mwy gyſgogit uit mab peithan. *Ll. P. P.*
[3] Anvonawc. *Ll. P. P.*
[4] Yr eu trwm. *Ll. P. P.*
[5] Pherawc. *Ll. P. P.*
[6] Adeuawg. *Ll. P. P.*
[7] Gwyth. *Ll. P. P.*
[8] Geinnyon. *Ll. P. P.*
[9] Calch trei. *Ll. P. P.*
[10] Gwyth. *Ll. P. P.*
[11] Ergyr gwaew rhieu ryvel chwerthin
Hud Ephyt y wrhyd y lwrw Elffin.
Ll. P, P.
[12] Uoleit, *Ll, P, P.*

Digitized by Google

Wyre llu llaes [1] yſgwydawr
Yſgwyt vriw rac biw Beli bloeddvawr
Nar odduch gwyar ffin ffeſtiniawr
An delut cynllwyt yar gynghorawr
Gorwyd gwarëufrith un ytheurdorchawr [2]
Twrch goruc amot ymlaen yſtre yſtrywawr
Teilyngdeith gwrthiat gawr
An gelwit y nef bit achledawr
Emyt ef crennyt y gat waewawr
Cat nannen yra Eiut clotvawr [3]
Ny chynhennit na bei llu iddaw llawr

Am drynni drylaw drylenn
Am lwys am ddiffwys dywarchen
A gwyddaw gwallt y ar benn [4]
Y am awyr [5] eryr Gwydien
Gwydduc neus amuc ae waen [6]
Arduliat diwyllyat y berchen
Amuc Morien gwennawt [7]
Murdyn [8] a chyvrannu penn
Prif egweryd [9] ac an nerth [10] ac am hen
Tryvyr [11] er bot bun Bratwenn
Deudec [12] Gwenabwy vab Gwenn
Amdrynni drylaw drylenn
Gweinydiawr yſgwydawr yngweithen
Yn aryal cledyval am benn
Yn Lloegr drychion racdrychant unbenn
A dalwy mwng bleidd heb benn
Yn y glaw [13] gnawt gwychnawt yn y Lenn
Gyvrang [14] gwyth ag aſgen
Trengis ni ddiengis Bratwenn
Eur ar vur caer [15] yſgrwydiat

[1] Lliaws. *Ll. P. P.*
[2] Gorwydd gware rith rin eurdorchawr. *Ll. P. P.*
[3] Catvanneu (clotvannan) er a clat clot vawr. *Ll. P. P.*
[4] Am gwyddaw gwallt iar e ben. *Ll. P. P.*
[5] I am wyr. *Ll. P. P.*
[6] Ae vaew. *Ll. P. P.*
[7] Gwenwawd. *Ll. P. P.*
[8] Nurdyn. *Ll. P. P.*
[9] Priv eg gweryt. *Ll. P. P.*
[10] Ac amnerth. *Ll. P. P.*
[11] Trywyr. *Ll. P. P.*
[12] *Neu*—Deheuec.
[13] Yn e law. *Ll. P. P.*
[14] O gyvrang. *Ll. P. P.*
[15] Ac ar vur caer. *Ll. P. P.*

Aer cret ty na chaer aevlodyat [1]
Yn ara ae lyſſur ar gatwyt [2]
Adar crwydryar [3]
Syll o vireiin neus adrawdd a vo mwy
O ddanwynnyeit llwy
Od amlwch llivanat [4]
Yn awr blygeint [5]
Na bei cynhafal cynheilw [6]
Pan vnoſt i cynnyvin clot
Yn amwyn tyuyſſen gortirot
O haedot diachor din drei [7]
Oedd mynyt wrth olut ae cyrchei
Oedd diwas [8] y vyddin ae i cretei
Ny elwit gwinwyt men na bei
Cyt bei cannawr yn un ty
Atwen ovalon ceny
Pen y gwyr talbeing a dely
Nyt wyf vynawc blin
Ni ddialav vy ordin [9]
Ny chwarddaf y chwerthin
Adan draed ronin
Yſtynnyawc vyg glin a bundat y [10]
Yn y ty deyerin
Catuyn heyernin
Am benn vy deulin
O ved o vuelin [11]
O Gattraeth wnin [12]
Mi a na vi Aneurin
Ys gwyr Talieſſin
Oveg cyvrenhin

[1] Aer cret ty na thaer aer olodiat. *Ll. P. P.*
[2] Yn ara ai leiſſyr (lavur ar, ae leiſſyar) ar. *Ll. P. P.*
[3] Brwydriar. *Ll. P. P.*
[4] *Dau van o L. P. P. acyno y canlyn y ban* —Neus adrawdd a vo mwy.
[5] Yn llawr bylgeint. *Ll. P. P.*
[6] Cynhawel cynheilweing. *Ll. P. P.*
[7] O haeddot yn gelwir edrych (gelwid redyrch) gwyr not.
Oedd drei dor (diachor oedd dor) din drei. *Ll. P. P.*
[8] Divas (dinas). *Ll. P. P.*
[9] *Ban o L. P. P.*
[10] *Nid yw*—a bundat y—yn. *Ll. P. P.*
[11] *Ban o L. P. P.*
[12] *Neu*—werin—*Nid yw*—O Gattraeth wnin—*yn Ll. P. P.*

Digitized by Google

Neu chenig Ododin [1]
Cyn gwawr dydd dilin
Goroled Gogledd gwr ae gorug
Lary vron haeladon ny yſſyllut [2]
Nyt ymda daear nyt yon duc mam [3]
Mir [4] eirian gadarn haearn gaduc
O nerth y cleddyf claer y hamuc
O garchar anwar daear ym duc
O gyvle angheu o anghar dut
Ceneu vab Llywarch dihafarch drut
Nyt ef borthei gwarth gorſedd
Senyllt ai Leſtri lawn medd
Goddolevi gleddyf y garedd [5]
Goddolevi lemenei y ryvel dyphorth
Seil yn muyſſaur o freych [6]
Rac byddin Ododin a Brennych
Gnawt yn y neuadd fyth meirch
Gwyar a gwrwmſeirch
Ceyng y el [7] hiryell oe law
Ac yn elydd bryſſiaw
Gwen ac ymhyrddwen hyrddbleit
Diſerch a ſerch ar tro
Gwyr nyt oedyn drych draet fo
Heilin achubyat pob bro
Llech Leucu tud leu leudvre [8]
Gododin yſtre
Yſtre ragno ar y angat [9]
Anghat gynghor i leuver cat
Cangen Gaerwys Ceny duliwys [10]
Tymor tymheſtyl Tymheſtyl dymmor
Y beri rheſtr rhac rhiallu
O dindovyt yn dyvu wyt yn dy uovu [11]
Dwys yt uodyn Llym yt wenyn
Llwyr genyn llu yſgwyt rygyn

[1] Neu cheing e ododin. *Ll. P. P.*
[2] Haela don ny yſſylluc. *Ll. P. P.*
[3] Nid ymduc mam. *Ll. P. P.*
[4] Mor. *Ll. P. P,*
[5] Goddolei i gleddy i garedd. *Ll. P. P.*
[6] Goddolei lemein (Lemeni) o ryvel dyphorthei Cynwyſawr oe freych. *Ll. P. P.*
[7] Keingycll. *Ll. P. P.*
[8] Llech Leutu tud leudvre. *Ll. P. P.*
[9] *Bon o L. P. P.*
[10] Ceuy drillwys. *Ll. P. P.*
[11] O Dindywyt yn dyvu wyt yu dyuovu. *Ll. P. P.*

Rac tarw trin y dal vriw vu
Er cryn y alon ar af
Er y Brwydrin trin trachwar
Cwr y van ceirw
Am gwr y van carw
Byſſed brych briuant [1] barr
Am bwyll am Rhodri am Rychwardd [2]
Ys broys brys treulyaut Rhys
Yn rhin drec [3] ny hu ny gaffo y neges
Nyt anghwy o vanny [4] oddiwes
Ny mat uanpuyt yſguyt
Ar grymal [5] carnuyt
Ny mat ddodes y vorddwyt
Ar vreichir mein llwyt
Gell y baladr gell
Gellach o bell [6]
Y maendy wr yn y gell
Yn cnoi angell bwch
Budd oe law yddaw poet ymbell [7]
Da y daeth Adonwy atwen
Ym a dawſſyt wen heli Bratwen
Gwnelut leadut lloſgut no Morien
Ny naeth wnelut [8]
Ny ddelyeiſt nac eithaf na chynghor
Yſgwn drein [9] dibennor
Ny weleiſt y morchuyd mawr marchogion
Ny leddin [10] my roddin nawdd y Saeſon

Gododin gomynaf dy blegyt
Tyno eu dra thrinuein drinneſſyt [11]
Gwas chwant y ariant heb ymwyt
O gyſul mab dwyre [12] dy wrhyt

[1] Briwaut. *Ll. P. P.*
[2] Am Bwyll diſteir am diſtar
Am bwyll am Rhodic am Rychwardd *Ll. P. P.*
[3] Yn rhiwdrec. *Ll. P. P.*
[4] A wa mvy. *Ll. P. P.*
[5] Gynwal. *Ll. P. P.*
[6] Gellach y obell. *Ll. P. P.*
[7] *Neu*—Budd oe law yddaw poet poet ymbell angell.
[8] Ny waeth (uaeth) wnelut. *Ll. P. P.*
[9] Drem. *Ll. P. P.*
[10] Wy nedin. *Ll. P. P.*
[11] Tynoeu tra thrumein drum eſſyth. *Ll. P. P.*
[12] Dwywe. *Ll. P. P.*

Digitized by Google

Nyd oedd [1] gyughor uann
Uael rac lan [2] Veithin
O lychwr y lychwr luthbin [3]
Luchdòr y borffor beryerin
Lladd gnaws gwan maws mur trin
Anys garat vu ynat ac Aneurin [4]
Cywyrein cetwyr cynrennin
Y Gattraeth gwerin ffraeth fyſgiolion
Gwerth medd ygcyntedd a gwirawt win
Heeffit y Lavnawr rhwng dwy vyddin
Ardderchawc varchawc rac Gododin
Eith iuyn voleit [5] mur greit tarw trin
Cywyrein cetwyr cynrenhin
Gwlat atvet gochlywet [6] eu dilin
Dy goglawd tonn beuyr beryerin
Men ydynt eiliaſſaf elein
O brei vrych ny uelych Ueyelin
Ny chemyd haedud [7] a Gorddin
Ny phyrth meuyl moryal eu dilin
Lavn durawt barawt y uaeth lin
Cywyrein cetwyr cywrenhin
Gwlat atvel gochlyuer eu dilin [8]
Ef laddawdd a chymawn a llain
A charneddawr tra gogyhne [9] gwyr trin
Cywrein cetwyr cyvaruuant
Ygyt yn unvryt yt gyrchaſſant
Byr eu hoedyl, hir eu hoet ar eu carant
Seith gymeint o Loegrwys a laddaſſant
O gyuryſed Guraged guych a unaethant
Llawer mam ae deigyr ar ei hamrant
Ny wnaethpwyd neuadd mor ddianaf
Lew mor hael baran llew llwybr muyaf
A Chynon lary vronn a don deccaf
Dinas y dias ar led eithaf
Dor anghor byddin budd eilyaſſaf
Er ſawl a welais ac a welaf

Ymyt yn ymdduyn aryf gryt gurytGuryaf
Ef laddei oſwydd a llafn llymmaf
Mal brwyn yt gwyddynt rac y adaf
Mab Clytno clothir canaf y ty
Or clot heb or heb eithaf
O winveith a meddveith dygoddolyn [1]
Gwn leith mam Hwrreith Eidol ynial
Ermygei racvre
Rac bron Buddugre
Breein dwyre
Wybr yſgynnyal
Cynrein yn cynydaw [2]
Val glas heid arnaw
Heb gilyaw gyhaval
Synwyr yſtwyr yſtemet
Yar neilyon [3] guebyl
Ac arddemyl gleddval
Blaen anewyn anhun
Hedin ar dihun [4]
Mam [5] Reiddyn rwyf trydar
O winveith a meddvaeth ydd aethant
Y gynhen llurygogyon
Nis gwn leith lletcynt
Cyn lwyded [6] eu leas dyddarvu
Rac Cattraeth oedd ffraeth eu llu
O oſgordd uynyddawr vawr dru
O drychant namyn un gwr ny ddyvu
O winveith a meddveith yt gryſſiaſant
Gwyr yn rheit moleit eneit dichwant
Gloyw ddull y am drulyt gytvaethant
Gwin a mel a mal a mueſant [7]
O oſgordd vynyddawc am duy atvyliawr [8]
A rhwyſ a golleis am gwir garant
O drychant rhiallu yt gryſſiaſant Gattraeth
Tru namyn un gwr nyt atcorſant
Hu byddei ygcyvrein preſent mab pel [9]

[1] Nid ced. *Ll. P. P.*
[2] Tan. *Ll. P. P.*
[3] Lwch bin. *Ll. P. P.*
[4] Anyſgarat ac un y nad ac Aneurin. *Ll. P. P.*
[5] Eithin yn noleit. *Ll. P. P.*
[6] Gwlat atvel gychlywer. *Ll. P. P.*
[7] Haed ud. *Ll P. P.*
[8] *Dau ſan o Ll. P. P.*
[9] Tra gogyhwe (gogyhwc). *Ll. P. P.*

[1] Dygodolyn. *Ll. P. P.*
[2] Cwydaw. *Ll. P. P.*
[3] Yſtemel yar weillion. *Ll. P. P.*
[4] Hediw an dihun. *Ll. P. P.*
[5] Nam. *Ll. P. P.*
[6] Llwydred (llwyred). *Ll. P. P.*
[7] *Neu*—Gwin a medd a mal amweſant.
[8] Au (an) dwyf adveyllyawc. *Ll. P. P*
[9] Hu byddei ynghywrein preſent mal pel. *Ll. P. P.*

Digitized by Google

Ar y ehu beddei yn y vei atre
Hut amuc [1] Ododin o win a medd
Yn dieding yn gyſtryng yſtre
Ac Adan catvannan cochre
Veirch marchawc goddrud y more
Angor deur daen
Sarph ſeri raen
Sengi urymgaen ymlaen byddin
Ayth [2] aruynawl druſſyat dreiſſyawr
Sengi uaenawr
Yn dydd cadwynawr [3]
Ygclawdd gwernin
Eil nedic nar
Neus duc drwy var
Gwledd y adar
Drydar drin
Cywir yth elwir enwir [4] weithret
Rhagan [5] rhwyuyadwr mur catuilet
Merin a Madyen mat yth anet
Ar dyledawr canu cyman caffat
Cetwyr am Gattraeth a wnaeth brythret
Brith [6] a uyar ſathar ſanget
Sengi uit Gwynedd bual am dalmedd
A chalanedd cyuyringet
Nyt ardrawdd cibno cet [7]
Bei cymun cein daret [8]
Wedy cyffro cat

Ardyledawc canu cyman o vri [9]
Twrf tan a tharan a rhyuerthi
Gwrhyt ardderchawc marchawc myſgi
Rudd vedel rhyvel a eidduni
Gwr gwned divuddiawc dimyngyei
Y gat or meint gwlat yt y clywi
Ae yſgwyt ar y yſgwydd hut a roli [10]
Llaen [11] mal gwin gloew o wydr leſtri

[1] A mug. *Ll. P. P.*
[2] Arth. *Ll. P. P.*
[3] Waywawr yn dydd cadiawr. *Ll. P. P.*
[4] Elwir oth enwir weithred. *Ll. P. P.*
[5] Rhagaf (rhagof, rhactaf). *Ll. P. P.*
[6] Brithwy. *Ll. P. P.*
[7] Ni adrawdd cibno wedi cyffro cad ced. *Ll. P. P.*
[8] Ceui daeret. *Ll. P. P.*
[9] Cyman ovri. *Ll. P. P.*
[10] Hyt arolli. *Ll. P. P.*
[11] Waew. *Ll. P. P.*

Ariant am yvet [1] eur dylyi
Gwinvaeth oedd vaetnerth Lyuri [2]

Ardyledawc canu claer orchyrdon
A gwedy dyrraith dyleinw afon [3]
Dimcones lovlen ben eryron
Luyt —— ef goreu vuyt y yſgyolyon
Or a aeth Gattraeth o aurdorchogion
Ar neges mynyddawc mynawc maon
Ny ddoeth yn ddiwarth o barth Vry thon
Ododin wr bell well no Chynon
Ardyledawc canu cemann cynreint [4]
Llawen llogel byt
Bu didichwant hu mynnei eng kylch byt [5]
Eidol anant
Yr eur a meirch maur a medd meddueint [6]
Namyn yn y delei o vyt hoffeint
Cyndilic Aeron wyr en o uant
Ardyledawc canu claer orchyrddon
Ar neges Mynyddawc mynawc Maon
A merch Eudaf hir dieis [7] gwanau hon
Oedd porphor guysgfyadur dir amdrychion
Dyphorthes meinyr molut nyvet
Baran tan terydd ban gyneuet
Duu maurth guiſgyaſant y gwrym duddet
Duw merchyr periddeint eu calchdoet
Dyvyeu bu diheu eu diuoet
Duu Gwener calanedd amdyget
Duu Sadwrn bu divurn eu cytueithret
Duu Sul eu llavneu rhudd amddyget
Duu Llun hyt ben clun guaetlun guelet
Neus adrawdd Gododin gwedy lluddet
Rac pebyll madawc pan atcoryet
Namyn un gwr o gant yn y ddelhet
Moch dwyreawc ym more
Cynnif Aber rac yſtre
Bu bwlch bu twlch tandde
Mal twrch y tywyſſeiſt vre
Bu golut mynut bu le
Bu gwyar gweilch gwrwnde
Moch dwyreawc ym eilin [8]

[1] Am y ved. *Ll. P. P.*
[2] Vaetnerth vab Llywri. *Ll. P. P.*
[3] Aeron. *Ll. P. P.*
[4] Cyureint. *Ll. P. P.*
[5] Hu mynnei eng kylch byt—*allan o L.P.P.*
[6] A meddweint. *Ll. P. P.*
[7] Dreit (dreis). *Ll. P. P.*
[8] Y meiitin. *Ll. P. P.*

Digitized by Google

O gynnu Aber rac fin
O dyuys yn lyuys dylin [1]
Rac cant ef gwant geſſeuin
Oed garu y gwnewchui waetlin
Mal yvet medd drwy chwerthin
Oed lew y lladeuch chwi dyvin [2]
Cleddyval dywal ffyſcyolin
Oedd mor ddiachor yt laddei
Eſgar gwr haval yn y bei
Diſgynnwys yn aphwys dra phenn
Ny deliit cynyt [3] cywrenhin ben
Diſgiawr breint vu e ladd ar gagen
Cynneddyf y Ewein eſcynnu as yſtre
Yſtung cyn gorot goreu gangen
Dilyd dyleyn rathleu [4] dilen
Llywy llyvrodedd ruych ac aſgen
Anglas aſſwydeu lovlen
Dyphorthes ae law luruc wehyn
Dymualau [5] gwledic dal oe brid brennyal
Eidol adoer crei granuawr gwyn
Dyſgiawr pan vei bun barn benn
Perchen meirch a gwymſeirch
Ac yſgwydawr yaen
Gyvoet a gyvergyr eſcyn diſcyn
Aer dywys ry dywys ryvel
Gwlat gordd garei gwrdd vedel
Gwrdd ueryt gwaet am iruedd
Seingiat am ſeirch, [6] ſeirch ſeingiat
Seirchiawc am grudd [7] yt vedd
Ar ddelw lleith drygiawr lludet
Peleidyr yn eis yn dechreu cat
Hynt am oleu bu godeu beleidryat
Seint amnant am diua dy gell [8]
Ac yſtavell yt vydei dyrlyd ei
Medd melys maglawr
Gwrys aer gynglys gan uawr
Cet luys Loegrwys liuedawr
Rhy benyt ar hyt y attawr [9]
Eillt Wynedd clywer y ardderchedd

[1] Tywys yn dylin. *Ll. P. P.*
[2] Dynin. *Ll. P. P.*
[3] Cyuyd. *Ll. P. P.*
[4] Cathleu. *Ll. P. P.*
[5] Dymgualau. *Ll. P. P.*
[6] Veirch. *Ll. P. P.*
[7] Am y rudd. *Ll. P. P.*
[8] Ceint amnad am diva (dina). *Ll. P. P.*
[9] Hyd ydd attawr. *Ll. P. P.*

Guan an hon [1] byt vedd
Sauuy radanwy [2] Gwynedd
Tarw byddin treis trin teyrnedd
Cyn cynneſt [3] daear cyn goruedd
Byt orfin [4] Gododin bedd
Byddin orddyvnat yn agerw
Mynauc luyddauc law cheurw
Bu ddoeth a choeth a ſyberw
Nyt oedd ef wrth gyfedd gochwerw
Mudyn geinyon ar eu helw
Nyt oedd ar les bro pob delw
An gelwir mor a chynnwr ym plymnuyt
Yn tryvruyt peleidyr, peleidyr gogymuyt
Goglyſſur heyrn liueyd, llaun yn aſſed
Syrchyn [5] ygcorun yn trydar
Gwr ffrwythlawn fflamddur rac yſgar
Dyphortheis catveirch a chatſeirch
Greulet ar Gatraeth cochre
Mae blaenuyd byddin dinus
Aergi, gwych [6] guarthvre
An gelwir ny fan glaer vwyre [7]
Echadaf heydyn haearn de
Mynawc Gododin traeth y annor [8]
Mynawc am rann cuynhyator
Rac eidyn arial phlam nyt atcor
Ef dodes ef dilys y geynhor [9]
Ef dodes rac truſi [10] teudor
Yn aryal ar drywal diſgynnwys
Can lleues porthes mam bwys [11]
O oſgordd vynyddawc ni ddiangwys
Namyn yn aryf amddiphryf amddiffwys
O Golet moryet ny bu aeſſawr
Dyphorthyn traeth y ennyn llawr
Rhy duc oe lovlen glas lavnawr
Peleidyr pwys preiglyn ben periglawr
Y ar orwydd erchlas penifeddawr [12]

[1] Gwananhon. *Ll. P. P.*
[2] Radanuy (radenny, cadauuy). *Ll. P. P.*
[3] Cyueſt (cyweſt). *Ll. P. P.*
[4] Orffun. *Ll. P. P.*
[5] Iyrchyn. (Sychyn). *Ll. P. P.*)
[6] Gwyth. *Ll. P. P.*
[7] Flaw glaer ffwyre. *Ll. P. P.*
[8] Traetheannor. *Ll. P. P.*
[9] Ygcynhor. *Ll. P. P.*
[10] Raſtriſi (rhac trin). *Ll. P. P.*
[11] Mawr bwys. *Ll, P. P.*
[12] Penweddawr. *Ll. P. P.*

Digitized by Google

Trin digwydd trwch trach y lavnawr
Par orwydd [1] oe cat ni bu ffoawr
An dyrlys molet medd melys maglawr
Gweleis y dwll o benn tir Odren [2]
Aberth am goelcerth a diſgynnyn
Gweleis oedd cynevin ar dref ffledegein [3]
A gwyr unythion [4] ry goleſſyn
Gweleis gwyr dullyawr gan aur addeuyn
A phen Dyfnual a breich brein ae cnoyn
Mat mudic yſgafnuyn aſgwrn advaon
Ae laſſawc tebedawc tra mordwy alon
Gwrawl amddyvrwys goruawr y lu
Guryt vron gurvan gwanan aruau [5]
Y gynneddyf diſgynnu rac naw rhiallu
Ygguyd gwaed a gulat a gordiynau
Caraf dy vuddic leithic a vu anau
Cyndilic Aron cenhan lew
Caraſſun ddeigynnu y Gattraeth geſſevin
Gwerth medd ygcuntedd a gwirawd gwin
Caraſſwn neu chablwys ar lain
Cyn bu y leas ae las *uphin*
Caraſſwn eil clot dyphorthes gwaetlin
Ef dodes y gleddyf yg goethin
Neus adrawdd gwrhyt rac Gododin
Na bei mab Ceidiaw clot un gwr trin [6]
Truan yw gennyf gwedy lluddet
Goddef gloes angheu trwy agcyffret
Ac eil trwm trinau [7] gennyf vy gwelet
Dygwyddai an gwyr ny pen o draet
Ac ucheneit hir ac eilyuet
Yn ol gwyr pybyr temyr tutuet
Rhuvaun a Gwgawn Gwiawn a Gwylyget
Gwyr gorſaf gwryaf gwidd [8] ygcalet
Ys deupo eu heneit wy wedy trinet
Cynnwys ygwlat Nef addef anneuet
Ef gwrthodes tres tra gwyar lyn
Ef laddei val deur dull nyt erchyn [9]
Tavloyu ac yſgeth tavlet wydrin

A medd rac teyrnedd tavlai vyddin [1]
Meint y gynghor [2]
Men na lauarei liaws
Ac vei annaws nyd edeint [3]
Rac ruthyr bwyll yaddeu
A chleddyvawr lliveit handit
Gwelir lavar lein [4]
Porthloedd vyddin
Porthloedd lain
A llu racnedd
Yn ragyruedd
Yn dydd gunedd
Ygcyvryſſedd
Buant gwychawd
Gwedy medddawt
A medd yvet
Ny bu uaret
An gornylam [5] ennyd phrwythlam
Pan adrodder torret ergyr [6]
O ueirch a gwyr tyngyr tynget
Pam [7] ymddyvydd lliawsPryder Pryderaf ffun
Ffun en ar dec aryal rodec ar hynt wylaw
Cy cyſtyiun [8]
Cu caraſſun
Celeic fau [9]
Ac argoedwys
Gwal [10] gordyvnwys
Y em dulyaw
Ef dadodes ar lwydd pwys ar les rieu
Ar dilyvnn [11] goet
Ar diliu hoet yr cyveddeu
Cyueduogant
Ef an dydduc ar dan advoyu [12]
Ac ar groen gwynn goſgroyw

---

[1] Pan orvydd. *Ll. P. P.*
[2] Adoen (adoyn). *Ll. P. P.*
[3] Redegein. *Ll. P. P.*
[4] Nwython (mwythion). *Ll. P. P.*
[5] *Ban o L. P. P.*
[6] *Nid yw y ban hwn yn Ll. P. P.*
[7] Truan. *Ll. P. P.*
[8] Gwrdd. *Ll. P. P.*
[9] Ef laddei dewr dull nad erchyn. *Ll. P. P.*

[1] *Ban o L. P. P.*
[2] O *L. P. P.*
[3] Edewyt. *Ll. P. P.*
[4] Leir. *Ll. P. P.*
[5] Gornylan, neu goruylam.
[6] Ban o *Ll. P. P.*
[7] Pan. *Ll. P. P.*
[8] Cyſtydiwn, cyſtudiwn. *Ll. P. P.*
[9] Celleic ffaw. *Ll. P. P.*
[10] Gwae. *Ll. P. P.*
[11] Dilion. *Ll. P. P.*
[12] Adloyw. *Ll. P. P.*

Digitized by Google

Gereint rac deheu gawr a ddodet
Llwch gwyn dwll ar yſgwyt
Yor yſpar lary yor
Molut mynyt mor
Gogwneif heiſſylut gugyvei [1] Gereint
Hael mynawc oeddut
Diannot y glot y glutvan
Diachor anghor gcyman
Diechyr eryr gwyr gouaran
Trin oddef eiddef oedd eirian
Ragorei veirch racvuan
Yn trin lledvegin gwin o bann
Cyn glas vedd a glaſſu yn rhann [2]
Bu gwr gwledd uch medd [3] mygr o bann
Dihenyt i bob llawr llannet
Y hual amhaual afneuet
Tul tal e rodawr cas o hir
Gwythawc rhyvonyauc diphrydyeit
Eil gweith gelwident a malet
Ygcatveirch a ſeirch greulet
Byddin agcuſgoget yt vyt cat
Vorion cochro llan pan rygoddet
Trum yn trin a llavyn yt laddei
Garw rybydd o gat dydygei
Can Calan a ddarmerthei
Ef gweinit Adan vab Erfei
Ef gweint Adan dwrch trahawc
Un Rhiein a morwyn a mynauc
A phan oedd mab teyrn teithiauc
Yg Gwyndyt gwaet glyt [4] gwaredawc
Cyn golo gweryt at rudd lary
Hael etvynt digythrudd
O glod a chet echiawc neut bedd
Garthwys hir o dir Rhyvonyawc
Peis dinogat e vreith vreith
O grwyn balaot ban ureith
Chwit chwnt chwidogeith [5]
Gochanwn gochenyn wyth geith
Pan elai dy dat ti i helya
Llath ar yſgwyt llury yn y law
Ef gelui gwn gogyhuc
Giph gaph ddaly ddaly dduc dduc

[1] Gogwnei. *Ll. P. P.*
[2] Eu rhan. *L. P. P.*
[3] Bu gwr od uch gwledd medd. *Ll. P. P.*
[4] Gwaedlyd. *Ll. P. P.*
[5] Chwit chwint (chwit, chwant) chwidogeith. *Ll. P. P.*

Ef leddi byſc ygcoruc
Mal bar [1] ladd lew llyuyuc
Pan elei dy dat ti i vynydd
Dydygei ef pen y uarch [2]
Pen g wdd hwch pen hydd
Pen gruciar vreith o vynydd
Pen pyſc o Rayadyr deruenydd
Or ſawl a gyrchaeddei dy dat
Ty ar gieuein
O wyth wch a leuyn a luyvein
Ny anghei ol [3] ny vei oradein
Pan [4] dodyw agcyvung o angcyvarch
Nym daw nym dofydd a vo trymmach
Ny magwyt yn neuadd a vei lewach
Nog ef nac ygcat a vei waſdadach
Ac aryt ben cluyd Pennant oedd e veirch
Pellynnig y glot pellus y galch
A chyn golo gueir hir adan dywarch
Dyr llydei vedd gyrn un mab Veruarch
Gweloys y ddull o bentir adoen [5]
Aberthach goel certh a ymddygyn
Gweleis y ddeu oc eu tre ry gwyddyn
O eir nunython ry goddeſſyn
Gweleis y uyr tyll vawr gan uaur adoen
A phen dyvynaul [6] vrych brein ae cnoyn
Gododin gomynnaf oth blegyt
Yg uydd cant yn aryal yr enuyt
A gwarthan mab Duyueu da wrhyt
Poet yno yn un tyno treyſſyt
Er pan uant maws mur trin
Er pan aeth daear ar Aneurin
Mi neit yſgaras nat a Gododin
Llech llefdir aryf gardith tithragon
Tec uare rac Gododin yſtre anhon
Rhy duc diuyll o uin bebyll
Ar les tymyr tymor tymeſtyl
Tra merin leſtyr tra merin lu
Llu meythlyon cein gatrawt
Ruyd rac rhiallu
O dinguyt yn duynuyt yn dyonn [7]

[1] Ban. *Ll. P. P.*
[2] Pen yurch (yarch). *Ll. P. P.*
[3] Oll. *Ll. P. P.*
[4] Peum. *Ll. P. P.*
[5] A doen. *Ll. P. P.*
[6] Dyvynual. *Ll. P. P.*
[7] O Dindywyt yn dyvnuyt yn dyonn. *Ll. P. P.*

Digitized by Google

Yſ gwyt rygyn rac doleu trin talorin vu [1]
Dihenydd y bob llawr llanet
Y haual amhal afneuet
Tull tal y rodauc Cas o hir gwychauc
Rhyvynyauc diffret
Eil nith gwelydeint a malet
Y gatveirch ae eirch ae greulet
Bit yn anyſcoget bid get
Uoron guychyrolion pan goddet
Trum yn trin a llain y lladdei
Gwaew rybydd o gat dyddyges
Gant can ygcalan darmerthei
Ef gweint a dau vab Urvei.
Ef gweint a dau dwrch trahawc
Un Urien a Morwyn a menawc
A chan oedd mab brenhin teithiawc
Udd Gwyndyt gwaet Cilydd Gwaredawc
Cyn golo gueryt ar grut hael etuynt
Doeth dygyrched y gatae glot ae eichiawc

[1] *Neu*—talvriw vu.

Not bedd gorthyn hir O orthir Rhyvynyawc
Amdrynni drilau drylen
Am lwys am diphuys dywarchen
Tri chue barnuaut treis dili plynin [1]
Atgune y Morien ae gwian hen
Hanceu vreuer vracden
At gwyr a Gwyddyl a Phrydein
At gu celein veinrudd Gwen
Deheuec gwenau ung vab Gwen
Ar ginyau drylau drylen
Trym dwys tra diphwys dywarchen
Cemp y lumen ar wr Carwawt aſget
Arreith edrych eidyn a breithell
Goruchyd y law lovlen
Ar Gynt a Gwyddyl a Phrydein
A chyngo mwng bleidd heb brenn
Yn y law gnaut gwychlawt yn y lenn
Prytwyf ny bei varw Moryen
Deheuec Gwenabwy mab Gwen—

[1] Plycein. *Ll. P. P.*

TERFYN Y GODODIN.

ENGLYNION Y MISOEDD.

Aneurin Gwawdryd a gant Englynion y Miſoed gyntaf ac rhag daed oedynt hwy aethant mor gyffredin, ag na cheiſiod neb eu hyſgriſennu, oni bu agos idynt a cholli haiachen fel na fedrid cael y deudeg Englyn yn gwbl ym Mhywys a Gwynedd heb fod pedwar ar goll: a Guttyn Owain a wnaeth y pedwar olaf yn lle y llaill; ac wedi hynny y caed yn Neheubarth y pedwar oed ar goll fel y maent i gyd yma rhag llaw, Allan or Llyfr Gwyrdd.

MIS IONAWR myglyd Dyffryn,
Blin Trulliad, treiglad Clerddyn [1];
Cul Bran, anaml llais Gwenyn [2];
Gwag [3] Buches, diwres Odyn;
Gwael gwr anwiw i ofyn [4]
Gwae a garo, ei dri gelyn [5]!
Gwir a ddywaid Cynfelyn
Gorau Canwyll Pwyll i ddyn.

[1] Meirwon coed aml clerddyn. *Llyfyr Hir.*
[2] Cul bran, diſtaw gwenyn. *Ll. H.*
[3] Gwael. *Ll. H.*
[4] Cynnwy march diſtaw aderym. *Ll. H.*
[5] Hir i blygain byr brydnawnyn. *Ll. H.*

MIS CHWEFROR anaml Ancwyn [1];
Llafurus Pal, ag Olwyn [2];
Cnawd gwarth, o fynych gyſſwyn;
Gwae heb raid a wnel achwyn [3];
Tri pheth a dry drwg wenwyn
Cyngor Gwraig, Murn, a Chynllwyn [4]:
Penn Ci ar fore Gwanwyn [5];
Gwae a laddodd ei Forwyn!

[1] Llwm pob llwyn. *Ll. H.*
[2] Deffry neidr i hel gwenwyn. *Ll. H.*
[3] Yr ych llog ni fedr achwyn. *Ll. H.*
[4] Cynghor gwraig mewn llid na chynlluyn. *Ll. H.*
[5] Pechod marwol paid oi derllwyn. *Ll. H.*

Digitized by Google

MIS MAWRTH, mawr ryfyg adar
Chwerw oerwynt, ar dalar[1]:
Hwy fydd Hinon, na Heiniar[2]
Hwy peru Llid na Galar;
Pob rhyw Arynnaig[3] a yſgar;
Pob edn a edwyn ei gymmar[4]:
Pob peth a ddaw trwy'r ddaear
Ond y Marw, mawr ei Garchar!

MIS EBRILL wybraidd gorthir[5];
Lluddedig Ychen, llwm Tir;
Cnawd oſb[6] er nas gwahoddir;
Gwael Hydd chwareus Cluſt-hir;
Aml bai lle,nis cerir[7];
Gwyn ei fyd a fo cywir[8];
Cnawd[9] difrod, ar blant enwir:
Cnawd gwedi Traha, tranc hir.

MIS MAI difrodus Geilwad[10];
Clyd clawdd i bob di gariad:
Llawen hen di Archenad;
Llafar Cog, a Bytheiad[11]:
Hawdd cymmod lle bo cariad[12]
Hyddail coed, hyfryd anllad:
Nid hwyrach[13] daw i'r Farchnad,
Groen yr Oen, na chroen y Ddafad[14].

MIS MEHEFIN hardd Tiredd[1];
Llyfn Mor, llawen Maranedd[2];
Hirgain ddydd, heini Gwragedd;
Hilawn Praidd[3], hyffordd Mignedd:
Duw a gar bob Tangnefedd;
Diawl a bar[4] bob Cynddrygedd;
Pawb a chwennych Anrhydedd;
Pob cadarn gwan ei ddiwedd.

‡ MIS GORPHENAF * hyglyd Gwair;
Taer tes tawddedig Cyſſair;
Ni char Gwilliaid hir gyngrair:
† Ni lwydd hil corph anniwair;
Llom Ydlan lledwag cronffair;
Llwyr dielid meſl Mawrair;
Gwir a ddywaid Mab maeth Mair,
Duw a farn, Dyn a lefair[5] ‡.

MIS AWST molwynog Morfa;
Llon Gwenyn llawn Modryda[5];
Gwell gwaith Crymman na Bwa
Amlach Das na chwareufa;
Ni lafur, ni weddia[6];
Nid teilwng iddo 'i Fara[7].
Gwir a ddywaid ſaint Breda[8],
Nid llai cyrchir drwg na da.

---

[1] Ar ben talar (a dalar). *Ll. H.*
[2] Y diwyd a drin ei heiniar. *Ll. H.*
[3] A reing (o aig a) *Ll. H.*
[4] Ac a dyn ar gwr i yſgar. *Ll. H.*
[5] Eglur. *Ll. H.*
[6] Gweſt. *Ll. H.*
[7] Pawb a ymarddel ai lafur. *Ll. H.*
[8] Nid teilwng ir iach fegur.
Hyf yr ymddengys y cywir
Diwradwydd deurydd y cywir. *Ll. H.*
[9] Mynych. *Ll. H.*
[10] Ynfyd anllad. *Ll. H.*
[11] Llafar cog ar lethr gwlad.
Uchel adlais bytheiad. *Ll. H.*
[12] Balch merch o aml gariad. *Ll. H.*
[13] Cyn ebrwydded. *Ll. H.*
[14] Gwae a vo ai fwriad
Ar anwiredd na lledrad. *Ll. H.*

[1] Claear wedd. *Ll. H.*
[2] Llawn murianedd (llon rhianedd). *Ll. H.*
[3] Hylawn ffair (llaid) hyffordd mignedd
Gwlithog llwybrau hyffordd mignedd.
Ll. H.
[4] Gar. *Ll. H.*
‡ Mis gorphenaf teilwng chwys
Gweiriau ar dan pawb mewn brys
Chwimwth morgrug rhuddion mefus
Segur milgwn ymhob llys
Llwm yw grudd dyn eiddigus
Gwyn ei fyd a fo cariadus
Ni bydd byth dihelbulus. *Ll. H.*
[5] Diofal gwenyn yn ol haf. *Ll. H.*
[6] A fo diog y mis yma. *Ll. H.*
[7] A ddwg eiſiau drymder gaiaf. *Ll. H.*
[8] Brenda. *Ll. H.*
* Myglyd gwair
† Y Llinell hon yw y 6 yn Ll. R. Jones

Digitized by Google

* MIS MENNI[1] mynnawc planed,
Mwynieithus mor a threufred[2]
Gnawd Gwyr a meirch yn lludded
Gnawd pob ffrwyth yn adfed
Merch frenhinawl a aned
An duc o'n dygn gaethiwed[3]
Gwir a dywed[4] ſaint Berned
Ni chwſg Duw pan ro wared.*

† MIS HYDREF hydraid Hydod
Melyn blaen bedw, gwedw Havod
[5] Llawnfras adar a phyſgod
Lleilai laeth Buwch a gafrod
Gwae a haed meſi er pechod
Gwell marw no mynych difrod
Tri pheth a dawd pob pechod[6]
Ympryd a gwedi a chardod†

---

* MIS medi mydr ynghanon
Addfed coed yd ac aeron
Eſgud teuleu teilwng ddynion
Gwae gan hiraeth fy nghalon
Golug Duw ar dylodion
Gwaetha gwir gwarthu dynion
Gwaetha da drwg anudon
Traha a threiſio gwirion
A ddifa (ddifa ſylwedd) etifeddion.
Gut. Owain.

† MIS hydref hydraul echel
Chwareus hydd chwyrn awel
(Mynych drawiad o ryfel)
Gnawd yſbeilwyr (yſbeilynt, yſbeilwynt) yn rhyfel
Gnawd lledrad yn ddiymgel
(Erioed a gynnygid yn ddirgel)
Gwae'r dyn nï ddawr pan el
(Pan feid braſ y baryſia'r Gwyddel)
Trychni nid hawdd (rhwydd) ei ochel
Angau a ddaw yn ddiogel
Ammau fydd y dydd y del. *Gut. Owain.*

[1] Medi
[2] Threfred
[3] Hwnnw a'n duc o gaethiwed
[4] Sain Bened. A. D. 496
[5] Llymfras
[6] Bychod

* MIS TACHWEDD moch mehinfawr
Aed Bugail delid cerdawr
Gwaedlyd llafn llawn Eſcubawr
Llon mor merllyd pob callawr
Hirnos heinus carcharawr
Parchus pawb a fed dryſawr
Tri dyn nid aml a'u didawr
Triſt, Blwng, a chybyd angawr*

† MIS RHAGFYR tomlyd archan
Trwm tir trymluoc huan
Llwm gwyd llonyd Llywethan
Llon ceiliog a Thwylluan
Au deudeng[1]-nyd yn[2] hoean
Am eni yſpeiliwr ſattan
Gwir a ddywed[3] Yſcolan
[4] Gwell Duw no'i drwg darogan†

---

* Mis tachwedd tuchan merydd
Bras llydnod llednoeth coedydd
Awr addaw trwy lawenydd
Awr driſt droſti a dderfydd
Y da nid eiddo'r cybydd
Yrhael ai rhopieufydd (rhoddopiau'r bydd)
Dyn a da'r byd a dderfydd
Da nefawl tragwyddawl fydd. *Gut. Owain. Arall.*

† MIS tachwedd diwedd dail
Llednoeth coed bras anifail
Llawen dedwydd hylwydd hael
Clyd nyth diwyd i ochel
Diged fydd ffau cybydd gwael
Ni erys nwyfus dan wiael
A dyrro y dyn anhael
Cyffelypa ir caſa eu cael.

Mis Rhagfyr byrddydd hirnos
Brain yn egin brwyn ar ros
Tawel gwenyn ac eos
Trin ynghyfedd diweddnos
Adail dedwydd yn ddiddos
Adwyth diriaid heb achos
Yr hoedl er hyd (fo) ei haros
A dderfydd yn nydd a (ac yn) nos.
Gut. Owain.

[1] Mlwyd, neu gwyd
[2] Hoywan-Oi ddeuddengnydd yn hoyan
[3] Yſgolan
[4] Yr ab drogan, y mab darogan, no drwg ddarogan.

Digitized by Google

GWAITH TALIESIN.

HANES TALIESIN, o'r MANGOFION.

GWR bonheddig oedd gynt ym Mhenllyn a elwid Tegid Voel ai dreſdad oedd ynghanol llyn Tegid ai wraig briod a elwid Caridwen, ac or wraig honno y ganed mab a elwid Morfran ap Tegid a merch a elwid Greirfyw a thecca merch or byd oedd honno; a brawd iddynt hwy oedd y dyn haccraf or byd *Aſagddu*. Ac yno Caridwen ei fam a feddyliodd nad oedd ef debyg i gael ei gynnwys ymhlith boneddigion rhag ei haccred, oni bei arno ryw gampeu neu wybodau urddaſol canys yn nechreuad Arthur ar ford gron oedd hynny.

Ac yna yr ordeiniodd hi drwy gelfyddyd Llyfrau Pheryllt i ferwi Pair o Awen a Gwybodeu iw mab fal y bai urddaſch ei gymeriad am ei wybodau ai gelfyddyd am y byd a ddelai rhag llaw. Yna y dechreuodd hi ferwi y pair yr hwn wedi dechreuid ei ferwi nid allid torri y berw dan ben undydd a Blwyddyn ac oni geffid tri defnyn bendigedig o rad yr Yſpryd. A Gwion bach mab Gwreang o Lanfair yng nghaer Einion ym Mowys a roes hi i amodi y pair, a dall a elwid Morda i gynneu y tan dan y pair a gorchymmyn na adawai ir berw dorri hyd pan ddelai undydd a Blwyddyn. A hithau drwy Lyfrau Aſtronomyddion ac wrth oriau y planedau yn llyſieua beunydd o bob amrafael lyſieu rhinweddol. Ac fal yr oedd Geridwen ddiwrnod yn llyſeua ac yn gorchfanu yn agos i ben y flwyddyn y damweiniodd neittio a diſgyn o dri defnyn o'r dwr rhinweddol o'r pair ar fys Gwion bach; a rhag ei frytted ef ai trewis yn ei ben ac yn gytrym ac y trewis y defnynnau gwyrthſawr hynny yn ei ben efe a wyddai bob peth ar a ddelai rhag llaw ac efe a adnabu yn hyſpys mai mwya gofal oedd iddaw yſtryw Caridwen canys mawr oedd ei gwybodau, a rhag dirfawr ofn efe a ffoes parth tua ei wlad. Ar pair a dorres yn ddau hanner, herwydd y dur i gyd oedd wenwynig eithr y tri defnyn rhinweddol hynny fal y gwenwynodd Feirch Gwyddno Garanhir am yfed y dwfr or Aber y rhedodd y pair iddi, ac am hynny y gelwir yr Aber o hynny allan gwenwyn feirch Gwyddno. Ac ar hynny Caridwen yn dyfod i mewn ac yn gweled ei llafur er ys blwyddyn yn golledig yſglyfy Rhodyl a tharo y dall Morda ar ei ben oni aeth un oi lygaid ar ei rudd. Sef y dywaid ynteu drwg im anffurfiaiſt a minneu yn wirion, ni buoſt golledig om hachos i. Gwir a ddywedaiſt eb y Caridwen, Gwion bach am hyſpeiliodd a chyrchu ar ei ol dan redeg, ai chanfod hithau a wnaeth yntau, ac ymrithio yn rhith yſgyfarnog a rhedeg. Sef y rhithiodd hithau yn Filaſt ai yſtumio ai ymchoelyd tuag Afon. Ac ymrithio yn byſgodyn, a hithau yn rhith dyfraſt, ac ymgeiſio ag ef dan y dyfr, oni fu ddir iddo ymrithio yn Aderyn ir wybr a hithau yn Llymyſten iw ymlid ac ni adodd iddo lonydd yn yr wybr; a phann oedd yn ei oddiwes ac ynteu ac ofn angeu arno, efe a arganfu dwr o wenith nithiedig ar lawr yſgubor ac efe a ddiſgynnodd ir gwenith, ac a ymrithiodd yn rhith un or grawn; ac yno yr ymrithiodd hithau yn iar ddû goppog ac ir gwenith yr aeth, ac ai thraed ei grafu ai adnabod ef ai lyngcu, ac fel y dywed yr yſtori, Hi a fu nawmis yn feichiog arno ac wedi eſgor o honi ni allei hi ar ei chalon ei ladd rhag mor deg oedd Namyn ei wiſgaw mewn *boly o groen* ai fwrw ef yn ewyllys dyn yn y mor y 29

Digitized by Google

o Ebrill. Ac yn yr amſer hwnnw yr oedd Gored Wyddno yn y traeth rhwng Dyfi ac Aberyſtwyth, garllaw ei gaſtell ei hun, ac yn y gored hwnnw y ceid cyweirthydd can punt pob nos Galanmai; ac yn yr amſer hwnnw yr oedd un mab i Wyddno a elwid Elphin yn un or rhai dyryſſaf or icuaingc a mwyaf o eiſiau arno, ac yn orthrwm gan ei dad hynny, gan dybiaw ei eni ar awr ddrwg; a thrwy annogiad ei gynghoriaid arno ef a roes ei Dad iddaw dynniad y gored y ſlwyddyn honno i edrych a ddamweiniai iddo ras byth ac i ddechreu gwaith iddo. A thrannoeth wrth edrych o Elphin ac nad oedd ynddi ddim ond wrth fyned i ffordd arganfod ar bawl y gored y *bel croen* yna dywawd un or Goredwyr wrth Elphin ni buoſt ti anhappus erioed cyn heno Canys ti a dorraiſt Gyneddfau y gored yn yr hon y ceid ynddi werth can punt bob nos Glanmai. Beth yn awr, eb Elphin ef a allai fod yna Gyweirthydd canpunt o dda? dattod y croen a wnaethpwyd ac arganfod or agorwr dàl mab ac a ddywawd wrth Elphin Llyma Dalieſſin! Talieſin bid eb Elphin a dyrchafel y mab rhwng ei ddwylaw gan gwyno anhap iddo ac ai cymmerth yn brudd is ei gil; ar awr honno ef a berai i'r March rygyngu oedd yn tuthiaw or blaen ai arwain mor eſmwyth a phettai yn eiſtedd mewn Cadair eſmwytha or byd; ac yn fuan yn ol hynny y gwnaeth y mab ddehuddiant i Elphin a moliant ac a brophwydodd urddas iddo ar ddyhuddiant cedd fal y gwelwch yn T. D. yr 20d. o'r llyfr hwn. A hon (ſef y Dehuddiant) oedd y gerdd gyntaf a ganodd Talieſin er dyhuddo Elphin am ei fod yn driſt golli helfa y gored a gwaeth ganddo weled or byd mai arno ef yr oedd y bai ar anffortun. Ac yno y gofynnodd Gwyddno Garanhir iddo beth oedd efe ai dyn ai yſpryd. Ac yno y canodd yntau yr hanes ac y y dywawd " Prif Fardd Cyffredin, &c." Yno daeth Elphin a Thalieſſin ganddo i dy Wyddno ei dad, ac a ofynnodd Gwyddno iddaw ai da'r caffaeliad yn y gored? Yntau a ddywawd wrtho gaffael peth oedd well na phyſgod, beth oedd, eb Gwyddno? Bardd eb yr yntau Elphin; yna y dywawd Gwyddno.—Och druan beth a dal hwnw i ti? Yno yr attebawdd Talieſſin ei hunan ac a ddywawd Efe â dâl hwn iddo ef fwy nag a dalodd y gored erioed iti. Yno y gofynnodd Gwyddno iddo a fedri di ddywedyd a chyn fychaned a wyt? Medraf i ddywedyd mwy nag y fedri di ofyn imi. Moes imi glywed beth a fedri eb yr Gwyddno.

Yno y canodd TALIESSIN—

Ar y dwr mae cyflwr cant bendigaw, &c.

Yn yr un M.S. lle y cefais yr hyn a aeth ymlaen o'r Mângofion, &c. Yr ydoedd y gerdd a ganlyn hebai Ll. Ddû. Mae yn debyg i ryw grynodeb o fywyd Talieſſin.

KYNTAF im lluniwyd ar lyn dyn glwys
Yn llys Caridwen em penydiwys
Cyd bawn bach o'm gwlled gwyl fy nghynnwys
Oeddwn fawr uwch llawr llann am tywys
Prid fum parwyden per awen Parwys
Ag ynghyfraith heb iaith am rhydd rylliwys
Hen widdon ddulon pan lidiwys
Anghuriawl ei hawl pan hwyliwys
Ffoes yn gadarn
Ffoes yn llyffan } Braidd orphowys
Foes yn rhith bran
Ffoes yn derwyn
Ffoes yn gadwyn } Mewn llwyn llychwys
Ffoes yn Iyrchwyn
Ffoes yn fleiddyn
Ffoes bleiddawr
Yn niffaeth } Cyfiaith Coelwys
Foes yn fronfraith

Ffoes

Ffoes yn gadno
Cyd naid yſtumau } Fal na thycciwys
Ffoes yn Felau
Ffoes yn wiwair ni chynnydd celwys
Ffoes yn Gern Hydd rhudd im rhwyfwys
Ffoes yn haearn mewn tan towys
Ffoes yn ben gwayw gwae ai puchwys
Ffoes yn Darw taer ymladdwys
Ffoes yn faedd Gwrych mewn rhych rhithiwys
Ffoes yn ronyn gwyn Gwenith lwys
Ar ael llen carthen im carfaglwys
Cymmaint oedd ei gweled a chyfeb rhewys
A fai yn llenwi fal llong ar ddyfrwys
Mewn boly tywyll im tywalldwys
Mewn mor dylan im dychwelwys
Bu goelfain im pan im cain fygwys
Duw Arglwydd yn rhydd am rhyddhawys

TAL. AE CANT.

HANES TALIESIN.

PRIFARD cyffredin
Wy fi i Elffin
Am gwlad [1] gynhefin
Iw bro [2] Gerubin

Ioannes Dewin
Am gelwis i Merdin,
Bellach pob Brenin
Am geilw Talieſin

Mi a fum nawmis hayach
Yn mol Gridwen wrach
Mi a fum gynt Wion bach
Talieſin ydwy bellach

Mi a fum gyda'm ner
Yn y goruwchelder
Pan gwympiod Luciffer
I Uffern dyfnder

My a fum yu dwyn banner
O flaen Alecſander
Mi a wn[3] enwau'r ſer
Or gogledd hyd Awſter

Mi a fum ynghaer Bedion[2]
Tetragrammaton
Mi a dygum Heon
I lawr glyn Ebron

[2] Mi a fum yn y Ganon
Pan las Abſalon
[3] Mi fum yn y Llyd don
Cyn geni Gwdion

Mi a fum [4] bedrenog
I Eli ag Enog
Mi a fum [5] ar fan crog
Mab Duw Trugarog

Mi a fum ben ceidwod
[6] Ar wneuthur Twr Nimrod
Mi a fum dri chyferod
Ynghaer [7] Eirianrhod

[1] gyſſefin L. M.
[2] Sierubin R. I.
[3] rhif y ſer

[1] Gwdion
[2] Mi a fum yng nghanon R. I.
[3] Mi fum yn Llys don R. I.
[4] Baderog R. I.
[5] Farn crog R. I.
[6] Ar waith Twr Emrod R. I.
[7] Arianrhod

Mi

Mi a fum yn Arca
Gyda Noe ag Alpha
Mi a welais difa
Sodoma a Gomorra

Mi a fum yn Affrica
Cyn adeilad Roma
Mi a ddoethym yma
At wedillion Troia

Mi fum gyda'm Rhên
Yn mhreſeb yr aſen
Mi a nerthais Foeſen
Trwy dwr Urdonen

Mi a fum ar yr Wybren
Gyda Mair Fadlen
Mi a gefais awen
O bair Griduen

Mi a fum fardd telyn
I[1] Theon Llychlyn

[1] Lleon R. I.

Mi a gefais newyn
Am fab y forwyn

Mi a fum yn y Gwynfryn
Yn llys Cynfelyn
Mewn cyff a geſyn
Undydd a blwyddyn

Mi a fum am Logawd
Yngwlad y Drindawd
Ni wyddis beth yw y cnawd
Ai cig ai pyſgawd

Mi a fum dyſgawd
Ir holl fydyſawd
Mi a fyda hyd dyd brawd
Ar wyneb daiarawd

Mi a fum ynghadair flin
Uwch Caer[1] Sidin
A honno yn troi fydd
Rhwng tri alfyd
Pand rhyfedd ir byd
Nas argenydd

[1] Sidydd

DYHUDDIANT ELPHIN.

GOGNAWD gyrru
A gwawd dyfyrru
A thraethawd gedu
Pa fyd a ddyfu
Pwy a wyr canu
Gar bron yr Ieſſu
Yngwydd y tri llu
Pan foe'r yn barnu
Pa gerddor a gan
Pan alwer Cynan
I ddyfyn gader
Ger bron Cadwaladr
Pan fo'r dranc enaiar
Ar Cynan ap Bran
Os ywch brif feirddion
Crwyf celfyddon
Treuthwch oruchuddion
Or Mundi Maon
Y mae pryf atcas
Oi Kaer Satanas
A oreſgynas

Rhwng dwfn a bas
Cyfled yw ei enau
A mynydd Mynnau
Nys gorfydd angeu
Na llaw na llafneu
Mae llwyth naw can maen
Yn rhawn dwy bawen
Un llygad yn ei ben
Gwyrdd fâl glas iaën
Tair ffynnon y fydd
Yn ei wegorlydd
Mor fryched arnaw
A nofiant trwyddaw
Bu laith bualawn
Deifr ddonwy dyfr ddawn
Henwa'r tair ffynnawn
O ganawl Eigiawn
Un llwydd heli
Pan fo yn corini
I edryd lliant
Dros Moroedd difant

Digitized by Google

Yr ail yn ddinam
A ddigwydd arnam
Pan fo'r glaw allan
Drwy awyr dylan
Y drydedd a ddawedd
Trwy wythi Mynyddedd
Fal calleſtig wledd
O waith Rex Rexedd
Ydywch bosfeirdd
Mewn rhwyf ofeiliant
Ny wyddoch ddychanu
Teyrnas y Brytannaec
Minneu yw Talieſin
Ben beirdd y Gorllewin
A ollwng Elphin
Oi hual Lurin
Aryf ag [1] cynnil
Ag cyman dull
Twryf yn agweud
Erac menwed
Erac maryed
Pan yſteyrn gwern
Eam gamgyrn eam gamled
Y voli rhi alar peithiu racued
Yd y gweles
Arhul tres Turdei galed
Dygochuiaur a chloi a phor
A pherth a pher
Arud morua
Ac ymorua
Ac Eivionyd
A Gwynheidyd
Cein edryſſed
Trybedaut raut
Rac y Defaut
Eil dal roſſed
Taryanneu ban amdal [2] henfan
Bu edryſſed
Bleid y vyuyt
Oedd bleidyat rhyd
Yn y deuredd
Pubal Peleidyr
Penyr pryd neidyr
O luch nadredd

[1] Cynnul
[2] heulan 9 W. M.

Velyd yt wyd
Gwelydon rhuyt
Riein gared
Carut vreidun
Carun dyvuyn
Vur heyured
Cam hurauc daru
Cuynaf dy varu
Carut dyhed
Baran mor y goryf guyt
Y am Gatpul yn man bran ygcynuyt
Tardei don gyu cyngon gouytawr byt
Ef gwrthodes
Ar lwyth peues
Ar les pedyt
Petuar milet ar letauc byt
Aeſawr yn uellt a llavyn yguallt dri o betror
Ur guylyas
O gyrn glas
Med meitin
Bre eych tutuulch baran ret toſt ben guaed gwin
Yr med a fauryf yd aethan aury dros eu haufin
Guyar van vaith
Er cadu cynrheith
Bu cynyeuin
Cynan cenon
Teithugir o Von
Ar vreint Goelin
Tutuulch cyuulch
A oreu vulch
Ar van caereu
Gan vynydauc
Bu atveilyauc
Eu gwirodeu
Blwydyn hiraeth
Er gwyr Gattraeth
Am maeth yt meu
Eu llafneu dur
Eu med eu bur
Eu hualeu
Aryf ag cynnul
Ag cyman dul
Turyf nis cigleu
Ac vely tervyna

KANU

Digitized by Google

KANU Y MEDD 24 i ELPHIN MS. L.M.

[1]GOLYCHAF wledig pendefig pob wa
Gwr a gynneil y Nef Arglwydd pob tra
Gwr a wnaeth y dwfr i bawb yn dda
Gwr a wnaeth pob llad ac ai llwydda
Meddwer[2] Maelgwn Mon ag an meddwa
Ai feddgorn ewyn gwerlyn gwymha
As gynnull gwenyn ac nis mwynha
Med hidleid moleid molud i bob tra
Lleaws Creadur a fag terra
A wnaeth Duw i ddyn er ei ddonha
Rhai drud rhai mud ef ai mwynha
Rhai gwyllt rhai dof Dofydd ai gwna
Yn dillig iddynt yn dillad ydd a
Yn fwyd yn ddiawd hyd frawd yd barha
Golychaf i wledig pendefig gwlad hedd
I ddillwng Elphin o alltudedd

Y gwr am rhoddes y gwin ar cwrwf ar medd
Ar meirch mawr modur mirein eu gwedd
Am rothwy etwa mal diwedd
Trwy fodd Duw y rhydd trwy enrhydedd
Pump pemhwnt calan ynghaman hedd,
Elffinawg farchawg medd hwyr dy Ogledd

This poem was written when his patron, Elphin ap Gwyddno, was impriſoned in the Caſtle of Deganwy by his uncle Maelgwn Gwynedd, Prince or King of Wales, ſon of Caſwallon Lawhir, which Caſwallon built the fortreſs of Caer Gybi, and the ſon built the Collegiate church of Holyhead and the priory of Penmon.

Mae'n Gorwedd yn Ynys Seirioel.

[1] i Fâ L. M.
[2] med wet E. D.

I'R GWYNT.

DYCHYMIC di pwy yw
Creadur cadarn cyn dilyw
Heb gig heb asgwrn heb wythen heb waed
Heb pen a heb draet
Ni bydd hyn ni bydd iau
Nog yn y dechreu
Er ofn nag ny ddifoes eiſiau
Gan greaduriau
Mawr Dduw mor wynneu
Ban ddaw o ddechreu
Mawr ei fretheiriau,
Pan ddel or dehau
Mawr ei ferthidau
Y gur gan goreu
Ef yn maes ef ynghoet
Heb law ac heb droet

Heb henaint heb hoet
Ac ef yn gyfoed
A phumoes pymhoed
A hefyd y ſydd hyn
Pet pemwnt flwyddyn
Ag ef yn gyfled
Ag wyneb tudwed
Ag ef ni anet
Ac ef ni weled
Ef a nona gythrudd
Lle mynno Dofydd
Ef ar for ef ar dir
Ni wyl ni welir
Ag ef yn anghywir
Ni ddaw pan fynnir
Ef ar dir ef ar for
Ef yn anhepcor

Ef

Digitized by Google

Ef yn diefor
Ef yn beteiror
Ef yn ddi achor
Ef yn ddieifor
Ef o bedeiror
Ni bydd wrth gyngor
Ni fydd heb gyngor
Ef cychwyn agor
O dduch maen mynor
Ef yn llafar ef yn fud
Ef yn fynud
Ef yn wrdd ef yn ddrut
Pan dremyn drofdud
Ef myd ef llafar
Ef yn orddear
Mwyaf y amar [1]
Ar wyneb daear
Ef yn dda ef yn ddrwg
Ef yn [2] orddwc
Ef yn anamlwc
Cannis gwyl golwc
Ef yn ddrwg ef yn dda
Ef hwnt ef yma
Ef a anrhefna
Ni ddiwg a wna
Ni ddwg a wnech
Ec ef yn ddibech
Ef yn wlyb ef yn fych
Ef a ddaw'n fynych
O wres haul ac oerfel
Lloer yn [3] hanhel
Lloer yn anlles
Handid llai ei gwres
Un gwr ai goreu
Yr holl greadwrieu
Drwy ddirfawr awel
I wneuthur dialedd
Ar Faelgwn Gwynedd
Drwg y gwr goreu
Greaduriau

[1] ei Faniar
[2] angelwg
[3] hafydel

Ef biau dechreu
A diwedd diheu
Yr hwn a roddes
Yr oerfel ar gwres
Yr huan ar tes
Ar Lloer llwyr achles
Nyd cerddor celfydd
Ny molwy Ddofydd
Nyd cywir ceinad
Ny molwy y Tad
Ny nawd fydd arad
Heb heyrn heb had
Ny bu oleuad
Cyn Celi cread
Ny bydd offeiriad
Na bendicco afrllad
Ny wybydd anygnad
Y faith lafanad
Dengwlat darmarthad
Yn yngylaw wlad
Degvet digarad
Digarwys eu tad
Digaru cawat
Yn rhwy rhewiniat
Llucuffer Llygrad
Eifor [1] eifyf wlad
Saith feren y fydd
O feithnawn Dofydd
Seon a Sywedydd
A wyr eu defnydd
Marca mercedus
Ola olumis
Luna lafurus
Jupiter Venerus
O Haul o hyd yrfer
Hyd gylch lloer lleufer
Nyt cof yn ofer
Nyt crog ny chreter
Ein Tad ein pater
An car an cymer
An tad an Rhen nin rhaner
Gan hu Lucuffer

[1] eiffyfwlad

TALIESIN ai gwnaeth ymmhorth Caftell Teganwy i weddio r Creawdr pennaf am gael gwynt i dorri'r Carchar yr oedd Elphin a Gwyddno ynddo.

Un o'r Pedair Colofn Cerdd.

MAB

Digitized by Google

MAB GYFREU TALIESSIN. Elementa Tal E. Ll.

KYVARCHAF im Rhen
Yſtyriaw Awen
Py ddyddwg angen
Cyn no cheridwen
Cyſſefin im byd
A fu eiſſiwyd
Myneich aleid
Pyr nam dyweid
Pyr nam eregyd
Unawr nam herlynyd
Py ddatwreith mwy
Pyd echenis mwg
Py ffynnawn a ddiwg
Uch arget tywyllwg
Pan yw calaf cann
Pan yw nos Lloergan
Arall ni chanwyd
Dy yſgwyd allan
Pan yw gofaran twrwf
Tonnau wrth lann
Yn [1] dial dylan
Dydd a haedd attan
Pan yw mor drwm maen
Pan yw mor llym draen
A wddoſti pwy gwell
Ai ei fon ai ei flaen
Py peris parwyd
Rhwng dyn ag anwyd
Pwy gwell ei Addwyd
Ai ieuanc au llwyd
A wddoſti beth wyd
Pan ſyth yn cyſgwyd
Ai corph ai enaid
Ai argel canhwyd
Eilewydd celſydd
Pyr nam dyweyd
A wddoſti cwdd ſydd
Nos yn aros dydd
A wddoſti arwydd
Pet deilen y ſydd
Py drychefis mynydd

Cyn rhewiniaw elfydd
Py gynheil magwyr
Daear yn breſwyl
Enaid pwy Gwynawr
Pwy gwelas ef pwy gwyr
Rhyfeddaf yn Llyfreu
Nas gwddant yn ddiau
Eneid pwy ei hadneu
Pwy bryd ei haelodeu
Py barth pan dineu
Ry wynt a ryffreu
Rhyvel anygnawd
Pechadur periglawd
Rhyveddaf ar wawd
Pan vu y gwaddawd
Py goreu medd-dawd
O fedd a bragawd
Py goryw eu ffawd
Amwyn Duw trindawd
Pyr i traethwn i draethawd
Namyn o honawd
Py beris ceinhawc
O ariant rhoddawg
Pan yw mor rhedegawg
Car mor eithiwawg
Angeu ſeiliawg
Ymhob gwlad ys rhannawg
Angeu uch an pen
Ys lledan ei lenn
Uch nef noe nen
Hynaf fydd dyn pan anher
A Ieu Ieu pob amſer
Yſſid a pryderer
Or breſſent haedd
Gwedy anrheufedd
Pyr i'n gwna ni byrhoedledd
Digawn llawrydedd
Cyweſtwch a bedd
Ar gwr an gwnaeth o'r wlad gwerthefin
Boed ef an Duw an duwch
Attaw or diwedd

'Terfyn.

CAN

[1] yn nial

Digitized by Google

CANU Y BYD MAWR o waith TALIESIN

Allan o'r Delyn Ledr.

GWOLYCHAF fy nhad
Fy Nuw fy neirthiad
A ddodes trwy fy iad
[1] Enaid ym pwyllad
Am gorug ym gwylad
Fy ſaith llafanad
O dan a daiar, a dwr ac awyr
A niwl a Blodeu
A gwynt a goddeheu
Eil [2] ſynwyr pwyllad
Im pwyllwys fy nhad
Un yw a [3] rynniaf
A deu y [4] tynnaf
A th.i a [5] waedaf
A phedwar a flaſaf
A phump a welaf
A chwech a glywaf
A ſaith a arogleuaf
A ragddywedaf
Seith awyr yſydd
Uwch ben ſywedydd
A thair rhan y myr
Mor ynt amrygyr
Mor fawr a rhyfedd
Y byd nad unwedd
Ry gorug Duw fry
Ar y Planete
Rygorug Sola
Rygorug Luna

[1] Yr Enaid yn y pen
[2] Seith
[3] ſynnaf, Ewyllys
[4] teimlaw
[5] Llafar

Rygorug Marca
Marcaruċia
Rygorug Venus
Rygorug Venerus
Rygorug Seuerus
A ſeithfed Satwrnus
Rygorug Duw dda
Pump gwregys terra
Pa hyd yd para
Una y ſydd oer
A dau ſydd oer
Ar trydydd a ſydd wres
Ac an bludd afles
A dyofec anlles
Pedwerydd paradwys
Gwerin a gynwys
Pymhet artymherawd
A[r] byrth y fedyſſawd
Yn dri yd rannad
Yn amgan pwyllad
Un yw'r Affia
Deu yw'r Affrica
Tri yw Europa
Bedydd gyngwara
Hyd frodic yt para [1]
Pan farner pob traha
Rygorug fy Awen
I foli fy Rhen
Mydwyf Taliefin
Areith lif Dewin
Parahawd hyd [2] ffin
[3] Yng hynnelw Elphin

[1] hyd frawd y para
[2] fin
[3] i ollwng Elphin

Digitized by Google

CANU Y BYD BYCHAN *Moroedd q.*

KEIN geneis canaf
Byd unddydd mwyaf
Lliaws a bwyllaf
Ac a Bryderaf
Cyfarchafi Feirdd byd
Pryd nam dyweid
Py gynheil y byd
Na fyrth yn eiſſywyd
Neu'r byd pei fyrthiei
Py ar yd gwyddei
Pwy ai gogynhaliai
Byd mor yw aduant
Pan fyrth yn diuant
Etwa yn geugant
Byd mor yw rhyfedd
Na fyrth yn unwedd
Byd mor yw odid
Mor fawr yd fethrid
Johannes Matheus
Lucas a Marcus
Wy a gynneil y Byd
Trwy rad yr Yſpryd

TALIESIN A'I LCANT.

Dymma FUSTL Y BEIRDD *a genodd* TALIESIN *yn Llys Maelgwn Gwynedd yngwydd Beirdd Maelgwn i gyd—allan o'r Delyn Ledr.*

CLER o gam arfer a ymarferant
Cathlau aneddfol fydd eu moliant
Clod orwas ddiflas a ddatcanant
Celwydd bob amſer a ymarferant
Gorchmynau deddfau Duw a dorant
Gwragedd priodol wrth ei moliant
Drwy feddwl drygbwyll a fawr dwyllant
Morwynion gwynion mair a lygrant
A goelio iddynt a gwilyddiant
A gwirion ddynion a ddyfalant
Ai hoes ai hamſer yn ofer y treuliant
Y nos y meddwant y dydd y cyſgant
Segur heb lafur yr ymborthiant
Yr Eglwys a gaſhântar Daſarn a gyrchant
A lladron ffeilſion y cydſyniant
Llyſoedd a gwleddoedd a 'mofynant
Pob parabl dibwyll a grybwyllant
Pob pechod marwol a ganmolant
Pob pentre pob tre pob tir a dreiglant
Pob falwedd ofer a ymarferant
Gorchmynau y Drindod a ddifrodant
Gwiliau na ſuliau nis addolant
Am ddyddiau angau nis gofalant
A phob glothineb nïs arbedant
Gormod o fwydydd i diodydd a fynant
Degwm ag Offrwm teulwng nis talant
Deddfolion ddynion a ddyfalant
Adar a hedant gwenyn a felant
Pyſgod a noſiant pryfed a 'mlyſgant
Pob beth a ymdaith i gynull i borthiant
Ond cler ag Oedion a lladron difwyniant
Ni chabla i'ch myſg dyſg na cherdwriaeth
Can's Duw ai rhoes gloes ar gyllaeth
Ond fawl ſyn arfer o gam arfaeth
† Am watwar Ieſu ai waſanaeth
‡ Tewch chwi Bosfeirddion ffeilſion anhylwydd
Ni wyddoch i farnu rhwng gwira chelwydd
Odych brifeirdd ffydd o waith Duw ofydd[1]
Dywedwch i'ch Brenin beth fydd ei dramgwydd
Myſi ſydd Dewin a phrif Fardd cyffredin
* A wyr bob gorſin yngwlad eich Brenin

† Yma diwedd mewn rhai llyfreu ond yr oedd y tra dyſgedig Mr. John Jones o'r Gelli Lyfdu yn tybied mai gorphenran or Buſtl ydyw ‡

[1] Ddofydd

* Aedwyn bob orſin ynghyrau Gorllewin

Digitized by Google

Mi a ryddhaf Elphin o fol twr meinin [1]
[2] Ag a ddyweda i'ch Brenin bethe i gyffrin
Fe ddaw pryf rhyfedd iâr Forfa Rhianedd
I ddial anwiredd ar Faelgwn Gwynedd
[3] Ai flew ai ddanedd ai lyged yn eurwedd
A hwnnw a wna [4] ddial ar Faelgwn Gwynedd §

[1] O rhyddhaf fi Elphin &c.
[2] Ag a ddyweda ïx Brenin gwbl o i gyfrin
[3] Ei flew fydd eurwedd ai lygaid ai ddannedd
[4] ddiwedd ar Faelgwn &c.
§ Yno (yn llys Maelgwn Gwynedd) i bu Taliesin onid oedd 14 oedd yno ïr aeth Elphin ab Gwyddno mewn gwahodd y Nadolig at Faelgwn Gwynedd ei Ewythr ac y canmoles ef Taliesin yn llys Maelgwn ac i rhoed Elphin yn ngharchar oni ddaeth Taliesin ai ollwng allan ei hun ai gerdd ac yno i canodd Taliesin osteg y Beirdd gar bron 33 Beirdd Maelgwn ac o hynny allan y galwyd ef Taliesin ben Beirdd. Gwel ddy huddiant Elphin a Hanes Taliesin.

BUARTH BEIRDD.

EDD ympeibli oedd ympuylled
O feirdd Prydein Pryddest ofer
Ymryoreu ymryorfedd
Digaun gofal i gofan gordd
Wyf eiſſyc pren cyfyn an Gerdd
Buarth beirdd ar nis guypo
Pymthengmil droſtaw
Yn ei gymhwyaw
Wyf cerddoliad wyf ceiniad clâer
Wyf Dwr wyf Dryw
Wyf ſaer wyf ſyw
Wyf ſarph wyf ſerch ydd ymgeſtaf
Nid wyf fardd ſyn yn yryfreidiaw
Pan gan ceinied canu yngof
Nyt ef wnafyt wy ryfedd uchon
Handïd a mi eu herbyniaw
Mab arfoll dillad heb law
Mal ymſawd yn llyn heb [1] naw
Tyrfi aches eofn yngradd
Uchel yngwaed morddwyd trefydded
Craig am waneg wrth wawr trefnad
[2] Anghlut yſgrut eſgar noddiad
Craig pen perchen pen anygnad
Yn gwna meddut medddawt meddydd
Wyf Cell wyf dell wyf darw becrlled
Wyf llogell cerdd wyf lle ynydd
Caraf y gorwydd a gorail clyd
A bardd a bryd ni pryn yred
Nyt ef caraf amryſſoniad
A geibl celfydd ny meuedd medd
Madws myned ir ymddiod
A chelfyddeid am Gelfyddyd
A chanclwm cyſtwm cywlad
Bugeil Brooedd porthoedd neirthiad
Mâl ymdaith heb drevet i gad
Ni fynnei ymdaith heb droet
Ni fagei Crau Ha heb goed
Mal ceiſiaw byweid yngrug
Mal peiriant anrhaith ynfud
Mal goſgordd lluydd heb benn
Mal porthi anclud ar Kenn
Mal grynniaw tyndei o vro
Mal haeddu awyr a bach
Mal eirach a gwaed yſgall
Mal gyneuthur goleu i ddall
Mal dogni dillad i noeth
Mal tannu engwyn ar draeth
Mal porthi pyſgawd ar laeth
Mal toi neuadd a dail
Mal lladd llyry a gwiel
Mal toddi dyvet rhac gair
(Mal) wyf bardd Neuodd wyf Kyv Kadeir
Digonaf i feirdd llafar lleſtair
Cyn ym argywrein ym garw gyflog
Ry prynom ni an llog yth dy di Vab Ma

[1] a nawf
[2] in vetuſto an clut W. M.

TALIES

Digitized by Google

ADDFWYNEU TALIESIN

Q. An addfwyn W. M. q. yr un ac Addyrynne Ornanamenta E. Ll.

ATUYN rin rypenyd i ryed
Arall atuyn pan fydd Duw ddymgwared
Adwyn cyfed nwy gomedd gogyffred
Arall atuyn y am corn cyvyved
Atuyn Nudd udd bleidd naf
Arall atuyn hael gwyl golyſcaf
Atuyn aeron yn amſer cynhaeaf
Arall atuyn gwenith ar galaf
Atuyn Heul yn Ehwybr yn nuyfre
Arall atuyn rythalwyr aedde
Atuyn march myngfras mangre
Arall atuyn dilw yw he
Atuyn chant ag ariant Amaerwy
Arall atuyn dy vorwyn modrwy
Atuyn Eryr ar lan llyr pan llanhwy
Arall atuyn guylein yn guaruy
Atwyn march ar Eurgalch gylchwy
Arall atuyn addfwyn yn aduy
Adduyn lyuawn meddit i liaws
Arall atuyn cerddawr hael hygnaws
Atuyn mai i gogeu ac Eaws
Arall atuyn pan fydd hinhaws
Atuyn reith a pherffeith Neithiawr
Arall adduyn cyfluyn a Garhawr
Atuyn bryd wrth benyd Periglawr
Arall atuyn dyddwyn y allawr
Addwyn medd ynghyntedd i Gerddawr
Arall addwyn am derwyn torf fawr

[1] an addwyn ubiq. legendum W M

Atuyn cleiric catholic yn eglwys
Arall addwyn enefydd yn neuaddwys
Atwyn pluyf *cymrwydwy* Atowys
Arall atuyn ar amſer paradwys
Atuyn lloer llewychawd yn elfydd
Arall atwyn pan fydd da dymgofydd
Atuyn Haf ac araf hirddydd
Arall atuyn a threiddiaw o gerydd
Atuyn blodeu ar warthaf Perwydd
Arall atuyn a chreawdr cerennydd
Atuyn didryf Ewig ac Elain
Arall addwyn ewynnawg am harchfain
Atuyn lluarth pan llwydd y genhin
Arall atuyn Kadawarth yn Egin
Atuyn Eddyſtr ynghebyſtr lledrin
Arall atuyn cyweithas y Brenhin
Atuyn glew nuy goleith gogyweg
Arall atuyn elleïn gymaëg
Atuyn grug pan fydd ehoeg
Arall atuyn Morfa i wartheg
Atwyn tymp pan dyn lloe llaeth
Arall atuyn Ewynawg marchogaeth
Ac ys i mi atwyn nid gwaeth
A thad bual wrth dal meddfaith
Atuyn pyſg yn ei lyn llywiawd
Arall atwyn y oreïlw gwaryhawd
Atwyn gair a lefair y drindawd
Arall atuyn rypenyd y pechawd
Addfwyn Haf or addfwyndawd
Cerennydd a Dofydd dyddbrawd

KAD GODDEU.

BUM yn lliaws rhith
Cyn bum dyſgyfrith
Bum cleddyl culfrith
Credaf pan urith
Bum deigr yn awyr
Bum *ſerwaw* ſyr
Bum geir yn llythyr
Bum llyfr ym mhriſder
Bum llugyrn lleufer
Blwyddyn a hanner
Bum pont ar trigar
Ar drugain Haber

Digitized by Google

Bum hynt am Eryr
Bum corwg emyr
Bum darwedd yn llad
Bum das ynghawad
Bum cleddyf yn angad
Bum Yſgwyd ynghad
Bum tant yn nhelyn
Lledrithiawg blwyddyn
Yn nwfr yn Ewyn
Bum yſpwng yn nhan
Bum gwydd ynguarthan
Nid mi wyf ni gan
Ceint er yn fychan
Keint ynghad godeu brig
Rhag Prydein wledig
Gweint feirch canholig
Llyngheſſoed meuedig
Gweint mil mawrem
Arnaw ydd oedd canpenn
A chad er ddy gnawd
Dan ſon y tafawd
A chad arall y ſydd
Yn ei wegilydd
Llyffan du gaflaw
Cantewin arnaw
Neidr fraith gribawg
Cant enaid trwy bechawd[1]
Bum ynghaer Fefenydd
Yt gryſſynt wellt y gwydd
Cenynt Gerddorion
Eryſſynt cad faon
Dadwyrain i Frythron
A oreu gwydion
Gelwyſſid ar Neifon
Ar Griſt o achwyſſon
Hyd pan y gwarettai
Y rhen rwy digoneſai
Os attebwy Dofydd
Trwy ieith ag elfydd
Rhithwch rhieddawg wydd
Gantaw yn llwydd
A rhwyſtraw peblig
Cad ar llaw annefig
Pan ſwynhwyd godeu
Y gobeith an goddeu
Dygottoroynt godeu
O bedryddant danheu

[1] Aboenir yn ei chnawd. Ll. E. D.

Cwyddynt am aereu
Brychwn trym ddieu
Dyar gardei bun
Buddiant buch anhun
Blaen llin blaen bun
Tarddei am at gun
Nim gwnei amellun
Gwaed gwyr hyd an clun
Mwyaf tair argyfryd
A chweris ymmyd
Ac un a dderyw
O yſtyn dilyw
A Chriſt y croccaw
A ddydd brawd rhag llaw
Gwern blaen llin
A wnaent gyſſevin
Helyg a cherddin
Buant hwyr ir fyddin
Eirinwydd ys prin
Anchwant o *dynin*
Keri cywrenhin
Gurthrychiad gurthrin
ffaonwydd eithyt
Ertuyn llu o Gewryt
Afanwydd gwneithyt
Ni goreu emwyt
Er amgelwch bywyd
Rhyſwydd a Gwydd-fyd
Ac eiddo ar ei bryd
Mor eithin ir gryd
Sirian ſenyſſid
Bedw er ei fawr fryd
Bu hwyr gwiſgyſſid
Nid er ei lyfrder
Namyn er ei fawredd
Auron delis bryd
Alimyr uch allfryd
Ffeinidwydd ynghyntedd
Cadeir gyngwryſedd
Omi goreu arddyrchedd
Ger bron teyrnedd
Llwyf ar ei farannedd
Nid oſgoes troedfedd
Ef laddei a pherfedd
Ac eithaf a diwedd
Collwydd barnyſſid
Eiryf dy argyfryd[1]

[1] Arfgryd. Ll. E. D

Digitized by Google

Gwyros gwyn ei fyd
Tarw trin teyrn byd
Morawg a moryd
Ffawydd ffynieſſyd
Celyn gleſſyſid
Bu ef y gwrhyd
Yſpyddad amnad
Heint *ech* i angad
Gwiwydd gorthorrad
Gorthorryſſid ynghad
Rhedyn anrheithad
Banadl rhag bragad
Eithin ni bu fad
Er hynny gwerinad
Grug bu ddydd amnad
Dy werin ſwynad
Hyd gwyr erlyniad
Derw buanawr
Rhagddaw cryneu nef a llawr
Gelyn glew dryſſiawr
Ei enw ym peullawr
Clafuſwydd cymgres
Cymnaw a roddes
Gwrthodi gwrthodes
Ereill o tylles
Per goreu gormes
Ym mhlymnwyd maes
Gorwythawg Cywydd
Aches feilon wydd
Caſtan cywilydd
Gwrthriad ffenwydd
Handud du muchudd
Handid crum mynydd
Handid Kyl Koetdydd
Handid cynt myr mawr
Er pan gigleu 'r awr
An deilas blaen bedw
An datrith an datedw
An maglas blaen derw
O warchan mael derw
Wherthiniawg tu creig
Ner nid Yſtereig
Nid o Fam a Thad
Pan ymddigonad
Am creu am cread
O nawrhith llafanad
O ffrwyth o ffrwytheu
O ffrwyth Duw dechreu

O Friallu blodeu bre
O Flawd gwydd a Goddeu
O bridd o briddred
Pan ym digoned
O Flawd danet
O ddwfr ton nawfed
Am ſwynwyſei Math
Kyn bum diaered
Am ſwynwys i Wydion
Mawrnwr o Brython
O Eurwys o Eurwn
O Euron o Fedron
O bump pum hwnt Celfyddon
Athrawon ail Math
Pan ymdygaid
Am ſwynwys i wledig
Pan fu led loſgedig
Am ſwynwys ſywydd
Sywydon cyn byd
Pan fei gennyf fi *vot*
Pan fei faint byd
Hardd bardd budd an gnawd
Ar wawd y tueddaf a draetho tafawd
Gwaryeis yn Llychwr
Cyſgais ym mhorphor
Neu bum yn yſgor
Gan ddylan ail mor
Ynghylchedd ymherfedd
Rhwng deulin teyrnedd
Yn deu wayw anchwant
O nef pan ddoethant
Yn annwfn llifeiriant
Wrth frwydin dybyddant
Peduar ugein Kant
A Gweint ar eu chuant
Nid ynt hyn nid ynt iau
No mi yn eu banau
Arial cannwr a geni pawb o naw cant
Oedd gennyf inneu
Ynghledyf brith gwaed
Bri am darwedd
O Ddofydd a *Golo* lle ydd oedd
O dof hyd las baedd
Ef gwrith ef datwrith
Ef gwrith ieithoedd
Llachar ei enw Llawffer
Lluch llywei Nifer
Ys gein ynt yn uſel

Digitized by Google

O dof yn uchel
Bum neidr fraith ym mryn
Bum gwiber yn llynn
Bum Ser gam gymbyn
Bum bwysfer hyn
F y nghaſſul am Cawg
Armaaf nid yn ddrwg
Peduar ugeint mwg
Ar bawb a ddyddwg
Pum pemhwnt angell
A ymdal am cyllell
Whech March Melynell
Canwaith y ſydd well
Fy March melyngan
Cyfred a gwylan
Mi hun nid Eban
Cyfrwng mor a glan
Neu gorwyf gwaed lan
Arnaw cant cynrhan
Rhudd em fy nghylchwy
Eur fy yſgwydrwy
Ni ganed yn adwy
A vu im gowy

Namyn Goronwy
O Ddoleu Edrywy
Hirwyn fy myſſawr
Pell na bum heuſſawr
Treiglais y mewn llawr
Cyn bum lleënawr
Treiglais cylchyneis
Kyſgeis Cant Ynys
Cant Kaer a thrugys
Derwyddon doethur
Darogenweh i Arthur
Yſſid y ſydd gynt
Neu'r mi ergenhynt
A Chriſt y Crocaw
A dydd brawd rhagllaw
Ac am un a ddderyw
O yſtyr dilyw
Eurem yn euryll
Mi hydwyf berthyll
Ac ydwyf dryſthyll
O ormes fferyll

TALIESIN.

YMARWAR LUDD MAWR.

YN wir dymbi Romani Ker
Odid o fab dyn arall y Par
Rhagddaw ygglywhawd maw gyfagar
A byddin a gwaedlin ar ei Eſgar
A thruganedd cyrn a gwerin trygar
Ry thrychynt rygyrchynt ynghleddyfar
Arllwybr gwrid Arth gwrys diarchar
Arddyrchedd Cadwaladr lluch a llachar
Ar wyneb biddinawr broöed ynial
Yn wir dymbi dyddranofeu
Gofuned dyſgogen ynghynnechreu
Bluiddynedd buddig roſſedd rihidd reitheu
Gayaf gyd llyry llym llywid llongeu
Ceithiawn eiliaſſaf mynut ryffrenu
Prit myr ryferthwy ar war tonneu
Elyrch dydymgyrch tam o glawr balcheu
Arth a llew derllys oleu bylleu
Ef dibyn ei terfyn o ruydd fereu
Rwy ceiſſud cyſtudd rybudd rageu
Rag ei faranrhes oi fawr feddeu

Credeu cuydynt tyrch torynt torfoedd taleu
I gynnif Cadwaladr clod lathr leu
Dyddyrchafwy dreic o barth deheu
Gan was ryded las yn nydd dyfieu
Yy wir dymbi hael hywredd
Teyrnwawd *molut* mawr edryſſedd
Llwybr lle lluoſſawg llydan ei wedd
Hyd pan fwynt ſeith Ieith i ri Gwynedd
Hyd pan fwynt trangwy tranghawr trydar
Rhi eiddun dyhun *duded*
Trais ar Eingl a hynt i alldudedd
Trwy for llithrant ei heiſſilledd
Yn wir dymbi teithiawg Mon
Pen lluydd perchydd llurygogion
Ffaw dreig diffrediad i bobl Frython
Dwfn darogan dewin Drywon
Pebylliawnt ar Tren a Tharanhon
Gorllechant gorddyfynt i geiſiaw Mon
Pell debet by hyt o Iwerddon
Teg ffaw dillyngiaw Ceſſarogion

Digitized by Google

Dyſgogan delwat o Agarat dyhedd
Gogwn pan perid Kad ar winfedd
Arth o ddeheubarth yn cyfarth Gwynedd
Yn amwyn rhihyd rhyfedd roſſedd
Y cheirig altired y darmerthedd
Gayaf Kalennig yn lleu tiredd
Cyflewyn aeſſawr yngawr ynghledd
Y cynnif Cadwaladr ar Ior Gwynedd
Yn wir dyddheuawr dydderbi hyn
Lloegr oll ymellun eu meuoedd genhyn
Gwelet artebet y gwyr brychwyn
Rhwng ſaeth fereu a haiarn gwyn
Galw hawr ar bor gwaywawr aergryn
Nuchawnt yn eigiawn tra llydan lyn
Hallt ag ynyſedd fydd eu buddyn
Yn wir dymbi dy dra Hafren
Wrthenedig prydain brenhin gordden
Llary Lywydd lluydd lliaws ei echen
'ſeyrnas cyfaddas cas o iaën
Gwerin byd yn wir byddawnt lawen
Meddhawnt ar peiron berthwyr echen
Flamychawd hirell tu uch Hafren
Byddhawt Cymry cynnyll yn ddiſgawen
Y cynnif Cadwaladr bythid llawen
Peneri Cerddorion clod y gweithen
Yn wir dyddeuhawr
Ai lu ai longawr
A darf Yſgwydawr
Ai newidiaw gwaywaur
A gwedy gwychyr awr
Ei fodd ef gwnelawr
Cylch Prydain bo
Flemyched yngo
Draig nid ymgelo
Eir meint y *do*
Nid yſgawn i oled
Goreſcyn Dyfed
Dyddycawd ynwet
Tra merin Reged
Prif perchen ced
Gwledychaud yn elued
Hael hydr ei ddylif
Gorfawr ei gynnif
Wrth awirio hif
Cadwaladr gweith heinif

TALIESIN.

PRIF GYFARCH TALIESIN

Ragodeu. E. Ll. a Gododdau. Remoræ ſeu Impedimenta. Ll.

PRIF [1]gyfarch gelvyd [2]par ryleat
Puy Kyntae tyuyll ae goleuat
Neu adaf pan vu pa dyd y great
Neu y dan tylwet py ry Seilyat
A vo Lleion nys myn pwyllyat
Eſt qui pecator am nivereit
Collant gulad Nef uy pluyf Offeiryeit
Boreu neb ni del
Or ganon teir pel
Eingngyl gallwydel
Gunaont eu ryvel
Pan dau nos a dyd
Pan vyd lluyd Eryr
Pan yw tyuyll nos
Pan iu guyrd llinos
Mor pan dyverwyd
Cud anys guelyd
Yſſit teir ffynnaun
Y mynyd [1]Fuaun
[2] Yſſit gaer Gwarthawn
A dan don eigiawn
[3] Gorith gyvarchawr
Puy enw y Porthawr
Pwy y periglawr
Y vab Meir mwynvawr

[1] gyfan. E Ll.
[2] pan rylead

[1] ffyawn
[2] ys id
[3] go ith gyvarthawr

Digitized by Google

[1] Pa veſſur muynaf
A orug Adaf
Puy veſſur Uffern
Puy tuet y llen
Puy llet y geneu
Puy meint eu [2] mein heu
Neu vlaen gwydd ffalſum
Py eſtung mor grum
Neu pet anat llon
Yſſyd yn eu bon
Neu leu a gwydion
A vuant gelvydon
Neu a [3] *rodant* lyvyryon
[4] Pan wnant
Pan dau nos a lliant
Pan vyd y diviant
[5] Cud anos rac dyd
Pater Noſter ambulo
Gentis tonans in [6] adjuvando
Sibilem Signum
Ro gentes fortium
Am gwiw gwiwam gwmyd
Am geiſſyant deu Gelvydd
Am Kaer Kerindan Kerindydd
[7] Rys tyneirch *pector* Dauyd
Y mwyngant ys ewant
Ym Kaffwynt yn dirdan
Kymry yggridvan
Provater eneit
Rac Lluyth eiſſyffleit
Kymry prif diryeit
Rann ry goll buyeit
Gwaedd hir ucheneit
As guyar honneit
Dydoent guarthvor
Gwydveirch dyarvor
Eingyl yghygvor
Guelattor aruyddion

[1] lafur fwynaf
[2] enneinieu
[3] wyddont lyvron
[4] pa
[5] cwdd a nos rhag dydd
pan daw nas welydd
[6] Ambulando
[7] Rhy dynnueirch

Guynyeith ar Saeſſon
Claudus in Sion
O ruyvannuſſion
Bydaut penn Seiron
Rac ffichit [1] lewon
[2] Marini Brython
[3] Ryd a roganon
A medi heon
Am Hafren Avon
Lladyr ffadyr Ken a Maſſuy
Ffis amala ffur ffir Sel
Dyrnedi trinet tramoed
Creaudyr [4] o ro hai—huai
Gentil [5] divlannai gyſpell
Codigni ceta goſgord mur
Gan nath beu gan Govannon
Corvu . . . . . dur
Neu bum gan uyr Kelydon
Gan Vatheu gan Govannon
Gan [6] Emnyd gan Eleſtron
Ry ganhymdeith achuyſſon
Bluydyn yg Kaer Govannon
Wyf hen, uyf neuyd uyf guion
Wyf lluyr uyf ſynwyr Keinyon
[7] Dy gy vi dyheu vrython
Guydyl Kyl [8] diaerogyon
Meddut medduon
Wyf bard uyf [9] ny rivaf y eillyon
Wyf llyu, uyf ſyu amryſſon
[10] Sihei a rahei nys medry
Si ffradyr yn y ffradri
Pos Verdein bronrhein a dyvi
A ddeuont uch medleſtri
A ganont gam vardoni
A geiſſent gyvaruys nys deubi
Heb gyvreith, heb reith, heb rodi

[1] ffichti
[2] Morini (Mariuu)
[3] ry daroganon
[4] Oro hai
[5] dichanai
[6] Ieuuyd—iewydd
[7] Dy gofi dy hen
[8] Diferogion
[9] Ni rifafi
[10] Sihai arahai
Arahei nys meddai—Deeſt in Ll. C.

Digitized by Google

A guedy hynny dyvyſgi
Brithvyt a byt dyoyſci
Nac eruyn dy hedduch nyth vi
Reen nef [1] rymavyr [2] dy wedi
Rac [3] y gres rym guares dy voli
Ri Rex [4] gle am gogyvarch yn gelvyd
A ueleiſty Dominus ffortis
Darogan dwfn Domini
Budyant Uffern
Hic nemor i por progenii
Ef a dillyngys ei thuryf
Dominus virtictum
Kaeth naut Kynhulluys eſtis iſte—eſt
(Eſt) a chyn buaſſun [5] a ſimſei
Ruyf deruin y duu diheu
A chyn mynnuyf dervyn ereu
A chyn del ewyn friw ar uyggeneu
A chyn vyg Kyvalle ar y llatheu pren
Poet ym heneit yd a [6] Kyvadeu

[1] rym a wyr
[2] dy weddi
[3] Yngres
[4] gloriæ
[5] Synſei arnaf
[6] cyſeddeu

Abreid om dyweit llythyr llyvreu
Kyſtud dygyn guedy guely agheu
Ar ſaul a gigleu vy mardlyfreu [1]
Ry bryn huynt wlat Nef adef goreu
Ry prynwynt &c.

Diwedd y Prif Gyv.

TALIESIN.

Myfi ſydd Ddewin
A Phrifardd cyffredin
Mi adwaen bob corſin
Yngogof gorthewin
My a ryddhaf Elphin
O fol y Twr Meinin
Mi a fynagaf ich Brenin
Ac hir bobl gyffredin
E ddaw pryf rhyfedd
O Forfa rhianedd
I ddial enwiredd
Ar Faelgwn Gwynedd
Ai flew ai ddannedd
Ai lygaid yn euredd
A hun a una ddiwedd
Ar Faelgwn Gwynedd

[1] mard gyfreu

ANGAR CYVYNDAWD.

Inimica Conſæderatio, E. Ll.

BARDD yman y mae ni chaint aganho
Caned pan ddarffo
Sywedydd yn yd ſo
Haelon am nacco
Nis deubi a rotho
Trwy Iaith Taliefin
Bu ddydd ymellin
Kian pan ddarfu
Lliaws gyvolu
By lleith bid araith afagddu
Neus dwg yn gelfydd
Cyfreu Argywydd
Gwiawn a leferydd
A ddwfn ddyfydd
Gwnaei o farw fyw

Ag anghyfoeth yw
Gwneynt eu perion
Af erwynt heb don
Gwneynt eu delidau
Yn oes Oeſau
Dydyth dyddyccawd
O ddyſnwedydd gwawd
Neut Angar Cyfyndawd
Pwy ei chynefawd
Cymmeint cerdd ciwdawd
A delis eich tafawd
Pyr na threthwch draethawd
Llad uch llyn llathrawd
Penilliach pawb
Dybyddaf yna gnawd

Dwfn

Digitized by Google

Dwfn dyfu yngnawd
Neu'r doddyw yſgygnawd
Trydydd par ygnad
Triugein mlynedd
Yd porthes lawrwedd
Yn nwfr Kaw a chiwed
Yn elfydd tiredd
Canweis am ddioedd
Cant rihydd addynoedd
Can yw ydd aethant
Can yw y doethant
Can eilewydd gant
Ag ef ai darogant
Lladdan ferch lliant
Oedd bych ei chwant
I aur ac Ariant
Pwy byw ai diadas
Gwaed i ar mynwas
Odid traethator
Mawr molhator
Mi dwyf Dalieſin
Ryphrydaf i iawnllin
Parawd hyd ffin
Ynghynelw Elphin
Neur Deyrnged
O rif eur dylyed
Pan gaſſad ni charad
Anudon a brad
Mi ni chwennych vad
Trwy gogyweg an gwawd
A gogyfarchwy brawd
Wrthyf ny gwybydd nebawd
Doethwr prif gelfydd
Diſpwyllawd ſywedydd
Am wyth am edrwyth
Am ddoleu dynwedydd
Am wyr gwawd gelfydd
Cerddwn Dduw yſſydd
Trwy ieith Talhayarn
Bedydd bu ddydd farn
A farnwys teithi
Angerdd Farddoni
Ef ai rhin rhoddes
Awen [1] anghynnes
Saith ugein Ogrfen

[1] Anghymmes.

Y ſydd yn Awen
Wyth ugein o bob ugein e fydd yn un
Yn annwfn y diwyth
Yn annwfn y gorwyth
Yn annwfn is Elfydd
Yn awyr uch Elfydd
Y mae ei gwybydd
Pa driſtyd y ſydd
Gwell na llawenydd
Gogwn *ddeddf* rhadeu
Awen pan ddyffreu
Am gelfydd taleu
Am ddedwydd Ddieu
Am buchedd ara
Am oeſeu yſgorfa
Am hafal Deyrnedd pa hyd eu cyngwara
Am gyhaval ydynt trwy weryd
. . . . . .
Awel uchel gyd
Pan fydd gohoyw bryd
Pan fydd mor hyfryd
Pan yw gwrch echen
Pan echrewyd uchel
Neu haul pan ddodir
Pan yw toi tir
Toi tir pwy maint
Pan dynid gwytheint
Gwytheint pan tynnid
Pan yw gwyrdd gweryd
Gweryd pan yw gwyrdd
Pwy echenis cyrdd
Cyrdd pwy echenis
Ys dir pwy yſtyriwys
Yſtyriwyd yn Llyfreu
Pet wynt pet ffreu
Pet ffreu pet wynt
Pet Afon ar hynt
Pet Afon ydynt
Dacar pwy ei lled
Neu pwy ei thewed
Gogwn t. ws llafnawr
Am rudd am lawr
Gogwn atreſnawr
Rhwng nef a llawr
Pan atſain advant
Par ergyr divant

Pan

Digitized by Google

Pan llewych Ariant
Pan fydd tywyll Nant
Anadl pan yw du
Pan yw oreu a fu
Buch pan yw bannog
Gwraig pan yw Serchawg
Llaeth pan yw Gwynn
Pan yw glas celyn
Pan yw barfawg myn
Yn lliaws mehyn
Pan yw baraut } Pan yw creu efwr }
Pan yw meddw rolwyn
Pan yw lleddf orddwyn
Pan yw brith Iyrchwyn
Pan yw hallt halwyn wyn
Cwrw pan yw Yſtern
Pan yw lledrudd gwern
Pan yw gwyrdd Llinos
Pan yw rhudd Egroes
Neu wreig ai dioes
Pan ddygynnu nos
Py ddatwein y ſydd yn eur Lliant
Ni wyr neb pan ruddir ei bron huan
Lliw yn erkynan newydd } Anahawr ei ddwyn }
Tant telyn py gwyn
Eog py gwyn ny Gan
Py geidw ei diddan
Py dyddwg Garthan
Gereint ac Arman
Py ddyddwg glain
O erddygnawd fain
Pan yw per Erwain
Pan yw gwyrliw brain
Talhayarn y ſydd
Mwyaf y Sywedydd
Pwy amgyffrawd Gwydd
O aches ammod dydd
Gogwn da a drwg
Cwdda cudd amewenir mwg
Mawr maint gogyhwg
Cawg pwy ae dylifas
Pwy gwawr gorphennas
Pwy a bregethas
Eli ag Eneas
Gogun gogeu Haf
A fyddant y gayaf
Awen a ganaf
O ddwfn ys dygaf
Afon cyd beryd
Gogwn ei gwrhyd
Gogwn pan ddyfeinw
Gogwn pan ddyleinw
Gogwn pan ddillydd
Gogwn pan wegrydd
Gogun py pegor
Y ſydd y dan For
Gogun eu heiſſor
Pawb yn ei Oſgordd
Pet gygloyd yn nydd
Pet dydd ymlwyddyn
Pet paladr ynghat
Pet dos ynghawat [1]
Atuyn yd rannawd
Gwawd mwy meſl gogyffrawd
Aches gwyd Gwydion
Gogwn i nebawd
Py lenwis Afon
Ar bobl Pharaon
Pwy dyddwg rwynnon
Baran achwyſſon
Py yſgawl oddef
Pan ddyrchafwyd Nef
Pwy fu fforch Hwyl
O ddaear hyd Awyr
Pet byſſedd am pair
Am un am neddair
Pwy enw y ddeuair
Ni eing yn un pair
Pan yw mor meddwtawd
Pan yw du Pyſgawd
Morfwyd fydd eu cnawd
Hyd pan yw Meddyſg
Pan y gannawg Pyſg
Pan yw du troed alarch gwynn
Pedryddawg gwaew Llymm
Llwyth nef nid yſtyng
Py pedair tywarchen
Ni wys eu gorphen
Py voch neu py grwydr hydd
Ath gyfarchaf fargad fardd

[1] Bum dôs ynghawad. Dr. Davies.

Gwr

Digitized by Google

Gwr yth gynnydd eſgyrn Niwl
Cwddynt dau raiadr gwynt
Traethator fyngofeg
Yn Efrai yn Efroëg
Yn Efroëg yn Efrai
Laudatum laudate Ieſſu
Eilgweith yn rhithad
Bum glas gleiſſiad
Bum ei bum Hydd
Bum Iwrch ym Mynydd
Bum cyff mewn rhaw
Bum bwall yn llaw
Bum ebill yngefel
Blwyddyn a hanner
Bum Ceiliawg brithwyn
Ar ieir yn eidin
Bun Amws ar Re
Bum tarw toſte
Bum bwch melinawr
Mal y maethawr
Bum gronyn erkennis
Ef lyfwys ym Mryn
A mettawr am ddottawr
Yn ſawell ym gyrrawr
Ymrygiaw o Law
Wrth fy ngoddeidiaw
Am harfolles iar
Grafrudd grib eſcar
Gorffwyſſeis naw nos
Yn ei chroth yn was
Bum aeduedig feddedig
Bum llad rhag gwledig
Bum marw bum byw
Keing ydd ym Eidduw
Bum i arweddawd
Rhag ddaw bum tlawd
Am eil cynghores gres
Grafrudd am rhoddes
Odid traethator
Mawr molhator
Mi wyf Talieſin
Ryphrydaf iawnllin
Parahawd hyd ffin
Ynghynelw Elphin.

DIWEDD.

KADEIR TALLIESIN, (24 adal) Cathedra.

MYDWYF Merwerydd
Molawd Duw dofydd
Llwrw cyfranc cywydd
Cyfreu dyfynwedydd
Bardd bron Sywedydd
Pan atleferydd
Awen cud echwydd
Ar feinoeth feinydd
Beirdd llafar lluc de
Eu gwawd nym gre
Ar yſtrawd ar yſtre
Yſtryw mawr mire
Ac mi wyf cerdd fud
Gogyfarch feirdd tud
Ryd ebrwyddaf drud
Ry talmaf ehud
Ryddy hunaf dremud
Teyrn terwyn wolud
Nid mi wyf cerdd fas
Gogyfarch feirdd *tras*
Bath vadawl idas
Dofn eigiawn addas
Pwy am lenwis cas
Camp ymhob noethas
Pan yw dien gwlith
A lladd gwenith
A gwlid Gwenyn
A glud ac yſtor
Ac elyw tramor
Ac aur bib lleu
A llon ariant gwiw
A rhudd em a grawn
Ag ewyn eigiawn
Py ddyfnys ffynnawn
Berwr byryrddawn
Py gyſſwllt gwerin

Brecci

Brecci bonedd llynn
A llwyth lloer wehyn
Lleddf lloned verbyn
A ſyuion ſynhwyr
A ſewyd am loer
A gofrwy gwedd gwyr
Gwrth awel awyr
A mall a merin
A gwadawl tra merin
A chorwg gwydrin
Ar llaw pererin
A phybyr a phyg
Ag urddawl ſegyrffyg
A llyſeu Meddyg
Lle allwyr Venffyg
A Beirdd a blodeu
A guddig bertheu
A briallu a briwddail
A blaen gwydd goddeu
A mall ameuedd
A mynych adneuedd
A gwin tal cibedd
O Rufein hyd Roſſedd
A dwfn ddwfr echwydd
Dawn ei lif Dofydd
Neu pren purawr fydd
Ffrwythlon ei gynnydd
Rei ias berwidydd
Oedd uch pair pumwydd
A gwiawn afon
A gofwy hinon
A mel a meillion
A meddgyrn meddwon
Addwyn i Ddragon
Ddawn y Derwyddon

CAN Y GWYNT.

CYCHWEDL am doddyw o Galchfynydd
Gwarth yn Neheubarth anrhaith clodrydd
Da a rydd i lew dywaledd i fedydd
Llaw yw ei Yſtrad llawen gynnydd
Llara lluedd peblet llara arallfro
Cad gormes tra trachwres bro
Odid o Gymry ei llefaro
Dyfed dygyrched biw mab Idno
Ac ni lleſeſſit neb nid *do*
Er talu canmu erof un llo
Golaith dy Yſgarant amgant dyvro
Mal tân twym tarth yn yd vo
Pan gyrchaſſam ni drwydded ar dir Gwyddno
Oedd celein feinwen rhwng graian a gro
Pan ymchoelwys Echwydd o Gludyffro
Nid Eſrewys buch wrth ei llo
Gogyfarch fabon o arall fro cad
Pan amug Owein biw ei fro
Cad yn rhyd Aclud Cad Yngwen
Cad Yngoſſulwyd aban uddun
Cad rhag rhodawys eirwyn drych
Gwaywaw a lleullenyn
Cad tu man llachar derlyw derlin
Yſgwydawr yn llaw garthan yngryn
A welei Vabon ar Ranwen Rheidawl
Rhag biw Reged y cymyſgyn
Oni bai ac adanedd ydd chettyn
Rhag Mabon heb gelanedd hwy nid ëyn
O gyfarfod diſgyn a chychwyn cad
Gwlad Vabon gwehenyd anoleithad
Ban ddiſgynnwys Owein rhag biw ei dad
Tarddai Galch a chwyr ag yſpyddad
Nid yſgafael i neb ddwyn biw moel
Cyd es glwch rhag gwyr rhain ruddion
Rhag Pedrydan dandde
Rhag cadarn gyfwyne
Rhag gwyar ar gnawd
Rhag afar Yſtaenwawd
Cychwedl am doddyw o leutiredd deheu
Traeth riau goleu haelon
Nith ogyfeirch o chwynogion
Am ryd or am gwern y Gadfaon
Ban berid cad rni rhwyf Dragon
Billt na *owillt* biw rhag Mabon
O gyfarfod Gwrgun
Bu celanedd nedd rhai yn Rhun
Bu llawenydd dy bydd i frain

Ban

Digitized by Google

Ban ymadrawdd gwyr gwed Muchien cad
Nid ef diengis yſgwyd Owein
Yſgwyd fal urthiad ynghad trabludd
Ni reëi wartheg heb wyneb rhudd
Rhuddion beuder biw a mawr ei rad
Gwyar gorgolcher gwarthaf iad
Ac ar wyneb gwyn ydd yr ymgaffad
Euorbell greuled genem ddulliad
Praid wenhwys iolin praidd dareſteinad
Praidd rhag taerfrwydr taer gyffeſtrawn
Praidd ben gyſylchi Keing oreig ar yſ-
gwydawr
Mawr ddiſcreinawr llafnawr am iad
Cad y rhag Owein mawr mawr o irad
Meinddynt cwyddynt hwy wyr yn amwyn
gwiad
Gor erefein bud oi tad

KANU Y KWRWF (24).

TEITHI edmynt
Gwr a gadwynt gwynt
Pan del ei rihudd
Gorfloeddawg Elfydd
Menhyd yn dragywydd
Ys tydi a fedydd
Dylif deweint a dydd
Oedd ym amogawr
Nos yn Orphowyſſawr
Maſwedd a ſolhawr
Y wrth wledig mawr
Mawr Dduw digones
Heul haf ai rywres
Ag ef digones
Budd Coed a Maes
Galwettawr Yraches
Ar eilig anghymes
Galwellawr pob neges
Deus dymgwares
Achyn dybyddyn
Llwyth byd i'r unbryn
Ni ellynt ronyn
Heb gyfoeth Mechdeyrn
Ef ai tawdd yn llyn
Hyn y vo Eginyn
Ef ai tawdd waith arall
Hyn y fo yn fall
Drehawg dydderfydd
Dyſgofag yr Elfydd
Golchettawr ei leſtri
Bid gloyw ei frecci
A phan fo anawell
Dyddyccawr o gell
Dyddyccawr rhag rhieu
Ynghein gyfeddeu
Nis gwrthryn pob dau
Y mel ai goreu
Duw edwynt ynof
Ydd fydd yn ei fodd
Llaryaf yw trindawd
Gorwyth meddw meddwhawd
O fynud pyſgawd meint y godreſi
Grayan mor heli y dan dywawd
Am cudd y ar teithiawg
Mi hun am gwarawd
Ni ddigonir nebawd
Heb gyfoeth y Drindawd
Teithi edygant [1]
Yn Nyffryn Garant
Gallawg gallwgyd anchwant
Sybwll ſymudant
Ban erddefel tant
Neu nos cwdd dyfydd
Cwdd dirgel rhag dydd
A wyr cerdd Gelfydd
Py gel Kallofydd
Am dyro amde
Or porth pan ddwyre
Py ddyddug llyw gayaf
Py gyd ddechreu lle
Yn dewis eichiawg
Ffus ffons ffodiawg

[1] Teithi edmygant. *Dechre can arall, Ef*

Digitized by Google

Ef dyhun hunawg
Ef gobryn Carawg
Cymry Caerneddawg
Ytat Garadawg
Dear meneiuon
Dear Mynawg Mon
Mawr erch anudon
Gwenhwys gwallthirion
Am Gaer Wyrangon
Pwy a dal y Ceinon
Ai Maelgwn o Von
Ai dyfydd o Aeron
Ai Coel ai Canawon
Ai gwrweddw ai feibion
Nid anchwardd ei Alon
O Ynyr Wyſtlon
Ef cyrch cerddorion
Se Syberw Seon
Neu'r dierfeis i rin
Ymordei Uffin
Ymhoroedd Gododin
Ys geirfrith cyfrenhin
Bran bore ddewin
Wyf carddenhin hen
Wyf cyfreu lawen
Athaw y dygen
Meu molawd Urien
Eirian eirioes
Llyminawg llumoes
Rhnddfedel afwys
Rhuddyn ai llynwys
Cad yn Harddnenwys
Ynyr ai briwys
Cant calan cynnwys
Can car amyuwys
Gweleis wyr gorfawr
A ddygyrchynt awr
Gweleis waed ar llawr
Rhag rhuthr cleddyfawr
Gleſſynt eſgyll gwawr
Eſgorynt yn waeywawr
Trychant calan cyman clodfawr
Ynyr ar dir yn wir Cochawr

PLAEU YR AIPHT.

EFREI edwyl ar feib Iſrael,
Uchel enfryd
Cyd rif dilyn
Ry dyneſſyn
Ry gadwys dduw ddial
Ar blwyf Pharaowys
Deg pla poeni
Cyn eu boddi
Ym môr aphwys
Cyſſefinbla pyſcawd ddifa
Dignawd annwyd
Filbla llyffeint lluoſſawg
Llewyſſynt Aronoed
Tai a threfnau
A thyleeu
A cheileu bwyd
Trydedd gwyddbed
Gwychr gonoged gwaladwyd
Pedwar *iccwr*
Cwr am yſtyr edynogion
Ail cygnoës
Ffrwyth coed a Maes
Cnwd cylion
Pumed bwyſtnon
Ar holl Vibnon
Egypeion
Belfid miled
O drum aeled
Deritolion
Chweched heb au
Chwyſſig crugau
Creithiau *morion*
Seithfed tarian
Cynllyſg a than
A glaw cynwyd

Gwynt

Digitized by Google

Gwynt gorddiberth
Ar ddeil a gwydd
Wythfed Locuſt
Llydan eu cluſt
Blodeu cyfys
Nawfed Aruthr
Diwedlawg uthr
Doniawg nofys
Du dywyllwg
Drem eneglwg Egiptuis
Deg veinoeth
Mwyaf gwyniaith
Ar blwyf cynrain
Chriſt Ieſu chriſtioni grein
Hyd ynt clydwr
Chwechant milwr
Miled Efrei

LLATH MOESSEN.

O BOB adfer y dorf froder
Dychyfaer wawd
Budd addefig
I Grift Wledig
Dogyn volawd
Dybwyth Duw cein
Yn Arffed Mair ei heiſſorawd
Hynt gwirionedd
Cyflawn riedd
Cynnelw o honawd
Gwyeil Ieſe
Dy bobl Iude
Dychyfaerawd
Hu gelwir lleu
O luch a letro
Er eu pechawd
Dehau reen
Mynydd addien
Mwyn gyfundawd
Yn rhan Elfydd
Yn nheml Selyf
Sail o gyffrawd
Gofuned gwas
Colofn dias
Feſt fflemychawd
Paradwys ddrws
Bugail Dews
Dauun gwledychawd
Neu rygigleu
Gan broffwydeu lleenawc
Geni Ieſu
A ryddarfu
Hyd ei fuchedd
A fai fuchedd
I bob rhiedd bywyd parawd
Cyn peryſſid bai mi prydwn periglawd
Ryddug claear
Nid dayar a yſpeiddawd
Ar for diffwys
Pan ddiſgynnwys
Dy amgyffrawd
Gwlad priodawr
Nis dug mwynfawr
Bei im o honawd
Maint dy godded
Boed im dy rad
Gwyeil Ieſſe
A rhad Ieſſu
Llathr eu blodeu
Mawr gwyrth yn ei fryd
O Dduw donieu
Ef oedd Ygnad
Ygnad oedd ef
Dewin diheu
Gwr y cuſſyl
I bob uſudd rhag geu
Ef y ſydd gafael
Claear nifer toeu
Cynllaith i luydd Deheu
Y mal bydewin dilid
O lu lloneid
Hubydd y gwrth mab mair
Moli Reën
Huarwas gwas
O Dduar treiddas
Pet wyr pet gwirion
Dy rac afael cyfoed coed cyflawn
Rhudd ni popon moch y dyſged

Digitized by Google

Lleddyffid gein o arffed Ieſſu
A rhoddi rhad Rex Meibion
Newydd anaw ni mawr glywant
Dyniadon
Gwir ei rad gwas porthiant heb wr
adon
Dygwerthydyd pob uches rhag
Rhai Derwyddon
Nudris ni widyn llarychwel
gweled Mabon
Dyddugant thus
Ag aur dilys o Ethiopia
O Dduw gordden
A Duw Reën Rex meneifon
Herod gyſtig

Ni bu goddig Yn gelendon
Dy boenedig gwallawd
Peues perchen meibion
Pan aeth Dofydd par pan ddilludd
Nilus habedd
Py ddug Herod
Anwyd gayafawl
Cyflawn fonedd
Ynghaer Nazaredd
Nid aeth peues perchen anaw
Byd adebriad
Hubwydd ith irad
Tud gorchorddion
Geni Dofydd dyddug perchen
Lleng Engylion

LLATH VOESEN.

A DUW meiddad
Duw dofyddad
Dewin trugar
Mawr enwerys
Pan ym noddeiſt
I drwy donniar
Torfoedd Moeſen
Gwledig reën
Gwae ae heſgar
Ys arganfu Perif ai Lu
Reglyd ai bar
Ac i vorawg a orugoſt
Newydd ei bar
Neu'r denwy
Trwy ryferthwy
A fawdd Adar
A ddrychaif haul
Hyd gollewin y bu dayar
Ti a noddyd a rygeryd
O bob carchar
Namyn torfoedd terydd
Eu gwawr trwm eu dear
A nawdd ninnheu
Rhag anwydeu
Uffern anwar

Ad Dduw meiddad
Duw ddofyddad
Dewin trugar
Ys teu di wlad Nef
Ys gurth dangnef
Iti y Kery
Nid oes tudded
Nag eiſſiwed
Ith wlad Ddofydd
Ni pherir neb
Ni bydd eſgar neb i'w gilydd
Mi a wyddwn
Beis deallwn
Rhag cywilydd
Caru o honawd
Y lan Drindawd
O neb celfydd
Beirdd ach gogan
Wynt acharan
Yn dragywydd
Ni bu angwael
Y rhoddaiſt Irael
Yn llaw Ddafydd
Alexander ceffei lawer
Nifer ei wyr

Nid

Digitized by Google

Nid ef nerthas
Oni chafas
Dy garenhydd
Pan ddoethant ir ddaear
Buant ddear
Eu dihenydd
Selyf ygnad
A gennis gwlad
Bu gwell nog Ydd
Mab teyrnon
Bu gnawd berthon
Oi gyweithydd
Iago feibion
A fu ferthon
Ar eu helfydd
A ddygymuant
A rannyſant
Trwy air Dofydd
[1] Afel wirion
A fu lwyddon
A gymyrth ffydd
Ei frawd Caën
Bu ddiwerin
Drwg ei guſſyl
Aſſer a Soyw
Yn awyr loyw
Ei cyweithydd
Seren Angel
A ddwyn nifer
Rhag eu Milwyr
A llath Voeſſen

[1] Abel

Ef ai ddorfoedd
Ar eu helfydd
Rhuddech ddalen
Udd eilladen
Ydd ei genhym
Llafar a Mud
A doeth a drud
As diwygydd
Gwledig cwdd
Un cwdd dirperian ddihenydd
Molaf inheu preſwyl
Torfoedd addef menhwyd
Molaf inheu
Addawd goreu
Goreilenw byd
Prif deyrnas
A ddug Ionas
O berfedd Kyd
Ciwdawd Niniven
Bu gwrllawen
Pregethyſſid
Rhiein tra mor
Bu cyſgod Ior
Yſgoryſſid
Ac Auaſia
Meir Merch Anna
Mawr ei phenyd
Er dy haeledd
A thrugaredd
Fechdeyrn byd
Bwym ninheu
Yn nef gaereu
Gynhwys genhyd

CAN Y MEIRCH.

TORRID Anuynudawl
Tuthiawl dan Yogawl
Ef iolen o dduch lawr
Tan tan hwſtin gwawr
Uch awen uchel
Uch no pob nyſel
Mawr ei anyſel
Ni thrig yngoſel no neithiawr Llyr
Llyr llwybyr y tebyr
Dy far ynghynebyr
Gwawr gwen gwrth uchyr
Wrth wawr wrth wrys
Wrth bob heuelis
Wrth heuelis nwython
Wrth Pedyr Afaon
Arddyreaſi a farn gwrys

Digitized by Google

Cadarn trydar dwfn ei gas
Nid mi gwr llwfr llwyd
Crwybr wrth clwyd
Hud fy nau garant
Deu dich far dichwant
Om llaw ith law *dyt dwp dim*
Trithri nodded
Atcor ar hened
A march mayawg
Cymrwy teithiawg
A march gwythur
A march gwarddur
A march Arthur
Ehofn roddi cur
A march Talieſſin
A march lleu lledfegin
A Phebyr llai llwynin
A Grei March Cunin
Cornan cynneifawg
Awydd awyddawg
Ar tri carn aflawg
Nid ant hynt hiliaw
Cethin March Ceidaw
Corn avarn arnaw
Yſgwyddfrith Yſgodig
Gorwydd llemenig
March Rydderch ryddig
Llwyd lliw elleig
A llamrai llawn elwig
A ffroenfoll gwyrennig
March Sadyrnin
A March Cuſtennin
Ac eraill yn rhin
Rhag tir all gwin
Henwn Mad dyddug
Cychwedl o Hiraddug
Bwn ſwch bum bwch
Bym Syw bum Swch
Bum ban bum banhwch
Bum gawr yn rhythwch
Bum llif yn eirth
Bum ton yn engweirth
Bum yſgof yſgeiniad dilyw
Bum cath benfrith ar driphren
Bum pell bum pen
Gafr ar yſgaw bren
Bum garan gwala gweled golwg
Tragwres miled morial
Cadwent cenedl dda
Or y ſydd is awyr gwedi caſſolwir
Nid byw ormodd maint am gwyr

" Deeſt folüum integrum in vetuſto membranaceo." Verba " *Daviſſi* ſunt, " ex quo hæc tranſcripta ſunt per me."

IEUAN FARD.

LURYG ALEXANDER.

AR glawr elfydd
Ei gyſtedlydd
Ni ryaned
'Teir perſon Duw
Un mab addwyn
Terwyn trinded
Mab ir [1] Dwydid
Mab ir dyndid
Un mab rhyſedd
Mab Duw dinas
Mab gwen Mairgwas
Mad gwas gwledig
Mawr ei ordden
Mawr Dduw Reën
Ran gogened
O Hil Adda
Ac Abraha yn ryaned
O hil Dofydd
Dogn ddyfnwedydd
Llu ryaned
Dyddug o eir
Deill a byddeir
O bob aeled
Rac pob anuaus
Pob yn ddilis
Dinas diffred

[1] Deilas

ANRHYF-

Digitized by Google

ANRHYFEDDODAU ALEXANDER.

Mendoſus titulus. D.

RHYFEDDAF na chiawr
Addef nef i lawr
O ddyfod rhwyf gawr
Alexander mawr
Alexander Magidawr
Hewys hayarnddawn
Cleddyfal enwogawn
Aeth dan eigiawn
Dan eigiawn eithyd
I geiſiaw celfyddyd
O geiſio celfyddyd
Bid o iewin ei fryd
Eithyd odduch gwynt
Rwng deu grifft ar hynt
I weled dremynt
Dremynt ni weles
Preſent ni chymhes
Gweles ryfeddawd
Gorllin gan byſgawd
A eiddunwys yn ei fryd
A gafas or byd
A hefyd o'i ddiwedd
Gan Dduw drugaredd

PREIDDEU ANNWN.

GOLYCH wledig pendefig gwad ri
Pe ledas y pennaeth tros draeth Mundi
Bu cywair carchar Gwair ynghaer Sidi
Trwy eboſtol Pwyll a Phryderi
Neb cyn nog ef nid aeth iddi
Yr gadwyn dromlas cywirwas ai cedwi
A rhac Preiddieu Annwn toſt yt geni
Ac yd frawd parahawd yn barddwedi
Tri lloneid prydwen ydd aetham ni iddi
Nam ſaith ni dyrraith o Gaer Sidi
Neud wyf glod geymyn cerdd o chlywir
Ynghaer Pedryfan pedyr y chwelyd
Ynghynneir or pair pan leferid
O anadl naw morwyn gochynneſſid
Neu pair pen annwfn pwy [1] *ynud*
Gwrym am ei oror a Mererid
Ni beirw bwyd llwrf ni rydyngid
Kleddyf lluch lleawc iddaw rhyddychid
Ac yn llaw Lleminawg ydd edewid
A rhag drws porth Uffern llugyrn lloſcid
A phan aetham ni gan Arthur trafferth llethrid

[1] M-ud mos. Pair Tyrnog. D.

Namyn ſaith ni ddyrraith o Gaer Vediuid
Neud wyf glod geimyn cerdd glywanawr
Ynghaer Pedryfan Ynys Pybyrddor
Echwydd a Muchydd cymyſgettor
Gwin gloyw eu gwirawd rhag ei goſgordd
Tri lloneid Prydwen ydd aetham ni ar for
Namyn ſaith ni ddyrraith o Gaer Rigor
Ni obrynaf lawyr llen llywiadur
Tra chaer wydr ni welſynt wrhyd Arthur
Tri ugeint canhwr a ſeſi ar y mur
Oedd anawdd ymadrawdd ai gwiliadur
Tri lloneid Prydwen ydd aeth gan Arthur
Namyn ſaith ni ddyrraith o Gaer Goludd
Ni obrynnaf i lawyr llaes eu cylchwy
Ni wyddant hwy py ddydd peridydd pwy
Py awr ym meinddydd y ganed Cwy
Pwy gwnaeth ar nid aeth dolau Deſwy
Ny wddant hwy yr ych brych bras ei benrhwy
Seith ugein cygwn yn ei aerwy
A phan aetham ni gan Arthur afrddwl gofwy
Namyn ſaith ni ddyrraith o Gaer Vandwy
Ni

Digitized by Google

Ni obrynaf lawyr llaes ei gehen
Ni wddant py ddydd peridydd pen
Py awr ym meinddydd y ganed perchen
Py fil a gatwant ariant y pen
Pan aetham ni gan Arthur afrddwl gynhen
Namyn faith ni ddyrraith a Gaer Ochren
Mynaich dychnud fal cunin cor
O gyfranc uddydd ai Gwiddanhor
Ai un hynt gwynt ai un dwfr mor
Ai un ufel tan twrwf diachor
Myneich dychnud fab bleiddawr
O gyfranc uddydd ai gwyddyanhawr
Ni wddant pan yfgar deweint a gwawr
Neu wynt pwy hynt pwy ei rynnawdd
Py *va* ddifa py dir a plawdd
Bed Sant yn ddifant o bet allawr
Golychaf i wledig pendefig mawr
Na bwyf trift Crift am gwaddawl

GWAWD GWYR ISRAEL.

TRINDAWD tragywydd
A oreu elfydd
A gwedy elfydd
Addaf yn gelfydd
A gwedy Addaf
Da y goreu Efa
Yr Ifrael bendigaid
A oreu Murgreid
Gwrdd ei grybwylleid
Glan ei gywyddeid
Deuddeg tref yr Ifrael
Dwyrein gyw ychel
Deuddeg veib Ifrael
A oreu Duw hael
Deuddeg tra dinam
Teir Mam ai maeth
Un gwr ai crewys
Creawdr ai gwnaeth
Mal y gwna a fynho a fo Pennaeth
Deuddeg Mab Ifrael a wnaeth culwydd
Mal y gwna a fynho a fo Arglwydd
Deuddeg meib Ifrael a wnaeth Dofydd
Mal y y gwna a fynho a fo celfydd
Deuddeg meib Ifrael dymgofu
O ganhad Iefu
Ac untan ai bu a their Mam uddu
O naddu y doeth rhad
Ag eiffydyd mad
A mair mad gread
A Chrift fy nerthiad
Arglwydd pob gwenwlad
A alwaf a eilw pob rhydd
Ha bo fynghynydd
Genhyd gerennydd

YMDIDDAN rhwng UGNACH ab MYDNO, o GAER SEON a THALIESIN, o GAER DEGANWY.

Allan o'r Llyfr du o Gaerfyrddin.

TAL. 1.

MARCHAWC a girch y Dinas
Ae con guinion ae cirn bras
Nyth adwaen nu rythweles

UGN. 2.

Marchawc a circh ir Aber
Y ar March cadarn cadfer
Dabre genhiw nim gwatter

TAL.

Digitized by Google

TAL. 3.

Mi nid aw ina in awr
Gollew gueith y godriccaur
Elhid bendith new a llawr

UGN. 4.

Y gwr nim gwelas beunit
Y tebic y gur deduit
Ba hyd eidy a phanndeit

TAL. 5.

Ban deuaw o Caer Seon
O imlat ac itewon
I tau Caer leu a Guidion

UGN. 6.

Dabrede genhiw ir Dinas
A thuit met ara phellas
Ac eur coeth ar di wanas

TAL. 7.

Mi nyd aduen y gur hy
A meteu tan a gveli
Tec achuec y dywedi

UNG. 8.

Debre genhiw imtino
A thuit guin goryſgelho
Ugnach yw vy heno mab Mydno

TAL. 9.

Ugnach bendith ithorſet
Athro rad ac enrhydet
Talieſſin viw inheu talaw iti dy gulet

UGN. 10.

Talieſſin penhaw or guir
Beitad yng Kert Kyurgir
Tric yma hyd dyv Merchir

TAL. 11.

Ugnach Moihav y alaw
Ath ro rad y gulad penhaw
Ny haetaw Kabit ny thrigiaw

"The following Poem, beginning Goganwawd Teyrn, &c. contains "an odd ſort of Philoſophy about the origin of Salt Water, "Rain and Springs, but as the following part is hiſtorical I "inſert it here." L. MORRIS.

GOSGORDD Fardd uchod
Goſgordd fardd iſod
Nid oes fan wybod
Dan huan a rhod

Ni wyddoch chwithau
Pa draetho'ch Taſodau
Na doſparth diau
Rhwng eich gwir ach gau

Beirddion bychain Brain bro
Braidd nad ewch chwi ar ffo
Y Bardd nim goſtego
Goſteg ni's caffo
Oni el mewn gortho
O ddaiar a Grô
Ar ſawl a'm gwrandawo
Mab Duw ai Caro

Elphin

Digitized by Google

Elphin ap † Gwyddno
Sy'n Naear * Arthro

Dan dri ar ddeg clo
Am ganmol ei Athro

Myfi yw Taliesin
Ben beirdd y Gorllewin
Ac a adwaen bob Gorsin
Yngogeir Gorllewin
Ac a ollwng Elphin
O'i Hual Eurin

TALIESSIN.

† Gwyddno Goronhir, the Father of Elphin, was the Lord of *Cantref Gwaelod*, which was swallowed up by the Sea. It is said to extend from Sarn Badrig to Aberystwyth, for there is a place in the Sea near, called Caer Wyddno. This must have happened Circ. An. 530 a 540.

* Arthro, now pronounced Artro, is a river in that neighbourhood, where Cantref Gwaelod is said to have been; and it seems Elphin was in prison at the Castle of Harlech (Diganwy says many others) by the command of Maelgwn, for differing with him about Religion or Politics. Vide pa. 20.

YMDIDAN rhwng MYRDIN WYLLT a THALIESSIN.

Allan o'r Ll. du o Gaerfyrdin.

MYRD.

Mor truan genhyf mor truan a dery
Am Kedvy a chavan
Oed llachar Kyflavar cyflavan
Oed yscuid o[1] Tryvvuyd o truan

TAL.

Oed Maelgwn a welwn [2]yn ymwan y deulu
Rac ter y uulu ni thawant

MYRD.

Rhac deuwr yn nentur y tirran
Rhac Errith a Churrith yar welugan
Meinwineu yndihen a dygan
Moch gweler y nifer gan Elgan
Och oe leith mawr ateith y deuthan

TAL.

Rys undant oedd rychwant y tarian
Hyd attad y daeth rhad cyflawn
Llas Cyndur tra mesur y cwynan

[1] owynruyd
[2] inim wan

Llas haelon o ddynon tra fuan
Trywyr nod mawr eu clod gan Elgan

MYRD.

Trwy a thrwi vug a rug y daethan
Traw a thraw undoeth Bran a Melgan
Llad [1]Dyuel oe diwed cyflafan
Ab Erbin ae werin a wnaethan

TAL.

Llu Maelgwn bu ysgwn y daethan
Aerwyr cad trybelidiad gwaedlan
Neu gweith Aryfderydd pan fyd y deunyd
O hyd y wychyd y darparan

MYRD.

Lliaws peleidrad gwaedlad gwaedlan
Lliaws aerwyr bryw breuawl fidan
Lliaws ban briwher lliaws ban foher
Lliaws eu hymchwel yn eu hymwan

TAL.

Saith meib Eliffer, seith gwyr ban broffer
Seith gwaew ni ochel yn eu seithran

Dywal ab Erbin

MYRD.

Digitized by Google

MYRD.

Seith tân ufelin, ſeith cad cyferbin
Seithfed Cynfelin y pop cinhvan

TAL.

Seith gwaew gowanon ſeith loneid afon
O gwaed Cinreinon y dylanwon

MYRD.

Seith ugein haelon a aethan yg wllwn
Ynghoed Celiddon y darfuan
Canys mi Myrtin gwydi Talieſſin
[1] Bythawd cyffredin fy darogan

[1] Bydded L. M.

LLYMMA AWDL a elwir ARMES BRYDAIN, o dair ARMES CERD TALIESIN.

DAROGANA ſi hyn
Cad ym hob meyn
Cymry ar gychwyn
Crwſt ymhrydyn
Ag Emil ar gychwyn
Rhag llion Llychlyn
A llynges drom droch
A Brython ar Foloch
A deudd och
A diwedd dydd croch
A chelain Foch
A guadun yngwadun
A llew llawer dafn
A llaw ar y llafn
A gwaed Iad ar rudd
A Brain ar golydd
A phelydr yn rhydd
a goſgerdd
Am gogawn pennardd.
A llu digyfor o bell
A chroes Criſt yw cymmell
A fflam o Feddlem
A chaerſelem
A gorfod a fydd
I genedl Gwindodydd

Dwy flynedd yn hedd
A hanner y drydydd
Cynan Yngwynedd
Coel cyn celanedd
Cadwaladyr y ſydd
Cymru llawenydd
Cymru fu Cymru fydd
Or mor bwygilydd
Cyn ein Gwindodydd
Oes cyn cudwydd
Tair blynedd di hêdd
Trigain Trichant i rai ai harwedd
Oer fydd ei difant
Heil plant o honyn i ddant
Nid ef ai diwedda
Nid aflwydd alaf
Hedid yngaya
Hed mab modreda
Nid coel cyfynles
Cymru di fuches
Mae cad cyfeinedd
Cymry ddifuchedd
Anrhydedd rhinwedd
Drindod Trugaredd

TALIESIN.

Digitized by Google

ANREC URIEN. Llyfr Coch.

GOGYFERCHEIS, gogyvarchaf,
gogyverchyd
Urien Reget
Duallovyet
Y Leuenyd
Eur ac Aryant
Mor eu divant
Eu dihenyd
Kyn noc y dau
Rug y duylau
Y guesceryd
Ieuaf a unaeth
Coll ac alaeth
Am feirch peunyd
Keneu y vraut
Kynnin daervaut
Ni by geluyd
Urien a wnaeth
Dialynyaeth
Y gewilyd
Kynnin vynnu
Kyvarchuelu
Eu dihenyd
Deutu Aerven
Diffuys dilen
Dydau lwyd
Seleu delyit
Enynnyeffit
Or a dybyd
Dybi y vaeth
A ryd alhaeth
Oc eu herwyd
Cochliu lavneu
Truy valch eiryeu
Am ffruyth eu guyd
Wy Kynnhalyant
Lle peduar cant
Y peduar guyr
Dufyr dyvnav [a]
Bendigwyf clav
Ac oe herwyd

Yr ae Kaffo
Kynvinaul vo
Yn dragyuyd
Dydeu collet
Or ymdiret
Yr ardelyd
A llau heb vaut
A llavyn ar gnaut
A thlaut lûyd
Oes feibionein
Nyt ymgyghein
Ymmerueryd
Nyt ymganret
Nyt ymdiret
Neb oe gylyd
Dreic o Wyned
Diffwys dired
Dirion drefyd
Lloegrwys yd a
A lletaut yna
Harchollyd
Torrit meinueith
Yn anoleith
Ar gyfhergyd
Muy a gollir
Noc a geffir
O Wyndodyd
O gyt gyghor
Kyvrung eſgor
Mor a Mynyd
Gotriffit Brythyon
Yn at poryon
Ar antyrron gyueithyd
Ef a dau byt
Ny byd Kerdglyt
Ni byd Kelvyd
Alaf gar maer
Arthauc vyd chuaer
Wrth y gilyd
Llad a bodi
O Eleri
Hyt chuil fynyd

[a] dyvnvas

Digitized by Google

Un gorvydyauc
Antrugarauc
Ef a orvyd
Bychan y lu
Yn ymchuelu
Or Mercherdyd
Arth or deau
Kyvyt ynteu
Dychyfervyd
Lloegruys lledi
Afrivedi
O Bowysyd
Guaith cors Vochno
O diango
Bydaud deduyd
Deudeng guraged
Ac nyt ryved
Am un gur vyd
Oes Ieunctid
Aghyvyrdelit
Y vaeth dybyd
Beru ymdivant
Barnauc or cant
Nys ryuelyd
Uryen o Reget hael ef fyd ac a vyd
Ac a vu yr Adaf letaf y gled
Balch yghynted or tri Theyrn ar dec or gogled
A un eu enu Aneuryn guautryd Auenyd
A minneu Dalyefin o lann llyn geirionnydd
Ny dalywyf yn hen
Ym dygyn aghen
Oni Moluyf Uryen. Amen.

TAL. AE DYUAUT.

DADOLWCH URIEN REGED. TALIESIN.

URIEN yr echwydd
Haelaf dyn bedydd
Lliaws roddydd
I ddynion efydd
Angaw a gawfant
A mynych goddiant
Mal y cynyllwyd
Yd wefgerydd
Llawn beirdd bedydd
Tra fo dy wychydd
Ys mwy llawenydd
Gan glodfein glodrydd
Ys mwy gogoniant
Fod Urien ai blant
Ac ef yn arbennic
Yn orachel wledic
Bellenic yn ciniad
Cyntair Lloegrwys ei gwyddiead
Yn ninas pellenig
Yn ceiniad cynteïg
Lloegrwys ai gwyddant
Pan ymadroddant
Llofci y trefred
A dwyn eu Tudded
Ac [1] emmic colhet
A mawr anghyfred
Heb gaffel gwaret
Rhag Urien Rheget
Rheget diffrydiad
Clod ior angorwlad
Fy modd y fydd arnat
O bob herchlynad
Dwys dy beleidrad
Pan erglywad
Cad pan i cyrchud
Gwiniaith a wnud
Tan yn nhai cyn dydd
Udd yr echwydd
Yr echwydd teccaf
Ai dynion haelhaf
Gnawd eingl heb waesaf
Am deyrn glewaf

[1] eimwng

Glewaf

Digitized by Google

Glewaf eiſlyllydd
Tydi goreu y ſydd
Teccaf ai dynion
Haelaf gwawd . . .
Pan dremir arnaw
Es helaeth y braw
Gnawd gwyledd am danaw
Am deyrn gognaw
Am danaw gwyledd
A lliaws [1] teyrnedd
Eurdeyrn gogledd
Arbennig Teyrnedd
Ac yn falchwy fi hen
Ymdygn angeu angen
Ny byddwyf yn dirwen
Na Molwyf Urien

[1] Maranhedd

GWAITH GWENYSTRAD.

ARWYRE gwyr Kattraeth gan dydd
Am wledig gwaith fuddig gwarthegydd
Urien hwn anwawd eineydd
Cyfeddeily teyrnedd ai gofyn rhyfelgar
Rwyſg anwar rwyf bedydd
Gwyr Prydain adwythein yn lluydd
Gwen yſtrad Yſtadl cad cynnygydd
Ni ddodes na maes na choedydd tud achles
Diormes pan ddyfydd
Mal tonnawr toſt ei gawr tros elſydd
Gwelais wyr gwychr yn lluydd
A gwedi boregat briwgig
Gwelais i dwrf teirflin trancedig
Gwaed gohoyw gofaran gowlychid
Yn amwyn Gwenyſtrad y gwelid gofwr
Hag angwyr llawr lluddedig
Yn nrws rhyd gwelais i wyr lledruddion
Eirf dillwng rhag blawr gofedon
Unynt tanc gan aethant golluddion
Llaw ynghroes gryd *ygro* granwynion
Cyfeddwynt y gynrhein Kywyn don
Gwaneicawr gollychynt rawn y caffon
Gweleis i wyr goſpeithig goſpylad
A gwyar a uaglei ar ddillad
A dulliaw diaflym dwys wrth gad
Cad gwortho ni buffo pan bwylled
Glyw Reged rhyfeddaf pan feiddad
Gweles i ran reodig gan Urien
Pan amwyth ai Alon yn llech wen Galyſtem
Ei wythiant oedd llafn aeſawr gwyr
Goberthid wrth Angen
Awydd cad a ddiffo Euronwy
Ac yn y fallwyfi hen
Ym dygyn Angheu angher
Ni bydif yn dirwen
Na molwyf fi Urien

TALIESIN AE KANT.

Y CYFIEITHAD GAN IEUAN FARDD AC OFFEIRIAD.

Extol the Men of Cattraeth, who, with the dawn went with their victorious leader Urien, a renowned elder, the pillar of Kings, of matchleſs valour, a chief of great power. The Men of Britain came in a body to Gwenyſtrad to offer battle; neither the fields nor the woods afforded protection to their enemies when they came in their fury, like the roaring wave ruſhing in its might to cover the beach. I have ſeen brave men in the army, and after the battle in the morning the mangled fleſh. I ſaw the place where the ſhout was given, and where three ranks of men fell, and the crimſon gore covered the ground: in Gwenſtrad was ſeen a fort, aſſailed by the laborious toil of warriors. In the paſs of the

Digitized by Google

the fort have I ſeen men dyed with red who have hurted their arms . . . . . they jointly fell to the ground when they loſt the day; their hands were on the Crucifix, and horror was in the pale face of the dead warriors. I have ſeen men . . . . . and the blood entangled on their clothes, quick and furious thruſts in battle. Men bore patiently the warlike toil, and where there was no flying when they grew outrageous. I am aſtoniſhed at the courage of Reged's Chief! I have ſeen *Urien*'s Brow covered with rage when he furiouſly attacked the enemy by Lech Wen Galyſten; his anger was ſatisfied in dealing deadly blows amongſt his foe, and his ſhield in time of need was heaved up to defend him. Euronwy mayeſt thou grow deſirous of Conflict! And till I grow old, and muſt neceſſarily die, may I have no conſtant joy if I praiſe not Urien.

N. B. This battle was fought by Urien Reged, Prince of Cymbria, againſt the Saxons.

GWAITH ARGOED LLWYFEIN. CANU URIEN.

Y BORE Dduw Sadwrn Cad fawr a fu
Or pan ddwyre Haul hyd pan gynnu
Dygryſowys fflamddwyn yn bedwarllu
Goddeu a Reged i ymddullu
Dyfwy o Argoed hyd Arfynydd
Ni cheffynt eiryoes hyd yr undydd
Atorelwis fflamddwyn fawr drybeſtawd
A ddodynt yngwyſtlon a ynt parawd
Yr attebwys Owain ddwyrain ffoſſawd
Nid dodynt nid ydynt nid ynt parawd
A cheneu mab Coel byddai Cymwyawg lew
Cyn attalai owyſtl nebawd
Atorelwis Urien Udd yr echwydd
O bydd ynghyfarfod am garennydd
Dyrchafwn eidoed odduch mynydd
Ac ymporthwn wyneb odduch emyl
A drychafwn beleidr odduch ben Gwyr
A chyrchwn fflamddwyn yn ei luydd
A lladdwn ag ef ai gyweithydd
A rhag Gwaith Argoed Llwyfain
Bu llawer Celain
Rhuddei frain rhag rhyfel Gwyr
A gwerin a gryſſwys gan einewydd
Arinaf y blwyddyn nad wyf Kynnydd
Ac yn y fallwyf hen
Ym dygn angeu angen
† Ni byddif ym dyrwen
No molwyf || Urien

TALIESIN.

|| This Urien is he whom the old Author in Nennius calls Urbgen, with his Sons. Deovix the Saxon fought ſtoutly. Vide Gale's Nenn.

Ll. Ddû.

† "The two laſt lines were not in the Book of John Lewes of Llynwene."

Daviſius.

ENGLISHED

Digitized by Google

ENGLISHED THUS, BY L. MORRIS, 1763.

On Saturday Morning a great battle enſued,
Which laſted from ſun-riſing to its [1]deſcent;
[2]Fflamddwyn haſtened in four legions
[3]Goddeu and [4]Reged's forces to fight,[a]
They reached from [5]Argoed to [6]Arfynydd, but lived only one day.
Flamddwyn loudly called in great hurry,
Will they (the Britains) give pledges, are they ready?
He was anſwered by Owein, [b]brandiſhing his ſpear,
They will give no pledges, nor are they ready.
And [8]Cenau, ſon of Coel, would be an [c]afflicted lion
Before he would give pledges to any one.

In the forenoon [9]Urien the Prince, with freſh men,
Called aloud, We relations will unite our forces,
And will erect our banner on the hills,
And will aſſiſt, and turn our faces above the edges,
And will raiſe our ſhafts above men's heads,
And will puſh Flamddwyn in his Army,
And [d]kill (fight) with him and his auxiliaries;
And becauſe of the Battle of Argoed [10]Llwyfein
There happened many a dead carcaſe,
And the ravens were coloured with the War of Men,
And the common people ran about haſtily with the news.
I will [11]foretell the year that is not proſperous;
And till I grow old, and neceſſarily muſt die,
Let me never ſmile if I praiſe not Urien.

[1] See Cynnu, Eſgyn, Deſgyn, in Davies's Dict.

[2] The Saxon General Flamddwyn mentioned in Triade, 56.

[3] Goddeu, a country in North Britain, where the famous Battle of Gwaith Goddeu was fought, Triade 47; one of the three trifling battles.

[4] The King of Cumbria Reged.

[a] Ymddyllu in the original ſignifies to diſpoſe an army.

[5] Argoed, the country of Llywarch-hen, out of which he was driven by the Saxons. Gwyr Argoed erioed am Porthant. Ll. H.

[6] Arfynydd, ſome place on the borders of Northumbria.

[7] Owein ap Urien Reged, the General of the Cumbrian or Reged Men, under Urien his father, He and Flamddwyn had married two ſiſters, daughters of Culfynawyd Prydain, noted in Triad 56, for their incontinency.

[b] Or claſhing his weapons.

[8] Cenau, Son of Coel, muſt have been the General of Goddau's Men, who were auxiliaries with Owein.

[c] Or would behave like an angry Lion.

[9] Urien the Prince was King of Cumbria, and his dominion reached as far north as the river Clyde, to the northward of which the Men of Goddau were, whom I take to be the Godini of Ptolomy. The trifling battle mentioned in note 3, ſeems to be the ſame with that mentioned by John Major, Hiſt. of Scotland, occaſioned by a Maſtiff Bitch detained by the Picts, but as that battle has been celebrated by Talieſin in his Gwaith Goddeu, it is probable Major was out in his chronology about 300 years.

[d] The original word *Lladd* is in the modern Britiſh *Ymladd*, to fight.

[10] The meaning of the word Argoed Llwyvein ſeems to be a Foreſt of Ems.

[11] Here the Poet takes the character of a Prophet, after his uſual manner, Vide Armes, in D. D. *Llewelyn Ddû.*

CANU

Digitized by Google

CANU I URIEN REGED.*

URIEN yr Echwydd
Haelaf Dyn bedydd
Lliaws a roddydd
I ddynion elfydd
Mal y cynnullwyd
Yd weſgerydd
Llawn beirdd bedydd
Tra fo du uchydd
Ys mwy llawenydd
Gan glodfan clodrydd
Ys mwy Gogoniant
Fod Urien ai blant
Ac ef yn Arbennig
Yn oruchel wledig
Bellennig yn cyniad
Cyntau Lloegrwys ai gwyddiad
Yn Ninas Pellenig
Yn ceiniad cyntteig
Lloegrwys ai gwyddant
Pan ymadroddant
Angeu a gawſant
A mynych goddiant
Loſgi eu trefred
Adwyn eu lludded
Ac eimwng colled
A mawr amgyffred
Heb gaffel gwared
Rhag Urien Reged

Rheged diffreidiad
Clod Ior angor gwlad
Fy modd y ſydd arnad
O bob erglywad
Dwys dy beleidrat
Pan erglywat cad
Cad pan i [1] cyrchud
Gweniaith a wnaud
Gweniaith a wneit
Tan ynhai cyn dydd
Rac Udd yr Echwydd
Yr echwydd teccaf
Ai dynion haelaf
Gnawd Eingl heb waeſſaf
Am deyrn glewaf
Glewaf Eiſſyllydd
Tydi goreu ſydd
Or a fu ac a fydd
Nith oes cyſtedlydd
Pan dremher arnaw
Ys helaeth y braw
Gwnawd gwledd am danaw
Am deyrn gognawd
Am danaw gwyledd
A lliaws Maranhedd
Eudeyrn gogledd
Arbennig Teyrnedd
Ac yn y vallwyf hen
Ym dygn angeu angen
Ni byddiff im dirwen
Na molwyf Urien

[1] cyrchynt

* *Gwel* Dadolwch, T. D. 51.

I URIEN.

YNGORPHOWYS
Can ryched wys
Parch a chymrwys
A medd meueddwys
Meueddwys medd
Ei orfoledd
A chain diredd
Imi yn rhyfedd
A chyfedd mawr

Ag eur ag Awr
Ac eur a ched
A chyfrifed
A chyfrifiant
A choddi chwant
A chwant oi roddi
Er fy llochi
Yd ladd yd gryg
Yd fag yd fyg

YD

Digitized by Google

Yd fyg yd fag
Yd ladd yn rhag
Rhagwedd rhoddid
I feirdd y Byd
Byd yn geugant
Itti yd weddant
Wrth dy ewyllis
Duw ryth beris
Rhieu yngnis
Rhag ofn dibris
Annogiad cad
Diffreiddiad gwlad
Gnawd am danad
Lwryf pyſtylad
Pyſtylad lwrwf
Ac yfed cwrwf
Cwrwf oi yfed
A chein drefred
A chein dudded
Imi ryanllofed
Llwyfenydd fan
Ag eirch achlan
Yn un trygan
Mawr a bychan
Talieſſin gan
Tidi ai diddan
Ys tidi goreu or gigleu
Ei wrdd lidau
Molaf inneu dy weithredau
Ac yn y vallwyf hen
Ym dygn angeu angen
Ni byddiff ym dirwen
Na molwyf Urien

I URIEN.

AR un blynedd
Un yn darwedd
Gwin a mall a medd
A gwrhyd digaſſedd
Ac ei lewydd gorod
A haid am fereu
Ai phen ffuneu
Ai teg wyddfaeu
Ei bawb oi wyd
Dyfynt ynhlymnwyd
Ai farch y danaw
Yngoddeu gwaith Mynaw
A chwaneg anaw
Budd am li am law
Wyth ugein unlliw
O loi a biw
Biw blith ag Ychen
A phob cein amgen
Ni byddwn lawen
Bei lleas Urien
Ys cu cyn iethydd
Iais cyngryn cyngryt
A briger wen olched
Ar elor [1] ei dynged
A gran gwyarlled
Am waed gwyr gonodded
A gwr hewr bythig
A fei feddw ei wreig
Am ys gwin ffelaig
Am yſgwin mynych gyttwn
Am Sorth am porth am pen
Cyn na phar cyfwyrein
Kymaran taraw
Gwas y drws gwrandaw
Py drwſt ai dayar a gryn
Ai mor a ddugyn
Dy gwyawg ychyngar wrth y pedydd
Offid uch ym mhant
Neud Urien ai gwant
Offid uch ym mynydd
Neud Urien a orfydd
Offid uch yn rhiw
Neud Urien ai briw
Offid uch ynghawdd
Neut Urien a blawdd
Uch hynt uch as
Uch ymhob Kamas
Nac un tew na dau
Ni nawdd y rhag eu
Ni byddei ar newyn
A phreiddieu yn ei gylchyn
Gygoriawg gorlaſſawc gorlaſſar
Ail angeu oedd ei bar
Yn lladd ei Eſgar
Ac yn y vallwyf hen
Ym dygyn Angeu Angen
Ni byddif ym Dyrwen
Na molwyf Urien

[1] y dyged

CANU

Digitized by Google

CANU I URIEN.

ARDWYRE Reged ryſedd Rieu
Neu ti rygoſtais cyn bwyf teu
Gniſſynt cad lafnawr
A chad fereu gniſſynt wyr
Y dan gylchwyawr
Lleeu goleu gwyn gelein
Ymathren ni mad frwydrwyd
Rhi ni mad geu
Ydd ymarmerth gwledig
Wrth Cymryau
Nis gyr neges y geiſſiaton
Gochawn Marchawg mwth molud gwrion
O ddreig ddylaw adnaw doethaw don
Yn i ddoeth Wlph yn dreis ar ei Alon
Hynny ddoeth Urien yn edydd yn Aeron
Ni bu cyfergyriad ni bu gynnwys
Talgynnawd Urien y rhac Powys
Ni hyfrwd brwd echen gynnwys
Hyfeidd a Gododin a lleu towys
Dewr yn enmynedd a thaith gyduwys
Difefl dyddwyn yngwaed gwyden
A weles llwyfenydd uſydd cyngryn
Yn eiddoedd cyhoedd yn eil mehyn
Cad yn rhyd Alclud Cad ym ynuer
Cad gellawr brewyn Cad hireurur
Cad Ymhryſg Cadleu, Cad yn Aber-ioed
Y ddygyfrang a dur breuer mawr
Cad gluduein Gwaith pen coed
Llwyth llithiawg Cunar ormant gwaed
Atveilaw gwyn goruchyr cyd mynan
Eingl eddyl gwrthryd
Lledrudd a gyfranc ag Wlph yn rhyd
Gwell ganher gwledig pyr y ganed y Udd
Prydain pen perchen broeſtlawn y Udd
Nid ymddug ddillad na glas na gawr
Na choch nag ehoëg uyg mawr llawr
Nid arddodes y forddwyd dros Voel Maelawr
Meirch o genedl vrych mor greidiawl
Haf ydan ayaf ag araf yn llaw
A Rhyd a Rhodwydd eu harwylaw
A gweſt y dan geirdd ag ymdwyraw
Ac hyd orphen byd edrywyd Caw
Goſydin [1] goyſcub dyhawl am delw
Dilwfr am leufereu neu fi erthrycheis
Rhag hwyd Peleidr ar yſgwydd
Yſgwyd yn llaw Godeu a Rheged yn ymddulliaw
Neu fi a weleis wr yn buarthaw
Sarph ſonedd firen [2] Segidyd lawr
Neu fi gogwn Ryfel ydd argollawr
Er maint a goilwyf y argollaw
Neu fi neu ym gorwyth meddu meddlyn
Gan hyfeidd hywr hyweſt ddilyn
Neu fi neu yſgynhedais cyſgawd gweithen
Dithrychwys fy rhieu radeu lawen
Gwaſga gwlad dda wrth wruyn
Ac yn y vallwyf i hen
Ym dygn Angeu Angen
Na bydyf ym dirwen
Na molwyf Urien

[1] Gofyddin. Ll. E. D.
[2] Sengidydd

YSPEIL TALIESIN: CANU URIEN.

YNGWRYD gogyfeirch yn nhraſſerth gwaetwyf
A wellwyf yn Kerthwir
Gweleis i rhag neb nim gweles pob annwyl
Ef diwyl ei Neges
Gweleis i baſg am leu am lys
Gweleis i ddail o ddyfyn o dowys
Gweleis i geing gyhafal ei blodeu
Neur'r weleis udd haelaf ei ddedfau
Gweleis i lyw Catraeth tra maeau
Bid fy nar nwy lachar Cymryau

Digitized by Google

Gwerth fy nad mawr fydd ei fudd y radeu
Pen Maon milwyr amde
Preiddlydan Pren onhyt yw fy Awen gwen
Yſgawr y rhag glyw gloyw glaſgwen
Glyw ryhawd glewaf un yw Urien
Nim gorſeif gwarthegydd
Gorddear gorddyawg gorlaſſawg gorlaſſar goraig a gorddwyre
Pobrhai ſang dilew du Merwydd y Mordei
Udd tra blawdd yn ydd el oth fodd
Vared Melynawr yn neuadd maran heddawg
Diffreidiawg yn Aeron
Mawr ei wyn ei aniant ac eilon
Mawr ddyfal ial am ei Alon
Mawr gwrnerth yſtlyned i Frython
Mal rhod tanwhydin tros elfydd
Mal ton teithiawg Llwyfenydd
Mal cathl cyfluv Gwen a Gweithen
Val Mor Mwynfawr yw Urien

Yn y egin echangryd gwawr
Un yw rhieu rhwyfiadwr a Dwyawr
Un yw maon meirch mwth miledawr
Dechreu mei ymhywys byddinawr
Un yw yn deuwy pan ofwy ei werin
Eryr tir tuhir tythremyn
Addunwn i ar orwydd ffyſgyolyn tud ynial
Gwerth Yſpeil Talieſſin
Un yw gwrys gwr llawr a gorwydd
Un yw breyr benffyg y Arglwydd
Un yw hyddgre hydd yn divant
Un yw blaidd banhadlawr anchwant
Un yw gwlad fab Eginyr
Ac unwedd ac unſwn cadfa cedwyr
Unſwn y drwg iraven (iaeran)
A Cheneu a Nudd hael a hirwlad y Danaw
Ac os it *ytwydef* ym gwen
Ef gwneif beirdd byd yn llawen
Cyn mynhwyf meirw meib Gwyden
Gwaladr gwaed gwenwlad Urien

I. WALLAWG.

YN enw Gweledig Nef Gorchorddion
Ryganant ryghwynant y Dragon
Gwrthodes gogyfres gwelydon
Lliaws Rhun a Nudd a Nwython
Ni golychaf an gnawt Beirdd o Vrython
Ryfedd hael a ſywyd Sywedydd
Un lle rhygethlydd rygethlig
Ryddyſyfaf rychanaf i wledig
Yn y wlad ydd oedd ergrynnig
Nim gwnel nis gwnaf ei newig
Anawdd diollwng adwloedd ni diffyg
I wledig ni omedd
O edrych awdl trwm teyrnedd
Yn ei fyw nis deubydd budd bedd
Ni ddigonont hoffedd o'i buchynt
Caletach yr artaith hael hynt
Terf preſſenawl tra Phrydain
Tra phryder ry gohoyw rylycirawr
Rylyccrer rytharnawr rybarnawr
Rybarn pawb y gwr banher
Ac uinat yn yngnad ac elwet
Nid y gwr dilaw ei ddaered
Gwas greid a gwrhyd gottraed

Eil eichawg Gwallawg yn llywet
Hwyrweddawg gwallawg artebed
Ni ofyn i neb a wnaeth udd
Neud ym udd nac neud ych Darwerther
Tewuedd yn niwedd Haf
Nis cynnydd namyn chwech
Chweccach it gynan o hynnydd
Chedlawg trwyddedawg traeth dydd
Teyrnedd yngwedd nwys medd mad
Tebyg heul haf huenydd foned gan mwyaf
Cenhaf gan ddoeth y gan llu eiliaſſaf
Bint *bydi* derwy bryt haf pryt mab
Lleenawg lliawg hamgwrwl gwmn
Gwawl gwnn gwres tarth gwres tarth
Trangyunis yd engis heb warth
Cleda cledifa cledifarch nidd am tyrr
Y lu y ledrad nid ameſcud i gaw ei gy wlad
Tyllant tal yſgwydawr rhac taleu ei feirch
O march trwſt Morial rith gar riallu
Gwynawg ry gwyſtlant gweiryd goludawg
O gaer Glut hyd gaer Garadawg
Yſtadl tir penprys a Gwallawg
Teyrnedd tewrn tangweddawg

DADOLWCH

Digitized by Google

DADOLWCH URIEN.

Urieni Regedenſis Compenſatio.

LLEU uydd echaſſaf
Mi nyw dirmygaf
Urien yd gyrchaf
Iddaw yd ganaf
Pan ddel ſyngwaeſſaf
Cynwys a gaffaf
Or parth goreuhaf
Y dan eilaſſaf
Nid mawr nim dawr
Byth gweheleith a welaf
Nid af attaddynt ganthynt ni byddaf
Ni chyfarchaf fi gogledd
Ar mei teyrnedd
Cyn pei am laweredd
Y gwelwn gynghwyſtledd
Nid rhaid ym hoffedd
Urien nim gommedd
Llwyfenydd diredd
Ys meu eu rheufedd
Ys meu y gwyledd
Ys meu y llaredd
Ys meu y deliedeu
Ai gorefraſſeu

Medd o fualeu
A da dieiſieu
Gan deyrn golau
Haelaf rygigleu
Teyrnedd pob Iaith
It oll ydynt gaith
Rhagot yt gwynir ys dir dy olaith
Cydef mynnaſſwn
Gwey helu henwn
Nid oedd well a gerwn
Hyd ys gwybyddwn
Weithian y gwelaf
Y meint a gaffaf
Namyn y Duw uchaf
Nis dioferaf
Dy deyrn Veibon
Haelaf dynedon
Wy canan eu hyſgyron
Yn nhiredd eu galon
Ac yn y vallwyf hen
Ym dygyn angeu angen
Ni byddaf im dirwen
Na molwyf Urien

MARWNAD OWAIN AP URIEN REGED.

ENAID Owain ap Urien
Gobwyllid ei Ren
Oi Raid
Reged Udd ai cudd tromlas
Nid oed fas
Ei gywyddeid
Iſg ll cerddglyd clodfawr
Eſgyll gwaywawr
Llifeid
Cany cheffir cyſtedlydd
I Udd llewenydd
Llathreid
Medel galon gefeilad
Eiſſillud y tad
Ai taid
Pan laddawdd Owein Fflamddwyn
Nid oedd fwyn
Og ef cyſgeid

Cyſgid Lloegr llydan nifer
A lleufer
Yn eu llygaid
A rhai ni ffoynt hayach
A oeddynt . . . . ach
No chaid
Owain ai coſpas yn ddrud
Mal cnud
Yn ymlid defeid
Gwr gwiw uch ei amliw ſeirch
A roddei feirch
I eirchiaid
Cyd as cronnai mal caled
Ni ranned
Rhag ei Enaid
Enaid Owain ap Urien, &c.

Digitized by Google

GORCHAN ADEBON. Incantatio Adeboni. E. Ll.

NY phel guyd aual o aual
Ny chynnyd dyual a dyual
Ny chofn noeth yn eſgal
Paub pan rydyoger yt bal
A garun y ef carei anreithgar
Ny byd marw duyueith
Nyt amſut y vut y areith
Ny cheri y gyneuin gyvieith

Emis anwychwas ancuyn
Am furn am gorn Cuhelyn
Yn adef tangdef colit
Adef let buoſt leu yn dyd mit
Rhudvyt ceiſſieſſit ceiſſiadon
Mein uchel medel y alon
Dyuen ar Uarchan Adebon

Ac vely teruuyna Goarchon Adebon.

GORCHAN CYNVELYN.

PEI mi brydun
Pei mi ganun
Tardei Uarchan gorchegin
Gwelgin torch trych truyt
Cyrcheſſit yn Von
Cyn noe geinyon
Tyllei garn gaphan
Rac carneu riu rhon
Ryu elogown
Eiyrn vyrr vyriach
Varchogion
Tyllei ylvach
Gwrhyt Govurthyach
Ruyt guyn rac Eingl iaun llad
Iaun vrinyn vrynnyal
Rac canhuynaul cann
Luc yr duc dyvel
Diſgynnyal alel
Y pob deur dyſel
Truy hoel truy hen . . n
Truy gibelaur a gen
Ac eur ar drein
A galar duyn dyvyd
Y uynaſſed velyn
Y greü oe gylchyn
Celedic euyn
Medd melyn
Eil creu oe gylchyn

Rac cadeu Gynvelyn
Cynvelyn gaſnar
Yſgrun bryffun bar
Goberthiat Adar
Ar deuin duyar
Cyrreith grad voryon
Adan vorduyt haelon
Cyuret cerd uylyon
Ar weling dirion
Teyrn tut anau
Ys meu y guynau
Yn y vuyt y dyd tau
Gomyndyat gelyn
Ehangſeit eruyn
Gorchaun cyrd ceinmyn
Yw Guarchan Cynvelyn
Gorchan Cynvelyn cyluy wylat
Etuyn gwr guned Guyned y Ulat
Dychiannawr deur dychiangat
Eidyn gaer gleiſion glaer
Cyuerchrynneit
Cein dy en rud ynys guerth
Rud volaut ued meirch
Eithinyn neut gut blennyd
Guarchan Cynvelyn
Ar Ododin neus goruc odyn
Dogyn gymhuyliet
Y uaeu drum oreureit

Am

Digitized by Google

Am rodes poet er les yu eneit
Etmygir y vab Tecvan
Wrth rif ac urth rann
Wyr Calvan greit
Pan Uyryuyt arveu
Tros ben cat o vleidiau
Buan deu er dyd rheit
Trywyr a thrygeint a thrychant
Y vreithyel Gattraeth ydaethant
Or ſaul yt gryſſiaſant
Uch ved veneſtri
Namyn tri nyd atcoraſant
Cynon a Chatraeth a Chathleu a gatuant
A minneu om Creu dychyorant
Mab coelcerth uyguerth a unaethant
O eur pur a dur ac ariant
Evnyvet nyt nodet e cauſſant
Guarchan cyrd Cynvelyn cyvnovant

Yma Tervyn Guarchan Cynvelyn

Canu un Canuauc a dal pob Awdyl o'r Gododin heruyd breint yngcerd amryſſon. Tri chanu a thriugeint a thrychant a dal pob un or Gorchaneu . . . . . Achaws yu am goffau yn y Gorchaneu rivedi Guyr a aethant y Gatraeth nog y dyle gur vyned y ymlad heb arveu: Ny dyle Bard myned i amryſſon heb y gerd honno.

GORCHAN MAELDERU Taliesin ae Cant, ac a rodeis breint y dau Cymmeint ac odleu y Gododin oll ae dri Gwarchan ygcerd Amryſſon.

DOLEU deu ebyr am gaer
Guibde adoer a duyaer
Clod rud ceiſſiedyd cyſgut
Brithue arue aruryt
Ruthyr anorthur a wehit
A duy a dodet nyt hebit
Odef ynyas dof y urthyt
Dygugei yn aryf yn eſcut
Hutei yn ulyd eluit
Gur a ret pan dych
Cyuely crymdy crymduyn
Cyveilu nac eilu etuuy
Tervyn torret tec teithiaul
Nyt aruedauc y uolaut
Dyphryderas y uaſcaut
Molaut rin rymidin rymenon
Dyſylei trech tra manon
Dyſgleiriauc ac archauc talachon
Ar rud dreig fud Pharaon
Cyueylyawr yn auel adauann
Trengſyd a gwydei neb ac eneu
Y ar orthur maur mur onuyd
Ar vor ny delis na chynguyd
Na chynguyd na chyngor
Gordibleu eneit talachor
Nyt muy undyt y Eſgor
. . . ſgor eidin rac dior
. . . nan ceinmyg y ragor
. . . oſſodes y gledyf ar glawd
. . . . . nwyr budic
. . . en yn y annaud wledic
. . . gynnuythic cynlas cynneis
Duvyn dyvynneis
Cychuech ny chuyt cychueru cych venyches
Cychuenychuy Enlli weles
A lenuis mican mar edles
Ar yſtre gan vore godemles
Hute iduare yngorvynt
Guyr govynnaf rhyannet
Yn lluru ruyd heu ry golet
Colluyt meduyt menuyt
Gogled Run ren rydynnit
Gorcheu am dychuel dychuelyt
Goruyd muy galuaut no meluit
Am ruyd amry yſto flit lit lam

Blin

Blin blaen blen blennyd
Trybedauc y uledic y rhung
Drem dremrud dremryd
Ny wolet odef dogynfyd
Mor eredig dar digeryd
Cyntaf digonaf can elw
Cynnuythic leithic tivyrdelu
Cyn y olo goundelu
Tal gwr mawr y vael Maelderu
Deluat dieirydaf y erry
Par ardelu ruyſc uryf bre
Rymun gulat rymun rymdere
Yſgaul diſgynnaud ulaud gymre
Nac yſgaut y redec rygre
Ni odiueid o vevyl veint gure
Da dyuot Adonuy am adauſſyt
A uneles vratuen gunelu
Ladut lloſgut ny chetueiſt
Nac eithaf na chyngor
Yſgun tref dy bennel
Ny ueleis or mor buyr mor
Marchauc a vei uaeth no od gur
Trychant eurdorchauc
Gyuedgar guaenauc
Trychan trahauc
Cyvun cyuarchauc
Trychan mant godrut
A gryſſius ganthut
Trychun a thrychant
Try nyt atcoraſant
Dyual ygcat cyrunug ygcyni
Yſcyvrang nyt oed bleidic mab Eli
Eruyſſit guin guydyr leſtri lawn
Ac yn dyd camaun
Campa wneei
Y ar awyl can cynn y drenghi
Calaned cochued ae deni
Puys blaen rydre ferei gadeu
Dryl cadyr cat cein eryſguydyat

Bryt am gorleu
Diechuith lain y oruylan
Nat ry gigleu
Ef guncei guyr ludu a guraged
Guedu cyn noe angheu
Breint mab Bleidgi
Rac yſperi
Y beri greu
Cein guodeo y celyo cry vyhyr
O honaw aryf yſcut
As eiranghût
Pan eſtynnei bawb ti diſgymiut
Ceneu guin guaet meiru meint a neiat
Teir blyned a phedair tudet en vaur
Yt vaer aſgyni myrr hut
Ath uedi guas nym guerth na thechut
Preſent cyn adrawd oed breichyaul glut
Pan gyrchei ygcywlat e glot
Oed annodauc
Edilydei Run gur eurderchauc
Arduyei can ur arur mynauc
Ef rodei gloyu dul glan y gwychauc
Anvonauc eiſſyllut altut marchauc
Un maban y Gian o dra bannauc
Ny ſathraut Gododin ar glaur phoſſawt
Pan vei no lif lymmach nebaut
Angor dcor dain ſarph ſaffwy graen
Anyſgoget uaen blaen bydin aral
Arcluy treis trachyniuyn
Ruy gobruy gorduylam
Enuir ith eluir oth gyuir ueithret
Rector rhuyvyadur mur pob cyvyeith
Tutvulch treiſſir aer caer o dileith
Angor deor dain ſarph Saffuy graen
Blaen bydin enuir yth eluir
Guerit cyuir yth eluir oth gyuir weithret
Rector rhuyfyadur mur pob uivet
Meruyn mab Madyeith mad yth anet

KERDD DARONWY. Daron E. L.

DUW differ Nefwy
Rhag llanw lled ofrwy
Cyntaf attarwy
Atreis tros fordwy

Py pren a ſo mwy
[1] No get Daronwy

[1] Nog ef (el)

Nid

Nid wy am noddwy
Am gylch balch nefwy
Yffid rin y fydd fwy
Gwawr gwyr Goronwy
Odid ai gwypwy
Hutlath Fathonwy
Ynghoed pan dyfwy
Ffrwytheu mwy cymrwy
Ar lan Gwyllionwy
Kynan ai kaffwy
Pryd pan wledychwy
Dyddeuant et waeth
Tros drei a thros draeth
Pedair prif Bennaeth
Ar pummed nid gwaeth
Gwyr gwrdd ehelaeth
Ar Brydain arfaeth
Gwragedd a fu ffraeth
Eillon a fi caeth
Ryferthwy hiraeth
Medd a marchogaeth
Dyddeu dwy [1] rain
Gweddw a gwriog fain
Heyrn eu hadain
Ar wyr yn goriein

[1] riain

Dyddeu cynrain
O am dir Rhufain
Eu cerdd a gyngein
Eu gwawd a yfgain
Anan derw a drain
Ar Gerdd yd gyngain
Ki i dynnu
March i rynniaw
Eidion a wân
Hwch i dyrvu
Pymhed llwyn gwyn a wnaeth Iefu
O wig [1] Adaf i ymtrau
Gwydded [2] coed cain eu fyllu
Hyd yd fuant a hyd yd fu
Pan wnel Cymry camfalhau
Ceir arall fro pwy caro fu
Llemais i lâm o lam eglwg
Hewffit da nir gaho drwg
Mygedorth Run ys ef a ddiwg
Rhwng Caer Rian a chaer Rywg
Rhwng Dineiddyn a Dineiddwg
Eglur dremynt a wyl golwg
Rhag rhynnawd tan dychy ffrwymwg
An rhen Daw ann ry amwg

[1] wifg. Ll. E. D.
[2] Gwyddfed. Ll. E. D.

DE GALGACO, GWALLAWG AP LLEENAWG, &c.

Camden in Deſcriptione Scotiæ qui in Triadum Libro in tres Britanniæ heroas, appellatur, vir animo magno fortique qui fuſa nona Legione magno animi ardore cum Romanis concorrit acerimeque Patriam defendit donec fortuna cum potius quam virtus deſereret.

TRI PHOST CAD YNYS PRYDAIN.

Dynawt ap Pabo Poſt Prydain, Gwallawg ap Lleenawg, a Chynfelyn Drwſgl.

Vid. TRIODD.

KERDD I WALLAWG AP LLEENAWG. E. Ll.

YN enw gwledig nef Goludawg
Y drefynt biefydd Gyfeil foawg
Eirig ei rethren rieddawg
Rhieu rhyfelgar gewheruawg
Ef diffyrth addfwyn llan lleenawg
Toryd un trwch [1] ardwyawc
Hir ddychyferfyddain
O Brydain gofain

[1] Unhwch. Ll. E. D.

O berth

Digitized by Google

O berth Maw ac Eiddin
Ni chymmeryn cyferbyn
Cyweith cyweithydd clydwyn
Digonwyf digones i Lynges
O beleidr o bleigheid prenwres
Prenial yw i bawb i drachwres
Anghyfrent o gadeu digones Gwallawg
Gwell [1] gwydd fwyd nog [2] Arthes
Cad yn Agathes o achles gwawd
[3] Gognaw ei [4] brod digones
Cad ymro Vretrwyn trwy wres mawr tan
Meidrawl yw y trachwres
Cad ir ai cymrwy Kanhon
Cad cad crynai yn Aeron
Cad yn Ardunion ag Aeron
Eiddywed eilywed i feibion
Cat ynghoed Beid boed ron ddydd

[1] Gwyduit
[2] Arthles
[3] Gognaaw
[4] brawd

Ni meddyliaifti dy Alon
Cad yn [1] rhac llydawdawl a Mabon
Nid adrawdd adfrawd Achubion
Cad yn Gwenfteri ag eftygi Lloegr
Safwawr un [2] a wner
Cad yn rhos terra gan wawr
Oedd hywft gwragawn egurawn
Yn nechreu ynheniad y geirawr
O rieu o ryfel ry ddiffawd
Gwyr a ddigawn goddai gwarthegawg
Haearnddur a Hyfeidd a Gwallawg
Ac Owein Mon Maelgynig ddefawd
A wnaw peithwyr gorweiddiawg
Ym mhen coed cleddyfein
Atfydd calanedd gwain
A brain ar ddifperawd
Ym Mhrydain yn Eiddin yn addefawg
Ynghafran yn adfan Brycheiawg
Yyn ergyn yn yfgwn gaenawg
Ni wyl gwr ni welas Gwallawg

[1] racwydawl
[2] wy. Ll. E. D.

GLASWAWD TALIESIN. 24 a dal. Ll. E. D.

KENNADEU am ddodynt mor ynt anfonawg
Dygawn ymletcynt meint fy ngheudawd
Gnawd rwyf yn heli Beli wirawd
Gnawd yfgwyd yfgawn ar gefn Yfcawd
Gnawd gwyth ag adwyth o Yfpyddawd Gaer
A nawcant Maer marwhawd
A fydd mai ar Fenai crei gyflogawd
Atfydd mwy ar Gonwy creith gwynieith gwnahawd
Addoerlleith dyrreith anaw barawd
O heyrn erchwyrn edyrn ddyrnawd
Tri dillyn diachor droch drymlyhawg
Tair llynges yn aches armes cyn brawd
Tri diwedydd cad am dri phriawd gwlad
Gwnahawd bad betrawd
Tri o bob tri tri phechawd
Ac Eryri fre farnhawd
Llu o fais ail oynt trydydd dugnawd
Ynghymry ydd erhy gwragedd gweddawd
Rac baran Kynan tan tarddawd
Cadwaladr ai cwyn
Briwhawd bro a brwyn
Gwellt a tho Tai ty tyndawd
Atfydd rhyfeddawd
Gwr gan ferch ei frawd
Dy fyn hyn dwrhawd
O Lin Anarawd
O honaw y tyfawd
Coch call y bruddawd
Nid arbed na nawd
Na chefnderw na brawd
Wrth lef Corn Cadwr
Naw cant yn afrddwl
O Bedryddant ddygnawd
Dygorelwi lefni o lafwawd efret
Wrth a gawd y Geudawd

KADEIR

Digitized by Google

KADEIR TEYRNON CCC.

AREIT awdl eglur
Awen tra meſſur
Am gwr deu awdwr
O echen aladwr
Ai ffonſai ai ffwr
Ai reon rechdur
Ai ri rhwyfiadur
A rif yſgrythwr [1]
Ai goch gochleſſwr
Ai ergyr dros fwr
Ai Kadair gymmeſſwr
Ymhlith goſgordd mur
Neus dug o gawrmwr
Meirch gwelw goſtrodwr
Teyrnon henwr
Heilyn paſgadwr
Treded dofn doethur
I fendigaw Arthur
Arthur fendigad
Ar gerdd gyfaenad
Arwyneb ynghad
Arnaw byſtylad
Pwy y try chynweiſſad
A werchedwis gwlad
Pwy y tri chyfarwydd
A gedwis Arwydd
A ddaw wrth awydd
Erbyn eu Harglwydd
Ban rinwedd rotwydd
Ban fydd hyn hoywedd
Ban corn cerddetrwydd
Ban biw wrth echwydd
Ban guir pan ddiſglair
Bannach pan leſair
Ban pan ddoeth o bair
Ogyrwen Awen teir
Bum Mynawg mynweir
Ynghorn im neddair
Ny ddyly cadeir
Ni gatwo fy ngair

[1] Ai rif yſgrythrir. Ll. E. D.

Cadeir gennyf glaer
Awen hyawdl daer
Pwy yw enw y teircaer
Rhwng lliant a llaer
Nis gwyr ni fo taer
Eiſſillut eu Maer
Pedair caer yſſydd
Ym Mrydain powyſſedd
Rhieu Merwerydd
Am nid fo nid fydd
Nid fydd am nid fo
Llyngheſſawr a fo
Tohid Gwaneg tra gro
Tir dylyn dirbo
Nag Aillt nag *ado*
Na bryn na thyno
Na rhynnawd godo
Rhag gwynt pan forho
Cadeira Teyrnon
Celfydd rwy catwo
Ceiſſitor yngno
Ceiffitor Cedig
Cedwyr colledig
Tebygaf ddull dig
O ddifa Pendefig
O ddull difynnig
O Leon luryg
Dyrchafawd Gwledig
Am derwyn hen enwig [1]
Breuhawd bragawd brig
Breuawl eiſſorig
Orig a Merin
Am derfyn chwefrin
Ieithoedd eddein
Aches ffyſgiolin
Mordwyaid Merin
O blan [2] Seraphin
Dogyn dwfn diwerin
Dyllyngein Elphin

[1] euwig. Ll. E. D.
[2] blant. Ll. E. D.

Digitized by Google

KADEIR KERRIDWEN. CCC.

RHEN rym awyr titheu
Cerreifant on[1] correddeu
Yn Newaint ym mhlygeieu[2]
Llewychawd yn lleufereu
Mynawg hoedl Minawg ap Lleu
A welais i yma gynneu
Diwedd yn llechwedd Lleu
Bu gurdd ei hurdd ynghadeu
Afagddu fy mab inneu
Dedwydd Dofydd rhwy goreu
Ynghyfamryſon Kerddeu
Oedd gwell ei Synwyr no'r fau
Celfyddaf gwr a gigleu
Gwydion ap Don dygnferthau
A hudwys gwraig o Flodeu
A dyddwg Moch o Ddeheu
Can ni bu iddaw diſgoreu
Drud ymyd a gwryd pletheu
A rithwys gorwyddawd y ar plagawd lys
Ac enwerys cyfrwyau
Pan farner y Cadeiriau

[1] om. Ll. E. D.
[2] mhylgeineu. Ll. E. D.

Arbennig uddun y fau
Fynghadair am pair am deddfon
Am Araith drwyadl gadair gyſſon
Rym gelwir gyfrwys yn llys Don
Mi ag Euronwy ag Euron
Gweleis ymladd taer yn Nant ffrancon
Duw ſul pryd pylgeint
Rhwng wythaint a Gwydion
Dyfieu yn geugant ydd aethan Von
I geiſſaw yſcut a hudolion
Aran rhod drem clot a gwawr hinon
Mwyaf gwarth y marth o barth Brython
Dybrys am ei Lys Enfys[1] Afon
Afon ai hechrys gurys gwrth terra
Gwenwyn ei chynbyd cylch byd eda
Nid wydywaid geu llyfrau Breda[2]
Cadair gedwidedd yſſydd yma
A hyd frawd parawd yn Europa
An rothwy y drindawt
Trugaredd Dyddbrawd
Cein gardawd gan wyrda

[1] Efnys. Ll. E. D.
[2] Beda.

KERDD am VEIB LLYR ab BRYCHWEL POWYS.

GOLYCHAF i gulwydd Arglwydd pob echen
Arbennig torfoedd ynhyoedd am Ordden
Ceint yn yſpyddawd uch gwirawd aflawen
Ceint rac meibon Llyr yn ebyr Henfelen
Gweleis treis trydar ac afar ac anghen
Yd lethrynt lafnawr ar bennawr diſgywen
Ceint rhag udd clodeu yn noleu Hafren[1]
Rhag Brochwel Powys a garwys fy Awen
Ceint yn addfwyn *rodle* ym more rhag Urien

[1] *Y pumed ban yn* Ll. E. D.

Yn ewydd am antraed gwaed ar ddien
Neud amug ynghadeir o beir Cerridwen
Handid rydd fy nhafawd
Yn addawd gwawd Ogyrwen
Gwawd Ogyrwen Uſeren rwy ddigones arnunt
A llefrith a gwlith a mes
Yſtyriem yn llwyr cyn clwyr cyffes
Dyfod yn ddiheu angeu neſes[1]
Ac am diredd Enlli dyvi[2] dylles

[1] Neſnes. Ll. E. D.
[2] Dybi. Ll. E. D.

Dyrchawr

Digitized by Google

Dyrchawr llongawr ar glawr aches
A galwn ar y gwr andigones
An nothwy rhag gwyth llwyth Anghes
Pan alwer Ynys Von tirion vaes
Gwyn eu byd hwy gwleiddon Saeſſon artres
Doddwyf Deganhwy i amryſſon
Ellyngais fy Aglwydd yngwydd deon[1]
A Maelgwn fwyaf ei Achwyſſon
Elphin pendefig ry hodigion
Yffid imi deir Cadeir cyweir cyſſon
Ac yd vrawd parhawd gan Gerddorion
Bum ynghat Goddeu gan Llew a Gwydion
Wy a rithwys gwydd Elfydd ac Eleſtron
Bum i gan Vran yn Iwerddon
Gwleis[1] pan laddwyd morddwyd tyllon
Cigleu gyfarfod am gerddorion[3]
A gwyddyl diefyl diferogion

O Benryn wleth hyd Luch Reon
Cymru yn unfryd gwrhyd Wrion
Gwret dy Gymry yghymelri
Teir cenedl gwythlawn o iawn deithi
Gwyddyl a Brython a Rhomani
A wahan[1] dyhedd a Dyuyſgi
Ac am derfyn Prydein cein ei threfi
Ceint rhag Teyrnedd uch medd leſtri
Yngheinion Deon im ai dyroddi
An dwy ben ſywed . . . ced ryferthi
Ys cyweir fy nghadeir ynghaer Sidi
Nis plawdd haint a henaint a fo yndi
Ys gwyr Manawyd a Phryderi
Tair Orian y am dan a gan rhegddi
Ac am ei bannau[2] ffrydieu gweilgi
Ar ffynnawn ffrwythlawn yſſydd odduchti
Ys whegach nor gwin gwyn y llyn yndi
Ac wedi ath iolaf Oruchaf cyn gweryd Gorod cymmod a thi.

[1] *Ar ol y ganlynol yn* Ll. E. D.
[2] Gwllis (gweleis. Ll. E. D.
[3] gerddolion. Ll. E. D.

[1] wnahon. Ll. E. D.
[2] ei bennau. Ll. E. D.

DIWEDD.

MIC DINBYCH.

ARCHAF y wen i Dduw plwyf eſgori
Perchen nef a llawr pwyll fawr wofri
Addfwyn Gaer y ſydd ar Glawr gweilgi
Bid lawen Ynghalan eirian yri
Ac amſer pan wna mor maw wrhydri
Ys gnawd gorun beirdd uch medd leſtri
Dyddybydd gwaneg ar frys dybrys iddi
Addaw hwynt y werlas o Glas *Ffichti*
Ac am bwyf o Ddews dros fy ngweddi
Pan gattwyf ammod cymod a thi

Addfwyn Gaer y ſydd ar lydan Lynn
Dinas diachor mor ai cylchyn
Gogyfarch ty Prydain cwdd gyngein hyn
Blaen Llyn ap Erbin boed teu voyn
Bu goſgordd a bu cerdd yn eil mehyn,
Ac eryr uch wybr a llwybr granwyn
Rhag udd ffelyg nag eſgar gychwyn
Clod waſgar a Gwanar ydd ymddullyn

Addfwyn Gaer y ſydd ar don nawfed
Addſwyn ei gwerin yn ymwared
Ni wnant eu dwyn cyt trwy feſlhaëd
Nid ef eu defawd bod yn galed
Ni lefaraf au ar fy nhrwydded
Nog eillon deudraeth gwell caeth Dyfet
Cyweithydd o rydd wledd waredied
Cynnwys rhwng pob ddau goreu ciwed

Addfwyn Gaer y ſydd ai gwna cyman
Meddut a Molut ac adar ban
Llyfn ei cherddau yn ei chalan
Am arglwydd hywydd hewr eiran
Cyn ei fyned yn ei adwyd yn derfyn llan
Ef am rhoddes medd a gwin o wydrin ban

Addfwyn Gaer y ſydd yn yr eglan
Addfwyn y rhoddir i bawb ei ran
Adwen yn Ninbych gorwen gwylan
Cyweithydd wleiddydd udd erlyſſan

Oedd

Oedd ef fy nefawd i Nos Galan
Lleddfawd y gan ri ryfel eiran
A llen lliw ehoëg a meddu prain
Hyn y fwyaf [1] tafawd ar feirdd Prydain

Addfwyn Gaer y fydd ai cyffrwy cedau
Oedd meu ei rhydau a ddewiffwn
Ni lyfaraf i daith rhaith ryfgattwn
Ni ddyly celennig ni wpo [2] hwn
Yfgrifen Brydain bryder briffwn
Yn yd wna tonneu eu hamgyffryn [3]
Pereit hyd bell y Gell attreiddwn

Addfwyn Gaer y fydd yn arddwyrein
Gochawn y meddut y molut gyfrein
Addfwyn ar ei hor efgor gynrhein [4]

[1] uwyf. Ll. E. D.
[2] wyppo. Ll. E. D.
[3] hamgyffrwn. Ll. E. D.
[4] gynfrein. Ll. E. D.

Godde gwrych dymbi hir ei hadain
Dychyrch bar carreg creg ei hadnein
Llid ymywn [1] tynged treidded troth mein
A bleiddud gorllwyd goreu affein
Dimpyner o dduch pwy llad cofein
Bendith culwydd Nef gydlef afein
Arnyn [2] gunel yn frowyr gorwyr Owein

Addfwyn Gaer yfydd ar lan lliant
Addfwyn yd roddir i bawb i chwant
Gogyfarch ti fyned boed teu fwyant
Gwaywawr *ryn rein* a dderllyffant
Duw Merchyr gweleis wyr ynghyfnofant
Dyfieu bu gwarthau a amugant
Ac ydd oedd friger côch ac och ardant
Oedd lludwed fyned dydd y doethant
Ac am gefn llech Vaelwy cylchwy friwant
Cwyddyn y gan gefn llu o Garant

[1] mywyn. Ll. E. D.
[2] Arnyn. Ll. E. D.

Y GOFEISWS BYD.

BU deu teg ar wlad gwledychyffid
Bu haelaf berthaf or Rhianedd
Bu terwyn gwenyn gwae ei gywlad
Ef torres ar Ddar teirgwaith ynghad
Ac ef ni fydd corgwydd i wlad dar plufawr
Pebyr pell athrechwys coed gyrth y godiwawd
Alexander yn hual eurin gwae a garcharer
Ni phell garcharwyd angeu dybu ac lle
Ef cafas ergyr o lu neb cynnog ef ni
Ddarchawd myued bed berthrwydd or addwyndawd
Hael [1] Alexander ai cymmerth yna
Gwlad Syra Siriol a gwlad Syria
A gwlad Dinifdra a gwlad Dinitra
Gwlad Pers a Mers a gwlad y Cana
Ag Ynyffedd Pleth a Phletheppa
A chiwdawd Babilon ag Agafcia mawr
A gwlad Galldarus bychan y da
Hyd ydd ymddug y tir tywarch yna
Ac yd wnahon eu bryd wrth eu helya
Y weddont gwyftlon i Europa

[1] Haul. Ll. E. D.

Ac anrheithio gwladoedd gwiffioedd terra
Gwythyr, gwenynt gwragedd gorddynt yma
Bron lofgedigion gwyledd gwaftra
O gadeu afor pan adroddet
Digonynt brein gwneint pen brithred
Y milwyr mageidawr pan atrodded
Neu wlad ith weiffon ti pan ddiffyded
Ni bydd ith efgor, efgor [1] lludded
Rhag gofal yr hual ai Agaled
Milcant rhiallu a fu faiw rhag fyched
Eu geu gogwilleu ar eu miled
As gwenwynnwys ei was cyn noi drefred
Cyn no hyn bei gwell digoned
Inn harglwydd gwladlwydd gwlad gogoned
Un wlad Ior oror goreu yftlyned
Diwyccwyf digonwyf poed genyt dy gyffred
Ar fawl am clyw poed meu eu huned
Digonwynt wy fodd Duw cyn gwifg tudwed

[1] Efgar. Ll. E. D.

MARWNAD

Digitized by Google

MARWNAD ERCWLF.

YMCHOELES Elfydd
Fal nos yn ddydd
O ddyfod clodrydd
Ercwlf pen bedydd
Ercwlf a ddywedai
Angeu nas riuei
Yſgwydawr y Mordei
Arnaw y torrei
Ercwlf ſyweſſyd
Ewnin [1] lloer egyd
Pedeir colofn cyhyd
Rhuddeur ar ei hyd
Colofn Ercwlf
Nis arfeidd bygwl
Bygwl nis beiddie
Gres heul nis godei
Nith aeth nes i nef
Hyd ydd aeth ef
Ercwlf mur ffoſawd
As arnut tywawd
As rhoddwy Trindawd
Trugaredd ddydd brawd
Yn undawd heb eiſau [2]

[1] Ermin. Ll. E. D.

[2] Ban o L. E. D.

MARWNAD MAD DDRUD AG EROF.

Madawg ddrud ag Erof Greulon. E. Llwyd.

MADAWG mur menwyd
Madawg cyn bu bedd
Bu ddinas Edryſſedd
O gamp a chymwedd
Mab Uthr cyn lleas
Oi law dy wyſtlad [1]
Dybu Erof greulawn
Llewenydd anwogawn
Triſtyd anwogawn
A oryw Erof greulawn
Brattau Ieſu
Ag ef yn credu
Dayar yn crynnu
Ag Elfydd yn gardu
A chyſcoc ar y byd
A bedydd ar gryd
Llam anwogawn
A oryw Erof greulawn
Myned yn y treſn
Ymmhlith oer gethern
Hyd yngwaelawd Uffern.

[1] O law dy wyſtlas. Ll. E. D.

MARWNAD

Digitized by Google

MARWNAD AEDDON Ô FON.

ECHRYS Ynyt[1] gwawd hu Ynys
gwrys gwobretor
Mon Mad gogei
Gwrhyd erfei
Menai ei dor
Lleweis wirawd
Gwin a bragawd
Gan frawd eſgor
Teyrn wofrwy
Diwedd pob rhwy
Rhwyf rewintor[2]
Triſtlawn ddeon
Yr Archaeddon
Can rychior
Nid fu nid fi
Ynghemelrhi
Ei gyfeiſſor
Pan ddoeth Aeddon
O wlad Wydion
Seon tewdor
Gwenwyn pur ddoeth
Pedair peunoeth
Meinoeth tymhor
Cwyddynt gytoed
Ni bu clyd coed
Gwynt yngoror[3]
Math ag Eunydd
Hudwyd gelfydd
Rydd elfinor
Ym myw[4] Gwydion
Ac Amaethon
Atoedd cynghor
Twll tal y rodawg
Ffyrf ffodiawg
Ffyrf ddiachor
Cadarn gyfedd
Ymhob gorſedd
Gwnelid ei fodd[5]
Cu cynaethwy
Hyd tra fwy fyw
Crybwylletor

Cadarn gyngres
Ei faranres
Ni bu werthfor
Am bwyf gan Griſt
Hyd na bwyf triſt
Pan eboſtol
Hael Archaeddon
Gan Engylion
Cynwyſſetter
Echrys ynys
Gwawd hwynys
Gwrys gochymma
Y rhag buddwas
Cymry ddinas
Aros ara
Draganawl ben
Priodawr perchen
Ym Mretonia
Difa gwledig
Or bendefig
Ae tu terra
Pedeir morwyn
Wedy eu cwyn
Dygnawd eu tra
Erddygnawd wir
Ar ſSr heb dir
Hir eu trefra
Oi wironyn
Na ddigonyn
Dim gofetra
Ceryddus wyf
Na chrybwyllwyf
Am rywnel da
I lwrw lywy
Pwy gwaharddwy
Pwy attrefna
I lwrw Aeddon
Pwy gyneil Mon
Mwyn gywala
Am bwyf gan Griſt
Hyd na bwyf triſt
O ddrwg o dda
Rhan trugaredd
I wlad rhiedd
Buchedd gyfa

TALIESIN.

[1] Ynys
[2] rewinetor. Ll. E. D.
[3] Yngohor. Ll. E. D.
[4] Mwy. Ll. E. D.
[5] *Y tair canlynol yn dechre o'r olaf yn Ll. E. D.*

Digitized by Google

MARWNAD CUNEDDA.

MYDWYF Talieſſin derydd
Gwawd goddolaf fedydd
Bedydd rhwyf rhifeddan eiddolydd
Cyfranc allt a gallt ac Echwydd
Ergrynaw Cuneddaf creiſſerydd
Ynghaer Weir a chaer Liwelydd
Ergrynawd cyfatwt cyfergyr
Cyfanwaneg tan tra myr ton
Llupawt glew i gilydd
Can cafas ei whel uch elfydd
Mal uchercid [1] gwynt wrth onwydd
Hefynderrhyn y gwn ei gyfyl
Kyfachedwyn a choelyn cerenydd
Gwiſgan feirdd cywrein canonhydd
Marw cuneddaf a gwymaf a gwynid
Cwynitor tewdor tavdun diarchar
Dychyfal dychyfun dyfnveis
Dyfyngleis dychyfun
Ymadrawdd cwddedawdd caledlwm
Caletach wrth elyn nog aſgwrn
Ys cynyal Cuneddaf cyn cywys a thydwed
Ei wyneb a gadwed
Ganwaith cyn bu lleith dorglwyd
Duchludent wys bryneich ymmhlymnwyd
Ef caned rhag ei ofn ai arſwyd oergerdd
Cyn bu dayr dogyn ei dwed
Haid hafal am wydwal gwnebrwyd
Gweineu gwaith llyfredd nog addwyd
Addoed hun dimyaw a gwynaf
Am lys am grys Cuneddaf
Am ryaflaw hallt am hydyrfer mor
Am breidd aſwrn a ballaf [1]
Gwawd feirdd a ogon a ogaf [2]
Ac eraill a refon a rifaf
Rhyfeddawr yn erflawdd a naw cant gorwydd
Cyn cymun Cunedda
Rym afei biw blith yr Haf
Rym a fei eddyſtrawd y gayaf
Rym a fei win gloyw ag olew
Rym a fei toraf [3] Keith rhag untrew
Ef dyfal o greſſur o gyflew gweladur
Pennadur pryd llew lludwy uedes [4] gywlad
Rhag mab edern cyn edyrn anaelew
Ef dywal diarchar dieding
Am ryfreu angeu dychyfing
Ef goborthi aes yman ragorawl
Gwir gwrawl oedd ei unbyn
Dymhun a chyfatcun a thal gwin Kamda
Difa hun o Goeling

[1] Uchenaid. Ll. E. D.

[1] Am beirdd a ſwrn a ballaf. Ll. E. D.
[2] *Cyn y rhagſtaenol yn* *Ll. E. D.*
[3] torof. Ll. E. D.
[4] Uedei. Ll. E. D.

ARMES.

DYGOGAN awen dygobryſſyn
Maranhedd a meuedd [1] a hedd genhyn
A phennaeth ehelaeth a ffraeth unbyn
A gwedy dyhedd anhedd ym mhob mehyn
Seith meib o Feli dyrchafyſſyn
Caſwallon a Lludd a Cheſtuddyn
Diwedd plo Coll Iago o dir Prydyn
Gwlad Verw dydderfydd hyd Falaon
Lluddedig eu hoelion ymdeithig eu hafwyn
Gwlad wehyn fargodion
Collawdd cynreg [1] oll ei haelder
Yn rygyſtlynedd o bennaeth weiſon

[1] meuued. Ll. E. D.

[1] cymry. Ll. E. D.

Ryddybydd

Digitized by Google

Ryddybydd Lyminawg
A fydd wr chwannawg
I wereſgyn Mon
A rhewiniaw Gwynedd
Oi heithaf ai pherfedd
Oi dechreu ai diwedd
A chymryd ei gwyſtlon
Yſtig ei wyneb
Nid eſtwng i neb
Na chymry na Saeſſon
Dyddaw gwr o gudd
A wna gyfamrudd
A chad y gynhyn[2]
Arall a ddyfydd
Pellenawg ei Luydd
Llewenydd i Frython

[1] A chad cy gynhon. Ll. E. D.

MARWNAD UTHYR PENDRAGON.

NEU fi lioſſawg yn trydar
Ni pheidwn rhwng deu lu heb wyar
Neu fi a elwir gorlaſſar
Fy ngwregys bu enuys im heſgar
Neu fi tywyſſawg yn nhywyll
Am rithwy am dwy pen Kawell[1]
Neu fi rhwng[2] Kawyl yn arddu
Ni pheidiwn heb wyar rhwng deulu
Neu fi amug fy achleſſur
Yn difant a charant Caſnur
Neu'r ordefneis i waed am wythur
Cleddyfal hydyr rhag meibon Cawrnur
Neu fi a ranwys fy echleſſur
Nawetran yngwryd Arthur
Neu fi a dorreis cant caer
Neu fi a lleddais cant maer
Neu fi a roddeis cant llenn
Neu fi a lledeis cant pen
Neu fi a roddeis i herpen[3]
Cleddyfawr gorfawr gynhallen
Neu fi oreu terenhydd haearndor

[1] Cawell. Ll. E. D.
[2] ail. Ll. E. D.
[3] henpen. Ll. E. D.

Edeithor Pen Mynydd[1]
Ym gweduit im gôfid hydyr oedd gyhir
Nid oedd fyd na bei fy Eiſſillydd
Midwyf bardd moladwy anghywraint
Poed gan frain ag Eryr ac wytheint
Afagddu ae deubu ei gymaint
Pan ymbyrth peddrywyr rhwng dwy Geint
Dringaw i Nef oedd fy chwant
Rhag Eryr rhag ofn amheicant[2]
Wyf ag wyf belynawr[3]
Wyf bard wyf pibydd ag wyf Cıythawr
Seith ugein cerddawr dygorfawr gyngallen
Bu calch fri friniad
Hu e gyll edeniad
Dy fab dy Feirddnad
Dy veir dewndad
Fy nhafawd i draethu fy Marwnad
Haudid o meinad gwrthgloddiad byd
Pryd Prydain hu yſgein ymhwyllad
Gwledig Nef ynghennadeu nam doad

[1] pennynydd. Ll. E. D.
[2] Amheirant. Ll. E. D.
[3] telynyawr. Ll. E. D.

Digitized by Google

ARMES*.

KEIN gyfeddwch
Y am deulwch [1] lluch omplaid [2]
Pleid am gaer
Caer yn chaer ry yſcrifiad
Virain fo rhagddaw
Ar llen caw [2] mwyedig Vein
Dreig amgyffreu
Odd uch lleeu lleſtreu llad
Llad yn eurgyrn
Eurgyrn yn llaw
Llaw yn yſci
Yſci ymodrydaf
Fur itti iolaf
Buddyg Veli
A Manhogan [3]
Rhi rhygeidwei deithi
Ynys fel Feli

Teithiawg oedd iddi
Pump pennaeth dimbi
O wyddyl ffichti
O bechadur cadeithi
O genedl yſgi
Pump eraill dymbi [1]
O Norddmyn mandi
Wheched ryfeddri
O hen [2] hyd fedi
Seithfed o heni
I weryd tros li [3]
Wythfed lin o Ddyfi
Nyd llwydded eſcqri
Gynt gwaedd Venni
Galwawr Eryri
Anhawdd y deui [4]
Iolwn Eloi
Pan yn bo gan Geli
Addef Nef dimbi

* *Mae hon yn un a'r gan rhagvlaenol yn rhai llyvrau*
[1] dadolwch. Ll. E. D.
[2] lleng. Ll. E. D.
[3] mhanogan. Ll. E. D.

[1] dymgos
[2] heu. Ll. E. D.
[3] tros ti. Ll. E. D.
[4] dyvi. Ll. E. D.

CYWRYSSEDD GWYNEDD A DEHEUBARTH.

RHYDDYRCHAFWY Dduw ar blwyf Brython
Arwydd llewenydd lluydd o Fon,
Cyfryſſedd Gwynedd brys orgorddion [1]
Ffaw claer o bob aer caffael gwyſtlon
Powys dybyddant dwys ynghyſſeudon
Gwyr gorfynt gorynt ar eu deddfon
Deulu yd ant byddant gyſſon
Yn un reddf un eir cyweir Kymon
Cyfranant yn iawn Karedigiawn Vaon
Pan welych wyr ryn am lyn Aeron
Pan fo trwm Tywi a Theifi Afon
Wy gwnant Aer ar frys am Lys Lonion

A gennis adewis yn orllwython
Ni nothwy dinaſſoedd rhag yr wylhon
Dyn clyd dyn maerud dyn daryfon
Nid oedd lwyr dengyn dyn Rhieddon
Pan ddyvu Gatwallawn
Dros eigiawn Iwerddon
Ydd athrefnwys nefwy yn ardnefon
Ceiniadon moch clywyf eu gofalon
Marchawg lu mor taer am Gaer Llion
A dial Idwal ar Aranwynion
A gware Pelre a phen Saeſſon
Ys trabluddir [1] y gath fraith ai hanghyfieithon

[1] gorchorddion. Ll. E. D.

[1] trabluddia. Ll. E. D.

Digitized by Google

O ryd ar Teradyr
Hyd ym mhorth Wygyr ym Mon
Ieuanc didwynas dinas Maon
Teyrn tud nerthad tad Alltudion [1]
[2] Or pan amygir mel a meillion
Ban ddyfu Gadwallawn

[1] *Ban o* L. E. D.
[2] O ban. Ll. E. D.

Dros eigiawn Iwerddon [1]
Gadent eu hamrydar au hamryffon
Tru threfnwys neu nym Art nevon [2]
Nid [3] diwyftl godi dig wrth Alon
Ryddyrchafwy Duw ar blwyf Brython

[1] *Ban o* L. E. D.
[2] *Ban o* L. E. D.
[3] devefl.

GWAWD LUDD Y MAWR.

KATHL gereu gognant [1]
Wyth nifer nodant
Duw llun dybyddant
Peithiawg ydd ant
Duw mawrth yd rannant
Gwyth yn yfgarant
Duw merchyr medant
Ryodres rychwant
Duw Ieu efcorant
Ei ddiolydd anchwant
Duw gwener dydd gormant
Yngwaed gwyr gonefant [2]
Duw fadwrn . . . .
Duw ful yn geugant
Dieu dybyddant
Pum llong a phum cant
Oranant oniant
O brithi brithoi
Nuoes nuedi
Brithi brithanai [3]
Sychedi edi euroi
Eil coed cogni
Antaredd dymbi
Pawb i adonai
Ar weryd pwmpai
Darofyn darogan
Gwaed hir rhag gorman
Hir cyhoedd cynhyn [4]
Cadwaladr a chynan

[1] gogant. Ll. E. D.
[2] gonafant. Ll. E. D.
[3] brithanhai. Ll. E. D.
[4] cynhan Ll. E. D.

Byd buddydd bychan
Difa gwres huan
Dyfgogan derfydd
A un anudyd [1]
Wybr geiryonydd
Cerdd awn y genhyd
Wylhawd eil echwydd
Yn nhorroedd Llynydd [2]
Ban beu llawn hyd
Brython ar gynghyr
I Vrython dymbi
Gwred [3] gwneddri [4]
Gwedy eur ag eurynni
Diffaith Moni a Lleini [5]
Ac ergri anhedd ynddi
Dyfgogan perffaith
Anhedd ym [6] diffaith
Cymry pedeiriaith
Symudant ei haraith
Yd y vi y uuch [7] y vuch freith
A wnaho gwynneith
Meinddydd brefawd
Meinhoeth berwhawd
Ar dir berwhodawr
Yn llonyd [8] yffadawr

[1] a aa auudyd. Ll. E. D.
[2] mynydd. Ll. E. D.
[3] gwaed. Ll. E. D.
[4] gwned ofri. Ll. E. D.
[5] Moni a lleeni. Ll. E. D.
[6] Yn. Ll. E. D.
[7] Yd y vi yn vch. *Davies.*
[8] llongoed. Ll. E. D.

Cathl

Cathl gwae canhator
Cylch Prydain amgor[1]
Deddeuant un gyngor
I wrthod gwarthmor
Boet gwir venryt[2]
Dragwynawl byd
Dolwys dolhwy kyd
Dolaethwy eithyd
Cynran llawn yt
Gyvarch cynud
Heb eppa
Heb henfonfa heb ofur byd
Byd a fydd diffeith dyraid cogeu tynghettor[3]
Hoywedd trwy groywedd
Gwyr bychain bron otwyllyd
Toruenawl tuth[4] iolydd
Hwedydd ar fedydd
Niwancyllellawrcleddyfawrmeiwyr
Nid oedd uddu y puchaſſwn[5]
Maw[6] angerddawl trefddyn
Ac i wyr caredd creuddyn
Cymry Eingyl Gwyddyl Prydyn
Cymry cyfred ag aſgen
Dygedawr gwyddfeirch ar llynn
Gogledd a wennwynwyd o hermyn
O echlur caſlur caſlun
O echen Addaf henyn
Dygedawr trydw i gychwyn branes o goſgordd
Gwyrein merydd miled ſeithin
Ar for angor ar criſtin

[1] Angor. Ll. E. D.
[2] uenhyt. Ll. E. D.
[3] Cynhettor. Ll. E. D.
[4] Tuch Ll, E. D.
[5] puchyſwn. Ll, E. D.
[6] Anaw. Ll. E. D.

Uch o for uch o fynydd
Uch o for ynial erbyn[1]
Coed maes tyno a bryn
Pob arawd
Heb erglywaw nebawd
O vynhawg o bob mehyn
Yd fi brithed
A lliaws gynnired
A gofud am wehyn
Dialeu trwy hoywgredeu breſwylo
Goddi creawdr cyvoethawg Dduw Urddin[2]
Pell amſer cyn dydd brawd
Y daw diwarnawd
A dwyrein darlleawd
Terwyn tirion tir Iwerddon
I Brydain yna y daw dadwyrain
Brython o fonedd Rhufein
Ambi barnodydd o anhyngres dieu
Dyſgogan ſywedyddion
Yngwlad y colledigion
Dyſgogan Derwyddon
Tra mor tra Brython
Haf ni bydd hinon
Bythawd breu breyron
Ai deubydd o gwanfed[3]
Tra merin tra ced[4]
Mil ym brawd Brydain Urddin
Ac yam gyffwn Kyffin
Na chwyaf yngolud[5] gwern
Gwerin gwaelodwedd Uffern
Ergrynaf cylleſtrig Caën
Gan wledig gwlad anorphen

[1] ebryn. Ll. E. D.
[2] urddig. Ll. E. D.
[3] gwanfred. Ll. E. D.
[4] tad ced. Ll. E. D.
[5] yngoglud. Ll. E. D.

Digitized by Google

YMARWAR LLUDD BYCHAN.

YN enw Duw trindawd cardawd cyfrwys
Llwyth lliaws anuaws eu henwerys
Dy goreſcynnan Prydain prif fan Ynys
Gwyr gwlad yr Aſia a gwlad Gafis
Pobl pwyllad enwir eu tir ni wys
Famen gorwyreis herwydd Maris
Amlaes eu peiſſeu pwy ei hefelis
A phwyllad dyvyner ober efnis
Europin arafin arafanis
Criſtiawn difryt[1] diryd dilis

Cyn ymarwar Lludd a Lefelis
Dyſgogettawr perchen y wen ynys
Rac pennaeth o Rufein cain ei echrys
Nid rys nid cyfrwys ri rwyf ei araith
A rywelei a ryweleis o anghyfiaith
Dullator pedrygwern llugyrn ymdaith
Rac Rhyuonig cynran baran goddeith
Rytalas mab grat rwyf ei Areith
Cymry yn danhyal rhyfel ar geith
Pryderaf pwyllaf pwy y hymdeith
Brythonig yniwis rydderchefis

[1] difrys. Ll. E. D.

CANU CYNTAF TALIESIN.[1]

AR ddwr mae cyflwr can fendigaw
Ar Dduw mae iawnaf iawn ſynwyraw
Ar Dduw mae cyfiawn gweddiaw'n brudd
Can ny ellir lludd cael budd iwrthaw

Teirgwaith i'm ganed gwn fyfyriaw
Truan oedd i ddyn na ddoe geiſiaw
Holl gelfyddydau byd ſy 'n byddinaw i'm bru
Canys gwn a fu ac a fydd rhagllaw

Cyfarch i'm naf nawdd i'm ganthaw
Cyfarchwel i'm del dawn o'i eiddaw
A'm crair yw Mab Mair mawr arnaw vy mryd
Canys delir y byd bob awr iwrthaw

Bu Dduw i'm dyſcu a'm diſgwyliaw
Gwir greawdyr nef nawd i'm gantaw
Cywraint yw i'r ſaint weddiaw beunydd
Canys Duw Dofydd a'u dwg attaw

TALIESIN.

[1] *Gwel y Mangovion yn* T. D. 18: *Ar ol y gan hon, y canodd* Taliesin ei Hanes, *y ſydd yn* T. D. 19: *Tervyn pa gan, yn lle y pennill diweddav yno, ſydd val hyn yn* Ll. P. P.

Mi a fum naw mis haiach
Yn mol Gerridwen wrach
Mi a fum Wion Bach
Taliesin wyf bellach

AWDL ETTO O EIDO TALIESIN, e dyur.

MOR yu gauel guelet
Kynnurf Kynniret
Bratheu a brythvet[1]
Brithuyr ar gerddert[2]

Ac ordaut[1] galet
Ac arduy dyghet
Ac yr Duv dyuet
Y dyuan gollet
Mab ny mat anet

[1] Brythied. Ll. E. D.
[2] Gerdded. Ll. E. D.

[1] arddawd. Ll. E. D.

Mabineit

Digitized by Google

Mabineit dyghet
Aghenaud agkret
Aghenri [1] gywet
Lloegruys ae dyuet
Och rac aghyffret
Hyt ym pen y ſeithvet
Or Kalan Kalet
Guir y dau guaret
Druyr dyn damunet
Guyn vryn guarthaet
Guyned a drydet [2]
Kymry un gyffret
Eu llu eu lluchet
Coelvein eu guaret
Guiraut Keudaut Ked
Guaranruy Reget
Rann gann ogonet
Gogonet am rann
Am rodes ruy fuan [3]
Am bu bard datkan
At gigleu Gamlan
Atuelir gridvan
Ac anuyn Kuynvan
A chynnen diuan [4]
A chynnyd maban
Katuer yn vychan
Kadoed a uelan

[1] Anghenfri. Ll. E. D.
[2] edrydded. Ll. E. D.
[3] rhwyfan. Ll. E. D.
[4] druan. Ll. E. D.

Kynnyd Kadarnvan
Kur llauer llaman
Llumangoch gun vot [1]
Aruyd oe dyvot
Aerwyr eryrot
Aueryr [2] eu Klot
Eu Kled Kleu ragot
Ragof rinuedeu
Ran gan gyn agheu
Dyt gueinyd guaetneu [3]
Dyd Keryd Kaereu
Ef a dau val diheu [4]
Aches lyghefſeu
Artreth na thretheu
Ny lluyd na ſuydeu
Guan divlan dadleu
Gan ruyfan ruyfueu
Yeir bit greiryeu
O Von hyt Vynneu
Cret y Duv byubudyeu [5]
Am byd ryd radeu
Druy eiryaul Seinheu
A ſynhuyr lluyr llyvreu
An roder divieu [6]
Guenuled gual oleu [7]

[1] Leithen (lleitheu) orfod. Ll. E. D.
[2] A weryd. Ll. E. D.
[3] Gwaed creu. Ll. E. D.
[4] Eddaw fal diheu. Ll. E. D.
[5] Cred dduw byw byddieu. Ll. E. D.
[6] An rhodder rhen ddifieu. Ll. E. D.
[7] Gwenwledd gwlad oleu. Ll. E. D.

ENGLYNNION Y BEDEU

Allan a Lyfr THOMAS WILLIAMS Phyſygwr a gymharwyd a Llyfr WILLIAM SALISBURY o Lanrwſt gan IEUAN FARDD.

1.

Y BED yn y Gorvynyd a lyuyaf ai luyoſſyd [1]
Bed ffyrnnal [2] hael vab Hyulyd

[1] Lyviaſſai Luoſſyd; al. Liwaſai.
[2] ffyrmail.

2.

Bed Guaynuyn gurgoffri rhung lluvan [1] a llyfni
Gur oed ef guir y neb ni rodi

[3] Llivon.

3. Bed

Digitized by Google

3.

Bed Guydion ap Donn ym Morva Dinllen
[1] Dan vain dyveillion
[2] Garanauc y geiffyl [3] Meinon

4.

Neut am dinau cwm waithvudic anwaith
Wr clot ior gwaith uudic
Aruynaul gedaul gredic

5.

Guedy meirch a ſeirch crychraun
A guaur a gueuyr uniawn
Am dinon rythych dros odre on
Pen hard [4] Lonan llaw eſtron

6.

Guedy ſeirch a meirch melyn
A [5] gawr a gwaewawr gurthryn
Am dineu rhych bych dros odreon
Pen hard Llovan llaw [6] yſgyn

7.

Bed Llovan llaw divo
[7] Yn ar ro Venai yn y gwna ton tolo
Bed Dylan yn Llan Veuno
Bed Llovan llaw divo
Un [8] ar ei o Venei odidauc ai guypo
Namyn Duw a mi heno

8.

Bed Panna [9] vab yt
Yg gorthir Arvon dan ei oer ueryt
Bed Cynon yn Reon Ryt

9.

Bed llew llaw gyffes
Dan achles mor cyn divot y [10] Armes
Gur oed ef guahoddei Ormes

---

[1] Van
[2] Guaranawg
[3] Meinyoon—Meinon
[4] Llavan. Llovan
[5] Gwawr
[6] Ygyn
[7] Anairo
[8] Arnai
[9] Vab Pyt
[10] i amnes

10.

Pan dyvu Benbych ae [1] beuyl ar Afon oed ar wawci
Arvauc y [2] unni [3] llas Agen ap [4] Yvrgi
O lias Ager yn Aber [5] Brangoni
Car canhwyliaith hed-ar luoed y taith
Bed Tedel Tydawen yng guarthaf brynn
Arien [6] eny gwna ton tolo
Bed Dylan yn llan Veuno

11.

[7] Eic len don drom dra thywayt
Am vedd [8] Dyſgyrnin [9] diſgyffedawt
Aches trwm Anghures pechawt

12.

Bed ylidyr muynvawr ynglan
Mawr [10] nwyedus fawt brydus briodawr
Guenefwr gwr gwrd i gaur.

13.

Y Bed yngorthir [11] Nanllau
Ny uyr neb y gynneddfeu
Mabon vab [12] Madron glau

14.

Bed An ap llian [13] ymnewais
Vynyd [14] lluagor llew Emreis
Prif ddewin merdin Emreis

15.

Uwch law ryd y Garw vaen ryde
Y mae bedd Hun ap Alun a Dyve

---

[1] benyl ar Arfon
[2] inni
[3] llaes
[4] Yrgri
[5] Bangori
[6] enni
[7] Cigleu
[8] Dyſgyrin
[9] dicyffeddawt
[10] rinwedus
[11] al. Cum, Llaw, Llau
[12] Modron—Mydron
[13] Yn newys
[14] lluwagor

ENGLYNION

Digitized by Google

ENGLYNION BEDDAU

Milwyr ynys Prydain

Allan o'r Llyfr du o Gaerfyrddin.

1.

E BETEU ae gulith y glaw
Guir ni ortwynaſſint vy dignaw
Kerwid a Chiurid a Chav

2.

E Beteu ae cut gwitwal
Ny lleſſeint heb ymtial
Gwrien Morien a Morial

3.

E beteu ae gulich Kauad
Guir ni lleſſeint in lledrad
Gwen ac Urien ac Uriad

4.

Bed Tedei tad awen
Yg godir Bron Aren
Yn y duna ton tolo
Bed Dilan Llan Beuno

5.

Bet Ceri cletif hir yg godir hen, Egluis,
Yn y diffuis graeande
Taru Torment y mynwent Corbre

6.

Bet Seithennin ſinhuir vann
Y rug Kaer Kenedir a glan
Mor mawridic a Kinran

7.

Yn Abergenoli y mae Bet Pryderi
Yn y tereu tonneu tir
Yg Carrawc bet Guallauc hir

8.

Bet Gualchmai ym pyton
Ir dilif y dyneton
In llan Padarn bet Kinon

9.

Bet gur gwaud urtin
In uchel titin in iſel gwelitin
Bet Cynon mab Clytno Idin

10.

Bet Run mab Pyd yn Ergrid, avon,
In oervel ig guerid
Bet Kinon in Reon Rid

11.

Piau y Bet y dann y brin
Bet gur gwrt yng Kyuiſcin
Bet Kinon mab Clytno Idin.

12.

Bet mab Oſſvran y Camlan
Guedi llawer Kywlavan
Bet Beduir in allt tryvan

13.

Bet Owein ap Urien ym Pedryal bid
Dan guerid llan Morvael
In Abererch Riderch hael

14.

Gwydy gurum a choch a chein
A goruytawr mawr minrein
In llan helet beth Owein

15.

Guedi gueli a gwaedlan
A guiſcau ſeirch a meirch can
Neud ew hun bet Cintilan

16.

Pieu y bet da y cyſtlun
A wnai ar Loegir lukigrun
Beth [1] Owein ab Llywarch hen hun

[1] Gwen

Pieu

17.

Pieu y bet in yr amgant
Ac [1] tud mor a goror Nant
Bet Meigein mab Run rwiw cant

18.

Piau y bet in ir iniſs
Ae tud mor a goror gwris
Bet meigen ap Run ruif llis

19.

Es cul y bet ac ys hir
Im lluru llyaus amhir
Bet Meigen ap Run rwyw gwir

20.

Tri bet tri bodauc in Ardorchauc brin
Ym pant gwinn guinionauc
Mer a Meilir a Madauc

21.

Bet Madauc mur egluc yg Kywluc
Kein hen
Vir Urien goreu mab y guyn o winllyuc

22.

Bet mor mawrhydic dieſſic Unben
Poſt Kinhen Kinteic
Mab Peredur Penwedic

23.

Bet meilir maluinauc ſalu vodauc, ſinhuir,
Fiſſcad fuir fodiauc
Mab y brwyn o Brecheinauc

24.

Piau y bet yn Rit vaen Ked, ac pen,
Gan Kiliei o Kaled
Mab Meigen mad pan aned

25.

Bet Alun dywed yn y drewred, draw,
Gan y ranvaeret
Bet Run mab Alun diwed

26.

Bet Llia gwitel in argel, ardudwy,
Dan y guellt ae guevel
Bet Epint in yffrint gewel

[1] Cud

27.

Bet Dywel mab Erbin ig gueſledin, Caeau,
Ni bitei gur y Breinhin
Divai ni ochelai trin

28.

Bet gwrgi guychit a Gwyndodit, ler,
A bet llaur llu ovit
Yg gwarthaw guanas guir yſſit

29.

E Beteu hir yg guanas ny chavas ae dioes
Puy vynt uy puy eu neges

30.

Teulu oeth ac anoeth a dynn y noeth
Yeu gur yeu guas
Ae keiſſio uy calet guanas

31.

Bet Lluch [1] Llauighin ar Certenhin Avon
Pen Saeſon Suyt Erbin
Ni bitei drimis heb drin

32.

E Beteu yn° nhir uynyt yn lluyr
Y guir lluoſſit
Bet Gwryen gurhud enguaut a Lluytawc
fab Liwelit

33.

Piaur bet yn y mynyt
A Liviaſſei Lioſſit
Bet Teyrnuael hael ab hyvlyt

34.

Piau y bet hwn bet Eilivlch hir
Ig gurth tir Pennant [3] Twrch
Mab Arthan gywlavan gyuulch

35.

Bet Llev Llavgyffes y dan achles, mor,
Yn y bu y gywnes
Gur oet hwnnu guir yneb ni rotes

[1] Llawengyn
[2] Long Mountain—Cefn digoll. W. M.
[3] Fwrch. W. M.

Bet

36.

Bet [1] Beitlauc rut yn amgant riv lyvnav
Bet Lluoſcar yg Keri
Ac yn y ryd Britu bet omni

37.

Pell y vyſci ac Argut
Gueryd machave ae cut
Hir gwynion byſſet Beidauc rut

38.

Pell y vyſki ac anaw
Gueryd machaue arnaw
Beidauc rut yu hunab Emer Llydau

39.

Bet un pen o Prydein yn lleutir Gwynaſſed
Yn y da lliw yn Llychun
Ig kelli Vriavael bet Gyrthmul

40.

E beth yn yſtyvacheu
Y mae paub yn y amheu
Bet Gurtheyrn gurtheneu

41.

Kian a ud diffaith Cnud
Draw o tuch pen bet Alltud
Bet Cindilic mab Corknud

42.

Neum duc i Elphin
Y Prowy uy Bartrin
Geſſefin uch Kinran
Bet Ruvaun ruyvenit ran

43.

Neum duc i Elphin
I brovi vy Martin
Uch Kinran geſſevin
Bet Rywawn ry ieuanc daerin

44.

Bet ymarch bet y guythur
Bet y gugavn Cletyfrut
Anoeth bit bet y Arthur

45.

Bet Elchuith ys gulich glaw
Maes Mevetauc y danaw
Dylici Cynon yno y Cunaw

46.

Piau y bet hwn bet hun a hun
Gowin ymi mi ae gwnn
Bet ew bet Eitev oet hun
A bet Eidal tal yſgun

47.

Eitew ac Eidal dieſſic Alltudion
Kanawon cylchuydrei
Meckid meibion Meigen meirch mei

48.

Pieu y bet hun? bet Brwyno, hir,
Hydir i wyr yn y bro
Parth ydvei ni bilei vo

49.

Pieu y bet hwn nid, aral,
Guyth uch urth ervid
Trath latheu chuarthei vrthid

50.

Bet Silit dywal in Edrywuy, le,
Bet llemenic in llan Elwy
Yg guernin bre bet Eilinvy

51.

Bet milur mireingnaud Kelein, oelav,
Kin bytau y dan mein
Llachar mab Run yg clun Kein

52.

Bet Talan talyrth yg Kinhen teir Kad
Kyminad pen pob Nyrth
Hyget agoret y Pyrth.

53.

Bet Elinner ap ner in ywynder
Dayar diarchar di bryder
Penllu wu tra wu y amſer

54.

Bet gur gurth y var llachar, llyvnnifer,
In Aber duwir dyar
Yn y guna tavne tonniar

[1] Beidiawg.

Digitized by Google

55.
Pieu y bet yn y rideu
Bet ruyw yu hwnnw mab Rigeneu
Gur a digonei da ar y arfweu

56.
Pieu y bet hun? bet Breint
Y rug lleuin a lledneint
Bet gur guae y iſſcereint

57.
Pieu y bet in llithir y brin
Llauer nis guir ai gofin
Bet y Koel mab Kynvelin

58.
Bet deheveint ar cleveint, awon,
Yg gurthdir Mathauarn
Yſtifful Keduir Kadarn

59.
Bet Aron mab Dewinvin in hir gueunle
Ni ddodai lew ar ladron
Ni roddi guir y alon

60.
Bet Tawwlogeu mab Llut
In trewrut traw mal y mae in y Kyſlut
Ae clathei Kaffei but

61.
Pieu y bet ar lann rydnant, Run,
Y enw radeu Keucant
Ri oet ew Riogan ae guant

62.
Oet ef Kyfniſſen y holi galanas
Guawrut grut aten
A chen buir but bet Bradwen

63.
Pieu y bet Pedryval
Ae pedwar mein amytal
Bet Madauc Marchauc dywal

64.
En [1] Eiwonit elvit tir
Y mae gur hyduf hir
Lleas paup pan rydighir

65.
Etri bet yg Kewin Kelvi
Awen ae divaud imi
Bet linon garw y duael bet Kinvael
Bet Kin veli

66.
Bet Lluid lledneis ig Kemeiſdir
Kin boet hir tuw y eis
Dy girchei tarw trin in o treis

67.
Bet Siavn Syberv in hir erw, minit
Y rug y guerid ae derv
Chuerthinauc [2] brauc brid chverv

68.
Pieu y bet yn y Clidur
Tra uw ni bu eitilur
Bet Ebediv am Maelur

69.
Pieu y bet in yr Allit draw
Gelin y lauer y law
Tarw trin trugaredd itaw

70.
Y beteu yn y morva ys bychan ae haelewy
Y mae Sanant Syberv vun y mae Run ryfel achwy
Y mae Carwen verch Kennin y mae lledin a llywy

71.
Bet Kennin henben yn aelwyd, dinorben,
Bet Airgwl in dyved
Yn ryt Gynan gyhoret

72.
Gogyvarch pob diara
Pieu yr Vedgor yſſy yma
Bet Einyaun ap Cuneda
Cwl yn Prydein y diua

73.
Pieu y bet yn y maes mawr
Balch y law ar i lafnawr
Bet Beli vab Benlli Gawr

[1] Eivionydd

[2] braut

Llywarch

Llywarch Hen y ddau hyn.

74.

Bet Gwell yn y rhiw felen
Bet Sawyl yn llan Gollen
Gwercheidw Llafur bwlch Llorien

75.

Bed Rut neus cut tywarch
Ni ſai rydd gweryd ammarch
Bedd Llygedwy vab Llywarch

Allan o lyfyr arall.

[1] Piaur Bedd yn y Caerau
Gyferbyn a [2] Bryn y Beddau
Bedd Gwryd ap Gwryd glau

[1] Hwn a gladdwyd mewn lle a elwid Maes y Caerau yn ymyl Dinas Emrys.

[2] Bryn y Beddau—According to this, is the old name for Stone-Henge, on Saliſbury-Plain—Medd Wm. Morris.

LLYMA DDYHUDDIANT ELPHIN [1].

ELPHIN deg taw a'th wylo
Na chabled neb yr eiddo
Ni wna les drwg obeithio [2]
Ni wyl dyn dim ai portho [3]
Ni bydd coeg gweddi Cynllo [4]
Ni thyr Duw a'r addawo
Ni chaed yn ngored Wyddno
Erioed [5] cyſtal a heno.

Elphin deg ſych dy ddeurudd
Ni weryd vod yn rhybrudd
Cyd tybiaiſt na chevaiſt vudd [1]
Ni wna les gormodd cyſtudd
Nag ammau wyrthiau Dovydd
Cyd bwyv bychan wyv gelvydd
O voroedd ac o vynydd [2]
Ac o eigiawn avonydd
Y daw Duw a da i ddedwydd [3]

Elphin gynneddvau diddan
Anwraidd [4] yw dy amcan
Nid rhaid it ddirvawr gwynvan [5]
Gwell Duw na drwg ddarogan [6]
Cyd bwyv eiddil a bychan [7]
Ar gorverw [8] mor dylan [9]

[1] *Gwel gan arall tan yr enw yn* T. D. 20. *Y gan honno, yn* Ll. P. P. *a elwir* Gorcheſt y Beirdd; *o vlaen pa un, yn y llyvyr hwnnw y mae y geiriau hyn:*—" Ac yna (yn llys Elphin) i bu Dalieſin onid oedd ef 13 blwydd oed, ac ydd aeth Elphin ab Gwyddno mewn gwahawdd nadolig at Faelgwn ei ewythyr; ac yno canmoles ef Dalieſin yn llys Maelgwn; ac i rhoed ef y'ngharchar, hyd pan ddaeth Talieſin ai ellwng allan a'i gerdd ehunan. Ac yno i canodd Talieſin Orcheſt y Beirdd, ger bron y tri bard ar ddeg; ac o hynny allan i gelwid ef Talieſin Ben Beirdd." *Tervyn y gan honno a dêylai vod*—" A ollwng Elphin, o'i hual eurin," *yn ol y rhan vwyav o lyvrau; a dechre can arall yw*—" Aryf ag cyunil; *ſydd yn canlyn.*

[2] it ddrwg obeithio.

[3] Nid a wyl dyn ai portho.

[4] *Y 4ed. ban yn* Ll. S. D. R; y *5ed. mewn rhai llyvrau.*

[5] Unnos.

[1] *Y 3edd. ban yn* Ll. S. D. R; y *4edd. mewn rhai llyvrau.*

[2] Y denfyn Duw dda i'r dedwydd

[3] Cans o vor ac o vynydd.

[4] Anfilwraidd.

[5] *Y 3edd. ban yn* Ll. S. D. R; y *5ed. mewn rhai llyvrau.*

[6] *Y 4edd. ban yn* Ll. S. D. R; y *6ed. mewn rhai llyvrau.*

[7] *Y 5ed. ban yn* Ll. S. D. R; y *3edd. mewn rhai llyvrau.*

[8] Ar fodd garw verw: Ar nod garw verw.

[9] *Y 6ed. ban yn* Ll. S. D. R; *4edd. mewn rhai llyvrau*

Mi

Digitized by Google

Mi a wnav yn nydd cyvran [1]
It well no thrichan maran [2]

Elphin gynneddvau hynod
Na for er [3] dy gafaelod

[1] Mi a wnaf it yn nydd cyfran (cyfrdan). S. D. R.)
[2] Well na thrychan maran.
[3] Na forr wrth.

Cyd bwyv wan ar lawr vy nghod
Mae rhinwedd ar vy nhavod
Tra bwyv vi i'th gyvragod
Nid rhaid it ddirvawr ovnod
Drwy gofa [1] henwau'r Drindod
Ni ddichon neb dy orvod [2]

[1] Ond coffa
[2] dim dy orfod

TALIESIN AI CANT.

Eman weithyon e dechreu gwarchan MAELDERW,

Talyeſſin ae Cant ac a rodes breint idaw kemeint ac odleu egododin oll ae dri gwarchan yng kerd Amryſſon.*

DOLEU deu ebyr am gaer
Ym duhun am galch am glaer
Gwibde adoer a dwyaer
Klotryd Ceiſſidyd kyſgut
Brithwe arwe arwrut
Rnthyr anorthure a webir
Adwy a dodet ny debit
Odef ynyas dof y wryt
Dygwgei en aryf en eſcut
Hu tes enwlyd elwit
Gwr a ret pan dychwelit

Kywely krymdy krymdwyn
Kyveiliw noc eiliw etvrwyn
Nac emmel dy dywal a therwyn
Tervyn torret tec teithyawl
Nit arvedauc e volawt
Diffryderas y braſcawt
Molawt rin rymidhin rymenon
Dyſſyllei trech tra Manon
Diſgleiryawr ac archawr tal achon
Ar rud dhreic fud pharaon
Kyveillyawr an awel adawawn

* O L. P. P. *y mae y Gan hon: Gwel ddryll o honi yn* T. D. 61. *Gwel Gwarchan Adebon yn* T. D. 60. *a darllain yr amrywiaethau hyn o* L. P. P.

Llinell 3. Ni byd ehovyn noeth yn eſgall.
4. Pawb pan rydynger yt ball.
8. Ny cheri golofni gyvieith.
9. E mis e mwythwas amuyn.

Mefyd Gwarchan Cynvelyn, T. D. 60: *yr amrywiaethau hyn:*

4. Gweilgin torch tyrchtrwyd trychethin.
5. Trychinfwrch cyrcheſſit en avon.
9. Ryvelvododyon.
10. Eſcyrn vyr vyrwalch.
13. Iaun vriwyn vriwyal.
16. Trwy hoel trwy hemm.
17. Trwy gibellaur a gemm.
19. A galar dwfun dyvyd.
22, 23, 24, allan.
29. Ar denin dwyar.
30. Dyrraith grad vorion.
31, 32, *allan.*
37. Gomyngat gelyn.
39. Gochaun cyrd ceinmyn.
41. Gorchan Cynvelyn cylchwy wylat.
43. Dychiannawr deur dychianat.
45. Cyverthrynneit.
48. Eithinyn neut ynt blennyd.
50. Ar Ododin neur goruc o dyn.
56. Wyr Catvan colovyn greit.
65. Cynon a Chadreith a Chethlew o Gatnant.

Trengſyd

Digitized by Google

Trengfyd a gwydes neb ai eneu
Y ar orthur teith teth a thedyt
Menit e ofgord mawr mur onwyd
Ar vor ny dheli na chyngwyd
Gil na chyngor gordibleu eneit
Talachor efcor eidin rac dor
Kenan kein mur e agor
Goffodes ef gledyf ar glawd meiwyr
Budic e ren eny annaud wledic
Y gynnwrthic Kynlas Kynweis
Dwvyn dyvynveis kychwech ny chwyd
Kychwerw Kychwenyches
Kychwennych y enlli weles
A lenwes miran mir edles
Ar yftre gan vore godemles
Hu tes idware yngorvynt
Gwyr goruynaf ry annet
En llwrw rwydheu ry gollet
Colwydd medwyd menwyd
Gogled run ren ry dynnit
Gorthew am dychwel dychwelit
Gorwyd mwy galwant no melwit
Am rwyf am ry yftoflit
Yftoflit lliw llain blin blaen blen blenwyd
Trybedawt wledic e rwng drem dremrud
Dremryd ny welet y odeu dhogyn ryd
Ny welet y odeu dhogyn fyd
Noc eredic dar digeryd
Kentaf digonir can welw
Kynnwythic lleithic llwyrdelw
Kyn y olo gouudelw
Taf gwr mawr y wael Maelderw
Delwat dieirydaf y erry par ar delw
Rwyfc rwy bre rynun gwlat rymun rymdyre
Yfgaul dhifgynnyaud wlawd gymre
Nac yfcawt y redec ry gre
Godiweud goddiwes gwlat vre
Ny oddiweud o vevyl veint gure
Da dyvot adonwy adonwy am adawffut
A wnelei vratwen gwnelut Padut llofgut
Ny chedwaift nac eithaf na chynnor
Yfgwn tref dy benwel
Ny weleis or mor bwyr mor
Marchawc a vey waeth no od gur
Try can eurdorch a gryffiaffant
En amwyn breithell bu edrywant

Ket ry ladei hwy wy ladaffant
A hyt orfen byt edmyc vydant
Ac or fawl a aytham o gyt garant
Tru namyn un gur nyt englyffant
Try cant eurdorchawc
Gwnedgar guaenawc
Trychan trahaauc kyuun kyvarvawc
Trychan meirch godrud
A gryffyws ganthud
Trychwn a thrychant tru nyt atcorfant
Dywal ygcat kyniwng yg keni
Yg kyvrang nyt oed dang as gwnchei
Yn dyd gwyth nyt ef weith gocheli
Baran baed oed bleidic mab eli
Erveffit gwin gwydyr leftri llawn
Ac en dyd camawn camp a wnehei
Y ar aruul cann kyn noe drenghi
Calaned cochwed ae deui
Pwys blaen rydre ferei y gadeu
Dryll kedyr kat kein kryfgwydyat
Bryt am gorlew diechwith lam
Y orwylam nat ry gigleu
Et gwneei gwyr llydw a gwraged
Gwydw kyn noe agheu
Breint mab bleidgi ac ysberi y beri greu
Kein gnodeo e kelyo ery vyhyr
O honaw ar fyfcut as eiriangut
Pann efgynnei bawb ty difgynnut
Cenei gwin gwact meirw meint a wanut
Teir blyned a phedeir
Tutet en vaur yt vaer
Afgym myrr hut ath vodi gwas nym gwerth na thechut
Prefent kyvadraud oed breichyaul glut
Pan gyrchei yg kywlat e glot oed anvonawc
Ef dilydei win gwr eurdorchawc
Ef rodei gloywdull glan y gwychiawc
Ardwyei cann wr arwr mynawc
Anvonawc eiffyllut alltud marchawc
Un maban e gian o dra bannawc
Ny fathraut gododin ar glawr ffoffaut
Pan vey no llif llymmach nebawt
Angor deor daen farph faphwy graen
Anyfgoget vaen
Blaen bedin arall arlwy treis tra chynnivyn
Rwy gobrwy gordwy lain

Enwir

Digitized by Google

Enwir yt elwir oth gywir weithret
Rettor rwyfyadur mur pob kyvyeith
Tutvwlch treiſſic aer caer o dileith
Angor deor dain ſarph ſaſſwy grain
Blaen bedin enwir yt elwir oth gywir gverit
Kywir yth elwir oth gywir weithred
Rettor rwyfyadur mur pob kiwet
Meryn mab madyeith mat yth anet
Aches guolouy glaſvleid dauyr dias dilin
Angor deor dain
Anyſwgaaen en blaen bedin
Ledrud levira meirch a gwyr rac Gododin
Re cw gyvarch kywyrein
Bard keinre tot tarth rac garth merin
Scwyt dan wodef ny yſtyngei
Rac neb wyneb cared erythvaccei
Diryeit o eirch meirch yg kyndor
Awr gwryawr hein
Gwaewawr kelin creudei
Pan wanet yg kyveillt ef gwanei
Ereill nyt oed amevyl yt a dyccei
Dyvit en kadw ryt kein aſmyccei
Pan dyduc Kyhuran clotvan Mordei
Geu ath diwedus tut leo na delus
Meirch neb March lew keny vaccet
Am byrth amporth oed cadarn e gledyval
Ynyorth wr rwy yſgeinnyei
Y onn o bryholl llaw
Y ar vein erch mygedorth
Ardwy nef adef eidun gwalat
Gwae ni rac galar ai auar gwaſſat
Pan doethan deon o dineidin parth
Deetholwyd pob doeth wlat
Yughyfryſſed a Lloegyr lluvd amhad
Naw ugain am un a beithynad
Ardemyl meirch a ſeirch a ſeric dillad
Ardwyei waet nerth e gerth or gat
O o'gor i mynydawc pan gryſſiaſſant
Gloywdull e am drull yt gynuoethant
O anewyn Vynydawc handit triſſiawn vymbryt
Rwy e ry golleis y om gwir garant
O drychan eurdorchawc a gryſſyws Gatraeth
Tru namen un gwr nyt anghaſſant
Goſgord Gododin e ar rawn rin
Meirch eiliw elcirch a ſeirch gwchin
Ac yg Kynnor llu lliwet diſgin
En amwyn called a med eidin
O guſſyl Mynydawc troſſaſſei yſgwydawr
Kwydaſſei lavnawr ar grannaur gwin
Wy ceri gon gwylaes diſgin
Ny phorthaſſan warth wyr ny thechyn
Neut ergveis y win ar yg herdet
Gwinvaeth rac Catraeth yn un gwaret
Pan ladei ae lavnawr ynyſgoget
Yn dayr nyt oed wael men yt welet
Nyt oed hyll ydellyll en emwaret
Adwythic ſcyndawc Madawc elvet
Pan deg y cyvarchant nyt oed hoedyl dianc
Dialgar Arvon cyrchei eur ceinyo arurchyat
Urython browys meirch Cynon
Leech leud ud tut leuvre
Gododin ſtre ſtre
Ancat ancat cyngor cyngor
Tymeſtyl trameryn leſtyr trameryn lu
Heidilyawn lu meidlyawn let lin lu
O dindywyt yn dyowu
Scwyt grugyn y raſtaryf trun tal briw bu
Eur ar mur caer criſgwitiat
Dair caret na hair air mlodyat
Un S fara ſeciſiar argouuduit adar
Bro uual pelloid mirein nis adrawd
A uo byw odam gweinieit lui odam lan
Luch livanat nys adrawd
A vo biw en did pleimieit
Na bei cinaval cinelveit
Dim guoiu ediu o adam neinim
Un huc an guoloet guoreu fdlinet
Em ladaut lu mawr i gueit
I adrawd ladaud map Nuithon
O eurdorchogyon cant o deyrnet
Hyt pan grimbuillet
Bu guell prid pan aeth canwyr y Gatraeth
Oid eilth gur gwinvaeth callon ehelaeth
Oid gur luid einym oed luric ceinim
Oid girth oed cuall ar gevin e gavall
Ny wiſguis i mil i mil luit heinim
I guaiw ae yſgwit nae gledyf nae gyllell
No neim ab Nuithon gur a vei well
Tra merin ſodeo trileo
Yg caat tri guaid franc fraidus leo
Babon a guoreu bar deo

Guau

Digitized by Google

Guaut i ar fiſiolin i amdiffin
Gododin im blain trin
Terhit rei gnawd
I llwrw Alan buan brithei gnawd
Rac teulu deor em diſcinhei
Gnawd mab goliſtan cennei bei
Guletic i tat indeuit a lauarei
Gnaut ar les Minidauc ſcuitaur trei
Guaurud rac ut eidin Urvei
Ni fforthint molut muet
Rac trin riallu trin orthored
Tebihic tan teryd trui Cinneued
Diw mawrth gwiſcaſſant en cein duhet
Diw merchyr bu guero eu cit unet
Divyeu cennadeu amodet
Diu guener calaned a civrivet
Diu ſadwrn bu didwrn eu cit gueithret
Diu ſul laveneu rud a at ranhet
Diu llun hyt benn clun gwaed lun guelet
Nys adraud gododin gwedy lludet
Hir rac pebyll madauc pan atcorhet
Diſgynſit in trum in alavoed dwyrem
Cintebic e celeo erit migam
Gwanannon guirth med guryt muiham
Ac guich fodyauc gwichawc inham
Eithin uoleit mab bodu at am
Guir gormant aethant cennin
Guinweith a medweith oedyn
O ancwyn Mynydawc anthuim
Cim mrwynawc o goll gur gwned rin
Mal taran nem tarhei yſcwytaur
Rac rynnaud eithinin
Moch arvireit i meitit pan *crs*
Cinerein i midin o douis
In towys enilin
Rac cant em gwant ceſſeuin
Oed mor guanauc idinin
Mal ivet med neu win
Oed mor diachar
Yt wanei eſcar
Uid alt guanar gurthyn
Moch aruireit i more i cinim
A pherym ac ſtre
Bu civeirch gueirguiat
Ig cin or or cat
Civeillt ar garat
Init gene
Bu guolut mynut bu le

Bu guanar gueilgin gurymde
Guelet e lavanaur en liwet
In Ciuamwin gal galet
Rac godwryf y aeſſawr godechet
Techin rai eidin vre uiriet
Meint a gaſſeilau nyt atkorei
O honau cuir oed arnaw ac canet
Cindynnyauc calc drei pan griniec grivei
Nit adwanei ri guanei riguanet
Oed menych gwedy cuin i eſcar i cimluin
Oed guenwin hu carantet
A chyn i olo a tan tut guet
Daiar dirliſhei eſar med met
Hurtrevit clair Cinteiluuad
Claer cleu na clair air uener ſehic
Amſutſeic ſic ſac adleo gogyuurd gogymrat
Edili edili ui puillyat
Nys adrawd gododin in dit pleigheit
Na bei cynhaual citeluat
Llavnaur led rud laun ciuachlud
Guron guorut y maran laun gur leidyat
Laguen utat ſtadal vleidyat
Bleid ciman lluarth teulu in ladu
Cin oi dalu ni bu guan enwir ot guur
Guereit rector Cindur mur pob kyvyeith
Tutvwlch treiſſic haer caer godileit
Kyvarvu ac ac erodu leidyat lu
Hero ny bu ac cihoit ac i hero ni bu
Hero ciued guec guero
Gniſſint guevilon ar e helo
Nit oed ar les bro bot ero ni cilius taro
Trin let un ero traws y achaus liuirdelo
Ef guant tra trigant echaſſaf
Et ladei auet ac eithaf
Oid guiu e miaen llu llarahaf
Godolei o heit meirch e gayaf
Gochore brein du ar vur caer cein
Ef Arthur rug ciuin uerthi ig diſur
Ig Kynnor guernor guaur
Erdyled im canu i Cenon cig ueren
In guarth ac cin bu diuant dileit
Aeron riueſſit i loſſen ar pen erirhon luit
E ranuit goreu buit i iglivon
Ar les Minidawc marchawc maon
Em dodes itu ar gwaſu galon
Ar Gatraeth oed fraeth eurdorchogyon
Wy guenint lledint ſeivogyon
Oed ech eu temyr treis canaon

Oed

Digitized by Google

Oed odit i mit o barth Vrython
Gododin o bell guell no Chenon
Erdiledaf canu ciman caffa in cetwir
Am Gatraeth ri guanaid brit rec
Brit gue ad guiar fathar fanget
Sengit guit guned
Dial am dal med o galanet
Cives riget nis cibno guedi cyffro cat
Cevei cimwyn idau civi daeret
Llithyeffit adar ada am ediſmyccaf
Edeuuniat eithuuat aruhicat
Et guiſgus awr ig kinnor gaur
Ig cin varan edeiuinieit ballauc
Tal gellauc cat tridid engiriawl
Etlinaut gaur arth arwynawl
Ar grugiat guor vlodvat erigliriat
hir lu cem bu gupno mab gwen gat
Erdiledaf canu ciman ci
Guernit llawen llogell bit budit did di.

YRYMES DYDDBRAWD[1]. O L. E. D.

DEUS duw delwad[2]
Gwledig gwaed neirthiad[3]
Criſt Ieſu gwyliad
Rhwyſg rhiydd amnad[4]
Adfelach caffad[5]
Nim gwnel heb rannedd
Moli dy drugaredd[6]
Ni ddyfu yma
Gwledig dy gynna[7]
Ni ddyfu[8] ni ddyfydd
Neb cyſtal a dofydd
Ni ganed yn nydd plwyw[9]
Neb cyſtal a Duw
Ac nid addef
Neb cyſtal ag ef
Uch nef is nef
Nid gwledig namyn ef[10]
Uch mor is mor
Ef a'n crewys
Pan ddyffo dews
Ef an gwna mawr trws[11]
Dydd brawd yn echwrys
Cennadau o ddrws

---

[1] Armes dyd brawd (detbrawd. Ll. C.)
[2] Dominus Deus deliad. Ll. P. P.
[3] gwlad nerthiad. Ll. P. P.
[4] rrwyk rriydd an mad. Ll. P. P.
[5] Neu yn doeth adail mad, yn pen ith gavad. Ll. P. P.
[6] Ni bom heb rannedd, Oth vawr drugaredd. Ll. P. P.
[7] Ni ddivydd yma, Un gwledic mor dda. Ll. P. P.
[8] Ni ddoeth. Ll. P. P.
[9] Ni aned mewn plwyw. Ll. P. P.

[10] Is nef ag uwch nef,
Nid oes brenhin ond ef
Ef a greodd pob dyn
Uwchlaw pob terfyn
Ef a roes pob rran
Dan law'r byd bychan
Val y roes y gwir ior
Y terfyneu ir mor
Velly daw diwedd,
Ar lawr varannedd
Pymthec diwrnawd
Cyn dyvod dydd brawd
I tyr cadwynau
Yr holl blanedau
Ll. P. P.

[11] Yna bydd mawrdrwſt
Ar y ddaear grynwſt
Pan ddiſcyno Deus,
Ynghanol mundus
Dirfawr ofn a fydd,
Ar y pedwar defnydd
Ll. P. P.

Gwynt

Digitized by Google

Gwynt a mor a than [1]
Lluched a tharian
Eiryf eb gwengan
Llwyth byd yn griddfan
Ergelawr dygedawr llawhethan
Ergelhawr mor a ſyr
Pan ddiſgynno pater
I ddial a'i nifer
A chyrn gopetror
Ac ennynnu mor
Llwyth byd lloſgetawr-
Hynny fwynt marwawr
Lloſgawd ynial ran
Rhac ei fawr faran
Ef tynho aches [2]
Rhac ei faranrhes
Diffurn dydd reges
Gwae ai harhoes
Ef tarddo talawr
Tarddid nef i lawr
Gwynt rudd dygetawr
Ech y gadwynawr
Neu byt mor waſtad
Mal pan gread
Saith pedyr ai dywawd [3]
Daear ddiwarnawd

[1] Gwynt dwr a than,
Daear awyr dylan
Or wy vab gwiwgan
Llwyth byd yn griddfan
Er golau yr huan
Diſcyt ur llywethan
Pen ddel yn prior
Ai gyrn pedeiror
Ac ennynu'r mor
Ar main yn varwor
Pan ddel y pumoes
Ger bron Agios
Llawer deigyr ar ſarn
Rhag y vawr ſarn Ll. P. P.
[2] Dyd brawd diaches
Gwae ae arhoes
Pan gryno reges
Rhag ei fawr farnes Ll. P. P.
[3] Pedyr a ddywawd
Am y ddaear farnawd Ll. P. P.

Dywawd duw Sadwrn
Daear yn unffwrn
Sadwrn fore rhwydd
I'n gwnaho ni culwydd
Tir bydawl tywydd
Gwynt y toddo gwydd
[1] Ebryn bob dyhedd
Pan loſgo mynyddedd
Atfydd triganedd
A chyrn rhag rhiedd
Cyfoethawg ai henfyn
Mor a thir a llyn
Atfydd cyrn dygryn
A daear gychwyn
Ac uch pob mehyn
A marw mein fyddin
Eryf argelwch
Ac enynnu llwch
Ton anghyolwch
Tarian ymrythwch
Teithiawg afar
Ac eryf trwy alar
[2] Ac enynnu trwy far
Rhwng nef a daear
Pan ddyffo trindawd
Ymaes maeſtawd
Llu nef ymdanaw
Llwyth llydan attaw
Cyrdd a cherddorion
A chathleu engylion
[3] Drychafant o ſeddau
Eirant o ddechrau
[4] Eirant cwu coed
Ar gymaint addoed

[1] I daw tan pob tuedd
I loſci'r mynyddedd Ll. P. P.
[2] Llefain anghlaear
A fydd ar y ddaear
Pan ddel y Drindawd
I faes Maieſtawd Ll. P. P.
[3] Kyvodant or beddau
A oddefodd angau Ll. P. P.
[4] O gread Addaf
Hyd y dydd diweddaf
Yno i dywait ein ior
Wrth fyw a marwor

Digitized by Google

A rewiniwys mor
A wnant mawr gawr
Pryd pan ddyffo
Ef ai gwahano
[1] Y ſawl a ſo meu
Ymchoelant o ddeheu
A ddigonwy camwedd
Ymchoelent y pothgledd
Ponid erlys dy gyfreu
A lefeir dy eneu
Dy fyned yn du hynt yn nanheu
Yn nhywyll heb leufereu
Ac ym oedd ei eirau
Ac ym oedd ei ieithau
Ac ym oedd ei ganwlad
Ac ei cant lloneid
[2] Canfed gwlad preſſent
Ni bum heb gadwent
Oedd mynych cyfar chwerw
Y rhof a'm cefnderw
Oedd mynych cyryſgwyddad
Y rhof a'm cywlad
Oedd mynych cyflafan
Y rhofi ar truan
A'm goryw hwn fyth
Ni'm gwnaei dyn byth
Am gyrrwys ynghrog
A wyddwn yn og
Am gyrrwys ym mhren
Dibynwys fy mhen

---

[1] Y ſawl y ſydd vau
Elont im deau
A wnaeth y camwedd
Elont y barth cledd
I fyned yn glau
Lle nid oes golau
Mi a roes iwch hadau
Ag a roes iwch ieithau Ll. P. P.
[2] Mi roes iwch gadwent
Ynghanol eich preſent
O bob cyfryw ryw
Rhof am kefnderyw
Mi a euthum ar bren
I gymryd fy nien
Er adver mab dyn
O garchar ei elyn Ll. P. P.

[1] Tafaw di fy neudroed
Mor tru eu haddoed
Tauaw dyr boened
Ef gyrn fy nhraed
Tauaw dy fy nwy fraich
Ni ddybydd eu baich
Tawaw dy fy nwy yſgwydd
Handid mor dyfedd
Tauaw dyr cethron
O fewn fy nghalon
Tauaw dy gethrawd
Yrhwng fy neu lygad
[2] Tauaw yr da allad
Coron ddrain i'm iad

---

[1] Trawed y neudroed
Mor ddrut ir haeddoet
Truan iawn im poenet
Om pen im traet
Trawed fy neuvraich
Neu'r gawſant eu baich
Kavas pob yſcwydd
Dolur didramgwydd
Tewon yw kethrad
Rhwng fy neu lygad. Ll. P. P.
[2] Tewion yw tylliad
Koron ddrain im iad
Hyn oll a wnaethum
Er cariad i ddyn
Mae a wnaethoch chwithau
Om kariad inhau
Ni roeſoch im fwyd
Na thy rhag annwyd
Arglwydd ner cawſud
Pe is archeſud
Pan welſoch dlawd
Ar ddelw'r Drindawd
Er doluriaw fy nghnawd
Yn govyn kardawd
Pes trugarheſſud
Trugaredd a gawſud
Am na thrugarheaiſt
Trugaredd a golleiſt
A wnaeth yn anfad
Yn erbyn y tad Ll. P. P.

Tauaw

Digitized by Google

Tauaw dy oeſtru
A wanpwyd ſy nhu
Teu i chwithau
Mal yr ywch llaw ddeheu
[1] Iwch ni bydd maddau
Fyngwan a bereu
A wledig ni wyddiem
Pan oedd ti a grogem
Gwledig nef gwledig pob tud
Ni wyddem ni griſt tud vyhud
Bei ath wybyddem
Chriſt ath athechem
Nid arfollir gwad
Gan lwyth eis
Digon ſawchi anfad
Yn erbyn Dofyddiad
Canmil engylion
Y ſydd i'mi yn dyſton
A ddoeth im cyrchaw
Gwedi ſy nghrogaw
[2] Ynghrog yn greuled
Myhun im gwared

---

[1] Ni chewch chwi faddeu
Eich camarferau Ll. P. P.
[2] Ynghrog iawn greuled
I rhoeſoch eich gwared
Atteb ni wyddoch
Pam im crogaſoch
Can mil o engylion
Y ſydd yn dyſtion
A ddoethant im cyrchu
Wedi ſynghladdu
Arglwydd ni wyddom
Mai ti a grogaſom
Gwledic nef a phob tud,
Ni wyddom pwy oeddut
Ni arvollir gwad
Gan lwyth iſſaf wlad
Ni roer aur dalaith
Ar rawd uffernfaith
Yno gwae a wnaeth lys
Ar fro annilys
Gwae a edewis dryſor
Ynglyn lloſgitor Ll. P. P.

Yn neſoedd bu cryd
Pan in crogyſſid
[1] Pan orelwis Eli
Dy culwydd uch celi
A chenwch ddau Ieuan
Rhagof y ddau gynran
A dau lyfr yn eich llaw
Yn eu darlleaw
Nis deubi ryrys
Rygoſwy rygoſſys
Ac awch bi wyniaith
Gwerth awch ynfyd araith
Cayator y ddylaith
A wnawch i uffern llaith
Criſt Ieſu uchel ryſeilas trycha mil blwyddynedd
Er pan ytyw ym muchedd
Ac ail mil cyn crog
Yt lewychi Enog
Neu nid adwen ddrud
Maint eu heisſillut
Gwlad preſs ith ermud
A chyd awch beiodud
Trychan mil blwyddynedd namyn un
Origodid buchedd tragywydd

---

[1] Ef a ddywaid Eli
Duw culwyd Celi
Mae tri die cyn brawd
I gwledycha Ennawc
Ym i dywaid pob cnawd,
Dynion daearawd
Gwae a roes ei fryd
Ar lawr creulyd
Val y traetha ſeuan
Yn yr yſgrythur lan
Gwae a ymdirietto
Yn yr hwn nid eiddo
Nid oes or preſen
Or dechreu hyd orphen
Un orig or dydd
Wrth y fuchedd dragywydd

TALIESIN AI KANT.

Digitized by Google

YR AWDYL VRAITH.

1. 1*.

EV a wnaeth Panton
Ar lawr glyn Ebron [1]
Ai ddwylaw gwynion
Gwiwlun Adda [2]

2. 2.

A phum can mlynedd
Heb vawr ymgeledd [3]
Bu ev yn gorwedd
Cyn [4] cael anima

3. 3.

Ev a wnaeth Eilwys
Yn llys paradwys
A'i afen afwys
Iefin Eva [5]

4. 4.

Seithawr i buan'
Yn cadw'r berllan
Cyn cyvrdan ſatan
Sitiwr tartara [6]

5. 5.

Oddiyno gyrwyd
Drwy ryn ac anwyd
I gael [7] eu bywyd
I'r byd yma.

6. 6.

I ddwyn trwy ludded
Meibion a merched
I gael ofuned [1]
Ar dir Aſia [2]

7. 9.

I Adda ai gymhar
Y rhoed [3] rhaw balar
I dori daiar [4]
I gael bara

8. 11.

Engylawl genad
Gan Ddduw uchel-dad [5]
A ddug had tyviad
Hyd at Eva

9. 10.

A gwenith claerwyn
I hau'r havaryn [6]
I borthi pob dyn
Hyd wyl Vagna [7]

10. 12.

Hithau darguddiodd [8]
Degved ran o'r rhodd [9]
Hyd na chwbl hauodd [10]
Yr holl balva [11]

---

* *Y ddau rivſiad a ddengys drevyn yr awdyl yn ol amryw lyvrau.*

[1] Ebrion.
[2] gyn' hwmania: gun hwmana.
[3] heb vawr anrhydedd.
[4] Heb.
[5] Aſwſieſu a femina: aſwys ieſin fæmina.
[6] Sutiwr tartara: Kyfyrdd Tartara.
[7] I ennill

[1] Rhag haeddu ddured (teyrnged dured)
[2] Aſea; yr Aſia
[3] deuth
[4] I bryforio'r ddaear: I lafurio daer.
[5] goruwch dad.
[6] I hau'r rhyforyn: I gael'r hafaryn: I hau rhyd dyffryn (orwyn)
[7] Hyd ddydd Fagne: Yd wyl Fagna
[8] Hithe a ddarguddiodd: Hithau a guddiodd.
[9] Y ddegfed ran ir (y) rhodd.
[10] Yd na chwplaodh
[11] Balfau

Yne

Digitized by Google

11. 13.

Yno lle'r hauwyd
Yr yd a gelwyd [1]
Medd Daniel [2] brofwyd
A brofeta [3]

12. 14.

Rhyg du a gavad [4]
Yn lle'r gwenithad [5]
Er dangaws avrad
Ar ladrata

13. 15.

Am hyn o reſwm [6]
Rhag ovyn dydd dwm [7]
Mae'n rhaid roi degwm [8]
I Dduw'n bena'

14. 17.

O'r gweniţh gwyn-vraint [9]
A'r gwin rhudd rhwydd-vraint
Y gwnair corf cywraint
Criſt vab Alpha [10]

15. 18.

Yr avrllad yw'r cnawd
A'r gwin yw'r gwaedrawd [11]
A geiriau 'r drindawd
A'u cyſegra

16. 19.

Y llyvrau dirgel [1]
O ddwylaw manwel [2]
A ddug yr angel
A'u rhoi Adda [3]

17. 20.

Pan ydoedd yn rhen [4]
Hyd tros y ddwyen [5]
Yn nwvr Iorddonen [6]
Yn dirweſta

18. 7.

Dau bump a deg wyth [7]
Y bu yn amwyth [8]
Yn arwain myſg-lwyth [9]
Maſgl fœmina [10]

19. 8.

Ac unwaith heb gel
Pan ymddug Abel [11]
A Chain ddiymwel
Homicida [12]

---

[1] Yr had a gelkwyd: Yr yd a gelpwyd
[2] Samuel
[3] Broffeſia
[4] Rhyg du a gad
[5] gwenith mad: gwenith had.
[6] Am hyn o ffals-dwrn
[7] Rhag ofn dydd dwn: Mae'n rhaid medd Satwrn
[8] I bawb roi degwm
[9] Gwirfraint
[10] Criſt ap agla: Criſt fab agla
[11] Gwaedlawd: gwaedawd

[1] Llyfr pob (rhyw) ddirgel: Pob rhyw lyfr dirgel
[2] Emanuel
[3] A ddwg (y) Raphael iw roi i adda
[4] Pan ydoedd yn hen: Pan oedd ym mreſen
[5] Yn nwfr Iorddonen
[6] Hyd tros i ddwyen yn i ddyfrweſtva
[7] Dau bump deg (ag) wyth: Dau un deg ac wyth
[8] Y bu hi yn ymlwyth: Y bu yn ymdwyth
[9] Yn arwain ymſclwyth
[10] Maſcula femina: Maſgl a femina
[11] Ir ymddug Abel
[12] Ddiymweledigca: Yr homicida: Ddymwaredoca: I Araſynia: I Amifidia

Deuddeg

Digitized by Google

20. 21.

Deuddeg gweryddon [1]
Pedwar angylion [2]
Anvones Leiſon [3]
I lys Eva.

21. 22.

I ddangaws cannerth [4]
Rhag pob rhyw draſerth
Pan vai anghyvnerth [5]
Ar brygnata [6]

22. 23.

Dirvawr ovalon
A vu ar ddynion
Cyn cael arwyddion
Miſericordia

23. 16.

Or gwin ſinobl-rhudd [7]
A blanwyd ar heul-ddydd
Ar nos loer gynnydd
A gwymp luna [8]

24. 24.

E gavas [9] Moeſen
Rhag dirvawr angen [10]
Y tair gwialen [11]
Ar ddominica [12]

25. 25.

Ve gavas [1] Salmon
Yn Nhwr Babilon
Holl gelvyddydon [2]
Arca fœdera [3]

26.

Mawr gevais innau [4]
Yn vy mardd-lyvrau [5]
Holl gelvyddydau
Gwlad Europa

27. 27.

Och Dduw, mor druan
Y daw'r ddarogan [6]
Drwy ddirvawr gwynvan [7]
I lin Troea

28.

Sarſes gadwynawg
Valch annrhugarawg
A'i heſgyll arvawg [8]
O Sermania [9]

29. 29.

Hon [10] a oreſgyn
Holl Loegyr a Phrydyn [11]
O lan mor Llychlyn
Hyd Sabrina [12]

---

[1] Pymtheg o wryddon: Pedwar o angylion
[2] A phedwar angylion: A deuddeg gweryddon
[3] Anvones Layſon
[4] I ddangos nerth
[5] Pan ddel anghyfraith
[6] Ar bererindotta: Ar brinatra: Ar Brutania
[7] Gwin ſinobl rhudd
[8] Y gwimaluna: Ar gwin alpha
[9] Ef a gafas
[10] Y tair gwialen
[11] Rhaw dirfawr angen
[12] Ar ddominia

[1] Ef (E) a gafas
[2] Yr holl gelfyddydon
[3] Arca a ffecia: Gwlad Europa
[4] Ag a gafas inneu
[5] Yn fy mardd-gyfrau: Yn fy mhrifflyfrau
[6] Drwy ddirfawr gwynran (gyfrdan)
[7] Ydyw'r ddarogan
[8] Ai heſgyll ſefydlog: Ai heſgyll yn ewrog (arfog)
[9] Sarmania
[10] Hono
[11] Loegr a Phrydyn
[12] Yd yn Sabrina

Yna

Digitized by Google

30. 30.
Yna bydd Brython
Yn garcharorion [1]
Yn mraint alltudion
O Saxonia [2]

31. 31.
Eu ner a volant
A'u hiaith a gadwant
Eu tir a gollant
Ond gwyllt Walia

32. 32.
Oni ddel rhyw vyd
Yn ol hir benyd
Pan vo gogyhyd [3]
Y ddau draha

33. 33.
Yno caif Brython [4]
Eu tir a'u coron
A'r bobl eſtronion
A ddivlana

[1] Fal carcharonion
[2] Ir Saxonia: I Saxonia
[3] gogyd
[4] Yno y caiff Brython

34. 34.
Geiriau yr angel [1]
Am hedd a rhyvel
A vydd diogel
I Brytania [2]

35. 26.
Mi wn eu [3] cerdded
A'u twng a'u tynged [4]
A'u tro a'u trwydded [5]
Hyd ultima [6]

O'r haul i'r ddaiar o ddwvn i orchudd
Ond mi Taliesin nid oes cyvarwydd.

[1] Geiriau Emanuel: Geiriau Attanael
[2] I frutania: I lin Troia
[3] Mi a wn
[4] I tro ai trwydded
[5] I twng ai tynged
[6] Hyd ddydd ultima

DIVREGWAWD TALIESIN [1].

GORUCHEL Dduw golochir ym hob va [2]
Goruchel ei enwau yn hebrea [3]
Eli eloi ac adonai [4] ac o ac alpha [5]
Peryv nev parhaus gwrdda

Peris [1] paradwys yn gynnwys i'r rhai da
Ac ufern i'r rhai drwg a gwg i'w diva
Peris ef nef parhaus wrda
Parwydydd elvydd peris privdda [2]
O dan ac awyr a llyr a therra [3]
Can ni bwynt un unian tan a therra
Cadwynau dyrys o dir hyd ethera
Pwy namyn cyvrwys ai cyvrwyma [4]
A chynnil a chelvydd yn holi materia [5]
Achymmau helis o lemaria
Canys nid un anwyd ſer a therra

1. *Neu Ymddivregwawd; neu Bragawdgerdd Taliesin allan o Lyvyr y* Dr. J. Davies; *ſev adyſgriveniad allan o Lyvyr Daregan* Bodhenlli; *ac wedi ei chymharu gyda amryw lyvrau ereill.*

[2] Golochir ym mhob wa: a weddia ym mhob fa
[3] Goruchel glod ymhob da
[4] Omega
[5] Eli Eli Eloy ac Adoneia: Pater et homo O ac Alpha

[1] Peir
[2] Pa ryw dy elfydd a orug Agla:
[3] a ſyr a therra
[4] Nid oes ond cyfrwys au cyfrifa
[5] Yn holi matria: yn holi Maria

Nid

Digitized by Google

Nid maen nid haearn ai cadarna
Nid cors nid calav tudded ai cuddia [1]
Nid plwm trwm ei rifg ai gorwifga
Nid mettel o waith uvel ai cylchyna
Neus gwifgwys celvydd gwr a dwvr a ia [2]
Traethadur prophwyd pur ai traetha [3]
Ond celvyddyd Panton fempiterna
Pan ddywed tad Selyv yn pfalmodia
Quis tegit aqua fuperiora
Qui legis fcriptura
Neus gorwifgwys gwr celvydd nev oi noddva [4]
A fyr a fygnau a haul a lluna [5]
Peunydd cylch elvydd haul ai hwylia
Yn uchel odduchom i lleuvera [6]
Pum gwregys lluniws lluniedydd llawn-dda
Sicut in cœlo et in terra
Llawn yw y ddau eithav o eiry ac ia [7]
A rhag eu hoervel neb nis nefaa
Ail dau a ofoded o'r tu ifa' [8]
Yn llawn o yngres gwres igniffa
Pumed yw y pervedd [9] neb nis cyvannedda
Rhac maint tragwres haul yn ei redegva [10]
Oes na gwydd na dail na neb rhyw anivail
Y ddau o boptu y dyvu tymer da [11]
Gwres oddihwnt ac oervel oddima [12]
Peris Duw ddwy fynnawn cyvlawn eu da [13]

Fynnawn gwres yn awyr a haul yw ei hwylva [1]
A'r ail fynnawn a ddail yr eigiawn yn yma [2]
Peryv nev a beris pob da [3]
A berys preſent i blant Adda [4]
A beris paradwys yn gynnwys i'r fawl a vo da
Ac fern i'r rhai drwg er eu diva
A beris blwyddynoedd ac oefoedd a fecula [5]
Cyntav oes Addav [6] ac oes Eva
Eiloes oes Noe [7] a novies yn archa
Trydedd oes oes Abraham pen fydd [8] pater patriarcha
Pedwaredd oes oes Moefen o Egyptica [9]
A gavas y deuddeg fordd drwy Vari Rubia
A gavas gan geli voddi Pharona
A gavas [10] dengair deddv yn y dirweftva
Mewn dau davl vaen yn mynydd Sina
Pumed oes oes ddedwydd Davydd propheta
Chweched oes oes Iefu a hyd vrawd y para
Ac ynddi y proved [11] y propheſia
Dyvod o heppil [12] enwir Eva
Mal y daw o'r drain [13] blodau rofa

---

[1] Nid cors nid calaf rhudd er au kuddia
Nid calaf tudded au cuddia
[2] Neus gwifgwys celfydd gwr dwfr ag ia
[3] Prophwyd traethad per ai traetha:
Ar ol y ganlynol mewn un llyvr
[4] Neus gorwifgws gwr kelfydd nef ai noddfa
[5] Sugnau a fer a haul a luna
[6] oddiuchom lloer lleuuera
[7] o eira a ia
[8] Ail a ofoded or tu iffa
[9] Y pummded yw 'r perfedd
[10] rygotfa. Ll. P. P.
[11] Ar deau y fydd ardymyr da. Ll. P. P.
[12] Yr oerfel o'r tu hwnt a'r gwres o'r tu yma. Ll. P. P.
[13] Gorug dwy ffynawn cyflawn eu da: Peris Duw dwy ffynnawn gyflawn o dda (o eli dda)

[1] Fynawn wres yn uchel haul yw ei hwylva: a haul yn i hwyfla (hadva, ladva)
[2] Ac o'r trydydd fynnawn y dyellir eigiawn attan yma
Yr eil ffynnawn yn deil eigiawn attom yma
[3] Perus nef peris pob da
[4] Efa
[5] A beris oes ac oefoedd blwynyddoedd a fecula
[6] Oes oes Addaf
[7] Ar ail oes Noe
[8] Abram benffydd
[9] Pedwerydd oes Foefen ym mynydd fina
[10] Pan gavas
[11] Ac yna i proved
[12] Y doeth o heppil
[13] ar y drain

Mair

Mair wyry a ddyvu yn mru Anna [1]
Ac Ieſu a ddyvu o vru Maria
A'r nos y ganed Ieſu gwr a'n iachaa [2]
Y clywid [3] cor engylion nev yn canu gloria
In excelſis Deo et in terra
Dyvynwys elvydd i lawer da
Ac i'r tri brenin ſeren lucerna [4]
Tra vu Emanuel yn dawel yma
Gwnaeth gwyrthiau lawer a gweithredoedd da [5]
Gwnaeth ar y neithiawr Ieuan yn Galilea [6]
O'r dwvr y gwin melys [7] pan erchis Maria
Ev porthes pum-mil [8] ar y pumtorth bara
Mwy oedd o wargred nog a lewed [9] wrth vwyta
Cyvodes y vorwyn o'r domo clauſa
Cyvodes unmab mam [10] extra porta
Y ar ei elorwydd o'i orweddva [11]
Cyvodes Lazar [12]
Y dan y ddaiar
Brawd Mair a Martha
Ev treiddwys tonau
Heb geiſio llongau
Hyd y borthva
Ev a vu veddig [13]
I'r parlyſedig [14]
Yn ymyl porthig piſcina

[1] Mair wyrf a doeth o fry Anna
[2] Gwr an nertha
[3] I clywſpwd
[4] Ac i'r tri brenin ſerena
[5] Fo a wnaeth wyrthiau a llawer o dda
[6] Neithiawr yn Galalia
[7] O'r dwfr yn win melus
[8] Porthes y pum mil
[9] Nog a weled
[10] Gwraig
[11] Y pedwerydd dydd o'i wedd orweddfa. Ll. P. P.
[12] Sef cyfodes Lazar
[13] Fo fu feddyg
[14] I'r paralytig

Ev a vu veddig [1]
I'r clav nychedig
A ddoeth attaw hyd y dyrva
Ev gwarawd deillion [2]
Ev diddan cleivion [3]
A charcharorion
O bob clevyd a'u gorthryma
Nis cyvriv nebawd
Na'r holl vedyſawd
Byth nis traetha
A wnaeth ein rhiau
O anryveddodau
Hyd tra vu yma
O'r diwedd y dyvu [4]
Iachwyddawl Ieſu [5]
Hyd yn Ieroſolyma [6]
Y cymmerth crog a chethrau
A frewyllau ac angau
Y cymerth un mab Maria
I obrynu llawer o law ſatana [7]
Ev cyvodes y trydydd dydd o'i vedd orweddva [8]
Aca ddoeth at ei ddiſgyblon gwedi bwyta
Gwedi yſpaid dieuoedd [9] quadraginta
Neud o mewn nev y daeth pan ddaeth yma [10]
Mewn nev bu mewn y bydd mewn y mae etwa [11]

[1] Fo fu feddyg
[2] Gwaredawdd ddeillion
[3] Gwaredawdd gleiſion. Ll. P. P.
[4] Ac yn y diwedd dyfu
[5] Iachaaw Ieſu: Iachuſawl Ieſu. Ll. P. P.
[6] Seriſolyma
[7] Yny i cymerth cethreu
A dirfawr angeu mab Maria
Er dadbrynu ei lu o law ſatana
Ll. P. P.
[8] o'i orwedd fa
[9] hir
[10] Neud aeth men pan ddoeth:
Neu'r aeth men pan ddoeth yn y nef
i bu yn y nef i mae:
I nef ydd aeth mewn pan ddoeth yma
Ll. P. P.
[11] Mewn ydoedd mewn i bu mewn i mae etwa

Digitized by Google

A dyddbrawd y daw ev attam ni yma[1]
Ac a ddwg gantaw y ſawl ai cofa
Y caif Mihangel y ſaul a vo da
I obrynu gwlad nev ys ev y ſydd dda
Y gethern enwir a adewir yma
Y gethern y ſy wacth ni wnaethant ddim da
Y gethern a el i uſern gan Lucifer ydd a
Pwy a wyr pwy ynt, pwy a'u cofa[2]
Pwy onid cyvrwys a'u cyvriva
Gwae a gymerth bedydd
A chred a chrevydd
Ac ni ſevis yn dda[3]
Gwae berchenawg tir
Ni chynnalio ei wir[4]
Rhag un traha[5]
Gwae er gwerth gweini
A vo cyn trengi
Oni thrugaraa
Gwae hwynt penaethau
O chwant alavau
A dyr devodau
Ac a'u diva
Gwae ofeiriad byd
Ni angreiftia gwyd
Ni phregetha
Ni warcheidw ei gail[6]
Ac ev yn vugail
Nis areilia
Ni ddifer ei ddevaid[7]
Rhag bleiddiau Rhuveiniaid[8]
A'u fon glopa[9]

Gwae ev a vo ci
Cyn diwedd gweini
Erbyn tervyn trengi
Gwae ni thrugarha
Gwae ni chred i'r drindawd[1]
Gwae ni gynnydd cardawd
Ac ni thrugaraa[2]
Gwae a yſo bwyd
Gwae ni char olochwyd
Ni lavuria[3]
Gwae hwynt gynniviaid[4]
Ni garant eu henaid
Ni ddygymma[5]
Gwae a geiſio ei vryd[6]
Hyd tra vo mewn byd
Trwy drais a thraha
Gwae berchen da cybydd
Gwae leidyr difydd
O ledrata
Gwae a laddo dynion
Gwae a dyng anudon
Onis dywyca
Gwae berchen tavawd
A varno camvrawd[7]
Onis dilea
Gwae wrth gymydwg
A gynnalio gwg[8]
A wnel iddo ddrwg
Ac a ddwg ei dda
Gwae a ddyco tyſtiolaeth gam
Ar vab no vam[9]
Onis penytia

---

[1] Attam yma
[2] *Nid ynt y 6 ban rhagvlaenawl yn.* Ll. P. P.
[3] Ac nis ceidw yn dda
[4] Ni cheidw ei wir. Ll. P. P.
[5] Rhag y traha: Rhag i ddifa. Ll. P. P.
[6] Gwae ni ddiffer ei gail: Gwae ni warcheidw ei gail. Ll. P. P.
[7] Gwae ni ddiffer (cheidw) ei ddefaid. Ll. P. P.
[8] rhibynniaid: rubanniaid: rybynniaid. Ll. P. P.
[9] A chyffes dda: Ai ffon glwppa

[1] Gwae ni weiniaid ſafawd
Gwae ni chred i'r drindawd
Gwae ni chynnydd kerdawd, Gwae ni thrugarha:
[2] Gwae a ddwg treſtad gweddw a gwan onis adfera Ll. P. P.
[3] Gwae a ys bwyd, Ni chan golochwyd Gwae ni lafuria. Ll. P. P.
[4] Gwnnifiaid: gweiniaid: gweinifiaid. Ll. P. P.
[5] Ni ddegyma
[6] Gwae a gaſclo golud.
[7] Cyn yſcar ai gnawd. Ll. P. P.
[8] Gwae a gynhalio gwg wrth ei gymydawg. Ll. P. P.
[9] Ar fab Abraham: Ar fab I fam

Gwae

Digitized by Google

Gwae ddigaſog ſaint
Ni chynnal eu braint
Nis addola [1]
Gwae yn erbyn anghau
A wnel [2] pechodau
Nis cyfeſa
Gwae erbyn dyddbrawd
Ni choſpo ei gnawd
Ac am ei briawd
Ni phrydera
Gwae ev a gynnydd
Gogan a chelwydd
Cyn ei elorwydd
Onis gogela [3]
Gwae a gynnail arnaw
Ac a ddwg attaw
Ar ni vo yn eiddaw
Gwae a yſpail tud [4]
A gynnalio golud [5]
Oni gyvnewita
Gwae a ddyco trevtad
Gweddw ac ymddivad
Onis cyvrana [6]
Gwae a orthrymo ar wan [7]
Ai cawdd ac a ddwg ei ran
Onis advera [8]
Gwae ni garo Duw
Gwae a gaſao dyn [9]
Gwae ai diva
Gwae a gynnail bar
Yn ei galon wrth ei gar [10]
Ac ai caſaa
Gwae berchenog bwyd
Ac a gaeo ei glwyd
Ac ni alwo bwyſt
Wrth ei vwyta
Gwae a ladd bendevig
Gwae a wel ſychedig
Nis diſycha

[1] Yn Sabbatha. Ll. P. P.
[2] A folo: a wnelo
[3] *Pennill o* L. P. P.
[4] Gwae a gynnail tud
[5] Gwae a gynnydd golud
[6] *Pennill o* L. P. P.
[7] Gwae a orthrymo ar weddw a gwan
[8] Onis cyfranna
[9] Gwae ni gaſſa dyn
[10] Wrth gar

Gwae berchen cyvoeth
A welo lednoeth
Onis cuddia
Gwae ni roddo letty
A than a gwely
I beregrina [1]
Gwae a gawdd gwirion
Gwae ni ddiddan cleivion
A charcharorion
Nis govwya [2]
Gwae ev pan aned
A ddwg ei weithred
Yn inferna
Gwae hwynt y gethern [3]
A wladycha ufern [4]
Byth wedy yma [5]
Man y mae [6] ubain
Man y mae [6] llevain
A llawer pla
Man y mae [6] griddvan
Man y mae [6] poethvan
Heb eſgorva
Man y mae [6] deincryd
Man y mae [6] anwyd
Ac eiry ac ia
Ac nad oes [7] dadolwch
Nac edivarwch
Vyth wedi yma
Archav arch i'r Mab rhad ac i'r Tad da
Trugaredd y Drindawd a drugarhaa
Cyn myned yn medd i'm gorweddva [8]
Llwyr edivarwch tud cyn elwyv oddiyma
Ar a veddyliais
Ar a ddigonais
O drais a thraha
Cael i'm drugaredd a diwedd da [9]

[1] I bererina
[2] Nis llawenha
[3] Gwae 'nt hwy y gethern: Gwaenhwy y gethern
[4] A fynnant uffern
[5] Yn y Rathydra
[6] Yn i mae
[7] Man nid oes
[8] Cyn myned i'm bedd ar (a'm) diwedd orweddfa
[9] *Ban o* L. P. P.

TALIESIN †

† Ionas Athraw o Vynyw ai cant. medd hen Lyvyr Darogan Bodhenlli.

Digitized by Google

CYFFES TALIESIN.

BENEDICITE Dominus [1] drwy nerth Ieſu fab Alpha
I'r wyf yn cydnabod [2] i Dduw ar Drindod gorucha
Fy mod yn wir pechadur ir penadur [3] cidarna
O air meddwl a bryd a bywyd anmherfeithia
Camdreulio fy mhum ſynwyr mewn cyferwyr [4] a thraha
Ac arfer [5] or ſeith brifwyd heb boenyd na dirweſtfa
Eſceuluſo iawn fuchedd a ſaith rinwedd Eccleſia
Miſerere mei Deus iti f'arglwydd [6] crfynia
Ieſu er dy bum archoll am hyn oll [7] ir archa
Maddeu fy holl gamwedd cyn myned i orweddfa
Pan ddel angeu im calon ac oer loeſion a chrynfa
Dwyn poenyd tros fy mhechod a rhoddi [9] nis galla
Efrydd mud byddar [10] a dall ac anghall fydda
Am cynghorau [11] am tryſor am anwylyd [12] adawaf
Am gweithredoedd [13] am canlyn am gelyn am cyhudda
Pan ddelwyf i borth y fonwent y bretent adawaf
Ar a welais y gerais oll a ddigaraf [14]
Fy ngwely a wnair mewn gro a rhwymo fy nwy adaf [15]
A chluſtog faen dan fy mhen a thudded pren amdanaf
Am gado wna fy ngheraint ymmyſg [16] ilyfaint im bwyta
Am yſbeilio om dâ byd a bwrw gweryd arnaf
Am gweithred am canlyn am gelyn am cyhudda [17]
Pwy yna ſydd oludog ond y tywyſog penaf
Arglwydd er dy bum archoll am hyn ith weddiaf [18]
Am hyn Duw gogoned cyn fy myned oddiyma
Pen teyrn y deyrnedd dy drugaredd a archaf [19]

---

[1] Benedicte Domine. Ll. P. P.
[2] Ir wy'n cydnabod. Ll. P. P.
[3] Bechadur im pennadur. Ll. P. P.
[4] Seguryd. Ll. P. P.
[5] Ymarfer. Ll. P. P.
[6] itti Ieſu yr. Ll. P. P.
[7] iti oll. Ll. P. P.
[8] Cyn fy niwedd orweddfa. Ll. P. P.
[9] am fy mhechod a rhoi cerdod. Ll. P. P.
[10] Efrydd byddar a dall. *Arall.*
[11] Am hanwylyd. Ll. P. P.
[12] am cynghor a. Ll. P. P.
[13] Fy ngweithredoedd. Ll. P. P.
[14] Or holl dda byd a welais ac a gerais nis caraf. Ll. P. P.
[15] Am gwely a wnair mewn gro am rhwymo a wnair yna. Ll. P. P.
[16] Yno i gedy fy ngheraint fi ymhlith. Ll. P. P.
[17] *Nid yw hon yn* Ll. P. P.
[18] *Nid yw hon yn* Ll. P. P.
[19] trugaredd a archaf. Ll. P. P.

YMA Y TERVYNA BARDDONI TALIESIN.

Digitized by Google

CANIADAU

LLYWARCH HEN.

MARWNAD GERAINT AB ERBIN, TYWYSAWG DYVNAINT[1].

PAN aned Geraint oedd agored pyrth nev
Rhoddai[2] Grist a arched
Pryd mirain Prydain ogoned[3]

Moled pawb y rudd Eraint
Arglwydd molav innau Eraint
Gelyn i Sais car i saint

Rhag Geraint gelyn dyhad[4]
Gwelais i veirch cymmrudd o gad[5]
A gwedy gawr garw bvylliad

Rhag Geraint gelyn cythrudd[6]
Gwelais i veirch tan gymmrudd[7]
A gwedy gawr garw achludd

Rhag Geraint gelyn ormes[9]
Gwelais meirch can eu crees
A gwedy gawr garw achles[10]

Yn Llongborth gwelais drydar
Ac elorawr yn ngwyar
A gwyr rhudd rhag rhuthr esgar

Yn Llongborth gwelais i wythaint
Ac elorawr mwy no maint
A gwyr rhudd rhag ruthr Geraint

Yn Llongborth gwelais waedfrau
Ac elorawr rhag arvau
A gwyr rhudd rhag ruthr angau

Yn Llongborth gwelais i ottoew[1]
Gwyr ni giliynt rhag ovn gwaew[2]
Ac yved gwin o wydr gloew

Yn Llongborth gwelais i vygedorth
A gwyr yn godde amhorth
A gorvod gwedi gorborth

Yn Llongborth gwelais i arvau
Gwyr a gwyar yn dineu
A gwedi gawr garw adneu

Yn Llongborth gwelais gymminad[3]
Gwyr yn ngryd a gwaed ar iad
Rhag Geraint mawr mab ei dad

Yn Llongborth gwelais drabludd
Ar fain brain ar goludd[4]
Ac ar gran cynran man-rudd[5]

Yn Llongborth gwelais i brithred
Gwyr ynghyd a gwaed ar draed[6]
" A vo gwyr i Eraint bryfied !"

---

[1] *Ll. arall:* Marwnad Geraint ab Erbin: Canu o Eraint ab Erbin. Tri Llyngesawg Ynys Prydain: Geraint ab Erbin; Gwenwynwyn ab Nav; a March ab Meirchiawn.

[2] Rhoddi. Ll. P. P,

[3] wogoned (fagoned) Ll. P. P.

[4] Glyn dihat: Glynn dihat. *Arall.*

[5] Gweleis y veirch kymrut o gat; *neu,* crumeud

[6] Gelyn cystudd

[7] gymryd, neu gymryud, neu grymrudd. I gweleis i meirch can crymrudd. Ll. P. P.

[8] guawr, gwa

[9] gelein ormes

[10] Achlees (aches) Ll. P. P.

[1] otteu, ottew, godde, goddoew

[2] A gwyr ni chilynt (gyllynt, gylyn) rac gwaew.

[3] gymynad, gymmanat, (i gwelis gymynad), *Nid yw y pennill hwn yn y* Ll. C. *onid yw yr hwn a ganlyn, yn vyr o vraich yr un un, yr hwn sydd hevyd yn y* Ll. Du.

Yn Longborth gwelais gymmynad
Porthid gniv pob cynniviad

[4] Eruein brein ar golud. Ll. P. P.

[5] Ac ar grawn Cynran madrudd

[6] Gwyr yggrit a gwaet am draet Ll. P. P.

Yn

Digitized by Google

Yn Llongborth gwelais vrwydrin [1]
Gwyr ynghyd [2] a gwaed hyd ddeulin
Rhag rhuthr mawr mab Erbin [3]

Yn Llongborth y llas Geraint
Gwr dewr o goettir Dyvnaint [4]
Wyntwy yn lladd gyd a's lleddaint [5]

Yn Llongborth llas i Arthur [6]
Gwyr dewr cymmynynt a dur [7]
Ammherawdyr llywiawdyr llavur

Oedd re redaint dan vorddwyd Geraint
Garhirion grawn hydd
Rhuthr goddaith [8] ar ddifaith vynydd

Oedd re redaint dan vorddwyd Geraint
Garhirion grawn odew [9]
Rhuddion ruthyr eryron glew

Oedd re redaint dan vorddwyd Geraint
Garhirion grawn wehyn [10]
Rhuddion ruthyr eryron gwyn

Oedd re redaint [1] dan vorddwyd Geraint
Garhirion grawn voloch [2]
Rhuddion ruthr eryron coch

Oedd re redaint [3] dan vorddwyd Geraint
Garhirion grawn eu bwyd [4]
Ruddion ruthr eryron llwyd

Oedd re redaint [5] dan vorddwyd Geraint
Garhirion grawn addas
Rhuddion rhuthyr eryron glas.

Oedd re redaint [6] dan vorddwyd Geraint
Garhirion grawn vagu [7]
Ruddion rhuthr eryron du

Oedd re redaint [8] dan vorddwyd Geraint
Garhirion grawn gwenith [9]
Ruddion ruthr eryron brith [10]

Oedd re redaint [11] dan vorddwyd Geraint
Garhirion grawn anchwant [12]
Blawr blaen eu rhawn yn ariant [13]

---

[1] Ryw drin

[2] Gwyr ruthr, gwyr yſgryt

[3] Onawr mab Erbin. Ll. P. P.

[4] Gwyr dewr, o Godir (o Odir) Dyfnaint. Ll. P. P.

[5] A chyn ry lleddid hwy (we) lladdyſſeint

[6] Yn Llongborth gweleis i Arthur. Ll. P. P.

[7] Cymynt o dur

[8] Twrv goddaith

[9] Grawn odeu; neu, Grawn o dew

[10] Vehyn

[1] Oedd re rereint, Ll. P. P.

[2] boloch. Ll. P. P.

[3] Oedd re rereint. Ll. P. P.

[4] Grawn eubwyd

[5] Oedd re rereint. Ll. P. P.

[6] Oedd re rereint. Ll. P. P.

[7] grawn ae bu. Ll. P. P.

[8] Oedd re rereint. Ll. P. P.

[9] Grawn wenith

[10] eryron blith. Ll. P. P.

[11] Oedd re rereint. Ll. P. P.

[12] gran awchwant. Ll. P. P.

[13] Blair blaen eirion yn ariant
Glaur blaen i rawn yn ariant
Ll. P. P.

MARWNAD

Digitized by Google

MARWNAD URIEN REGED.

DYMCYVARWYDDIAD ynhwch dywal [1]
Baran yn nghyvlwch [2]
Gwell yd lladd nog yd ydolwch

Dymcyfarwyddiad yn hwch [3] dywal
Dywedydd yn nrws Llech
" Dunawd vab Pabo ni thech "

Dymcyfarwyddiad ynhwch dywal chwerw [4]
Blwng chwerthin mor ryvel dorvloeddiad
Urien Reged greidiawl gravel

Eryr gal ynhwch glew hael [5]
Ryvel goddig buddig vael
Urien greidiawl gavel [6]

Gavael Eryr Gal ynhwch [7]
Berchen enawr
Cell llyr cain ebyr gwyr glawr

Pen a borthav o vy nhu [8]
Bu cyrchyniad rhwng deu-lu [9]
Mab Cynvarch balch bieuvu

Pen a borthav ar vy nu Pen Urien
Llary llyw ei lu [3]
Ac ar ei vron wen vran ddu

Pen a borthav mywn vy nhrys pen Urien
Llary llywai lys [4]
Ac ar ei vron wen bran ai hys

Pen a borthav i'm neddair [5]
Eryr echwydd oedd ni gair [6]
Teyrn-vron treuliad gynniwair [7]

Pen a borthav tu morddwyd
Oedd yſgwydd ar ei wlad oedd olwyn yn nghad
Oedd cledyr cywlad [8] rhwydd [9]

Pen a borthav ar vy nghledd
Gwell ei vyw nog yn ei vedd
Oedd dinas i henwredd [10]

---

[1] Dym kywarwydyat unhuch dywal. Ll. Du.
Dim cyfarwyddiad yn Hwch dywal. Ll. C.

[2] Barau ynghyfolch ; *neu*, Baran ygkyouluch.

[3] Dymkyuarwydyat unhwch. Ll. P. P.

[4] Dymkywardyat unhuch dywal
Chwerthin mor ryvel dorvloedyat
Urien Reged greidyaul gravel(gauel) Ll. Du.
Dim cyfarwyddiad yn Hwch ddywal, chwerw
Blwng chwerthin mor rhyfel
Darfloeddiad Urien Reged graiddiol. Ll. C.

[5] Graiddiol eryr gal yn Hwch gleu haul rhyfel
Goddig buddig fael
Urien greiddiol gafael. Ll. C.

[6] Urien grudyawl gavael. Ll. Du.

[7] Eryr gal unhuch berchen enaur
Kell llyr ebyr guyl (glwyr) glaur

[1] Pen a borthav a untu ; *neu*, a bu tu. Ll. Du.
Pen a borthav a ynty. Ll. C.

[2] By kyrch ynat rug deutu. Ll. Du.

[3] Pen a borthav ar vyntu
Pen Urien llary llyu eilu. Ll. Du.

[4] Llary llyw eu llys. Ll. C.

[5] Fedeir. Ll. C.

[6] Yryr echwydd aed vugeil ; neu yrr-echwyd, yr echwyd oed uugail, &c.
Yr erechwydd aed nu geil. Ll. C.

[7] Genweir. Ll. C.

[8] Oedd cledyv cad cywlad ; *neu*, Oed cledyr cad cywlad. Ll. Du.

[9] Oedd yſgwyd ar ei wlad,
Oedd owyn ynghad cywlad rwydd. Ll. C.

[10] Gwell y vyu noc yt y ved
Oedd dinas y henured. Ll. Du.

Pen

Pen a borthav o Godir Penawg [1]
Pellyniawg ei luydd [2]
Urien geiriawg glodrydd

Pen a borthav ar vy yfgwydd
Ni'm arvollai waradwydd [3]
Gwae vy llaw lladd vy arglwydd

Pen a borthav ar vy mraich
Neus gorug o dir Brynaich [4]
Gwedy gwawr elorawr veirch

Pen o borthav yn angad vy llaw
Llary udd llywiai wlad [5]
Pen poft Prydain ryallad

Pen a borthav o du pawl
Pen Urien udd dragonawl
A chyd del dydd brawd ni'm tawr

Pen a borthav a'm porthes
Neud adwen nad arvylles [6]
Gwae vy llaw lle 'm digones [7]

Pen a borthav o du Rhiw [8]
Ac ei enau ewyn vriw gwaed [9]
Gwae Reged o heddiw

Ni thyrvis vy mraich rhygarddwys vy ais [1]
Vy nghalon neu'r dores [2]
Pen a borthav a'm porthes

Y gelain veinwen a oloir heddiw [3]
A dan bridd a main
Gwae vy llaw lladd tad Owain

Y gelain veinwen a oloir heddiw
Ynmhlith pridd a derw
Gwae vy llaw lladd vy nghevynderw

Y gelain veinwen a oloir heno
A dan vain ai dewid [4]
Gwae vy llaw llam rym tyngid [5]

Y gelain veinwen a oloir heno
Ynmhlith pridd a thywarch
Gwae vy llaw lladd mab Cynvarch

Y gelain veinwen a oloir heddiw
Dan weryd ac arwydd
Gwae vy llaw lladd vy arglwydd

Y gelain veinwen a oloir heddiw
A dan bridd a thywawd
Gwae vy llaw llam rym daerawd

Y gelain veinwen a oloir heddiw
A dan bridd a main glas
Gwae vy llaw llam rym gallas [6]

Y gelain veinwen a oloir heddiw
A dan bridd a dynad
Gwae vy llaw llam rym gallad

---

[1] Godir pennauc; neu, Gorddir pennog
[2] Penynllawch y luyd. Ll. Du.
[3] Ny marfyllai war at wydd. Ll. C.
[4] Nys goruc o dir Bryneich (Odir Bryneich). Ll. C.
[5] Llaryud (llaryaid) llywyei wlat. Ll. C.
Llarywydd llyw ei wlad. Ll. C.
[6] Neut atuen nat ar vylles. Ll. D.
Neud adwen nad yrfylles (ar y lles) Ll. C.
[7] llym digones. Ll. P. P.
[8] O dy Riu. Ll. Du.
O ddu Riw. Ll. C.
[9] Ac y eneuriw gwaet. Ll. Du.
Ac y eneo ewynnhiw gwaid. Ll. C.

---

[1] Ny thyr vis vymbreich rygarduys vy eis. Ll. Du.
Ny thyrrwys fy mreich rygardwys fy ais. Ll. C.
[2] Neut dorres; neu, Neur dorreis
[3] A oleuir heddyw
[4] Aedeuit; neu, a dewyd (a edewit)
[5] Llad rym tyghit; neu Llamryn tynged
[6] Llam ryn gallas. Ll. Du.

Anoeth

Digitized by Google

Anoeth byd brawd bu yn cynnull [1]
Am gyrn buelin am drull [2]
Rhebydd viled Reged dull [3]

Anoeth byd brawd bu yn cynnwys [4]
Am gyrn buelyn amwys [5]
Rhebydd viledd Regedwys [6]

Handid Eurddyl avlawen henoeth [7]
A lluoſydd amgen
Yn Aber Lleu lladd Urien [8]

Ys triſt Eurddyl o'r drallawd heno
Ac o'r llam a'm daerawd [9]
Yn Aber Lleu lladd ei brawd

Dyw Gwener gwelais i ddiwyd mawr [10]
Ar vyddinawr bedydd [11]
Haid heb vodrydav hy bydd [12]

Neu'm rhoddes i Run ryvelvawr [13]
Cant haid a chant yſgwydawr
Ac un haid oedd well pell mawr [14]

[1] Annoeth byd braut buyn kynnull. Ll. Du.
Annoeth byd brawd yn cynnydd. Ll. C.
[2] Amgyrn buelyn am drull (amdrull) Ll. C.
[3] Rebyd vilet (*neu*, wyled) Reget dull
[4] Annoeth bydd (neu, byd) brawd bu yn (bwyn) cynwys. Ll. C.
[5] Amgyrn buelyn a mwys. Ll. C.
[6] Rhebydd filed Rhegethwys. Ll. C.
Rhebyd vilet regeduis (*neu*, rededwys). Ll. Du.
[7] Handit euyrdyl (*neu*, evyrddyl) avlauen. Ll. Du.
[8] Yn Aber Lley lladd Urien. Ll. C.
[9] Ac or llam amdaerawt.
[10] Gweleis y divyd mawr; *neu*, difydd; *neu* ddinydd mawr. Ll. Du.
Gweleis i ddiwyd mawr. Ll. C.
[11] betit, bedit, *neu* bedydd
[12] Hubydd. *Ll. Du.*
Heid heb vodrydav hubyd. Ll. Du.
Heid heb fodrydau hy byd. Ll. C.
[13] Neu rivedliawr; *neu*, ryfeddfawr; *neu* rhyfeddliawr
[14] Ac un oedd well pell mawr. Ll. C.

Neu'm rhoddes i Run rwyv iolydd cantrev [1]
A chant eidionydd [2]
Ac un rodd oedd well nog ydd [3]

Yn myw Rhun reawdyr dihedd [4]
Dyrain enwir enbydedd [5]
Heiyrn ar veirch enwiredd

Mor yw gogwn vy anav [6]
Arglyw pob un yn mhob hav
Ni wyr neb nebawd arhav [7]

Pwyllai Dunawd [8] marchawg gwain
Er echwydd [9] gwneuther celain
Yn erbyn cryſaid Owain [10]

Pwyllai Dunawd ydd preſen [11]
Er echwydd [12] gwneuthur cadwen,
Yn erbyn cyvryſedd Paſcen.

Pwyllai Wallawg marchawg trin
Erechwydd [13] gwneuthur dyvin
Yn erbyn cyvryſedd Elphin.

Pwyllai Vran vab y Mellyrn [14]
Vu'n diol i loſgi vy ffyrn [15]
Blaidd a vygai wrth ebyrn [16]

[1] Rhwyfydydd cantref. Ll. C.
[2] A chant eudyonyd. Ll. Du.
[3] Ac un (rod) oedd well nogyd. Ll. Du.
[4] Rheawdyr dyhedd; *neu*, creaudyr dyhed
[5] Dyrein enwir eu bydedd (*neu*, enbydded). Ll. Du.
Direin enwir eu bydedd. Ll. C.
[6] Mor vi gogun vy anaf. Ll. Du.
Mor yw gogwn fy arnaf (*neu*, arwaf). Ll. C.
[7] Arnaf.
[8] Pwyllic Dunawd; *neu*, Pyllei Dunawd
[9] Erechwydd
[10] Cryſoedd Owein; cryſſed, *neu*, cyfryſedd Owain
[11] Pwyllic Dunawd, ud preſen.
[12] Erechwyd
[13] Erechwyd
[14] Melfyrn; *neu*, melhyrn. Ll. Du.
[15] Vyn Dihal lloſgi uy ffyrn. Ll. Du.
[16] Bleid ullgei (fugai; vugel; milgi) with Ebyrn. Ll. Du.

Digitized by Google

Pwyllai Vorgant ev a'i wyr
Vu'n diol i loſgi vy nhymmyr [1]
Llug a gravai wrth glegyr [2]

Pwyllais i pan las Elgno
Frowyllai lavyn a reiddio Pyll [3]
A phebyll o'i vro.

Eilwaith gwelais gwedy gweithien [4]
Aur yſgwyd ar yſgwydd Urien [5]
Bu ail yno Elgno hen

Ar erechwydd ethyw gwallt [6]
O vraw marchawg yſguall [7]
A vydd wrth Urien arall [8]

Ys moel vy arglwydd er evras gwrth [9]
Ni's car cedwyr ei gas [10]
Lliaws gwledig rhydreulias

Angerdd Urien is agro genyv [11]
Cyrchyniad yn mhob bro
Yn wyſc Llovan Llawddifro [12]

Tawel awel ti hirglyw [13]
Odid a vo moledyw
Nam Urien cen nid yw

Llawer ci geilic a hebawc wyrenic
A lithiwyd ar y llawr
Cyn bu Erlleon llawedrawr [14]

[1] Uyn dihol lloſgi uyn tymyr. Ll. Du.
[2] Llye a gravei wrth Glegyr. Ll. Du.
[3] Ffrouyllei lavyn o reidyoPyll. Ll. Du. Ffrowylle lafyn ar eiddo (ereidyo) Pyll. Ll. C.
[4] Gweleis i gwedy gweithieu. Ll. Du.
[5] Uryein. Ll. Du.
[6] Ar erethuyd (erechuyd) ethyw guallt (guall). Ll. Du.
[7] Yſgueill; ys gweill, yſgweill.
[8] A fydd fyth Urien arall. Ll. C.
[9] Ys moel yn fy arglwydd yr (ys) euras gwrth. Ll. C.
[10] Nys car cadwyr y gas. Ll. Du.
[11] Ys a gro (agro) gennyv
[12] Yn uiſc lovan law diffro. Ll. Du. Yngwiſc Louan law divro. Ll. P. P.
[13] Tauel auel ty (fu) hirglyu. Ll. Du.
[14] Cyn by Erlleon llauedraur. Ll. Du. Cyn y bu Erlleon Llyweddriawr. Ll. C.

Yr aelwyd hon a'i goglud gawr, [1]
Mwy gorddyvnaſai ar ei llawr
Medd a meddwon eiriawr [2]

Yr aelwyd hon neu's cudd dynad
Tra vu vyw ei gwarcheidwad
Mwy gorddyvnaſai eirchiad

Yr aelwyd hon neu's cudd gleſin
Yn myw Owain ac Elphin
Breuaſai ei phair breiddin [3]

Ar aelwyd hon neu's cudd callawdyr llwyd
Mwy gorddyvnaſai am ei bwyd
Cleddyval dywal diarſwyd

Yr aelwyd hon neu's cudd caen vieri [4]
Coed cynneuawg oedd iddi [5]
Gorddyvnaſai Reged roddi

Yr aelwyd hon neu's cudd drain [6]
Mwy gorddyvnaſai ei chyngrain
Cymmwynas cyweithas Owain [7]

Yr aelwyd hon neu's cudd myr [8]
Mwy gorddyvnaſai babir gloyw
A chyveddau cywir

Yr aelwyd hon neu's cudd tavawl [9]
Mwy y gorddyvnaſai ar ei llawr
Medd a meddwon eiriawl

Yr aelwyd hon neu's cladd hwch
Mwy gorddyvnaſai elwch gwyr
Ac am gyrn cyveddwch [10]

[1] Ae goglyd gawr; *neu*, ai goglud gawr. Ll. C.
[2] Eiriawl. Ll. C.
[3] Berwaſſei ei phair breiddin. Ll. Du. Berwaſſei ei pheir breid din. L. P. P.
[4] Neus cud cein vieri coed. Ll. Du.
[5] Cynnevaut oed idi. Ll. D.
[6] Yr aelwyd hon ſai ddrein.
[7] Cymmwynas, cymdeithas Owein. Ll. C.
[8] Neus cyd myr
[9] Neus cyd tafawl. Ll. C.
[10] Ac amgyrn cyfeddwch. Ll. C.

Yr

Yr aelwyd hon neu's cladd cywen
Ni's eiddiganai angen[1]
Yn myw Owain ac Urien

Yr yſtwfwl hwn a'r hwn draw
Mwy gorddyvnaſai amdanaw
Elwch llu a llwybyr anaw [2]

[1] Ni eiddiganei angen. Ll. C.

[2] A Lluybyr arnaw. Ll. C. & L. Du.

MARWNAD CYNDDYLAN AB CYNDRWYN.

SEVWCH allan vorwynion a ſyllwch
Werydre Cynddylan
Llys Pengwern neud tandde
Gwàe ieuainc à eiddynt brodre [1]

Un pren â gwyddvid arno [2]
O dianc ys odid [3]
A vyno Duw dervid [4]

Cynddylan calon iaen gauav
A wânt Twrch trwy ei ben [5]
Ti a roddaiſt cwrwv Tren [6]

Cynddylan calon goddaith wanwyn
O gyvlwyn am gyviaith [7]
Yn amwyn Tren, trev ddifaith

Cynddylan bevyr boſt cywlad [8]
Cadwynawg cyndyniawg câd [9]
Amyſgai Tren[10] trev ei dâd

Cynddylan vyvyr-bwyll o vri [1]
Cadwynawg, cyndyniawg llu
A myſgai [2] Tren hyd tra vu

Cynddylan calon milgi
Pan ddiſgynai yn nghymhelri câd
Celanedd a laddai

Cynddylan calon hebawg
Buddai'r enwir cynddeiriawg [3]
Cenau Cyndrwyn cyndyniawg

Cynddylan calon gwyth-hwch [4]
Pan ddiſgynai yn mhriv-lwch câd [5]
Celanedd yn ddeu-drwch

Cynddylan gulhwch gynniviad llew
Blaidd ddylyn ddiſgyniad [6]
Ni adver Twrch trev ei dâd

Cynddylan hyd tra attad
Ydd adai ei galon mor wy'ad
Gantaw mal y twrwv i gâd [7]

Cynddylan Powys borfor wych yt
Cell eſbyd bywyd ior [8]
Cenau Cyndrwyn cwynitor

[1] Gwae ieuanc a eiddyn brodyrdde (*neu*, brodyrde.) Ll. Du.

[2] Unpren a govit arnau.

[3] O diemic yr odit.

[4] Ac a fynno Duw derffid.

[5] A unant turch truy y benn.

[6] Cu (tw) a rodeiſt curuf (yr kwrwf, twrwf) Trenn.

[7] O gyfly yn amgyfieith.

[8] Bwyrboſt kyulat.

[9] Cildynnauc cat.

[10] A myſcei (myſce, amugſei) tren; *neu*, A mucſei Tren.

[1] Cynddylan vyvyrbwyll (bevyrbwyll) off ri (ry.) Ll. Du.

[2] A muſcei; a mycſei; *neu*, amugſei.

[3] Buddair, (*neu*, Bu tair) enwir cynddeiriawg.

[4] Cynddylan callon guythhuch.

[5] Priffwch cad.

[6] Llei (blai) dilyn dis gynnat.

[7] Mal y guruf y gat (y gwrf a gat.)

[8] Cell a byt bywyt ior.

Cynddylan

Digitized by Google

Cynddylan wyn vab Cyndrwyn
Ni mâd wiſg baryv am ei drwyn [1]
Gwr ni bu gwell no morwyn [2]

Cynddylan cymmwyad wyt [3]
Ar meithyd na veddyliwyd [4]
Am drebull tull dy yſgwyd [5]

Cynddylan cae di y rhiw
Er yddaw Lloegyrwys keddiw [6]
Amgeledd am un nid gwiw [7]

Cynddylan cae di y nen [8]
Yn i ddaw [9] Lloegyrwys drwy Dren
Ni elwir coed o un-pren [10]

Gan vy nghalon i mor dru
Cyſſylltu yſtyllod du
Gwyn-gnawd Cynddylau cynran canllu [11]

Yſtavell Cynddylan ys tywyll heno
Heb dân heb wely
Wylav dro [12] tawav wedy

Yſtavell Cynddylan ys tywyll heno
Heb dân heb ganwyll
Namyn Duw pwy a'm dyry pwyll

Yſtavell Cynddylan ys tywyll heno,
Heb dân heb oleuad
Eiid amdaw am danad

Yſtavell Cynddylan ys tywyll ei nen
Gwedy gwên gyweithydd
Gwae ni wna da a'i dywydd [13]

Yſtavell Cynddylan neud aethwyd heb wedd [1]
Mae yn medd dy yſgwyd [2]
Hyd tra vu ni bu doll glwyd

Yſtavell Cynddylan ys digarad heno
Gwedy 'r neb pieuvad [3]
Wi o angau byr a'm gad [4]

Yſtavell Cynddylan nid eſmwyth heno [5]
Ar ben Careg Hydwyth [6]
Heb nêr heb niver heb ammwyth

Yſtavell Cynddylan ys tywyll heno [7]
Heb dân heb gerddau
Dygyſtudd deurudd dagrau

Yſtavell Cynndylan ys tywyll heno
Heb dân heb deulu
Hidyl mau yd gynu [8]

Yſtavell Cynddylan a'm gwân ei gweled [9]
Heb döed heb dân [10]
Marw vy nglyw byw my hunan [11]

Yſtavell Cynddylan ys peithiawg heno [12]
Gwedy cedwyr-voddawg
Elvan Cynddylan Caeawg. [13]

Yſtavell Cynddylan ys oergrai heno
Gwedy y parch a'm buai
Heb wyr heb wragedd a'i cadwai

---

[1] Fy mad-wiſc baraf am ei drwyn.
[2] Gwr ny les gwell no morwyn.
[3] Cymoyt (cynwuyt) wyt.
[4] Ar meithyd na vedylyuyt (bydylwyt) Armeitud na bydy lwyd. Ll. P. P.
[5] Am drebwll twll dy yſgwyt.
[6] Yr ydau (yny daw) Lloegrwys hediw.
[7] Nid yw gwiw; *neu*, nid iw; *neu*, nydiu.
[8] Cae di dy kenn.
[9] Yng ddaw; *neu*, yn y dau.
[10] Ny elvir coel o unpren. Ll. Du.
[11] Cyngran canllu.
[12] Wylav wers. Ll. P. P.
[13] Ae dyvyd; *neu*, Ae dywydd.

[1] Aethuyt heb ued.
[2] Mae ym bed dy yſcuyt (aſcwyt).
[3] Guedy'r neb pieu vat.
[4] Owi a angeu byr im gad; *neu*, Wi a agheu byr am gat.
[5] Neud eiſinwydd heno.
[6] Carreg hydwydd (hytuyth.)
[7] Stavell Gyndylan yſtywyll heno.
[8] Hidyl ineu ytgynnu. Hidyl men yt gynnu. Ll. P. P.
[9] Yſtavell Cynddylan amgen ei gweled
[10] Heb doeth heb dan. Ll. C. Heb doet heb dan. Ll. Du.
[11] Maru vyglyu byu mu hunan. Ll. Du.
[12] Ys peithwae heno; Ys peithwg (peithwac) heno. Ll. C.
[13] Cueawc.

Yſtavell

Digitized by Google

Yſtavell Cynddylan ys arav heno
Gwedy colli ei hynav
Y mawr drugarawg Dduw pa wnav [1]

Yſtavell Cynddylan ys tywyll ei nen
Gwedy diva o Loegyrwys [2]
Cynddylan ac Elvan Powys

Yſtavell Cynddylan ys tywyll heno
O blant Cyndrwyn
Cynon a Gwion a Gwyn

Yſtavell Cynddylan a'm erwan pob awr
Gwedy mawr amgynnyrddan [3]
A welais ar dy bentan

Eryr Eli ban ei lev
Llewſai gwyr llyn [4]
Crau calon Cynddylan wyn [5]

Eryr Eli gorelwi heno [6]
Ya ngwaed gwyr gwynnovi
Ev yn nghoed trwm hoed i mi [7]

Eryr Eli a glywav heno
Creulyd yw ni's beiddiav
Ev yn nghoed trwm hoed arnav

Eryr Eli gorthrymed heno
Dyfrynt Meifir mygedawg
Dir Brochvael hir rhygodded

Eryr Eli echeidw myr
Ni thraidd pyſgod yn ebyr
Gelwid gweled o waed gwyr [8]

Eryr Eli gorymda coed
Cyvore ciniawva [1]
A'i llawch llwyddid ei draha [2]

Eryr Pengwern pen-garn llwyd
Aruchel ei adlais [3]
Eiddig am gîg à gerais [4]

Eryr Pengwern pen-garn llwyd
Aruchel ei ieuan [5]
Eiddig am gîg Cynddylan

Eryr Pengwern pen-garn llwyd
Aruchel ei adav
Eiddig am gîg a garav [6]

Eryr Pengwern pell galwawd heno [7]
Ar waed gwyr gwylawd
Rhy gelwir [8] Tren trev ddifawd

Eryr Pengwern pell gelwid heno
Ar waed gwyr gwelid
Rhy gelwir Tren trev lethrid

Eglwyſau Baſſa y orphowys [9]
Y diwedd ymgynnwys [10]
Cledyr câd calon Argoedwys.

Eglwyſau Baſſa ynt faeth heno [11]
Vy nhavawd a'u gwnaeth
Rhudd ynt wy rhwy vy hiraeth [12]

Eglwyſau Baſſa ynt wng heno [13]
I etivedd Cyndrwyn
Tir mablan Cynddylan wyn [14]

---

[1] Y mawr-drigawc Dduw pa wnaf.
[2] Gwedy dyva o Loegyruys.
[3] Yſdavell Gyndylan amorwan pob awr Gwedy mawr anghyvran (anghyvyrdan, ymgynyrdan.) Ll. Du.
[4] Lleifieu gwyr llyn. Ll. C. Guyr llyn. Ll. Du.
[5] Creu callon Kyndylan roynn. Ll. Du.
[6] Eryr Eli gorelwi heno eu gwaed gwyr gwynnofi
Efi goet trwm hoet arnaf ymi. Ll Du.
[7] Oet y mi; *neu*, Arnaf fi;
[8] Geluit guelet (gweiit) o waet gwyr. Ll. Du.

[1] Cyvore ciniawa. Ll. C.
[2] Ae llauch lluydit y draha.
[3] Aruchel y atlas (*neu*, addes.)
[4] Eiddig am gig a gares. Ll. C.
[5] Aruchel y ewan. Ll. P. P.
[6] Gig Cynddylan.
[7] Peli galwant heno.
[8] Ys gelwir. Ll. P. P.
[9] Eglwyſſeu Baſſa ynt faeth heno.
[10] Y diued ymgynnuys.
[11] Ynt tirion heno. Ll. Du.
[12] Rud ynthwy a hwy ſyhiraeth. Ll. Du
[13] Ynt yng heno y etived Cyndrwyn.
[14] Mablan Cynddylan wyn.

Eglwyſau

Digitized by Google

Eglwysau Bassa ynt dirion heno
Ys gwaedlyd eu meillion [1]
Rhudd ynt wy rhwy vy nghalon [2]

Eglwysau Bassa collasant eu braint
Gwedy diva o Loegyrwys
Cynddylan ac Elvan Powys [3]

Eglwysau Bassa ynt ddiva heno
Eu cedwyr ni phara [4]
Gwyr a wyr a mi yma

Eglwysau Bassa ynt barwar heno [5]
A minnau wyv dyar [6]
Rhudd wy rhwy vy ngalar [7]

Y drev wen yn mron y coed
Ys ev yw ei hevras eirioed
Ar wyneb ei gwellt y gwaed [8]

Y drev wen yn y tymmyr
Ei hevras ei glas vyvyr
Ei gwaed a dan draed ei gwyr [9]

Y drev wen yn y dyfrynt
Llawen y byddair wrth gyvamug câd [10]
Ei gwerin neu'r derynt [11]

Y drev wen rhwng Tren a Throdwydd [12]
Oedd gnodach ysgwyd tón
Yn dyvod o gâd nog yt ych yn
echwydd [13]

[1] Y gwaeth eu meillyon : y gwnaeth eu meillyon. Ll. P. P. Ys gwaedly (gwaedlef) ei meillion. Ll. Du.

[2] Rhudd yn hwy rhwy fy nghalon. H. Du. *Neu*, Rud ynt vy rwy vygacallon.

[3] Kyndyl ac Elvam Powys.

[4] Y chetwyr ny phara.

[5] Ynt barvar (farwar) heno.

[6] A minneu wye ordyar. Ll. P. P.

[7] Rud vy rwy vyggalar : rud ynt wy rwy vyggalar.

[8] Br uyneb y guellt y guaet.

[9] Y drev uen ynyt (yn yd) hymyr
Y hevras y glass vyvyr
Y guaet a dan draet y guyr.

[10] Llauen y bydeir wrth gyvamud (gyuanrud) kat.

[11] Y gueryn neur derynt.

[12] Noc yt ych y echuyd.

Y drev wen rhwng Tren a Thraval
Oedd gnodach y gwaed ar [1]
Wyneb gwellt nog eredig braenar

Gwyn ei vyd Freuer [2] mor yw di haint
Heno gwedy colli cevnaint [3]
O anfawd vy nhavawd yd lesaint

Gwyn ei vyd Freuer mor yw van heno [4]
Gwedy angau Elvan
Ac eryr Cyndrwyn Cynddylan

Nid angau Freuer a'm de heno
Am damorth brodyrdde
Dihunav wylav vore [5]

Nid angau Freuer a'm gwna haint
O ddechreu nos hyd ddewaint
Dihunav wylav bylgaint

Nid angau Freuer [6] a'm tremyn heno
A'm gwna gryd iau melyn [7]
A chochau dagrau dros erchwyn

Nid angau Freuer a ernywav heno [8]
Namyn my hun mi wan-glav [9]
Vy mrodyr a'm tymmyr a gwynav

Freuer wen brodyr a'th vaeth
Ni hanoeddynt o'r difaeth
Gwyr ni vegynt vygyliaeth [10]

[1] Oed gnodach y gavat (ganet, gauet) *neu*, Gnoch y guaet (guaet yn ar.)

[2] Guyn y vyt Freuer ; *neu*, Guyn y vyt Treiry. Gwyn ei vyd Freuer mor yw haint.

[3] Ceuneint, cenueint.

[4] Gwyn byd Freuer mor yw wann. Ll. P. P.

[5] Du hunav uylav vore.

[6] Ny agheu ffreuer.

[7] At am gwna gryd iau melyn.

[8] Ny aghen ffreuer a ernuaf heno.

[9] Ny wanglaf.

[10] Wyr ny fegynt uygylyaeth.

Freuer

Digitized by Google

Freuer wen brodyr a'th vu
Pan glywynt gyvrenin llu
Ni echwydd ſydd ganthu [1]

Mi a Freuer a Medlan
Cyd yd vo câd yn mhob man
Ni'n tawr ni laddawr ein rhan [2]

Y mynydd cyd ad vo uwch [3]
Nid eiddigadav dwyn vy muwch
Er yſgawn gan rai vy rhuwch

Amhaval ar Avaerwy
Ydd aa Trenyn y Trydonwy
Ac ydd aa Twrch yn Marchawy [4]

Amhaval ar Elwydden [5]
Ydd aa Trydonwy yn Nhren
Ac ydd aa Geirw yn Alwen [6]

Cyn bu vy nghylched groenyn gavyr [7]
Galed chwannawg i gelin [8]
Rym goruc yn veddw vedd bryvyn [9]

Cyn bu vy nghylched
Croen gavyr galed
Celyngar y llillen
Rymgoruc yn vedw ved Tren.

---

[1] Ny echuydei ſydd ganthu.
Ni echyfyddai ſydd ganthu. Ll. Du.
Ni echyuydei ffyd ganthu. Ll. P. P.

[2] Nyn taur ny ladaur an ran.

[3] Y mynyd kyt at vo uch
Nyt eidigafaf y duyn vym buch
Yr ysgaun (ys ys cawn) gan rei vy ruch.

[4] Amhaval ar avaeruy
Yd y Tren yn y Trydonuy
Ac yd aa Turch ym marchauy (marchnwy.)

[5] Am haul ar Eluyden (Elfydden.)

[6] Geirw am Alwen. Ll. Du.

[7] Cyn bu vyghylchet croenen (groen) gawyr.

[8] Galed chwannawc i gelen (gelein.)

[9] Rum goruc y wedu ved Tren bryuyn. Ll. P. P. Rym gorug yn feddw fedd brynn. Ll. Du.

Gwedy vy mrodyr o dymmyr Havren
I am dwylan Dwyryw
Gwae vi Dduw vy mod yn vyw

Gwedy meirch hywedd a chochwedd ddillad
A phluawr melyn
Main vy nghoes nid oes ym dremyn [1]

Gwartheg Edeyrniawn ni buant gerddenin
A chan neb nid aethant yn myw [2]
Gorwyniawn gwr o Uwchnant [3]

Gwartheg Edeyrniawn ni buant gerddenin
A chan neb ni cherddynt
Yn myw Gorwyniawn gwr edvynt [4]

Edwyn warth gwarthegydd [5]
Gwerth gwyl a negydd [6]
Ar a ddyvo dragwarth a'i deubydd

Mi a wyddwn à oedd da,
Gwaed am eu gilydd gwrda

Rhag [7] gwraig Gwrthmwl byddai gwân
Heddyw byddai ban ei dyſgyr
Hi gyn na diva ei gwŷr [8]

---

[1] Mein vynghoes nym oes dudedyn Ll. P. P.

[2] A chant (cherdd) neb nyd aethant ym buw (byw.)

[3] Gwyr a uchuunt (uchnant.) Gorwynnion wyr a uch uant. Ll. P. P.

[4] Ym buyf Goruynnyaun gwr Eduyn.

[5] Warth gwarthegyd. Ll. P. P.

[6] Gwerth gwyla negydd.

[7] Bei. Ll. P. P.

[8] Rhei gureu gyrthmul bydei guan hediw
Bydai ban y diſgyr hi gyva (*Ll. Du.* gyn na) diva y guyr.

Tywarchen

Digitized by Google

Tywarchen Ercal ar âr dywal
Wyr o edwedd Morial
A gwedy Rhys mae rhyſonial [1]

Heledd hwyedig ym gelwir
O Dduw padyw yth roddir [2]
Meirch vy mro ac eu tir

Heledd hwyedig a'm cyveirch
O Dduw padyw yth roddir gwrwm ſeirch
Cynddylan ar bedwar-deg-meirch

Neu'r ſyllais olygon ar dirion dir
O orſedd Orwynion
Hir hwyl haul hwy vy nghovion

Neu'r ſyllais o Ddinlle Vrecon [3]
Freuer werydre
Hiraeth am damorth brodyrdde [4]

Llâs vy mrodyr ar unwaith
Cynan Cynddylan Cynwraith [5]
Yn amwyn Tren trev ddifaith

Ni ſangai wehelyth ar nyth Cynddylan
Ni thechai droedvedd fyth
Ni vagas ei vam vab llyth

Brodyr ambwyad ni vall
A dyvynt val gawyail coll [6]
O un i un edynt oll

Brodyr ambwyad a ddug Duw rhagov
Vy anfawd ai gorug
Ni obrynynt faw er fug [7]

Teneu awel tew ledcynt
Peraidd y rhychau ni pharad a'u goreu [1]
Ar a vu nad ydynt [2]

As clywo a Duw a dyn
As clywo ieuanc a hyn
Mevyl barvau maddeu hedyn [3]

Yn myw ehedyn ehediai [4]
Dillad yn araws gwaed vai
Ar glas verau nav nwyvai

Rhyveddav dinclair nad yw [5]
Yn ol eilydd celwydd clyw [6]
Yn ngwall Twrch tòri cnau cnyw

Ni vu niwl ai mwg [7]
Ai cedwyr yn cyvamwg
Yn ngweirglawdd aer yſſydd ddrwg

Endewais o weirglawdd aer y ſgwyd [8]
Digyvyng dinas i gedyrn [9]
Goreu gwr Garanmael

Caranmael cymwy arnad
Atwen dy yſtle o gâd
Gnawd màn ar ràn cynniviad

Cynniv oedd ognaw llaw hael [10]
Mab Cynddyl n clod avael
Dyweddwr Cyndrwynin Caranmael

---

[1] Tyuarchen ercal ar er (ar) dyual wyr (ar erdywal wyr.)
O etwed (etiued) Moryal a guedy Rys maer y ſonal.

[2] O Duw padiv yth rodir.

[3] Vreiddun. Ll. P. P.

[4] Yma canlyn y darn pennill hwn :
Marchawg o Gaer Adnau
Nid oedd hwyr a gwynion
Gwr o Sanneir.

[5] Cynvreith (Kymwreith.)

[6] A dyuynt val guyall coll.

[7] Ny o brynynt ffaw er ffug.

[1] Ny pharat (pharae) ae goreu.

[2] Ara vu nat ydynt.

[3] Maddeu hed yn.

[4] Ym byw ehedyn ehedyei.

[5] Rywedaf dincleir nadiv.

[6] Yn ol kilyd keluyd klyw. Ll. P. P.

[7] Ny vu nuil ae muc : Nywy ae nywl ae mwc. Ll. P. P.

[8] Edeueis y veirglaud aer yſguyt.
Edeweis i weirgledd ae yſgwyd. Ll. Du.

[9] Digyvynd dinas y Gedyrn.

[10] Kynnivoed o gnaf llav hael : Kymwed ognaw llaw hael. Ll. P. P.

Digitized by Google

Caranmael oedd dihaidd
Ac oedd deholedig trev tâd
A geiſwys Caranmael yn ynad [1]

Caranmael cymmwyedd ognaw [2]
Mab Cynddylan clod arllaw
Nid ynad cymmynad o honaw [3]

Pan wiſgai Garanmael gadbais Cynddylan
A pheryrddiaw ei ònen [4]
Ni chafai Franc tanc o'i ben [5]

Amſer y bum i vras vwyd
Ni ddyrchavwn vy morddwyd
Er gwr à gwynai clav gornwyd [6]

Brodyr ambwyad innau
Ni's cwynai glevyd cornwydau
Un Elvan Cynddylan dau

Ni mâd wiſc briger nyw dirper [7]
O wr yn nirvawr gywryſedd
Nid oedd levawr vy mroder [8]

Onid rhag angau a'i aelau mawr
A gloes glâs verau
Ni byddav levawr innau [9]

Maes Maoddyn neu's cudd rhew
O ddiva da ei oddew [10]
Ar vedd Eirinwedd eiry tew

Tom Elwyddan neu's gwlych gwlaw [1]
Mae [2] Maoddyn y danaw
Dyn vai Gynon i'w gwynaw [3]

Pedwar pwn broder a'm bu
Ac i bob un penteulu
Ni wyr Tren berchen iddi [4]

Pedwar pwn broder a'm buant
Ac i bob un gorwyv nwyviant
Ni wyr Tren perchen cyngant [5]

Pedwar pwn terwyn [6] o addwyn vrodyr
A'm buant o Gyndrwyn
Nid oes i Dren berchen mwyn

Goſgo yngod addoed arnad [7]
Nid wyv bylgaint gyvod
Neu'm gwânt yſgwr o gwr dyvod [8]

Goſgo di yngod a thech
Nid wyd ymadrawdd dibech [9]
Nid gwiw clain yth grain y grech

Amſer i buant addvwyn,
I cerid merched Cyndrwyn
Heledd Gwladus a Gwenddwyn

Chwiorydd a'm bu diddan [10]
Mi a'u collais oll achlan
Freuer Medwyl a Medlan

Chwiorydd a'm bu hevyd
Mi a'u collais oll i gyd
Gwledyr Meiſyr a Cheinvryd

---

[1] Oed diheid ac oed diholedic
Trev tat a geiſſyuys
Karanmael yn gat.
[2] Cymwed ognaw.
[3] Nyt ynat kyt mynat ohonau.
[4] A phyryrdyau y onnen.
[5] Tranc oe ben.
[6] Yr gur a guyneu klav gomuyt.
[7] nyw dirper awr.
[8] Ny mat uiſc briger nyu dirper aur.
Our yn dirvaur gyuryſſed
Nyt oed leuaur vymbroder.
[9] Ny bydaf leuawr inneu.
[10] O diva da y odeu.

[1] Tom Eluithan neus gulych glau.
[2] Mae. Ll. P. P.
[3] Dyn yei (dylyei) Gynon y guynau.
[4] Ny uyr Tren berchen y du.
[5] Kygant. Ll. P. P.
[6] Peduar pun tervyn,
[7] Goſgo yngod adot (adof) arnat.
[8] Neum gunant yſgur o gurr dyvot (o gwr dy got.)
[9] Nid ymadrawdd dibech. Ll. Du.
[10] Chwiorydd am bydiddan.

Digitized by Google

I lâs Cynddylan llâs Cynwraith
Yn amwyn Tren trev ddifaith
Gwae vi vawr araws eu llaith

Gwelais ar lawr Maes Togwy
Byddinawr a gawr gymmwy
Cydddylan oedd cynnorthwy

Celein a ſych o du tân [1]
Pan glywyv godwryv godaran
Llu Llemenig mab Mahawen

Arbènig lleithig llurig
Yn nghyhoedd aergwyth gwaith-vuddig [2]
Flam daphar llachar Llemenig

[1] Celein a ſych o dy tan.
[2] Ynghyhoedd airggwyth gwaith fuddig

CANU LLYWARCH HEN,

I'W HENAINT A'I VEIBION.

CYN bum cain vaglawg bum cyfes eiriawg [1]
Ceinvygir ni eres
Gwyr Argoed eirioed a'm porthes
Cyn bum cain vaglawg bum hy
A'm cynnwyſid yn nghyvyrdy
Powys paradwys Cymry
Cyn bum cain vaglawg bum eirian
Oedd cynwayw vy mhar [2]
Oedd cynnwyv cevyn-grwm wyv trwm wyv truan
Baglan bren neud cynhauav [3]
Rhudd rhedyn melyn calav
Neu'r digerais a garav
Baglan bren neud gauav hyn
Yd vydd llavar gwyr ar lyn [4]
Neud diannerch vy erchwyn [5]
Baglan bren neud gwanwyn
Rhydd côgau goleu ewyn [6]
Wyv digariad gan vorwyn

[1] Bun (bwn) cyffes eiryauc.
[2] Oed kymueu vym par.
[3] Neut kyn trayaf.
[4] Ytuyd (ydwyt) llavar guyr ar lyn.
[5] Neut diannerch vy euryn.
[6] Rud cogeu goleu euyn.

Baglan bren neud cyntevin
Neud rhudd rhych neud crych egin
Edlid ym edrych yth ylvin [1]

Baglan bren gangen voddawg
Cynnelych hên hiraethawg [2]
Llywarch leverydd nodawg [3]

Baglan ben gangen galed
A'm cynnwyſi Duw difred [4]
Elwir pren cywir cynnired

Baglan bren bydd yſtywell
A'm cynnelych a vo gwell
Neud wyv Llywarch lawer pell [5]

[1] Etryt ym edrych yth linin. Ll. C. *Neu*. Edryd l'm edrych ith ylfin. Edlid yn edryd ith ylfin. Ll. Du.
[2] Cynhellych hen hiraethauc.
[3] Lleveryd vodauc.
[4] Am cynhellych Duw diffred.
[5] Neut uyt Lyuarch lawer gwell. Ll. C. *Neu*, Neut uyd hyttrach lawer pell. Neud wyt Llywarch llawer pell Ll. Du. Yn

Digitized by Google

Yn cymmwedd y mae henaint â mi [1]
O'm gwallt i'm daint
A'r cloyn à gerynt yr ieuaint [2]

Y mae henaint yn kymued
A mi om gwallt im danned
Ar cloyn a gerynt y gwraged

Dyrgweny gwynt [3] gwyn gne godre gwydd
Dewr hydd diwlydd bre [4]
Eiddil hên hwyr yd re [5]

Y ddeilen hon neu's cynnired gwynt
Gwae hi o'i thynged
Hi hên eleni y ganed

A gerais er yn wâs yſſy gâs gènyv
Merch eſtrawn a march glâs
Neud nad mi eu cyvaddas [6]

Vy mhedwar priv-gâs erymoed [7]
Ymgyvarvyddynt yn unoed [8]
Pâs a henaint haint a hoed

Wyv hên wyv unig wyv anelwig oer
Gwedy gwely ceinmyg
Wyv truan wyv tridyblyg

[1] Y mae henaint yn cymued a mi. Ll. P. P.
[2] Ar cloyn a gerynt yr ieuainc. Ll. Du. Ar cloyn a gar yr ieuaint (ieueinc) Ll. C.
[3] Dyr guenn (dyr gweny) guynt.
[4] Deurhyd diulyd bre (Dewr hyd ddiwlydd bre)
[5] *Neu*, Huyr ydyre (hwys y dyre)
[6] Y ſy (yſydd) gennyf yn gâs. A gereis er yn was. Ll. Du.
Neu, Deubeth a gereis er yn was
Merch i eſtron a march glas
A heddyw nid ynt gyſaddas.
[7] Fy (ym) pedwar priſgas erioed (eirmoed) Ll. Du.
[8] *Neu*, Yn gyvarvydynt yn unoet.
Neu, Pan gyfarfyddynt yn unoed.
Ynghyueruydynt yn unoed. Ll. P. P.

Wyv tridyblyg hên wyv anwadal drud
Wyv ehud wyv anwar
Y ſawl a'm caroedd ni'm câr

Ni'm câr rhianedd ni'm cynnired neb
Ni allav ddarymred
Wi o angau na'm dygred

Ni'm dygred na hun na hoen
Gwedy y lleas Llawr a Gwên [1]
Wyv anwar abar wyv hên

Truan o dynged a dyngwyd [2]
I Lywarch ar y nos y ganed [3]
Hir gniv heb eſgor lludded

Na wiſg wedy cwyn na vid vrwyn dy vryd [4]
Llem awel a chwerw gwanwyn [5]
Na'm cyhudd vy mam [6] mab yt wyv

Neud adwen ar vy ngwên [7]
Yn hanvod cun achen [8]
Tri gwyddorig elwig awen [9]

Llym vy mhâr llachar yngryd [10]
Armaav i wyliaw rhyd [11]
Cynnydd anghwyv Duw gennyd [12]

[1] Guedy lleas (gwedy y llas) Llawr a Gwen.
[2] Truan o dyngwy a ddygeydd. Truan o dynged a ddygwydd i Llywarch. Ll. Du.
[3] I Llywarch er (yr) y nos y ganed.
[4] orwyn dy uryt. Ll. P. P.
[5] Llem awel a cherw gwenebyn (gwenwyn. Ll. P. P.)
[6] Amgyhyd (am gyhydd, am gyhud) fy mam.
[7] Neut atuen ar uy auen.
[8] Ynghanfiod cun a chen.
[9] Tri gwydd orig elwig awen (wen) Trigwyddorig elwid wen (awen.) Ll. Du.
[10] Llachar y gryd.
[11] Armaf (armaif) i uylaw (wylyaw) ryt
[12] Rhydd cynnydd anghyf Duw gennyd. Ll. C.
Neu, Kynnydd cyn nid anghwyf Duw gennyt.
Neu, Ynnyt anghyf; *neu*, cyn ni ddiangwyf.

Digitized by Google

O diengyd a'th wylwyv [1]
O'th ryleddir a'th gwynwyv
Na choll wyneb gwyr argnwyv [2]

Ni chollav dy wyneb trin wofeb er [3]
Pan wifg glew yr yftre [4]
Porthav gniv cyn mudav lle [5]

Rhedegawc tòn ar hyd traeth
Echadav tòrid arvaeth câd acdo [6]
Gnawd fo ar fraeth

Yfid ym a leva·wyv
Briwaw pelydyr parth y bwyv [7]
Ni levarav na fowyv [8]

Meddal mignedd caled rhiw [9]
Rhag carn cawn tàl glan a vriw [10]
Eddewid ni wneler nid gwiw [11]

Gwafgarawd naint am glawdd caer [12]
A minnau a rinaav [13]
Yfgwyd bryd briw cyn techav

Y corn a'th roddes di Urien
A'r arweft aur am ei èn
Chwyth ynddo o'th daw angen

Er ergryd angau rhag angwyr Lloegyr [1]
Ni lygrav vy mawredd
Ni ddychanav rianedd [2]

Tra vum i yn oed y gwâs draw
A wifg o aur ei ottoew [3]
Byddai re y rhuthrwn y waew

Diheu diwair dy waes [4]
Ti yn vyw a'th dyft rylâs
Ni bu ciddil hen yn wâs

Gwên wrth Lawen ydd wylwys neithwyr [5]
Arthur ni thechas [6]
Aer a drawdd ar glawdd gorlas [7]

Gwên wrth Lawen yd wylwys neithwyr
A'r yfgwyt ar ei yfgwyd [8]
A chan bu mab ym bu hywyd

Gwên wrth Lawen yd wyliis [9]
Neithwyr a'r yfgwyd ar ygnis [10]
Can bu mab i mi ni ddiengis [11]

Gwên gygydd gochawr vy mryd [12]
Dy lâs ys mawr cafnar
Neud câr a'th levawr [13]

Neu, Cyn nid anghwyf; *neu*, Cynni ddiangwyf.
Cynnydd anghyf Duu geneyd. Ll. Du.

[1] O diegyd ath ueluyf.
[2] Gwyr argnif; *neu*, gwyr ar gnif.
[3] Ni chollafdy trin wofeb er (wr: wofe ber) Ll. Du.
[4] Penwifg glew yr yftre.
[5] Porthaf gnif kyn mudef (mydif) lle (le)
[6] Echadef torrit arvaeth (kat ac ado) cad (acddo.)
[7] Briau pelydr parth y bwyf.
[8] Ny lafaraf na phowyf.
[9] Medal mi ened (miged) calet rhiw.
[10] Rac carn caun (cann) tal glan avriw
[11] Eddewit ny weether (ny wnel) nytiw. (nid yw.)
Neu, Eddewid ny wellaer nyd iw.
[12] Guas karaut (gwafgarawft) neint am glawd caer.
[13] A minneu armaif (armaaf) ys gwyd (yfguyt)

[1] Yr ergryt aghen rac aghywyr Lloegr. Ll. C.
Neu, Er egryt angen rhag anghenwyr (anhepcyr) Lloegr.
[2] Ni ddyhunaf (dihunaf) rianedd.
[3] A wifc o eur y ottew.
[4] Diheu diweir dy was (waes) di yn fyw.
Diau dywir dy was. Ll. Du.
[5] Gwen, wrth lawen yd welas.
[6] A thuc ny techas (thechas): Athuc ny techas. Ll. P. P.
[7] Aer (oer) adraud (a drawd) ar glawd (arglawdd) Gorlas.
[8] Ar yfguyt ar y yfguyd.
Aryfg ar ygnis (yfgwydd) Ll. Du.
[9] Gwen wrth lawen yd wylwys.
[10] Ar yfgwyd ar y gwys (ar y gnis.)
[11] A chan bu mab im (imi) ny ddiengys (ddiengeis).
[12] Gwen gygyd (gwgyd) gochawn (gochawd) vy mryt.
[13] Nyt car ath lavawr (ladawr)

Digitized by Google

Gwên vorddwyd tyllvra [1] a wylias neithwyr
Yn ngoror ryd Vorlas
A chan bu mab ym ni thechas

Gwên gwyddwn dy eiſſillyd [2]
Rhythr eryr yn ebyr oeddyd—
Betwn dedwydd diangyd [3]

Tón tyrvid toid ervid [4]
Pan ânt cynrain yn ngovid [5]
Gwên gwae ry hên o'th edlid

Ton tyrvid toid aches [6]
Pan ânt cyvrain yn ngnes [7]
Gwên gwae ry hên ryth-golles

Oedd gwr vy mab oedd dyſgywen hawl [8]
Ac oedd nai i Urien
Ar ryd Vorlas y llás Gwên

Prenial dywal gâl yſgwn [9]
Gorug ar Loegyr lu cyngrwn [10]
Bedd Gwên vab Llywarch Hên hwn [11]

Teg yd gân yr aderyn ar berwydd bren
Uch ben Gwên cyn ei olo dan dywarch
Briwai galch Llywarch Hên

Pedwar-meib arugaint a'm bu
Eurdorchawc tywyſawc llu
Oedd Gwén goreu o naddu

Pedwar-meib arugaint a'm bwyad
Eurdorchawc tywyſawc câd
Oedd Gwên goreu mab o'i dâd

[1] Gwen vordwyt tyllvras.
[2] Gwen guydun (gwydn) dy eiſſillut (eiſſillydd.)
[3] Belun (Pi tawn) dedwyd dianghut.
[4] Ton tyrfid coed erfid.
[5] Pan aut (nawd) cyvrein ygovid (y gofid, *neu*, yn ofid.)
[6] Ton tyrfid caed aches.
[7] Pan aut (nawd) kyvrin ygnes (y gnes.)
Pan aut kyfyrm yngnes. Ll. P. P
[8] Oed gwr vy mab oediſgwen haul (oedd is gwen haul)
[9] Prennyal dywal gal yſcyn.
[10] Goruc ar Loegr lu (llu) Kyndrwyn.
[11] Yw hwn.

Pedwar-meib arugaint a'm buyn [1]
Eurdorchawc tywyſawc unbyn
Wrth Wên gweiſionain oeddyn [2]

Pedwar-meib arugaint yn nghenvaint Llywarch [3]
O wyr glew galwythaint
Rhull eu dyvod clod tramaint [4]

Pedwar-meib arugaint o veithiaint vy nghnawd [5]
Drwy vy nhavawd lleddyſaint [6]
Da dyvod vy nghod colledaint [7]

Pan lâs Pyll oedd tevyll briw [8]
A gwaed ar wallt hyll
Ac i am ddwylan Fraw frowyll [9]

Dychonad yſtavell o eſgyll yſgwydawr [10]
Tra vydded yn ſevyll [11]
A vriwed ar angad Pyll [12]

Dyn dewis ar vy meibion [13]
Pan gyrchai bawb ei alon
Pyll wyn pwyll tân trwy livon [14]

[1] Pedwar mab ar hugaint am bwyn.
[2] Y wrth Wen gueiſſyon ein oedyn.
[3] Yn cemieint Llywarch: ynghenuein Lywarch. Ll. P. P.
[4] Twll eu dyvot clot trameint.
Tulleu dyfod clod tra meint. Ll. Du.
[5] A veithyant; *neu*, a weithieynt. (A neitheint. Ll. Du.)
Pedwar meib ar hugaint a veithyaint vygknawd lledeſſeint. Ll. P. P.
[6] Lledoſſeint; *neu*, lleddeſſeint.
[7] Da dyvot uygeot colledeint (colleddeint.)
[8] Oed teuyll briw.
[9] Ac am dwylann ffraw ffrewyll.
[10] Dichonaf yſtavell (yſtevyll) o eſgyll (oeſgyll.)
[11] Tra uydaf yn ſefyll.
[12] Afrifed ar angad Byll.
[13] Dyn deuis aruy meibion.
[14] Trwy linon; *neu*, liwon.

Mâd

Digitized by Google

Mâd ddodes ei vorddwyd dros obell [1]
Ei orwyd o wng ac o bell
Pyll pwyll tân trwy ſawell

Oedd llary llaw aergre oedd aeleu eilwydd [2]
Oedd dinas ar yſtre
Pyll wyn doed erehyll eudde [3]

Pan ſavai yn nrws pebyll
I ar orwydd erewyll
Arddelwai o wr wraic Pyll

Briwyd rhag Pyll penglog fêr [4]
Ys odid llwvyr yd llever [5]
Yn daw eiddil heb ddim digoner [6]

Pyll wyn pellynig ei glôd [7]
Handwyv nwyv erod o'th dyvod [8]
Yn vab o'th arab adnabod [9]

Goreu tridyn y dan nev
A warchedwis eu haddev
Pyll a Selyv a Sanddev [10]

Yſgwyd a roddais i Byll
Cyn noi gyſgu neu bu doll
Deiniaw i haddav ar wall [11]

Cyd delai Gymru ac elyflu o Loegyr [1]
A llawer o bobtu [2]
Dangoſai Byll bwyll uddu [3]

Na Phyll na Madawg ni byddynt hiroedlawg [4]
Or devawd y gelwynt [5]
Rhoddyn na roddyn cyngrair byth nis erchynt [6]

Llyma y mab oedd divai tringar
I veirdd ys ei glod lle nid elai
Byll pei bellach parhaai [7]

Maen [8] a Madawg a Medel dewrwyr
Dlyſſig vroder
Selyv Heilyn Llawr Lliver [9]

Bedd Gwell yn y Rhiw Velen
Bedd Sawyl [10] yn Llan Gollen
Gwarcheidw Llavyr [11] Bwlch Llorien

Bedd rudd neu's cudd tywarch
Ni's evrydd gweryd ammarch [12]
Bedd Llyngedwy vab Llywarch

---

[1] Dros o bell.
[2] Aeleu eilwyd (aelafeilwyd.)
[3] Pyll wyn doet perchyll eurdde (eude.) Pyll wyn oedd perchyll eurdde. Ll Du.
[4] Beriwyd rac Pyll pengloc ffer.
[5] Ys odid (oeddyt) llyfr (llwfr, lwſyr, llyfyr) yd lleuer.
Neu, Ys odid llwfyr yd llecher (techer.)
[6] Yndaw (yn dan) eiddil heb ddim (daw) digoner.
[7] Pell cunic (cynnig) ei glod.
[8] Handdwyf nyyf yrot oth dyvod.
[9] Unfab a tharan (atharan, a tharaw) adnabod.
[10] Y amddiffin eu haddeu
Pill a Selw a Sandeu.
[11] Deiniau y hadau, arvoll (ar wall: y hadaw arwall.)
Neu, Dimheu ei haddeſar wall.

[1] Ac elyflu Lloegr (elydlu o Loegr.)
[2] Llawer o bell tu. Ll. P. P.
[3] Danghoſeis Byll bwyll ydu.
[4] Na Phwyll na Madauc ni bydynt hiraethauc.
[5] Or dewawt y (a) gelvynt (gehwynt, getwynt.)
[6] Rodyn Uarodyn llygreir vyt nys erchynt.
[7] Llyma y mabed (ymabedd, yma ved) divei tringar y
Veird (ei eneid) ys y glod (Ni ſerthynt ni ſei eu clod : Veirdd y ſei y glot lle nid elei.)
Lle nid elei Byll pei bellach parei (parhaai.)
[8] Maeir. Ll. P. P.
[9] Lliwer.
[10] Sawyll.
[11] Llamyr.
[12] Ni ſeirudd (ſeiryd) Gweryd Amarch.
Neu, Nyſevryd gueryt ammarch.
Nis eiryd gweryd Cammarch. Ll. Du

Goreu

Digitized by Google

Goreu triwyr yn eu gwlad
I amddifyn eu trevad [1]
Eithyr ac Erthyr [2] ac Argad

Tri meib Llywarch tri anghymmen câd
Tri cheimiad avlawen [3]
Llev ac Arau ac Urien [4]

Handid haws i amchwyſon [5]
O'i adaw ar lan awon
Y gyd â llu o wyr llwydion [6]

Tarw trin rhyvel adwn
Cledyr câd canwyll yſgwn [7]
Reen nev rhwy a endewid hwn [8]

Y bore gan las y dydd
Pan gyrchwyd Mwg-mawr-Drevydd
Nid oedd vagawd meirch Mechydd [9]

Cyvarvan a'm cavall [10]
Celain ar wyar ar wall
Cyvranc Rhun a'r drud arall

Diaſbad a ddodir yn ngwarthav Llug Vynydd
Odduch ben bedd Cynllug
Mau gerydd mi a'i gorug [11]

[1] Y an diffyn eu treuad.
[2] Ergir. Ll. P. P.
[3] Tri chennad awlawen. Ll. P. P.
[4] Llew ac Araw ac Urien. Ll. P. P.
[5] Handid haus i amchuiſſion (im achwiſſon.)
[6] Y gyd a llu ewyr llwydon.
[7] Canwyll o o ginun. Ll. P. P.
[8] Tarv trin ryvel adun
Clcdir cad canvill o guuin
Ren new ruy a endeid hun.
[9] Y bore gan lav ydit. Ll. Du.
Ban girchuid Mug mawr brewit *(brenin y Seaſon)*
Nid oed vagaud (wagawd, dagawd) meirch mechit.
[10] Kywarvan (kyvarvuan, kyvarvuam) am cafall.
[11] Meugerit mi ae goruc.

Otid eiry toid yſtrad
Dyvryſiynt cedwyr i gâd
Mi nid av anav ni'm gad

Nid wyd ti yſgolhaig nid wyd elaig
Unben ni'th elwir yn nydd rhaid
Och Cynddilig na buoſt wraig [1]

Pell oddyman Aber Llyw
Pellach ein dwy gyvedlyw
Talan telais dy deigyr i mi heddyw [2]

Er yvais i win o gawg
Ev a ragwan rai rheiniawg [3]
Eſgyll gwawr oedd waywawr Duawg [4]

Oedd edivar gènyv pan ymerchis [5]
Nad gantu i ddewis [6]
Cynnydd y vai hael hoedyl mis [7]

Adwen leverydd cyni vrân
Pan diſgynai yn nghyvyrdy
Pen gwr pan gwin a ddyly [8]

Meyrygawg marchawg maes
Tra vynws Dovydd vy lles
Nid yſwn vegis môch mês

Llywarch Hên na vydd di wyl
Trwydded a gefi di anwyl
Tarn dy lygad taw nag wyl

Hen wyv vi ni'th oddiweddav
Rhodd am gyſſul [9] cwdd archav
Marw Urien angen arnav

[1] Nyduid ti yſgolheic nid vid eleic
Unben nith eluir in dit reit
Och Kindilic na buoſt gureic.
[2] Talan teleis dy (te) deigyr hedyu.
[3] rac Beinyawc. Ll. P. P.
[4] Diwg ; neu, Dwg.
[5] Edifar gennyf pan ymerchais. Ll. P. P.
[6] Nat gantu y diewis, (edewis.)
[7] Cynny dyvei hael hoedl mis. Ll. P. P.
[8] Atuen leveryd kyni
Fran (pan diſgynnei ygkyvrdy
Pan (paen) gur pan guin a dyly.
[9] Rot am gyſſut.

A'i

Digitized by Google

A'i dy gyſſul cyrchu brân [1]
Can ddiwg ac argynan
Marw meibion Urien achlan

Na chred vrân na chred Dunawd
Na chai ganthudd yn foſawd
Bugail lloi Llanvor llwybrawd [2]

Yſſydd Lanvor dra gweilgi
Y gwna mor molud wrthi
Llallogan ni wn a'i hi

[1] Ai dy gyſſut cyrchu bran.
[2] Llafnawg llwyprawd.

Yſſydd Llanvor tra bànawg [1]
Ydd aa Clwyd yn Nghlywedawg
Ac ni wn ai hi llallawg

Heis Dyvyrdwy yn ei thervyn
O Veloch hyd Traweryn
Bugail lloi Llanvor llwybryn [2]

Truan o dynged a dynged
A dyngwydi Lywarch y nos i ganed
Hir gniv heb eſgor lludded

Teneu vy yſgwyd ar aſſwy vy nhu
Cw bwyv hen a's gallav
Ar Rodwydd Vorlas gwyliav

[1] Yſſydd llafnfawr tra bannawg.
[2] Llafnawr llwybryn.

CANU MAENWYN.

MAENWYN tra vum i'th oed
Ni ſethrid vy llen iâ throed
Nid erddid vy nhir heb waed

Maenwyn tra vum i'th erbyn
A'm ieuenctid i'm dilyn
Ni thorai goſail vy nhervyn [1]

Maenwyn tra vum i'th erlid
Yn dylyn vy ieunctid
Ni charai goſail vy ngwythlid [2]

Meanwyn tra vum i evras
O ddylyn dywal galanas [3]
Gwnawn weithred gwr cyd byddwn gwas [4]

[1] Ni thorrei gaſſeil (geſſeil) ſyn terſyn. Ll. C.
[2] Ni charei geſſeil ſy ngwythlid. Ll. C. Ni charei goſſail uy ngwrthlit. Ll. Du.
[3] Oedvli (oedwli) dywal galanas. Ll. Du.
[4] Tra byddwn gwas. Ll. C.

Meanwyn meidyr di yn gall [1]
Angen caſſail ar wall [2]
Ceiſied Maelgwn vaer arall

Vy'm dewis i gyvran [3] a'i gaen arnaw
Yn llym megis draen
Nid over gniv i'm hogi maen

Anreg rym gallad o Ddyfryn Mewyrniawn [4]
Yn nghudd yn nghelwrn
Hacarn llym llaes o ddwrn

Boed bendigaid yr anghyſbell wrach
A ddywed o ddrws ei chell [5]
Meanwyn nag addaw dy gyllell

[1] Meddir, medr, meidr, medhyr di yn gall.
[2] Anghen cyſſweid (kyſſyeil) ar wall. Ll. Du.
Angen cyſſeil ar wall. Ll. C.
[3] Vyn deuis i gyvran. Ll. Du.
Vym dewis gyvran. Ll. C.
[4] Anrheg rym gall o Ddyffryn Meirniawn. Ll. C.
Anrhegyn ryn gallad o Ddyffryn. Ll. Du.
[5] A dynaut o drus y chell. Ll. Du.

Digitized by Google

MARWNAD CADWALLAWN VAB CADVAN,

BRENIN PRYDAIN.

CADWALLAWN cyn noi ddyvod
A'i gorug a'n digonod [1]
Pedair privgad ar ddeg
Am briv-deg Prydain
A thri-ugain cyvarvod

Llueſt Cadwallawn ar Gaint
Lloegyr ardres ormes arnaint [2]
Llaw ddillwng ellwng oed vraint [3]

Llueſt Cadwallawn ar Yddon [4]
Avar anwar ei alon [5]
Llew lluyddawg ar Saeſon [6]

Llueſt Cadwallawn glodrydd
Yn ngwarthav Digoll Vynydd
Seith-mis a ſeith-gad beunydd

Llueſt Cadwallawn ar Havren
Ac o'r tu draw i Ddygen
A breiaid yn lloſgi Meigen [7]

Llueſt Cadwallawn ar Wy
Maranedd wedi mordwy
A ddylynad câd cylchwy [8]

Llueſt Cadwallawn ar Fynnawn Vedwyr
Rhag milwyr magai dawn
Dangoſai Gynon yno haeru iawn [9]

Llueſt Cadwallawn ar Dâv
Ys lluoſawg y gwelav
Cyvrenin vraiſg nâv [1]

Llueſt Cadwallawn ar Dawy [2]
Lleiddiad adav yn adwy [3]
Clodrydd ceiſydydd cyſtwy

Llueſt Cadwallawn tra chaer
Caew byddin a chynnwrv taer [4]
Can câd a thòri can caer

Llueſt Cadwallawn ar Gowyn [5]
Llaw lluddedig ar awyn [6]
Gwyr Lloegyr lluoſawc eu cu yn

Llueſt Cadwallawn heno
Trathir yn nhymmyr Penvro [7]
Am nawdd vawr anhawdd i fo

Llueſt Cadwallawn ar Deivi
Cymmyſgai waed â heli [8]
Angerdd Gwynedd gwynygai [9]

Llueſt Cadwallawn ar Dyfyrdd Avon [10]
Gwnaeth eryron yn llawn [11]
Gwedy trin dywyneu dawn [12]

---

[1] Ae goruc an divragot (andigonot.)

[2] Lloegyr ar dres ormes ednaint
Neu, Lloegr ardres armes arneint.

[3] Oed yreint ; *neu,* Oed ureint ; *neu,* Oed braint.

[4] Arydon ; *neu,* Ar ydon ; *neu,* Ar y don ; *neu,* Ar yd don.

[5] Yn alon.

[6] Lleu lluydauc ar Saeſon.
Neu, Llew llwyddawg o'r Saeſon.

[7] Afrieid yn lloſgi Meigen.

[8] A delinat (diliuiad) kat kylchuy.

[9] Haery dawn ; *neu,* Haearn daun.

[1] Cywrennin vre is nav.

[2] Ar Dafwy ; *neu,* Ar Dauy.

[3] Lleiddiad addaf yn adwy.

[4] (Cacu) Byddin a chynnwr caer (taer.)

[5] Ar gowyn (gyuyn.)

[6] Llau lludedic ar auyr (arawyn.)

[7] Trathir yn tymyn (tymyr) Penvro.

[8] Cymmyſgi uaet a heli.

[9] Angerdd Gwynedd Gwy ny gei (guynigei.)

[10] Ar Dyfyrdd (dyfyrd, dufyrd) Avon.

[11] Gwnaeth erfion yn llawn.

[12] Guedi trin dyuineu (dyſineu, dyuin eu) daun.

Digitized by Google

Llueſt Cadwallawn vy mrawd
Yn ngwerthevin Bro Dunawd
Ei vâr anwar yn foſawd [1]

Llueſt Cadwallawn ar Veinin [2]
Llew lluoſawg ei werin
Twrwv mawr trachas i orddin [3]

[1] Y var anuar yn ffoſſant
[2] Ar Feirin (veirin
[3] Twrwf mawr tra chas Forddin.
neu, Turuf maûr trochas y ordin.

O gyſſul eſtrawn, ac anghyviawn venaich
Dillydd dwvyr o fynnawn
Tru trym-ddydd am Gadwallawn [1]

Gwiſgwys coed cain dudded hâv
Dybryſid gwyth wrth dynged [2]
Cyvarwyddom ni am Elved [3]

[1] Tri (trych, trig) thrymddydd (trwm dyd) am Gadwallawn.
[2] Dy bryſſit guych wrth dyghet.
Neu, Dybrys ofyſid gwyth wrth dynged.
[3] Cyfarfyddom ni a Melfed.

Y GORWYNION.

GORWYN blaen ôn hir-wynion vyddant
Pan dyvant yn mlaen naint
Bron gwla hiraeth ei haint [1]

Gorwyn blaen naint dewaint hir
Ceinmygir pob cywraint
Dyly bun pwyth hun i haint [2]

Gorwyn blaen helic eilic pyſg yn llyn
Gochwiban gwynt uwch blaen gwryſc mân
Trech anian nog addyſg

Gorwyn blaen eithin a chyvrin a doeth
Ac annoeth dyſgethrin
Namyn Duw nid oes dewin

Gorwyn blaen meillion digalon llwvr
Lluddedig eiddigion [3]
Gnawd ar eiddil ovalon

[1] Brongwala hiraeth y haint. Ll. P. P.
[2] Diellon llyfur; *neu*, digallon llyfur.
[3] Lludedic eigyawn; *neu*, Lludedic eidyawn; *neu*, lludedic edigyon.

Gorwyn blaen cawn gwythlawn eiddig
Ys odid a'i digawn [1]
Gweithred call yw caru yn iawn [2]

Gorwyn blaen mynyded rhag anhuned gaeav
Llawn crul cawn trwm yw trawſed
Rac newyn nid oes wyled.

Gorwyn blaen mynyded hydyr oervel gaeav
Crin cawn crwybyr ar ved
Chwevris gwall yn alltuded

Gorwyn blaen derw chwerw brig on
Rac hwyaid gweſceraid ton
Pybyr twyll pell oval i'm calon [3]

Gorwyn blaen derw chwerw bric on
Chweg evwr [4] chwerthiniad ton
Ni chêl grudd gyſtudd callon

[1] Ys odid ae digaun.
[2] Gueithred call yn caru yn iaun.
[3] Ein callon. Ll. P. P.
[4] Chuec Evyr Chuerthinat ton.

Gorwyn

Gorwyn blaen egroes nid moes caledi
Cadwed bawb ei eirioes [1]
Gwaethav anav yw anvoes

Gorwyn blaen banadyl cynnadyl i ſerchawc
Gorvelyn cangau bacwyawc
Bâs ryd gnawd hyvryd yn hunawc

Gorwyn blaen avall amgall pob dedwyd
Hirdyd meryd mall
Crwybyr ar wawr carcharawr dall [2]

Gorwyn blaen coll ger Digoll bre [3]
Diaele vydd pob foll [4]
Gweithred cadarn cadw arvoll

Gorwyn blaen corſyd gnawd meryd yn drwm
A ieuanc dyſgedyd
Ni thyr [5] namyn fol y fyd

Gorwyn blaen eleſtyr bid veneſtyr pob drud
Gair teulu yn yſgwn
Gnawd gan anghywir air twn

Gorwyn blaen gruc gnawd ſeuthuc ar lwvyr [6]
Hydyr vyd dwvyr ar dâl glàn
Gnawd gan gywir air cyvan

Gorwyn blaen brwyn cymwyn biw
Redegawc vy neigyr hediw
Amgeledd a dyn nid ydiw

Gorwyn blaen redyn melyn cadawarth
Mor vydd buarth deillion [7]
Redegawc manawc meibion [8]

[1] Katuet bawb y eiryoes.
[2] Cruybyr aruaur carcharaur dall.
[3] Geyr digyll bre.
[4] Diaell vyd pob foll.
[5] Na thyr.
[6] Gnaut ſeuthu ar lyfur.
[7] Morfyd duarth deillon; *neu*, Mor vyd diwarth deillon. Ll. P. P.
[8] Manau meibon.

Gorwyn blaen cyrawal gnawd goval ar hen
A gwenyn yn ynial
Namyn Duw nid oes dial

Gorwin piſc tuth eleirch ton
Trybelid areith
Duv i din a denvin kedimdeith [1]

Gorwyn blaen dâr didor drychin
Gwenyn yn uchel geuvel crin
Gnawd gan rewydd rychwerthin

Gorwyn blaen celli gogyhyt yſwydd [2]
A dail deri dygwyddyt [3]
A wyl à gâr gwyn ei vyt

Gorwyn blaen derw oer-verw dwvyr
Cyrchyd bwy blaen beduerw [4]
Gwnelid aeth ſaeth y ſyberw

Gorwyn blaen celyn caled ac ereill aur agored
Pan gyſco pawb ar gylched
Ni chwſc Duw pan rydd gwared

Gorwyn blaen helyg hydyr elwig
Gorwydd hirddydd derlyëdig
A garo eu gilydd ni's dig

Gorwyn blaen brwyn brigawg wydd [5]
Pan daner dan obenydd
Meddwl ſerchawc ſyberw vydd

Gorwyn blaen yſbyddad hydyr wyliad gorwydd [6]
Gnawd ſerchawc erlyniad
Gwnelid da diwyd génad

[1] Pennill o. L. P. P.
[2] Gogyhyt yſuyd; *neu*, gogyhyt y gwydd. Ll. P. P.
[3] A deil deri dygaydyt
[4] Kyrchid biw blaen betuerw. Ll. P. P.
[5] Brigawg vyd.
[6] Hydr gorwyd. Ll. P. P.

Gorwyn

Gorwyn blaen berwr byddinawr gorwydd
Ceingyvreu coed i lawr
Chweryd [1] bryd wrth a garawr

Gorwyn blaen perth hywerth gorwydd
Ys da pwyll gyda nerth
Gwnelit agkelvyd annerth

Gorwyn blaen pertheu ceingyvreu adar
Hir dydd dawn goleu [2]
Trugar daphar Duw goreu

[1] Chwerdyt. Ll. P. P.
[2] Bann cogeu. Ll. P. P.

Gorwyn blaen erwain ac elain yn llwyn
Gwychyr gwynt gwydd ni gywain [1]
Eiriawl ni garawl [2] ni gyngain

Gorwyn blaen yſgaw hydr anaw unic
Gnawd taer i dreſiaw [3]
Gwall a ddwg daphar o law [4]

[1] Guychyr guynt guydd nigyein: gwyd migyein. Ll. P. P.
[2] Eiriawl ny garawl. Ll. P. P.
[3] Gnaut y dreiſſyau; Gnawt y dreiſſic dreiſſiaw. Ll. P. P.
[4] Gual (gwae) a duc daffar o lau.

TRIBANAU.

CALANGAUAV caled grawn
Dail ar gychwyn llynwyn llawn
Y bore cyn noi vyned
Gwae a ymddiried i eſtrawn

Calangauav cain gyvrin
Cyvred awel a drychin
Gwaith celwydd [1] yw celu rhin

Calangauav cul hyddod
Melyn blaen bedw gweddw havod
Gwae a haedd mevyl er bychod

Calangauav crwm blaen gwryſc
Gnawd o ben diried dervyſc
Lle ni bo dawn ni bydd dyſc

Calan gaeaf kein gyureu adar
Byr dyd ban cogau
Trugar daffar Duw goreu

[1] Gweith keluyd. Ll. P. P.

Calangauav garw hin
Annhebyg i gyntevin
Namwyn Duw nid oes dewin

Calangauav caled cras
Purddu bran buan o vras
Am gwymp hen chwerddid gwên gwâs

Calan gaeaf cul cerwyt
Gwae wan pan ſyrr byr vyd byt
Gwir gwell hegarwch no phryd

Calangauav llwm goddaith
Aradyr yn rhych ych yn ngwaith
O'r cant odid cydymmaith [1]

[1] Cedymdeith. Ll. P. P.

ENGLYNION

Digitized by Google

ENGLYNION DUAD.

NEU, Y BIDIAU.

BID coch crib ceiliawg bid anianawl
Ei lev o wely buddugawl
Llawenydd dyn Duw ai mawl [1]

Bid lawen meichiad [2] wrth uchenaid gwynt
Bid tawel yn delaid [3]
Bid gnawd avlwydd ar ddiriaid

Bid gyhuddawg ceiſiad bid gniviad gwyd [4]
A bid gynnwys dillad
A garo bardd bid hardd roddiad

Bid lew unben a bid awy vryd [5]
A bid vlaidd ar vlaidd ar adwy [6]
Ni cheidw wyneb ar na roddwy [7]

Bid vuan redaint yn ardal mynydd
Bid yn ngheudawd oval
Bid anniwair anwadal

Bid amlwg marchawg bid ogelawg lleidyr
Twyllid gwraig oludawg [8]
Cyvaillt blaidd bugail diawg

Bid gwir baglawl bid ryngyngawd gel wydd [1]
Bid vab lleen yn chwannawg [2]
Bid anniwair daueiriawg

Bid gwrm biw [3] a bid llwyd blaidd
Eſgud gorwydd i ar haidd
Gweſgyd gwawn-grawn yn ei wraidd [4]

Bid grwm byddar bid trwm cau
Eſgud gorwydd yn nghadau
Gweſgyd gwawn-grawn yn ei adneu [5]

Bid aha byddar bid anwadal ehud
Diriaid bid ymgeingar [6]
Dedwydd or a'i gwyl a'i câr

Bid dwvyn llyn bid llym gwaewawr
Bid gran clav glew wrth awr [7]
Bid doeth dedwydd Duw a'i mawr [8]

---

[1] Llewenydd dyn ai mawl. Ll. P. P.
[2] Meichieu.
[3] Bit tauel yndileît.
[4] Bit gnifgat guyd; *neu*, Gnifyat guyd (gwydd.)
[5] Bit avuy unben a bit leu. Ll. C.
[6] A bit lleiniad yr ardwy.
[7] Ni cheidw ei wyneb ni roddwy.
[8] Goludawg. Ll. P. P.

[1] Bid gwir baglawl bid rygyngawd gorwydd.
Bid amlwc marchawc bid redegawc gorwydd. Ll. P. P.
[2] Bid val llen yn chwannawg.
Bed amlwg marchawg, bid redegawg gorwydd.
[3] Bid grwm biw. Ll. P. P.
[4] Gueſcyt guangraun yn y urcid.
[5] Yn adneu.
[6] Bid ynvyt ymladgar. Ll. C.
[7] Bit gran clef gleu wrth aur. Ll. C.
Bid gwanandeu glau wrth awr. Ll. Arall.
[8] Bid doeth dedwydd, Duw ai nawdd

Bid

Digitized by Google

Bid llym eithin bid dyſgethrin drud
A bid eddain alltud
Bid chwannawg ynvyd i chwerthin [1]

Bid wlyb rhych bid vynych mach
Bid gwyn clav bid lawen iach
Bid chwyrn colwyn bid wenwyn gwrach [2]

Bid diaſbad aeleu bid ae byddin
Bid beſgitor dyre
Bid drud glew a bid rew bre

Bid wen gwylan a bid van ton
Bid hyvagyl gwyar ar on [3]
Bid lwyd rew bid lew calon

Bid las lluarth bid diwarth eiriad [4]
Bid reiniad yn nghyvarth
Bid wraig ddrwg â mynych warth [5]

[1] Bit evein alldut, bit dyſgethrin drut,
Bit chuannauc ynvyt y chuerthin.
Ll. C.

[2] *Ll. arall.* Bid chwyrniad colwyn, bid wenwyn gwrach,
Bid cwynfan claf, bid lawan iach.

[3] Ar ffon. Ll. P. P.

[4] Eirchiad. Ll. P. P.

[5] O'i mynych warth.

Bid gogor gan iar bid trydar gan lew [1]
Bid ynvyd ymladdgar [2]
Bid ton calon gan alar

Bid hofder llawer a'i heirch
Bid wyn twr bid orun ſeirch
Bid lwth chwannawg bid ryngawg cleirch [3]

Bid anhygar diriaid bid fêr pob ewaint
Bid henaint i dylodedd
Bid addvwyn yn ancwyn medd

Bid chwyrniad colwyn bid wenwyn neidyr
Bid noviaw rhyd wrth beleidyr
Nid gwell yr otwr no'r lleidyr

Bid gwyrdd gweilgi bid gorawen ton
Bid cwyn pob galarus
Bid avlawen hen heinus

[1] Bit gravangauc iar (gan iar) bit trydar leu, Ll. C.

[2] Bid oval ar ei car.

[3] Bid wyn twr bid orwyn ſeirch
Bid hoffder llawer ai heirch,
Bid rwth (lyth) chwannawc bid ryngawc cleirch. Ll. P. P.

I'R GOG, YN ABER CUAWG.

GOREISTE ar vryn aerwyn vy mryd [1]
A hevyd ni'm cychwyn
Byr vy nhaith difaith vy nhyddyn

Llem awel llwm benyd er byw [2]
Pan orwiſg coed telyw hav [3]
Terydd glav wyv heddyw [4]

[1] Goreiſle (goreiſti) ar vryn, aervryn (a erwyn) vym bryt.

[1] Llem auel llum benedyr byu.

[2] Par oruiſc coed telyu haf: coglyw haf. Ll. P. P.

[3] Ceryd glaf uyf hedyu

Nid

Nid wyv enhued miled ni chadwav [1]
Ni allav ddarymred
Tra bo da gan Gôg caned

Côg lavar a gân gan ddydd
Cyvreu eichiawg yn nolydd Cuawg [2]
"Gwell córawg na chybydd"

Yn Aber Cuawg yd ganant Gogau
Ar gangau blodeuawg
Gwae glav a'u clyw yn voddawg [3]

Yn Aber Cuawe yt ganant cogau
Ar gangau blodeuawc
Gwae glaf ae clyw yn vodawc

Yn Aber Cuawg Côgau a ganant
Ys advant gan vy mryd [4]
A'u cygleu na's clwyv hevyd

Neu's endewais i Gôg [5] ar eiddiorwg bren
Neu'r laeſwys vy nghylchwy
Edlid a gerais a gerais neud mwy [6]

Yn y van odduwch llon dâr
Ydd endewais i lais adar [7]
Còg vàn côv gan bawb à gâr

Cethlydd cathyl-voddawg hiraethawg ei llev
Taith oddev tuth hebawg
Cog vreuer [8] yn Aber Cuawg

Gorddyar adar gwlydd naint [9]
Llewychyd lloer o'er dewaint
Crau vy mryd rhac govyd haint

Gwyn gwarthav naint dewaint hir
Ceinmygir pob cywraint
Dylywn pwyth hun i henaint [1]

Gorddyar adar gwlyb gro
Dail cwyddid divryd divro
Ni wadav wyv clav heno

Gorddyar adar gwlyb traeth
Eglur nwyvre ehelaeth tón
Gwyw calon rhag hiraeth

Gorddyar adar gwlyb traeth
Eglur tón taith ehelaeth [2]
A grëad yn mabolaeth [3]
Carwn pei cafwn etwaeth [4]

Gorddyar adar ar edrywedd [5]
Bàn llev cwn yn nifaith
Gorddyar adar eilwaith

Cyntevin cain pob amhad [6]
Pan vryſiant cedwyr i gâd
Mi nid av anav ni'm gad

Cyntevin cain ar yſtre
Pan vrys cedwyr i gadle [7]
Mi nid av anav am de [8]

Llwyd gwarthav mynydd brau blaen ôn
O ebyr dyhepgyr tón
Pevyr pell chwerthin o'm calon

---

[1] Neud wyf anhyed milet ny chaduaf.
[2] Cyfra eichiawg yn molydd tuawg. Ll. Du.
[3] Coc lauar canet y rawc. Ll. P. P.
[4] Ys adwant (atvant) gan fy mryd.
[5] Neus edeueis i Gog.
[6] Edlit a gereis neut muy.
[7] Yr endeueis (edeueis) y leis adar.
[8] Cog vrever (ureuer.)
[9] Gulyt veint; gwld neint; gwlyb neint.

[1] Duluyn (dylynn) puyth hun i heint.
[2] Tuth ehelaeth.
[3] A gret ymabolaeth. Ll P. P.
[4] *Mae y braich hwn yn gyntav o'r pennill canlynawl, yn y Ll. Du.*
[5] Gordyar adar orredryuaed; ar edrywy ard. Ll. P. P.
Neu, Gorddyar adar ar edrywiardd ban.
[6] Cein pob amat.
[7] Pan vryt ketuyr y gadle.
[8] Nidaaf anaf am edy.
Ni nad af anaf amdde.

Aſſymi

Aſſymi heddyw pen y mis
Yn y weſtva ydd edewis
Crau vy mryd [1] cryd a'm dewis

Amlwg golwg gwyliadur
Gwnelyd ſyberwyd ſegur
Crau vy mryd [2] clevyd a'm cùr

Alav yn ail mail am vedd
Nid eiddun dedwydd dyhedd [3]
Amaerwy adnabod amynedd

Alav yn ail mail am lâd
Llithredawr llyry llon cawad
A dwvyn ryd berwyd bryd brâd

Berwyd brâd anvad ober [4]
Byddant dolur pan burer
Gwerthu bychod er llawer

Berwitor brâd yr anwir [5]
Pan varno Dovydd dydd hir
Tywyll vydd gau golau gwir

Perygyl yn burthiad cyrchyniad cewig [6]
Llawen gwyr odduwch llâd
Crin calav alav yn eiliad [7]

[1] Crei vymbyt. Ll. Du.
[2] Crei vymbryt. Ll Du.
[3] Nyt eidun detuyd dyhed. Ll. Du.
[4] Berwyd brad anfad o ber.
[5] Preator pteenuir (pre enwir.) Ll. P. P.
[6] Perygyl yn dirthivat (dirthinat) kyrchynyat Kewic. Ll. Du.
Cerygyl yn dirthiuat Cyrchyfiad Cewig. Ll. Coch.
[7] Llauen guyr o dy uet llat
Crin calav alav yn deilyat. Ll. Du.

Cygleu don drom ei tholo vàn [8]
Yrhwng graian a gro [2]
Crai vy mryd rhac lledvryd heno

Oſglawc blaen derw chwerw chwaith on [3]
Chweg evwr chwerthiniad ton
Ni chel grudd gyſtudd calon

Ymwng uchenaid a ddywaid arnav [4]
Yn ol vy ngorddyvnaid
Ni âd Duw da i ddiriaid [5]

Da i ddiriaid ni ater [6]
Namyn triſtyd a phryder [7]
Ni adwna Duw ar á wnêl

Oedd macwy mabclav oedd goelin [8]
Gyvran yn llys brenin
Poed gwyl Duw wrth y dewin [9]

O'r a wneler deryw [10]
Yſtyried ar a'i derlly [11]
Câs dyn yman yw câs Duw vry

[1] Cigleu don drom ith olo fau. Ll. C.
[2] Rhwng gran o gro. Ll. C.
[3] Oſglod blaen derw chwerw chwerw chweith onn. Ll. C.
[4] A dyvet arnav; *neu*, A dyfeiad heno.
[5] Da y diryet; *neu*, Y da i diried.
[6] Da y diryet nyatter. Ll. Du.
Dau ddirieid ny atter. Ll. C.
[7] Namyn triſtyd a phrudder. Ll. C.
[8] Oedd macwy Mabclav (mab claf) oedd goein gyfran. Ll. C.
Oed gein gyfion; *neu*, oed goewin gyfion. Ll. Du.
[9] Poed guyl Dyu urth edein. Ll. Du.
[10] Or a uneler yn derut. Ll. Du. Derwdy. Ll. P. P.
[11] Yſtyryeit yr ae derlly. Ll. Du.

YNGLYNION

Digitized by Google

YNGLYNION Y GNODAU.

GNAWD gwynt o'r deheu gnawd adneu yn llan
Gnawd gwr gwan godeneu
Gnawd i ddyn ovyn chwedlau
Gnawd i fab ar faeth foethau [1]

Gnawd gwynt o'r Dwyrain gnawd dyn bronrain balch
Gnawd mwyalch ynmhlith drain
Gnawd rhag traha tra llevain
Gnawd yn ngwig gael cig o vrain [2]

Gnawd gwynt o'r Gogledd gnawd rhianedd chweg
Gnawd gwr teg yn Ngwynedd
Gnawd i deyrn arlwy gwledd
Gnawd gwedy llyn lledvrydedd.

[1] *Ban o* L. P. P.
[2] *Nid yw y ban yn* Ll. P. P.

Gnawd gwynt o'r Môr gnawd dygyvor llanw
Gnawd i vanw vagu hór
Gnawd i voch turiaw cylor

Gnawd gwynt o'r Mynydd gnawd merydd yn mro
Gnawd gael tô yn ngweunydd
Gnawd arlaeth maeth dyn crefydd [1]
Gnawd dail a gwyail a gwydd

Gnawd nyth Eryr yn mlaen dâr
Ac yn nghyvyrdy gwyr llafar [2]
Golwg vynud ar a gâr

Gnawd dydd a thanllwyth [3] yn nghynllaith gauav
Cynreinion cynrwyddiaith
Gnawd aelwyd ddifydd yn ddifaith

[1] *Ban o* L. P. P.
[2] Llachar.
[3] Ag anllwyth. Ll. P. P.

TRIBANAU.

CRIN calav a lliv yn nant
Cyvnewid Sais a'i ariant
Digu enaid mam geu-blant

Y ddeilen à drevyd gwynt [1]
Gwae hi o'i thynged [2]
Hên hi eleni y ganed [3]

Cyd boed bychan ys célvydd
Ydd adail adar yn ngorwydd coed
Cyvoed vydd da â dedwydd

Oer-wlyb mynydd oer-las iâ
Ymddiried i Dduw ni'th dwylla
Nid edry [4] hir-bwyll hir-bla

[1] Gynnired gwynt. Ll. P. P.
[2] Gwae hi ae thyghet.
[3] Hen hi elein y ganet: hi hen eleni y ganed.
[4] Nid eddeu.

Baglawg byddin bagwy ón
Hwyaid yn llyn graenwyn tón
Trech na chant cyſtudd calon [1]

Hir nôs gorddyar morva
Gnawd tervyſg yn nghymmanva
Ni chyvyd diriad â da [2]

Hir nôs gorddyar mynydd
Gochwiban gwynt uwch blaen gwydd
Ni thwyll drycanian dedwydd

Marchwiail bedw briclas
A dyn vyn troed o wanas
Nac addef dy rin y was

[1] Trech na chant cyſtyt calon: cyſſul callon. Ll. P. P.
[2] Ni chytuyd diryeit a da. Ll. P. P.

Digitized by Google

Marchwiail derw mwyn llwyn
A dyn vyntroet o gadwyn
Nac addef rin y vorwyn

Marchwiail derw deilyar
A dyn vyntroet o garchar
Nac addef rin y lauar

Marchwyail dryſi a mwyar arni [1]
A mwyalch ar ei nyth
A chelwyddawg ni theu byth

Gwlaw allan gwlychyd rhedyn
Gwyn gro mor goron ewyn [2]
Tecav canwyll pwyll i ddyn.

Gwlaw allan yngan glydwr [3]
Melyn eithin crin evwr
Duw Reen py beraiſt lyvwr

Gwlaw allan gwlychyd vy ngwallt
Cwynvànus gwan diffwys allt
Gwelwgan gweilgi heli hallt

Gwlaw allan gwlychyd eigiawn
Gochwiban gwynt uch blaen cawn
Gwedy pob camp heb y dawn

Llym awel llum brin
Anhaut caffael clit llitred ritreuhid lin
Ryſeiw gur ar un conin

Ton trathon toid tu tir goruch gwaeteu
Rac bron baneu bre breit allan or ſevir

Oer lle llwch rac brythwch gaeaw
Crin cawn alaf trwch [4]
Kedic a wel [5] coed in i blwch

Oer gwely piſcawd ygkiſſcaud iaen
Cul hyd cawn baryw haud
Birr diwedit gwit gwyrhaud

Ottid eiry gwin y cnes ni ryfelir y gaeaf
Nid a kedwir oe neges
Oer llinneu eu lliw heb tes

Ottid eiry gwin aren
Segur yſcuid ar iſcuit hen
Rywawr gwint reuhid dien

Ottid eiry ar warthaf rew
Goſgubit gwint blaen gwit tew
Kadir yſcuid ar yſcuit glew

Ottid eiry tohid yſtrad
Divriſſint wy keduir y cad
Mi nid aw anaw nim gad

Ottid eiry o du riw
Carcharaur gorvit cul biv
Nid annvyd hawdit hetiv

Ottid eiry gwin goror mynit
Llum gwit llog ar mor
Meecid lluwyr llawer kyghor

Eurtirn am cirn cyrn am clwir
Oer lluric lluchedic awir
Bir diwedit blaen guit gwir

Guenin i gogaur gvan gaur adar
Dit diolith kyſſulvin kevin brin coch gwyar [1]

Gwenin i godo aer acdo rit
Rreuid rev pen vo
Ir neb goleith lleith dyppo

Gwenin igkeithiu gwirt iv mor
Crin calaw caled riv
Oer divlit yr elvit hetiv

Gwenin igklidur rrac gulybur gaeaw
Glas cunlleit ceu ewur
Dric weret llyvrder ar ur [2]

---

[1] Marchuyeil dryſſi a muydr (mwgan) erni; Marchwiail amwyar crin. Ll. P. P.

[2] Guyn gro mor goron cuyn (goror ewyn.)

[3] Glaw ailan y gan glydwr. Ll. P. P.

[4] Calaf trwch.

[5] Kedic awel.

[1] Coch gwawr, guaur.

[2] Dric weuet llyſrder ar gur.

Digitized by Google

Hir nos llwm ros lluid riv
Glas glan guilan in emriv
Garv mir glav a vit hetiv

Sich gwint guliffynt kinvetlauc diffrvith
Oer callet cul hit
Llywin avon hinon vit

Driccin i mynit avonit igniw
Gulichid lliw llaur trewit
Neut gueilgi gveled ir elvit

Nid vid iſcolhaic nid vid eleic unben
Nith eluir in dit reid
Och Gintilic na buoſt gwreic

Kirchit caru crwm tal cwm clit
Briwhit ia brooet llum
Rydyeinc glew a lavur trwm

Bronvreith breith bron breith bron
Bronvreith briuhit tal glann
Gan garn caru culgrwm cam

Goruchel auel guaetvann
Breit gvir or ſevir allan

Calan gaeav gurim gordugor blaen gruc
Goreuynauc ton mor
Birdit dervhit ych kighor

O kiſcaut yſcuit ac arial gorvit
A guir deur diarchar
Tec nos i ffyſcauc[1] eſcar

Kinteic guint creilivn koet
Crin coed carw ercwn[2]
Pelis enwir pa dir hwn

Kin ottei eiry hit yn arvul melin
Nim gvnaei artu awirtul
Towiſun e lu y brin Tytul

[1] Ffyſcau.
[2] Crin caun caru eſcun.

Kan medrit morrvit y rodwit
Arid ariv a diguit
Pelis pan vit kyvarvit

Nim gwna pryder im Prydein heno
Kyrchu tro priw uchein
Y ar kan kanlin Owein

Kim imtvin ariweu ac yſcuid arnad
Diffreidiat cad cynvit
Pelis pa tir yth vaguid

Y gur a rithao Duv o rygaeth karchar
Rut y par o pennaeth
Owein Reged am ryvaeth

Kan ethiu ruiw in rodwyt i werit
A teula na ffouch
Gwydi met mevil na vynnuch

Y bore gan las y dit
Ban kirchuit Mug maur drewit
Nig oet dagawd meirch Mechit

Nim guna lleuenit llad
Or chuetlev am diallad
Mechyt golo gvit arnad

Kyvarvuam am cavall
Kelein ar viar ar wall
Kyvranc Ryn ar drud arall

Kanis ffonogion Muge a lataut Mechit
Druduas nid amgiffredit
Peruv new pereiſte imi a dyvit

Gwir igrid rid reuittor
Oervelauc ton brith bron mor
Ren rothid Duv in kighor

Mechit mab Llywarch dihavarch unben
Glvyſtec llen lliw alarch
Kyntaw a ffruin cluymus march

CANIADAU

CANIADAU MYRDDIN.

I YSCOLAN MYRRDIN WYLLT AI CANT.

DU dy Farch du dy gappan
Du dy benn du dy hunan
Iad du a'i ti Yſcolan

Mi Yſcolan Yſgolhëic
Yſgafn ei bwyll Yſgodic
Gwae ni bawt a gawt gwledic

O Loſci Eglwys a lludd buch yſcol
A llyfr rod i foddi
Fy mhenyd ys trwm genni

Creadir y creadureu
Porthidon mwyaf
Cyrraw [1] di imi fy ngheu

Blwyddyn llawn im Rhyddoded
Ym Mangor ar bawl cored
Edrych di poen imi gan morbryfed

Bei yſgwypwn ar wn
Mor amluc gwynt y flaenbric gwydd ffalwn
Ar a wneuthum byth nis gwnawn

[1] Maddeu.

GWASGARGERD VYRDIN YN Y VED.

1
GWR a lefeir yn y Bed
A dyſgwyd cyn ſeith mlyned
March marw eurdein gogled [1]

2
Er gyveis o win o wydryn gwyn [2]
Gan rieu [3] ryfel degynn
Myrdin yw vy enu Mab Morvrynn

3
Er yveis i o win o gauc [4]
Gan rieu ryvel eglauc [5]
Myrdin yw fy enu amheiduc [6]

4
Pan del gurthryn [1] yar olwyn du
Y lad Lloegyr llwybyr wehyn
Chuerw uenuyn yn amuyn

5
Gwynbryn wynvrynn ei ſwyn ery [2]
Hir neuet giuet Gymry
Ni bydd diogellawr ygellawr Ardudwy

6
Ar ardaluy Kymry
Rac arderchawc Twrch toryf hy
Pau dyvo coch Normandi

7
Y holi Lloegrwys treul diffwys
Tuth am bob darogan [3]
Caſtell yn Aber Hodni

8
Pan dyvo y brych cadarn
Hyt yn Rhyt Pengarn
Lliwaut gwyr treuliaut Karn
Pendevic Prydein yno pen Barn

[1] Eurdeyrn gogled.
[2] Er yfeis i o win o wydr gwyn. Ll. E. D.
[3] Ran rieu. Ll. E. D.
[4] Gawg..
[5] Eglwy. Ll. E. D.
[6] Am heiddwg. Ll. E. D.

[1] Pan del gwr gwrthryn. Ll. E. D.
[2] Gwynbryn gwynfryn eiſiwyn (ei ſyddyn) ery. Ll. E..D.
[3] Treth am bob darogan dydderbi. Ll. E. D.

Pan

Digitized by Google

9
Pan dyvo Henri y holi
Mur caſteil y dervyn Eryri
Gallvat[1] gormes dra gweilgi
10
Pan dyvo gwyngann y holi Llundein
Yar veirch nyt Kein
Rygeilu[2] ev Dinas Kaergein
11
Teneu y mes teu y hyt[3]
Pan dyvo yn deiſyvyt
Brenhin gwas gwae ae cryt
12
Mab a vyd mawr y urdas
A oreſcyn mil dinas
Hoedl egin Brenhin o was
13
Kadarn wrth uann advot
Guann wrth gadarn gurdirot[4]
Pennaeth handes guaeth ae dyvot
14
Byt a vyd Byt[5] urth vaurdes
Yd bydant gurag edeint llaes vuches[6]
Bydant llu Meibyonein eu cyffes[7]
15
Byt a vyd bryt wrth y daes[8]
Ych whaho taeauc y lea‹[9]
Di giuen bun gurth buyth guas
16
Byt a vyd a gorphen byt[10]
Pallant ieuainc rac aduyt[11]
Mei marw cogeu rhac annuyt
17
Byt a vyd byt[12] wrth erchuys
Y adeilaur yn dyrys
Heb werth maur ni chaffaur crys
18
Byt a vyd bryt urth lyeu
Byu mall a guall ar lamreu[1]
Torredaud geir a chreirieu
19
Eu divanuaut gwir lledaut geu[2]
Guann ffyd bob eildyd datleu[3]
Byt a vyd bryt wrth dillad
20
Kyghaus argluyd Maer chuiviat
Guaclau Bard hard offeiryat
Difannawr e wir lledawr gwad[4]
21
Byt a vyd heb wynt heblau
Heb ormod eredic heb drathreulyau
Tir digaun vid un erw y nau
22
Pan dyvo yr gwyr heb wryt
Ac yn lle coet cael yr yt
Ymhob hedd guled a gyvyt
23
Pan fo cyfelin gymyrredd[5]
Ygwr ai gweryd ni ommedd
Gwrthfyd yd ym mynyddedd
24
Pan fo ſych gwydd gwanwyn
A fydd gweddi pennaeth gwenwyn
Byddawd gwaeth buddelw no chrwyn
25
Dyu Merchyr dyd Kyghorphen
Y treulyaur llavnaur ar benn
Cydy ant deu ygkreu Kyghenn[6]
26
Yn Aber Sor yt uyd Kyghor[7]
Ar uyr guedy trin treulitor
Glynn[8] guynn llyu yn yſgor

---

[1] Galwawd (galwawr). Ll. E. D.
[2] Ni cheidw. Ll. E. D.
[3] Yr hyd. Ll. E. D.
[4] Gorddirod. Ll. E. D.
[5] Byd a vydd bryd. Ll. E. D.
[6] Ys byddant gwrageddaint (haint) llaeth vuches. Ll. E. D.
[7] Bydant llu meibionein. Ll. L. M.
[8] Des. Ll. E. D
[9] Ei les. Ll. E. D.
[10] Gorphen oed. Ll. E. D.
[11] Addoed. Ll. E. D.
[12] Byd a vydd bryd. Ll. E. D.

[1] Llunnau. Ll. E. D.
[2] Llechant geu. Ll. E. D.
[3] Clotleu.
Ac heb arwydd eiſiau llinell ar ol.
[4] Llechant gwad. *Ban o.* Ll. E. D.
[5] Pan vo Kynvelin gymyred guyd guannuyn
Guedy pennaeth guenuyn
Bydaut guaeth bu delu no chryuyn
[6] Cuddiant deu ynghreu cyngen. Ll. E. D.
[7] Yd fydd garw gynghor ar wyr. Ll. E. D.
[8] Glyw. Ll. E. D.

Yn

Digitized by Google

27
Yn Aber Avon y byd llu Mon
Eingl guedy hinuedon [1]
Hir veryt arwyt Voryon [2]

28
Yn Aber Duvyr nuy deil duc
Yt vi agnaho gwidig [3]
A guedy Cat Kyvarlluc

29
Cat a vi ar hyrri Avon [4]
A Brython dyworpi
Graut [5] guyr guhyr gurhydri

30
Yn *Aber y Don* pervor cat [6]
A phelydr anghyvyon [7]
A guaed rud ar rud Saeſon

31
Waſſauc dy waed dy Wendyd [8]
Am dywaut wylyon mynydd [9]
Yn Aber Crafnant crefydd [10]

32
Mi a ddiſgoganaf eraill
Cyrn a llef cwn pan eill
Ffrur dy phla ynghoed peill

33
Gwenddydd gwrandaw yn ddiau
Yn y daw Teifi o lynnau
Addoer llithawr llen uwch llyf:au

34
Gwenddydd addoer yw dy erddyrn
Mi ddiſgoganaf mefyrn
Ar deywy a llef cloer wedi cyrn

35
Pan ddyffo Gwynedd yn o iaen eu bryd
Yn yſgwn yſgithrawg
Chwerw gyfnod clod i garrawg

36
Carrawg Ynyr comynhed
Comyn lli cymyn lleoedd
Llithiant cwn ar galanedd

37
Carrawg Ynyr garw anwyd y bryd
Garw eſgyll yn ynni
Llithiant brain ar yſperi

38
Dyſgogan Tydoch terydd dy
Rhag Carrawg Cynan dydd
Gwynfyd am rhydd ſawy llan

39
Dyſgogan Tydoch terydd dy
Yn Aber Mulchwch
Byddant Teifi a fo trwch

40
Dyſgogan Teifi lleſtri lli ar llyry
A Brithwyr oi thorri
Llan Dudoch cloch menechi

41
Diſgogan Dyfed arglwydd Iawdi
Brithwyr du o Fanaw
Tydoch llan trwm ddydd a ddaw

42
Diſgoganaf y llan Dydoch
Na bydd na chledr na chloch
Namyn gwarw y fa gwyddfoch

43
Pan treulio Prydain
Teyrnedd bychain
Gwlad feibionein
Gwerin ormes

44
Ni wyr namyn dawn a rymeſynt
Yny ddel gwynt ar ches

DIWEDD.
HOIANAU

---

[1] Hinweddon (hynfyddon). Ll. E. D.
[2] Ar wryd forion (fordon). Ll. E. D.
[3] Yd fi a gnaho (yd fi a gnoho gwidig). Ll. E. D.
[4] Byrri Avon. Ll. E. D.
[5] Gnawd (gwnant). Ll. E. D.
[6] Yn Aber Peryddon peritor cad. Ll. E. D.
[7] Anghymmon. Ll. E. D.
[8] Gwaſſawg dy waed ti i Wenddydd. Ll. E. D.
[9] Am dywawd y gwyllyon. Ll. E. D. Ll. L. M.
[10] Mynyd yn Aber Karaf. Ll. L. M.
A gwedy cyrn cloer a fydd
Dyma y diwedd yn Ll. L. M.
Banau o L. E. D. *yw y lleill.*

Digitized by Google

HOIANAU *neu* BORCHELLANAU MYRDDIN *ap* MORFRYN *alias* MYRDDIN WYLLT *yr hwn a ganodd o ddeutu y Flwyddyn* 570, *ac a yſgrifenwyd allan o'r Llyfyr Du o Gaerſyrddin.*

1

OIAN a Phorchellan a pharchell dedwydd
Na chladd dy red kyr ym mhen mynydd
Cladd yn lle arʒel yn argoedydd
Nac erwys Rydderch hael rwyfadwr ffydd
Ami ddiſgoganaf fi a gwir fydd
Hyd yn Abertaradr rhag traws eu Prydein
Cymru oll yn eu cyflwydd
Llywelyn ei enw o eiſſillydd
Gwynedd gwr dygorbydd

2

Oian a phorchellan oedd raid myned
Rhag cynyddion Mordai pei llaſaſed
Rhag dyſod erlid arnam ni an gweled
Ac or diagwn i ni chwynwn i ein llndded
A mi ddiſgoganafi rhag ton nawfed
Rhag unig bariffwyn gwehyn dyfed
Dyrchafawd llogawd nid ir lleticred
Yn ty yn hir gwrthdir a gwyſtfiled
Yn y ddel Cynan iti oe chyn gweled
Ni bydd atcor byth ar ei threfred

3

Oian a pharchellan ni hawdd cyſgaf
Rhag godwrdd y galar yſſydd arnaf
Deng mlynedd a deugain yd borthais i boen
Ys drwg o orhoen yſſydd arnaf
Oes imi gan Ieſſu gaffu gwaeſaf
Brenhinoedd nefoedd achoedd uchaf
Ni mad rhianedd o blant Addaf
Ar ni chredo i ddofydd y dydd diweddaf
Yd weleis Wenddoleu ym merthic rhiau
Yn cynnull preiddiau o bob eithaf
Y dan fy ngweryd rhudd nu neud araf
Pen teyrnedd Gogledd llaredd muyhaf

4

Oian a pharchellan oedd raid gweddi
Rhag ofn pump pennaeth o Normandi
Ar pumed yn myned dros for heli
I oreſgyn Iwerddon dirion dreſi
Ef gnawhawdd rhyfel a dyfyſgi
O ymladd mab a thad gwlad ai gwybi
A myned i Loegrwys diffwys dreſi
Ac na bo gwared byth i Norddmandi

5

Oian a pharchellan na uyt hunauc ryd
Dybyt attam ny chwedyl dyvrydauc
Pennaetheu bychein anudonauc
Meiri mangaled am pen keiniauc
Pan dyffon dros for gwyr eneirchawc
Cad veirch y danunt deu wynebawc
Deu ulaen ar eu gwaew anothleithyawc
Erddi heb uedi y myd diheddawc
Gwell bet no buchet pob uchenauc
Kyrn ar y gwr a get pedrifannau
A phan uon gorforyon meibyon eidawc
Y byt bore taer rac caer ſallawc

6

Oian a pharchellan a pharchell dyhed
Rym dyweid chwimb leian chwedel anrhyfed
A mi diſgoganaf haf gwythloned
Kyfrwg brodoryon brad o Wyned
Ban diholer tagwyſtyl yn hir o tir Gwynedd
Dybyt ſeith ganilog o hynt gan wynt gogledd
Ac yn Aber deu gleddeu eu Kynadlet

7

Oian a pharchellan a parchell gwynn
Rym dywot chwionblein chwedyl am dechryn
Pan bebyllo Lloegyr yn tir ethlyn
A gwneuthur Dyganwy Dinas dehyn
O gyfranc Lloegyr a Llywelyn
Ad uyd mab ar war a char a chychwyn
Pan ſorro Deinoel Mab Dunawd Deinwyn

Aduyd

Digitized by Google

Aduyd franc ar fo fort ny Ouyn
Yn Aberdulas gwanas gwehyn
Cochwet yn eu cylchwet yn eu cylchwyn

8

Oian a pharchellan hoian hoiau
Bei ychenawg Duw gwnai ymchwelau
Y ..... llyſſy wyf byddawd mau
Yr hwn yſſy ..... ceiſſed yntau

9

Oian a parchellan neu dyt goleu
Andaw di lleis adar deiuyr [1] leiſſeu
An byt ny blwynydet a hir dieu
Arien enwir edwir ffrwytheu
Ac eſcyp llawch lladron diffaeth llanneu
A myneich a obrum [2] beich o pechodau

10

Oian a parchellan llym i Wynedd
Cywely a fynnut pan elutti i orwedd
Bychan a wyr Rydderch hael heno y ar ei wledd
A bortheiſi neithwyr o anhunedd
Eiry hyd ym hen clun gan ran caledd
Pibonwy yn niblau blin fy rhyſedd
Rhy ddybedd dydd Mawrth dydd gwythlonedd
Cyfrwng glyw Powys a chlas Gwynedd
A chyfod hiriell o'i hir orwedd
I amwyn ei Elyn derfyn Gwynedd
Ac oni i'm cudd gan fy rhi rhan trugaredd
Gwae fi ban ym bay tra fy niwedd

11

Oian a parchellan ny byt cyuin
Ban [3] glyw yn llauar o Gaervyrdin
Y ardwyaw deu geneu yn cywrhenin
A hil Rys aerllut aerllit byddin
Pan later y faeſſon ynghymer trin
Gwyn eu byt hwy gymryw werin [4]

12

Oian a parchellan a pharchell gwyn gwys
Na chyſgi hun fore
Na chladd ym mhryſg rhag dyfod
Rhydderch hael ai gwn cyfrwys
Gan gaffael o honatti y coed
Rhedawdd dy chwys

13

Oian a parchellan a parchell gwyn
Bei gwelud a welais o dreis deugyn
Ni chys cutti hun fore ni chladdut ar fryn
Ni chyrchud ddiffaith o ddiffwys lynn
Ban eiſteddo ſaeſon yn eu ſarffren
A chyrchu o bell gaſtell gollwyn
Atfydd dillad hoyw a gloyw dullin

14

Oian a parchellan andaw de yn awr
Pan dodynt wyr gwynet eu gweith ynawr
Llafneu y uerd drin [1] Kyrn a ganawr
Briwawd Llurugeu rac llym waewawr
Ban dyffo Nortmyn yar lydan lyn vad
Ad uydd ym urthryn yna gan vid dinawr
A goreſgyn Prydein y wyron yſwein
Ar wall o Lundein a diatawr
Ann diſgoganaf deu priodawr
A luniont tagneuet o nef hyd lawr
Kynan Kadwaladr Kymry benbaladyr
Bydawd eu cynnadyl a edmycawr
A chyweiriaw gwlad [2] a chyſtudyaw gwad
A llu a lledrad a ddewalawr [3]
An bi ny ynaeth gwared gwedi gwaeth
Neb o haelonaeth ni di dolawr

15

Oian a parchellan neud glas mynydd
Teneu fy llen i mi nid llonydd
Llwyd yw fy mlaidd ni'm traidd Gwenddydd
Ban ddyffont guyr Bryneich in gwarth luydd
Cymry a orfydd cain bydd eu dydd

16

Oian a parchellan a parchell garwy
Na chladd dy retkyr nag iſte [4] fynwy

[1] Ddwfn, ddyan.
[2] Obryn
[3] Ban gychwyn lluaer o Gaer vyrdin
[4] Gymrwy werin.

[1] Yn erddyn, &c.
[2] A freithiaw gwlad, &c.
[3] Ddiwalawr.
[4] Yſdi.

Nac

Nac a chir waes na char warwy
Na chuſſyl a roddaſi i wenabwy
Na ſid ieuangc ſerchawg ſyberw wawrwy
A mi ddiſgoganaf gwaith Machadwy
Adfydd gelorawr rhudd yn rhiw dydmwy
O gyfranc y Kynfrain bronrheino cyfrwy
Adfydd bore coch ac och ofwy
Arth o ddeheubarth a dderchafwy
Ry llettawdd ei wir ef tra thir Mynwy
Gwyn ei byd hi Gwenddydd a arhowy
Pan ſo pendefig Dyfed ai gwledychwy

17

Oian a parchellan neud blodeu drain
Gorlas can fynydd elfydd neud cain
A mi ddiſgoganaf cad Coed Llwyfain
A gelorawr rhuddion rhac rhuthr Owain
Pan gwnelont meiriau dadleu bychain
Anudon a brad gwlad feibionain
A phan ddel Cadwaladr i oreſgyn Mon
Dileawr ſaeſon[1] o dirion Brydain

18

Oian a parchellan mawr eryſſi
A fydd ym Mhrydain ac nim dorbi
Ban dyffon brodorion o amdiredd Mon
I holi Brython brithfyd dybi
Dyrchafawd draig ffawd ffaw u peri
Gwrdd Cynan faran o lan Teifi
Gwnahawd am Ddyfed dygyuyſgi
Bid iddaw yn aelau eilon ynddi

19

Oian a parchellan mor enrhyfedd
Na budd un ennyd y Byd yn unwedd
Pelled ſon ſaeſon ſail cywryſſedd
Ar brithwn[2] haelon hil cymwyedd
A mi ddiſgoganaf cyn fy niwedd[3]
Brython dros ſaeſon brithwyr ai medd
Ac yna in dawni ddawn gorfoledd
Gwedi bod yn hir yn hwyr frydedd

20

Oian a parchellan andaw di yr eilon
A gread adar kyr Kaer Reon
Un yſſym a rown mynydd Maon
I edrych drychynnawg drych ſerchogion
A mi ddiſgoganaf ſi cad ar y don
A chad machawy a chad afon
A chad cors Fochno a chad ym Mon
A chad cyminawd a chad caerlleon
A chad Abergwaith a chad Iaethon
A phan ſo diwedd tir terfyn i eilon
Maban dyrchafawd mad i frython

21

Oian a parchellan bydan a fydd
Mor druan ei ddyfod ac ef ddyfydd
Morwynion moelion gwragedd rhewydd
Carant ni pharchant eu carrennydd
Rhwydd ni bydd digyfrwydd wrth i gilydd
Eſgyb anghyfiaith diftaith diffydd

22

Oian a parchellan bychan brychni
Andaw di lais adar myr mawr eu hynni
Cerddorion allan heb ran teithi
Cyn ſafont yn y drws tlws nis deupi
Rym dywod wylan o bell ynni
Teyrnedd enrhyfedd eu cynyſeddi
Gwyddyl a Brython a Rhomani
A wnahont dyhedd a dyvyſgi
Ac ynghyfenw diwiau dyfod iddi
Ac ymladd yn daer am ddwylan tywi

23

Oian a parchellan bychan breichfras
Andaw di lais adar mor mawr eu dias
Kerddorion allan heb ran urddas
Gwrthunawd eſſpyd a bryd gan was
Heb godwyd wyneb heb ran urddas
Pan vo dau froder dau Iddas am dir
Megittor oi gwir hwy hir alanas

24

Oian a parchellan nym daw y cyngyd
O glybod llais adar mor ddiergryd[4]
Teneu gwallt fy mhen ſyllen nyd clyd
Dolydd fy eſgubawr nid mawr ei hyd[2]
Fyngrawn haf a mi nid ymweryd
Cyn yſgar a Duw didawl cywyd
A mi ddiſgoganaf cyn diwedd byd[3]
Gwragedd heb wvledd a gwyr heb wrhyd

[1] Dileant ſaeſon.
[2] Brython,
[3] Nygnedd.

[4] Dwfr dyar eu gryd.
[2] Fy yd.
[3] Gorphen byd.

Digitized by Google

25

Oian a pharchellan a phorchell ryni
Teneu yw fy llen nyd llonydd imi
Er gwaith Arderydd mi nym dorbi
Cyn fyrthiai awyr i lawr a llyr yn lli [1]

[1] Enlli.

A mi ddifgoganaf gwedi Henri
Breenhin na frenhin brith fyd dybi
Pan fo pont ar Daf ag arall ar Dywi
Y daw diwedd rhyfel iddi [1]

[1] Pan fo pont ar Daf ac arall ar Dyw
Er gwaith Arderydd mi drym dorbi.

KYVOESI MYRDIN A GWENDYD Y CHUAER*.

1

MERDDIN.

DEUTHUM i attat y adraut
Yngnadaeth [1] y gogled y gennyf
Syu pob tyt traethuyt urthyf
Yr gueith Arderyd ac Erydon

2

GWENDDYDD

Guendyd er meint a dybyd arnaf
Eneichyad kyvod kud af [2]
Cyfarchaf i'm llallogan
Merddin y chwedlau dyfgogan [3]
Ple edewaiſt dyfynan
Dymgocu gorober
Dydd llawenydd yn ehangder [4]

3

Kyvarchav ym llallogan Vyrdin
Gur doeth darogenyd
Kan hepkoryd o honau
Pan au bun ganthau [5]

4

MERDDIN

Y gerd gadavael avi Hoel [1]
Kymyr [2] yu bi Kyvarch awel ruyd
Ryderch hael yn aruyd [3]

5

Kanys Ryderch bieu ffau
A chymry oll i danau
Neu gwedy ynteu Kudau [4]
Ryderch Kael gymynat gelyn
Guan teu y wan [5] ac uy

6

Dyd gwynuyd [6] yn Ryt Tawy
Ryderch Hael dan yſbeit gelyn

7

Dinas Beirdd bro glyt [7]
Kud aaef et a yr ryt [8]
Mi ae dyweit y Wendyd

* Nota—Geiriau E. Evans, *neu* I. Brydydd Hir, yn Ll. P. P. — "Brudiau o'r Cwta Cyfarwydd juxta exemplar J. Jones, correct. ad cod. Davies: qui examinat ad L. Coch."

[1] Ygnadedd. Ll. P. P.

[2] On (eu) eichiad cyfedd cwdd af. Ll. P. P.

[3] Py chwedleu darogan. Ll. P. P.

[4] *Y 5 ban rhagblaenol o L. P. P.*

[5] Pa rian bi ni (Pari au bun) ganthaw. Ll. E. D.

[1] En gerth Cadafael a bi (vi) cael. Ll. P. P.

[2] Cyn ri. Ll. E. D.

[3] Rwydd yw arwydd Rydderch Hael. Ll. E. D.
Tu bi cyfarchafael.
Rhwydd i arwydd Rhydderch Hael. Ll. P. P.

[4] Neu gwedi Gweithen cwdd ddaw. Ll. P. P.

[5] Gwan trwy. Ll. E. D.
Gwan trywan ac (teu ei wan ar) wy.

[6] Gwynydd. Ll. E. D.
Gwyn Maydd. Ll. P. P.

[7] Glo glyd. Ll. P. P.

[8] A wna (adwna, o daw) yr ryd. Ll. E. D.
Cwdd aa ef a wna (a ddaw) i'r rhyd. Ll. P. P.

Digitized by Google

8

Kan am kyveirch yn gelvyd
Na bydd Ryderch Hael drennyd

9

GWENDDYDD

Cyvarchaf ym Klotleu llallauc [1]
Anuynauc yn lluyd
Neu wedi Ryderch puy vyd [2]

10

MERDDIN

O leas Gwendoleu y guaetffreu Arderyd [3]
Handuf o eithin [4]
Morgant vaur vab Sadurnin

11

GWENDDYDD

Kyvarchaf ym Klotleu llallauc
Kerdglyt Kyt lliant [5]
Puy wledych uedy Morgant

12

MERDDIN

O leas Guendoleu y guaetffreu Arderydd
A ſynnu paham ym ken gualadyr [6]
Gwaet gwlat y Uryen [7]

13

GWENDDYDD

Kyvliu dy ben ac aryen gaeaf
Gwares Dyv dy anghen
Puy wledych wedy Uryen

14

MERDDIN

Digones Dofyd dicned arnaf
Klaf wyf o'r diued
Maelgwn Hir ar dir Gwyned [8]

15

GWENDDYDD

Oys gayr ym braut yt vych uynghalon [1]
Druc vyhoen am ryd drych [2]
Neu uedy Maelgwn puy wledych

16

MERDDIN

Run y enu rugyl y ffoſſaut
Ygkrynnir bydin brudraut [3]
Guae Brydeîn or diuyrnaut [4]

17

GWENDDYDD

Kan vyd Kedymeith [5] a Chanon Kynlleith [6]
A thal waur [7] a borthun
Kwda [8] Gwyned guedy Run

18

MERRDIN

Run y enu ryvel o vri
A oganaf y dyderbi
Guendyn gwlat yn angat veli [9]

19

GWENDDYDD

Kyvarchaf ym klotleu llallauc
Anvynnauc ygkyni
Puy wledych uedi Beli

20

MERDDIN

Can ethyw vym pwyll gan wyllyon mynyd
A myhun yn agro
Wedi Beli y vab ev Iago

21

GWENDDYDD

Can ethyu dy buyll gan uyllyon mynyd
A thy hun yn agro
Puy wledych guedy Iago

---

[1] Clodlew llallawg. Ll. P. P.
[2] Pieufydd. Ll. P. P.
[3] Yngwaetffreu Arderydd. Ll. P. P.
[4] Handwyf o eithur (eithun). Ll. P. P.
[5] Clyd lliant. Ll. P. P.
[6] Yſid i mi paham im len :
Yſyd imi pam im cen. Ll. P. P.
[7] *Neu*, Gwaladr gwaed gwlad Urien. Ll. P. P.
[8] *Neu*, O dir Gwynedd. Ll. P. P.

[1] O yſgar am brawd yd nych vynghalon. Ll. E. D. a Ll. P. P.
[2] Drwg fy lliw (drut i honn am rhyd drych). Ll. P. P.
[3] Ynghynnor byddin brwydrawd. Ll. E. D.
[4] *Neu*, O i ddiwrnod. Ll. P. P.
[5] Can wyd cedymdeith. Ll. E. D.
[6] A chanaon cynllaith. Ll. P. P.
[7] A'th alwawr. Ll. P. P.
[8] Cwdd a. Ll. P. P.
[9] Gwenddyn gwlad yn angad Beli. Ll. P. P.

Aingurth

Digitized by Google

22

MERDDIN

Amgurth gyvarch [1] ym brytuan
Y gyvedeu neut eban [2]
Guedy Iago y vab ef Katvan

23

GWENDDYDD

Y Kerdeu rydraethaſſam
O dyvot clot Botrydan
Puy wledych uedy Katvan

24

MERDDIN

Gulat Katuallaun vryt maur [3]
Pedryvael byt orygelaur [4]
Dyguydit pen Eigyl y laur [5]
A hyt y byt y hetmyccaur [6]

25

GWENDDYDD

O ueled dy rud mor greulaun
Y dau ym bryt [7] neut annogaun
Puy wledych uedy Katuallaun

26

MERDDIN

Gwr hir yn cadu Kynnadyl
A Phrydein yn un Paladyr [8]
Goreu mab Kymro Katwalatyr

27

GWENDDYDD

Nag yſcar yn antrwyadyl
A mi o an gwarth yr gynnadyl
Pwy wledych wedi cadwaladyr [9]

[1] Am gwrthgyfarch. Ll. P. P.
[2] Ynghyſeddeu (y genedyl) neud eban. Ll. P. P.
[3] Wrhyd mawr. Ll. E. D.
[4] Pedryfal byd (pedryael bit) ryglywawr. Ll. P. P.
[5] Digwyddit penn i llawr. Ll. P. P.
[6] *Neu,* A hyd byd i hennycawr. Ll. P. P.
[7] *Neu,* Iddaw fy ra vyd. Ll. P. P.
[8] *Neu,* Dan un paladyr. Ll. P. P.
[9] *Pennill o L. P. P.*

28

MERDDIN

Am gwrthgyvarch yn glaear
Y gynnedveu [1] neut Abar
Wedy Kadwaladyr Idwal [2]

29

GWENDDYDD

Ath gyvarchaf yn glaear
Clotleu goreu dyn dayar
Puy wledych wedy Idwal

30

MERDDIN

Gwledychaut uedy Idual
Yn lluru Dyvynnyn diarchar
Yſguyduyn Howel vab Katual

31

GWENDDYDD

Kyvarchaf ym clotleu llallauc
Anvynauc yn ryvel
Puy wledych uedy Howel

32

MERDDIN

Mi a diwedaf y glot vri [3]
Guendyd kyn eſgar a thi
Guedy Howel Rodri

33

GWENDDYDD

Cyfarchaf im clod ouri frawd
Anofnawg ynghyni
Pwy wledych wedi Rodri [4]

34

MERDDIN

Kynan ym Mon a vi [5]
Nyt achatuo y deithi [6]
A chyn [7] galuer Mab Rodri
Mab Kaledigian vi [8]

[1] Y cyfeddeu. Ll. P. P.
[2] Pwy wledych wedi Kadwaladyr Idwal. Ll. E. D.
[3] Ynglod ofri (owri). Ll. E. D.
[4] *Pennill o L. P. P.*
[5] Oes Cynan ym Mon a fi. Ll. P. P.
[6] Nid a gatto y deithi. Ll. P. P.
[7] A chyd. Ll. P. P.
[8] Maban (máb) caledigan fi. Ll. P. P.

Kyvarchaf

Digitized by Google

35

GWENDDYDD

Kyvarchaf o echlyſſur byt [1]
Am dauet ychwaryan [2]
Puy wledych uedy Kynnan

6

MERDDIN

O leas Guendoleu ygguaetffreu Arderydd
Digoni o vrau [3]
Mervin vrych o dir Manau

37

GWENDDYDD

Kyvarchaf ym clot ovri [4]
Vraut Kerdoleu oreudyn [5]
Puy wledych uedi Mervin

38

MERDDIN

Dyuedaf nyt o drygaur [6]
Ormes Prydein [7] pryderaur
Wedi Mervin Rodri Maur

39

GWENDDYDD

Kyvarchaf ym clotleu llallauc [8]
Anmynauc yn dyd gaur
Puy wledych wedi mab Rodri Maur [9]

40

MERDDIN

Ar lan Konwy Kymuy Duw Merchyr
Etmyccaur y davaut [10]
Arveu ni aryen anaraut [11]

41

GWENDDYDD

Kyvarchaf ym clotleu llallauc [1]
Annynduc yn dyd guaut [2]
Pwy wledych wedy Anaraut

42

MERDDIN

Neſſaf yn nes y amſer Kennadeu anſel [3]
Y bennaeth yn llau Howel [4]

43

GWENDDYDD

A'th ogyfarchaf Llallogan Ferddin
Anfynawg yn rhyfel
Pwy wledych wedi Hywel [5]

44

MERDDIN

Ys Bargodyein ni biſſuys [6]
Ny byd nes y Baradwys
Nyt guaeth urth o dyn noc urd Egluys [7]

45

GWENDDYDD

Kyvarchaf ym ychein vraut [8]
A uelais ygklot gein
Puy wledych uedy Bargotyein

46

MERDDIN

Blŷdyn a hanner y ueruer Vrehyryeit [9]
Eu hoes a difyrrer [10]
Divenwir pob dibryder [11]

---

[1] *Neu,* Bydan. Ll. P. P.
[2] Am dywaid y chwarian, Ll. P. P.
[3] Dygyng (dygyni) o vraw. Ll. P. P.
[4] Clodfri frawd. Ll. E. D.
[5] Certh eleu (cerdd oleu) oreuddyn. Ll. P. P.
[6] Dywedwyf nid o trigawr (ddrygaw, periglawr) Ll. P. P.
[7] Armes Prydein. Ll. P. P.
[8] Clod cleu llallawg. Ll. P. P.
[9] Wedi Rodri Mawr. Ll. P. P.
[10] Edmygawd i addawd. Ll. P. P.
[11] Arbenig arien Anarawd. Ll. E. D. Arbennig eirian (arien) Anarawd. Ll. P. P.

[1] Clod cleu anfynnawg. Ll. P. P.
[2] Anmynnawg yn dydd gwawd. Ll. E. D.
Yn nydd gwawd yn ffoſawd. Ll. P. P.
[3] Neſſafyw nes yn (nef i an) amſer. Ll. P. P.
[4] Cennadeu anghen (an hel) ynſel Y bennaeth yn llaw Howel. Ll. P. P.
[5] *Pennill o L. P. P.*
[6] Oes Bargodiein ni bi ſwys. Ll. P. P.
[7] Nid gwaeth fydd (urd) odyn nog eglwys. Ll. P. P.
[8] Ymychiain (ym vuchein, im mirein) vrawd. Ll. P. P.
[9] Y vreuer (uerner) urchyryeyt. Ll. P. P.
[10] Eu hoes a differer ; *neu,* Fryyrieid eylies a ddyrifer. Ll. P. P.
[11] Dibwyder. Ll. E. D.

Can

Digitized by Google

47

GWENDDYDD

Can uyt Kedymeith a Chanon Kunlleith [1]
Trugared Duu ith eneit
Puy wledych uedy Brehyryeit

48

MERDDIN

Dyrchavat muc o gud [2]
Nyt archatuo [3] y deuryd
Kynan y Cwn Kymry beievyd [4]

49

GWENDDYDD

Kyvarchaf o echlyſſur byt
Ym dywed yn chwerian
Pwy wledych wedi Cynan

50

MERDDIN

Gwr pellenig o dramyr
Torant gaerau dierthyr [5]
Dywedant [6] frenin o freyr

51

GWENDDYDD

Cyfarchaf o echlyſſur byd [7]
Kan guydoſt y yſtyr [8]
Puy wledych uedy Brehyr

52

MERDDIN

Diſgoganaf Seruen Wynn [9]
Kennat [10] guaſtat yſguyduyn
Gleu gadarn garchar gylchuyn

53

Treiglau [1] bro bradauc unbyn
Ef grynent [2] hunt racdau hyt ymprydyn

54

GWENDDYDD

Kyvarchaf ym braut y guyn
Canys mi ae hamovyn
Puy wledych uedy Seruen Wynn [3]

55

MERDDIN

Deu yſguyduyn Beli
A dyvi y vaeth a unant dyvyſgi
Nac eurin heduch vi [4]

56

GWENDDYDD

Kyvarchaf ym clotleu llallauc [5]
Annuynauc yg Cymry
Puy wledych wedy [6] deu yſguyduyn Beli

57

MERDDIN

Unic aruynauc [7] ar uyneb Kedaul [8]
Kynghoraut Kat differ [9]
A wledych kyn nor gowuner [10]

58

GWENDDYDD

Kyvarchaf ym clotleu llallauc [11]
Annuynnauc yn lluyd
Puy yr unic aruynauc [12]
A darogeni di y vaeth
Puy y enu padu pan vyd

---

[1] Cedymdeith a chanaon cynlleith. Ll. P. P.
[2] Dyrchyfawdd unig o gudd. Ll. P. P.
[3] Achatwo. Ll. P. P.
[4] Cynan y cwn bieufydd ; *neu*, Cynan cwn cymru dirudd. Ll. P. P.
[5] Torynt gaereu dierchyr (diechyr). Ll. P. P.
[6] Dywetynt (diweddynt). Ll. P. P.
[7] *Y 6 ban rhag-vlaenol o L. E. D. a Ll. P. P.*
[8] Gwyddaf (gwyddoſt) gyſtyr. Ll. P. P.
[9] Serſynwyn (ſerſen wyn). Ll. P. P.
[10] Ceimiad. Ll. P. P.

[1] Treiglawd. Ll. E. D.
[2] Ef (er) grynawd. Ll. E. D.
[3] Serfyn (ſerſen) wyn. Ll. P. P.
[4] Nag erfyn heddwch nith fi. Ll. P. P
[5] Clod cleu llallawg. Ll. P. P.
[6] Pwy wedi. Ll. P. P.
[7] Unic arwynawl. Ll. E. D.
[8] Cadiawl. Ll. P. P.
[9] Diffred (dilyffred). Ll. E. D.
[10] Gorynned. Ll. E. D. Cynnor gorunned (gofuned). Ll. P. P.
[11] Clod cleu llallauc. Ll. P. P.
[12] Pwy unig arwynawl a ddarogeni di ei faeth. Ll. P. P.

Gruffud

Digitized by Google

59

MERDDIN

Gruffud y enu greidaul Mirein
Gnaut ef gan argan Kyngrein [1]
A uledych ar dir Prydein

60

GWENDDYDD

Kyvarchaf ym clotleu llallauc [2]
Annuynauc yghadeu
Neu guedy Gruffud pieu

61

MERDDIN

Dyueduyf nit odryker [3]
Ormeis [4] Prydein pryderer
Guedy Gruffud Guyn Guarther

62

GWENDDYDD

Kyvarchaf ym clotleu llallauc [5]
Anuynauc yn ryvel
Puy uledych uedy Guyn Guarther

63

MERDDIN

Wi a Wendyd uenn maur adraſtil gogan [6]
A chuedleu Chuibleian [7]
Atkas gueheleith avyd deu adas [8]

64

Ni phorthynt gwyledd na mawr addas
Dyfi deu froder deu iddas am dir [9]
Edmyckaur oe guir hir alanas

65

GWENDDYDD

Kyvarchaf ym clotleu llallauc
Annynauc ygkateu
Puy uledych uedy uynteu

66

MERDDIN

Diſgoganaf nat guas beid
Brenhin [1] lleu llau Dirvreid [2]
Gylvin gevel gavel Bleid [3]

67

GWENDDYDD

Kyvarchaf ym ehelaeth vraut
A ueleis yn uedvaeth
Od yna puy a vyd pennaeth

68

MERDDIN

Kynniveruch o rif ſer [4]
Kynhebyker y niver
Ef yu y Mackuy dau hanner

69

GWENDDYDD

Kyvarchaf ym divuner vraut
Allwed bydin bud ner
Puy uledych wedy Deu hanner

70

MERDDIN

Cymyſc Guydelyeith yn aer
A Chymro a chymrud daer
Ef yu Argluyd uyth prifgaer [5]

71

GWENDDYDD

Kyvarchaf ym diagro vraut
A darlleuys Lyvyr Cado [6]
Puy uledych uedy efo

---

[1] Gnawd ef man ar ran cynnrain. Ll. P. P.
[2] Clod cleu llallawg. Ll. P. P.
[3] Diwedaf nyd hedriccer. Ll. P. P.
[4] Armes. Ll. P. P.
[5] Clod cleu llallawg. Ll. P. P.
[6] Máwr adias. Ll. P. P.
[7] Chwibleian chwedleu atcas. Ll. E. D.
Diſgogan chwibleian chwedleu atcas Ll. P. P.
[8] Gwehelydd a fydd ar y deyrnas, *neu*, Gweheleith a fydd dau iddas. Ll. P. P.
[9] *Dau van o L. P. P.*

[1] Breyenhin. Ll. E. D.
[2] Gylfin goſeil gafael bleidd; *neu*, Gilmin goruol gahel Bleidd. Ll. P. P.
[4] A rhif y ſer. Ll. E. D.
Cyfniverwch a rhif ſer. Ll. P. P.
[5] Myth prifgaer. Ll. E. D.
[6] A lewys lyfyr Cado. Ll. P. P.

Mi

72

MERDDIN

Mi ai dyueit o Reget
Kan am Kyveirch yn ogonet
Keneu Henri[7] ryvyget
Pyth yn yoes nyt oes waret

73

GWENDDYDD

Kyvarchaf ym clot o vri[2]
Vraut anuynauc yg Kymru[3]
Puy wledych wedi mab Henri

74

MERDDIN.

Pan vo pont ar dav ac arall ar dywi
Y daw ar Loegyr dyvyſgi[4]
A mi diſgoganaf guedi Mab Henri
Brenin na vrenin brithuyt a vi

75

GWENDDYDD

Kyvarchaf ym braut y guyn
Kanys mi ae hamovyn
Puy wledych uedy Brenhin na Vrenhin

76

MERDDIN

Lledynuyt vrenhin a dau
A guyr Lloegyr yn y duyllau
Ny byd gulatluyd y danau

77

GWENDDYDD

Myrdin dec daunglot gywyt[5]
Llidiauc y myt[6] beth a uyd yn oes ynvyd

78

MERDDIN

Pan vo Lloegyr yn gridvan
A chynir yn drycanyan[7]
Y byd y lluyd bwhumman

79

GWENDDYDD

Myrdin dec daun leueryd[1]
Na dyuet wrthyv geluyd
Beth a vyd uedy lluyd

80

MERDDIN

Ef a gyvyt un o chuech
Ar y vu yn hir yn llech[2]
Ar Loegyr a vyd gortrech

81

GWENDDYDD

Myrdin dec daunglot uely
Troyt y guynt[3] o vyun ty
Puy wledych uedy hynny

82

MERDDIN

Devawt yu dyvot Owein
A goreſcyn hyt Lundein
Y rodi y Gymry goelvein

83

GWENDDYDD

Myrdin dec daunglot bennaf
Kanys yth eir y kredaf
Owein pa hyt y paraf

84

MERDDIN

Guendyd gurandaw letkynt
Troit y guynt yr diffrynt
Pump mlyned a duy val kynt

85

GWENDDYDD

Kyvarchaf ym ehelaeth vraut[4]
A uelais yn ved vaeth
O dyna puy a vyd pennaeth

---

[1] Henrhi. Ll. E. D.
[2] Ofri frawd. Ll. P. P.
[3] Ynghyni. Ll. P. P.
[4] I daw ar Loegyr lwyr ddyfyſci. Ll. P. P.
[5] Glywyt. Ll. P. P.
[6] Llidiawg llwythfawr ym bryd
Beth a fydd yn oes ynfyd. Ll. P. P.
[7] A Chymru yn ddryganian. Ll. P. P

---

[1] Dawn glot gywydd. L. P. P.
[2] A ryfuyn hir dan lech. Ll. P. P.
[3] Tooid y gwynt. Ll. P. P.
[4] Nota: nid oedd y 14 pennill neſaf uchod yn llyfyr D. Jones o Lanfair.

Pan

Digitized by Google

86

MERDDIN

Pan vo Owein ym Manau
A chat ym Prydyn gerllau[1]
Biaut gur ef a guyr idau[2]

87

GWENDDYDD

Kyvarchaf ym ehelaeth vraut
A uelais yn vedvaeth
O dyna puy a vyd pennaeth[3]

88

MERDDIN

Pennaeth da ei faeth a da fydd
A oreſcyn yr elfydd
Gwlat wynvyd drwy lawenydd[4]

89

GWENDDYDD

Kyvarchaf ym ehelaeth vraut
A weleis yn vedvaeth
O dyna puy a vyd pennaeth

90

MERRDIN

Elit llevein yn dyffrynt[5]
Beli hir ae uyr goruynt
Guyn eu byt Gymry a guaegynt[6]

91

GWENDDYDD

Kyfarchaf ym clotleu llallauc[7]
Annwynnauc ygkadeu
Neu[8] uedy Beli bieu

[1] A chad yn Mhrydein ger llaw. Ll. P. P.
[2] *Neu*, Biawdd Gwynedd gwyr iddaw. Ll. P. P.
[3] *Neu*, Pwy wledych oddi ynaeth. Ll. P. P.
[4] Pennaeth y vaeth a oreſcyn (elvydd) eluyd
Gulat wynuyt (wynnwydd) druy lauenyd Ll. P. P.
[5] Elid lleuyn yn dyffrynt. Ll. P. P.
[6] *Neu*, Or helynt. Ll. P. P.
[7] Clot cleu llallawg. Ll. P. P.
[8] Neu pwy (*Neu*, Pwy). Ll. E. D.

92

MERDDIN

Elit llevein yn Aber[1]
Beli hir ae uyr llauer[2]
Guyn eu byt Gymru guae Wydyl[3]

93

GWENDDYDD

Kyfarchaf ym clotleu llallauc
Anwynnauc yn ryvel
Pa y uae y Wydyl[4]

94

MERDDIN

Diſgoganaf un Dyſſauc[5]
Gwyned guedy auch trallaut
Gorvod iuch ar bob Kiudaut

95

GWENDDYDD

Canon Morvryn Morunet oedyn[6]
Mervryn[7] vrych vreiſc liwet
Pa daw yn y deu ovunet

96

MERDDIN

Pan diſgynno Katwaladyr
A llu llydan gantau Kymwed[8]
Duw Merchyr y muyn[9] guyr Guyned
As deubyd guyr Kaer Gamwed[10]

[1] Elit Lleuyn yn ei haber: *neu*, Elid Llefeint yn aber. Ll. P. P.
[2] Yn llawer. Ll. P. P.
[3] Gwyn ei fyd Gymro gwae Wyddel. Ll. P. P.
[4] Pa y wae i Wyddel. Ll. P. P.
[5] Diſgoganaf fedyſſawd Gwynedd. Ll. P. P.
[6] Canon Morfryn mor uned oeddym. Ll. P. P.
[7] Oeddyn Merddin. Ll. E. D.
[8] A llu llydan gantaw cymwl duw merchyr. Ll. P. P.
[9] Yn amwyn. Ll. P. P.
I amwyn. Ll. E. D.
[10] Canwedd. Ll. P. P.

Digitized by Google

97

GWENDDYDD

Nac yſgar yn antruyadyl
A mi o anguarth yn gynnadyl [1]
Pa du i diſcyn Cadwaladyr

98

MERDDIN

Pan ddeſcynnó Cadwaladyr
Yn nyffryn Tywi
Biawt tra thrwm ebyr
Gwaſcarawdd ai brythawd Brython brithwyr [2]

99

GWENDDYDD

Kyvarchaf ym ehalaeth vraut
A ueleis yn vedvaeth
Puy a wledych odynaeth [3]

100

MERDDIN

Pan vo teir-ieithyauc taeauc ym Mon
Ae vab yn gunnachauc [4]
Rygeluawr [5] Gwyned goludauc

101

GWENDDYDD

Puy gwaſgar Lloegyr yar diued mor [6]
Puy y guyn ar deued
Neu Gymry puy vyd eu gared [7]

---

[1] *Neu*, I'r gynnadyl. Ll. P. P.

[2] Pan ddiſgynno Cadwaladyr yn dyffryn Tywi.
Pa du y diſgyn Kadwaladyr yn dyffryn Tywi
Braut trathrum ebyr
Gwaſcaraut brythot Brithwyr.
Ll. E. D.

[3] Pa frithfyd a fydd ynaeth.
Ll. P. P.

[4] *Neu*, gyfoethawg. Ll. P. P.

[5] Ryglywawr (rhygalwawr).
Ll. E. D.

[6] Pwy waſcar Lloegyr i ar dudwedd mor. Ll. P. P.

[7] Gwaredd. Ll. E. D.

102

MERDDIN

Taryf rhywyr a thoryf Ryderch [1]
A bydinoed Katualadyr
Yar Dardennin [2] avon
Torrynt oll ued guyr [3]

103

GWENDDYDD

Nac yſgar yn awr antruyadyl [4] a mi
O anguarth yr gynnadyl [5]
Pa leas a duc Katualadyr

104

MERDDIN

As guan guayu o ergryuyd llog [6]
A llau kyn y diuedyd [7]
Dybyd Gymry [8] guarth o'r dyd

105

GWENDDYDD

Nac yſgar yn antruyadyl a mi
O anguarth yr gynnadyl
Pa hyt y guledych Kadualadyr

106

MERDDIN

Tri mis teir blyned teithyon [9]
A thrychant mlyned Kyflawn [10]
Kaden gueitheu guledychaut [11]

---

[1] Taryf rywyr a thwryf Rhydderch (ryfeirth) hael. Ll. P. P.

[2] Tarddennin.

[3] Allwedd gwyr. Ll. P. P.

[4] Yn antrwyadyl. Ll. P. P.

[5] Can gwarth i'r gynnadyl.
Ll. P. P.

[6] As gwant gwaew o ergrywydd llong:
As gwae gwaew elai e gen ſywydd.
Ll. P. P.

[7] A llaw gynt (tyn) difedydd (diwedydd). Ll. P. P.

[8] Dybydd i Gymry. Ll. P. P.

[9] *Neu*, Teithiawn. Ll. P. P.

[10] Trugein a thrichant cyflawn.
Ll. P. P.

[11] *Neu*, Yſgafn gweitheu gwledychan (gwledychant). Ll. P. P.

Nac

Digitized by Google

107
GWENDDYDD
Nac yſgar yn antruyadyl a mi
O anguarth yr gynnadyl
Puy wledych uedy Katualadyr

108
MERDDIN
Y Wendyd y dyuedaf
Oes tragoes diſgoganaf
Wedy Kadualadyr Cyndaf[1]

109
GWENDDYDD
I Ferddin i gofynnaf
Ag ni wn ai llyfaſſaf
Pwy trefnawr yn oes Cynddaf[2]

110
MERDDIN
Llau ar gled arall ar groes
Gogeled pawb y Einyoes
Gan Gyndaf cymot nyt oes

111
Neut a gannaut vyd yſſyauc[3]
Gwyned gwedy auch trallaut
Goruot iwch ar bob kiudaut

112
GWENDDYDD
A chiudaut plant Adaf
A henynt ae guaut[4]
A dioes guaret hyt vraut[5]

113
MERDDIN
Or pan el Kymry heb gannorthuy
Kat heb gataut[6] eu deurud oll
Mal y gallo'r goludd[7]

114
GWENDDYDD
Cyfarchaf i'm ehelaeth frawd
A welais i feddfaeth
Pwy a wledych oddiynaeth[8]

115
MERDDIN
Gwendydd Meueneduc[2] virein
Kyntaf Katraf ym Prydein
Aryluch Kymry druein[3]

116
GWENDDYDD
Cyfarchaf i'm ehelaeth frawd
A welais i feddfaeth
Pwy a wledych oddiynaeth[4]

117
MERDDIN
Pan dyvo dylat dylyet uchaf
O vor hyt ueryt dylat[5]
Diued riein orffen byt[6]

118
GWENDDYDD
Neu uedy dylat dylyat uchaf[7]
Puy a vyd drevnaur a vi[8]
Llann a rann periglaur

119
MERDDIN
Na rann periglaur na cherdaur
Ny byd nac adreidyau'r allaur[9]
Yn y diguydo nef ar laur[10]

---

[1] Cyneddaf. Ll. P. P.
[2] *Pennill o L. P. P.*
[3] *Neu,* A ganawd fedyſſawd :
Neu, Neur anol anant fedyſſawd a chiwdawd. Ll. P. P.
[4] Plant Addaf a henwyn oc eu cnawd. Ll. P. P.
[5] A dyfes gwared hyd frawd. Ll. P. P.
[6] Gadwad. Ll. E. D.
Geidwd. Ll. P. P.
[7] Mall gallo'r (gallawr na) goludd. Ll. P. P.
Mal y gallor na puy a vyd pennaeth. Ll. L. M.

[1] *Pennill o L. P. P.*
[2] Mefonneddus. Ll. E. D.
Meweddus. Ll. P. P.
[3] Aruſlwch Gymry druein. Ll. P. P.
[4] *Pennill o L. P. P.*
[5] O wawr hyd werydd dylaf. Ll. P. P.
[6] Orphennwyd. Ll. E. D.
[7] *Neu,* Wedi (enwedig) dylyet fwyaf. Ll. P. P.
[8] Pwy fydd a drefnawr. Ll. P. P.
[9] *Neu,* Nag a dreiglaw'r allawr. Ll. P. P.
[10] Yn i ddigwydd nef i lawr. Ll. P. P.

Llallauc

Digitized by Google

120

GWENDDYDD

Llallauc kan am hatebyd
Myrdin mab Morvryn gelvyd
Truan a chuedyl a dyuedydd[1]

121

MERDDIN

As dyuedaf y Wendyd
Kanys duys ym kyverchyd
Dylat diued riein vyd

122

GWENDDYDD

Cyfarchaf i'm ehelaeth frawd
A welais i feddfaeth
Pwy wledych oddynaeth[2]

123

MERDDIN

A rydywedais i hyt hyn
Y Wendyd waeſſaf unbyn
Diderbyd kymmeint timmyn

124

GWENDDYDD

Llallauc kan am diderbyd
Neu yr eneit dy vrodyr
Pa bennaeth ynaeth a vyd[3]

125

MERDDIN.

Gwendyd wenn ben mynogi
As dyweduyf yn divri
Na byd pennaeth byth uedy

126

Och anuyl or oer eſcar
Gaedi dyvot yn trydar
Gan unben dewr diarchar
Dy olo di y dan dayar[4]

[1] Tru a chwedyl a ddywedydd. Ll. P. P.

[2] *Pennill o L. P. P.*

[3] *Neu*, Ynaeth fyd. Ll. E. D.
Y vaeth a vyd. Ll. L. M.

[4] Dy ylodi y dan dayar. Ll. L. M.

127

Guaſcaraut auel awyr[1]
Puyll drut o duyll ot gerdir[2]
Guenuſſaut[3] hyt vraut ys dir

128

Och leas dy vedvaeth
Neut ym diammaeth[4]
Hoet pa adoet pan dygir clot urno[5]
Puy draetho guir

129

O olochuyt kyvot a thravot llyvreu
Awen heb arſuyt[6]
A chuedyl Bun a hun breuduyt

130

Maru Morgeneu marw Kyvrennin[7]
Maru Moryen mur trin
Trymmaf oed am dy adoed di Vyrdin

131

Digones Dovyd dicued arnaf[8]
Maru Morgeneu maru Mordaf
Maru Moryen maru a garau[9]

132

Vy un braut[10] na cheryt arnaf
Yr gueith Arderyd uyf klaf
Kyvaruydyt a geiſſyaf
Y Duw yth orchmynnaf

133

Ath orchmynnaf ditheu
Y ben y creaduryeu
Guendyd wen atlam Kerdau

[1] *Neu*, Am wyr. Ll. P. P.

[2] Gredir (gedir). Ll. E. D.
A dwyll yd gedir. Ll. P. P.

[3] Gwennffawd. Ll. E. D.
Gwein ffawd. Ll. P. P.

[4] Diamuaeth. Ll. E. D.

[5] Hoed da adoed pan dygir (dyngir) clod erno (yma). Ll. E. D.

[6] Pob arſuyt

[7] Morial. Ll. E. D.
Cynrennin Morial. Ll. P. P.

[8] Dygnedd. Ll. E. D.

[9] A garaf. Ll. E. D.

[10] Ni fu brawd. Ll. E. D.

Digitized by Google

134

Y Kerdau rydrigaſſant
O dyvot clot Bodrydant[1]
Och Duw huynt a advant[2]

135

Guendyd na vyd anhylar[3]
Neu roet y lluyth ar dayar[4]
Diovryt o baub a gar

136

Ym byu nyth diovrydaf[5]
A hyt vraut yth goffaaf
Dy fioſſaut trallaut trymmaf

137

Eſcyt goruyd ruyd guynt[6]
Amlum ar du afrddwl gynt
Yt a fyn ol a aethynt[7]

138

GWENDDYDD

Amcuyrynaf[8] vy eiryoes vraut
Y ren[9] ryw goreu
Kymer gymun kyn angeu

139

MERDDIN

Ny chymmeraf gymun
Gan yſgymun veneich
Ac eu tuygeu ar eu clun
Am cymuno Duw e hun

140

GWENDDYDD

Gorchymynnaf vy eiryoes vraut[1]
Yn y Gaer Werthevin
Gogelit[2] Duw o Vyrdin

141

MERDDIN

Gorchymynnaf inheu vy eiryoes chwaer
Yn y Gaer ni weſgrydd[3]
Gogelet Duw o Wendyd

---

[1] Fedrydant. Ll. E. D.
Fodryddant (bedrydant). Ll. P. P.
[2] A dduant. Ll. E. D.
Mor yw advant. Ll. P. P.
[3] *Neu*, Anhafar. Ll. P. P.
[4] I'r ddaiar. Ll. E. D.
[5] Yth ddiofrydaf. Ll. P. P.
[6] *Neu*, Herwydd gwynt. Ll. P. P.
[7] *Y 2 ban o'r blaen o L. P. P.*
[8] A'm cymynnaf. Ll. E. D.
Gorchymmynaf. Ll. P. P.
[9] I'r rheen. Ll. E. D.

[1] Gwagelet. Ll. E. D.
[2] Gorchymynnaf inheu. Ll. P. P.
[3] Gaer werthefin. Ll. L. M.

Nota——Geiriau yn Ll. P. P.—"Dafydd Jones o Lanfair Dyffryn Clwyd a yſgrifenaſai un o'r copiau i diwygiwyd hwn wrthaw, allan o hen lyfyr hen dihenydd o femrwn, anno 1588." "Sic R. V. ad exemplar Davies."

A W D Y L.

PAN ſo cwyn cynllwyn bro Gwſtennin
Pan iſger gwialen y Gilbant Werin
Gwyn ei fyd y geneu yn frwydd gyfeiſtrin
A lefaro trigeir o'r heniaith gyſſefin

GWENDDYDD CHWAER MERDDIN WYLLT.

AFALLENAU

Digitized by Google

AFALLENAU MYRDDIN

Y rhai a gawsai gan ei Arglwydd Gwenddoleu ap Ceidio—allan o'r Delyn Ledyr.*

1

A rodded i neb [1] yn un plygeint
A roed [2] i Ferddin cyn no henaint
Saith Afallen bereint [3] a faith ugaint
Yn gyfoed gyfuch gyhyd gymmaint
Trwy fron trugaredd y tyfeddaint [4]
Un ddoled uched ai gorthoaint
Un forwyn bengrech au gorchedwaint [6]
Olwedd ei henw oleuwedd ei daint [7]

2

Afallen beren burwen o flodeu
Ir ai hys melys ei hafalau
A dyfant erioed a choed
A dyf ar wahan ys llydan ei changau
Difgogan Chwibleian cyfan chwedlau
Dyddiau arwyddion brithfyd ddiau
A llynges dros for ag angorau
Seithlong a ddeuant a feithgant dros donau
Defcynnant ar draeth y dan faethau
Ar fawl a ddeuant ni atter yn neu
Namyn faith eilwaith og eu hen adneu [8]

3

Afallen beren a dyf dra run [1]
Cymeythuleis yn ei bon yr bodd y wun [2]
Am yfcwyd ar fy yfcwydd am cledd ar fynghlun
Ac ynghoed Celyddon i cyfgais i fy hun
Hoian Borchellan pwyllud dy hun
Andaw di adar difyrr yn eu hymeutun [3]
Teyrnedd dros for a ddaw dduwllun
Gwyn eu byd Cymru or arofun [4]

4

Afallen burwen ei brig a dyf ygymes yn feffig
Gnodach im onnwy gyfrwy gwledig
No gwyr bro Bran lliw ar riw ei brig
Agweddi gan riain ran parhedig
Nid wyf diddawn a dieiddig [5]

5

Afallen a dyf ynglan nant
Ei hafalau melyn ai deil yn chwant
Am gwnem am kutum am caraffant
Ni ethyw fy hoen o hir lifiant
Neut wyf ddigariat gan fyngharant
A minneu gan wyllyon nim adwaenant [6]

---

[1] Ni ddangofed i neb. Ll. P. P.

[2] I dangofed. Ll. P. P.

[3] *Neu,* Ber. Ll. P. P.

[4] Drwy eu dwyfroneu teyrnaidd i tyfeint (tyfeddaint). Ll. P. P.

[5] Y ddeileu ber a'u gorchuddieint: *Neu,* Un ddoled uchded ai gorthoaint. Ll. P. P

[6] *Ban o* L. P. P.—Gorchwyddeint.

[7] Gloywedd ei henw loywyn ei deint. Ll. L. M.

[8] *Pennill o L. P. P.*

* Mal hyn yn Ll. P. P.—"Taliefin i'r Afallen. Nid oedd yn llyfur B y Dr. Davies ond cymmaint ac i mae D yn eu hymyl." Sef y rhai fydd yma heb eu nodi o vod o L. P. P.

[1] *Neu,* Drum.

[2] *Neu,* Cymaethleffune bon yr bodd bun. Ll. P. P.

[3] *Neu,* Hy medun. Ll. P. P.

[4] *Pennill o L. P. P.*

[5] *Pennill o L. P. P.*

[6] *Pennill o L. P. P.*

Afallen

Digitized by Google

6

Afallen beren bren yſydd fad
Nid bychan dy lwyth ſydd ffrwyth arnad[1]
A minnau wyf ofnawg amgelawg am danad
Rhag dyfod y coedwyr coed gymmynnad
I gladdu dy wraidd a llygru dy had
Fal na thyfo byth afal arnad
A minnau wyf gwyllt gorthryfiad[2]
Im cathrudd cythrudd[3] nim cudd dillad
Neum rhoddes Gwenddoleu tlyſeu yn rhad
Ac yntau heddyw fal na buad[4]

7

Afallen beren bren addfeinus[5]
Gwaſgadfod glodfawr[6] buddfawr brydus
Yd wnant bennaetheu gam gyfeſgys[7]
A myneich geuawg bwydiawg gwydius
A gweiſionein ffraeth bid arfaethus
Yd fyddant wyr rammant rit rwyuanus[8]

8

Afallen beren bren diletcyn
A dyf yn Haber heb ardyfu cylchyn[9]
A mi diſgoganaf cad ym Mhrydyn
Yn amwyn eu terfyn a gwyr Dulyn
Seithlong i deuant dros lydan lyn
A ſeithgant dros for i oreſcyn
Or ſawl a ddeuant nid ant y genhyn
Namyn ſeith letwag wedi lletcynn[10]

9

Afallen beren biborig
Melyn ei haeron nid maon ei meſſig
Cymathyleis yn ei bon a dynion dewiſſig
A phan alwer Dyfnant dinas cerrig
I talawr gerddawr ei galennig[1]

10

Afallen beren bren ni grino
Pedwarcant mlynedd yn hedd i bo
A dyf ar wahan ys llydan ei gortho
Gnodoch yn ei gwraidd bleidd a treiſſio
Na maban mynych a mwynhao
A mi ddiſgoganaf maban a fo
O flodau Cadfan pan gynnyddo
Gruffudd ei henw o hil Iago
Ni wna annoes pan pſeudo[2]

11

Afallen beren bren a honneit
Neus gorwlych dwfyr rynn pluyn hwyeit
A mi a ddiſgoganaf ei bod yn neſſaf
Ag i mae arnaf ei harynneig
Pan fo Duw Dewin ym diffryt i rhag trin
Hyd na bwyf gyfrin ag eiſſifleit[3]

12

Afallen beren[4] hydwf glas
Plu fawr[5] ei changen ai chain wanas
A mi diſgoganaf cad am dias
Pengwern[6] cyfeddgrud medd eu hadlas
Ag amgylch cymminawd cymyn leas
Gan pendefig Eryri eri atgas[7]

13

Afallen beren a dyf yn Llannerch
Angerdd ei hargel rhag rhieu Rhydderch[8]

---

[1] Ni bychan dy ffrwyth dy lliw ſydd arnad. Ll. P. P.
[2] A minneu am danad wyf gwyllt gwrthddrychiad. Ll. P. P.
[3] *Neu,* Im Cathrid cythrudd. Nim cyrchiat gyttradd. Ll. P. P.
[4] Bwyad. Ll. P. P.
[5] *Neu,* Addfeindus. Ll. P. P.
[6] *Neu,* Gwaſcatfawr coedfawr. Ll. P. P.
[7] Geu gyfeſgus. Ll. P. P.
[8] Ridrofanus, *neu* rwyſanus. Ll. P. P.
[9] *Neu,* Afallen beren a pren melyn A tyf yn nhal art heb art yn ei chylchyn. Ll. Du.
[10] *Pennill o L. P. P.*

[1] *Pennill o L. P. P.*
[2] *Pennill o L. P. P.*
[3] *Pennill o L. P. P.*
[4] Afallen beren bren. Ll. P. P.
[5] Pu fawr. Ll. P. P.
[6] Cyfeddgwnt (cyfedd grudd, cyweddyrn) medd eu haddas. Ll. P. P.
[7] *Y 2 van o'r blaen o L. P. P. Yr 20d. pennill yw hwn yn Ll. P. P.*
[8] Ihangerdd ai hargel agei riau Rhydderch. Ll. P. P.

Amſa:hyr

Digitized by Google

Amſathyr yn ei bon Maon yn ei chylch
Oedd aeleu uddudd dulloedd dihefeirch[1]
Mi nim car Gwenddydd ac nim hennyrch[2]
Wyf cas gan waſawg gwaeſaf ryddyrch[3]
Ry rewiniais[4] i ei ſab ef ai ferch
Angeu a ddwg pawb pa rag nam cyveirch
A gwedi Gwenddolen neb rhian nim peirch[5]
Nim gogawn gwarwy nim gofwy gordderch[6]
Ac yngwaith Arderydd oedd aur fy ngorthorx[7]
Cyn i bwy aelaw heddiw gan eiliw eleirch[8]

14

Afallen beren blodau eſplydd[9]
A dyf yn argel yn argoedydd
Chwedleu a gigleu yn nechreuddydd[10]
Ryſorri gwaſſawg gwaeſaf manwydd[11]
Dwywaith a theirgwaith pedeirgwaith yn undydd
Och Ieſu na ddyfu fy nihenydd
Cyn dyfod ar fy llaw llaith mab Gwenddydd

15

Afallen beren a dyf ar lan afon
Yn llwry ny lluydd maer ar ei chlaer aeron

Tra fu om pwyll[1] waſtat am bwyat yn ei bon
A bun wenwarwys feinwys fanon[2]
Deg mlynedd a deugein my gein anetwon
Ydd wyf yn ymdeith gan wylleith a gwyllon
Gwedi da ddigawn a diddan cerddorion
Mi feum nam gwiw gwall gan wyllion[3]
A gwyllieit rhwyfeu na chrynaf y dragon[4]
Fy arglwydd Gwenddo'leu am browy frodorion[5]
Gwedi porthi heint a hoet amgylch Celyddon
Bwyf was gwynfydig gan wledig orchorddion[6]

16

Afallen beren blodau eſplydd
A dyf y gweryd a hyt y gwit[7]
Diſgogan Chwimleian chwedleu o ddyfyd
Yd cychennawr gan fryd gwyrdd erfit[8]
Rhag rhiein ar ddechreu origieu tewydd[9]
Gorwyt grat wehyn dyn digrefydd
Rhag maban huan heolydd arfeidd
Saeſon ar ddiwreidd beirdd ar gynnydd[10]

17

Afallen beren a prenn ffion
A dyf dan gel ynghoed Celyddon

---

[1] Oedd aylaw (allaw) yddynt dylloedd y dehebeyrch
[2] Yn ym car Gwenddydd ac nym kyveirch.
[3] Rhydderch. Ll. P. P.
[4] Rewinies.
[5] A gwedi Gwenddoleu neb rhiau nim peirch
[6] Gorthrych
[7] O eddayr fy ngorthorch
[8] Bwyf aelaw heddiw gan liw (eiliaw) Eleirch
[9] *Neu,* Eſylydd. Ll. P. P. *Yr 22, Pennill yw hwn yn Ll. P. P.*
[10] *Neu,* I'r dechreudydd. Ll. P. P.
[11] Meuwydd (maeſſydd. Ll. P. P.)

[1] *Neu,* Tra fum pwyll. Ll. P. P.
[2] *Neu,* Feinus fanon. Ll. P. P.
[3] *Neu,* Gwall gwyllieith a gwyllon. Ll. P. P.
[4] *Neu,* Nu neu na chyſcaſi ergrynnaf fy nragon. Ll. P. P.
[5] *Neu,* brorryw frodorion. Ll. P. P.
[6] *Pennill o'L. P. P.*
[7] *Neu,* A dyf i gwreidd a chyt fydd. Ll. P. P.
[8] *Neu,* Yd lathennaur gan brid gwrhyd. Ll. P. P.
[9] *Neu,* Rhag dreigieu arddercheu rieu rybydd. Ll. P. P.
[10] *Pennill o L. P. P.*

Cyt

Digitized by Google

Cyt ceiffier ofer fydd herwydd y haton [1]
Ynny ddel Cadwaladyr y gynnadyl cadwaon
Eryr Tywi a Theifi Afon
A dyfod grande o aranwynion
A gwneuthur gwar a gwyllt a gwallhirion [2]

18

Afallen beren burwen o flodeu
Melus ei haeron carcharorion geireu
Yr aſſen a gyfyd i ſymmud ſwyddeu
Y fineu au gwyr ny ſynwyr goreu
Eryr or wybyr ay wyr whareu
Wherw bydd ſein Ywein ameu [3]
Amyl i wyr ni wyr ddadleu
Cynnedloedd dros foroedd a fordwyeu [4]

19

Afallen beren llen ar bren briglas
Bradawg teyrnedd medd yn ninas
Pyn ddaw Byrgwyn a gwyr Aras
A mi ddiſgoganaf cynhaeaf cneifir yr yd glas
Pan ddel yr eryr ar eryres
O Ffreinc odyt a dieinc yn ddiles [5]

20

Afallen beren bren eil wyddfa
Cwn coed cylch ei gwraidd digwaſcotwa
A mi ddyſgoganaf dyddaw etwa
Medrawd ac Arthur [6] modur tyrfa
Camlann danner than difieu yna [7]
Namyn ſaith ni ddyrraith or cymmanfa
Edrychedd Wenhwyfar wedi ei thraha
Eglwyſig bendefig ai tywyſa
Gwaeth imi a dderfydd heb yſgorfa
Lleas mab Gwenddydd fy llaw ai gwna

21

Afallen peren per ei changeu
Puwawr mawr weiriawg enwawg invev
A mi ddiſgoganaf rhag perchen Machreu
Yn nyffryn Machawy Mercherdydd creu
Gorfoledd i Loegyr gorgoch lafneu
Oian a parchellan dyddaw dywieu
Gorfoledd i Gymru gorfawr godeu
Yn amwyn Cymminawd cleddyfawd cleu
Aer o ſaeſon ar onn fereu
A gwarwyawr pelre ar eu peneu
A mi ddiſgoganaf gwir heb geu
Dyrchafawd Maban madfan y Deheu [8]

22

Afallen beren beraf ei haeron
A dyf yn argel yn Argoed Celyddon [2]
Cyt ceiſier ofer fydd herwydd ei hafon [3]
Yn y ddel Kadwaladr i gynadl rhyd Rheon [4]
Kynan yn erbyn [5] cychwyn ar ſaeſon
Kymry a oruydd kain vydde dragon [6]
Kaffant pawb ei deithi llawen ſi brython [7]
Kaintor cyrn elwch [8] kathl heddwch a hinon [9]

---

[1] *Neu,* hafon, hamon. Ll. P. P.
[2] *Pennill o L. P. P*
[3] *Neu,* Arneu, arueu.
[4] *Pennill o L. P. P.*
[5] *Pennill o L. P. P.*
[6] Medrawd ar Arthur. Ll. P. P.
[7] Darmerthan difieu yna. Ll. P. P.

[1] *Yr awdyl hon yw y* 23, *neu yr olaf yn Ll. P. P.* — *Ac yno dywedir mai y gyntaf ocdd yn y Ll. Du.*
[2] A dyf y dan gel ynghoed Celyddon. Ll. P. P.
[3] *Neu,* Hanfon.—*Ban o L. P. P. yw hwn.*
[4] O gynnadyl Rhytreon. Ll. P. P.
[5] Yn ei erbyn ef. Ll. P. P.
[6] Cymry a orfydd cein ſydd cu dragon. Ll. P. P.
[7] Llawn fydd y (ſi bri) Brython. Ll. P. P.
[8] Cenitor corn elwch. Ll. P. P.
[9] *Y* 12*d Awdyl yw hon yn Ll. P. P.*

TERVYN CANUAU MYRDDIN.

Digitized by Google

GOSSYMDEITH LLEVOET WYNEB GLAWR

1

GOLUT byt eyt dydau [1]
Ket ymgymyſur [2] o honau
Dychyſlyd [3] anghen dychyfyau
Dybyd hinon guedy glau

2

Ny naut kyhaval kyvaeth lau
A gleu chuerit creu oe dinau
Pob llyvur llemityor arnau
Pob ffer dyatter heibyau
Dychymmyd detwyd ac anau
Kuyd [4] ac ef Duw dyuallau

3

Golut byt eyt dydo [5]
Digaun Dovyd darparo
Hydyr guaed guanec urthuro
Pan eluir chuelit aedo [6]

4

Dioryvic dyn ny uelo
Ni didaur ny daur cut vo
Ny wneyt guir ny ein ymro
Ny chenyr [7] mwyeit ar ffo
Bit vleid beidyat a duyll [8]
Chuannauc vyd llen lluydau llandino [9]

5

Golut byt eyt dybyd
Atuaed chuant atvant riuyd [1]
Dychynneit ieuainc dychynnyd
Nyt echuenit clot Keluyd
Nyt un arvaeth caeth a ryd
Ys guae [2] vro ny bo Krevyd
Atvant a dau ny unehyd [3]
Lluyt ac anuyt ny gynnyd [4]
No buyll [5] o Duv diffyd
Ny eluir yn gyureint ny gynnyd
Keinyathun gobrynnwn grevyd
Hyd pan in bo gan Grift gerennyd [6]

6

Aghyvaelyur aghyvrdeleit llan [7]
Dychyſtud bru bro lit [8]
Guell na vo geu Edeuit [9]
Yn gueithret guaſtra gueilit
Chuec yn anuaus yn odit
Chuery druc cor uedy treghit
Nyt gnaut eſguſſaut eſgguit
Ny cheffir da heb prit
Pedryvan duvyn pedrychuelit
Areith guell goleith no govit
Druc pechaut oe bell erlit
Da yggnif porthi menechdit [10]

---

[1] Cyd dyddaw. Ll. E. D.
[2] Gemmyner. Ll. E. D.
[3] Dychyſtudd. Ll. E. D.
[4] Rhihydd. Ll. E. D.
[5] Cyd dyddo. Ll. E. D.
[6] Ac do. Ll. E. D.
[7] Chofid. Ll. E. D. — Cheffir. Ll. C.
[8] Bid bleid beiddid a dwyllo. Ll. E. D.
[9] Llwyddawg llawddino. Ll. E. D.

[1] Rhihydd. Ll. E. D.
[2] Gwag. Ll. E. D.
[3] Atnant a dau ny wnebydd. Ll. E. D.
[4] Llwyd ac ynfyd ni ddygymydd. Ll. Du.
[5] Ni obwyll. Ll. E. D.
[6] *Ban o L. E. D.*
[7] Aghyvrdelid llam. Ll. E. D.
[8] Brolid. Ll. E. D.
[9] Gwell na (nag) no geu edewit. Ll. E. D.
[10] Menaichdid.

Duv

Digitized by Google

Duv o nef guae drut ny chretit
Mab meir diueir a venhit
Da uerth yn gobeith[1] urthit
Ath grybuyllir yn bron bit

7

Difrys guanec diffuſtit traeth
Goſgymmon guyth gordin
Guylvein hanes goyeuin
Puyll llu a thuyll truy chuerthin
Bit gynvidyd gyw rennhin
Bit leſc eidyl bit varu crin

8

Kerennyd fall gall gynnin
Gan reuyd ny phell vydrin[2]
Dychyffre guaeu guaetlin
Dychyvervyd truch a thrin
Enghit a vo llyveithin[3]
Enuir ef Ryll[4] y uerin
Namyn Duw nyt oes dewin
Argluyd gulat luyd guertheuin

9

Dyfrys guanec drygyrthryn gro
Guſt eidyl moch deluyn[5]
Ruyfuant[6] maon medlyn
A ordyvyn paub oe dervyn
Trenghyt torrit pob denghyt[7]
Ry brynnu[8] nef nyt ef ſyn

10

Mor vyt gywreinin gyrbuyll o nebaut
Guiſcaut Kaet Kein goruyll[9]
Nyt eglur edrych yn tyuyll
Rac annuyt ny ueryt Kannuyll
Nyt eduyd nuy divo puyll[10]
Kerennyd a Dovyd ny duyll

11

Nuy[1] dyvo puyll prif egua
A gynneu edyn ny una
Oer gaeafraut tlaut morfa
Guell ruyd[2] no ryſſedha
Rac druc ni diuc atneir
Llauer maureir a vethla[3]
Keudaut Kyt worymdaa
O vrys ny uys Kuc a[4]
Arythal wy drindaut traha
Maur Duw morwyt urda

12

Redeint goruyd ruyd pob traeth
Kymic mynauc marchogaeth
Nyt neb a ved oe arfaeth
Nyt efenir paub yn doeth
Nyt ehofyn bryt yn llong dreith
Ny thangnef guynnaun a godeith
Byt byu gur heb druc wryaeth
Mynauc Kerd Ketuyf eillyaeth
Ny by Kyvyſgur[5] heb noeth
Nyt oes reith nat vo pennaeth
Breyenhin veidyaut[6] anreith
Dyual dir vyd y Oeith[7]
Ny naut eing llyvyrder rac lleith
Enghit gleu oe gyvarueith
Medu mut drut pob aghyvyeaith
Dinas a diffyd diffaeth
Eiryaul a garaur haudueith
Ef molir paub wrth y ueith
Ny char Dovyd diobeith
Goreu cyfluyt yn gyueith

13

Guaeanvyn goaflum tir
Od ynt tonnaur gaur enuir
Dy ueſtyl olaf dirmygir
Guall arny mynych uelir

---

[1] Fy. Ll. E. D.
[2] Fydd rhin. Ll. E. D.
[3] Llyferthin. Ll. E. D.
[4] Cyll. Ll. E. D.
[5] Detwyn. Ll. E. D.
[6] Ry yfant win. Ll. E. D.
[7] Dengyn. Ll. E. D.
[8] Brynwy. Ll. E. D.
[9] Gowyll. Ll. E. D.
[10] Nyd dedwydd ny ddyfo pwyll. Ll. E. D.

[1] Niw. Ll. E. D.
[2] Rhiydd. Ll. E. D.
[3] Fetha. Ll. E. D.
[4] O ofrys ni wys cwdd a. Ll. E. D.
[5] Ni bydd huyſgwr. Ll. E. D.
[6] Beiddawd. Ll. E. D.
[7] Ei olaith. Ll. E. D.

Ar

Digitized by Google

Ar a vo diffyd divenuir y draa
Kyva rann rybuchir
Bit uaſtat gureic ny erchir
Mevyl yſgnaut o ueddaut [1] hir

[1] Weddwdawd. Ll. E. D.

Ny rydecho rydygir
O hir dinau dychuynir
A vo maru ny moch uelir
A vo da gan Duv ys dir
A vo gleu gochlyuir y glot
O uychot godolir
Guyn y vyt pidiu y rodir
Karennyd Duv a hoedyl hir

DIWEDD.

ARYMES PRYDEIN FAWR,

*GOLYDDAN AI CANT.**

DYSGOGAN awen dygobryſſyn
Marannedd a meuedd a hedd genhyn
A phennaeth ehelaeth a ffraeth unbyn
A gwedy dyhedd anhedd ymhob meihyn
Gwyr gwychr yn trydar caſnar dengyn
Eſgud yngnofud [1] ryhyd diffyn
Gwaethl gwyr hyt Gaer Wair gwaſcarawdd Allmyn
Gwnahawn [2] gorfoledd gwedy gwehyn
A chymod Cymry a gwyr Dalyn
Gwyddyl Iwerddon Mon a Phrydyn
Cernyw achludwys eu cynnwys genhyn
At porion fydd Brython pan ddyorphyn
Pell dygoganer amſer dybyddyn
Teyrnedd a bonedd eu goreſcyn
Gwyr gogledd ygbyntedd yn eu cylchyn
Ymherfedd eu rhagwedd y diſgynnyn
Dyſgogan Merddin cyferfydd hyn
Yn Aber Peryddon Meirion Mechdeyrn
A chyn ni bai un rhaith llaith a Gwynyn
O un ewyllys bryd ydd ymurth fynnyn
Meirion eu treuthau [3] dychynnullyn
Ynghedoedd Cymry nad oedd a delyn
Y fydd wr dyledawg a lefeir hyn
Ni ddyffai a dalai yn gheithiwed

[1] Yngofud. Ll. E. D.
[2] Gwnahawnt. Ll. E. D.
[3] Meiriou eu trethau. Ll. E. D.

Mab mair mawr ei air pryd na thardded
Rac pennaeth ſaes [1] ac eu hoffedd
Ple bwynt Kychwyn [2] i Wrtheyrn Gwynedd
Ef gyrhaut Allmyn i alltudedd
Nis arhaeddwy neb nis dioes daear
Ny wyddynt py dreiglynt ymhob Aber
Pan brynaſſant Danet drwy ffled called
Gan Horſa Hengys oedd yn ei rhyſſedd
Eu cynnydd bu ywrthym yn anfonhed
Gwedi rhin dilein Keith ym ynver
Dychymmydd medd-dawd mawr wirawd o fedd
Dychymmydd angeu angen llawer
Dechymmydd anaelew dagreu gwragedd
Dychyffroy edgyllaeth pennaeth lledfer
Dychymmydd triſtyd byd a ryher
Pan fydd Kechmyn Danet an teyrnedd
Gwrthotted trindawd dyrnawd a broyller [3]
I ddilein gwlad Frython a Saeſſon yn anhedd

* *Ewellyy mae yn debyg ; a kyny yw tyb.* E. D.

[1] Saeſon. Ll. E. D.
[2] Pell bwynt kychmyn. Ll. E. D.
[3] Bwyller. Ll. E. D.

Poet

Digitized by Google

Poet cynt eu rheges yn alltudedd
Na myned Kymry yn ddifroedd
Mab Mair maw ei air pryd nas terddyn
Cymry rhag goeir breyr ag unbyn
Cyneircheid cyneilweid unraith Cwynyn
Un gor un gyngor yn eiſſon ynt
Nid oedd er maured nas lleferynt
Namyn er hep cor goeir nas cymmodynt
I Dduw a Dewi ydd ymorchmynnynt
Taled gwrthoded ffled i Allmyn
Gwnaut wy aneireu eiſſeu trefddyn
Cymry a ſaeſſon cyferfyddyn
Y amlán[1] ymdreulaw ag ymwrthryn
O ddirfawr fyddinawr pan ymbrofyn
Ag am allt lafnawr a Gawr a gryn
Ag am gwy gair cyfrgeir y am peurllyn
A lluman addaw a garw ddiſgynn
A mal Balaon Saeſſon ſyrthyn
Cymry cynyrcheid cyfun ddullyn
Blaen wrth fon granwynion cyfyng oeddyn
Meirion yngwerth eu gau yn eu creinhyn
Eu Byddin yngwaedlin yn eu cylchyn
Eraill ar eu traed trwy goed Kilhyn
Trwy vwrch y ddinas fforas ffohyn
Rhyfel heb ddychwel i dir Prydyn
Attor trwy law gyngor mal morllithryn
Meirion caer geri difri cwynant
Rhai i ddyffryn a bryn nis dinvodant[2]
I Aber Peryddon ni mad ddoethant
Aneuleu dretheu dychynnullant
Naw ugein canhwr y ddiſgynnant[3]
Mawr watwar namyn pedwar nid atcorant
Dyhedd i eu gwragedd a ddywedant
Eu cryſſeu yn llawn creu a oroclhant
Cymry cyneirchaid enaid dichwant
Gwyr deheu eu tretheu a amygant
Llym llifeid llafnawr llwyr i lladdant
Ni bydd i feddyg mwyn ar a wnaant
Byddinoedd Cadwaladr cadr i deuant
Ryddrychafwynt Cymry cad a unant

[1] Camlan. Ll. E. D.
[2] Dirwadant. Ll. E. D.
[3] *Ban o L. E. D.*

Rhaith anolaith ryddyſgyrchaſſant[1]
Yngorphen eu treutheu angeu a wyu lant[2]
Eraill ar oſgeill ryphlanhaſſant
Oes oeſeu eu tretheu nid eſgorant
Ynghoed ym Maes ym Mryn
Canhwyll yn nhywyll a gerdd genhyn
Cynan yn rhagwan ymhob diſgyn
Saeſon rhag Brython gwae a genyn
Cadwaladr yn baladr gan ei Unbyn
Trwy ſynwyr yn llwyr yn eu dychlyn
Pan ſyrthwynt eu clas[3] dros eu herchwyn
Ynghyſtudd a chreu rhudd ar rudd Allmyn
Ynghorphen pob angrheith anrheith dengnyn[4]
Sais ar hynt hyd Gaerwynt cynt pwy cynt techyn
Gwyn eu byd hwy Gymry pan adroddynt
Rym gwarawd y drindawd or trallawd gynt
Na chrynned Dyfed na Glywyſſyg
Nis gwnaho molawd meirion Mechdeyrn
Na chynhorion ſaeſſon ceffyn ebryn
Nis gwnaw meddut meddawt genhyn
Heb daled o ddynged maint a geffyn
O ymddifaid feibion ac eraill rynn[5]
Trwy eiriawl Dewi a ſeint Prydyn
Hyd ffrwd argelo[6] ffohawr allan
Dyfgogan aweu dyddaw y dydd
Pan ddyffo i wys i un gyſſul
Un cor un gynghor a lloegr lloſgid
Yr gobaith Arreiraw ar yn phrydaw luydd
A cherdd arallfro a ffo beunydd
Mi wyr cudd ym dda cwdd[7] cwdd fydd

[1] Llaith anolaith ryddyrchaſant. Ll. E. D.
[2] Awdant. Ll. E. D.
[3] Clus. Ll. E. D.
[4] Dengyn. Ll, E. D.
[5] Rhynnawd.
[6] Arlego. Ll. E. D.
[7] Cwdda. Ll. E. D.

Dychyrchwynt

Digitized by Google

Dychyrchwynt gyfarth mal arth o uynydd
I dalu gwyniaith guaed eu henydd
Atoi peleidral dyval dillydd
Nid arbettwy car corph eu gilydd
Atoi pen gaflaw heb emennydd
Atoi gwragedd gweddw a meirch gweilydd [1]
Atoi o bein uthr rhac uthurcedwyr
A lliaws llaw amhar cyn gwaſgar lluydd
Cennadau angau dychyferfydd
Pan ſafwynt galanedd wrth eu hennydd
Ef dialawr ar werth ei dreth beunydd
Ar mynych gennadau ar gan luydd [2]
Dygorfu Cymry trwy gyfergyr
Yn gywair gadair gydſon gydffydd
Dygorfu Cymry i beri cad
A llwyth lliaws gwlad a Gynhullant
A lluman glan Dewi a ddyrchafant
I dywyſaw Gwyddyl drwy leiengant
A gynheu [3] Dulyn genhyn a ſafant
Pan ddyffont ir gad nid ymwadant
Gofynnant ir ſaeſſon py geiſſiyſſant
Pwy maint i dylyed or wlad a ddaliant
Cw mae eu herw pan ſeiliaſant
Cw mae eu cenhedloedd py fro pan ddaethant
Er amſer Gwrtheyrn genhyn a ſathrant
Ni cheffir o wir randir angharant
Neu fraint un ſaint pyr y ſangyſſant
Neu wrthieu Dewi pyr y toryaſſant
Yngedwynt Cymry pan ymwelant
Nyt ahont Allmyn or ven y ſafant
Hyd pan dalont 7 waith gwerth a ddigonſant
Ac angheu dieu yngwerth eu cam
Ef talawr o anawr Garmawn garant
Y pedair blynedd ar pedwar cant
Gwyr gwychyr gwallt hirion ergyr Dofydd
A deol Saeſſon o Iwerddon dybydd
Dybi o Lengo lynges rewydd

[1] *Ban o L. E. D.*
[2] *Y pedwar ban rhagvlaenol o L. E. D.*
[3] Gyhen. Ll. E. D.

Rewiniawd i gad rwygawd lluydd
Dybi o Alclwd gwyr drud diwair
I ddiol [1] o Brydain firain luydd
Dybi o Lydaw prydaw gyweithydd
Cedwyr ar Gadfeirch ni pheirch eu henydd
Saeſſon o bob parth y gwarth a'i deubydd
Ry trengis eu hoes nys [2]
Dyderpi angeu ir du gyweithydd
Clefyd a dyllid ac an gweryd
Gwedi aur ac ariant a char..... [3]
Boed perth eu differth yngwerth eu drygffydd
Boed mor boed angor eu cyſſulwyr
Boed creu boed angeu eu cyweithydd
Cynan a Chadwaladr cadr yn lluydd
Edmyccawr hyd frawd ffawd ai deubydd
Deu unben dengyn dwys eu cuſſyl
Dau oreſgyn [4] ſaeſſon o blaid Dofydd
Deu hael dau gedawl gwlad warthegydd
Deu diarchar barawd un ffawd un ffydd
Deu orchwy nawd [5] Prydain mirain luydd
Deu arth nis gwna gwarth cyfarth beunydd
Dyſgogan Derwyddon maint a dderfydd
O Fynaw hyd Lydaw yn ei llaw a fydd
O Ddyfed hyd [6] Ddanet hwy bieufydd
O wawl hyd weryd hyd eu hebyr
Llettalawt [7] eu pennaeth tros yr echwydd
Attor ar Gynon ſaeſon ni bydd
Atchwelwynt Wyddyl at eu hennydd
Ryddyrchwynt [8] Cymry cadr Gyweithydd
Byddinoedd am gwrf othrwyf Milwyr [9]

[1] Ddihol, *neu* ddehol.
[2] Oes ellfydd.
[3] A chan uwyncdd (fwynedd). Ll. E. D.
[4] Orſengyn. Ll. E. D.
[5] Erchwynawd. Ll. E. D.
[6] Thanet. W. M.
[7] Llettatawt. Ll. El D.
[8] Ryddrychafwynt. Ll. E. D.
[9] Am gwrwfathwrwf milwyr. Ll. E. D. A theyrnedd

Digitized by Google

A theyrnedd Dews ry gedwys eu ffydd
I wis i bob Llynges tres a dderfydd.
A chymod Cynhon gan ei gilydd
Ni alwawr Gynhon yn gynnifwyr
Namyn Kechmyn Cadwaladr ai gyf-
newidwyr
Eil Cymro llawen llafar a fydd
Am ynys gymwyeid heid a dderfydd
Pan ſyrthwynt galanedd wrth eu hennydd
Hyt yn Aber Santwic ſwynedig fydd
Allmyn ar gychwyn i alltudydd
Ol wrthol attor ar eu hennydd
Saeſſon wrth angor ar fordd beunydd
Cymry Gwenerawl hyd frawd gorfydd
Na cheiſſwynt lyfrawr nag angawr by-
dydd [1]
Arrymes yr ynys honn namyn ni bydd [2]
Iolwn ni a grewys [3] nef ac elfydd
Poed Tywyſſawg Dewi i'r cynnifwyr
Yn yr yng Gelli Kaer am Duw y ſydd
Ni threinc ni ddieinc nid Arddispydd
Ni wiw ny wellyg ny phlyg ni chryd

[1] Brydydd. Ll. E. D.
[2] Namyn hyn ni bydd. Ll. E. D.
[3] Iolwn ni ri a grewys. Ll. E. D.

DIWEDD.

MARWNAD CYNDDYLAN,

MEIGANT AI CANT.

DYHEDD deon die hir by [1]
Rhiau a Rhirid a Rhioſſedd [2]
A rhygyfarch [3] lary lyw eiraſſedd
Ef cun iw mi wyf im derwyn fedd
O leas Cynddylan yn ei famed [4]

Manred gymined a feddyliais
Myned i Fenai cyn nim bai fais
Carafi am eneirch o dir Kemais
Gwerling Dogfeiling codelling trais
Ef cynnif mi wyf im derw llednais
O leas Cynddylan coled a nofeis

Manred gymined ei feddyliaw
Myned i Fenai cyn nim bai naw
Caraf ameneirch o Aberffraw
Gwerling Dogfeling cadelling ffraw
Ef cynnif mi wyf im Derwin taw [5]
O leas Cynddylan ai luyddaw

[1] Dyhedd dean diechir by (eledd). Ll. E. D.
[2] Rhiaſſedd. Ll. E. D.
[3] Rhygyfwrch. Ll. E. D.
[4] Fanred. Ll. E. D.
[5] Ffaw. *Davies.*

Manred gyminned gwin waretawg
Wyf colledig [1] wen hen hiraethawg
Colleis pan amwth afaf pennawg
Gwr dwr diarchar diarbedawg
Cyrchai drais tra Thren tir trahawg
Ef cynnif mi wyf yn naear foddawg
O leas Cynddylan clod ceiriadawg

Manred gymmined mor fu dafawd
A gafas Cynddylan cynrhan cyffrawd
Saith gant rhiallu ni yſpeidawd
Pan fynnwys mab pyd mor fu parawd
Hy darfu yn neithiawr ni bu priawd
Gan Dduw py amgen plwyf pydu dae-
arawd
Ef cynnif mi wyf ni [2] wrth wawd
O leas Cynddelan clod addwyndawd

Manred gymmined mor wyf gnodaw
Pob pyſc a milyn yd fydd teccaw
I drais a gollais gwir achaſſaw
Rhiau a Rhirid a Rhiadaw
A rhygyfarch lary pob eithaw

[1] Coddedig. Ll. E. D.
Ar. Ll. E. D.

Dyrryn,

Dyrrynt eu Keiddeu a tolen taw [1]
Caith cwynynt briwynt grydynt alaw
Ef cynnif mi wyf in eru penylaw
O leas Cynddylan clod pob eithaw

Manred gymined a weli di hyn
Yd lyfc fy nghalon fal etewyn
Hoffeis mewredd [2] eu gwyr ai gwragedd
Ni ellynt fy nwyn brodir ambuiad geuell ban vythin
Canawon artir wras dinas degyn
Rhag caer Luydd coed nis digonfyn
Crau y dan frain a chrai gychwyn
Briwynt calch ar drwyn[3] feibion Cyndrwynyn
Ef cynnif mi wyf in nhir Gwelyddyn
O leas Cynddylan clodlawn Unbyn

Manred gymmined mawr yfgafael
Y rhag caer Luyd coed neus dug moriael

[1] Priddau a doleu. Ll. E. D.
[2] Meuedd. Ll. E. D.
[3] Gwyn. Ll. E. D.

Pymtheccant muhyn a phenn gwriael
Pedwar ugein meirch a feirch cyhawael
Pob efgob hunop ym mhedeirael
Nis noddes myneich llyfr afael
A gwyddws yn lu creulan o gynrhan claer
Ni ddiengis or ffoffawd brawd ar y chwaer
Diengynt ai herchyll trewyll yn taer
Ef cynnif mi wyf in ers [1] trafwael
O leas Cynddylan clodrydd pob hael

Manred gymmined morrvedd errim [2]
Gan fy mryd pan athreiddwn pwll ag Alun
Irwrn y dan fy nhraed hyd bryd cyntun
Plwde y danaf hyd ymhen fy nghlun
A chyn ethniwe yno im bro fy hun
Nid oes un car neud adar iw warafun
A chyn im dyccer i Dduw ir digfryn
Ni ddigones neb o bechawd cyhawal i mi hun

[1] Eru. Ll. E. D.
[2] Moroedd ercun. Ll. E. D.

CANU ETTO O WAITH MEIGANT.

DYT dyuit trenghit deweint
Dvv a rit ar an [1] breeint
Y fonet y fuin y feint
I pluiv y bobil pilgeint
Y llyfreu in llythir in lleeint [2]
Y pwill y prider im pereint
Rym a vu ir culuit cyrreifiaint [3]

[1] Aren. Ll. E. D.
[2] Lleaint (in llyant). Ll. P. P.
[3] Rymofyn (Rymat uir) culuit kyrreifiaint.

I volaud rebit rycaint [1]
Eilunnid Dunawd [2] Dehewaint
Aer ei enwy ei arvau o ffrainc
Nis plaud neb nes no heneint
Llu cludir lluybir y peireint
Rac Prydain Priodawr hoffeint
Eigil i wrys Lloegrwys Caint
Dyheid Dyvet in diwant
Ar aches a ganaf

[1] Ei folawd ry bydd ry caint.
[2] Duawd. Ll. E. D.

Ni

Digitized by Google

Ni bit truein trihaf
Yngoror gwarthaf ſaint
Lleſteiriawc awir dwſn naint [1]
Bre brawdauc i gwin am ſynaint [2]
Am Emreis adraut edryſant
Gnawd rycheidw cuniad cenvaint
Cred i Dduw nad Derwyddon darogant
Ban torrer Din Breon braint [3]

Gollechaf perif peridydd
A beris deigir mab Dauit
A Selif ſuinedic ſyuedit
Mab gwledig gorfawr gwarthegit
Arbedav e o Glydawc mynit uit
Rac Prydain poen Owein ai deubit
Dewr in rheit dyre pawb oe gilit
Bluidindaud parahaud brwidir beunit
Taer bore bradawc Caduin broit
Ar canhwyf ai nwyf ai newit
Arllechwet Arvon Eitionit
O fined eu hanet ir mynit

Dybi myſc Deri fiſc y miun llan
Gogwn tri cyn i bo mi Meugan
Dychyffrwy genhyf ygkyman
Peleidir guir goieithin unbaran
Rhuy rhean ryvel arny van
Kymry ve Cunreit ygkîman
A gwydi gorthin gwaetlan
Vytin in galhuawr dit dogin gyman
Penvrith o vuarth Cadvan

[1] *Neu,* Llefteirawr i wir Dyfneint.
[2] *Neu,* Bre baradwys y gwin am fy neint.
[3] *Neu,* Din bre breint.

Teithi Cerddorion Cynnelwi o haelon
Am [1] rhen rhad gorten gweith heiniw
Dylaith o bob gwyniaith
A chadwyd kyvreith
Cyſgawd gwyniaith gemyw
Dyddwyn ag atwyn kedeirn ynghadwyn
A gwedi cwyn kynniw
Cochwet calanet kyvig breon
Cochwet calanet ar enaint
Am noetheint yg gwarthaf nant
Saith angerdd eu ſegyf
Dwfyn dwfyn gwattyn guattyn awallu
Tri geir am tri pheir tri theulu
Tri—m—tri nis deupi Metygon
Tair aer aer am kaer o ganhon
Kad cad cyffylad [2] ar ſaeſon
Gwall gwall un arvoll ar Cynhon
Graid greic goffeleic dragon
O Eryri vreith vreon
Eryri a orvi ban welhych
Dyragon o nyuant a lewych
Grid im bro greid igro gro ig gwrych [3]
Ar yſci aſceini aſcellwrych
Lleſtri llu ar heli tuth eleirch
Gwae wrth mor nad gwrthtir wrthrych

[1] Rhan. Ll. E. D.
[2] Cyfluydd. Ll. E. D.
[3] Greid un bro greid agro gro yngwrych
Nota:——Meugant ai Cant o'm tyb i. ſic J. Jones Allan o lyfr Thomas Gruffudd Arglwydd Llan Bedr. ſic Dr. Davies.—Nid oedd yn dangos i bwy na chan bwy i canwyd.

CYNGOGION.

1

CANTRENGIS ſy ngwiſt amhoen
O amryues neus adwaen
Num gwnaho Dofydd dwyboen

2

Ni gwnaho Dofydd dwy boen ar ddyn
Am ydig ae aſar
Direid Nef direid daear

Y Daerawl

Digitized by Google

3
Daerawl pechodawl im goel a Duw
A deweint duhuned
A gothwy Criſt na chyſced

4
Na chyſced mab dyn or dioddefeint mab Duw
A duhuned pilgeint
Ef cciff nef a chyrreifeint

5
Cyrreifeint a gaiff a gaffaho Duw
Ac nis dirmycco
A nef y nos y trangho

6
O Treinc mab dyn heb ymddiwin a Duw
Am a wnel o bechawd
Ny mad aeth eneid yn ei gnawd.

7
Ny naud y direid imyoli a Duw
Yn erbyn dydd cynhi
Ni thebic drud y trenghi

ELAETH A GANT

DIWEDD.

YMATREG LLYWELYN A GWRNERTH

Llywelyn a Gwrnerth a oedynt deuſant Duyaul yn y Trallung yn Powys a dyvot yghyt a unaethant y teiraur Diuethaf or nos, ar teiraur cyntaf or dyd y dyuedid eu pylgeint ac oryeu y dyd y am hynny ac y ſef y guelai Lyuelyn Hudugyl Gurnerth yn gaeat. A chan ny vydyat pa ham oed hynny, ſef a wnaeth ynteu canu Englyn

Tyſſiliau vab Brochuel Yſcithrauc agant yr Englynyon hyn y gan Urnerth yn dyvot y gyſſurau y greturth Lyuelyn ſant y getymeith ac a eluir Ymatreg Llywelyn a Gwrnerth

1
EIRY mynyd guynt am berth
Canys creaudyr nef am nerth
Ac kyſgu a wna Gwrnerth?

2
Eiry mynyd Duw yn bennav
Kanys attau guediav
Nac ef kyſgu ny allav

3
Eiry mynyd guynt am ty
Kanys llevery velly
Beth Urnerth a wna hynny

4
Eiry mynyd guynt deheu
Kanys traethaf prif eiryeu
Tebekaf yu mae agheu

5
Eiry mynyd goruyn bro
Deduyd baub urth ae llocho
Creaudyr nef ath diangho

6
Eiry mynyd goruyn pren
Kanys llefaraf amgen
Nyt oes naut rac lyghet nen

7
Eiry mynyd pob deuaut
Ra gormeil goval dydbraut
A gaffaf y gymun ynghardaut

8
Eiry mynyd guynt am ty
Kanys llefefry felly
Och vy mraut ac reit hynny?

Auendrut

Digitized by Google

9
Auendrut mi ath garaf
Hyt ar Duw y guediaf
Lyuelyn ryuyr y Kaffaf

10
Eiry mynyd guynt am vryn
Kanys creadyr nef ae myn
Ae kyſgu y mae Lyuelyn

11
Eiry mynyd guyn deheu
Kanys traethaf prif eiryeu
Nac ef canu oryeu

12
Eiry mynyd godyſgeit
Pan droho ygkylch pleit
A uydoſt puy a dyueit

13
Eiry mynyd llafar hy
Kanys kyrbuylly felly
Na unn onys dyvedy

14
Eiry mynyd pob Kanherth
A geiff y voli yn prydverth
Mae yma dy vraut Gurnerth

15
Blaengerd gymhelri a duu pob drut
Ac auen ym peri
Beth Urnerth oreu itti

16
Blaeneat pob deuaut a llafur o neaut drut
Am uuched kyt dyd braut
Goreu y cefeis gardaut

17
Auen drut teg dy gampeu
Y mae'r ganon yth eneu
Dyuet py gardaut oreu

18
Blaengar auen guynt urth lynn
Pam ymlado am vryn
Goreu yw buyd rac neuyn

19
Onyt buyt ny kyrhaedaf
Ac am duylau nas kaffaf
Dyuet beth yna aunaf

20
Blaengar gymelri ac ynni pob drut
Ac auen ymperi
Dyro ddillad rac noethi

21
Vyndillat mi ae rodaf
Y Duw y gorychmynnav
Py dal yna a gaffaf

22
A rodych o da ym pob atrec
Drut ym breint cady dy uyneb
Sev y key neb ar y ganvet

23
Kyvliw dyd kan yth garaf
Ardelu kerd kanys keiſſyaf
Gan Duw py unpeth gaſſaf

24
Bud ac auen a chyffret
Pan retto dufyr ar anuaret
Guaethav tuyll truy ymdiret

25
Tuyll truy ymdiret os gunav
Ac y Duw Naf kyffeſaf
Pa dial a vyd arnav

26
Os gunei duyll truy ymdiret
Heb ffyd heb grevyd heb gret
Key benyt ar dy ſeithvet

27
Kyfliu dyd mi ath gredaf
Ac ar Duw y govynnaf
Nef py ved yd henillaf

28
Nyt cyffelyb da a druc
Pan ymlado gwynt a muc
Guna da yr Duw ſef y diuc

29
Blaengar auen pob achles
Retuaur goruydaur ar tes
Diued pob peth yu cyffes

30
A unelych o bob dirdra
O duyll a threis a thraha
Yr Duw kyffeſa yn da

CUHELYN

Digitized by Google

CUHELYN AI CANT.

GREID bleid byghawd
Gretyw detyf durawd
Gnavd brawdwriaeth

Gwr oet eiteol
Gorwy reol
Gordethol doeth

Gwyth vill dragon
Goſparth Brython
Goſgyman weith

Gnawd tryganet
Gnawd kyhidet
Gorſet metveith

Metwin kyvran
Marcha:c midlan
Man meidrolaeth

Medrit mur ior
Mavs Pedir pedror
Mawr Cor kyvoeth

Moes breiſc vreyr
Moes wirth vehir
Milwr orvith

Maer claer kywid
Mad cathyl kyvid
Moidit ieith

Mas cas nognav
Maer antedawg
Maredavg doeth

Medel viſci
Mel vartoni
Mynogi gwyth

Myn vinad vron
Medv ton
Tros draeth

Mer kerteu kein
Mywir corein
Mirein anoeth

Meneſtir vytud
Meuet vedud
Molud eſmwyth

Mufic a gan
Mâl eur orian
Man Vyhanieth

Gweith reith ryſſet
Gwich ruich rywet
Rinwet Reen

Rec ryſyolaw
Rec a archaw
Rvymav virchen

Rhuthr uthr awel
Rynaut vvel
Ryfel febin

Ruteur dyrlyt
Rhychlud clodryt
Rihit aden

Reuwet parawd
Rin vynn waſcawd
Tra gwawd wobrin

Ry hait i tavt
Ry cheidv ynawt
Racc kawt gelyn

Rychetwis detyf
Ry chwynis gretyw
Rac lletyw Ogyrven

Rac dac droſſot
Reghit brid bod
Rot Cuhelin

GWYDD-

Digitized by Google

GWYDDNEU AI CANT

KYD karui vi Morva, kaſſaa vi mor pur
Doe waneg karrec kamhur
Glew diwael hygar hael hwyſkur
Yſcinvaen beirt bid bydic clydur
Goruc klod Heilin benffic awirdwl
Hyd braud parahawd y ertivul
Kyd karui vi Morfa caſaa vi don
Digoneis don dreis oer kleis y ron
Ef kwyniw yn i wiw herwyt hon
Gwaith heiniw golchiw ar winuiuron
Kyd illeinw keudaud nis beirw kalon
Ac ni lluru cyheic kymod y ron

Y fun edivar oi negeſſau
Ban vryſſyus pebrur pell y agheu
Glew diwal kywerthyd yd vain in deu
Menic it arwet duwir dalenneu
Fechit diriſclan oth divot
Mi nith erwill fuched [1] diot
Om parth gwerthais y march irot
Dial kyheic amoed blis
Am y kyvreu y melis
Oth korr dy ſorr di ymi bu ewnis

[1] Unchod, *neu* imchod.

GWYDDNEU AI CANT

PAN DDAETH Y MOR TROS GANTREV Y GWAELAIVD.

SEITHENIN ſaw di allan ag edrych
Uirde varanres mor maes Gwitneu rhytoes

Boed emendiceit y morwin
A hellyngaut gwydi e wyn [1]
Ffynnaun Weneſtyr mor terrwyn

Boed emendigeit y vachdeith
Ai golligaut guydi gweith
Ffynnaun Weneſtyr mor diffeith

Diaſbad wererit yar van kaer
Hyd ar Duw i dodir
Gnawd gwedi traha tranc hir

Diaſpad mererit y ar van kaer
Hetiu hyt ar Duv y dadoluch
Gnawd gwedi traha attregwch

[1] Gwyddi ewin, *neu* gwydi cwin.

Diaſpad mererit am gorchwyt heno [1]
Ac nim haut gorluyt [2]
Gnawd gwedi traha tramcwyt

Diaſpad mererit y ar gwineu
Kadir Kedaul Duw ae goreu
Gnawd gwedi gormod eiſſeu

Diaſpad mererit am kymhell
Heno wrth vy eſtavell
Gnawd gwedi traha tranc pell

Bet ſeithenin ſynwyr van
Rwng kaer Kenedir a glan
Mor, maurhydic a kinran

[1] Gorvydd.
[2] Gorewydd.

YMRYSON GWYDDNEU A GWYN AB NUDD

KANIS koegawc ſy mor eurawc
A hin yn ymyl llys Gwallawc
Minneu byddaf goludawc

Boed emendigeit ir gwydd
A dynnwys y lygad yn y wydd
Gwallawc ap Lleinawc Arglwydd

Boet

Boet emendigeit ir gwydd du
A dynnwys i lygad oed ddu
Gwallawc ap Lleinawc penn llu

Boet emendigeit ir gwydd gwenn
A dynnwys i lygad oi benn
Gwallawc ap Lleiniawc unben

Boet emendigeit ir gwydd glas
A dynnwys y lygad yngwas
Gwallawc ap Lleinawc urddas

Tarw trin an vyddin blawdd
Arbennic llu llid anhawdd
Dinam eiroes am oes nawdd

Ygan gwr gwrdd i kynnyad
Arbennic llu llid Owydd
Ath wrdd nawdd kanys erchydd

Kanys nawdd ym a roddyt
Mor verth y thogyvethyd
Gwawr lu py du pan ddoyd

Ban ddeuaf ogat a chymynad
Mawr ag aefawr in anghad
Briwint pennavr peleidrad

Ath gyvarchaf huyfcwn
Gwr ai yfcwid yn anghen
Nebir gwr pan yw dyechen

Karngrwn vy march kat trabludd
Hud im gelwir i Gwin Mab Nudd
Gordderch kreurddillad merch Lludd

Kanys ti Gwin gwr kywir
Rhagot ni ry ymgelir
Minnew Gwiddnau Garanhir

Nim gad i gan gyvlafaredd
A thi wrth i frywn yd wedd
Diwris im trwm Tawy annedd

Niu Tawve i neffaf a lafaraf
Wrthyt namvin Tawve i eithaf
Erir mor teruin treiaf

Yfcithreid fy modrwy eur gywrwy
Kanu y gan vy Afarwy
Gweles aer rac Kaer Fandwy

Rhag Mandwy llu a weleis
Aeffawr briwhed torrhid eis
Mygedawl kein a ddygei dreis

Gwin ap Nudd budd bytinawr
Cynt i fyrthiei cadoedd rhag Carneddawr
Dy vreich no brwyn briw i lawr

Yftec fy ki as yftrwn
Ag ys ev oreu or kwn
Dormarchedd hwnnw a vu y Maelgwn

Dormarth drwynrhydd ba fyllydd
Arnaw can yffamgyffredydd
Dy grwidir ar Wiber wynydd

My wn yn y lle y llas Gwenddoleu
Mab Ceidiaw Colowyn kerdeu
Ban ryerchint brein ar kreu

Mi a wnn yn y lle y llas Bran
Mab y Werydd glod lydan
Ban ryerhint Brein garthan

Mi a wnn lle y llas llacheu
Mab Arthur uthr yngherteu
Ban ryerhint brein ar kreu

Mi a wn lle i llas Meiric
Mab Karreian clod etmic
Ban ryreeint brein ar kic

Mi a wn lle[1] i llas Gwallawc
Mab Goholeth teithiawc
Addwod Lloegyr mab Lleynawc

Mi a wn lle[2] i llas milwyr Prydein
Or dwyrein ir gogledd
My wi wiw vinteu y bedd

Mi a vun lle llas milwyr Prydein
Or dwyrein ir deheu
Mi wi wiw vinteu y hagheu

[1] Ni bum lle.
[2] Mi a vum.

YMDDY-

Digitized by Google

YMDDYDDAN ARTHUR A CHAI A GLEWLWYD

PA gwr yw y Porthavr
Glevlvid Gafaelfawr
Pa wr ai govin Arthur a Chei gwin
Pa imdda genhit gwin goreu im bid
Ym ty ny ddoi onis gwaredy [1]
Mi ai gwardi a thi ai gwely
Vithneint elei Affivion ell tri
Mab a Mydron gvas Uthir Pendragon
Kyfcaint mab Banon a gwin godybrion
Oet rinn vy gweiffion in amwin eu detvon
Manawydan ap Llyr oet dvis i kufil [2]
Neus duc Manavid eis tull o Trywrid
A Mabon am Mellt
Maglei gwaed ar gwellt
Ag angvas edeinawc a llwch llawynnawc
Oetin diffreidiawc ar i din cyminavc
Arglvit ai llochei mynnei ymtiwygei
Kei vi heirolei tra llathei pob tri
Pan gollet Kelli kaffad cuelli
A feiriolei Kei hid trae kymynei
Arthur oed hvarei y gvaed goverei
In Neuat Awarnach in imlat ef a gvrach
Ew a gwant penn Palach
In atodev diffethach
Ym minit Eidin amvc a Chinbin

[1] Gwarchodoi.
[2] Cyffir.

Pob cant id gwrtin pob cant
Rhac Bedwir bedrydant
Artraetheu trywrvid in un in a garwlwid
Oet gwychyr y anwyd o cletyf ac yfkwid
Oet gwaget bragad vrth Cei ynghad
Oet cletyf i ghad oe law digwyftlad
Oet hyneiw gvaftad ar lleng as lles gwlad
Betwir a Bridlav naw Cant gwarandaw
Chwechant y eirthaw a talei y ortinav
Gveiffion ani buyat oet gvell ban vitint
Rhag rhieu Emreis gveleis e Kei ar vrys
Preiteu gorthowys oet gwrhir in ewnys
Oet trum i dial oet toft y cynnal
Pan yvei owval yvei wrth pedwar
Yg kad pan delei wrth gant it lathei
Ny bei Duw ae digonhei
Oet diheit agheu Kei
Kei gwin a lathei digonynt wy kadeu
Kyn gloes glas vereu ygvarthaw yftawingun
Kei a gwant nav gniton Kei win aeth Fon
Y dilein Llevon
Y yfcvid oet mynud erbin Cath Paluc
Pan gogyveirch tud
Pwy gwant Cath Paluc
Naw ugein kinlluc ac vitei in y bvyd
Naw ugein kiwrann

ENGLYNION CAD GODDAU

Val dyma yr Englynion a ganwyd pan cad goddau, ereill a'i geilw cad Achren, ac o achos iwrch gwyn a cheneu y bu, ac o anwn yr hanoedd hwynt, ac Amathaon ap Don ai daliodd. Ac am hynny yr ymladdodd Amathaon ap Don ac Arawn vrenin anwn, a gwr oedd yn y gad oni wyped i henw ni orfyddit arno; a gwreic oedd yn y tu arall a elwid Achren, ac oni wypid y henw ni orfyddit arnunt. A Gwidion ap Don a ddychymygawdd henw y gwr ac a ganodd y ddau Englyn fy yn canlyn

CARNGRAF vy march rhagotoyw
Benn Olgen gwera ar yasfoyw
Bran ith elwir briger loyw
Ac fal hyn
Carngraff dy farch yn y dydd cad
Bann blaen gwern ar dy angad
Bran lorgric ai vrig arnad
Y gorfu Amathaon mad

GWYDION AP DON AI CANT.

TRAWS-

Digitized by Google

*TRAWSGANU CYNAN GARWYN. M. Broch.
CAN ETTO O WAITH TALIESIN.

KYNAN cad gyffred
Am arlloſes[1] ced
Cynyd gau gogyfed
Gwrthelgwn trebred[2]
Cant gorwydd cyfred
Ariant eu tudded
Cant llen[3] ehoeg
O un oflaen[4] gyffred
Cant armell im arffed
A phympwnt cathed
Cleddyf gwein carreg
Dyrngell no neb
Cant cynan caffad
Cas anweled
Cadellig yſtrad
Cad ynyſgoged
Cad ar wy cyrched
Gwaywawr ebrifed
Gwenhwys a ladded
A llafn gwyarlled
Cad ym Mon mawr teg
Eglyd moled[5]
Tra menei myned
Gorwydd a gworgred
Cad ynghrug Dymet

Aercol ar gerdded
Nac ni ryweled
Ei biw rhag ffriw neb
Mab Brochuael broled
Ei ddywed eidduned
Cernyw cyfarched
Ni mawl ieu lynged[1]
Dyſtwg angyffred
Ynyd[2] am ioled
Myngynnelw o Gynan
Cadeu er gymman[3]
Aeleu fflam lydan
Cyfwyrein mawrdan
Cad yngwlad Brachan
Cadlan godoran[4]
Tegyrned truan
Crinyd rhag Cynan
Llwryg yn ymwan
Eiſſor llyw hoechan[5]
Cyngen cymangan
Nerthi ath wlad Lydan
Cigleu ymddiddan
Pawb yn y gochfan
Cylch byd goch gochvan
Ceithynt dy Gynan

* Satyra.
[1] Arlloſes. Ll. E. D.
[2] Trefbred. Ll. E. D.
[3] Lleu. Ll. E. D.
[4] Faen. Ll. E. D.
[5] Erglyd amoled. Ll. E. D.

[1] Tynged. Ll. E. D.
[2] Yn nydd, ynnydd.
[3] Gynnan. Ll. E. D.
[4] Godaran. Ll. E. D.
[5] Heuhan. Ll. E. D.

MARWNAD CORROI MAB DAIRY*.
CAN ETTO O WAITH TALIESIN.

OY[1] ffynhawn lydan dyleinw aches
Dyddaw dyhepcyr dy bris dybrys
Marwnad Corroy am cyffroes

Oer deni gwr[1] garw ei anwydeu
A oedd mwy ei ddrwg nis mawr gigleu
Mab Dairy dalei lyw ar for deheu

* Corre ab Dairn. E. Llwyd.
[1] Dy. Ll. E. D.

[1] Ordyviwr. Ll. E. D.

Dathl

Dathl oedd ei glod cyn noi adneu
Dy ffynhawn lydan deleinw nonneu
Dyddaw dyhepcyr dybrys dybreu
Marwnad Corroy am cyffroes[1]
Dy ffynhawn lydan dyleinw dyllyr
Dy ſaeth dychyrch draeth diwg dybyr
Gwr a wereſcyn mawr[2] ei faranrhes

[1] Corroy genhyf inheu (oer deni.) Ll. E. D.
[2] M . . . r, M . wr. M. S.

A wedy mynaw myned trefydd
A . . . ant wy ffres ffra wyonydd[1]
Tra ſu vuddugre vore ddugrawr
Chwedleu am gwyddir o wir hyd lawr
Cyfranc Corroy a chocholyn
Lliaws eu terfyſg am eu terfyn
Tarddei pen amwern gwerin goddfwyn[2]
Caer y ſydd[3] gulwydd ni gwydd ni gryn
Gwyn ei fyd yr enaid ai harobryn

[1] Wynyonydd. Ll. E. D.
[2] Goaddfwyn. Ll. E. D.
[3] Caer y ſu. Ll. E. D.

AUDYL A GANT TALIESIN, E DYBIR.

MAL rot yn troi tramhuylyeu[1]
Trallaut meith tra chymell[2] tretheu
Traus arofyn dreil[3] mynwyn mynneu
Trin engyrett[4] am byrth am borthvaeu
A guenuyu Kuyn[5] riein gan rieu
Gnaut glut van Trein deuandureu[6]
Ac am guyn riein ryueleu a vyd
A diffeith eluyd heb eluydeu
Ac alued Rufein gan ruyveu
Ac a llinyn heb allel Kyrcheu

[1] Tramchweiliau. Ll. E. D.
[2] Trachyndell. Ll. E. D.
[3] Draig. Ll. E. D.
[4] Engyrth. Ll. E. D.
[5] Gwenwynwyn. Ll. E. D.
[6] Ffraingc deuan difieu. Ll. E. D.

A guyn vyt Guyndyt yn gaun[1] yr deheu
A guander ſeis ag[2] inſeilyeu
A llugyr meith am gyvreithyeu
A lloegyr yn brydyon brat y rieu
A guth ffreinc a ffraud ar logheu
A gueith dovyr yn dyvrys agheu
Eryſſi oeſvaur yr ae Kigleu
Cluyf am bluyf amddifflar opleidyeu[3]
Dreic diduyll tywyll a goleu
Goludauc riedauc rieu
An rodd trwy rydit adneu
Y rann oe uled oeſued heb eiſſeu

DIWEDD YR AUDYL.

[1] Gwan. Ll. E. D.
[2] Oi. Ll. E. D.
[3] Difflan pleidiau. Ll. E. D.

MARUNAD Y MILVEIB.
TALIESIN AI CANT, E DDYWEDIR.

ARCHAF weddi ir Drindawt
Rhen am Rhothwy yr dyvolawt
O ryned preſent periglawd aw[1] gweith

[1] An (ar) Ll. E. D.

An rheith gwyth gogyffrawd
Ydd edryſſynt[1] ſaint ſef Kiwdawd
Rex Nef bwyf ffraeth o honawd

[1] Edryfynt. Ll. E. D.

Digitized by Google

Cyn yſgar uy enaid am Cnawd
Ryn a wyr ym mha ym mhechawd[1]
Fy eirioled rhag rhiedd
Byddwyf or drindawt drugaredd
Iolaf rybuchaf elfydd gwaedd
Naw radd Nef meſtic torfoedd
A degfed ſaint ſaig ſeithoedd
Gwrhydrych ryvydd ieithoedd
Morhaig mat gynnydd cyhoedd
Nifer awyl Duw trychoedd
Yn nef yn naear yn niwedd
Yn yng yn ehang yn yngwedd
Ynghorph yn enaid yn hagwedd
Pell pwyll rhag rhiydd rhagwedd[2]
Ath iolaf wledic wlad hedd
Poed ym henaid [3] ym muchedd
Yn dragywydd ynghyntedd
Yngwas Nef nim gomedd
Ebyſtyl a merthyri
Gweryddon gweddwon gofri
A Selyf Duw a ſervi
Glan iaith glan daith dydeithi
Ac yn dawn glas dyvydd imi
Hyd pan rychadwyf fy nheithi
Nifer a fuant glan lwys
Graddeu aur golofneu Eglwys
Ar maint draethadur a draethwys
Sywedydd Llyfreu llwyrlwys
Rhag Gwein digarad deſwys
Boed im henaid ei amddiffynnwys
Nifer a fuant yn anghyffred
Uffern oer gwerin gwaredred
Hyd pumoes byd
Hyd pan ddillyngwys Criſt Gaethiwed
O ddwfn fais affwys abred
Maint dyddwg Duw trwy nodded
Dwy fil feib o blant llia
A bimatu et infra
A leddaint er aniſtra
Edris ertri Kila
Deccrawn Rachel gwelſid pla
Dybi Jeroſolima
Nifer Saint Armorica -

A Nifer y null Toronia
A thorri trachaer Roma
A noli[1] ac Alexandria
A Garanwys ac Iudea[2]
Tre partes Divitia[3]
Aſia Affrica Europa
Nifer ſaint Capharnawm Maritnen a Nain[4]
A zebulon a ciſen[5] a ninefen a Neptalim
Yn Dubriactus a zorim
Ynddi y prophwydwys Criſt vab mair merch Ioachim
O ardeml penechen pan ym
Nifer ſaint Erechalde
Clot pell caſtell marie
Nat atorroedd ſilve[6]
Eccleſiæ rolundæ[7]
Phelaſiæ[8] cæſariæ
Amaneon ambulatæ[9]
A dyffrynnoedd Berſabæ
A chyn cred gwyr cartaſine
A rhaithvorion Rolwnde[10]
Ieithoedd Groeg a Efrai a Lladin
Gwyr llacharte
Nifer ſaint enugyniaid
Dewrwyr echeurin eu plaid
Rhag Rhiydd rhwyſg folaid
Cedwyr neb eu cynerchaid
Yn ing yn ehang ym mhob rhaid
Bwynt ddinas in Corph ac in Henaid
Niſer ſaint ſicomorialis
A dephrophani ynys
Ar maint glan a vendigwys
Dwfr gwin[11] gwyr ai diſtrywys

[1] Im pechawd.
[2] Ban o L. E. D.
[3] Im buchedd. Ll. E. D.

[1] Apoli. Ll. E. D.
[2] India. Ll. E. D.
[3] Tres partes vivitia. Ll. E. D.
[4] Naim. Ll. E. D.
[5] Ciſnen. Ll. E. D.
[6] Siloe. Ll. E. D.
[7] Rotunde. Ll. E. D.
[8] Phalaifiè. Ll. E. D.
[9] Ambulate. Ll. E. D.
[10] Rotunde. Ll. E. D.
[11] Gwm. Ll. E. D.

Ac

Ac eiriawl urddawl pwys
Dan Syr ſaint ryſeilwys
Nifer ſaint a ddeil goror
Effectus re inferior
A ſuperare ſuperioræ
Ac armonim a thyſor
A Dyffryn Enor a Segor
A chartago mawr a minor
Ac ynys gwyr terwyn mor
Nifer ſaint ynys Prydain
Ac Iwerddon addwyn rann
Torfoedd gweithredoedd mirain
A gredis a gweinis y Genhyn
Nifer - - - [1] ſenedd anchwant
O Duw ddewin Darogant
Ymhob ieith im prydant
Ynghylch elfydd i buant
Ar maint doethur a ddarogan Criſt
A chyn dybei dybuant
Nifer ſeint oriento [2]
A chyfyndawd ciwdawd Iudæ
Ieithoedd Groeg ag Efrei
A lladin gwyr llacharte
7 Ugaint 700 o ſaint
A 7000, a 7 degugeint
November niſer adduunant
Trwy verthyri mad doethant
15 Ugeint ſaint a vuant
A 3000, morialis plant
Hijs Decembris uch carant
Tra phen Ieſu dichiorrant
12,000, yn y gyman
A gredwys drwy lef Ieuan
Golychan gobrynnant rann
Yn nefoedd nis digofant
9 mil ſaint a arvolles
Bedydd a chrefydd a chyſſes
Er golaith poen pobloedd gwres,
Uffern oer ei hachles
Os Dofydd ryndigones
Trwy ben Pedr perid anlles
Qui venerunt Angeli
In Natali Domini

[1] Saint. Ll. E. D.
[2] Oriente. Ll. E. D.

Media nocte in laudem
Cum paſtoribus in Bethlehem
Nieum [1] Angeli de Cœlo
Cum Michaelo Archangelo
Qui præcedunt præcelio
Erga animas in mundo
Am nieum Angeli
Præcednnt confirmati
Uniſorati [2] baptizati
Uſque in diem Judicei [3]
Quando fuit Chriſtus cruſifixus ut ſibi
Ipſe plaeuiſſet veniſſent ibi in auxilium
Pluſquam duodecim legiones angelorum
Toto orbe terrarum
Jeſus Chriſtus videntem in agonia in muordo
Ut ſint noſtri auxilium
Duodecim millia millium
Anti tribunal ſtantium
Qui laudantie laudantium
Tues mores Rex regum
Nifer a fu ac a fydd
Uch nef is nef maint y ſydd
Ar maint a gredwys ynghywydd
A gredis trwy ewyllys Dofydd
Maint ar lid trwy y rhodydd
Trugar Dduw dy gerennydd
Am bwyr gwar anwar gweledig [4]
Nis goddwyf cyn bwyr diemig
Toſt yd gwyn pob colledig
Ffeſt yd hawl eiſſiwedig
Ni phecha [5] bryd rhyoddig
O ryred preſent pan wyf dig
Traethaf pan fyddaf yngro
O oſymdaith oſepio
A rhyſyr a Merthyr elo
Yn edryfant St. Segerno
O air pechawd pan ym bo
Dim uch dim maint am clyho

[1] Niuem. Ll. E. D.
[2] Uniſtrati. Ll. E. D.
[3] Judicii. Ll. E. D.
[4] Gwledig. Ll. E. D.
[5] Reha. Ll. E. D.

AMRYW

Digitized by Google

AMRYW GANUAU,

NIS GWYDDIS PWY A'U CANT.

ENGLYNYON Y KLYWEIT.

A GLYWEISTI a gant Kynvyt[1]
Ac glyv y dyvedut[2]
Goreu Kamwri Katbyt[3]

A glyweiſti a gant Kynrein[4]
Pen Kyſſul Ynys Prydein
Ys gwell cadw noc olrein

A glyweiſti a gant Idloes
Gwr guar hygar y einyoes
Goreu kynnyd Kadu moes

A glyweiſti a gant Kynlluc[5]
Gur lluyt llydan y oluc
Kavas da ni chavas druc

A glyweiſti a gant Meugant
Yn yſgar a yſgarant
Pob enuir dienwir y blant[6]

A glyweiſti a gant Karku
Gwedy gorvot ar y llu
Nid guaraduyd guellahau

A glyweiſti a gant y vronvreith
Pan dramuyich dros diffeith
Na vid elyn dy gedymeith

A glyweiſti a gant y vran
Kymmer . . . . Kynnudan
Gvell ry draws no ry druan

A glyweiſti a a gant Kadgyffro
Hen yn darllen llyvyr Cauo
Nyt mad vu ny bu Gymro

A glyweiſti a gant y gegin
Byd leu na vyd dia . . . thrin
Na vit dy wreic dy gyvrin

A glyweiſti a gant Uryen
Gyt ac a ganei amgen
Digaun Criſt Triſt yn llauen

A glyweiſti a gant Kynvarch
Bit dy yſguyt ar dy varch
Ar nat parcho na pharch

A glyweiſti a gant Deui
Gur lluyt llydan y deithi
Goreu denaut daioni

A glyweiſti a gant Teilau
Gur a vu'n penydyau
A duv nyt da ymdarau

A glyweiſti a gant Padarn
Pregethwr kywir kadarn
A wnel dyn duv ae barn

A glyweiſti a gant Andras
A diodevod croes leas
Duv a rannuys nef a gavas

A glyweiſti a gant Anaraut
Milur donyauc ditlaut
Reit urth amhuyll puyll paraut

A glyweiſti a gant Gurhir
Gwalſtaut pob yeith gywir
A wnel duyll ef a duyllir

A glyweiſti a gant Marthin
Breinyaul ſant y gyffredin
Namyn Duw nyt oes deuin

A glyweiſti a gant Gereint
Mab Erbyn kywir kywreint
Byr hoetlauc digaſſauc ſeint

A gly-

[1] Kynwyd.
[2] Dywedwyd.
[3] Cedwid, Dr. Davies
[4] Cynrhain.
[5] Cynllwg.
[6] Difenwir

Digitized by Google

A glyweiſti a gant Ryderch
Tridyd hael[1] ſerchauc ſerch
Gnaud rygas guedy ryſerch

A glyweiſti a gant Hugbuyd
A vuaſſei gynt yn ſuyd
Gnaud guedy traha tramcuyd

A glyweiſti a gant Ffoluch
O gymryd edifeirwch
Gnaut guedy redec yrthuch

A glyweiſti a gant Cormoc
Breinyaul gyvreith annoc
Pob bur ledrat y groc

A glyweiſti a gant Eileru
Marchauc ſerchauc ſyberu
Hir y cnoir tameit chueru

A glyweiſti a gant Eſperir
Ymdidan a Meni hir
Kar kywir yn yng y guelir

A glyweiſti a gant Heled
Verch Cyndruyn vaur y rhyved
Nyt rodi da a wna dloded

A glyweiſti a gant y Barcut
Y dyn yſglyvyat gleu drut
Moch vyd Barn pob Ehut

A glyweiſti a gant Haernued
Vradauc vilur teyrned
Trech nerth no guir urth digaſſed

A glyweiſti a gant y Pyſc
Wrth ymdrafful ymplith y guryſc
Trech anyan nac adyſc

A glyweiſti a gant Huêil
Mab Caw Kymmuyll ariel
Mynych y ſyrth mevyl o geſſeil

A glyweiſti a gant Llywarch
Oed henwr drut dihavarch
Onyd kyvaruyd kyvarch

A glyweiſti a gant Beduini
Oed eſcaub donyauc diffri
Racreitha dy eir kyn noi dodi

[1] Rhydd hael.

A glyweiſti a gant Avaon
Vab Talyeſſin gerd govyon
Ni chel grud gyſtud calon

A glyweiſti a gant Yſgafnell
Vab Dyſgyvndaut Katgymell
Nyt anregit tlaut o bell

A glyweiſti a gant Rioget[1]
Guedy caffel teyrnget
Ny chuſc Duv pan rywaret

A glyweiſti a gant y Gorres
Wrth y gelein pan ſorres
Ny charaud Criſt ae croges

A glyweiſti a gant Angar
Mab Caw milwr clotgar
Bid tonn kalonn gan alar

A glyweiſti a gant Illu crun
Wrth y gydenu Huatrum
Pan lado Duv llad yn drum

A glyweiſti a gant Goliffer
Goſgordvaur guych y niver
Kas uiryoned ny charer

A glyweiſti a gant Beuno
Kan dy bader ath credo
Rac agheu dy thycya ffo

A glyweiſti a gant y Beleu
Gyt ar adar yn guareu
Pob hir nychdaut y agheu

A glyweiſti a gant Duinnic
Milur doeth detholedic
Digaun Duv da y unic[2]

A glyweiſti a gant Kymluch
Yn y heneint ae heduch
Deduyd a gar datoluch

A glyweiſti a gan Gwiaun
Dremynur goluc unyaun
Duv cadarn a varn pob yaun

[1] Rhiogedd.

[2] Mae Giraldus wedi rhoi hwn er dangaws anſawdd Cynghanedd.

A gly-

Digitized by Google

A glyweiſti a gant Llenllyauc
Guydel urdawl eurdochauc
Guell Bed no buchedd heghenauc

A glyweiſti a gant Kynon
Yn ymoglyt rac meduon
Curw yw alluyd Calon

A glyweiſti a gant y gurhy
Bit lauen paub yn y dy
Wyneb Triſt druc ae hery

A glyweiſti a gant Hylwyd
Oed henur kall kyvaruyd
Nyt treſtat enryded argluyd

A glyweiſti a gant Gurgi
Yn kyſſul mewn Kunſli
Nyt reit y detuyd namyn y eni

A glyweiſti a gant gur kall
Yn kyghori guas aghall
A unel druc arhoet y llall

A glyweiſti a gant Rioget
Oed ffydlaun kyviaun y gret
A unel druc ymogelet

A glyweiſti a gant Kyghellaur
Yn ymdidan a lliu guaur
Chuerdit bryt wrth agharaur

A glyweiſti a gant Kynan
Guledic ſant y anyan
Drykai pob amuyll y rann

A glyweiſti a gant . . .
Gur a un y lla . .
Druc drycuas guaeth bod hebdo

A glyweiſti a gant Huaraur [1]
Yn ymdidan ae gymhar
Ded or ae gwel ae kar

A glyweiſti a gant Gildas
Mab Caw Milwr atkas
Dynaut guas hir y gar

A glyweiſti a gant Gurſelid
Guydel diogel y ymlit
Drwg pechaut oe hir erlit

A glyweiſti a gant Lliaus
Mab Nuyvre milur hynavs
Dadleuad ar bob achaus

A glyweiſti a gant Kyndelu [2]

A glyweiſti a gant Credeiliad
Verch Ludd riain waſtad
Digaun da diwyd gennad

A glyweiſti a gant Kyndrwyn
Tangnefeddwr mad mwyn
Nid gwarae hengi a cholwyn

A glyweiſti a gant Hen Gyrys
Gwna dy neges yn ddi ddefrys
Gwell car yn Llys nag aur ar Fys

A glyweiſti a gant Caleaw
Ni mynnei i neb ei dwyllaw
Gwell un hwde no dau addaw

A glyweiſti a gant Europa
Mab cuſteon caſweſtfa
Gnawd o ben drythyll draha

A glyweiſti a gant Eheubryd
Mab Cyfwlch cyfiawn yſpryd
Gofal Dyn Duw ai gweryd

A glyweiſti a gant Dryſtan
Gobeithiwr prudd ei anian
Goſſymdeith dyn Duw ai rhan

A glyweiſti a gant Dremhidydd
Hen ddiſgwylliwr ar geurydd
Gwell nag nac addaw ni wneydd

A glyweiſti a gant Cywryd Ceint
A oddefawdd lawer heint
Gwae ieuangc a eiddun heneint

---

[1] Huarwar.

[2] Mae arwydd yn yr hen lyvrau vod pennill ar goll ar ol hwn.

A gly-

A glyweifti a gan Eilaffaf
Odid un Dyn dianaf
Nid un awen iach a chlaf

A glyweifti a gant y Pi
Geilwad argoeliad gwefti
Nid menichdid maerioni

A glyweifti a gant Cadreith
Fab Porthawr filwr areith
Ni char Dofydd diobeith

A glyweifti a gant Gwenddoleu
Wrth dramwyaw dyffrynau
Pren ynghoed arall bieu

YMDDIDDAN RHWNG ARTHUR FRENHIN AI AIL WRAIG GWENHWYFAR,

HON OEDD Y FERCH A DDYGODD MELWAS TYWYSOG O'R ALBAN. O'R LL. GWYRDD.

ARTH.

DU yw fy march a da dana
Ac er dwr nid arfwyda
A rhag ungwr ni chilia

GWEN.

Glas yw fy march o liw dail
Llwyr ddirmygid mefi mawrair
Nid gwr ond a gywiro ei air

GWEN.

. . . . . .
. . . . . ymlaen y drin
Nid deil gwr ond Cai hir ab Sefin

ARTH.

Myfi a ferxyg ac a fai
Ac a gerdda yn drwm gaulan trai
Myfi yw'r gwr a ddaliai Gai

GWEN.

Dyd wâs rhyfedd yw dy glywed
Onid wyd amgen no'th weled
Ni ddalid di Gai ar dy ganfed

ARTH.

Gwenhwyfar olwg eirian
Na ddifrawd fi cyd bwy byxan
Mi a ddaliwn gant fy hunan

GWEN.

Dud wâs o ddu a melyn
Wrth hir edryx dy dremyn
Tybiais dy weled cyn hyn

ARTH.

Gwenhwyfar olwg wrthrox
Doedwx imi os gwyddox
Ymhâ le cyn hyn im gwelfox

GWEN.

Mi a welais wr graddol o faint
Ar fwrdd hir [1] Arthur yn Dyfnaint
Yn rhannu gwin iw geraint

ARTH.

Gwenhwyfar barabl digri
Gnawd o ben gwraig air gwegi
Yno y gwelaift di fi

[1] Celliwig.

ENGLYNION

ENGLYNION YMDDIDDAN RHWNG ARTHUR AB UTHUR A'I NAI LIWLOD

AB MADOG AB UTHUR OED FARW, AG WEDI YMRITHIO YN RHITH ERYR, ALLAN O'R LLYFR. GWYRDD.

ARTH.

[1] Y ſy ryfedda gan wy fardd
Ar flaen dâr a'i brig yn hardd
Pa edrych Eryr pa xwardd

ERYR.

Arthur bell glod oddiwes
A'th lu llawenydd a'th les
Yr Eryr gynt ath weles

ARTH.

Y ſydd ryfedda o du mur
Ath ofynaf yn feſur
Pa xwardd pa edryx Eryr

ERYR.

Arthur bell glod yn hynt
Ath llu llawenyx dremynt
Yr Eryr ath weles gynt

ARTH.

Yr Eryr a fai ar flaen dâr
Pei hanffit o ryw adar
Ni byddit ti na do na gwâr

ERYR.

Arthur gleddyddawg uthur
Ni fai dim gan dy ruthur
Mi yw mab madog ab uthur

ARTH.

Yr eryr ni wn ei ruw
A dreigla glyneu Cernyw
Mab Madog ab uthur nid byw

ERYR.

Arthur iaith gyfrwyſſid
Ath lu nis gwradwylid
Eliwlod gynt im gelwid

ARTH.

Yr Eryr olwg difai
Ar dy'madrodd nid oes fai
Ai di yw Liwlod fy nai

ERYR.

Arthur dihafarx oſod
Os mi ydyw Liwlod
Ai gwiw ymgyſtlwng o honod?

ARTH.

Yr Eryr barablau difrad
Os di ydyw Liwlod
Ai gwiw ymladd am danod

ERYR.

Arthur dihafarx atteb
Ni fai gelyn ith wyneb
Rhag angau ni ddianc neb.

ARTH.

Yr Eryr iaith di ymgel
Allai neb drwy ryfel
Yn fyw eilwaith dy gaffel

ERYR.

Arthur bendefig haelion
O xredir geiriau y ganon
A Duw nid gwiw ymryſon

ARTH.

Yr Eryr barabl eglur
A ddywedi di wrth Arthur
Pa beth ſydd drwg iw wneuthur?

ERYR.

Meddylio drwg drwy irdwl[1]
A thrigo yn hir yn y meddwl
A elwir pexod a xwl

ARTH.

Yr Eryr barabl doethaf
It dy hun y gofynaf
Bodd Duw pa ddelw ir haeddaf?

ERYR.

Caru Duw o fryd iniawn
Ac erxi arxau cyfiawn
A bair nef a bydawl ddawn

[1] Ys rhyfeddaf cyd bwyf bardd. L. M.

[1] Afrdwl. L. M.

ARTH.

Digitized by Google

ARTH.

Yr Eryr gwir fynegi
Os llwyr ofynaf iti
Ai da gan Grift ei foli?

ERYR.

Arthur ydwyd gadarnaf
Ar dwr gwr gwiw obeithiaf
Pob yfpryd moled ei Naf

ARTH.

Yr Eryr radlon fywyd
Ith ofynaf eb ergyd
Pwy fy nefa eb yfpryd

ERYR.

Arthur difegur lafnau
. . . ydaift o gur gan waydau
Crift yw ef cred nag amau

ARTH.

Yr Eryr barabl adef
A ofynaf o hyd llef
Beth ore i geifio Nef

ERYR.

Edifeirwx am drawfed
A Gobeithio y drugared
Hyn a bair y dangnefed

ARTH.

Yr Eryr barabl diwg
A fynegi di yn amlwg
I wneuthud be fy drwg

ERYR.

Medylio brad anghywir
A xelu medwl yn hir
Cwbwl bexod i gelwir

ARTH.

Yr Eryr barabl tawel
A dywedi di heb ymgel
Beth a bair ym i oxel

ERYR.

Gwedio Duw bob plygaint
A dymuno cael madeuaint
Ac erxi cynnorthwy'r faint

ARTH.

Yr Eryr barabl didlawd
Ith ofynaf ar draethawd
Pa fath waetha ar bexawd

ERYR.

Arthur oderxog doethiaith
Gwedi profer pob cyfraith
Gwaetha bernir anobaith

ARTH.

Yr Eryr barabl Ofyd
A fynegi yn gelfyd
O anobaith beth a fyd

ERYR.

Heudu hir boen uffernol
A xaffel cwymp anefgorol
A xolli Duw'n dragwydol

ARTH.

Yr Eryr iaith ymadaw
Ath ofynaf rhag llaw
Ai gore dim gobeithiaw

ERYR.

Arthur arderxawg Cynan
O mynni o fyd gafel rhan
Wrth gadarn gobaith gwan

ARTH.

Yr Eryr barabl cywir
It dy hun y gofynir
Pan nad cadarn perxen tir

ERYR.

Arthur arderxawg wydfa
Na xoll Dofud or alfa
Y cadernid yw'r pennaf

ARTH.

Yr Eryr barabl diau
Ath ofynaf ar eiriau
Ond yw cadarn finnau

ERYR.

Arthur ben cadoed Cernyw
Arderxog finiog o liw
Nid cadarn neb ond Duw

ARTH.

Yr Eryr iaith diarfford
Ath ofynaf heb [1]foeldord
Beth a wna Duw a gofgord

ERYR.

Gofgord os gwir i foli
Os cyfiawn cyferxi
Ni ryd Duw uffern arni

ARTH.

Yr Eryr iaith drym gara
Ath ofynaf yn gadarn
Pwy dyd brawd a ryd barn

[1] Faldord. L. M.

Digitized by Google

ERYR.

Arthur arderxawg wydfa
Gorxeſt gwir a defa
Duw ei hun a farna

ARTH.

Yr Eryr nefol dynged
Ar na xafas i weled
Beth a wna Criſt i'r rhai cred

ERYR.

Arthur wydfa llawenyd
Ath lu buoſt lwyr gynyd
Dy hun dyd brawd a'i gwybyd

ARTH.

Yr Eryr barabl fyxoed
Ath ofynaf berxen torfoed
Dyd brawd beth a wna i bobloed

ERYR.

Arthur arderxawg *Lampre*
Ath wir gwiriondeb hagdle
Yna i gwybyd pawb ei le

ARTH.

Yr Eryr barabl difuſtul
Ath ofynaf heb gynfyl
Ai da cael gwaſanaeth ſul

ERYR.

Gwaſanaeth ſul o xeffi
A gras gan duw gwedi
Gwynfydedig wyt o honi

ARTH.

Yr Eryr barabl difri
Ath ofynaf dros geli
Beth ym o byda hebdi

ERYR.

O bydi heb ciriau llên
Die ſul eb raid eb angen
Hyd yr ail ſul na xward wên

ARTH.

Yr Eryr barabl hynod
Ath ofynaf yn hynaid
Beth oie rhag enaid

ERYR.

Pader a gwediau
A dirweſt a xardodau
A diodef enaid hyd angau

LLYMA ENGLYNION.

A fu rhwng Tryſtan fab Tallwch a Gwalchmai fab Gwyar, gwedi bod Tryſtan dair blynedd allan o Lys Arthur ar ſorriant, a gyrru o Arthur wyth ar hugain o'i Filwyr i geiſio ei ddal a'i ddwyn at Arthur ac e ſwrriodd Tryſtan hwynt i lawr bob un yn ol eu gilydd, ac ni ddaeth er neb ond er Gwalchmai a 'r Tafod aur.

GWALCH.

PRWYSTYL ſydd tan[1] anianawl
Pan fo'r mor yn ei chanawl
Pwy wyl ſilwr anfeidrawl

TRYST.

Prwyſtyl fydd tonn a tharan
Cyd bont brwyſtyl eu gwahan
Yn nydd trin mi yw Tryſtan

GWALCH.

Tryſtan barabl difai
Yn nydd trin nid ymgiliai
Cydymaith yt oedd Gwalchmai

TRYST.

Mi a wnawn er Gwalchmai yn nydd
O bai waith cochwydd yn rhydd
Nas gwnae'r brawd er eu gilydd

GWALCH.

Tryſtan gynneddfau eglur
Huddellt baladr oth lafur
Mi yw Gwalchmai nai Arthur

TRYST.

Yno gynt Gwalchmai nog *mydrin*
O bae arnat ti orthrin
Mi a wnawn waed hyd ddeulin

GWALCH.

[1] Ton.

Digitized by Google

GWALCH.

Tryſtan o honot ti y pwyllon
Oni'm gommeddai'r arddwrn
Minneu a wnawn goreu ag allwn

TRYST.

Mi ai gofyn er a fen
Ac nis gofynnaf ar grauen
Pwy yw'r milwyr ſydd om blaen

GWALCH.

Tryſtan gynneddfau hynod
Nid ydynt ith adnabod
Teulu Arthur ſy'n dyfod

TRYST.

Arthur nim bogelaf
Naw cant cad ai tyngeddaf
Om lleddir minneu a laddaf

GWALCH.

Tryſtan gyfaill rhianedd
Cyn mynd yngwaith gorfedd
Goreu dim yw tangnefedd

TRYST.

O caf fy ngledd ar fy nghlun
Am llaw ddeau i'm ddiffyn
Ai gwaeth finneu nag undyn

GWALCH.

Tryſtan gynneddfau eglur
Cyn cynnaws lliaws llafur
Na wrthod yn gar Arthur

TRYST.

Gwalchmai o honot y pwyllaf
Ag om pen y llafuriaf
Fal i'm carer y caraf

GWALCH.

Tryſtan gynneddfau blaengar
Gorwlychyd cafod cann dâr
Tyred i ymweled ath gâr

TRYST.

Gwalchmai attebion [1] cymmen
Gerwlychyd cafod cann rhych
Minneu af ir lle mynnych

Ac yno daeth Tryſtan gyda Gwalchmai at Arthur

GWALCH.

Arthur attebion cymmen
Gorwlychyd cafod cann penn
Llyma Dryſtan bydd lawen

ARTHUR.

Gwalchmai attebion difai
Gorwlychyd cafod cann tai
Croeſaw wrth Dryſtan fy Nai

Tryſtan wynn bendefyg llu
Car dy genedl cred a fu
A minneu yn ben Teulu

Tryſtan bendefig cadau
Cymmer gyſtal ar goreu
Ag yn gywir gad finnau

Tryſtan bendefig mawr call
Càr dy genedl nith ddwg gwall
Nid oera rhwng câr ar llall

TRYSTAN.

Arthur o honot y pwyllaf
Ac ith ben y cyfarchaf
Ac a fynnach mi ai gwnaf

[1] Nage, Gwrthgrych.

ALLAN O DDRYLL O HEN LYFR YSGRIFEN A GAFED YN NGOGERTHAN YN Y FL. 1759.

MEWN LLAW ODIAETHOL, MEDDAI LLYWELYN DDU.

ACHES ym leiniſt aflei tyrwy ym byddin
Twrwf Catwallawn hael edhwyl a ydin
Eſgar hyd haual a rhan chwefrin
Rhahawd y adveirch ai radlann medud?
Y uolud ar llyr llaun
Nauit gluſt deheu a mor eigiaun

Hevelys

Hevelys y llon nas arllu eſtraun
Hyd eſgyr y wyr a daly yaun
Madganet [1] mab brith cyth mor radlawn
Kynneved echel aeth Kywryd Kamawn
Tewynt rieu Krawn rac proyſtlaun
Gardei ir pananed dyn dywyndaun Kymry
Pan rygreas Criſt Catuallaun

As amoduy Duw y deur orchordon
Nys arlludion gwynt a thonnawr
Kychuedyl am doddyw o wynedd glawr
Lladd y gwyr yn aer anoleith awr
Diau trafodynt lladd llafnawr
Rived o dud agynhennawr
Yd wnad Cadwallawn pan gymhwyllo y myd?
Tra barhao Nef ucheluit lawr

Oſſidd arf y Mon ryphebyllas
Malgwn hevelyit haylon o guas
Ny ar arch Briniach ny ry dadlas
Ac eduin arnaddynt yn dad ruytuylluras
Ny buglait ywarthec nys arlleueir nep
Hymanaf Gweithen i dan adas
Ar wyneb Cymry Catuallaun uas

Dybit ymdouit y luydauc Prydain
Y digones guychyr gwallauc

[1] Pict or Briton.

Eilywod Gattraeth fawr vygedauc
Allmyr a maen a gwiyonawc [1]
Biw rewyt y rann rad Luoſſauc yn aer?
Yg cattreu gwyn gweſti varchawc
Eſgor lluded llong llann gled yfawc
Yſpyddawd Catwallawn Gaer Garadauc vre
Wrth y gyfwyre gynne Efrawc

Kyweir dennmeir yc oneir Prydein
Pryder ior udic aduer
Kedweſid grut Kymry can differ y yſgwyd
Y yſberi pell yd glower
Cawawc cynhorawc cawgawg fer
Peuyr porth yſgewin Kyffin Aber
Canotor cathyl gwynnwyd gwenleuver
Golluchaf gleu hayl hilic naf ner
Aded gynt ethynt yn hyd irver hallt
Rac gawr pallt gorthrycher
[2] A uouch nothi hael dimyn oer arglwydd?
Onid gordeil awyr a ſer
Calwallawn ei miawn a ral ymher
Pydret . . . . . .

[1] Gwinionawc.
[2] Qu. na vo uch, &c.

O LYFR GOGERTHAN, 1759.

RHAN rhen rhad gordden gwaith heinyw
Dylaith i bob gwyoi aith
A chadwyd cyfraith
Cyſgawd gwiniaith geinyw
Dyddwyn ac addwyn cedeirn ynghadwyn
A gwedi cwyn cynnif
Cochwedd calanedd cyfyng freon
Cochwedd calanedd ev ſeggyf a renaint
Amnoethaint yngwarthaf nant
Seith angerdd au ſegyf, dwfyn, dwfyn, gwaddyn, gwaddyn awallu
Tri gair am dri phair tri theulu
Tri M. tri nis deupi meddygon
Tair aer, aer am gaer o ganhon

Kadcad cyffylud ar ſaeſon
Gwall gwall ou arfall ar gynhon
Graid greic goffelaig ddragon
A eryri fraith freon
Eryri a orfi ban welych
Daragon o nyuant a lewych
Greid un bro greid agro gro yngwrych
Ar yſci aſceini aſgellwrych
Lleſtri llu ar helituth eleirch
Gwae wrth for nad gwrthdir a wrthrych

Drull yw hon o'r Gan. T. D. 160.

AUDYL

Digitized by Google

AUDYL

MOCH dau byt yggryt yggredyf carant[1]
Moch dau mynych dorr o[2] *tworneimant*
Moch dau rung ſaeſon ruſſyant ymdrychu[3]
A dibarch gladu a guaſſant
Moch day guyr Mannau er mynny molyant
A gogled dyhed diheu a gunant
Moch vyd ym prydein pryder achuant
Ac am deutu lloegyr llavar yt guynant
Am lithrau mab Henri enryvedant
Meint uyd ygguaſgar yr yſgrydyant
Yſgeindorf[4] voroed rif torfoed tarvant
Turf am y teruyn traha ny barchant
Ami diſgoganaf eſcut levant

[1] Korant.
[2] Ar. Ll. E. D.
[3] Ymdrechu. Ll. E. D.
[4] Yſgain dros. Ll. E. D.

Guiryon val geuauc a gymmunant
Maur trachures llyghes lloegyr o fyrchuant[1]
Lluoed avledneis treis a geiſiant
Am gyhoed ty roed[2] taer oſtygant
Y tyreu kadarn yn uann y gunant
Am dal tyrva y turneimant
Am gyghaus undyd rif myrd a ſyrthyant
Am voroed kyhoed y kymynant
O honau diſgoganaf na hilia plant
Ac nyt mi ae kel nys treulant
Oeſvot adyvyt Dovyd ae divant
Brython ae treula penna urdant
Brith vyd a dybyd o dicter Karant
A Seis byd lauen pan y guelant
Dygogan tyvyrru erymes tra bydant

[1] A gyrchant. Ll. E. D.
[2] Tyroed. Ll. E. D.

YMDDIDDAN Y SAINT A CHYBI

*WRTH FYNED I YNYS ENLLI**

PAN oedd ſeint ſenedd Brevi
Yn ol gwiw pregeth Dewi
Drwy arch y Prophwydi
Yn myned i ynys Enlli
Yno i gofynnent i Gybi[1]
Bwy borthiant ſydd ar weilgi[2]

Duw a ro cyngor ini[1]
Ar dir a mor yleni[2]
Cann haws[3] gann Dduw roddi
Na chan ddyn diddim erchi

* Aneurin ai cant medd rhai llyvrau.
[1] I dywedaſant (dyfod hon) wrth gybi.
[2] Pa (ryw) vwyd a geir yngweilgi.

[1] Gyngor i chwi.
[2] Ar dir a mor a dryſni.
[3] Mil can haws.

Mae

Digitized by Google

Mae medd y Prophwydi
Ddau parthiant byd or heli [1]
Gweddiwn Dduw o ddifri [2]
A goddefwn galedi [3]
Ni chair lles o ddiogi
Trech llafur no direidi

Yno i dywawd Eleri
O chredir llyfr Geneſi
Ni rodd Duw ddyn geni [4]
Heb lafur iddo iw borthi [5]

Wellwell fydd Duw oi addoli [6]
Waethwaeth [7] Diawl oi berchi
Dirweſt ffydd [8] a gweddi
A orfydd bob caledi [9]

[1] Deuparth da (y) byd yn heli.
[2] Gweddiwch dduw yn ddifri.
[3] A goddefwch (fawr) galedi.
[4] Ni roes duw ddyn iw eni.
[5] Heb ryw luniaeth iw borthi.
[6] Foli.
[7] Waethwaeth fydd.
[8] Dirweſt a chred.
[9] Clefyri.

Y mwyaf yn nydd cyfri [1]
Y mwyaf ei amherchi [2]
Yr haccraf ei ferthyri [3]
Teccaf a fydd gor bron Celi [4]

Nag ofnwch for heli [5]
Mwy nor fwyalch ynghelli
Nidd ardd nid erddir iddi
Nid llawenach neb no hi

Archwn i Dduw un a thri
Arglwydd yr holl arglwyddi
Ieſu ar ei bum gweli
Yn dwyn o bob cyfelrhi [6]

[1] Y mwyaf ei glwyf ai dlodi.
[2] Rhydd a fydd yn nydd cyfrif.
[3] Ar llaw a gar ferthyri.
[4] Hagraf a fydd garn bron Celi.
[5] Nac ofnwch ormod bwyſtri (prwyſtri).
[6] Cyfedhorni (klyvyri).

A W D Y L.

KYVAENAD kelvit
Kynelv o Dovit
Kyvaenad kynan
O Criſt kein didan
Ac vei gyverkinan
Am y gylchin huan
Ar gynniver pegor
Yſſit dan y mor [1]
Ar gynnifer edeiniavg
A orug kyvoethavg
Ac vei vei paub
Tri trychant tavaud

[1] Yſcit y dan mor.

Ny ellynt wy traethaud
Kywoetheu y trindaud
Din dyval y vawd [1]
Ni erfyll coſpavd [2]
Cymmun bid paraud
In erbyn trindaud [3]
Bit glaf glevychaud
Ban wanha ei gnaud
I ddiovryd yſſictaud [4]

[1] Ffawd.
[2] Ni eruyn coſpaud.
[3] Trallaud.
[4] Y diodrut yſcaut.

Gvae

Digitized by Google

Gvae ti din hewid
Pir dodvid im bid
Onit imwaredit
Or drug digonit
Neud uit yth rehit
Yt vrit a kerit
Drud dy tihenit.
Dy imtuin ar logelvit
Truach dy divet
Dy lafuriav o uet
A ſegi a thraet
Ymplith prit a thudwet
Diavael[1] dy imteith
Dy iſcar ath cedimteith
Corph diffit direit
Gobvill oth eneit
Corph ni gliuit
Pe lleveir y gilit
Pa roteiſte oth revet
Kyn kywes arget
Pa roteſte oth olud
Kin pwll mwll mut
Ac i harvetud
Ac i diadaud
Ac ni rywelſud
Y meint a garyſſud
Ac itoet owud
Y luru tenit dud[2]
Ad aon[3] itaethant
Y kymmeint o ffinniant
Prid prin udechant
Othrud a geugant
Ag yſmortmant
Mal goſod amrant
A veleiſte ogarant

[1] Dihafal.
[2] Teint dud.
[3] A.duon, daon, ad *bona.*

A vu treis tra geiſſant[1]
Ny phecheiſte guener
Oth vaur etyllter
Ni cheuntoſte pader
Na philgeint na goſper
Pader priw traethawd
Gobvill o nebawd
Namyn y trindawt
Rhytalud iſtedlid
Tri ſeith pader beunit
A wu ag nid oes
Ac ni threghis eu hoes[2]
Moe y dinwaſſute merwerit, no phregeth efegil
An deid i glethvir gverth[3] na buoſt uffil
Ni phercheiſte creireu
Na lloc na llanneu
Nid endeweiſte kiwreu
Beirt goveg hygleu
Ni phercheiſte kivreith
Kreavdir new kin lleith
Llyaus anghivieith
A dodute ar di areith
Gwae fi pir imteith
Genhide in kyveith
Gwae fi pir wuu[4]
Ar dikivolu
Pan daethume attad
Oet bichan vi mad[5]
Neu rimartuad
Oth lavr kiveithad
Arnun nin cred
Ni neb oth tremynt trvyted

[1] Tragiſſant.
[2] In hoes.
[3] Gurth.
[4] Wuvf, wuu.
[5] Vi anvad.

AWDYL

Digitized by Google

A W D Y L.

ENEID kit im gvneit
In agheu digerit
Gwir yw gvae vinneu
Pir daethoſte im goteu
Nag irove nag agheu
Na divet na dechreu
O ſeith lawanad
Bann im ſe ſuinad
O ſeith creadur
Pan in roded[1] ar pur

Oet un tan llachar
Pan im roted par
Oet un prit daear
Nim dyhaetei alar
Oetun gwint gouchaf
Llei vyn drwg nom da
Oetun nyvl ar mynit
Yn keiſſav kedonit
Oetun blodeu y guit
Ar wyneb elvit
Am ſuinaſe dovit
Im dodath ar devnit

[1] Dodaeth.

A W D Y L.

NAG un adneir un[1]
Neu runwared un[2]
Keugant kyuranghawn
Wide kywaſcaran[3]
A chiwnod ſenet
A cheugant kinadlet
A dadvirein o vet
Gvedi hir gorvet
Kyvaethawc Duu a wet
Y din in y dyheu wuchet
A dyadu tan
Ar pobloet anylan
A lluch a tharian
A llyaws llydan
Ny lletraut lle dinag
Na didrif na diag
A wide tagde
Teernas arvereu
Dygettaur y trillu
Rac drech drem Ieſu

Llu guirin guirion
Eiliu egilion
Llu arall brithion
Eiluu brodorion
Trydet llu divetit
Syth leith gyweithit
Huiliant i glithuir im parthred dievil
In un in daon
Gan dull aghivion
Myn i mae meillion
A gvlith ar tirion
Myn i mae kertorion
In kyveir kyſſon
Kein bit eu govalon
Gan gwledig gorchortion
Myn i mae ebeſtil
Am teernas uwil
Myn i mae periw hael in i claer kyveiſtet
Rotiat bid beddrael nid gvael y gerennit
A chin deginnull enne eilivert vedit
Or ſaul dymguytat ar lleith dim gorbit
Ac ew gweith dvngv nelemne dunbrodic dit
Nis rydraeth ryveteu kyvoeth rvyteu dovit

[1] Nac unadneirun.
[2] Neu runwaredun.
[3] Kywiſcarn.

AWDYL.

Digitized by Google

AWDYL.

KYNTAW geir a dywedaw
Y bore ban gyvodaw
Croes Criſt en wiſc am danaf

Ar helv fy rhen i gpeſcaw
Hetyw untrev a glpaw
Nid ew wy Dup nis credaw

Gwiſaw am danaf in berth
Ny credaf coel canyd kerth
Y gwr am creuys e am nerth

I mae vi mrid ar debed
Arowun ar mor wyned
Etyl butig bithawl ket

I mae vi mrid ar kighor
Arovun myned ar mor
Etyl budig bytawd ior

Dyrchid bran y haſgell
Ar ovun myned im pell
Etyl budig bydawt gwell

Dyrchefid bran y hadein
Arovun myned Ruvein
Etil butig bytapd kein

Yſtarnde wineu ffrvin gvin
Rhedeg hiraethawc rhawn rhin
Rhen new oet reid Duw genhin

Yſtarn de wineu byrr y blew
Ruid ygniw rygig otew
Myn yt fyt trpin yt fyt trev

Yſtarn de wineu hir i neid
Ruid igniw rygig woteid
Ni lut ar lew trev direid

Trwm kytvot daear tev deil dris
Chwerv vuelin met melis
Rhen new rhpita de neges

O eiſſillit gwledig a gweith
Wdig woſprit, a Phedir penn pob ieith
Sanffreid ſwyna de in imdeith

Heul eirioled arowned
Arglluit Criſt Celi Colovin Cred
Dwcc viff wyn pechod am gweithred

Terwyn piſc tuth eleifch tonn
Trybelid areith
Duw i din a denvin kedimdeith

Gorpin blaen pertheu kein gyvreu
Adar hir dit bann cogeu
Trugar daffar Duw oreu

Mi ai gowynneis y Offeirieit bid
Ac heſcib ac higneid
Ba beth oreu rhag eneid

Pader a bpyeit a bendigeit creto
Ae canho rhag eneit
Hid wrawd goreu gortywneit

Yſkithrich fort a delhech ti
A llunhych tagnevet
Nyth vi tranc ar tragaret

Rho vpyd i newynawc a dillad
I noeth, a cheinc olychwyd
O Cyfyl dievil dothvid

Syberw a ſegur dolur
Ar eu cnawt guerth vynet tros veſſur
Yſtir nithieu ni bo pur

Rhy hun a rhyvetudawd a rhywirawt o vet
A rhy etyllder o ynawd
Llyna chwech chwerw erbin brawt

Anudon am tir a brat Arglvit
A divanp llawgar
Dit brawt bitawd ediwar

O kyvoti pilgeint a deweint
Dyhunaw a ymeitunaw ſeint
It keiff pob Criſtiapn Maddeuant[1]

[1] Cyrreifiaint.

Digitized by Google

AWDYL,

CUHELYN A'I CANT.

DEUS Ren
Ry mauy Awen
Amen fiat
Fynedig wavd
Ffrwythlawn draethawd
Rhy beftawt
Herwit urten
Awdyl Keridwen
Ogyrwen amhad
Amhad anav
Areith awyr llaw
Y kau keiniaid
Cuhelin Bart
Cymraeg hart
Kit wrthodiad
Cert cymwynas
Ket kyweithas
Ni faintimeit
Gathyr kywyſtrawd
Kyvan volawd
Cluttawd attad
Kyvrgein genhid
Cor a chiwit
Cyhyd cydneid
Kywrgyrn kywſle
Kywlan flamde
Kywvire vad
Kenedyl worord
Kywriſc woſcort
Kyg hygneid
Kywolu wavr
Kywaus mawr
Kir llavreucheid
Kerit vychod
Kerenit not
Clod achubiad
Clo celwit
Kant kalan kit
Kynnullyd greid
Cuhelin doeth
Kymraec coeth
Cyvoeth awyr llaw
Kelvit it gan
Clyvir vir Aeddan
Kywlafan lev
Kert kyvlawnder
Kadeir dirper
Cadir wobr yw
Kan halogicion
Caffod eilon
Keinon wrthaw
Can tyirnet
Cathyl gyhidet
Kywrys wyn
Campus veirch
Canhyn au peirch
Kywreneirch glyw
Cor paradred
Kenedyl noted
Ket kyvetliw
Lliwet a hon
Llyſſeit eitun
Llun venediv
Llyd am kywor
Llog defeſſor
Llog porth anaw
Llygrin kydrun
Lledvegin grim
Llim yd grin glew
Lleuver ſynhvir
Llawer a vyr
Llwir id worriw
Gor pogwr gwlet
Drwy tangnefet
Het o hediw

AWDYL.

Digitized by Google

A W D Y L.

GOGONEDAWC Arglwit hanpich gvell
Ath vendicco de eglvis a chagell
A kangell ac eglvis a vaſtad a diffwis
A teir finhaun yſſit due uch gvit
Ac un vch elvit a y riſcawd ar dit
A ſirig a pervit
Ath vendiviſte Awraham penfit
A vuchet tragivit
Adar a gwen a attpavr a dien
Ath vendigaiſte Aron a Moeſſen
A Vaſcal a ſemen
A ſeithnieu a ſer a awir ag ether
A llyvreu a llyther
A phyſcawd yn hydir ver
A kywit a gweithret a thyvot a thudwet
A ſawl da digonet ath vendigaf de Arglwit
Gogoned gogonetawc Arglwyt

A W D Y L.

BENDITH y wenwas ir dec diyrnas
Breiſc don bron ehelaeth
Duw i enw yn nuſin ymhob ieith
Dyllit enpir Meir rymaeth
Mad daethoſt di ynghorpolaeth
Llyna mab gwyri gobeith
A dylivas Idas y leith
Bu drwy vevyl a thwyllvriaeth
Yn hudawl gwar gwaſſanaeth
Y Arglwydd bu hewit ac ni bu ddoeth
Ac hyd vrawd ni vu i arvaeth
Kyffei Bart Prydit
Ar y ſyt yn elſit
Ar hallt ar echwit
Ar graian ar mir ar ſyr ſyweddiaeth
Beirniad rhodiad llaru llaw fraeth
Mwi i dynwaſſwn i ganawn i edwaeth
Kyvoetheu rhi nyſyrdraeth
Mawr Duw heddiw moli dywr daeth

Bendith naw toryf nef ir kelvydd
Creawdur Cyfoethawc Duw Ddofydd
A beris lleufer llewenydd
Hael vynver heul yn dydd
Ail canwyll Criſtiawn a lewychydd
Uch eigiawn lloet vilwedd vilenydd
A thrydydd rhyſedd yw merwerydd
Mor kv threia evd echwydd
Digones perew pedwerydd
Rhyvedd rhedeg dvc dwfr echpydd
Kv da kvd ymda kw treigil kv threſna
Pa hyd anev evd vydd
Ympen y ſeith mlyned
I duc ren y Rhyſſedd
Y dat wedy nyd wyt
Iolune arabeir Cyvoethawc Dduw Mab
Meir, a beris new ag elvit
O uffern a vu ran iti bu rydd
Rhen nef ry ffrynom ni dy gerennydd

Brenin gwirthwin gwyrth uchaf
Y ſydd y ſy penn plant Addaf
Yſſi per gadeir gadarnaf
Yſſi hael diwael diwerhraf a diwir
Iſſi o wir yd pridaw
I Duw mawr i Dduw llawr llariaf
I Duw gwinn gpengerdd a ganaw yn i ſyw
I Duw yn ddyn digeryd or defnydd i dellaf
O bechu a bechwys Addaf
O bechawd cyn brawd pryderaf erbyn oed
Y dydd y del pawb oe bedd yn y deuredd yn deuraf
Mal i bu pan vu oreuhaf
Yn un llu yn un lle teccaf
Hyt ymhen un bryn erbyn eu barnu or teulu teilyngaf Teilyng-

Digitized by Google

Teilyngdawd waſcawd oſgordd naw gradd nef
Vy Dews kynnu llawdd
Vy Deus Dominus menawd
Vy barddeir y beirdd y vedyſſaɒd
Fy maurhydic non ſy mherchen
Fy mharch cyn tywarch cyn tywaɒd
Am gadu i draethu traethawd
Yth voli cyn tewi tafawd
Am im cof mal Iob a ddywawd
Wrth y wreic y am dreic uffyldawd
Ban dywu gwas Duw diwarnawd
Attaw ir ymbrav ai briawd
Rhoddes ef ddirneid cyn dyrnawd
A bilwis o bilion i gnawd
Kan ydoedd hagen hygaf i roddion
A roddei o nebawd
Gɒnaeth Duw trugar y gardawd
Yn evr koeth kyvoeth y drindawd
Y mas maeiſtawd y mae mol
Duw adwin yn codi
A diwad pechawd wid wedi
A diwin kelu brad Keli
Kulwid Arglwydd nef naw canmaɒl
Attad gwenwlad vad veidroli
Gwenwlit rhydd rhieiddun voli
Gwyn gar kar gwar gwirionedd kedwi
Ni chedɒis Eva yr avallen pen barwys Duw wrthi
Am i cham ni chymv a hi
Gwyth goleu a oreu erni
Rhyw dudded edmic o gylleſtic wiſc a gwiſtɒys am deni
Perif nef a beris iddi
Ymhervedd ei chywaeth y noethi
Ag ail gwyrth a wnaeth ehelaeth
Arglwydd a erglyw ei voli
Ban vynnwys gochel y deli
Sef ffordd y ffoes iddi
Yn yd oed aradwr yn eredig tir
Herwydd gwir y gweini
Y dywawd y Drindaɒd Geli
Ew ai mam dinam dawn owri
A gwr gwyn twrr gwyr gwedi
Ni addaw y geiſſyaw yn gweſti
Or owris y win yddi
A gweleſt gureic a mab genthi
A dyɒed tithau crolav gwironedd
Nith omedd yngweddi
Yn gweled y myned hebddi
Y randir a rhad Duw arni
Ar hynny y doeth digyfoeth gwerin
Llin Kain kadverthi
Toryf anwar enwir y hynni
Twr keiſſeid yn keiſſaw koeli
Y dywad un gwrthwn gwrtharab
Wrth y gwr a weli
A gweleiſti ddynion dyn gowri
Yn myned hebod heb droſſi
Gɒelais pan llyvnais y lleudir degwch
A welwch i medi
Sef a wnaethant plant Kæi
Y wrth y medel ymchweli
Drwy eirioled Mair Mari oe gwybod
Gɒybu Duw o heni
Ydd oedd y diffryd gyda hi
Yſpryd glan a glendyd ynddi.

TERVYN Y CYNVEIRDD.

Y GOGYN-

Digitized by Google

Y GOGYNVEIRDD.

CANUAU MEILYR:

Meilyr Brydyt a gant yr Awdyl Varwnat hon i'w vreninawl uchelrat Gruffut ap Kynan Tywyſawc Gwynet diffynwr a tharyan Kymru oll. A uu uarw yn niwet y ulwytyn 1137 *wedi itaw deyrnaſu yn uilwreit* 50 *mlynet* *.

RHEEN nef mor rhyfet i ryfetawd
Riau rwyf elfyt rwyt i folawd
Rex radau vruo ryn fynghardawd
Rec rydeirinam ynn[1] rhan drindawd
Pann dyfo dofyt yn nyt pennawd
Peryf par urthfynn yn erbyn brawd
Pann gaffwyf i y gan glain glan gyflogawd
Can dyddiaw angeu angen drallawd
Ac eu[2] dra drymhaf trengi metwawd
Llys lleufer ynys gurys gorfyndawd[3]
Py dawant anant na phrydant wawd
Y Edwyn[4] terrwyn torf y forawd
Nid adfarn certau nid gau daerawd[5]
Ni duc neb ceiniad nag o honawd
Yn awen gyfrif kenif draethawd
Y ri a roai heb eſguſawd
Gruffut glew dywal ar orfetawd[6]
Gwir gwae i werin gwin eu gwirawd
Gwr a lywai lu cyn bu breuawd
Blait bytin orthew yn derw blynghawd[7]
Yr perygl preitwyr peri ffoſſawd
Paſcadur cynrain[8] Prydain briawd
Handoet gadgyffro[9] o Anarawd
Ac ail o Run Hir ryfel durawd[10]
Gwanai ynghyngor eiſſor Medrawd
Mal Urien Urdden ai amgyffrawd
Gweled i ben llu ni bu defawd
Mur cadeu neuaddeu o yſtyllawd
Cyn myned mab Cynan y dan dywawd
Ceffid yn i gyntet met a bragawd
O olo Gruffut yn rut fedrawd[11]
Cwynym[12] dragon dwfn dygn diwrnawd
Ergyr waew brwydrin cyn rhewin rhawd[13]
Rynn[14] ruthrai dorfoet oet[15] rybarawd
Ry gadet[16] Rufain reg atwyndawd
Ni fynnai gamhur garu nebawd
I gymeriait[17] lyw dotyw dyrnawd[18]

---

* *Neu val hyn*—Marwnad Gruffudd ap Kynan ap Iago ap Idwal ap Meurig ap Idwal Foel ap Anarawd ap Rhodri mawr brenhin holl Gymru.

[1] Rec rydeiri namyn
[2] Ac yn.
[3] Gorfywdawd.
[4] I Edwyn, Etuyn.
[5] Gan daearawd.
[6] Orwetawd, oruetaut, orfetawt.
[7] Deno blygawt.
[8] Paſgawdur cywrain.
[9] Handoed gan gyffro.
[10] Ddurawd, dinawt.
[11] Feddrawd.
[12] Cwynyn.
[13] Ruawd ryawt
[14] Fryn
[15] Oeth
[16] Ry gaded
[17] I gymereid
[18] Dyrwawd

Difa

Digitized by Google

Difa draig wron weinion[1] waſcawd
Gogwyppo i Dduw oi diwetawd
Nad el[2] yn rygoll oi holl bechawd
O gyfranc brenhinet brain fotawc[3]
Pan fai gyfluyt[4] o wyr gwychawc
Atcoryn deyrnet yn weinytawc[5]
Pob pump pob pedwar yn war weiniawc
Gwylynt golithrynt yn ogelawc
Rhag un mab Cynan y cyndyniawc
Yr arynaic lew llaw diferiawc[6]
Ni lut i erlid yn odidawc
Ceiniad cas agarw[7] ſyberw ſerchawc
Ced galwed unic[8] nid oet ofnawc
Ar boh rai reitiai yn aur rotawc[9]
Rag bytin Emrais drais drahawc
Cadau didudyt[10] cletyf durawc
Cwl clywed cyſtut[11] ar grut mynawc
Can gertau cyhoet oet arterchawc
O Yſgewin barth hyd borth Efrawc[12]
Dybu brenhin Lloegr yn lluytawc
Cyd doeth ef nid aeth[13] yn warthegawc
Ni yn Eryri yn reiawc
Ni thorres i baur a fu breitiawc
Gruffut grym cyhoet nid oet gutiawc
A diffyrth i wyr yn Orwythawc[14]
Cyfamuc i wyr[15] a mil farchawc
Clywed i gyma ut tra bannawc[16]
Brenin brwydr efnys gwrys gwellyniawc
Penn riau parau anoleithiawc

Perchen peſr yſtre o re fyngawc[1]
Modrydaf Cymry erchi farchawc[2]
Ar wyneb neuat yn amniferawc
Nerth Rodri rei rywaſcarawc
Cyn myned mur ced yn dawedawc
Dym guc neum goruc yn oludawc
Yfais gan deyrn o gyrn eurawc
Arfod faet feitiad[3] anghad weiniawc
Yn llys Aberffraw yr ffaw ffodiawc
Bum o du gwledig yn lleithiawc
Eilweith yt aethum yn negeſſawc
O leuſer llyw camawn iawn dywyſſawc
Bu fedd aegylchwy[4] yn fodrwyawc
Torreſſid gormes yn llyngheſſawc
Gwedi tonnau gwyrt gorewynawc
Dyphorthynt i ſeirch meirch rygyngawc
A fu[5] neud gweryd yn war weiddiawc[6]
Gwae a ymtiried wrth fyd bradawc
Ni wyl[7] cychwil feirt cyhuſſeitiawc
Tymp pan dreing terwyn torf diffreidiawc[8]
Cwyniff ni bytif[9] diebreidiawc
Delw yt am gyrrwyf bwyf cynheiliawc[10]
Criſt cyflawn anwyd boed trugarawc
Wrth Ruffut Gwynet gwylet fotawc
Yngwlad nef boed ef yn draftadawc
Nad i enaid hael yn waeletawc
Hael a ri a renni ynny rhyhyt[11]
Ni chronnai na ſeirch na meirch gweilyt
Gwladoet ofynaic draig Gwyndodyt[12]
Gwr a roddei gad kyn dybu i dyt

[1] Fron-weinion.
[2] Pan el.
[3] Ffotawc.
[4] Gyfliwyt.
[5] Renytawg, reenydawc, reuetawc.
[6] Differiawg, difeiriawc
[7] Cennad (kenyad) cas a garw.
[8] Kyd bei unyc.
[9] Reidyei yn eurodawc, anrhodawc.
[10] Llatau (ladeu) didudyt.
[11] Cwl clywynt, clywyd.
[12] Eurawg.
[13] Cyd daeth nid aeth.
[14] A dyphyrth y wyr yn orwetawg, orwytawc.
[15] Cyfamug ei wir.
[16] Clywed a gynna yd trabanawg.

[1] Perchen peufer (peuuer) yſtre or re vygawc.
[2] Ei rhi (erhi) varchawc.
[3] Aruot uaet ueithyat.
[4] Eurgylchwy.
[5] Anu, a ni.
[6] Weidiawg, feitiawg.
[7] Ni wyr.
[8] Difreityawc.
[9] Cwynis ni byddis.
[10] Delw yt amgyrwys bwys cynheilwawg.
[11] Yny ryhyt.
[12] Guladoet (ef) ouynneic dreic gwyndotyt.

Gruffut

Digitized by Google

Gruffut grym angor eiſſor merhyt
Marchogai eſcar ar elorwyt
Arbennic cenfaint ceraint weinyt
Cynrheinion[1] yſgwyd yſgororyt
Yn i fu weryd i obennyt
Ni bytai diwyth i lwyth oſwyt
Amugei dragon udd Mon meindyt
Men yd las Trahaiarn yn Gharn fynyt
Y dau dywyſſawc deifniawc dedwyt
Brenhinet Powys au Gwenhwyſſyt
Gorau gwaith gwynniaeth ai gyweithyt
Pan gedwis i wyneb heb gywilyt
Cutynt cyfnofant cant cyfoedyt[2]
Cyngen gymmynid gwytfid wryt
Taer tertyn aſſau talau trefyt
Torri calchdoet tiret trenyt
Am drefan dryffwn rac eirolyt
Tyrfai rac llafnau pennau peithwyt
Caith cwynynt certynt gan elfyt
Cnoynt frein friwgic o lid llawryt
Llenwyt dwreawr[3] i fawr faeſſyt
Delid meirch amliw a biw elfyt
Gwern Gwygyd gwanai bawb yn i gilyt
Gwaed gwyr goferai gwyrai onwyt
Or maint a dyfu ar eu edryt
A duc oe gadau chwedlau newyt
Cad rag Caſtell march maur ewedyt[4]
A Chadau Cynwric wyrenic wlyt
Y gad gynghywair[5] ym Meirionnyt
Arglwyt glew gadarn haiarn dyfyt
Ni fotes mawret en merweryt[6]
Yngwaith y Waederw chwerw chwelidyt[7]
Cad Geredigiawn gyfiawn gywyt
Crefynt[8] gwraget gwetw gotiwedyt
Cad yn Iwerton dirion drefyt
Gan ai canfu ni bu feryt[9]
Cad rag tal Prydain prennial fethyt[10]
Gruffut a orfu rag llu gwythryt

[1] Kyureinion.
[2] Kutynt kyfnouant cant kyuoedyt.
[3] Llenwyd dwy reawr.
[4] Edwdyt.
[5] Goglyweir.
[6] Y merweryt.
[7] Gwelidyt
[8] Crenynt, creuynt.
[9] Bo feryt.
[10] Prenuyal uethyt.

Cad rag caſtell Mon mor digeryt
Dybu oi gyffred gwared bedyt
Dewiſſais in hau nid gau defnyt
Ar emys i lys ai luoſſyt
As rotwy fy rên rann dragywyt
Yngwerth a rotes ar lles Prydyt
Ni wtant fanfeirt ni faur gynnyt[1]
Pwy a ennillo or do y ſyt
Edewis eurwas clas Cymreyt
Canawon mordai mynogi ryt
Dytwyreo Owain Eingl didudyt
Ennillot llyw yſtrad lle i gilyt
Gwelant glyw Powys i bell oeſſyt
A hawt i ergryd hyd lew divyt
Cadwallawn gedawl o gynfedyt
Cyntaic ar gann calan weinyt
Gnawd gwarchan a gan eu haweinyt
Yr arfod[2] adwy hwy a orfyt
Gruffut grym wriawr oe fawr vevyt[3]
Nim didoles nu ny bu gelwyt[4]
Yn i fwyf gynnefin a derwin wyt
Ni thorraf am car fy ngharennyt
Carennyt y ſyt herwyt trined
I Griſtiawn ys iaun i gyrrhaeted
Crefyt y Creawdr i cyfriſed
I Ruffut gloyw ut ae cut tudwed
Hyd nas gwnel pechawd pell eiliwed
Pedrydawc deyrn uch cyrn Coned
Cenif nis dygif yn diabred[5]
Marwnad mur tewdor mor dylyed[6]
Cadernid rhewid[7] cynn noe fyned
Ergrynnai fy mhwyll o bell gerted
A dyfo mab Cynan maur amgyffred
Can Griſt cain forawd[8] gwlad ogoned
Pan gaffo penn gwyr peuer ymtired[9]
Gan engylion foes nym oes neued
Un undawd[10] Drindawd drwy rybuched
Gan glain gloyw addef yn nef drefred.

[1] Genfyt, gynfyt.
[2] Yn arfod.
[3] Feuyt, ueuyt
[4] Ni wybu (wy bu) geluyt.
[5] Diabred.
[6] Nor dylyed.
[7] Rewyt.
[8] Ceinfolawd.
[9] Pefr ymtired.
[10] Yn undawd.

I DRA-

Digitized by Google

I DRAHAEARN A MEILYR.

Meilyr Brydyt a gant yr Awdyl hon yn y lluyt y llas Trahaearn vab Caradawg, a Meilyr mab Riwallawn vab Cynvyn.

GWOLYCHAF ym Ren rex awyr
Arglwyt a wyr uym pryder
Pryder pryderaf yn fawr
Am uy arglwyt llawr llyw niuer
Ny dotynt dros uor etwaeth
Pobyl anhyuaeth Nanhyuer
Gwytyl dieuyl duon
Yſgodogion dynion lletfer
Cad a uyt ym mynyt carn
A Thrahaearn a later
A mab Rywallawn rwyf myr
O'r gyfergyr nyd aduer
Difieu ym pen y teir wythnos
Tru a nos[1] yd ith later.

[1] Tu a nos, trayan nos.

DIWEDD.

MARW YSGAFYN VEILYR BRYDYT.

REX regwm rybyt rwyd ei voli
Ym arglwyt uchaf archaf weti
Gwledig gwlad oruod
Goruchel wenrod
Gwrda gwna gymmod
Yryngod[1] a mi
Adfref adfant cof dy rygodi[2]
Erof ac edîuar y digoni
Digonais geryt
Yg gwyt duw douyd
Vy iawn greuyt
Heb y weini
Gweiñi fi[3] hagen ym Reen ri
Cyn bwyf deierin diuenynni[4]
Diheu darogant
I Adaf ae blant
Y ry draethyſant
Y prophwydi
Bod Ieſu ym mrū merthyri
Mair mad ymborthes y beichogi
Baich rygynnulleis
O bechawd annoueis[1]
Ry dy ergryneis
Oe gymhelri
Rwyf pob fa[2] mor wyt da wrth dy ioli
Ath iolwyf ry purwyf cyn o'm[3] poenī
Brenhin holl riet
Am gwyr nam gommet
Am y drugaret
Om drygioni
Ceuais i liaws awr eur a phali
Gan vreuawl rieu cr[4] eu hoffi
Ac wedy dawn awen amgen ynnī
Amdlawd fy nhafawd ar fy nhewi[5]

[1] Gryghod, yryghod, MS.
[2] Adureu aduant cof dy rygoti, MS.
[3] Gweiniui, MS.
4 Diuenynhy, MS.

[1] Annofais, MS.
[2] Ua & wa, MS.
[3] Nom, MS.
[4] Yr, MS.
[5] Amdlawd uyn tavawd ar uyn tewi, MS.

Mi

Digitized by Google

Mi Veilyr Brydyt bererin i Bedyr
Porthawr a gymmedyr gymhes deithi
Pryd y bo cyfnod yn cyuodi
Y ſawl y ſy' met armäa fi[1]
As bwyf yn adef
Yn aros y llef
Y lloc a achef
Aches wrthi
Ac yſi didrif[2] dideul ebri
Ac am y mynwent mynwes heli
Ynys veir uirain
Ynys glan y glain
Gwrthrych dadwyrain
Ys cain yndi
Criſt croes darogan
Am gwyr am gwarthan
Rag Ufern afan
Wahan weſti
Creavdyr a'm crevys am cynnvys ym plith
Plwyf gwirin gwerin Enlli

[1] Arma a ui, MS.
[2] Ac yſſi ditrif, MS.

Tervyn bardoniaeth Meilyr Brydyt.

GORHOFET GWALCHMAI.

E HUN AI CANT.

MOCHDWYREAWG huan haf dyſeſtin
Maws llafar adar mygyr hyar hin[1]
Mi ydwyf eurdedf diofn yn nhrin[2]
Mi ydwyf llew rag llu lluch fy ngordin
Gorwyliais nos yn achadw fin
Gorloes rydau[3] dyfyr dygen freidin
Gorlas gwellt didrif dwfyr neud iefin
Gordyar eaws awdyl gynnefin
Gwylain yn gware ar wely lliant
Lleithrion eu pluawr pleidiau edrin[4]
Pellynig fy nghof y' nghyntefin
Yn ethryb caru caerwyd febin[5]
Pell o Fon fain ydwyti dwythwal werin
Eſmwyth yſyd[6] yn aſerw gyfrin
Yd[7] endewis enau yn achlyſur gwir
Ar lleferyd gwâr gwery ei lain
Ac er[1] lles Owain hael hual dilin
Dychyſgogan Lloegyr rag fy llain
Llachar fynghledau lluch ydardwy--glew
Llewychedig aur ar fy nghylchwy
Cyfun weſtlawg dyfyr dyd neud gafy[2]
Cathl o ar adar awdl oſymwy
Gorfynnig[3] fy mhwyll ymhell amgant
Hedyw wrth athreidiaw tir tu efyrnwy
Gorwyn blaen afall blodau fagwy
Balch caen coed bryd pawb parth yd garwy
Caraf Gaerwys fun fenediw deithi
Cas genyf genthi ni gynhelwy[4]
Gennilles a'm llif ced a'm lladwy—ar air
Fy muner nid mawr imi fy ngoſwy
Gwyn ei fyd padiw Duw yd ragwy
Rieinged rwych wyry wared Lywy

[1] Mygy hear hin, MS.
[2] My ytwyf eur detyf diofyn yn rin, MS.
[3] Rydyau, MS.
[4] Lleithyryou eu pluawr pleidyeu etrin, D. D.
[5] Ethrip caru kaerwys vebin, D. D.
[6] Yſſyt, MS.
[7] Yt, MS.

[1] Acar lles, MS.
[2] Cyuun weſtlawc dyuyr dyt neud gawy, MS. & cafwy, MS.
[3] Goruynnic fym pwyll, &c. MS.
[4] Cynhalio

Digitized by Google

Llachar fy nghledyf lluch ei anwyd
Y' nghad llewychedig aur ar fy yſgwyd
Lliaws a'm golwch nym gwelſant er moed
O rianed gwent gwyllt ym crybwylleid
Gwelais rag Owain Eingyl a'u hadoed[1]
Ac o du ribyll rebyd y' ngreid
Gwalchmai ym gelwir gelyn y faeſon
Er[2] lles Gwledig Mon gweint ym mhlymnwyd
Ac er bod Llywy lliw eiry ar goed
Pan fu aer rag caer cyforiais waed

Gwaedreid fy nghledyf a godrud y' nghad
Y' nghyfranc a Lloegr llawr nid ymgud
Gwelais o arfod aerfab Gruffud
Rialluoed trwch tebed offud
Gwaith Aberteifi terwyngad Owain
Gwyndeyrn Prydain priodawr ud
Gorifymed[3] glyw o'i glywed yno
Rag gorwyr Iago[4] gwyar drablud
Gwalchmai ym gelwir gal Edwin ac Eingl
Ac i gynnwrf llu hud[5] wyf llofrud
Ac ys imi dyſtion a'm teſtyn ganthud[6]
O eſſillyd cynan coeling dad hanud[7]
Ac er bod a'm deu feirch[8] o du balch fre Freidyn
Nid athethaf drin drwy ym gythrud
Carafi eos fai forehun lud
A golygon hwyr hirwyn ei grud[9]
Caraf eilon mygr maith arnadud
Eiliwed afferw a feirch cyſtud
Ni charyf llawyr fy llawr gy[10]
Chan gynif cynnor gwyth gwned

[1] Eu hatoed, MS.
[2] Ar, MS.
[3] Gorifymet, MS.
[4] Iago tywyſawg gwyned
[5] Ac y gynnhwryf, &c. MS.
[6] Ac yſymy-Dyſton am teſtun ganthut ganthud & ganthunt, MS.
[7] Dad hanut, MS.
[8] Deuueirch, MS.
[9] Y grut, MS.
[10] Geiriau yn y banau ar ol wedi eu dileu yn yr hen lyvyr.

Hut—ny hwynt[1] a mi mor wyf dirr
Er gwyl: gweilging[2] porfor pwyll
Ni dirmygaf gof[3] cyfyrdelid y
Nym rodwy rwyd eirioes v.
Ach llywy o gynllewyth hua.
Air yd gyfachlud

Achubais rag llu lliwed
Llwyprynt llenwynt
Gynnwys Owain yn argl
Lyais or gyfergyr cr yn ehegyr
Cymynid ar dres droch lynges lyr
Lluch fy nghledyf fy ngheiniaw ni llwyd[4]
Ni lludiaf ym llaw llad ni weyr
Gwelais angerd ri rag craig Gwydyr
Pan amwyth ud Mon maws o'i dymyr
Gwelais yn Rudlan ruthr flam rag
Owain a chelaned rain[5] a rud fehyr[5]
Gwelais yn ymo[6] yn amrygyr
Tewi ganllyw awyr o anyſtyr
Tored Caerfyrdin y' ngwrthrin gwyr[7]
Gordyar ei dreis[8] Emreis eryr
Dychluded teyrned teyrnged idaw
Gwledig Aberfraw a gwlad Ynyr
Endewais i eaws a'm ryhiraeth er gwyl[9]
Gweilging porfor pwyllad fyfyr[10]
Pell nad hunawg gwen gogwn pa hyr
Pan dyfrigtrawd blawd blaen afallgyr[11]
Bid ewynawg ton tu porth wygyr
Bid ſwyſawg ſerchawg bànawg breuyr
Breudwydiaw er bun balchliw arien dos
Ys odidawg nos neu ym hepcyr, hawd

[1] Huynt, MS.
[2] Gweilgig, MS.
[3] Ny dumygaf, &c. MS:
[4] Nyllwyt, MS.
[5] A chalanet rein a rut uehyr, MS.
[6] Ymo & ymro, MS.
[7] Yg gwrtrin & gwrthrin, MS.
[8] Gortyary dreis, MS.
[9] Am ryhiraeth yr gwyl, MS.
[10] Uyuyr, MS.
[11] Pan deurictrawd blawd blaen euellgyr, MS.

Wyr

Digitized by Google

wyr di er gwendir goleithychir honaf
eu gorfelyn eu ongyr[1]
gerdawl fymarch mawr ys profais
wng penwaed barth a phorth Gemais
an hælion hywyd hawd y treidiais[2]
charedig bobl ba hyd dulliais
Owain a unis fy mryd[3]
ew hyder hud ys cefais
ryg mygr y gwclais y
gwr gwrd i eurais, Gwaith
y yſtofyſid cynnif cyn
llad o Loegr llew Din Emrais
Carafy yr ednan a'i llarian llais
Cathl fodawg coed cadr ei ethais[4]
Cyfum goluth bun ban ym dyneirch[5] o bell
Pwyllid erof ar ni lefais
A minnau o'm cof cefais defnais
Defawd oi adawd oeth yſtyflais

Dymhunis tòn wyrd wrth Aberfraw
Dychyrch tir tremud dychlud anaw
Diyſſig[6] yd gân ednan arnaw
Argoed nwy aſſwe[7] aſerw yndaw
Ail wydle didrif didwrf gyfiaw[8]
Adawd[9] ym gwrthrawd gwrthred hodiaw[10]
Angerdawl fy march ym maes caeaw
Er[11] lles ner Cynan cynwediawn faw[12]
Arglodig gwendyd gwyn aſſymed pawb[13]
Prydain allwedawr oll yn eidiaw[14]

Endeweiſi eryr ar ei giniaw, dyfyn
Dyraith Gwyned gwyar idaw
Pan amwyth Owain aur a threſi Dinbych
Dyd yn yſtrad aeſawr dreuliaw
Dybryſiais innau yn aroloed i Eingl[1]
Dyfryded yn Lloegr rag llwybr fy llaw
Derllydid fy nedf fy newiſaw[2]
Y' nghadelling fro dy ſiliaw[3]

Dymhunis tòn wyrdd wrth aber Dau
Dychyrch glan glaſwyn glwys y frydau
Dieſſig yd gân ednan enau
Addawd[4] ym gwrthrawd gwrthred gerau
Adwen gwellt didrif pan dyf diau
Adwen balch caen coed cadr ei flodau
Adwen yfeiſi fed a'i feneſtri o aur
Yn llys Owain hir hwyr dilidau[5]
Dymgwallofied ei win[6] o'i wen adaf ud
Yn Arfonig Gaer ger hiriell bau[7]
Derllefid i'm llaw llad ym godau
Y'ngwaith Maeſgarned gan freyrau
Dyhepcyr alaf[8] elyf doniau
Dychlud clod Brydain bedrydanau
Dygwyſtlir idaw o Din Alclud[9] gogled
Draig yw yn dyhed drawen yn dehau

A Duw yn cyntefin cain hindyd
Araf eriw haf hyfryd dedwyd
Adfwyn dydaw dyfyr dychward gwyrd wrth echwyd
Ogfanw a chegin a chlawedawg drydyd
Dymhunis tòn mor y merweryd
O Abermenai mynych dyllyd
Dy goglad gwenyg gwyn gyngreawdyr fynyd
Morfa Rianed Maelgwn nebyd

---

[1] Y ongyr, MS.
[2] Hywyt hawt y treit, MS.
[3] Unis vym mryd, MS.
[4] Cathyl uodawc coed cadyr y etheis, MS.
[5] Denneirch, MS.
[6] Dieſſig.
[7] Aſwy.
[8] Eil wytle didrif didwryf gyviaw, MS.
[9] Adawd, MS.
[10] Hotyaw, MS.
[11] Ar, MS.
[12] Faw, MS.
[13] Aſſy met pawb, MS.
[14] Eityaw, MS.

[1] Arfloed i Eingl.
[2] Derllytid uyn detyf uyn dewiſſaw, MS.
[3] Yg gadellig uro dyſiliaw.
[4] Adawd, MS.
[5] Hywr dilideu, MS.
[6] Dym gwallowyed, MS.
[7] Yn arvonic caer ger hiriel beu, MS.
[8] Dy hepkyr alaf, MS.
[9] Dunbarton.

Neu

Digitized by Google

Neu dreidyſi[1] tra lliw Lleudiniawn dre-
fyd
Neu dremyrth eurawg caer Aderyd
Ac wrthyf cyferchyd o deyrned Prydain
Pa fron heilin haelaf y ſyd
A minnau ym cyhud heb gywilyd
Ef ydoed Owain hir hywyſtl bedyd
Ac amdawd o fun nenwawl defnyd[2]

A dyfnwys a mi maith garennyd
Ac ym daerawd y draul o dra newyd
Ac amrant hirwrwn a grud hirwlyd
Ac yn llys afneud[1] ym eidunir
Hynoeth oeth dybydaf o dybwyf ryd
Ac os Duw o nef neu ym cynnyd
Ceinfod gan Llywy oni lawr ymhunyd[2]

[1] Neu dreityſy, MS.
[2] Defnyt, MS.

[1] Llys afneued, D. D.
[2] Ceinuod gan lywe ymy lawr ym-
hunyt, MS.

DIWEDD.

GWALCHMAI
AI CANT I OWAIN.

ARDWYREAF hael o hil Eneas
Adwyreaf glew llew lluch efras
Ardwyreaf dechaf o deyrned Prydain
A theyrnas cain Owain eur-was
Ardwyrews fy nhad[1]
Ei fraiſg[2] frenhindad
Ar awen am nad
Ei rad ragfras[3]
Ardwyreaf innau fan cynhorawr foſp[4]
Ar barabl perwawd ar draethawd dras
Am cyhud am ud iawn eiſſillyd Idwal
Nid el heb dial mal galanas[5]
Ac yn llys Cadwallawn gan gedwellin
Lliwed ai cofäed ced gyſadas
Cynhelweis o draig dragon wanas
Cymhwylleis Gemais Gymry dinas
Neum carws Owain cerdawd yn was[6]
Gnawd wedi ryſerch ryſeiliaw cas
Neum rodes o'i fud heb oludias
Gorwydawd fyrf gnawd faw gymwynas

A mi neud adwen ar naid ym laen[1] y
gas
Gawr aml[2] a llafnawr ar flawr flaid
A braid ym arwar ar bar golias
Abrwyſgyl ei faran[3] ar gàn y glas
Gloes eiſioes eſgar
A'm cur mal carchar
Ac angerd anwar
Gnaws dar dan ias
Ac yn orau dyn Duw rygreas[4]
Cyn ei far arnaf neuaf na'm llas
Ac o'r maint y ſyd
Arnaf o geryd
Cymyd a'th brydyd[5]
Ni byd yn fas[6]
Mab Gruffud greid am dias
Maith dy dreiſiau drag Euas
Ath lawdaf ith lawn urdas
Ath lawd [7] pawb pen teyrnas

[1] Vyn tat, MS.
[2] Y vraiſc, MS.
[3] Y rad racuras, MS.
[4] Cyntorawr foſp, MS.
[5] Dial mal galanas, MS.
[6] Certawd yn was.

[1] Neid ym laen, amlaen, MS.
[2] Amyl, MS.
[3] Y varan, MS.
[4] Ry kreas,
[5] Cymyt ath brydyt, MS.
[6] Ny bryd yn uas, MS.
[7] Ath lawt, MS. Ath lawd,

DIWEDD.

AR-

Digitized by Google

ARWYRAIN OWAIN,

GWALCHMAI AI CANT.

ARDWYREAF hael o hil Grufud
O adian Cynan ceinwydiawn ud
Owain yd elwir
Arglwyd hywyd hir
Ef am dir yn wir
Yn wyth gyhud
Ef y'ngraid y'ngrew yn llew llofrud
Ef y'ngryd y'ngryn yn ryn rybud
Ef gwr gwelitor
Goleith y dewdor
Rag ofn yn angor
Hyd oror morrud[1]
Ef gwnaeth yn ungad dwy gad digud

Yn undyd herwyd herwyr
Cad fawr Faes Garned
Cad yſtrad Aſtyrwed
Cadarn gywryſed
Cedeirn oſſud
Cant a dau y'ngrau[1] y'nghrair achlud
Cnud a chnud a fud ymdanadud
Cad ar grad arall
Cad gawad guall
Cad mal bad a ball
A phellt ar grud
Cad a chedwyr Lloegr a llwgyr y fud
A gorfod i fod i fab Grufud

[1] Rac ofyn an angor hyd oror mor rut, MS.

[1] Deu yg kreu, &c. MS.

DIWEDD.

GWALCHMAI AI CANT I OWAIN GWYNED.

ARDWYREAF hael o hil Rodri
Ardwyad gorwlad gwerlin teithi
Teithiawg Prydain
Twyth afyrdwyth Owain
Teyrnain ni grain
Ni grawn rei

Teir lleng y daethant liant leſtri
Teir praf prif lynges wy bres broſi
Un o Iwerdon
Arall arfogion
O'r Llychlynigion
Llwrw hirion lli

A'r dryded dros for o Nordmandi
Ar drapherth anferth anfad idi
A draig Mon mor drud ei eiſſillud yn aer

A bu terfyſg taer i haer holi
A ragdaw rewys dwys dyfyſgi
A rewin a thrin a thranc cymri
Ar gad gad greude
Ar gryd gryd graende
Ac am dal Moelfre
Mil fanieri

Ar lad lad lachar ar bar beri
A fwyr fwyr fyrfgawd ar fawd fodi
A menai heb drai o drallanw gwaedryar
A lliw gwyar gwyr yn heli
A llurygawr glas a gloes trychni
A thrychion yn dud rag reidrud ri
A dygyfor Lloegr a dygyfrang a hi
Ac eu dygyfwrw yn aſtruſſi
A dygyfod clod cledyf difri
Yn ſeith ugein ieith wy ſeith ſoli

DIWEDD.

GWALCH-

Digitized by Google

GWALCHMAI AI CANT I OWAIN GWYNED.

ARDWYREAF hael o hil Iago
A gennys dra chas dra Chors Fochno
A gyrchws glyw Flandrys a flemychws i eu bro
A bar yndaw yn diolo
A lîthws llwytgun ar fun fo
A borthes branhes Brynaich gyfro
A gymhellws treth o Dwr Penfro
A elwir o wir orau Cymro

DIWEDD.

ARWYRAIN OWAIN GWYNED,

GWALCHMAI AI CANT.

ARDWYREAF hael o hil balch Run
O Faelgwn Gwyned gwinfaeth reidun
O Gadwallawn Law hir llawrfab Einiawn Yrth
O arth orben aerboft catgun

DIWEDD.

AWDL A GANT GWALCHMAI I DAFYD MAB OWAIN.

ARAF haf hear gweilgi
Eirioes coed oergled celli
Allwynin offid o fymud arglwyd
Erglyw Duw fy ngwedi
Anwyd prophwyd prud ioli
Ud nefoed reg oed rodi
Amfer ym ceri ef carwn dafyd
Y defawd am llochi
Ni llwyd fy llechfod hebdi
Carenyd Dafyd dyfn fri
Nym rwyd geidw rodri nid reidus wrthyf
Nid gwerthfawr ganthaw fi
Nym gwna o neb tra trofi
Tròfof ir gof arglwydi
Mor yw gwael eu goloi
A gwlad Cymru mor gymri
Nyd mod mau dewi heb honni pwy oedyn:
Pryneſynt eu moli
Owain angerdawl anaw anfeidrawl]·
Aer wrawl wrhydri
Cadwallawn cyn ei golli
Nid oed a lludw y llawdai fi
Cadwaladr cerdgar cerdau cyfarwar
Cyfarfu a'm perchi
Madawg madioed godoli
Mwy gwnaeth uy mod no'm codi
Un mab Maredud a thri meib grufud
Biau bud beird weini
Irdud urdas gymhelri
Callon clywaf yn llofgi
Lleaws teyrned lliaws dyfryded
A'm dyfrys eu trengi
Trangaf truaf trueni

Trange

Digitized by Google

Tranc am cennis cyn no mi
Medyg a iolaf
Medyg plant Adaf
Y Duw uchaf erchi
Archaf arch i Grift celi
Wy gaffael caffaf rëi
Cynhyfgaeth dcfyd
I gynnif dafyd
I gynnal ei deithi
Can glod a gorfod gofri
Gwyr a thir a hir hoedli

DIWEDD.

CANU A GANT GWALCHMAI I RODRI FAB OWAIN.

DYMGWADOLES Duw dyfyn bwyll-adoed
Dymgwallofies bod bud ar gyhoed
Dymgoluch gogled gweglyd luoed
Dymgodau dehau dyhynt breidioed
Dechrymynt fy nghlod y' nghlud fandoed
Dymcyfeirch pawb ym mhob lleoed
Pwy gorau gwledig yn y gwladoed
Dyfgwrtheb gwrthrawd gwrthrod i honni
Hwnnw yw Rodri rwyd ar oloed
Ar wehelyth byth brys wy anlloed
Adaw wy wallaw o well gadoed
Arlludiaw Rodri i rodwyd y del
Nyd gochel ryfel rialluoed
Nyd gwr gwyr i amug aml gnud gynfedyd
Ai chantrefyd ai chantrefoed
Nyd ef Rodri mawr mur ciwdodoed
Nwy pen cynnadled pob cenedloed
Ys ef Rodri hir huyfgwr deyrn
Huyfgwthyr cedeyrn y cadwennoed
Ac o Rodriawg rwyf lliwydoed
Rodri rad gymryd y byd fydoed

Bid ged gynnefawd gynnefin cyfrein
Cyn twrf dwyrein dwyre brwydrin
Bid wych y gogled uch gwled uch gwin
Bid lew yn deheu yn ehang fin
Bid gymry ny gnaws yg gnawd feithrin bar
Ac ym cyfeillt car corf fyfgiolin
Ac os mi ai haed herwyd twyllrin
Nym bo un cyfieith namyn Cain
Caraf Rodri draws dreis gyfredin ei enw
Yn Efrai ac yn Lladin
Ac ym mhob cyfieith yn gyfiewin
Hyd yd brefwyl hwyl haul Fehefin

Gollewin wledig wlad teithiawg hael
Gwyr ail gyfael gwrawl gofawg
Gorfaf teyrned gwerfyll wychawg
Gorfed i lluoed gorfaf nerthawg
Gorfefyll yn ryd rodawg annibellt
Nid heb waed ar wellt ar wallt peithiawg
Ac o Rodri oed y Rodriawg
Mae yntau orau un tormennawg
Tormennoed anlloed an llyw tiriawg
Torfoed eurdorch oed am eurdorchawg
Teyrnfab Owain tremynniad trais hir
Treth treulir a'i dir yn digafawg
Traethaf o honaw honnaid farchawg
Tra ym donwy Duw dawn arderchawg

Ban yd ran ei rad i rodolion byd
Balch ei fenwin beilch ei faon
Ban bref biw yn riw rag edeon
Pan orch eol cad cedawl wron
Ban beifg berion a bwyftgunion--coed
Cadr bonhed bud a berthon
Cyflafan taerdan rag teyrnon
Cain felaig pen draig a phendragon

Dragonawl feidriawl fadiain yn elfyd
Alaf geinryd elw dy ganrain
Dy ganred dy ged dy gyfwyrain
Dy gynnif dylif dedlid gymain
Dy gymri gymryd
Dywyn dy wynfyd
Dy gangau genyd
A'm pryd a'm prain
Dy wafgar cynnygyn rag dyrain

Dy

Digitized by Google

Dy gweſgryn drudwyn drudwyr Lludain
Dymgorllwyd arglwyd argrain wyr
Grufud
Dadanhud anghud angerd Owain
Dychyrchws fy llyw llew mawr mirain
Dechennis dewis deurud goelfain
Dy warae orau dy orwyrain
Dy orofyn ar bawb hyd bell Rufain
Dyſgwedwn gwelſant ar gan celain
Am draeth Edrywy adrywed brain

Erbyned erfai
Eur falchwawd walchmai
Yn awr difai
Yn urdedig
Yn ſynwyr yn llwyr yn llunedig
Yn faith ferth yn gerth yn goethedig
Yn enw un orig, yn emeinig emyd
Ediebrid ny diodrig
Nys muner na fer na fynedig
Nys difeirn cedeirn cad arglodig
Nyd yn wyry yn war
Yd weſgryn eſgar
Yn wythfar yn weithfudig
Yn hywyd yn rwyd rag hwyedig
Yn ried Gwyned gwynfydig
Yn gar gan Dofyd yn ei garennyd
Yn dragywyd annhranghedig

DIWEDD.

ARWYRAIN MADAWG MAB MAREDUD, *GWALCHMAI AI CANT.*

ARDWYREAF deyrn eurgyrn adawd
Eiſor cor cwbldawn eſtrawn drallawd
Yſtryw dra-meſur
Yſgawl pybl pobldur
Preſent penadur
Pryſur durawd
Prydain â danad
Prydydion borthiad
Boed cyfoed dy rad
A'th wlad a'th wawd
Ethiw dy ergryd
Yn eithafoed byd
Arthur gadernyd
Menwyd medrawd
Madawg maws odrud
Mygrfab maredud
Meiriau drablud
Drablawd foſawd
Ac yſſid arnad ar neb uwy gnawd
Na mwy gronni eur nog erwaint flawd
Ni ryd rwyſg eryr
Hyd troed o'i dymhyr
Yr ofyn herwyr
Yn herw yſtawd
Nyd haws yth eſgar eſgor dy goſbawd
Na chaffael tywyn ni bo tywawd
Nid oes gyſtedlyd
I hael hefelyd
Or a pyrth bedyd
A fyd a fawd
Nyd ydyw yn fyw
Ni daw ni dodyw
Ni chynhan ni chlyw
Ni chlud molawd
Hyd pan del Cynan cain adfwyndawd
A Chadwaladr mawr mur pob ciwdawd

DIWEDD.

MARWNAD

Digitized by Google

MARWNAD MADAWG MAB MAREDUD,

GWALCHMAI AI CANT.

CARU Duw diwellig ymdired
Cyrchaf car cerennyd afneued
Car am oedd nym oes
Corawg fynawg foes
Corf eirioes, aur fy nghed
Caru dyn nyd dilys ogoned
Can dyddaw i fraw frwyn dynged
Cerais ud Powys
Cerifi fordwys
Cofb lloegrwys llaw hyged
A hedyw ni hawdd wyf oy fyned
Nym byd bun nym beidd dyn dyhuded
Dyhed dym goryw
Diwed arwyd yw
Diliw ryw, rin golled
Rewin mawr am wyr wawr waredred
Rwyfg heb warth
Rwyd o'i barth ymborthed
Rydoft fy mhenyd
Rydrwm fy nhriftyd
Rym ergyd oer goded
Rag galar garw afar efrited
Ryfei farw cyn Madawg mad aned
Cynawon cadud
Cadrfeib Maredud
Cad gyhud gynnired
Cyn arfod yn oes fod fy nghed
Mor grefin frenhin gwyn gogoned
Gruffud gredf uwel
A grym hy hywel
A hywyd oloed
A hwyaf arnaf ernywed
Ar deurud Fadawg fod tudwed
Tudwed to yd edrith fyth fyd cymry
A chymri a chymrwyn
A chymradw a hirgadw hirgwyn
A hirgur o dolur ei dwyn
Ac i duw o'i dawn
Yd archaf i arch iawn
Awdl frwythlawn
Frwyth gymmwyn
Cyfedmig geilig gal wenwyn
Cyfeifor êchdor ach drylwyn
Trilliw ei lafnawr
Treulyn yfgwydawr
Trylew fawr falch derwyn
Tyrfa torf terfyfg heb difwyn
Heb diwad yn orwlad orllwyn
Gorllecheifi eifiau
O'i oesfriw aesfrau
O'i angau anghlaear
O freidin freenhin freidgar
O Fadawg o'i fod yn daear
O nenbren Powys
O draig dragonwys
O diphwys ei dafar
O difeithiad Lloegr llafn dyar wrth ud
Nyd wrth fedr ei alar
Galwaf Duw gan deifniawg adfar
Gal ofyd huenyd huarwar
Hywir draws draglew
Hywerth feirch orthew
Eurllew llech yfgar
Lluch yfgwn pan efgen ufeliar
Llawch eirchiad llaw borthiad adar
Llerw falch farchawg
Llafr fawr fam Fadawg
Llary llyfawg lluofgar
Llywelyn llyw diarchar
A llawen cyn y bo llafar
Llawfryded frydau
Yr Madawg ys mau
Marth gohau gyfefgar
Aes gychwyn yfgwyd wyn wanar
Yfgor corf yfglyf torf taerfar
Efgud ei angad
I efglywu gwlad
Gwleidiadon gyngwafgar
Gwae gymry gymri gyfagar
Goloed grud hyged hygar
Hygar glew hael ud
Hael fab Maredud
Hawl odrud gwaedreid cad

Digitized by Google

Ced eglur cedeyrn gur gyrthiad
Cad amlwg crai cyflwg cywlad
Cywleidiadon cyhoed nerth oed nawd
Cun gynnawd gynnifiad
Cenyteſid llawr llwyr drefad
Lleſgen deg llyſoed cyfarad
O ben Pumlumon
Hyd borth Caerlleon
Pair dragon draig furthiad
O Fangor fangeibr oleuad
Hyd orwyd Meirionyd meidriad
Medreſid mawr ri
Mawr ran gan deithi
Arwyſtli arwyſte rad
Aur hwyſgynt wyr Bledynt bleiniad
Aergorf torf terfyn achubiad
Och Duw na dodyw
Dydbrawd can deryw
Derwydon weini nad[1]
Diwreidiws Powys peleidriad, ryfel
Ry farw ud gwlyb yſtrad
Aſtrus chwedl ry chweiris i Gymry
Yſtryw chwerw nid chweriau i ryle
Ail marth mawr mor de
Ail yrth ail ſyrth ſe
Ail gawd gne gnawd gyfre
Ail diliw dilain draig erhy
Ail dyd brawd braw yſtawd yſtle
Ail llam am edfyn
Yw llad llywelyn
Ail dechryn am dechre
Ail dewr ud ai trymgud trymde
Ail drais wael am hael am hynny
Am orwyr Bledynt
Ym gorſlawd lledeynt
Aml edfynt am dyle
Am adfod arth arfod arf he
Heb edfryd y' ngweryd wely
Gwelais dorf am dwr
Gwelais wyr am wr
Am wledig Edeyrniawn
Gwelais frad a chad a chamawn
Cyfrwng llew a llyw Merfyniawn
Gwelais Loegr y' ngrwn
Gwelais ais yn dwn
A thonwaed ar eſtrawn
Gwelais hael yn heiliaw ban llawn
Yn medu medged i oru eirchiawn
Gwelais wehelyth
Ac eu trefnau tryth
Ac y treth ni ogawn
Gwelais gynt wy cenynt cw dawn
Rag Madawg mechdeyrn Lleiſiawn
Lliaws twr twnfriw
A gwaed freu am friw
A Ffranc trwch trathawys
Lliaws torf o derwyn Argoedwys
Am ud glew a glywid a Llocgrwys
Lliaws bard a borthid ar ei wys
Ar ei fed o felged gwlad achrwys
Lliaws eurfeil fawr
Yn llys llary a llawr
Heb hyd fawr orffowys
Lliaws aes eſmwyth falch Gaerwys
Ar ei helw a hwylynt trallynwys
Lliaws cledyf claer
A glaif rud raid aer
A gawr daer drag i wys
Lliaws teth rag treth tra brimwys
A bydin a bedrawd tu eglwys
Lliaws gorwyd gwelw gwalch frowys
Frwyſg ffer ffraeth fraiſg grawn faeth grewys
Lliaws gwinau fadw frawd tywys
Tu hir tref tremyniad amdyfrwys
Lliaws llwyd a llai
Lliaws erch erfai
Lliaws grai grym diffwys
Lliaw coch ceinwiw
Cynfyn ford fawliw
Felaig riw rededwys
Lliaws du a dwn a mygdwn melyn
A milwyr dragonwys
Can ry gallas Duw draig Powys
Crei dechryn dechreu garawys
As rodwy fy ren reidun drugarawg
I Fadawg fad gynnwys
Gan lain y' nglan Baradwys
Gan engylion gloywon glwys

[1] *Neu*, veinin ad. D. D.

DIWEDD.

BREUD-

BREUDWYD GWALCHMAI.

BOED ym dyſgwy Duw dwywawl annwyd
Mal y dyſgws Duw Dafyd brophwyd
Boed ym dyſgwy Duw dwys ym gadwyd
Rag cadeir enweir yn weitheu rwyd
Rym llywy Duw yn diarſwyd
A dyly arglwyd a erglywyd
Ry llofies yntef
Undawd gyfadef
Gan engylion nef
Neu ry-urdwyd
Er mawr gwymp Madawg modur plymnwyd
Am boſt cad ced goeth oeth ym uthrwyd
Ni'm ethrefig Duw a digfryd oſſeb
Ny lludiwn i neb newid breudwyd
Nyd breidgof genyf cen bwyf llwyd
Lleas goronwy gwr yn yſgwyd
Nyd gau o'i angau ym hangenwyd
Yn agal gofal dyual dyfrwyd
Dyfryded fonhed fennig yd wyd
Dechryd hun a hoen hon pan dodwyd
Dychyrch cyfarwyd dychyfarwyd, a mi
O drechryni y tri yd ym treulwyd
Genilles gnaws aur awr a ducpwyd
Cwl oed fy ngadu cany adwyd
A adwy creawdyr mad y crewyd
Ei wadawl er Duw diawd a bwyd
A dillad i noeth nawd rag anwyd
A gwely a thy a thes aelwyd
Eli freienhin elwch cyd wyd
Nyd el yth blegyd neu ryblygwyd
Ac am bo o'm bud ym niwedwyd [1]
Bod Duw ym diheu cadwyd
A chadw dy gyfraith
Hyd ym cyfranc a'm llaith
A'm llwydaw golochwyd

[1] Ymuwetwyd. Ll. D. D.

DIWEDD.

AWDYL A GANT GWALCHMAI I EFA EI WRAIG.

CALAN hydfre cain cynwyre
Cyfarwyd dwfyr yn y dyfyrlle
Cyfarwar ac wyf ar gywir garu
Ac afar gynwyre
Cennyn can ein Duw neud de
Cyfryw atreg cof atre
Cyfdaerant y ron a rin a cheryd
A chur gnodyd ar ne
Gnaws edyn adnabod bore
Gnaws am ban benial yſtre
Gnawd o'm gwawd gwychran i falchlann [1] febin
Gnawd o drin dres aele
Gnawd gwedi ryſerch ryſe
Sylwed gwyth gwrth y dwyre
Gnawd erof hiraeth a dygyllaeth echen [2]
Ac uchenaid fore
Gnawd march o feirch rabire
Yn farch dewr yn farch dyre
Gnawd gwraig gwell genthi
A fo gwaeth idi
Fy adas ni debre
Dilyw a dyfu dydbrawd a dyfi
I dygyfor i gynne
Yd y gyfwrw enwir yn enwerys goll
Y' nghylleſtrig dande

[1] *Neu*, Valchlaun, falchlafn.

[2] Hiraeth edgyllaeth echen.

CANUAU

Digitized by Google

CANUAU CYNDELW BRYDYD MAWR,

ARWYRAIN I OWAIN GWYNED, CYNDELW AI CANT.

ARDWYREAF hael hwyl gyfrgain yg cad
Hwrd gleifiau feidiad flaid cyfwyrain
Yn ail arwar mawr myn yd gyngain
Yn ail awduriaeth medfaeth madiain
Yn falch awyd gwalch goradain
Yn ail awen dofn o dwfn gofiain
Yn ail arwraid fy huadain
Yn ail arwyre ail arwyrain
Yn ail gerd i'm rwyf yn rwyd yd fain
Yn ail gair moliant moli Owain
Cyfarw ag Eingl am Degeingl dired
Gwaedlaw ar darwed gwaed ar darwain
Cyfarfu dreigiau riau Rufain
A'r cfflilyd ran fud y gwigain
Dragon o dwyrag draig o dwyrain
Draig wen ollewin well y dichwain
Oed cleudaer oed claer cledyf uch gwain
A llinon yg gnif a llafnae llain
Llafn yn llaw a llaw yn llad pennain
Llaw ar llafn a'r llafn ar llu nordmain
Ac eryfoed trwm rag tremid angau
Wyned creu ac eryfain
A gnawd y cigleu adneu ednain
Ar edrywan gwan gwayw yw yn adain
Ar edrywed gwaed gwaedai gigfrain
Marchogynt feirw ar fil frain
Marchogion Brynaich branhes Owain
Celyrfed dachwed celaned crain
Calenig udud coelud celain
Cynt yd awn am dawn am dadwyrain
Cerdorion amryw am rod Owain
Ar ha cadr cadell hiriell hiriain
Ar berging coeling am eu coelfain
Ergyrwayw cledlain clod huyfgain
Eryr huyfgwr yfgwyd arwain
Erchwyniawg trylew trylwyn uch prain
Tryliw ei ongyr angryg ryfgain
Gwaith Aberteifi torrynt grain waywawr
Fal gwaith Fadon fawr wriawr oriain
Gwelais gadau geirw a rud feirw rain
Oed ryd i fleidiau eu hargyfrain
Gwelais eu hadaw heb eu hadain
Y dan draed adar gwyr gwanar gwain
Gwelais eu trychni trichant celain
Gwelais wedi cad colud ar drain
Gwelais rag terfyfg twrf adfirain
Torfoed ymofgryn tarf ymyfgrain
Gwelais trydar crain y ar drumain mor
Gwelais ei hefgor yfgar dilain
Gwelais beleidr gwyr am fagwyr fain
Gwelais parau rud rag ruthr Owain
Gwelais ar faefon trychion truain
Cyn dyd difedyd fedel cyngrain
Gwaith fudig gwledig gwlad feibionain
Gwaith bryn dyganwy au dyganrain
Gwelais yn Rudlan yn rudlanw cain
Torf arwr am wr am orwyrain
Gwelais rag Penfro penadur digard
Gwelais rag Penard pen ar digrain
Gwelais eu berthl wrthlu yg crain
Yn yd byrth berthdud golud gwylain
Gwelais dyrf dygyn gwelais dyrain
Gwelais dyrawr awr arwyd dadfain
Gwelais darf ar gyfarf ar gyfaniain
Gwelais aer uch caer uch coed Llwyfain
Nyd oedynt wyned wryd fychain
Nyd oedud fygwl fugail Prydain

DIWEDD.

ARWYRAIN

ARWYRAIN I OWAIN GWYNED,

CYNDELW A'I CANT.

ARDWYREAF hael hawl diachor draig
Aerdarf arynaig aerdorf angor
Aer fawr fyd fawr far aer bar bedror
Aerfawr fud fawr falch gwalch gweilch oror
Aer gyngrwn yſgwn aeſdwn eiſdor
Aer gyngredf annedf anniolor
Aer a wnaeth ar draeth a dreithitor
Rwng Arfon peues a mynwes mor
Aer rag dinas caer cadr dyodor
Cadarn gyfarfod gwrthod gwarthfor
Oed dygyngwed Eingl oed digyngor Lloegr
Llu Prydain yn ymatgor
Oed anyſtwyth gwyth gwaith aneſgor
Am Deifi am dwr am dwrf angor
Oed amdroch llynges aches achor
Oed amgen gwaith Fon a gwaith Fangor
Oed amgoch yſtrad am yſtryw por
Oed amlwg yſgwyd am weun yſgor
Oed amliw gelau oed aml gelor
Oed am dinau crau clau clywitor
Oed gwrd am alaf am Alun drefred
Oed gyr ban brofed cyfred cyfor
Greid goluch dyluch dilochitor
Grym afrdwl Ercwl ar grynitor
Teyrnas fy rwyf rwyſg Edifor
Teyrnfoes eirioes eiriachador
Teyrned ai gwyl a gwelhator
Teyrnged yth law taw telitor
Teyrnaig arwar arfollitor gwen
Teyrngerd awen amgen am gor
Arwred Gwyned gweinidator
Arwyrain Owain cain cenitor
Arglwyd a'm cynfaeth cyn fy hepcor
Ar feirch paſg yg gwaſg yg gwiſg porfor
Arglwyd am porthes porthle teudor
Porthloed yſgwydawr pyrth mawr marmor
Arglwyd far gwrdfar gwrd faes oror
Arglwydaf gwraf gwrhyd echdor
Arglwyd Duw hedyw boed hawd amor llary
Llid eſbyd yſbar yſbydawd ior
Nyd amdlawd nam gwawd nam gweditor
Yth fyw Faelgwn ryw ran gyfeiſor
Nyd af y genyd mynwyd mawrior
Nyd athwyf drais wr dros dy gyngor
Nyd adwyd hebof heb gof heb gor
Nyd ediw hebod raclod ragor
Nym golo Gymro gwr diohor
Nym golud golut golythator
Nym gomed oi barth borthfeirch efrifed
Beirnaid am regyd beird am ragor
Ath folant feirdion derwydon dor
O bedeiriaith dyfyn o bedeir or
Ath gyfarwyre bard bre breudor
Cyndelw cynhelw yni cynnor
A'th gyfeirch ce wr cyfurdator
A'th gyfarchaf well pell itor
Hanpwyf well o honawd gawd gweditor
Hanpych well o honaf

ARWYRAIN I OWAIN GWYNED.

ARDWYREAF hael o hil Einiawn yrth
Ni cheuir ei byrth erbyn berthnawn
. . . . . gwalchiid gweilchlawn
A oru gwythlawn
A orfu ar llu rawn
A oreu cadau Caredigiawn
. . . . cynnygir coelfain cyſlawn
A budlaw bodlawn
A dylud

Digitized by Google

A dylud cy frwythlawn
A dy cynnif canys dichawn
A dyly Cymry ai cymer drwy barch
Fal y cymerth march gwedi meirchiawn
A dyryd ei fud i feird proeſtlawn
A dyran atan ataw yd awn
A fo balch dulliaw o dull cyfiawn
A fo traethadur traethed ei dawn
A fo bard digard o myn digawn
Cer bron bro lydan gochaan gochaawn
Y dangos nad byw llary llyw Lleifiawn
I geifiaw mynawg myned a wnawn
Ni cheifiaf droſtaw medyliaw myned
Nid ceifiaw caled ced Caſwallawn
Nis llud llu cyngredf dedf Dyfnwallawn
Dyfnwallaw anaw anewig dawn
Nis card cyrd amnad anghad anghrawn
Nis car llid fyged lledfegin grawn
Nid lle..gan lluchfar lluchfeirch erchrawn
Nid lle . . an helder crynoder crawn
Crynai Faes Carned rag carnial ei feirch
Rag tarf dihefeirch tyweirch tir dawn
Crynai flaen bra . . d brad gad greulawn
Rag bar braiſg wledigfal brig briw gawn
Crynai elorfeirch bre bryd nawn
Crynai elen rud rag ei we . . . .
Crynai gylch cadlan cadle eſtrawn
. . . . alch llafar llas eithiniawn
Crynai a chwr yſgwydawr
Pan dorres wr Mebwyniawn
Crynai ys is gwyn fynnawn
Mau fad gwaywdawn
Trydar flawd awn
Trylew
Tryliw eu peleidr pan ſo
. . . . am fedgwyn am fedgyrn llawn
Tyrrant am eu rwyf rwyſg anogawn
Torfoed amnifer am ner am nawn
Am eryr cedwyr a'm ceidw yn iawn
Cedwid . . . . nef nerth Merfyniawn

MARWNAD I OWAIN GWYNED.

CYNDELW B. M. AI CANT.

CADWEDIG ym cof codiant om arglwyd
Cor dygwyd caer dygant
Aros marw mawrgoel darogant
Armes draig dragon pedrydant
Llid ergryd eſbyd eiborthiant
Llydw amnawd oeſgawd yſgarant
Llwrw branes ll ormes ormant
Llyw llafnawr llew llawr dichwant
Llwybr llanwed llenwis y ant
Om prydeſt ym prydain amgant
Amgre bryd o bryder adfant
Am driſt beird am if diyrdant
Amgen fyrd o'e gyrd yd gerdant
Am Owain Gwyned yd gwynant
Mur moreb deu wyneb dyfnant
Dyfnais rod o'i fod o'i fediant
Medgwyn maith a'n maeth o'i ariant
Medgyrn dyrn dyrniad fant
Medel cyfriau cyfrifant
Ffwyr ffyrfder ffer ffyniant
Yn gwrhyd ardduniant
Gwrd eifor eifillyd Morgant
Nid aeth trais tros Emrais a ant
Oi amrawd gwarthflawd gorthoriant
A faint faith mil dybuant
Saith angerd feg yn difant
Glas feran heiyrn heafant
Glas lafar gwafgar gwifgafant
Am dwyll marchogion marchogafant wyr
Am du a lliant
Am ardal Caer Dathal doethant
w amdrai amdrwch yd aethant
Am aid fleiniaid flaid anant
Am drychioed am drychu naw cant
Amdrychion berion buant

Amgoch

Digitized by Google

Amgoch bryn a phenryn a phant
Aml celain y'nghrain y' nghreunant
Y g . . . . creulanw ewyngant
Dor yſgor yſgwyd eliphant
Elyf nawd adrawd edrywant
Edewyd arneu ernywiant
Er nad byw rywr ryw runblant
Card anghard anghen a'm peidiant
Car cerdau cerdorion ramant
Cadarn farn feirniaid gweſtifiant
Cyrd Forach cyfedach carant

Kerdgar cyfarwar cyfarwyd yw Duw
Diwedwr cyn trychwyd
A'm rodes nid rod gwaradwyd
Trech wyned haeloned hylwyd
Traul gordrud golud goleurwyd
Coel calan cyman cymhenrwyd
Glew gloywrad gloyw gyngad gynghwyd
Cyn canfeirch o duch ceirch cynnwyd
Cynwan torf terfyſg ymorchwyd
Cynwayw gwyth gweith fudig arglwyd
Gwedi gwalch gwladlawch gwladlwyd
teyrnas
Teyrned gkwyd
Gwedi gwawr gwriawr gwreidrwyd
Gwraid ri gweſti gwaſtadrwyd
Gwedi gwr arwr ar orwyd
Aer orug orau bei canmlwyd
Ni thwyll pwyll pellnod heb arglwyd
Ni thyf cof rag codiant ebrwyd
Ryd euras riau ryd afrwyd
Ryd eurais Emrais amrygwyd
Neud efryd cerdawr neud afrwyd cerded
Cerd am ged am gerthrwyd
Can ethyw llawr llyw llawn awyd
Llawch Gwyndyd gwendud changrwyd
Beird borthiad braint neirthiad nerthrwyd
Braw Brynaich yſgwyt faich yſgwyd
Balch edlid yſſid ys arwyd
Ys ernyw ys arnaf yd gwyd
Ys wyf wedi rwyf rodrwyd
Bard difro dyfryd heb arglwyd

Arglwyd glew aerllew ydan eurllain gled
Gledyfal gynwyrain
Arglwyd rwyd rud fu ei gigwain
Arglwyd hael hirglod dadwyrain
Arglodig arglwydi orchrain

Argledr llawr arglwyd mawr madiain
Aryf eryf eryr Nanhoeunain
Araf yw arwyd y dichwain
Ardrud walch gwrfalch goradain
Ar hil Run rud weryd a main
Y dragon coeling nid coelfain, ei dwyn
Ys coel brwyn braw dilain
I gerdawr a'm preidiawr a'm prain
I eilwyon am eirchion archfain
I flaid rud i fraw fud i frain
I feird dwfn dyf yd a gofiain
I gyndelw oed ardelw urdain
Urd wledig llurig llu aergrain
Urdws Duw diwyrnawd Owain
Urdawl ben priawdnen Prydain
Mal gwaith Arderyd gwyth ar dyrfain cad
Yn argrad yn aergrain
Uch myrd wyr uch myrdin oed cain
Uch gwalchlan uch gwalchlad pennain
Uch gwayw ryn yn rudaw adain
Uch gwaed gwynt golau hynt gwylain
Uch gwaed lyry gwaedlanw gwaedai
gigfrain
Uch gwaed frau uch adnau ednain
Yg gawr huyſgwr huyſgain yn wybr
Yn ebrwyd gyfarwain
Y gwrfoes yg orfaes cyfgain
I gornawr gwriawr goradain
Ygwrial ygwryd Owain
Ygorun aergun aergyfrain
Yn aergad yn Argoed Llwyfain
Ym pen draig dremynt oed celain

Calenig beird byd buched reduſion
Bugail Mon mall dired
O'i fawrwlad morad maraned
Ym roded rifed anryfed
Ym aelwyd yd barthwyd berthed
Berth wartheg anreg anryded
As dygaf ys dygyn atchwedled
Ei fawr glod hyd fawr glwyd roſſed
As duch Duw yny dangnefed
A dug trais tros Erch a Heled
A wnaeth anfadran anfedred ar wyr
Ar weryd maes Carned
Pan amug Tegeingl teg ryſed
Rysfa cad cadellig foned
Oed tramawr tramwir yn dyhed

Oed

Digitized by Google

Oed trymle gweithle gwythloned
Oed tromwan coelwan calfed
Oed tramawr tremynai tachwed
Oed tremid cyfnewid cochwed
Cledyfal clau dywal diwed
Clwyf efnys dyfrys dyfryded ys mau
Braw gofiau brau gyfed
Porthi hoed argoed argywed
Porthloed gwawr porthes llawr llaried
A'm rodes rud aur gymmyred
As rodwy Trindawd trugared
Gwrawl hawl haelonaeth gorfed
Gwrfalch balch bwlch y diffaed
Gwr efrais yn trais yn trofed
Gwr afraid ei farwnaid i fed
Gwr gwaedrwyf aerglwyf eurgled oed ei arf
Eurgorf tarf torf hywled
Gwlyd wrth wlyd wrth wlad gyfanned
Garw wrth arw wrth awr gymined
Chweg wrth chweg wrth chwedl ei fawred
Chwerw wrth chwerw wrth chwant cywryfed
Gwrd wrth wrd wrth ordrud gwned
Glew wrth lew wrth lyw teyrned
Gwyl wrth wyl wrth ellwng refed
Gwn oed hwn oed hiriell Gwyned

Gwyned ar gynnan cer gynnygn rebyd
Gwyftyl bedyd byd eilig
Ym buched haeloned hilig
Hil haelion heilyn dychymig
Hawl greulawn hael hwyrgrawn hirgryg
Hard i fard ei fwrd nadolig
Oed aelaw cer aelwyd Bebrig
Pobl ar wled yn hed yn hirdrig
Mygr dragon gwron gwyrenig
Medw medlys melus eumeilig
Meiriau angau angheinmyg ei farw
Ei farwnad ni difyg
Aerllew tarf torfoed hiwenig
Arllaw lles arlleg tres treifig
Cyrd cerdynt mal cynt Celliwig
Ar wyr wawr ar feirch mawr mawrthig
Fraeth leifion leifiaid cynnhebig
Ffriw eurdo ffrwyngno ffroen dyfrig
Ffrawd wallaw anaw anewig
I fynu i fyned am dirmyg

Baran llanw ger llynges gerrig
Blaid aerflawd amnawd ammwythig
Berth nerth ner haelder huenyg
Burthiad cad cedeirn ar drufyg
Bud am bu am bo i edmyg
Bod am rod am rwyd galenig
Buelyn am win am wenyg o fed
Feird orfed werfyllig

Gwerfyll torfoed tew llew lladai
Gorfaf tarf taerfalch fal Gwalchmai
Gorfaran gwrfan gorfydai
Gwr yn aer yn aros gwaed fai
Bryd Erof gryd arf grau a dodai
Brwydr aergrwydr eurgrawn ni gudai
Bradawg waith gwyniaith gwynygai
Brys briwgad brig brigad briwai
Brwyfg lafnau yg crau yg crai celaned
Cymined cymynai
Gwyrd heli Teifi tewychai
Gwaedlan gwyr a llyr ai llanwai
Gwyach rud gorfud goralwai
Ar doniar gwyar gonofiai
Gwydfeirch ton torrynt yn ertrai
Gwythur naws fal traws ai treifiai
Gwydfid Eingl yg clad ai trychai
Gwydgwn coed colled au porthai
Gwydwal dyfneual dyfnafai—fy mod
Fy mediant a gafaai
Collais arglwyd call nym collai
Corf eurdorf eurdal am rodai
Cof cadflawd a'm cawd a'm carai
Car cerdawr cerdau a'i cyrchai
Gryd wafgar lluchfar a'm llochai
Grym dillud dullus fab eurai
Gredf greidwyr a chyfyr a chai
Glew defawd glyw oeftrawd aeftrai
Yftre hynt waftad gweftai—gwynfydig
Gwyn ei fyd bieufai
Gwyth yfgor tra uor tra menai
Gwlyd elfyd elwais o honai
Tra fu Owain mawr ai medai
Med a gwin an gwirawd fydai
Gwyned wen Gwyndyd len ledpai
Gwedi gwawr cad fawr ai cadwai
Pa wladwr arwr ar wyndai
Pa wledig a wledych arnai

Gwledychws

Gwledychws ar wlad ar wledolion med
A mediant ar dirion
Gwledychawd molawd mil feirdion
I foli teithi teyrnon
Gwladoed pair cadair cadfaon
Yn nherfyfg yn nherfyn Saefon
Yn nhorfoed cyhoed cyngreinon
Yn nharf enwerys gwrys gwron
Yn nhwrf llu a lleſ yſglyfion
Cyrn cenynt cerdynt carn-weilwion ar dir
Ar derfyn Caerlleon
Eurllew byd eſbyd eſborthion
Aur llyw llwyth lleithig prydydion
Aur golofn aur diofn deon
Aur anreg redeg rodolion
Eurgor dor dinas cerdorion
Eurgorf torf teyrnas nwython
Eurdraig Eryri eryron--fyhyr
Eryr gwyr golluchon
Dangoſed gweithred gwaith Fadon
Yn nyd gwyth gweithfudig dragon
Ar llwrw yſgwydfwrw yſgyrion
Arllwybyr llad a llafnau rudion
Ar greulif ar greulyd feirwon
Ar greulan baran berion
Ar greulen ar greuled Arfon
Creulanw gwaed am draed amdrychion
Amdrychid erfid arfogion—i lawr
Am eurglawr mwynfawr Mon
Nid gair gau ef gorau gwron
O For Ud hyd for Iwerdon
Hyd Elfed trefred trag Idon
Hyd Elfael eilfa Gwenhwyſon
Hyd weryd wryd orchordion
Hyd warawd reidgnawd reiduſion
Hyd Gaer Gaint i gadw braint Brython
Hyd Gaer Llyr a hyd Gaer Lleon
Hyd Yſtreigl hyd Eingl hyd Aeron yd aeth
I benaeth o Benmon
Pennaf gwr nid gorwag hofder
Pen riau riallu ymher
Tres trachwres trochiad ei wrymder
Prain Prydain preidwyr ehofnder
Pair enwair enwawg y glewder
Par anwar anwas yn racter
Pobl waſgawd yſbydawd oeſber
Poſt eſbyd oeſbarth elifer
Aſbarn mwy dadfarn ai dadfer--yn iawn
Na wnaeth crawn crynoder
As molaf mal yd adroder
Mal ym cant o bob cant cymer
Am hirwnaeth hiraeth hiramſer
Hil Maelgwn Maelgynig ener
Marw mawrdraig mawrdrwg y dadfer
Mab Grufud cledyfrud clod fer
Maws medgyrn teyrn tyner--a'm rodai
Nid rodion ni daler
Nid a gwad a rad ym roder
A'm rodes rwydles rwyf nifer
O'i alaf amliw biw breuſer
O'i breidiawr o'i fwynfawr funer
O'i winllyn o'i winllad ucher
O'i wenllen o'i wenllys
O'i wenllaw anaw anober--nym doeth
Can doeth ym a llawer
O gynnif o gynnhal iawnder
O gyngredf o dedf o dyfnder
O difryd Gwyndyd rag gwander
O warthrud gwrthryn gwyn gwarther
O dyrru ar llew llu llwyrder
Llyw llwyrdrais llwyrdraws y nifer
O dorri o derwyn ober
O gadau rifedau rif fer
O gadwyd Prydain rag pryder--gorwlad
Gorflodiad gorflyngder
Boed llawenyd boed lleufer
Boed cyfadef nef ym Ner

DIWEDD.

Digitized by Google

AMRYSON CYNDELW A SEISYLL BRYFWRCH,

AM BENCEIRDIAETH FADAWG MAB MAREDUD

A CHYNDELW A DECHREUWYS.

YM hyfryd yn cymryd cylch
Gan liyw cyfed llew cyfwlch
Marchogwni marchogaeth falch
Marchogion meirch gweilwon gweilch

SEISYLL.

Gweilch cadau yn cadwyd maes
Gwyr gwanar gwawr trydar trais
Gwynfyd beird bod yn eu hoes
Gwendorf gwyn deyrn Powys

CYNDELW.

Cyd bei tau wledig hyd wlad bor--eurawg
Aer farchawg deifniawg dor
Rybydei fau faith ragor
Rybydwn bencerd bon cor

SEISYLL.

Am faes tref galw lys twrf emys--a glyw
A glywir yn hyfbys
Twrf gawr gorwydawr gochwys
Fal twrf torredwynt am brys

CYNDELW.

Cyd bei tau wledig wlad Run — am Maelgwn
Maelgynig a borthun
Kyd bydei fau fed anhun
Rybydwn bencerd ben cun

SEISYLL.

Mi biau bod yn bencerd
O iawn llin iawn-llwyth Culfard
A hyn Cyndelw fawr cawr cyrd
O hon ni henyw beird

CYNDELW.

Rym gelwir yn fyrf yn fyfg — arab hwyl
Yn arabhawl derfyfg
Yn fyrd cyrd cerd dafawdlyfg
Yn brydyd yn brifard dyfg

DIWEDD.

ARWYRAIN MADAWG FAB MAREDUD,

CYNDELW BRYDYD AI CANT.

ARDWYREAF naf o naw ran — fyngherd
O naw rif angerd o naw ryw fan
I foli gwron gwryd Ogyrfan
Gorun morgymiawd ai goglawd glan
Par-goch glyw glewdraws maws mab Cadfan
Pell yd wledych wyr wledig Arran
Perging cyniwair pair Pedrydan
Pedrydawg Fadawg farchawg midlan
Fy mard lef is nef nid anghyfan
Fy mardair ith barth nid gwarth nid gwan
Taer am aer am gaer am gain walch-lan
Tew am lew trylew traul arian gan
Tarf am galen..g torf am galon

Twrf

Digitized by Google

Twrf ton fraeth am draeth am draed gwylan
Perierin y' ngofur y' ngofan--fy ngwawd
Pergnawd parch folawd fal nas diflan
Erchwyniawg elgar yfgwyd trywan
Yr ytais i'th lys leifiawn gyman
Eurmydedawg lyn erbyn eurban
Eurgyrn buelin bueilgyrn bàn
Eirioes y perthaift parth ac atan
Emys llaw llamhir a dan lluman
Erchlyfn archlyn ceirw uch cain ebran
Eiliw pyfgawd glas gleifiad dylan
Ermid ei greulaw ar ei greulan
Eryr argyfrain er yn gyngran
Ergyrwayw cyncad ar feirch cyncan
Erlyniad fleiniad flaid cynfaran
Arwar fy ngwrdfar ar fy ngwrdfan--rwyf
Canwyf py ganwyf cad clwyf cludfan
Canaf can caraf can wyf gwaethylfan
Canu cerd am borth am byrth cloduan
Cyfodwch cenwch cenyf o'm bàn
A mi feird imewn a chwi allan

DIWEDD.

TRI ENGLYN A GANT CYNDELW I FADAWG M MAREDUD.

MADAWG ai ceidw can urdas
Bryn diormail diormes
Bre uchel braint ardangos
Lle trydar Llech yfgar llys

Yffid yth llys liaws dyn
A chedyrn a chyrn amgen
A gwawd gwedi gwirawd gwin
Ac aur llathr yn llaw deon

Deon unged yn ungoel
Ys berth yd borthir y' ngwyl
A glew ynial yn ynniail
Y glyw ym myw Madawg hael

DIWEDD.

LLYMA ENGLYNION A GANT, CYNDELW FAWR I FADAWG FAB MAREDUD.

YM maes bryn actun canhun neu rifais
Am rhudlafn ar fy nghlun
Ar untrai trychan catcun
Ys elont nef ar nun

Ym maes didlyftun oed duhun ein glyw
Nid oed glod gwarafun
Pob llary ar llyfnfarch diffun
Pob llew a llafn ar glun

Ym maes y croeffau croeffaffam deon
Marchogion meirch gwinau
Hawlwyr hwylynt am breidiau
Haelon cledyfau rhudion clau

Ym maes tref galw lys torf emys ein glyw
A glywir yn hyfpys
Twrf marchogion meirch gochwys
Mal turf torredwynt am brys

Ym

Digitized by Google

Ym maes mathrafal mathredig tyweirch
Gan draed meirch mawrydig
Ar dadl cynnadl ced fudig
Arwyd iawn wladlwyd wledig

Nis gwyr namyn duw a dewinion byd.
A diwyd Derwydon
O eurdorf eurdorchogion
Ein rif yn riweirth afon

Llawer gorwyd blawr yn llanfawr llogawd
Llemenyc yn ionawr
A llawer gwr gwrd yngawr
Gan Llywelyn lles kerdawr

Llawer gwr a march ym maeſſing hedyw
Hedychdir digyfing
A llawer gwr gwrd yn ing
Gan hael o hil gadelling

Yn yſtrad langwm yſtyriais ein glyw
Yſtyrient a genais
Torf fadawg fynawg fur trais
Torf lywelyn rywelais

Rhan Llywelyn llyw aere
Or rug hyd ym mudugwre
Llawer marchog march dyre
Lliaws gwas ar hyd glasfre

Ban in dyſynnwyd i gynwyd gadfor
Ein cyngor cynnigiwyd
Cedwyr balch bwlch eu hyſgwyd
Hyd y paſg in gwaſcarwyd

Nid adawo duw dyn yn fyw bellach
Deu byllawg er deryw
Marw madawg mawr ym eilyw
Llad llywelyn llwyr dilyw

Hawdamor waeleſt edwy
Ar llys gan yſtlys dyfrdwy
A lle teg tebyg i draeth
A wnaeth fy hiraeth fwyfwy

Hawd ammaur i gwm brwynawg
Ar tai ar terſynau enwawg
A lle ni llyſſir cynnrann
Ar llan od uch llys fadawg

Er pan yw marw madawg wynn
Nid llawen llawer unbenn
Gwae yw y byd hyd i gwnn
A braint diffaith y weithion

Canys bu marw tarw trydar
Ac nid byw fy llyw llawhir
O thyrr calonn rag galar
Y fau a fyd dau hanner

Pei byw llary lleiſſiawn
Ni lueſtai wyned ym mherfed edeirniawn
Heb wyr llad gan llyw camawn
Llith berion lluydion llawn

Ym mywyd madawc ni feidiai undyn
Dwyn terfyu tra hyfryd
Nid medwl medu hefyd
Namyn o duw dim o'r byd

MARWNAD FADAWG FAB MAREDUD,

CYNDELW AI CANT.

CYFARCHAF ym ri rad obaith
Cyfarchaf cyferchais ganwaith
I bróſi prydu o'm priſiaith—eurgerd
Ym arglwyd gydymdaith
I gwynaw Madawg medfaith—ei alar
Ai alon ym mhob iaith
Dor yſgor yſgwyd ganhymdaith
Tarian yn aerwan yn eurwaith
Twrf grug yg godug yg godaith

Tarf eſgar yſgwyd yn nylaith
Rwyf myrd cyrd cerdorion wobaith
Rud dilud diledf gydymdaith
Ry-gelwid Madawg cyn noe laith
Rwyd galon difogion diffaith
Rwyd attaf atteb fy ngobaith
Ryd wiſgoed weſgwyn ganhymdaith
Rud ongyr Bran fab Llyr Llediaith
Rwyd ei glod o gludaw anfaith

Rudfoawg

Digitized by Google

Rudfoawg faon ny olaith
Rad waſtad wyſtlon ganhymdaith
Llafn argrad y' nghad y' Nghynllaith
Llafn gwyar a gar o gydwaith
Llaw eſcud dan yſgwyd galchfraith
Llyw Powys peues diobaith
Hawl ofyn gwr ny myn mabwaith
Hwyl yſgwn yſgwyd pedeir-iaith
Hil teyrn yn heiyrn henwaith
Hael Fadawg ueuder anhywaith
Can deryw darfuam o'i laith
Can daerawd darfu gydymdaith
Oed beirdgar bardglwm dilediaith
Oed cadarn angor dyfn for diffaith
Oed hir ei drwyded oed hyged hygar
Oed llafar gwyar o'i gyfarwaith
Oed buelin blas gwanas gwaedraith
Oed eurllew o aerllin gadiaith
Oed difarn gadarn gydymdaith—unbyn
Oed dyrn yn heiyrn haearn dalaith
Ai diwed ys bo can bu ei laith
Y difwyn y cam gymaint ei afaith
Y' ngoleuder ſaint y' ngoleudaith
Y' ngoleuad rad rydid perfaith

DIWEDD.

EGLYNYON AGANT CYNDELW Y DEULU MADAWC. M. MAREDUT, PAN UU UARU MADAWC,

AM GLYBOD EU GODWRYF.

GODWRYF a glywaf am glawr maelenyt
Mur eluit eiluann[1] gawr
Teulu madawc mad anawr[2]
Mal teulu bann benlli gawr
Godwrf a glywaf am glawr yeithyon hir
Hydyr y wir ar ſaeſſon
Teulu madawc mur dragon[3]
Mal twryf tormennoet kynon
Godwryf a glywaf godor drein waewawr
[4] Gwae wyr lloegyr yn dyt kein

[1] Elfan, Ll. du.
[2] Anhawr, Ll. du.
[3] Galon, Ll. du.
Gwae lloegr, Ll. du.

Teulu madawc mur pryd in
Yn llwythawc yn llithyaw brein
Godwryf a glywaf am glawr llafur rei Ryuelglod diſegur
Teulu madawc [1] mawrglod mur
Mal gawr toryf teulu Arthur
Godwryf a glywaf[2] am glawr uagu g'yw
[3] Glew vadawc bieufu
Trinua cyua kynytu
Trydyt tri diweir deulu
Tyll eu hyſgwydaur teruyſc vawr vaon

[1] Eglur mur, Ll. du.
[2] Ar, Ll. du.
[3] Gloew, Ll. du.

DIWEDD.

EGLYNYON

EGLYNYON A GANT KYNDELW Y YWEIN,

M. MADAW C.

YWEIN aer dilein a dylif yg gawr
A llafnawr llat heb rif
Ac o du gwaedlafyn gwaedlif
Ac ar dir kynnygyn kynnif
Kynnytws aeruleit aerulawt teyrnet
Teyrnas gyuadrawt
Ny bu trwy hunaw tra hawt
Ny bu trwy gyſcu gaſgawt
Goſgortuawr keduawr cadw amuod wrthyf
Y wrthyd nam gwrthod
Om bot ny bytwn hebod
Nyd ef oet uy mot uy mod
Gan vod yn unvreint yn unvryd am llyw
Llaw urydet nym ergyd
Dragonawl wrawl wrhyd
Dreic wynua dragon wynuyd
Gwynuydic y ueirt oe uawrdawn rebyt
Gwr am ryt rut eurdawn
Arlleg toryf rac twryf kamawn
Ual twryf ebyr yn llyr llawn
Llawn am lyw eſtrawn am lyw yſtrad mawr
Gwyr am lawr gwyr amlad
Ac yn dyt rebyt rotyad
Rotyon o ueirch rutyon rad
Rad wallaw anaw yn oed awyt kyrt
Cawt arnaw ny gyflwyt
Pryder dragon rotyon rwyt
Prydein glawr eurglawr arglwyt
Arglwyti gyntwryf gyntorawr yn toryf
Yn teruyſc bytinawr
Marchawc balch bwlch y aeſawr
Meirch anvonawc mynawc mawr
Mawr ged agkaled ygkalan yonawr
Mawr llyw llawr llaw gyfran
Pan dygyrch cludveirch cloduan
Pan vyt kyd kedwyr am pann
Am pennaeth yt ym am pennaf terrwyn
Tyrrant veirt am alaf
Teyrneit hael teyrnaf
Teyrnet orſet orſaf
Nyth orſeif eſgar eſgynvaen mawruro
Mawrvrydic yth adwaen
Gwawr glyw glew diuwg blwg blaen
Gwalch yn eurgalch yn eurgaen
Eurgolofyn arwr yn arwein eurgrwydyr
Yn eurgreir gywyrein
Yn aergreu mawr yn aergrein
Ergryd byd bid rac ewein. Ewein

AWDYL I EWEIN.

EWEIN arwyrein yr oroet ar bawb
O bybyr genedloet
Mygyr varchawg deifnyawg da oet
Mygedvys y magadoet

ARWYREIN

Digitized by Google

ARWYREIN EWEIN VAB MADAWC,

CYNDELW AE CANT.

ARDWYREAF dreic o drud veith awen
Llew llawen llawr ofbeith
Llewenyt llu bedyt bydreith
Llyw anaw llauyn eurllaw aerlleith
Llary ywein lloegyr dilein dileith
Llid yfgwn yfgwyd pedeiryeith
Pergyg glyw glewdraws maws metueith
Par greulyd peir gwrhyd gwr reith
Pedrydawc pwyllawc pwyll-goteith
Pell y glod o gludaw anreith
Preit wafgar dreifuar drifeith gyuarpar
Yg gwear yg gwynyeith
Ry gelwir gelyn agkyfyeith
Celeu rut geloreu dyrreith
Gretyf diletyf dilut gyuarweith
Glew difraw glyw ganllaw gunlleith
Brys yg gwrys yn efnys ouyn wreith
Bryd yg gryd yg greidyawl afeith
Breifc abrwyfc abrwyfgyl anerreith
Bleit a blwg a blaengar gyweith
Broamnawt oefgawt oefgeith y gynnygyn
Y gynhal nyd hawt weith
Dremhynt hynt hirualch walch ofgeith
Dremrut prut preityawr rwy canwreith
Dor dewdor deon arwyreith
Doeth dewrgoeth dewrglod ganhymdeith
Drud aerlud aerlew yn aerlleith
Dryd aergwys aergun gedymdeith
Dwrn dradwrn dradegyn yd peith
Dyrnheyrn haearn y daleith
Bre drydar arwar anoleith
Braw bronndor bar dyfynuor dyuynueith
Blawt efgar yfgor yn diffeith
Balch cryr baran llyr lledyeith
Brad eurgrwydyr gynurwydyr gynureith
y daryan
Yn aerwan yn eurweith
Byrt kyrt cadw agkadw agkyureith
Breint ongyr angert agkyuleith
Brein borthyad gweiniuyad gwinueith
Gwin a met a metgyrn rwy meith
Ry talaf ym rwyf om rwylweith molawd
Nyd molyant o uriwyeith
Delw ym peirch a meirch mygyr hydeith
Mynw eilon mal gwyllon gwellueith
Delw ym daw oe law lawer gweith
Prif rager plu porfor perfeith
Delw yt wytt pen rieu penn reith
Yt wyf pen prifueirt om prifyeith
Delw yt wytt wawr teryf cryf kyureith
Yt wyf dann deduryd wyd oleith
Nyd wyf uart dylaw wyf dyleith ar gert
Wyf dilut ym pob yeith
Dym keinuyc om keinualch areith
Aros gwarth yr gwrthod auyeith
Nyd wyf dlawd om gwawd om gweiryeith
Gweiuryd bryd bryffyaw y ymdeith
Heirt veirt vut ar ueirch rut rawngeith
Hael hebod ny hebaf nofweith
O honawd handid uy gobeith
O honaf hanbych well ganweith

MARWNAD

Digitized by Google

MARWNAD YWEIN UAB MADAWC CYNDELW AE CANT.

LLEITH ywein llith brein breit urys y uaran
Auarwy aet uab klys
Llafur llafyn dolur dilys
Llid carant cad wrygyant wrys
Gwrys aerureu dechreu un dechryn a hwnn
Honneid uyt y deruyn
Lloegyr al am eur mal melyn
Er lleas duw ny llas dyn
Dynyadon oesgawt as gwtant oe uarw
Gwr oe uar am peidyant
Coll arglwyt call arglcdyr cant
Eurglet y muchet mochnant
Mochnant diheuchwant erchwynawc gwledic
Gwlad vrochuael ysgithrawc
Dyrynuet a orchut deirnyawc
Detyf hael mad auael Madawc
Madawc esillyt oes ellwg aergawt
Eurged beirt neud echwg
Kedernyd bleit aergryd blwg
Ked wallaw kadoet cllwg
Neud kygkolled ym colli rwyf mechein
Rwym achaws oe gygklwyf
Ar goreu yt ym gyrwyf
Am gar neid auar neud wyf
Nyd wyf diledkynt am diletcawt hael
O hil yoruerth hirulawt
Colled gwr eurged aergawt
Oe golli tewi nyd hawt
Nyd hawt ym wybod neud anobeith kyrt
Kertoryon neud ynt geith
Och nad byw keinllyw kynlleith
Achaws uu liaws oe leith. Leith ywein

RIEINGERT EUA VERCH VADAWC, M. MAREDUT; *CYNDELW AI CANT.*

GORVYNAWCdrythyll goruynt a dygaf
Wrth ar a volaf a voleisy gynt
Kymrawd ewyn dwfyr ae dyuriw gwynt
Kymraec laesdec o lys dyfrynt
Kysleuer gwawr dyt pan dwyre hynt
Kysliw eiry gorwynn gorwyt epynt
Rin woleith woletyf woleu dremynt
Riein nym rifei y ked am riuynt
Rianet iti a dywedynt
Rieingert eua a vawrheynt
Tremyn y treitwny treuyn a gedwynt
Treitle glyw powys pei am getynt
Pan dreiteisy yno ynyt oetynt
Trwy fenestri gwydyr yt ym gwelynt
Trybelid wylein a wylynt arnaf
Treul atteb attaf a danuonynt
Llawen y carwn y kenym kerynt
Llawuorynyon gwery gwiryon oetynt
Amgall a bwyllad a bell bwyllynt
Am gyndelw brydyt yd bryderynt
Gorwynawc drythyll gorwyth yolwyf
Gordawc pall eurawc pell nas gwelwyf
Goruelyn calied colledic wyf
Colleis gall attep y nep am nwyf
Ym pwyllad newid neud adwyf am vun
Ym anhuc anhed kyd rys porthwyf
Gorthewisi wrthyfy gwerth uy hirglwyf
Nyd gorthaw a wnaf wrth a garwyf
Keladwy lywy liw tonn am rwyf
Rwy gennyf gennyd yr nad ydwyf

Cadyr

Digitized by Google

Cadyr amneid ganneid ged ath yolwyf
Cany wney dy erofi yr a ganwyf
Na wna ui veinwen val na hunwyf
Nyth wnaf ernywed yr nath gaffwyf
Nyd yr chwetyl amgen yt amgyrwyf
Namyn amgaru ny gerytwyf
Nym dawr verch pennyaeth pryd nath welwyf
Nyd yr keiſyaw tal tros a ganwyf

Gorwynawc drythyll gortyuyn dy uyned
Gwrthdrych lys leiſſyawn y yſtlyned
Llys y daw deon yw darymred
Llys eua y veirt y digoned
Llyſſeit y hirdwf oe heur duted
Llaes wenn gall wenngann wengaen decked
Llif dragon vanon valch y thyged
Lliw ewynvriw tec rac tonn nawued
Nawued rann ym poen yr pan aned
Nys ryborthes nep na thebyked
Ni riuafy ar vun vod yn galed
Nyd clod uyg gwrthod wrth uyndaed
A dywed yno eniwed o honaf
A dywan attaf ac attep ked
Ac yrofi na chel vy ryweled
Ac yrti yt wyf o nwyf nym kred
Ac yrod titheu nam amheued
Ac er peryf nef nam diuanwed
Dſuanw am goreu kyn nom gwared
Y gwaret oet reid pei rybuched
Gwarvart wyf iti o dylyed
Gwar eir ym kyueir nym kyuaered
A chenym karo nam keryted uyth
Om kerytawd nawd nam ditoled
Pell ym treit treitgof oe rygolled
Preit preitwyr preitiwr yg kynired
Pargoch gad gadarn rac calchdoed
Pergig kynvechin kynn noe vyned
Gwedy hael ywein hawl ordiued
Hwyl dihwyl diofyn am y drefred
Neud wy ae gofwy nyd gouyged
Goualon eilon aelwyd reged

Gorwynauc drythyll gortyfyn dy gyweith
Gortawn ked kyrtuawr kertawr kyureith
Gortyfnyad bual buarth metueith
Goreu ar veinwen vyned eilweith
Na chymyt a hi o hir obeith
Na chymer wrthep a dan wrthyeith
Nyd af y ar hir dwf ny dal hirdeith
Y ar draed awel y drydeweith
Ny theweis er moed oe moli mal drud
Ny pheir goſſymud ym goſſymdeith
Ac nym rify gwenn riein ryuet a weith
Ac ym oet y llaw uy llawen reith
Ac nyd oes uart dwfyn dunus gyfieith
A garwy yn hwy o hir obeith
Nym athreity meingann meingadyr y hyſtlys
Nym hu vrys oe llys y llaes ymdeith
Gwiryon dec dawel y chyuaryeith
Gwann detyf dof ym cof ym canhymdeith
Gwery uanon vanwl gwar uetwl veith
Gorne gwawr vore ar vor diffeith

Gorwynawc drythyll gortyuyn dy arlwy
Arlwyaw erlid gobrid gobrwy
Gorwynawc drythyll ſyll na (fy) ſaffwy
Y ſaffwn yt wyf o nwyf neud rwy
Neum rydraeth hiraeth uetuaeth uakwy
Am a rygarafy kenym karwy
Neud llutedic glann rac glas vordwy
Neud llawen awen awel neud mwy
Neud llawer ym llify lliw amaerwy tonn
Ban llewych y bron ger y breichrwy
Golwc dof dewis gan ae ſyllwy
Goleuliw golwc yr ae gwelwy (caffwy)
Gweleiſy yſtlys glwys gloyw y gylchwy
Ny ry weleis tec nwy ry gwelwy
Ac adan rut em ruteur vodrwy
Ac uch wynep gwyn gwineu vagwy
Deuawd a gatwaf can ae catwy
A berthyn rac dyn nwy dylynwy
Uy rin a riein nys rybuchwy
Nys gwybyt rewyt nys ry gelwy
Keledic uy hun yn hir ofwy lle
Yn lledrad vore gan auarwy

Gorwynawc drythyll gortyuyn dy gywir
Eil gwynn gorwynawc gorpwy enwir
Manyled meinwenn mal yt yolir
Mal yd ardunaf ym ardunir
Ardunedic dyn a dwc y ffynyant
Ardunyant molyant mal yd glywir
A glywch chwi deon a dywedir
A dyweid riein ny ry geblir

Digitized by Google

Yg golud amliw amyl ym rotir
Nyd amgen ym ryt nym rybuchir
Handid om kyuoeth om kyuarch pan wyf[1]
Om rieu om rwyf[2] ry gyftlynir
Bart llywelyn hael hud ym gelwir
Geleurut gelyn y bob enwir
Enwawc ym keinyoes ym keinmygir
Anwar vy lluchvar onym llochir

Pall gwyluann gwylein gwylualch wrth gertawr
O ruteur gwerthvawr y gorthoir
Pellynnic vyg cof yg caerwys dir
Pell yt wyf ym nwyf ony thelir
Peteftres wedeit yn hydreit hir
Peteftric yolic[3] pa hyd yth yolir

[1] Kyveirch panyw.
[2] Om ryw.
[3] Peteftric yolyd.

DAU ENGLYN A GANT CYNDELW I GYNYDION LLYWELYN AM MADAWC,

AM MAREDUD AC IW GYRN O ACHOS RODI IDO Y CARW A LADASSANT YN YMYL EI DY. A LLYMA YR ENGLYNION.

BALCH ei fugunawr ban nefawr ei lef
Pan ganer cyrn cydawr
Corn Llywelyn llyw lluydfawr
Bon chang blaen hang bloed fawr

Corn wedi llad corn llawen
Corn llugynor llywelyn
Corn gwyd gwydr ai can
Corn rueinell yn ol gellgwn

MARWNAD CADWALLAWN M. MADAWC, *CYNDELW A'I CANT.*

DYMGWALLOUWY duw diheudawn awen
Awdyl urten amgen amgall digawn
Yn ardunyaw gwr gwrtuar eigyawn
Yn awdur llavur lleueryt yawn
Y ganu marwnad y gadwallawn
Mal pan gant moruran marwnad einyawn
Neum bu om caru can ut carawn
Cymyrret a met a meirch crychrawn
Neud meu oe agheu dagreu digrawn
Digrifwch dragon dreig yoruerthyawn
Neum dotyw defnyt dyt dyuytlawn
Dyuod y gyfnod y gadwallawn
Edmygaf radeu rieu radlawn
Rad wehynn grannwyn greid anogawn
Adref adraut veirt heirt hiraethlawn
Adrawt gan hiraeth a wnaeth a wnawn
Am eryr mawrwyr meruynyawn yt wyf

O diua uy rwyf yn ry driftlawn
Gwedy gwawr cymry cymreifc gwrth nawn
Kymrwyfc rwyfc rwyf gawr
Fraeth lawr frwyth lawn
Pwy keidw o haelon hil cadwgawn
Teudor am yfgor am ifcell grawn
Py urys cyflauan yn gwan gwaewdawn
Py uriw lliw llaffar o lin lleifyawn
Py uyt glew a llew a llauyn greulawn
Py uyt glyw aerllyw ar llwrw camawn
Py uyt llary llyfeit llyfoet hylawn
Hylawch prydytyon prydein ogawn
Py uyt cart oleith olud angkrawn
Py uyt cert olwch oeftrwch eftrawn
Py uyt cad wryaf rac cadwryawn
Py uyt ced wallaw ual cadwallawn
Cadwallawn radlawn rodri effillyt

Cadeu

Digitized by Google

Cadeu yſgymyt yſgymodi
Cad aſgen yſgwn yſgwyd veli
Ced yſgein gwynyein gwn y golli
Neu cholleiſy arglwyt rwyt yn roti
Neum roteſy hil run rut a phali
Neu chyuyd ynof cof ym koti
Cotedic yt wyt o diglloni
Neum bu oe aghad rad ragori
Ragor vut heb gut heb gyntoli
Rec ouyt oetwn oe daeoni
Gan gyueiſor por pawb ae gweli
Gweleis am eurllew am eurlleſtri
Yn llyſſoet lliſſeit ymgygenni
Ymſag toryf am goryf am gert weſti
Amſathyr kyrt a byrt a bartoni
Amſer am kerid gan lyw keri
Caradwy wledig wladoet noti
Caraſſwn aeſtwn as dirperi
Caraſſei am bot am bod yndi
Gwedy gwalch kedwyr am kedwis gan yawn
Ny gadwei na chrawn na chrynoi
Ryhir y tawaf tawel wyſi
Ny bytaf dawel nyd meu tewi
Am gadwallawn mawr gwawr gwrhydri
Gwryd gwyr deheu bareu beri
Am gadwaladyr hael hawt y uoli
Pan voled haelon haelach nor tri
Am vorgant gormant gormes uenlli
Gormeiſſyad bleinyad blaen dyuyſgi
Am dreic argoedwys bowys berchi
Un perchen parchus ar y deithi
Am vadawc mynawc mynw haeloni
Medel glyw glewdraws maws mynogi
Am ywein prydein pryderi haual
Prennyal ymdial ymdiodi
Gwr ny orſeuyid a orſeui
Gwr gorſaf gwrhaf gwrt yg kyni
Gwr a wnaeth argel ar galedi
Argae kedernyd kadarnualch ri
Gwr a wnaeth kymry mal nad kymri
Gwr a wnaeth kymryd gwrhyd gwrthi
Gwr a wnaeth gwrthod gwrthuot dewi
Gwrthwyneb lloegyr heb eu llochi
Gwr a wnaeth gwaedlif gwaedlauyn gochi
Gwr a wnaeth gwaedlan gwaed cann deiui
Kymyſgei greu gwyr a gwyrt heli mor
Mawr diwyrnawd wrth y hoffi
Hoffi digoni a digones llew
Ar llu tew trylew trwy varanres
Hofder nyd ouer val y doues
Ygkefyn yr aelwyd oet aelaw tres
Eruyd a drychid rac y drachwres
Arueu pendrychyon cochyon coches
Aruawc tormenawc toryf agkynnhes
Agkymeſſur cart kerteu achles
Agheu cad ortwy rwy rym rotes
Aghen am lut gwen gwae rwy golles
Neus gwarchae mynwent y mynwes daear
Neud gwar gwawr trydar trin orllawes
Er pan llas llyw ked neud neued nes
Neuaf nas gwelaf ual ym gweles
Eiſſyeu am dygyrch, ym dygyn afles
Nyd aflwyr ym gwyr ym gotiwes
Oet brwyſc breiſc lafnawr ban breityawr bres
Oet bwlch y yſgwyd nyd yſgoges
Oet balch y ragor kyn noe reges
Clod itaw racdaw y ragores
Ugein punt oe uot eam rotes yn rot
Oe varannet nym ditoles
Nys ditolwy duw oe deyrnles
Teyrneit ormeil teyrn ormes
Yttwyf am danaw val ym donyes
Yn goleith adneir mal yd adnes
Rys molaf om kert om kein aches
A beidyad bleinyad a bleit neges
Beirt ganhelw ganherth berth ry borthes
Yn amwyn ednob edneint ar gnes
Yn llat eſgarant pan eſgores
Ny bu eſgorueich bryneich branhes
Branes ymborthyad nyd amborthei gabyl
Nyd oed gablawd a obrynei
Nyd oet ef am grawn a grynoei
Nyd oet ef gronnyad ual a gronnei
Nyd oet amdlawd fyrt kyrt ae kyrchei
Nyd oet ny geffyn or a gaffei
Nyd oet agcloduawr llawr pan llatei
Nyd oet agcloduan y uann yd uei
Nyd oét e dreſſic yt odroſſei
Namyn y dreiſſyaw dros a welei
Nyd oet am galan yt ymgelei hael
Nyd hauturyd yr ae kotei
Gwalch hyder glewder glewdraws diuei

Gwaew

Gwaew hydwn yſgwn yſgwyd amdrei
Gwartheruab madawc aruawc eruei
Gwawr mawr milwryaeth metuaeth mordei
Mordaf heuelyt ryt ym rotei
Rotyon gwelw gwyllyon dym gwallouyei
Gwallouyad anaw anoeth aduei
O blegyd beirt byd bieuuytei
Amgylch kyminawc kymynei ſaeſſon
Ar ſwyt wynnogyon yd wynnygei
Ac oet mal gwr ae gorſauei
Gorſaf teyrnet het ny haetei
Ac oet mal trochyad yt y trychyei
Trychwys eigyl trychyon y hadawei
Y loegyrwys hwyſgynt lledcynt nyd llei
Can llas llid aerlew llew nwy llochei
Neud etiw milwr mal na ryuei
Neud ydiw hetiw hetwch arnei
Arnaf ernywaf ernywed am clwyf
Am gletyfrut rwyf ym rygoted
Cotyant a llywyant rac eilywed
Eilyw am dotyw duw ym gwared
Aele om dygnet yt ym dogned
Ry dogneis uawr gert am y vawrged
Mawrgor gar llachar llacheu gyfred
Gan vawrdraws arglwyd rwyt ym roted
Gan vawrdreis emreis amryw duted
Kyuym doeth kyuoeth kyuym daered
Kyfliwyon gweilwyon gweilch ogyfred
Kyuyſtrawd eurgalch mygyrualch myged
Mygedawc uarchawc veirch yn ehed
A hetiw ym daw dywrthred oe dwyn
Handwyf dirrwyn urwyn oe vraw golled
Yn amwyn eluael pan wnaeth elued
Eluyten greulawn elvyt greuled
Nyd oet ym erbarch ked kyuarched
Yt oet ymerbyn heb ymarbed
Yd gilyei pob llwfyr yny llated
Yd gyrchei pob glew yn yd glywed
Yd kwytynt pennawr penn o draed
Yd gyſtlynei pawb oe gyſtlyned
Yd oleithid gwr gwrt ry weled
Rac ked ellwg blwg bleit kynired
Rac kadwallawn llary llaw egored
Agored y lys y les eilwyon byd
Eithid y eſpyd y eſporthyon
Ymyw mynw aches buches beirtyon
Ym buchet gwledic gwlad orchorton
Gortyfnws udut but a berthon
Gorwytawr tuthuawr tu hir gleiſſon
Gwr eil uleit gwreit gwrhyd nwython
Gwrawl gletyual gwryal gwron
Prif arglwyt bro lwyt bro din eithon
Priodawr cloduawr clud ac aeron
Pan brofer traethawd traethaduryon call
Nyd kolledic uyg kyueillyon
Cyndelw wyf hyd tra uwyf traethawd gyſſon
Treithitor yg kert yg kein oſſon
Gnawd om gwawd gorvod yn amryſſon
Mal pan oruyt llen yn llyuyr canon
Canaf yn eſgud yd gwn pa hon
As gwtant yn dyſc yn di cyblon
Gwedy cadwallawn rwyt yawn rotyon
Rotuawr gwaur gwendyd gwynuyd gweinyon
Y eirchyeid prydein a phrydytyon
Nyd gwaclaw adaw adaf rutyon
Edewis y ron gan gofyon galar
A geleu rut yg gwelydon
Edewis terrwyn teyrn veibyon
A edeu geleu yn y galon
Tri ergyrwaew glyw glew ganaon
Tri eryr ongyr ang.rtolyon
Tri chyurin a thrin ac a thrychyon
Tri chyfred a ched a chertoryon
Tri ehorth am borth am byrth ſaeſon
Tri ehouyn diouyn dialuoryon
Tri chyfaryf rac taryf rac toryf haelon
Tri chloduan gwalchlan gweilch urodoryon
Golchynt eu deurut dewr weiſſyon o gad
Gwallad gymynad gymynogyon
Can etyw an llyw llew teyrnon
Teyrnet ohen dreic nenn dragon
Canys dir hepcor dewrdor deon
Deus Dominus duw boed gwiryon
As deupo caſnar kar kyngreinyon
Colofyn cadellig cadell brython
Yg goleuad gwlad gwledic veinyon
Yg kein adef nef nawt eggylyon

CANU

Digitized by Google

CANU Y YWEIN KYUEILYAWC KYNDELW BRYDYT
AI CANT.

DYSGOGAN derwyton dewrwlad y eſgar
Y wyſgwyd weiniuyad
Dyſgweinid kyrt kydneid kydnad
Kyd uolyant gwr gormant gormeiſſyad
Dyſgweyd keinyeid kyua enad eu rwyf
Eu rwytuot yn amhad
Dy brydeich brwydyr daer aer aerurad
Dybriw dreic dragon beleidryad
Dybrys alaf deifyr y dreſad Bowys
Y beues y hendad
Dygoſtwng arthan dy gwyſtyl . : . .
Waew dy gwan dywynnyc oe aghad
Dygwiſc amgenwiſc amgeinyad
Dy gwaſgar trychyeid mal trochyad
Dychanaf ym naf ym neirthyad ywein
Peir prydein preit gyrchyad
Breiſc y doryf am goryf am geinrad
Beirt gynnull am drull am dri llad
Botawc y rodawc y rodyaw toruoet
Twryf kyhoet kyhutyad
Bot rot rann gyman gymynad
Bolch lauyn goch heb guchyed o gad
Brondor wrt ortrud ordyuynyad knudoet
Uch knawd meirw ar yſtrad
Bron hyged hygawt y gywlad
Bro hygadw a diuradw a diurad
Diurad dygymrad dygymrwyn ognaw
Digymrut wrth eirchyad
Dilwfyr ut dilut vut veityad
Dilyw glyw glewdraws gynniuyad
Difwys beith odwys beithynyad glud glwys
Argoedwys argleidrad
Diachris cartwys cert vorad
Diechrys llwry llwyrwys llwyprad
Diechig wellig wallouyad
Diachor woſgort woſgrynyad
Diachar llachar lluchyad y laſpar
Llacheu uar llaw weinyad
Llewenyt preitwyr preitwr yawn
Lleithiawc ywein llwyth ogawn
Lleithyar llym grym gryd
Lleityad kad kert glyd
Kedernyd katwallawn
Paſgen wrys paſcueirch vrys vreiſcdawn
Paſcadur toruoet twryt eigyawn
Paſcle kun kyflawn kyflafan goteith
Gwyth gwynnyeith wrth wynnawn
Par odrut parawd vut votlawn
Paladyrgoch paladur eſtrawn
Gwnaeth gwrf gwrhyd vann
Gwrualch yg gwalchlan
Gwawr creulan mal creulawn
Gwaew drwy benn drwy beri camawn
Gwaed ar wallt rac allt gadwallawn
Yn llannerch yn lleudir meruynyawn
Yn llew glew yn llyw rac lleiſſyawn
Llatei llauyn gaſnar llathrei galch llaſſar
Mal llachar llaw digrawn
Digrawn rwyf rwyt vann rwyuan rwy digrifwch
Digrifwch dragon dreic ofrwy
Dinas gweſtiuyeint goſtygws mal gwr
Gweſtun dwr dorradwy
Gweſti gwlet gwledic aruordwy
Gweſti gwyr yn gwaſtad gwarwy
Gweſti gwaſtador
Gwaſtad rad ragor
Gwawr tewdor toryf arlwy
Gweſti ked kedernyd uwyuwy
Gweſti kyrt keiryadawc ouwy
Gweſti gwyſtyl greu
A gwyſtyl degeu
Gweſti creu a chymwy
Rutbres kad beityad beirt wantwy
Rutbeir bar llachar ban llatwy
Rutbraf y ſaffwy ny ſyll ae olwc
O olud ny rotwy
Rut bareu a beir yn adwy
Ryt bebyll rynn geſtyll gyſtwy
Rut uyt gryd grym aer
Yſgor glyw glewdaer
Yſgwyd glaer glod arlwy

Rut

Digitized by Google

Rut ongyr angert alaſſwy
Rut lwybyr gwaed gwaelwuyr ae gwelwy
Run auael auwy rugyl ordwy ortrud
Ar erdrych auarwy
Rut uedel ryuel ryuerthwy
Ruthyr uthyr ualch eurgalch y gylchwy
Kylchwy kyuryuel kyureith orden rwyf
Kynnygyn glwyf glod urten
Kyuaruod oruod orawen
Kyuaryf taryf twryf llu yn dyrwen
Kyfle niueroet kyflaun y eiryoes
Kywlad loes moes maxen
Mawrdraws dreis dra llyr henuelen
Mawr bar beir o bedeir echen
Marchawc meirch canwelw
Meu genhyd gynnhelw
Mi gyndelw gert ogyruen
Brwyſc rwyſc rwyf tewder dor dygen
Brwyd rwyd rad rannawc om awen
Brwydyr gygrwn gygres
Bryſſywas bwyd branhes
Uch kawres kaer amgen
Balch ongyr angert uruoen
Ball ar lyw am lanneu hafren
Braw rac y wryawr gwrtwawra gwrthwan
A gwrtwaew yn aghen
Blaengar glew gletyual uryen
Bargor toryf taerlew llew llawen
Blaengar y volawd yn hartwawd hyteſtyl
Yn hyweſtyl yn hywen
Baranres aeruleit aeruen y waedlafyn
Ae waedlan diſgywen
Diſgywen gorten gordawn fraeth gordwy
Hydyr goryw uilwryaeth
Gorpo teyrnuar tywyſſogaeth brut
Ar brydein dirogyaeth
Goruawr glyw glewyd dialaeth
Gorulwg aryf aeruetawc bennaeth
Gorchynnann goſgort gwaſgawd calchdoed
Gwaſgargert gwiſgogaeth
Gorwytawd pen keirw pennhilluaeth an ryt
Anrydet uarchogaeth
Gorun toryf twryf aches ar draeth
Gormes draws gwenwynuaws gwinuaeth
Gortyfnyad bual butugolyaeth ualch
Ny uwich dyn y aruaeth
Aryf toruoet teruyſc eigyl yg kydoch
O vangor hyd vangeibyr dydoch
Amyl ywch veirt yw vut
Emys llys nyw llut
Emys rut ruthyr gwytuoch
Y ordawn a ordyfyn droſoch
Y ueirch kann kyfran kyfryngoch
Y yſgwnn gynnif y yſgwyd yg gnif
Y yſcwyteu vchuoch
Y dreiſwaew y dreiſwan mor groch
Y droſſet ny dreiſſir nemoch
Y drylew yn riw
Y doryf drylwyn wiw
Y daryan dryliw droch
Y bareu y arueu aruoloch
Y bebyll y byll y ball coch
Kochwiw y oſgort am byrth marmor mawr
Mab gruffut greid oror
Coch y lauyn o lat yn ragor
Yn rac'an yn raclym eiſſor
Koch arueu aeruan kochliw luman
Rac baran beirt vangor
Koch rodawc pedrydawc pedror
Y ar orwyt pedrogyl pedreindor
Koch bwlch y lein o drin o drydar
Koch y bar o borſor
Porthes gwr gwrualch ygkyntor
Gwyth vore yn racre rac yor
Treis ar yſgwyd rac yſgor dinteirw
A gwyr meirw rac mur cor
Tres rac llew rac llyw pedeir or
Treis ar lloegyr a llu wrth agor
Taryf rac twryf glaſuor a thewdor a theruyſc
A thrylew a thrylwyn vrondor
A thrychyon a thrychan elor
Gelyn traws ryuel tros ruuein yd wys
Tros y llys yn llundein
Mynw ehofyn colofyn kyfwyrein
Mur metgyrn mechdeyrn mechein
Mwyn ouyt y veirt y ueith goelveinrann
Meirch mygyruann kynkan kein

Yn

Yn rith rynn yſgwyd
Rac yſgwnn blymnhywd
Ar yſgwyt yn arwein
Yn rith llew rac llyw goradein
Yn rith llauyn anwar llachar llein
Yn rith cletyf claer clod yſgein yn aer
Yn aroloet kyngrein
Yn rith dreic rac dragon prydein
Yn rith bleit blaengar vu ywein
Ewein awytuawr argledyr toryf twryf gawr
Angert llawr llu gyngrwn
Ny hirgeidw ar geirch meirch mygdwn
Ny hwyrgyrch cludlann clod adwn
Ny fy rac teruyſc rac taryf yg goſgort
Tarw tewdor dor dyrwn
Ny phlyc y brafaw ym pryfwn
Ny phyrth gwarth gorthrum y gyſtlwn
Nys ergryd goruryd
Na gorthrwm glewyd
Nys treuyd nys traethwn
Nys crawn ked eſcud rac yſgwn
Na thaeawc mygawc na mygdwn
Ny dodaf uyg kert yg kynhelw camdull
Om kynnull eanys gwnn
Nys llut llew llauynuriw kanmiw krwnn
Ny dotwyf archavael hyd ar hwnn
Horitor y glod o gyflawnder kyrt
Kertoryon ae daduer
Dychyuyd glewyd glew hyder
Dychyfry foſſawd fwyr gnawd fer
Dychynne flamdreis y dan flamdei lloegyr
A phlant eigyl yg gwander
Dyglud glod mal y clyw llawer
Dychyich cad dy rann rad rif ſer
Dychymmell prydein or pryder yd vu
Prif deyrn ae differ
Drud yſgwnn yſgwyd dau hanner
Drud auyrdwych amnwyth amniver
Drudyon a veirtyon
A vawl neb dragon
Namwyn dreic ae dirper
Drud wr gwrt gortrud y laſuer
Drud rwyf toryf twryf llanw yn aber
Druduleit gawr drud vwynuawr vuner

Drud lachar drudlauyn a gymer
Drud lawn y eurdyrn
O lad y eurgyrn
Am lugyrn am leuuer
Drud urwyſc ri drudureiſc y haelder
Drud uannyar druduar drudualch ner
Drudlwyr y drafwyr y ar drafun veirch
Oe draferth rac fordun
Saeſon ſag dylleſt yg gweſtun
Bu creu eu callon eu kymun
Gwrtlann dihauarch
Gwrtnenn perchen parch
Y ar erchuarch veinllun
Gwruawr glyw a glewyd arnun
Gwr oſgeth o wiſc borforun
Scodic rac cart kert orun deyrn
Kledyr kedeyrn cad eitun
Yſgryd gryd rac greid eborthun
Yſgrud wlyt ar wlet y melltun
Ys gnawd rac ywein
Ys gauael y urein
Yſgauaeth y veit kun
Ar yſgwyd rwyd rodwyt ual run
Yſgawl toryf rac trefred alun
Yſgordor dyrwn
Yſgwn oet yſgwn
Yſgwyd twnn tal rugun
Taer peir par llachar lloegyr diwael
Taryf lutyaw toryf gyuyaw gyuael
Kynwalch valch uygyrdor
Kyuachauael cor
Kyuechei ueint kafael
Eryr cad gwrthodyad gwarthwael
Erchwyn greid eirchyeid archauael
Erchwynyawc pedrydawc pedryael y lenn
Powys wenn wlad urochuael
Eurdyrn wal gletyual glywael
Ettiuet kynuyn kert auael
Gauael glew yg cad gauaeled y wlad
Gauaelant ueirt y ged
Gal dywal dyual diarbed
Gwawr ofrwy kylchwy calchdoed
Granwynnyon trychyon trachywet eitun
Trachwytynt benn o draed
Yn llidwm yn llydan dretred
Yd wanei wanar yd waned

Baryf

Digitized by Google

Baryf ar uaryf ac aryf yn greuled
Tâl tra thal trannyal tra chaled
Yn llys ywein hael hu anred y wir
Hydyr y dir ae daered
Yny mae gwaret a gwared
Yny mae gwarae gwaradred
Yny mae yued heb neued heb nac
Heb nebawd eiſſywed
Gorpo teyrn twryf llanwed
Yn teyrnas nef noted

MARWNAD TEILU YWEIN GWYNET

CYNDELW AI CANT.

EWEIN arwyrein aur wron kymry
Kymroeyd orchordyon
Mur metgyrn mechdeyrn mon
Meu hoed am hoetyl y dragon
Dragonawl kedawl cad uarchawc melyn
Llywelyn llaw deauc
Aerdaryf glyw glew dywyſſawc
Aer goryf aer doryf eur dorchawc
Eurdorchauc deifnyauc o dyſnant ragor
Rac yſgor eſgarant
Ny bu uethyl ny bu vethyant
Ny bu uagawd meirch morgant
Mor gynneuin trin tra latei yſgwyd
Ac yſgwyt a danei
Gortiuann annwaws traws trei
Goronwy ualch uab gwalchmei
Gwalch gwaedrwyf hynwyf vnic a gereis
A garaf y edmyc
Blaen blawt bleinyad gwerennyc
Bleit gawr bletynt uab kynwryc
Cyrchyad kynniuyeid kert aryal drudyon
Clwyf ehofyn cletyfal
Nyd kyrt nyd cart anwadal
Kein awen canawon yal
Canawon keidryon cadyr yd uolir glyw
Glew dragon a gwynir
Deu vadawc enwawc enwir
Deu gyuet gyuoed hoed hir
Hir y kedwir kof ked vawr oronwy
Cad ortwy ortaun vawr
Gwrt y law ar y lafnawr
Gwyl hael gwrt auael gwryawr
Gwruan gynuaran gynuelyn angert
Angut gert gart elyn
Aer deruyſc am y deruyn
Aruaeth haelonaeth heilyn
Hael hygleu urydeu uryd eryr yn aer
Yn aros kyuergyr
Hirgwyn brwyn brwydyr diechyr
Hiruraw amdaw am dudyr
Tud achles butles botlawn kertoryon
Kerteſſynt am y nawn
Breinrut brwydyr breiſc ualch y dawn
Bryd ar llwrw ar llary einyawn
Llary einnyawn lluchdawn llocheſſid
Veirtyon vab kynon clod venwyd
Llaw rotyad llew yg glewyd
Llaffetheir yſo fort byd
Byd triſt wyf o glwyf am glaer dechryn
treul
Can treghis llid erwyn
Lloegyrulawt gadyrgawt gyngelyn
Llyw mawr llew llawr llywelyn
Llywelyn llachar lluch uaran gyuet
Ny gyuyd oe vablan
Bu llw cloduawr bu cloduan
Y law y liaws kynran
Kynran rann gyfran gyuradw wellyg bart
Balch digart digyuyg
Mor dec moli mor deilyg
Milwr mawr mal maelogyg
Maelogyg mwynuawr mynw gyuod y gad
Mygyr uleinyad uleit oſſod
Angut vrt ortwy hynod
Angert ulawt anglawt anglod
Clod waſgar aeſgar eiſgur gyuaruod
Gyuaruawc bennadur

Digitized by Google

Bleit blaengawr bar dyrawr dur
Beirt auael hart aeardur
Haetaſſei wawr glyw glod dengyn gyuet
Gwirawd uet gwir oet ynn
Gwae am vab gennillyn
Gwae veirt kymry gwedy gwynn
Gwynn gwaednawt aerulawt aeruleit
auael lew
Aryf trylew treis allael
Llawrotyad llaw rot gaffael
Nyd llaw vytac vytei hael
Haelon eiuyonyt hil merwyt marw ynn
Hil kedwyn cad ouyt
Eiſſyeu glyw ynn byw an byt
Eiſſor balch bwlch effillyt
Effillyt merwyt mawr a letkynt yw
Nad ynt vyw vegys gynt
Llas llary vrodyr gwyr goruynt
A chyd lletyd llateſynt
Llas aſſer aerllew aerllid uuelyar
Aerbeir bar baet eruid
Llyw glyw glewdraws yg gouid
Llew toryf taryan eur gymid
Llas goronwy hael hwyl ueidyauc yn yg
Hil kyuyg kaduarchawc
Gwrolwalch balch bwlch y rodawc
Gwrueint gwrtvveint garanawc
Llas morgant mur gawr llaſſar wawr
wanar
Llary llachar llawch kertawr
Mab y ewein prein preityawr
Wyr y ewein madyein mawr
Llas rys ruthyr eſnys afneued y dawn
Aer greulawn aryf greuled
Rwyſc vrwyſc vreiſc vreuawl dyghed
Rwyd vrwyd vrwydrglwyf rwyfrwytged
Llas deu gymynawc am gymynad eigyl
Am degeingyl dec yſtrad
Einyawn wyl olud rotyad
Einnyawn diwyl diofyn cad
Llas mab gwyrengyn gwyruriw y baladyr
Gwr oet gadyr y gadw riw
Rwytuut ueityad gad geithiw
Rut y waedlafyn o waedliw
Llas rys fynhonwys fynedic hygar
Gwar y gar y gynwys
Gwr yn gware a lloegyrwys
Gwalch balch oet bwlch ar bowys
Llas arglwyt grwytrun gwyturiw y bal-
adyr
Gwaladyr cadyr yn cadw riw
Gwan garthan gyrth yn ymliw
Gwan wrth wan gwaed luman liw
Pan llas gwas ſanfreyd frawtged y gymry
Oet kymraw y glywed
Oet gwr gwrawl y weithred
Oet gwalch balch bwlch y golled
Eny llas arterch yn ardiffryd llu
Y llas ku can vy mryd
Coryf toryf teruyſc fyſc flamgryd
Cor eiſſor eiſſyeu yr byd
Eny llas madawc mur dygyuorth uar
Meu auar car kynnorth
Oet anwas cas cad ehorth
Oet anwar par yn y porth
Tra rwy ym gouwy goual gogywes
Am vab tec tudawal
Baran lew llew lloegyr oual
Lleduegin gwin gwyrt uual
Gwae ui gletyf glan gloewdrud yth
arwein
Oth arwet oſſymud
Medel draws a dreis latud
Meuryc beuyr bieuoetud
Gwae ui gletyf glan gloewdrud ym llaw
Or llachar diwyrnawd
Llas trauſwalch treis y deuawd
Ual yd las ureichuras y vrawd
Kut vedrawd ae ceidw wedy kein wotew
Arllwybyr llew lloegyr dylein
Ar win ar breitin ar brein
Ar uet o uetgyrn ywein

Digitized by Google

DADOLWCH YR ARGLWYT RY·S,

CYNDELW AI CANT.

AM rotwy rwyf nef rwyſc awdurtawd kert
Nym gwnel cart o nebawd
Y uoli mab duw dibechawd
Dibechdoeth kyuoeth kyuundawd
Eil digabyl parabyl parawd
Per awen parhaus hyd urawd
Ar lles llawr llyw llafnawr llwyprawd
Ar llwybyr yawn or dawn ym daerawd
Delw ym bo yr bot y drindawd
Trugaret tros waret tros wawd
Y adrawt aerulawt eurulawd y yſgwyd
Mal yſgwyd rwyd rahawd
Mur mawrgor treithitor traethawd
Traeth om bronn tra thorn tra thywawd
Mur mawrdir mawrdoryf amgyffrawd
Mur mawrdut uch medut metwawd
Mur mawr daryf mawr dwryf gorwytawd
Mur mawrdreis mawrdraws gynnefawd
Yth gyueir vn kwbleir cablawd
Nys keneis kenif dy uolawd
Molaf wr klydwr klutawd y eirchyon
Y eirchyeid ar blanhawd
Y eryr eiryoes moes medrawd
Ny welaf ny welir kydurawd
Gweleiſy vt nym gwarthrut gwrthrawd
Gwrthurwydyr crwydyr creulawn dybytawd
Gweleiſy wledic dic diofnawd
Ofny y ofyn y efnys giwdawd
Gweleiſy gleis a threis a thrallawd
Cletyual dywal diwyrnawd
Gweleiſy glod a rod a rawd o beleidr
A reeydr rut o gnawd
Gweleiſy hael o hil anarawd
Ae gweles gwelei ryuetawd
Mal cadarn yn cadw y briawd
Mal cadwr cadwei a dywawd
Kedwis kyghaws maws mae yſtawd deheu
Duw o nef ae gwarawd
Gwr gwrthaw gwrdrych ys defawd
Gwrth uchyr gwrthrychyeid ys gnawd
Gwrth eurdro eurdrull gno gnythawd
Gwrth eurdal bual bugunawd
Buelin oreurin wirawd
Buarth llat llonyt o uragawd
Buches kyrt kertoryon waſgawd
Buchet glyw gloyw yſtryw aeſtrawd
Burthyad cad kyrchyad kyrchynawd
But beirtyon barteir om tauawd
Briwgoch bric ongyr brythawd
Breithgad gwyr brydyeu llyr lloegyr difrawd
Bri brython breint faeſſon ſaghawd
Bre bronndor bronn dewrdor durawd
Bryd gryd grynn grannwynn greid worgrawd
Briſc riſc reu rieu rad barawd
Brwyſc rwyſc rann gyman gymendawd
Brwydyr eurgrwydyr eurgreir bedyſſyawd
Breiſc rebyt yn ryt yn rwyt nawd
Y gwna rys rietawc o dlawd
Braw bryneich branar eu bedrawd
Bro kreugyl braugoel yſpytawd
Bolch y lauyn o lavur foſſawd
Bwlch y glet balch y gletyuawd
Cletyfrut gwrvut gwr a deffry clod
Gwrawl rod rodawc hy
Gwr kyrchyad kyrchwn yw uawrdy
Mawr dal kert nyd cawt y uelly
Gwr gwaedrwyf gwlad vn rwyf vn ry
Gwr gwaedlann nyd gwr gwann gwecry
Gwr golud gwaetkaud gwaedkny calanet Kelennic a dyry
Gwr creulawn creulan ae kyffry
Kyffro cad cadellig wely
Gwr a wyr yn dyt fwyr na ffy
Gwr a wnn y a hwnn yw hynny
Gwr yn twryf yn toryf ar hyly
Gwr yn taryf yn teruyſc wedy
Gwr yg gryd gwyr gwrhyd gwr hy
Gwr greidyawl ual greiduab ery

Treis

Digitized by Google

Treis dreon trinheion nyw try
Traws trydar trydyt haearnlly
Gretyf eigyawn ny grawn ny gryny gormot
Alaf rot elifry
Grym ertrym aerdreic ae dyly
Glyw uyged glew vugeil kymry
Kymry difreidyad
Kymrwyn y gywlad
Kymwy cad cas venwyn
Kyrd wadawl cerd gamawl gannwyn
Ked gyfred gyfrieu gadwyn
Kadeir cor cadeu dor dirrwyn
Kar kerteu kertoryon worllwyn
Gwrllyw glyw glewdraws maws metgwyn
Gwr llwrw llu lloegrwys digyflwyn
Gwr gwrtuann am aduan atwyn
Gwrt uann gawr gwrtuar vawr venwyn
Ef goreu val gwr yn adwyn
Yn ceint cler cletyual ar drwyn
Llathrei lafyn uch auyn vch auwyn
A llif creu a lliw freu ar frwyn
Llatei dreic ar dragon drylwyn
Tryliw goch trylew droch drachwyn
Am eururwydyr am eurgrwydyr eurgwyn
Am eururo am eururon terrwyn
Toryf anwar trydar trydolwyn
Twryf taerueith goteith gwaeanhwyn
Teulu a thewlu a thewlwyn waewawr
A gwyr mawr ymaſſwyn
Fyryf deruyſc fyſc dydyſc dydwyn
Fwyr fyſgyad fal fleimyad flamdwyn
Frwyth wellig welluaeth fraeth frawdwyn
Frawt wallaw anaw aniuwyn
Llwrw milueirt milueirch dygyflwyn
Llwybyr molyant metyant met ankwyn
Llyw kemeis oth goteis yth gwyn
Llew camawn kymer y difwyn
Llawvrydet am dwc om dwyn y wrthyd
Lloegyr eruid braw lid brwyn
Brwydyr aſgen brwyſc nenn breiſc adef
Brein borthyad achryuyad achref
Bradw yſgwyd bryd yſgein wrth lef
Brydeu tan treulwan trin wotef
Ys arglwyt ys arwyt ys ef
Ys cad fyrt ys car kyrt kyflef
Gwledic dec cantoryf a dec cantref rif
A rugeint kyuadef
But barawd baran gwynt hydref
Bugeil byd biw gymryd gymref
Coryf keindoryf can dothwyfy adref
Yth edryt yth adrawt is nef
Par eurglawr erglyw uy martlef
Peir prydein profwn yn tagnef
Tagneuet am nawt amniuerwch rif
Riallu diheidwch
Nyd achar llachar llauarwch
Nyd achles afles arafwch
Nyd achlut eurgut argelwch
Argel kart kertoryon wolwch
Dor yſcor yſcwydeu amdrwch
Doeth a drud am dud am degwch
Taryf aergawt aergwl gadarnwch
Toryf eurgoryf eurgwyn gyuedwch
Kyuetach uorach uireinwch
Kyuetwalch kyuetweilch elwch
Elyf dreic dragon digrifwch
Alaf lyw lluoet amgelwch
Amgelet brython brythwch teyrnon
Teyrnas ynyalwch
Teilu rys teilwg gwrys gwryſſywch
Gwrys arloes eiryoes eiryolwch
Chwi gennyf gynnifyeid ſefwch
Mi gyndelw a gynnelw gennwch
Beirt wogawn bart vrtawn vrtwch
Vrtawl kert kan edifarwch
Angut but beirnyeid gyuradwch
Ongyr vrt angert uatholwch
Angertawl gretfawl grefyt vnhwch dywal
Am dywed llonytwch
Can dotwyf a digerytwch
Na dala uar caſuar cas hetwch
Nam gwrthvrawd om gwawd om gwarwch
Nam gwrthrynn grannwynn greid wolwch
Nam gwrthod eiryf drauod aryfdrwch
Ny wrthyd mab duw dadolwch
Dadolwch llachar
Llacheu gyuarpar
Yn aeruar yn arueu
Llydw yſgor yſgwyd bytineu
Llid yſgwn aſgwnn ys goreu
Y gymryd an kyd kyn bareu
Y gymmod an dyuod an deu
Dy uoli uilwr hyd angheu
Dy uolawd yſtanwawd ys teu

Dy

Dy uart da dothyw yth oteu
Dy uar gwrt gortyfyn y vateu
Ti hebof nyd hebu oet teu
Mi hebod ny hebaf uinheu
Hir yth ardrethir ar dretheu o bell
Hil cadell kell kerteu
Hil coelig pergig pennaetheu
Hydyr am datyl kynnatyl kennadeu
Hil rodri gweſti gwyſtyluereu
Gwaſtad gryd gwyſtlon byd boed teu
Hil gruffut rwyf rwytuut radeu
Rwyſc rynnawt morgymlawt mawrgleu
Hil maelgwn milcant adodeu
Hil tewdwr diwetwr deheu
Brwydyr orchwyt ny orchut tlyſſeu
Nac aryant nac eur yn adneu
Brwyſc rwyſc rwyf brolwyt bro ſeithbeu dyued
Breiſc am ged am gadeu
Preit preitwyr preitwalch gyureieu
Priodawr prydein prein preityeu
Preſſennwr pryſſwr pres oleu
Preſwylyawc uarchawc ueirch gwineu
Gwynnuydic wrthurydic urydeu
Gwynfyd cyrd ceinfyrd cyſedeu
Gwynnuyd gwyr gwrawl deuodeu
Gwynnuyd beirt beirnyad wyf uinheu
Gwr glewyd yn ergryd aergreu
Gwr gwledic ar wladoet nyd geu
Gwr g... wy gwrtrych yſgwydeu
Gwr gortrin golud geloreu
Gwrt uaran kyfran kyureidyeu
Gwrt uannyar gwrt uar gwynn doleu
Gwr a dengys llat a llafneu rutyon
Llew dragon llyw dreigyeu
Dreic ehofyn ehag y deruyn
Dragon rwyf rwyt walch gygelyn
Dragonuart dragon ualch uytyn
Dragonawl dra ganwyf o dyn
Canaf wawd yr priawd ae pryn
Prif arglwyt brolwyt bron heilyn
Breiſc anlloet beirt borthloet berthyn
Brwyſc brydeu brwydyr dechreu dechryn
Brad bryneich branes ae canlyn
Braw dachwet gyminet gymyn
Gwrys efnys dechrys dechryn y ongyr
Y angert nyd eduyn
Gnawd vch knawd knudoet ar gylchyn
Arllwybyr llawr neud llawer blwytyn
Llew llyſſoet llyſſeit y deruyn
Llys ehorth llu adorth llewyn
Gwyt woſſut llofrut lloegyr dilyn
Gwyr woſgo woſgort diergryn
Gwrd waſgar o wiſcoet keinwyn
Gwyr oſſed gwr goruod goruyn
Gwedy mydw a met gorewyn
Am hirwlet am hirwlad y hyn
Am gedawl am gadeu dylyn
Am gyrt wawr am gyrn mawr melyn
Gorpo hael haelonath wobryn
Hawl modrut hil mawrvut mervyn
Gwawr gwendoryf gwendud oe gylchyn
Gwennvlad nef gwir adef gwiryn

ARWYREIN YR ARGLWYT RYS,

CYNDELW AI CANT.

YN LLYFYR ARALL HON YW WYTHFED AWDYL Y DADOLWCH.

ARDWYREAF dreic fwyr feleic fer
Ardwy kedernyd menwyd muner
Ardemyl ehagdoryf am ehangder
Am eurdal bual buarth hydyruer
Hydyr yd gert uyg gert ygkyflawnder
Yg gyflawn voli ri rwy dirper
Yn urtyant molyant mal yd glywer
Yn awen barawd awdyl burwawd ber

Yn

Yn anwfyn yn dwfyn yn dyfynder yd uarn
Nyd bart ae daduarn beirt ae daduer
Yn taryf yn teruyſc yn fyſc fyryfder
Yn twryf yn toruoet hudoet hyder
Ynghyfragor glyw am eu glewder
Clos y clyw llawer
Yn agkyflwyth gwyth gweith nanhyfer
Yn agkyfle llwfwr llafur ouer
Yg kemeis yn treis yn traws ober
Peunyt oet newyt newid ruteur
Peunoeth oet pennaf gwedy pynner cad
Can llary llawrotyad llad a llwyrder
Llowyt yw ganthaw heilyaw haelder
Hil gruffut hael ut hawl diaber
Kart wahan kadwan kadwalch nifer
Kert wetawl gedawl gadell ener
Kadarn vleit uleinyad cadyr neirthyad ner
Kadyr yt ym dengys rys yn racter
Rac twll y gylchwy pan am gylcher brwydyr
Nyd bradawc arglwyt yn yd wneler
Kynifwr kynnit nid diouer
Kynnifyad kynnetyf Alexander
Teyrnas dinas dyn a gymer
Ymerawdyr llywyawdyr llyw amniuer
Teyrnuro a geidw o gadarnder
Teyrnuron heilyn haelon daduer
Teyrnet oſgryn mal gwynn gwarther
Teyrneit gwreit gwr yn ygder
Teyrnweilch prydein gwedy pryder
Teyrnged kymry ef ae kymer
Kymeraf ut naf na uid ofer
Ym na uid ouid yggwenwynder
Pan gychwynws gwr gwrt yn trymder
Ny bu a gwalltan y gwrth gwallter
Oet fyſcyad fleimyad flam gan ucher
Yn ſeith neid awyr yn ſeithwyr ſer
Pan aeth ſarf cadlan ſeint cloduan cler
Cletyfeu cochyon cochyn vriger
Yſgor ymdiffyn pan ym differ gwlad
Nyd ef gwledic a orſauer
Pan amuc teyrn teifi aber
Nyd abar y gwnaeth nyd ſaeth ſalwder
Yn ran orfowys yd gynnwyſer
Yg kynnwys rydid gleindid gloewder
Yg goleuad rad ry damuner
Yg goleu ureiſc ure yn lle lleuuer
Yggoleuureint ſeint yt aſſwyner
Yg goleu adef nef yt noter

EGLYNYON MARWNAD Y RIRID VLEIT,

CYNDELW BRYDYT AE CANT.

RIRID rwyf gwrhyd gwrhaf o gyfet
A gefeis y alaf
A duw ae duc y arnaf
A dwc pawb a vo pennaf

Pennhaf y treitem trwy ryuyc gwron
Ffroen wynnyon friw dyfryc
Lles beirt heirt oe hart wenyc
Llys kelynyn kelynnyc

Kelennic ruteur am rotei riryd
Nym rotes a vei lei
Nyd aruanwl vut vytei
Nyd ar vanarch yn parchei

Nyd ar an perchis an peirch y weithon
Or deon diheueirch
Yny kyrchem karcharueirch
Karcharoryon kecoron keirch

Gwnaeth goronw gwr anlew
Gyflauan anhelediw
Adlat ririd rwyf anaw
A byth nys beitei bei byw

KYNDELW

Digitized by Google

KYNDELW AE CANT Y RIRID VLEIT.

MAE ym vleit am car om caffael wrthaw
Yn wrthep archauael
Nyd bleit coed coll y auael
Namwyn bleit maes moeſawc hael
Cledyf clod waſgar a wiſgaf ar glun
Rwg uy llun am llaſſar
Cledyf cloynneu hygar
Cledyf ririd uleit vlaengar
Priodawr pennant pennaf uchelwr
Uchelwyr uodrydaf
Nyd y uleit preit y prydaf
Namyn y vleit glyw y glewhaf

MARWNAD RIRID ULEIT,

CYNDELW BRYDYT AE CANT.

YM peryf digart bwyf dygen geinyad
Yr mab yr mawrdad rotyad uy reen
Yr yſpryd vchel or vn echen
Yr arglwyt gwlad lwyt gwledic moyſen
Mor wyf gert geinrwyf hyglwyf hagen
Mor wyf hygleu uart o ueirt ogyruen
Mor wyf gwyn gyſrwyf nyd wyf gyfyrwen
Mor oet gyfrin fyrt kyrt kyrriduen
Mor eiſſyeu eu dwyn yn eu dyrwen
Aeſſawr andianc oes anien
Mor wyf dirrwyn urwyn am urwydyr a doden
Breiſc uab gorgeneu brydeu braduen
Mor debic uy mod megys gwydyen
Gogwytaw peb llawr ker llaw y benn
Mor nawd pob rahawd na byt ryhen
Mor wenwyn ym kwyn am yd ym ken
Mor wyf godedic dic diſgywen
Mor uynych mor veith lleith llwyth pobyen
Gwyr yn auyrdwl gwyr gwerin vrten
Gwyr yn auyrdwyth gwyth yr gweith ueigen
Gwyr yn amwyn greid gretyf ychen yg gwet
Gwyr yn kywryſſet gwyr gwlet gwlytyen
Gwyr yn kyd berchid uch gwid gwenen
Gwr an kyd barchei oe barch amgen
Gwyr y buam y gyd am ged orten
Nyd ym gyd am vut am vetu gwen
Ny threuyd hebof aghof aghen
Agheu ririd wynn wedy arthen
Kyn kanwyf o dwfyn o dofyn awen
Awyt neud aflwyt neud aflawen

Neud aflawen wyf neud aflauar driſt
Neum rym cotes criſt creawdyr trugar
Neud amrygwyn ym neud amrygar
Neud amrygyr kyrt kyd ymarwar
Neud am dragon dwfyn dyfneiſy auar
Neud am dreic bennant bennaf galar
Neud gwaruet meuet mynwent uranar
Neud gweryd riryd rwyf uuelyar
Neud gordiuanw hoen hoetyl abar lledkynt
Neud gordiuynt hynt gwynt gwrth donnyar
Neud wy ae gouwy neud gordyar
Neud gordiwet gwr gwrt y uannyar
Gwr ny oet hygawt a oet hygar
Hygyrch y neuat kyn llat llachar
Gwr oet gyhaual dial dyar
Ar goreu a vu o veib gleiſſyar
Gwr oet ueirt aruoll kartgoll kertgar
Gwr oet vleit llyſſeit llyſſid y uar

Gwr

Digitized by Google

Gwr oet rut y lauyn o lif gwyar
Gwr oet ruthyr aruthyr ar y eſcar
Gwr athrigyad aer gwr athrugar
Gwr athriſt y ueirt oe vod yn war
Gwr am gwnaeth hiraeth hir yſgar ac ef
Yny del llu nef a llu daear
Gwr gweinnyad yg cad gwr gwanar yn yg
Gwr o dinodyng gwr bergig bar

Paraud oe adaf kyn noe adaw
Pareu poſt enweir peir pedrylaw
Pedryliw y lauyn y lat racdaw
Pedrylef kwynuan kyrt am danaw
Pedrydawc deifnyawc dyfneis y gwynaw
Kwynaf ym er moed hoed o honaw
Eil kwyn am tremlyn tremid yrdaw
Eil gwr gwrt gorten arthen eirthyaw
Eduynt edryuynt wrth edriuaw rot
A geueis oe vot o vut ganthaw
Eryr glyw glewaf neuaf na daw
Edlid a berid oe bericlaw
Ernywed arnafy o uod arnaw
Deyerin derwin dir eu kutyaw
Er pan yw tawel ryuel rwyuaw
Rwyuan tan taerwres trachwres trinnaw
Rym gwnaeth yn athriſt athreityaw pennant
Ae phennyadur wedy ſyrthyaw
Priodawr dinmawr prutuawr preityaw
Preityn oet y gwyn kyn noe gwytaw
Prydein am galwant om gwarandaw
Prydyt ny hepcyr yr breyer braw
Pryder am danuer prydaf itaw
Prydeis y rwyf treis cyn treul athaw
Athal eur vual a vu eityaw
Ethiw hael hebofy athwyf hepdaw
Nyd etiw om kof keiſſyaw uyg kyuet
Kyuoed oueret y uetylyaw
Y mywyd riryd wryd wognaw
Delw ym doeth anoeth ym doeth anaw
Delw yt oetwn vart y ueirt ganllaw
Canlles am rotes ruteur wallaw
Delw yd oreu duw y dewiſſaw
Dewiſſed y duw y dwyn attaw
Delw y doeth ataf alaf oe law
Delw yt oet wrthyfy yt wyf wrthaw

Wrth ar am carei caraf gymen gadw
Kerrynt aeſſawr bradw brad gyghallenn
Ruthyr aruthyr eirthyaw arthen vnbenn
Run venwyd riryd rut y onnen
Nyd oet dylaw dreic dragon woen
Nyd oet vleit amprut nyd oet ampren
Eurdwrn oet y lauyn yny loſſen
Eurglet kymynet kymynei benn
Eurdorchogyon dewr deyerin lenn
Edlid ym dilid yw eu dilen
Aervleityeid vleinyeid vleitieu kyuaruod
Erlynaſſant glod yr bod yn benn
Ergrynynt eu bar ſeirff ſaffar ſenn
Ergyr waewawr treis traus y gynhenn
Eryron trychyon trychwyd orfenn
Yr yuaſſamny uedw vet y drefwenn
Ym buchet gwledic gwladoet berchenn
Madawc mur kyhoet niueroet nenn
Meidryad cad cadyr dor car cor kyuyrbenn
Medreis uot uy rwyf ar uy rwychren
Mechdeyrn metgyrn metgwyn pennyadur
Medel gwyr gwaedvur oeſgur aſgen
Maws maſſarn cadarn callon yaen
Moes yſbwys yſbys echrys ochren
Mygedawc y hoedyl hoed ar orfen
Mygyr yd latei loegyr hyd lewdir trenn
Mynw traglew llew llawr mwynuawr meſprenn
Mur gwryd gwynnuyd gwenn eluyten
Nyd llawen uy mryd y mro gyngen
Ar llary llaw hyged gweled gwytlenn

Gwytlenn ae gortho gorthaw driftlawn wyr
Gwytlan ae gwerchyr gorchut gwythlawn
Gwytuet eu gwytua gwytuid eſtrawn
Gwytun am rotes butles botlawn
Gwytueirch eirch erchlyuyn erchliw krychrawn
Gwytuiled gyfred gratyuyged grawn
Ymuchet mur treis traws y gamawn
Creſhwyr fwyr faglawr fraethlawr frwythlawn
Can riryd rwyf cad kunyad creulawn
Callon oet agraff kedoet agrawn
O rotyon gwron gorun eigyawn mor
Madawc mur tewdor cor caſwallawn
Gogyman cluduan cludueirt wogawn

Cludeiſy

Cludeiſy alauoet llyſſoet lleiſſyawn
Gwedy pargoch grym parllym peirllawn
Kyrchwn hael dinmael dinmawr nyd awn
Duw damnaut eiryoes einyoes einyawn
Mawruab ytnyued mawrged gyflawn
Nym golut mawrvut mal riwallawn
Llyw llafnawr llew llawr llyſtynwallawn
Ririd nym gochel am gochawn oe breit
Wedy riryd uleit vlawt haearndawn
Toryf aergoryf argoed hoed hiraethlawn
Twryf taerdreul taerdan yn gwan gwynawn
Aer daer deruyſc daryf aryf aradryawn
Arth warth wrthodyad am nad am nawn
Tra vu vyg kyuet yg kyuoeth yawn
Nym llauarei y nep nam bei digawn
Nym ditolei y lary o lawer dawn
Nym goruc dewr wr deurut warthlawn
Ny bu warthlef kert kynverching werin
O benn talyeſſin bartrin beirtrig
Barteir om kyueir ny byt kyuig
Ym kyueteu breu brwydyr diedig
Handoet eu hachoet kyn eu hechig
Y merw derw duruet vuchet vethig
Or kedeyrn kedawl hawl hirdiuig
O gadell ener o gadelling
Or glan eſſillit gloew eſſillig
Or glyw glew dywal ny dal ny dig
O vonet koelig coelvut kertoryon
O arvon o uon o vaelgynig
Wedy cad woſut mawr mygyrvut mig
Wedy ced woſep neb nym deiring
Llew llawr llid enweir llydw beir bergig
Llwrw trylew llawr llew lluric deilig
Ym buchet arthen arthuar yn ig
Y mywyd riryd ruteur wellig
Rotynt rut a gwyrt rwyf kyrt kunig
Roted ardunyant ar dinodig

MARWNAD EINYAWN, M. MADAWC, M. ITON.

CYNDELW AE CANT.

KYWRYSSET brydein yſy bryder ynn
Y ſy brid i lawer
Armes gwr gwythlawn y ober
Argleidryad vleinyad uleit niuer
Aervur uar aerbeir bar bynnyer
Aruod uygyr a vagei haelder
Digones pen glyw pan glywer hyd urawd
Peir foſſawd fwyrnawd fer
Kymyrrws y hoedyl y hyder
Yg gorwyt glaſure rac glaſuer
Yn trymgleis yn treis yn trymder
Yn tromgad yn tramgwyt wener
Yg kyflaundal kyrt yg kyflaunder but
Ny bwyad diaber
Yny vyw ny vytei ouer
Yny varw y vart ae daduer
Teilwg ym talu a roter
Treth volawd traethawd nawd nawſber
Teruyſc yn racfyſc yn racter a wnaeth
Twryf tonn fraeth fraw aber
Yſgrud glud glewyd uyd valchder
Yſgryd gryd greidyawl hawl hydyruer
Yſgor gadw ny gedwis llyuyrder
Yſgwn walch yſgwyd deu han ner
Yſgawl gwyth gwaethaf nad anuer y hoetyl
Neud y hoed a gwyner
Kwyn kyrt kyuaenad na water
Kwytaw llary ar llau vart beuder
Kwyn kydneid keinyeid ae kymer
Cof colli a roti rif ſer
Gwaethyl edlid om bron pan brouer kyurein
Yr kyuran y doter
Gwaſgaud gwaud gwiſgoet diouer
Gwaſgarei gweiſcueirch mei muner
Gwaedlann vlaut amnaut amniuer
Gwaedlyry vyry varan elifer
Gwae ni ueirt uyned yn dyuynder daear
Gwaur trydar traus lewder
Gwarth wrthrynn gwaewrut gwynn gwarther
Gwas a las o leiſſyawn ener

Llary

Llary einnyaun llyu lluyrdaun lluru ner
Llew doethlyw dothyw y amſer
Amſer ym perchis parch dillut berchen
Aerbeir benn preitnenn prut
Rwyſc aches am rotes rwytvut
Rwyf cadeu yr cadw y deurut
Ny tholyes uy lles llyw rybut
Ny tholyaf a ganaf heb gut
Nym gwnaeth golut glyw golud am anaw
Nam gorthaw nam gwarthrut
Kertoryon kertaſſant rac dut
Ar llary uronn ar uryneich gyſtut
Kerteu dwfyn deifnyawc y ſy utut
Kwyn kynran kyfran kyfryngthut
Oet eityaw eu kert oet eitut eu kadw
Or kadyrwalch nwy dihut
Diurad hael oet haelach no nut
Diuraw dreic dragon dadanhut
Dyuryd uyt uytaf drwy gythrut
Am ben cun kenetyl varedut
Dyurydet y veirt varw achlut einyawn
Dor breiſclawn brwyſc lofrut
Llofrut glyw glewdor gor gadwyd
Lloegyr dachwet gyminet gymwyd
Neum hirdeul hirdreit na atwyd
Hael kedawl hoedyl ureuawl ureutwyd
Pan ym daw anaw o annwyd uyg cert
Uyg kyeuillt neud adwyd
Neud adwyf o nwyf nad ydwyd
Ruthyr aruthyr eryr dihywyd
Ruthyr kynwan kynan ab kynwyd
Ruthyr kynon vab kul uanawyd
Ruthyr torredwynt gwrt gordyfnwyd ar brein
Ar breitin y magwyd
Ef oe barth neud gwarth gwaredwyt
Gwaud volaud val y derllytwyd
Ef gunyad a gad ni gilwyd
Ef latei ef wanei wanwyd
Ef wnaeth a gwaedwaew gwaed abwyd y urein
O uryneich tra adwyd
Gwaew kynllew kynllat y annwyd
Gwaew kynulawt kynvleit kyn ulaen rwyd
Gwaew yſgwn eſgud ym plymnwyd
Gwaew gweinnyad gwenwyn y dyſgwyd
Gwaew gwanár gwawr aeruar aer uwyd
Gwaew gwaedrwyf gwawr dirglwyf dorglwyd
Gwaew yg koryf yn toryf yn tryſrwyd wryaf
Y orſſaf oet arſwyd
Gwaew trwy vlwg trwy vwg truy uortuyd
Gwaew y dreis yn eis yn yſgwyd
Gwaew einnyawn creulawn creulanw wyd o lid
A lithyei ganaw llywd
Llwyteſſid y uut y veirtyon llwybyr anant
Anaw prydytyon
Llwyr ym treit tremid goualon
Treulgawt hoen [1] hoetyl uyrr gyueillyon
Treulyws vyg grutyeu
Cofyon kyueiſſyeu
Kyueteu kyuoedyon
Un am clwyf ar cletyf rutyon
Un a vu a dyvu deon
Un catgaut cadulaut uleit galon
Un kadkun val cadki aeron
Un a vu haelaf o haelon kymry
Un kymreiſc y rotyon
Un mawr llary mawrllwrw kynreinon
Un mawrllew mawrllyw kertoryon
Un mawrwalch mawrualch mur dragon
Un mab mawr madawc ab idon
Un llofrut prydein pryderwn y gert
Pryderus y kanwn
Bleit blaeng r bar dyar dyrwn
Beirt ganllaw bart itaw oetwn
Ym pwyllad am braffgad bryffwn
Praff edlid yſid y ſaffwn
Dyfnaſſwn vreicſdawn o vreiſcrot einyawn
Da digawn a dygwn
Nyd oet nep a gynnhebykwn
A llew treis pan y treityaſſwn
Nyd oet llary mor llary lluadwn hynt
Handid kynt y kwynwn
Nyd oet drwc ar dreic valch gyſtlwn
Ad oet da y deduryd a wnn
Nyd oet nawd nebawd na bytwn
Yny bei am veirch mei meindwnn
Nyd oet ny gaffwn or a gaffei hael
Ydoet hael tra vu hwnn
Hunn oet digrif hael hun oet digraun gleu
Hwnn oet lew o leiſſyawn

[1] Treulgadw hoed.

Digitized by Google

Aerdaryf taryf teruyſc yg camawn
Aerdoryf toryf twryf goteith wrth gawn
Ar uyg grut am veirt uut valchdawn
Neud divwg[1] deigyr dillwg digllawn
Neud meu hoed am hoetyl anwogawn
Neud wyf gwyn gotedic digawn
Neur gyrcheis ar oeſtreis eſtrawn
Emys paſc pyſcawdliw eigyawn
Dihauarch gyuran[2] a duc y gadlan
Ar gaduarch cann krychrawn
Dinac dreic o dragon kreulawn
Dinas gawr garwlym y waewdawn
Diwethaf y canaf[3] can yawn
Diwetgof Diwetgoll einnyawn

[1] *Neu,* dwyng. Ll. D. D.
[2] *Neu* gynran. Ll. D. D.
[3] *Neu,* cadwaf. Ll. D. D.

ENGLYNYON A GANT KYNDELW,

Y EWEIN KYUEILYAWC.

GWIRAWD ywein draw dra digoll uynyt
Mor vynych y haruoll
O win kyuyrgein nyd kyuyrgoll
O vet o vuelin oll

Gwirawd am daerawd am daw gan rebut
Am rybuch oe wenllaw
Pennyadur cad ked wallaw
Penn cor penkert wyf itaw

Gwirawd a dygyr a digawn atan
Gwin o bann rann radlawn
Yn llys lles glyw llyw lleiſſyawn
Yn llaw llew cad kyrn llad llawn

Gwirawd ywein llary llawen yd rotir
Yny tir tu hafren
A threul hygar yw hagen
A thraw y daw a dygen

Gwirawd ywein llary llachar y deruyſc
Ar deruyn y eſgar
Balch y daw yn llaw lluchuar
Metw y thoryf met y thonnyar

Gwirawd an gwrthuyn gwrth ſyr a lleuad
Gan rwyf rad rut vyhyr
Am hiruryn hirvreiſc eryr
Am hauren hyuryd gwen gwyr

Ar llaw ywein hael hawl dilin gwrualch
Y mae gorvlwch eurin
Anrydet gwymp arwet gwin
Anrec briſdec breyenhin

Vt yſſym etiw ar geir
Nys arueit llew a dan lloer
Gwaew crwm yn dyt trwm trwy fwyr
Gwan fyſc yn eurwryſc yn aer

DADOLWCH RHYS FAB RUFFUDD,

CYNDELW AI CANT.

ASSWYNAF nawdd duw diamheu dy ddawn
Ath ddoniawg wyf finneu
Ar dy wyr eryr aereu
Ar dy wlad wledig deheu

Aſſwynaf

Aſſwynaf archaf arch vawr y beryf
A beris nef a llawr
Nawdd rac dy var car cerddawr
Ar dy byrth ar dy borthawr

Aſſwynaf archaf eirchiad ym gelwir
Nawdd cywir cyngwaſtad
Ar dy ddryſeu aur drwſiad
Ar dy ddryſawr gwawr gwenwlad

Aſſwynaf awch nawdd na chelwch awch porth
Can perthyn attregwch
Goſtegwyr llys goſtegwch
Goſteg beirdd bardd a glywch

Aſſwynaf nawd hawd haelon deheubarth
Diheuborth cerddorion
Ath dwrf oth darianogion
Ath dorf ath deyrnfeibion

Aſſwynaf nawd hawd haeloned worſaf
Nith orſeif teyrnedd
Ar dy dorf corf cywryſedd
Ar dy deulu teilwng medd

Meddgwyn eu gwirawd meddgyrn au gw
Au gwarcheidw yn eurdyrn
A gloyw y fed yn edyrn
A glyw dewr a glew deyrn

Teyrnweilch prydein prydaf awch prifgerdd
Awch prifglod a ddygaf
Awch bardd awch beirniad fyddaf
Awch porth perthyn yw attaf

Atteb a ganaf a ganwyf arglwydd
Erglyw fi can dothwyf
Lleiſiawn llyw llew glyw glewrwyf
Llaeſa dy far dy fardd wyf

Wyf cerddawr ym rhwyf rhwyſg morgymmlawdd gwyrdd
Rhwyſg ffyrdd cyrdd cerdd wahawdd
Aſwyn aſerw herw hirflawdd
Aſwynaf ar udd naf nawdd

Am rhoddwy rhwyf nef rhwyſg awdurdawd cerdd
Nim gwnel cardd o nebawd
I foli mab duw dibechawd
Dibechddoeth cyfoeth cyfundawd
Eil digabl parabl parawd per awen
Parhaus hyd frawd
Ar lles llawr llyw llafnawr llwybrawd
Arllwybr iawn or ddawn ym daerawd

Delu ym bo er bodd y drindaud trugared
Tros waredd tros wawd
I adrawdd aerflawdd eurflawd
Ei yſgwyd mal yſgwyd rhwyd rhahawd
Mur mawrgor treithitior traethawd
Traeth om bronn tra thonn tra thyuaud
Mur mawrdir mawrdorf amgyfrawd
Mur mawrdud uch meddud meddwawd
Mur mawrdarf mawrdwrf gorwyddawd
Mur maurdreis maurdraus gynnefaud
Ith gyfeir un cwbleir cablawd
Nis cynneil cennyf dy folawd
Molaf wr clydwr cludawd
I eirchion i eirchiaid ar blanhawd
I eryr eirioes moes medrawd
Ni welaf ni welir cydfrawd
Gweleis i udd nim gwarthrudd gwrthrawd
Gwrthfruydr cruydr creulaun dybyddawd
Gweleis i wledig dig diofnawd
Ofn i ofn i efnys giwdawd
Gweleis i gleis a threis a thrallawd
Gleddyfal hywal hwyrnawd
Gweleis i glod a rhod a rhawd
O beleidr a rheeidr rhudd o gnawd
Gweleis i hael o hil anarawd
Ai gweles gwelei ryfeddawd
Mal cadarn yn cadw ei briawd
Mal cadwr cadwei a ddywawd
Cedwis cyngaws maws maieſtawd
Deheu duw o nef ai gwarawd
Gwr gwrthaw gwrthrych ys defawd
Gwrth uchyr gwrthrychieid ys gnawd
Gwrth eurdro eurdrull gno gnythawd
Gwrth eurdal bual bugunawd
Buelin oreurin wirawd
Buarth llad llonydd o fragawd

Digitized by Google

Buches cyrdd cerddorion wasgawd
Buchedd glyw gloew ystryw aeltrawd
Burthiad cad cyrchiad cyrchnawd
Bud beirddion barddeir om tafawd
Briwgoch brig ongyr brythawd
Breithgad gwyr brydeu llyr lloegr diffrawd
Bri brython breint saeson sangawd
Bre brondor bron ddewrdor ddurawd
Bryd gryd grynn granwyn greid worgrawd
Brisg risg reu rieu rad barawd
Brwysg rwysg rann gyman gymmendawd
Brwydr eurgrwydr eurgreir bedyssawd
Breisg rebydd yn rhydd yn rhuyddnaud
Y gwna rhys rhieddawg odlawd
Braw Bryneich branar eu beddrawd
Bro Brengyl brangoel yspyddawd
Bolch ei lafn o lafur ffosawd
Bwlch ei gledd balch ei gleddyfawd

Cleddyfrudd gwrfudd gwr a ddeffry
Clod gwrawl rod rodawg hy
Gwr cyrchiad cyrchwn ei fawrdy
Mawrdal cerdd nid cardd y felly
Gwr gwaedrwyf gwlad un rwyf un rhy
Gwr gwaedlan nid gwr gwan gweccry
Gwr golud gwaedenud gwaedeny
Calanedd celenig a ddvry
Gwr creulawn creulan ai cyffry
Cyffro cad cadellig wely
Gwr a wyr yn nydd ffwyr na ffy
Gwr a wnn i a hwnn yw hynny
Gwr yn twrf yn torf arhyly
Gwr yn tarf yn terfysg wedy
Gwr yngryd gwyr gwrhyd gwr hy
Gwr greidiawl fal greid fab ery
Treis dreon trinheion nwy try
Traws trydar trydydd hafarnlly
Greddf eigiawn ni grawn ni gryny
Gormodd a'af rodu elysry
Grym erddrym aerddreig ai dyly
Glyw fyged glew fugeil cymry

Cymry diffreidiad
Cymmrwyn i gywlad
Cymmwy cad cas wenwyn

Cyrdd waddawl cerdd ganmawl ganmwyn
Ced gyfred gyfrieu gadwyn
Cadeir cor cadeu dor dirrwyn
Car cerddeu cerddorion worllwyn
Gwrllyw glyw glewdraws maws meddgwyn
Gwr llwrw llu lloegrwys dygyflwyn
Gwr gwrddfan am adfan addfwyn
Gwrddfan gawr gwrddfar wawr wenwyn
Ef goreu fal gwr yn addwyn
Yn seint cler cleddyfal ar drwyn
Llathrei lafn uch afn uch afwyn
A llif creu a lliw ffreu ar ffrwyn
Lladdei dreig ar dragon drylwyn
Tryliw goch trylew droch drachwyn
Am eurfrwydr am eurgrwydr eurgwyn
Am eur fro am eurfron terwyn
Torf anwar trydar trydolwyn
Twrf taerfeith goddeith gwaeanhwyn
Teulu a thewlu a thewlwyn waewawr
A gwyr mawr ymaflwyn
Ffyrf derfysg ffysg hyddysg hyddwyn
Ffwyr ffysgiad fal ffleimiad fflamddwyn
Ffrwyth welling welifaeth ffraeth ffrawdwyn
Ffrawdd wallaw anaw anifwyn
Llwrw milfeirdd milfeirch dygyflwyn
Llwybr moliant meddiant medd ancwyn
Llyw cemeis oth goddeis ith gwyn
Llew cammawn cymmer y difwyn
Llawfrydedd am dwg om dwyn i wrthyt
Lloegr erfid brawlid brwyn
Brwydr asgen brwysg nen breisg addef
Brein borthiad achryfiad achref
Bradw ysgwyd bryd ysgein wrthlef
Brydeu tan treulwan trin oddef
Ys arglwydd ys arwydd ys ef
Ys cad ffyrdd ys car cyrdd cyflef
Gwledig deg cantorf a deg cantref rhif
Ar hugeint cyfaddef
Budd barawd baran gwynt hydref
Bugail byd biw gymryd gymref

Corf

Digitized by Google

Corf ceindorf can dothwyf i adref
Ith edryd ith adrawdd is nef
Par eurglawr erglyw fy marddlef
Peir prydein profwn ein tangnef
Tangnefedd am naud amniferch rhif
Rhiallu diheiddwch
Nid achar llachar llafarwch
Nid achles afles arafwch
Nid achludd eurgudd argelwch
Argel cardd cerddorion wolwch
Dor yſgor yſgwyddau amdrwch
Doeth a drud am dud am degwch
Tarf aergawdd aergwl gadarnwch
Torf eurgorf eurgwyn gyfeddwch
Cyfeddach forach fireinwch
Cyfeddwalch cyfeddweilch elwch
Elyf dreig dragon digrifwch
Alaf lyw luoedd amgelwch
Amgeledd brython brythwch
Teyrnon teyrnas ynialwch
Teulu rys teilwng gwrys gwryſiwch
Gwrys arloes eirioes eiriolwch
Chwi gennyf gynnifiaid ſefwch
Mi gynddelw a gynnelw gennwch
Beirdd wogawn bardd urddawn urddwch
Urddawl cerdd can edifarwch
Angudd budd beirniaid gyfradwch
Ongyr urdd angerdd fatholwch
Angerddawl greddfawl greddfunhwch dywal
Am dywed lonyddwch
Can doddwyf a digeryddwch
Na ddaly far caſnar cas heddwch
Nam gurthfraud om guaud om guaruch
Nam gwrthryn granwyn greid wolwch
Nam gwrthod eirif drafod arfdrwch
Ni wrthyd mab duw ddadolwch
Dadolwch llachar llachéu
Gyfarpar yn aerfar yn arfeu
Llydw yſgor yſgwyd byddineu
Llid yſgwn aſgwn yſgoreu
I gymryd ein cyd cyn bareu
I gymmod an dyfod ein dau
Dy foli filwr hyd angeu
Dy folawd ys canwawd ys teu
Dy fardd da dothwyf ith oddeu
Dy far gwrdd gorddyfn ei faddeu
Ti hebaf nid hebu oedd teu
Mi hebot ni hebaf finneu
Hir ith ardrethir ar dretheu
O bell hil cadell cell cerddeu
Hil coeling perging pennaetheu
Hydr am ddadl cynnadl cennadeu
Hil rhodri gweſti gwyſtlfereu
Gwaſtad gryd gwyſtlon byd boed teu
Hil gruffudd rwyf rwyddfudd radeu
Rhwyſg rhynnawdd morgymmlawdd mawrgleu
Hil maelgwn milcant addodeu
Hil tewdwr diweddwr deheu
Brwydr orchwydd ni orchudd tlyſſeu
Nag ariant nag eur yn adneu
Brwyſg rwyſg rwydd brolwydd bro Seith beu dyfed
Breiſg am ged am gadeu
Preidd preiddwyr preiddwalch gyfreieu
Priodawr prydein prein preiddieu
Preſen wr pryſwr pres oleu
Preſwyliawg farchawg feirch gwynnieu
Gwynfydig wr frydig frydeu
Gwynfyd cyrdd cennyd ceinfyrdd cyfeddeu
Gwynfyd gwyr gwrawl ddefodeu
Gwynfyd beirdd beirniad wyf inneu
Gwr glewyd yn ergryd eurgreu
Gwr gwledig ar wladoedd nid geu
Gwrddfaran cyfran cyfreidieu
Gwrdd fanniar gwrddfar gwenddoleu
Gwr a ddengys llad a llafneu rhuddion
Llew dragon llyw dreigieu
Dreig ehofn ehang ei derfyn
Dragon rwyf rwyddwalch gyngelyn
Dragonfardd dragon falch fyddyn
Dragonawl dra ganwyf ei odyn
Canaf wawd ir priawd ai pryn
Prif arglwydd brolwydd bronheilyn
Breiſg anlloedd beirdd borthloedd berthyn
Brwyſg brydeu brwydr dechreu dechryn
Brad bryneich branes ai canlyn
Braw dachwedd gyminedd gynmyn

Gwrys

Digitized by Google

Gwrys efnys dechrys dechryn
Ei ongyr ei angerdd nid etfyn
Gnaud uch cnaud cnudoedd ar gylchyn
Ar llwybr llawr neud llawer blwyddyn
Llew llyfoedd llyfeidd ei derfyn
Llys eorth llu adorth llywelyn
Gwyd wofudd llofrudd lloegr ddilyn
Gwir wofgo wofgordd diergryn
Gwyrdd wafgar o wifgoedd ceinmyn
Gwrdd wofod gwr gorfod gorfyn
Gwedy myddw a medd gorewyn
Am hirwledd am hirwlad i hynn
Amgedawl am gadeu dybyn
Am gyrdd wawr am gyrn mawr melyn
Gorpo hael haelonaeth wobryn
Hawl wodrudd hil mawrfudd Merfyn
Gwawr gwendorf gwendud oi gylchyn
Gwenwlad nef gair addef gwir yn

Arddwyreaf i ddreig ffwyr ffeleig ffer
Arddwy cedernyd fenwyd funer
Ardeml changdorf am changder
Am en dal bual buarth hydrfer
Yr gerdd fy ngherdd ynghyflawnder
Ei gyflawn foli ri rhwyddirper
Yn urddiant foliant fal yt glywer
Yn awen barawd awdl burwawd ber
Yn annwfn yn nwfn yn nyfnder—yt farn
Nid beirdd ai dadfarn bardd ai dadfer
Yn tarf yn terfyfg yn ffyfg ffyrfder
Yn twrf yn torfoedd hudoedd hyder
Ynghyfragor glyw am eu glewder
Ynghyfragod clod y clyw llawer
Ynanghyflwyth gwyth gweith nanhyfer
Yn anghyfle llwfr llafur ofer
Ynghemeis yn treis yn traws ober peunyd
Oedd neuyd neuit y rudver
Penoeth oedd o penaf gwedy pynier cad
Gan llary llaw rodiad llat a llwyrder
Kenyd yw ganthau heilyau haelder
Hil gruffud hael ud haul diaber
Kardwahan catwan catwalch nifer
Cerdd weddawl cedawl cadell ener
Carn fleidd fleiniad cad neirthiad ner
Cadr ydd ymddengys rhys yn rhafter
Rhagtwll ei gylchwy pan amgylcher brwydr
Nid bradawg arglwyd yn yt glywer
Cynnifyw cynnif nid diofer
Cynnifiad cynneddf Alexander
Teyrneidd gwyr theidd rhag gwynn gwarther
Teyrnfro a geidw o gadarnder
Teyrnfron heilyn haelon dadfer
Teyrnwalch prydwalch wedy pryder
Teyrnged cymry ef ai cymmer
Pan gylchynnwys gwr gwrd yn nhrymder
Ni bu a gwalltan i gwrt gwallter
Oedd ffyfgiad ffleimiad ffiam gan ucher
Yn feithfed awyr yn feithwyr fer
Pan aeth farff cadlan feint clodfan cler
Cleddyfeu cochion cochyn onger
Yfgor amddifyn pan ymddiffer gwlad
Nad ef gwledig a orfafer
Pan amwg teyrn teifi aber
Nid abar y gwnaeth nid faeth falwder
Yn rhan orffwys yt gynhwyfer
Yg kynnuys rhydid glendid gloeuder
Yngoleuad rhad rhy ddamuner
Yng ngoleu freifg fre yn lle lleufer
Yn ngolefeint feint ydd affwyner
Yng ngoleu addef nef yt nodder

D. S. *Mae bon yn dri chanu yn y* Ll. Coch: "Affwynaf ar udd naf nawdd," *yn diweddu y gyntaf*;" Gwenwlad nef gair addef gwir yn," *yn diweddu yr ail.*

MARWNAD

Digitized by Google

MARWNAD ITHEL AP CADIFOR WYDDEL,

CYNDDELW AI CANT.

MAB cadifor kat wormeil
Maurglot adas mygrwas mael
Yſgwn bryffwn braff diwyl
Yſgwyt llathreit hyneit hael
Hael anuar guenuynuar guyn
Huyluleid [1] vleiniad ygkatlan
Perchennauc parchus luman
Peir glyv periglus unben
Unben daun amgen ni div
Unbenn balch bulch yn hediv
Rudei pan llatei rac lleu
Rud onnen oe lovlen lau

[1] Yſgwn, Ll. D. D.

Llau hylat ar llafyn hylurch
Llunyei glot lleu [2] dihavarch
Mynu tonn tremit y dygyrch
Maengann wedy meingan veirch
Marchauc llauir lleith unbenn
Maurgof argychuedyl yu yn [3]
Kyt ragor a duc ragon
Catvab gruffud am rudlan
Yn rudlan rug deu niver
Pan gyfreing gwayaur a guyr
Lladaud a hi llith adar
Llavyngreu keneu kedivor
Mab cadifor, &c.

[2] Mynneu glod glew. Ll. D. D.
[3] Ae glod ar gychwetyl gychwyn. Ll.D.D.

MARWNAD IORWERTH GOCH AP MAREDUDD,

CYNDELW AI CANT.

IORWERTH aer gannerth eur ganhorthuy kyrd
Nyt kerdaur nyu moluy
Nyt cablaut ys molaut muy
Moli hael mal y haeduy
Haeduys deifnauc ri devnyd vymbardaur
Lluru llavnaur llaur llauryd
Llary llit aerleu lleu lluyd
Lleiſſyaun llas y hynevyd
Hynevyd argluyd ar eurglaur powys
Porthes glwys gloes waewaur
Glyw lovrud geleurud gaur
Glewdrut golut geloraur
Bu gelyn bryneich branes gyvuyrein
Bard goelvein beird gyvles
Bleidgruydyr bruydyr brydeu aches
Bryt yn arvot a dodes

Ny dodes vygkerd ygkyvreith eryoet
Dreic argoet hoet hydyrveith
Hirwaur toryf coryf kyvarweith
Hirvalch gwalch gwae ui oe leith
Lleithicluyth hyduyth hut waſgar o gat
Brwyſc luchiat breiſc lachar
Ef oed leu oed lyw trydar
Ef oed lary o lin gaſnar
Kaſwallaun eiſſyor eiſſeu y dyvot
Balch arvot bwlch arveu
O beleidyr reeidyr rudgreu
O beleidryat kat kigleu
Kigleu beleidyr briu brith o gyvergyr
O gwaet gwyr y ar wlith
A gwyach hylef hylith
A guydva bleid yn y blith
O blith guyrd a chyrd a chein amſer guin
A guiraut wrth leuuer

Berth

Digitized by Google

Berth yt borthynt amniver
Am iorwerth amnwych nerth nêr
Aervlaud kyvadraud kyvadref kerdeu
Cledyr cadeu kat wodef
Ny tholyes bud beird achref
Ny tholyir guaut guedi ef
Ef oed gatvarchauc get verchyr am cluyf
Cledyvrud nyt etkyr
Gueilchlyu glyu gleudraus eryr
Gualchlann gannerth gualchnerth guyr
Gur ygaur dyraur deryu ygkreulan
Hael am rann am ruythvyu
Bu truy lewyt voes gloes glyu
Nyt o lyvyrder y deryu
Kan deryu dor glyu glot diogan hael
Kann bu guael an guahan
Ny chel vygkerd vygkuyvnan
Ny chud vyggrud vyggridvan
Gridvan darogan drycyruerth am cluyf
Clotvan ruyf ruydget nerth
Aerualch balch bulch y darmerth
Aryf taryf toryf agor [1] yoruerth
Iorwerth aer gannerth, &c.

[1] Aerdoryf. Ll. D. D.

CYLCH LLYWELYN SEF BRWYDREU LLYWELYN AB IORVERTH,

CYNDDELW AI CANT.

CRIST celi poet mi om meithveint ſynuyr
Ae ſynnyuy kyn heneint
Criſt kreaudyr llyuyaudyr lluru ſeint
Cret krevyd celvyd kyureint

Nyt kywreint y neb kywryſſed am ruyt
Yn ryvyc guythloned
Tut glyu tir mynyu neus med
Tir torvoed tervyn guyned

Guyned yn ryſſed yn ryſſwryaeth gluy
A glywant men yd aeth
Mal toryf nyw tervyſc alaeth
Mal tonn treis trytlon tros traeth

Traethaf canmolaf kan mil gwyr yſgun
Haud eſgyn eu heryr
Calchdoet ſeith rivet ſyr
Cylch vy ruyf yn y rechtyr

Rhechdyr croeſoſwallt cryſſyaſſant onn dreic
Amyl dragon pedrydant
Guyr gortho bro bryn a phant
Guir cymry cymhellaſant

Pebellyuys rywr rywodic lluoedd
Llywelyn weithvydic
Ym bro loegruys diffuys dig
Ym bryn gwyth yn amwythic

Amwythic wledic wlat om hydyr y breint
Am ud breiſc ny chyhydyr
Uch uch y dydd herwydd hydr
Yſſic dyd oſuyd oeſwydyr

Godreis a ladaud o lu trycheit lloegyr
Llywelyn arhonneit
Ae bobloed cyhoed kytneit
Ae byll ae bebyll ny beit

2. Pebyll llywelyn llew cat a welet
Yn oleu arthanat
Yn llutwau llidum yn rat
Yn llu gorſeddu gorwlat

3. Pebyllywys ſy llyw yn llu hyvryt praff
Ar pryffwn o wyndyt
Gorthoei drei draws a hyt
Gorthir y gelwir gerwryt

4. Pebyllywy

Digitized by Google

4. Pebyllywys vy rwyf yn uyt gurd gynnygyn
Gwyr gynnif ym plymnuyt
Yggwendut glut yt glywyt
Yngwenweun bevyr bell o gluyt

5. Pebyllywys teyrn teu arnat y henu
Ef henyu o gancat
Llyw gwyned gwynvydic wlat
Llwyth llewdir yſtwyth yſtrad

6. Yn yſtrat meuruc anyſtywell lu
Y am lyw bro hiriell
Ni ſavei racdun ruych pell
Nac aer na chaer na chaſtell

Petuar caſtell poeth peith ryuyc yſtuyth
Y am yſtrat meuryc
Lluyt uſuyd nyt plyd nyt plyc
Clot gyhoed caeroed cerryg

Kerrynt a dugam ny dygerd ereill
Ar alltmor ae agerd
Pebyllva peir cyva cerd
7. Pennal dir engir angerd

Engiryawl rubeth am rybyd angerd
Ar gerd gerd geiryonnyd
Dybuant dybydant vyd
8. Dy walwern drywern drevyd

Tremynuys ryſſur roſſed diabret
Am diebryt gwyned
Lloegyr gylchwyn ae mynn ae med
Llywelyn llyw teyrned

Teyrndut leiſſawn accalaſſuy dir
Y deyrn deganwy
Kam yr Kymro nyu hoffuy
Kynnif katwallawn nyt muy

9 Pebyllywys ſyllyw yn llyſſyn drevat
Am drevret wenwynwyn
Claur powys peues unbyn
Canmil canmoles duv hyn

Pebyll llywelyn pawb etwa ae gwyl
Val y gwelſawch chuy yma
Ygkaer ygkarrec hôva
Ygkaer vyrdin vyrdyoed bla

Pla oed ar gyhoed ar gytcam cynnygyn
Eu cynnif rywnaetham
Arthur gynt ffuyr luchynt fflam
Ae keiffei val y kawſſam

Kawſſam ar bowys beues goeth geſtyll
Eu goſtung oed annoeth
12. Tri tryuan kynan kyvoeth
13. Pedwar enwauc peithyauc poeth

Peth ae dylyet gan dylyn breint
Bro beli ae medu
Kavas kyn lleas kan-llu
Keiſſyet pen tytwet pob tu

Tued a thired a thi neut haval
Neut hyvaul dy weſti
Eang yw yt rydit ri
Ehovyn golovyn geli

CYNDELW I WENWYNWYN.

YSYM argluyd gurd gordivung y var
Gorduy neb nyu hyſtung
Glyu diwreid gurdvleid gorvlung
Glew dyual ny dal ny dung

Yſſit ym argluyd aergluyf ner nerthvaur
Aerlleu llaur llauch niver
Ny oleith lleith yr llyvyrder
Ny odef kam nyu kymmer

Yſſit ym argluyd eurgledyfrud gaur
Breiſc lavnaur bruyſc lovrud
Ny daul wrth ae maul maurvud
Ny graun golut ny golud

Yſſit ym argluyd argledyr anau beird
Am bardeir yn eidyau
Am karyat kadarn arnau
Am kerd am kynhelu o honau

Digitized by Google

Yſſit ym argluyd argledyr cat a tharyf
A thervyn ar gyulad
Klotvaur llaur llau angkaeat
Korf torf tervyſc oe aghat
Yſſit ym uledic ulad ymdiffyn llary
Llauer dyn ae govyn

Gualchlan [1] woſparth warth wrthryn
Gwalpar [2] gwanar gwenwynwyn

[1] Gwaedlan. Ll. D. D.
[2] Gwychuar. Ll. D. D.

ENGLYNYON MOLYANT Y WENWYNWYN, *CYNDELW AE CANT.*

DETHOLEIS o les o leiſſyawn uy rwyf
Yn rwytualch am y dawn
Yn hawl wrt ortyſyn camawn
Yn hael digraff yn digrawn

Detholeis uy rwyf yn rwyſc aerllew toryf
Yn teruyſc a thrylew
Yn anreith odeith odew
Yn wrt ortrud yn lud lew

Detholeis uy rwyf yn rwyt rad waſgar
Yn llachar yn lluchyad
Yn llary llawr yn llaw rotyad
Yn llew glew glyw difreidyad

Detholeis uy rwyf yn rwyd gelynyon
Gal ynal ym plymnwyd
Yn wawr glyw glew diarſwyd
Yn walch balch bolch y yſgwyd

Detholeis uy rwyf yn rwyt am olud
Rwyt wan rut yn rodwyt
Yn rotawc vriw vreiſc arwyt
Yn argledyr ym yn arglwyt

Detholeis uy rwyf yn rad wellig mawr
Llwythuawr llawr llaw derchwyn
Yn eurllyw glyw glew degyn
Yn eryr gwyr gwenwynwyn

Detholeis rwyf llu lluryglas deyrn
Llugyrn gyrn gyuadas
Yn doethgar kertgar cartgas
Yn dor cor coelig dinas

Dinas teyrnas teyrnweis ohen
Teyrnwalch din Emreis
Bu da dethol a geueis
Bu doeth mal y detholeis. Detholeis, &c.

ENGLYNION A GANT CYNDELW I WENWYNWYN.

GWENWYNWYN erchuyn eirchyeit yr molyant
Mur milcant maelgun greit
Haul waul waſtat reinyat reit
Hael wael waret gat gytneit

Kytneit kynnivyeit kynniviat argluyd
Didramguyd o dromgat
Cas draus drablaud caud kywlat
Cadeu dór car cor kyrchyat

Kyrcheis eryr treis tres oheb heb gud
Kat woſſud ket woſſeb
Ar wr ar wir y wyneb
Ar wyr waur wrach no neb

Gwrhyt diogel diogan fyſgyat
Yn fyſgyau biu garthan
Aerva vawr aerwawr eurwan
Eurwalch balch bolch y daryan

Taryannauc enwauc enweir anghynnuys
Aergoeduys bowys beir
A dyrr ongyr angerd weir
Ac ny dyrr y deyrneir

Teyrned orduy ordyvnyat gorllin
Yn gorlluyn duy gawat
Ynghyvaryf taryf toryf amnat
Ynghyvarvot kyvnot kat

Katuyn

Digitized by Google

Katuyn kyvreieu kyvruyd yn rodi
Ket weſti waſtadruyd
Gryt worllwyn a greit worllwyd
Glyw argledyr a gleu argluyd
Argluyd teithyauc tuythvaur yn arveu
Yn arvruydyr bydinaur
Argae toryf rhac twryf aeſſawr
Argleitryat vleinyat vleid gaur
Gaur beird [1] huyſgun huyſgein a vyd
Am vedul mab owein
Gaur valch rac preidualch prydein
Gaur vaur am breidyaur am brein
reid waſgar anwar anwas y gelwir
Enwir hir hydyr y gas
Enwauc dreic dragon wanas
Glyu dinac a gleu dinas

[1] Gawrveirt, *neu* gawrveit. Ll. D. D.

Dinas teyrnas teyrn orun toryf
Twryf aches anodun
Ruyf dragon rodyon reidun
Reidrud rodyat ruydrat run
Run gyggredyf gynnedyf gynnevaut oreu
Rud bareu rod baraut
A dal eur mal yr molaut
Ac ni beirch peiſcveirch paſcnaut
Gnaut gredyf ae yſguyt ac [1] yſgun teruyn
Ym prafduyn ym pryffun
Llit odrud llud llu gyngrun
Lluoed ortheu lleu llavyndun
Y lavyn ynghreulif ygkreulyn guyar
Ygkreulaun ymwrthryn
Gwychyr y gwylch gweilch amdifyn
Gwalch gwenwynvalch gwenwynwyn

[1] *Neu*, ar yſguyd ar. Ll. D.

CAN TYSSILYAW,

GYNDELW AI CANT.

DUW dinac dinas tangneved
Duu dy naud nam caud ym camued
Duu doeth i deithi teyrned
Teyrnes uerin[1] uas nirioned
Duu am[2] dug im dogn[3] anryded
Yw wenulat yw rat[4] yw ried
Yn eluch yn heduch yn hed
Yn hodyat[5] yn haud varannhed
Ac eilrod[6] eilrot gyhyded
Areildec[7] eildec dryganed
A ganuyf ym ruyf om racued

[1] Teyrnas wen. Ll. E. D.
[2] An. Ll. E. D.
[3] In. Ll. E. D.
[4] Wlad. Ll. E. D.
[5] Hoddiawg. Ll. E. D.
[6] Neu, eilvod
[7] Ac eil rheg. Ll. E. D.

Ragor nam rat ram ragyrwed[8]
Tyſſilyaw teruyn gyuryſſed
Parth am naud a draud a dryſſed[9]
Peris nêr o'r niver nadred
Praff uiber uibyat amryſſed
Mab gardun ardunic naured[10]
Mabolyaeth arvolyaeth wared
Mab Brochuael bron Hael haul orned
Gorpu nef yn eivyonyd duded[11]
Mat gyrchaud garchar allduded
Kyrch cyvlaun cyvle divroed

[8] Rhagor fan rhag rhan rhagyrwedd. Ll. E. D.
[9] Adrawdd adryſſedd. Ll. E. D.
[10] Mab gardyn arddunig fawredd. Ll. E. D.
[11] Dudwedd. Ll. E. D.

Digitized by Google

Mat gymerth arnau prau pruded
Prif obruy obryn trugared
Mat ganet o genetyl voned
Mauruledic maurulat tyllued
Mat goreu madeu marthoed
Ac yr duu diovryt guraged
Gureic enuauc anuar y throſſed
Ae treidyuys bu truy enuired
Llanvechan vychot y berthed
Llan[1] ymron y challed
Dynyaul[2] bobyl ny borthant iauned
Iaun i duu divanu eu reued[3]
Ar eu bryt ae bratauc vuched
Ae gueryt ac ef ae gommed
Cedawl ud cadell etived
Cadeir cor yn cadu haeloned
Ceduis dreic dragon gynnadled
Kaſſau caru creuloned
Karet baub ceraduy diued
Kerennyd cyn ceryd cared
Keritor vy ngherd ygkynted
Yn yt gar guyr guaner guinwled
Caraf y lan ar llen dan gadred[4]
Ger y mae gwydvarch uch guyned
Guitvile gluyde gleu deachued[5]
Guyd vynuent guydva brenhined[6]
Beird neuet niverauc orſed
Vreiſc adorth ehorth ehovned
Breiniauc loc leudir cyvanned
Meivod wenn nyt meuvyr[7] ae med

II.

NYS med treis nys treid yſgereint
Nys daeret trevret y triſeint
Mwy yndi guetti gueſteivycint y balchnaud
Noc amrawt amraint
Ae balchlann rug y balchneint
Ae balchvur ae balchuyr teſteint[1]
Ae balchluys egluys eglureint[2]
Ae balchrad ae balchrot trameint
Ae balchwawr yn awr yn deueint
Ae balchgor heb achor echureint
Ae balch offeiryat ae hoffeiryeint
A pharaud[3] offeren hoffeint
Balch y bagyl baguy eur y hemyeint
Balch y lloc rac y llifeiryeint
Anhebic ir bleit a blyc heint[4].
Affleu ffreu a phryvet llyffeint
A than poeth porthoed digofyeint[5]
Uffern carn[6] ffurf y henneint
Kyn arnaf erniued uytheint
Uyth p'r wythprif cymmeint[7]
Kyn ergryt penyt poenofaint
Porthuyr duu poet huynt vygkereint
Pan vo paub pan vuyf heb heneint
Yn oed deur dengmluyd ar hugeint
Pan dau[8] braut rac bron uchelſeint
Am roduy creaudyr kyrreiveint
Kyn minneu kyn y buyf gyureint
Kyndelu uyf kynheluaf[9] o vreint
Kerd neuyd ym rebyd rygeint
Kein awen gan auel bylgeint

III.

Pylgeineu radeu am rodir
Rod ruydgall ruyd gatyr yt geuir[1]
Cann dreic prydein a brydir
O bryder berthvalch yt berchir

---

1 Llam. Ll. E. D.
2 Daiarawl. Ll. E. D.
3 Rheufedd. Ll. E. D.
4 Caraf y llan ar llen gangadredd. Ll. E. D.
5 Gwiddfidle glywdde glew ddeachwedd. Ll. E. D.
6 Brenhed. Ll. E. D.
7 Meiwyr Ll. E. D.

1 Ai balchwyr ai balchwir teſſaint. Ll. E. D.
2 Eglurfraint. Ll. E. D.
3 Ai pharawd. Ll. E. D.
4 Blyghaint. Ll. E. D.
5 A than poen porthloed digofaint. Ll. E. D.
6 Wern. Ll. E. D.
7 Wyth brif wyth brifwyd cymmain. Ll. E. D.
8 Pan ddel. Ll. E. D.
9 Cynhelwyf. Ll. E. D.
1 Genir. Ll. E. D.

Digitized by Google

Berth y mae meivod ae rhandir[1]
Berth eluyd rac elved enuir[2]
Berth y lloc urth lleu[3] babir
Berth y chlas ae chyrn glas gloyuhir
Berth radeu rieu rygredir
Ae creduy creduch na thuyllir
Tranc ar duu traethaf na ellir
Traut ar dyn ae tremyn truy dir
Truy dir[4] periglus pellus pell dygir
Pall arnau puyllaf y dognir
Preffuylgoll truydoll egir
Preffent vradu vradauc y geluir
Pobyl byd yn an guyd yn geluir[5]
Paub o honam yn cam[6] yn coſpir
A unel iaun ratlaun ry molir
A vyd ryd y dyd yt vernir
A fo gwyl goleu yd nodir[7]
Goluc duw arnau a dodir
A vo guan urth uan urth iaunuir
Yn lluru puyll pell yt adrodir
A vo llary llauen rygyrchir
Ac a vo llachar ry llochir
A vo guar guell yt nodeir
Nac a vo anuar ac enuir

IV.

Enuir dyn a el yth erbyn
Enuauc vyd vegys y hervyn
Enu dreic dragon amdeffyn
Anuar var vedgyrn eiſſydyn
Tiſſiliau teyrned gylchuyn
Treis uenuyn teruyn toryf erchuyn
Pan aeth gur gormes uuelyn
Gweith goguy guythyat ymoſtryn,
Pan gyrchuyt ymlynuyt ruyt ryn
Yn pluyf plyvineſt ymorthryn[2]
Yn reidun orun oreſgyn
Yndyd reit arodauc yggryn

[1] Hamdir. Ll. E. D.
[2] Berth elfydd elfed enwir. Ll. E. D.
[3] Llen. Ll. E. D.
[4] *Nid ynt*—Truy dir *yn* Ll. E. D.
[5] *Neu*, guyd yn guelir
[6] Am ein cam. Ll. E. D.
[7] *Ban o* L. E. D.
[1] Gwythgad ymoſgryn. Ll. E. D.
[2] Ymhlymnaid ymwrthfyn. Ll. E. D.

Yn rotuyd ebruyd yn erbyn
Yn *rodle guyach guyarllyn*
Ygkyvrgein cyvuyrein cyverbyn
Ygkyvrgell tewdor dor dychlyn
Ygkyvranc Powys pobyl degyn
Ac Oſwallt fab Oſwi *a eluyn*[3]
Yn aele oval amovyn[4]
Oed aelau coel cuynau canvryn
Yn ryvel yn ryvaur diſgyn
Wrth diſgyr ketuyr kadyr uehyn[5]
Ygkynnif ſarff unbyn
Sevis ef ſeint[6] duu gennhyn

V

Kan vot duu yt vun y dilenn[1]
Tut uledic eluic Eluydenn[2]
Tir gureid goruyf rac unbenn
Tirion mon meillon y morbenn[3]
Tiſſiliau teyrned nenbrenn
Teyrnas dinas diaſgenn
Teyrn[4] ae kan kadyr eurbenn
Teyrnuaut teyrnuyr kyngenn
Kynnyduys[5] kynnif kygorffenn
Kynuys glein kynglas[6] dyuarchenn
Kynadyl kerd kerennyd gymenn
Gein[7] uenuas heb gas heb gynhenn
Llann a wnaeth ae lauvaeth lovlen
Llann llugyrn llogiut offerenn
Llan Trallyr tra lliant uydrlenn[8]
Llan drallanu drallys Dinorbenn
Llan llydaw gan llytued uohenn
Llan benguern bennaf daearenn
Llan bywys baraduys buruen
Llan gamarch llau barch y berchen

[3] Oſſwi aelwyn. Ll. E. D.
[4] Am ofyn. Ll. E. D.
[5] Wrth ddeigr cedwyr cad cadrwehyn. Ll. E. D. *Gair cyrch ar goll yma*
[6] Sefut. Ll. E. D.
[1] Yd fu ei ddilen. Ll. E. D.
[2] Tadwledig elwig elfydden. Ll. E. D.
[3] Meillion y merbyn. Ll. E. D.
[4] Teyrnfardd. Ll. E. D.
[5] Cynnyddwyr. Ll. E. D.
[6] Cyn glas. Ll. E. D.
[7] Geni. Ll. E. D.
[8] Wyrddlen. Ll. E. D.

Digitized by Google

VI.

Perchen cor keid[1] wosgor wasgaut
Ketuascar cas llachar lluchnaut
Lluchvaran lluch van y volaut
Arvolyant urddyant[2] urdd enuaut
Keid[3] veivot o virein legaut
Lloc vaurveith a'n v veith vedraut
Tervyn tec ym terwyn beidaut
A ueles ny uelir hyt vraut,
Caer ruvein ryved olygaut
Caer uchaf uchel[4] y devaut
Caer ehang ehofyn y chiudaut
Ny chyvret y phobyl ae phechaut[5]
Caer ar heul caer didreul didraut
Caer bellglaer o bellglot adaut
Caer barchus barhaus baraut
A beryt y bererindaut

VII.

Pennyadury kergyl kereſſyt
Ket a chret a chrevyd y gyt
Periglaur periglus wyndyt
Gwyndaut[1] guynn guiryon ormodbryt
Pereit naut pernaut perheyt
Per volyant eſborthant eſbyt
Peir kyvreith kyvruyd yn kyuyt
Cyuoeth duu an dug ygguynuyt
Kyva vyd yr prydyd ae pryt
Prydeſt loyw pryder diheuyd
Diuahard y vard y venuyt
Diffleiſtor teutor tor divryt[2]
Diffyrth hael hir brochuael broglyt
Gradunel[3] greidyaul y urhyt
Guyrth a unaeth ny uneir hyt ennyt
Ny unaethpuyt eiryoet yr yn oes byt[4]
Oe ataf etuyn canllyt[5]

Y dyvu a deil ar y hyt
Guyrth arall guerthvaur y detvryt
Granyggre dybu dybryt
Gre yggredyf[6] yn lledyf yn llucvryt
Ygkarchar yn daear yn yt
Poſt Powys pergig kedernyt
Pob[7] argledyr argluyd diergryt
Porthloed bud porthloes oe vebyt
Yn eluyd Penn mynyd penyt

VIII.

Pennydur pennaf y grevyd
A greduys y duu deus dovyd
Cretet baup y peir lluoſſyd
Lluoſſauc y daun y detuyd
Credaf da ny diva ny divyd
Ny diffyc onyt y diffyd
Credaf vi vy ri vy rybyd[1]
Vy Llyuyaudyr creaudyr credovyd
Credaf y auen[2] am reen am ryd
Mat gynnull maur weryd[3]
Credaf y poſt preſſent preſſuylulyd
Am peris or peduar defnyd
Credaf y peryf nef yn eluyd
Am gunaeth o buraur yn brydyd

IX.

Prydyd uyf rac Prydein dragon
Piaut kerd kadeir prydydyon
Glyu am ryd ragorveirch gleiſſon
Gleiſſieit liu glas ganoligyon
Meu detvryt meint guryt guron
Mal y gunaeth mechdeyrn haelon
Meirch ar geirch yn garcharoryon
Meith gerdet mygyr gydret geitryon
Y meivot y maent aruydon
Arureid y wreid vrythyon
Ymauruled ymed ymaon
Y thretheu yn traethaduryon[4]

---

[1] Cerdd. Ll. E. D.
[2] Ar ſoliant urddant. Ll. E. D.
[3] Berth. Ll. E. D.
[4] Cael uchel uchaf. Ll. E. D.
[5] A phechawd. Ll. E. D.
[1] Gwyndyd. Ll. E. D.
[2] Diffryt. Ll. E. D.
[3] Gradifael. Ll. E. D.
[4] Cyn oes byd. Ll. E. D.
[5] Oe ataf etewyn tanllyd. Ll. E. D.
[6] Gre yn neddf. Ll. E. D.
[7] Pobyl. Ll. E. D.
[1] Rhebydd. Ll. E. D.
[2] Credaſi nen. Ll. E. D.
[3] Wawr ddull werydd. Ll. E. D.
[4] Ei threthau i'w thraethadurion. Ll. E. D.

Digitized by Google

Y deugreir gyueir[2] gyweithon
A gyvyt yn gyvoethogyon
Y hynaf henu henyu oc thiryon[3]
Handit ryd rung y duy avon
Y ſygynnau[4] gleu gloeu rodyon
A volaf, a volant beirdyon
Caraf i barch y harchdiagon
Caradauc vreinauc vreiſc rodyon
Card oleith olud eſborthyon
Periglaur perthuaur pebyllyon[5]
Delu yd ym yn diamrylon[6]
Am lugyrn am gyrn am geinyon
Yn untref yn untreul wledolyon
Yn undaut undat vrodoryon
Can trugar can war werydon
Can terwyn can toryf eglynnyon[7]
Can dorvoed niveroed neivion
Can vot duu can vot yn uiryon
Am rod vygguledic guleityadon
Drefret gulat waret worthordyon
Kyndelu ae kant
Terſyn cân Dyſſiliaw

[2] Ynwir. Ll. E. D.
[3] Ei hynaf henyw oi thirion. Ll. E. D.
[4] Ei ſugn fab; *neu*, y ſy gynfab. Ll. E. D.
[5] Berthfawr (porthfawr) powyſion. Ll. E. D.
[6] Diamryſon. Ll. E. D.
[7] Engylion. Ll. E. D.

CANU I DDUW.

DEUDENGRAD beu berchen brad briodaur
Deudengrad dyweirwlat mor vat mor vaur
Duu deuruir pellir pwyllaur on kynnhenn
Dilenn o breſſen ban yn bryſſyaur
Deu edryd y ſyd a ſynhwyraur
Deu erbyn agkeu anghychwiaur
Doethwlat ny adef adaf wychuaur ſeil
Uffern yu'r eil dureil dyraur
Over divuner llyther lleaur
Ofyd a chrevyd yt achrettaur
O ffyrſyoli tri o draethaut berffaith
Oe gwyded ieith oe gwydaur
Berthidau riau ryuaſgaraur
Ny mat borthes mam mab nuy didaur
Pe rothit donyeu byt dynyaul o gaur nenn
Dynyadon betheu benn bob euaur
Parchus ruyf ratlaun daun deburaur
Porth ym guaut tavaut digarcharaur
Berth gyvoeth lluyrdoeth lleuychuaur beunyd
Am elyt vedyd am elvyd glaur.
Gwedy golodyd o dyuyllaur
Guedy goluc vrat goleuat guaur
Gurth keli yoli kynn neithyaur daear
Guyl drugar dy gar vo dy gerdaur
Kyt uypuyf hediw haud vot uch llaur
Ny uyf yn hynny a uyf heuaur
Guyr reen ymreit ryd iolaur
Rac yn perigleu heb periglaur
Gudam yn gorlluc gwr lluyduc llaur
Gur hydyr veu gheu yggygellaur

II.

Rygolli maur duu mor dybryt y neb
Kyghall nuy goheb oe gynvebyt
Kyntoraur yſſyd ys ef ancryd
Kyghallen dilenn orffen orffryt
Kygeudon adau o diovryd Criſt
Kygavauc kyvrdriſt kyvrdoſt benyt
Kanyu y dyn divanu y vryt
Kygreif diaul kygul kyuyd
Kygaus a vyd traus a ved triſtyt meith
Kyvreith dioleith cyn lleith lletryt

Digitized by Google

Kywyrdoeth ryu gogel brat annel bryt
Kyvyrduyth kyvavyrduyth prifuyth prifuyd
Kyvarvaeth amaeth am arvedyt tuyll
Kyvranc geu gymuyll am pwyll ym pyt
Kyvrgnaut ymweudaut devaut hevyt
Kyvredec a chuec chueru hir ennhyt
Kyvreit oed ym pleit oed ym plegyt vot
Kyvragot dyvot tu vyggueryt
Yn lluru lluyth eluyd dovyd an dyt
Yn llaur lliwettaud anglaud anglyt
Yn llur yt yd guyd hyd yggueryt llaur
Yn lluru im kyvaur yd yn kyvyt.
O areu agheu aereu eigyt
O oerued poenued paub y vyuyt
O aruar daear dofn y gyt
O aruen pechaut lletraut lletvryt
Ny rygar trugar tra fyberuyd
Ny rydau anau oe anwylyd
Ny rygoduyf ruyf rymgueryt o dygyn
Nyt ruyd uy gynnygyn gyndiebryt
Ny rygolluyf duw o deured byt
Ny rygolles nef ny bo ynvyt

III.

Anfydruyd auyd euyc lauur duun
An uedy y karun punn penyadur
Heb fynyeit yn reit ruyd echlyfur
A heb wybot bot byt mor ampur
Rybu *Erthyft* ynn rybu *Arthur*
Gynt rybu amgyvraut guynt guan tra meffur
Rybu *Ulaffar* keiffaffei *Ffiur*,
Y gan *Ud Prydein* prit y hefgur
Rybu *Vran vab Llyr* llu ruym adur mat
Ygkamp ygkyulat ygkat ygkur,
Rybu *Erculff mawr* rwyfc didaur dur
Ryvyc agredvaul greidyaul greidur
Rybu gamuedauc *Madauc* modur ffau
Rybud vu idau dilau dolur
Bu *Alexander* byt lywiadur
Hyt fygnoed nefoed ny bu fegur
Pam na uyl pobloed paub yn doftur pla
Pob traha yn diva ac yn divur
Pob naf pob niver pob ner pob nur
Pob nenn ym preffen yn ampryffur
Gurthot ruyf hollawl holl yfgrythur eith
Gurthuyneb a ueith yu y wneuthur
Gurth auyd tragyuyd tra guyladur
Guarchedid eluyd dyfpyd difpur
Gurthefin vrenhin vreifc pennyadur byt
Gurthladet om bryt pryt pechadur
Gorthywys nef oed nyued eglur
Gurthuyf ny bo trift Crift creadur

IV.

Creaduryeu nef naud dialaeth feint
Cyrreivieint gymmeint gymmedrolaeth
Cared ym ynni neut mi ae maeth
Caru a mynnu vy mabolaeth
Caraf yolaf tri truy drudannaeth ket
Carret om guaret yr auch guyrdaeth
Can ryd duu dovyd daun ehalaeth
Can ran goleudeur ffruytheu ffraeth
Can clyw am cenyw kymhuylluriaeth
Cein llyuyaudyr creaudyr credun ry wnaeth
Caud catuent preffent preffuylyaeth anhydyr
Canys breu mal guydyr hydyr hudolyaeth,
Y teir perfon byt bit yth arvaeth
Yr tri yn iaunuir iaun wrogaeth
Yr unduw undyn na vit hydraeth brat
Yr mab rat yr tat tec henavyaeth
Kan duc pumwhan Crift pumoes o gaeth
O yg o gyvyg gymmydogaeth
O angor teudor tut alaeth
Gymuyll otuyll ottuyll dyuyffogaeth
Yn dyn dit ympryt ymru pan aeth
Yn dolur ygkur ygkorforaeth
Kynnyduys maur ur maur vreuolaeth gnif
Yngkynnif y brif briodoryaeth.
Kyvyt vu vinheu heb fuyfeu faeth
Gan an duu vry vrenhinyaeth.

V.

Brenhined benn ban yth anet hael
Bro oed yfgavael ys govunet
Brenhin Pob ffin pob ffau dyghet
Brau kuydam ygyt yngkryt agkret
Yn uffern gethern goeth dreflet eruan
Yn affan poethvan peithauc druydet
Yn daffar tacrvar tan amgyffret

Digitized by Google

Yn arffaruyd [1] lle ny lluyd kerdet
Yn y daeth Kayn can y weithret
Cam ygkyueithas nam nym bo vynet
Gudam bob anuar daear dyret
Godef grun yſgun anyſgoget
Godeſun guydun guaelaet arvan
Guyth gyman yn llan yn lluyr gywet
A mi am a vyd yngehevet
Yn avrinau Duu yn efrifet
Archaf danc cyn tranc truy eiryolet Meir
Hyt nam gunel kellueir coll agkyffiret
Cyn dylau gychwyn tydyn tytwet [2]
Can dalu y Duu y dylyet
Can lleng engylyon kein lliuet obeith
Cyn lleith rhac kyvreith kyvreithaet [3]
Caffuyf o yoli Criſt Keli ket
Kaffel yn adef naud nef nodet
Amen

Kyndelu ae cant

VI 4.

Un Argluyd kyvruyd kyvreithgar Uledi [5]
A uledych heb avar
Un mab Duu diffuys y daffar [6]
Un Dovyd tragyuyd trugar
Un rieu ruyf nef a daear
Un goron [7] guraul y daffar
Un af uen [8] o uedi glaear
Ym peryf kyn perigl buyf car
Om cared caravuy edifar

Ny bu dull vadeu dalv vydar [1]
O dyn Duw a bryn yn brifgar
Ryverthir enwir yn anwar
Yn Argluyd Uffern wern wanar
Rygytchant unpeir [2] teir trydar
Kynnadledd kenedloed ampar [3]
Llu Brithyon [4] brodorion bruytyrgar
Eil gurthlu [5] gordu gordyar
Trydydd llu nyu llud kyvarchuar [6]
Llu guynnyon guynvydic a gar
Yn huenyd naud yn huanaw nef
Buyf adef aduyngar
Kyn buyf guan eſgus guyn eſgar
Buyf guas Duw gweſti dialar
Kyn buyf anghenauc anghenwar
Hoedyl hoedran hoen eban abar
Kyn aghen agheu athrugar
Argływet gloes glaſſwed glar
Kyn dirvaur gyvwaur gyvyſgar
Kyn nom duyn ym diued garchar
Kyn oergaud aglaud aglaear
Ygguaſc ygguiſc deru a guyar
Urden ren reithvaur guaur guar [7]
Iudex Rex rei [8] ovyd hygar
Yehedaul [9] kedaul ket waſcar
O irchiat [10] llaw rodyat llachar
Iaun om daun doeth arllavar
Yaul heb daul heb doli arwar [11]
Yolyd uyf o nuyf yn avar
Yolaf y Duw y difuyn y var.

1 Arffuruyd.
2 Tytuet.
3 *Neu*, kyveilhaet.
4 *Yr awdyl hon yw decbreu y canu yn.* Ll. E. D.
5 Wledig. Ll. E. D.
6 *Yn canlyn y mae y ban bwn yn* Ll. E. D.—Un mab Mair meidrawl diarchar
7 Gwron. Ll. E. D.
8 Afwen. Ll. Coch: Addwyn. Ll. E. D.

1 Ni fo dull faddeu dall fyddar o ddyn. Ll. E. D.
2 Rhychyrchant un pair. Ll. E. D.
3 Am par. Ll. E. D.
4 *Neu* Brython. Ll. E. D.
5 Gwythlu. Ll. E. D.
6 Cyfarwar. Ll E. D.
7 Goar. Ll. E. D.
8 Rheg. Ll. E. D.
9 Iachw ddawl, *neu* iachwyddwl. Ll. E. D.
10 Eirchiad. Ll. E. D.
11 Iawn (iawl) heb ioli arwar. Ll. E. D.

Digitized by Google

VII [1].

Rac bar an peryt [2] pen haelonaeth
Dufyn deifnauc vyd y alaeth
Yn anoes y mae moes mauruaeth
Maur dryjeu brydeu brauduryaeth
O agkret agkriſtonogaeth
Agkrevyd [3] yſſyd yſſyuaeth
Guell gobrit gobruyon eduaeth [4]
Heb heneint heb heint heb hiraeth
Kyn gortho guarther varchogaeth
Kyn guarthrud kythrud kythreulaeth
Nyt guallauc vradauc vraduryaeth
Mab Duu yr mab dyn dirparaeth
Pan gymmerth maur ur maruolaeth
Ym prenn crog an creaudyr ni a aeth
Ef an car an kyvarthaus ynaeth [5]
O uffern craunuern creulonaeth
Ef bieu radeu ratlonaeth
Uch nau torf [6] nau tyuyſſogaeth
Ef is nef uch nef uch nautraeth yſſyd
Ny ſymmyt y bennaeth
Ef an ruyf yn ruyd [7] veidrolaeth
Guellivyat [8] guallovyat guellvaeth
Ef a ved [9] a vedyr oe arvaeth
Aryf haf naf neſtic hynafyaeth
Ef yn vreifc yn vron chelaeth
Ef a dau i dangos a wnaeth
Guaun [10] yrdau kyn brau breuolaeth
Dioheb woſſeb waſanaeth
Erbyn braut brau vyd braduryaeth
Dovyd barnant ryd ar y gaeth [11]

Yr amſer y ffruyner pob ffraeth
Ni ueryt meuyt miluryaeth [1]
Gur an guyl ni a gueledigaeth
Guelat vy guelitor yn aeth [2]
Muy yt gar guaur guyr gurdaaeth
Noc yt gar car kerd kebydyaeth
Llei yt gar llavar no llauvaeth
Muy yt gar llauryd no llaugaeth.

VIII [3].

Lleuenyd llu nef llawena vy mryt
Yth vynet [4] yth wynva
Mab Duw byu vy llyu am lleha
Om lle drwc am dyduc ym da
Daioni vy ni [5] am rydha
Ryd rybuyf gan vy ruyf [6] ruy gwna
Reen reithleu rieu rat gyva [7]
Ratlaun doethruyf kyvaeth koffa
O gan treigyl attreguch yma
Ac an cam an cymmer etua
Trugarauc Argluyt trugarha
Urthyf [8] y urthyt nym [9] pella
Pell yduyf o nuyf yn echua
Ar ny vo puyllauc nys puylla
Eithr oric ny thric ny threfua
Hoedyl etvyn hoen dyn dibarha
Hoetran hydyr hydreid ac treidia
Treul trydar am car am caſſa [10]
Nam golud ym golychwyda
O gatwent preſſent y bryſſya
Dial blas aval blys Eva
O amraut amreint diara

1 *Yr ail awdyl yn* Ll. E. D.
2 Perys Ll. E. D.
3 Angreddf. Ll. E. D.
4 Etwaeth. Ll. E. D.
5 An cyrchaws yn aeth. Ll. E. D.
6 Terf. Ll. E. D.
7 Rhwyf. Ll. E. D.
8 Gwelligrad. Ll. E. D. *vel* guelligiat E. E.
9 Ef a fydd. Ll. E. D.
10 Gwnawn. Ll. E. D.
11 Dofydd barned rhydd a rhygnaeth. Ll. E. D.

1 *Neu*, mawrwriaeth. Ll. E. D.
2 Gwelant hwy (vig E. E.) gwelitor yn aeth. Ll. E. D.
3 *Y drydedd awdyl yn* Ll E. D.
4 Ith wynfyd. Ll. E. D.
5 Fy rhi. Ll. E. D.
6 Gan rwyf. Ll. E. D.
7 Gynna. Ll. E. D.
8 Wrthyd. Ll. E D.
9 Nam. Ll. E. D.
10 Nam caſſa. Ll. E. D.

Digitized by Google

O amryu amryvus vuyta
O bu chuant chuennychu traha
O bu chuec bu chueru odyna
Chuerdit byt bradauc an diva
Yn divanu divant [1] y dâ
Yn chuetyl atveilyau [2] yd atveilya paup
O'r pobloed ny bara [3]
Peris ef peryf nef nodfa
Per adaut Paraduys Wydva
Pereit loc y enu yna
Y Adaf adef ny vuyna
Ffruyth luythlen waſtadwen weſtva
Yn fruythlaun o fruytheu terra [4]
Terwynaul iechedaul iacha
Bard a'th yaul a'th vaul a'th vaurhâ.

IX [5].

Maur defnyd bedyd bendigeit rieu [6]
Ruyf eneityeu [7] rat volyeit
Molaut Duw molaf ae dyweit
Ae moluy nys molaf ofeit [8]
Am obruy am obrit vy reit
Am Ieſſu caru cyrbuyllyeit
Caraf y dreth a draethant genyeit [9]
Traethaut ber i burau eneit
Rac oerveru uffern wern woneit [10]
Rac oervel uchel ucheneit [11]
Rac koryf agkyſcot agkyſceit kuynvan
Rac turyf tan taer yneit.
Rac auyd avruyd nyt avreit
Rac avrduyth avrdul gyuydeit
Rac buched gan bechaduryeit
Rac treul hoen yn hir boen yn huyr beit
Yn hirguyn guenuyn gueinivyeit
Rac gorthrud kythrud kythreulyeit
Kythreul-glas [1] gurthgas gurthgrivyeit
Rac gormeil yſpeil yn yſpeit pechu
Rac pechaut ordyvneit.
Gordyvyn vi goreu ri ruyf greit
Yn ruydvreint yn rann ſeint ſeinyeit
Yn ruylluyr [2] yn ſynuyr ſynyeit
Yn ruydhaul huyrdaul hir dodeit
Ym pridull cynnull kynheilweit
Ym pri doeth kathyl kyvoeth koethyeit [3]
Ym pryſſur llavur llyvyr doneit
Ym preſſent ym preſſuyl eneit
Yn adorth ehorth ehovneit kyvrgein
Kyvuyrein glein gloewheit
Duw am rod ruyd vod vedylyeit
Rann didann gorchlan gorcheithleit
Turyf [4] eurin uerthevin urth reit
Yth gerdaur guerthvaur gurthfynnyeit
Rac braut rann baran [5] barn beirnyeit
Pan varner tri niver truy neit
Bernit [6] Duw an duyn i uenbleit nevol
Y nefoedd yn yneit.
Amen.

X [7].

Nyt ynat neb drut ny drevnuy
Guaſcaut cynn guiſcaw avaruy
Avar maur ym bron [8] llaur bann lluythuy
Mor vyd lluyd llonyd llau daduy [9]

1 Yn ddifant. Ll. E. D.
2 Adfeiliawg. Ll. E. D.
3 Oi bara. Ll. E. D.
4 *Ban o* Ll. E. D.
5 *Y bedwaredd awdyl yn* Ll. E. D.
6 Piau. Ll. E. D.
7 Rheidiau. Ll. E. D.
8 O phaid. Ll. E. D.
9 *Neu,* dreith a draethant geiniaid. Ll. E. D.
10 Wenaid. Ll. E. D.
11 *Mae y ragvlaenawl ar ol hon yn* Ll. E. D.

1 Cythraul glas. Ll. E. D.
2 Yn rhwyddlwyr. Ll. E. D.
3 *Neu,* koelhyeit.
4 Torf. Ll. E. D.
5 Rhag brawd rhag barnu. Ll. E. D.
6 Barned. Ll. E. D.
7 *Y bummed awdyl a'r olaf yn* Ll. E. D.
8 Cymron. Ll. E. D.
9 Llawddadwy. Ll. E. D.

Digitized by Google

Mor attrec pob chuec pan chueruy
Mor advuyn [1] divuyn digonuy
Crift kuluyd poet ruyd ymranghuy [2]
Om'rang [3] lles neges nam naguy
Duu am duc om druu y dramuy
Y tremyn y dremit o vruy [4]
Mor deduyd a dreid a draguy
A huyl [5] ar haelvron tra gyrchuy
Kan kyrchuy [6] Dews diarduy
Kyrch clotvaur am dirvaur diruy
Pumhoet pobyl [7] rhac pobyant orduy
Pumhoes byt a hevyt yn huy
Guae vab dyn dilyt y gamduy
Ygkamlit [8] eithr gobrit gobruy
Yfgeryd yfgared vuyvny
Caru guyt yn ryhyt yn ruy
Yn ruy yd amuc ac amunuy [9] bryt

Ry benyt ny bechuy.
Pechadur pechodeu dirpruy
A dirper pryder pryt arluy [1]
Ar luyn cyn cyftlun keftuy
Keiffau nef guar adef guaruy
Kan goreu an Duu an datpruy [2]
Truy gethreu a chreu a chrymuy [3]
Can gueryt creaudyr ae crettuy
Kan gwaraut guerinwalch nevuy
Kan diffyrth Trindaut tri Maccuy o dan
Tri meib [4] glan glein ovuy
Kanys ef a ved a vynnuy
Kanys myn mynnaf a garuy
Keritor car cor caraduy
Kanret cret crevyd am roduy
Kan guledych guledic eur gylchuy
Kylch huan Kynnan nyu kannuy
Kynheilwat kynheilwet vuyvuy
Can Gyndelu kynhelu kannorthuy,
Amen.

CYNDELU AI CANT,

· Addfwyn. Ll. E. D.
2 *Neu*, ynnanguy—Im rhagwy. Ll. E. D.
3 Rhag. Ll. E. D.
4 *Neu*, ovruy. ovnuy.
5 Ar hwyl. Ll. E. D.
6 Cyrchwys. Ll. E. D.
7 *Neu*, pibyl.
8 Ynghamlaid. Ll. E. D.
9 *Neu*, a camunuy. Ll. P. P.—a damunwy. Ll. E. D.

1 Prif arllwy. Ll. E. D.
2 Dirprwy. Ll. E. D.
3 A chymwy. Ll. E. D.
4 Trineis. Ll. E. D.

CYNDELW A GANT YR AWDYL HON.

GWELEIS ar vorwyn vwyn vawt rydic
Golwc diferchawc fyberw keinmic
Lliw goleu tonneu taenverw gwenic
Llanw ebyr ar llyr lle ny mawrdric

Mynych ymanuon dygyn gofyon dic yrof
Arien gannwyll ryuic
Mal ydwyf yn kelu kalon yffic
Ny mat gyrchawd gwenn gwely eidic.

Digitized by Google

LLYMA ELYNYON A GANT KYNDELW

Y YTNYUED BRYF CROGEN VAB MADAWC AB GWALLAUC.

ETNYUED aerllew a dan eurlliw claer
Ar daryan daer daluriw
Am danaw ny daw ny diw
Nym gad adoed hoed hetiw

Hetiw ym kyfliw yt ym kyflut gwen
Gwynn y kawt ar vygrut
Hoen am amdrei am draus lofrut
Hoed hydyr am hoedyl wydyr wodrut

Godrut uar anwar anwas yſgwytwyrt
Arwar kyrt kyn lleas
Gwiſgeis glwyf am glod wanas
Gwiſgws llid llew lliw glew glas

Glaſuet y ortho y orthaw ym byw
Am ernyw yr na daw
Trwm ynof cof ced wallaw
Triſtuart uytaf am na daw

Triſt yw ynof cof kawt erbyn ymbryd
Yr brawduaeth llywelyn
Trwm a barthred yd berthyn
Y duc duw dewis ar dyn

Dewiſſws uyg kert dewis y enw
Y anaw rym kedwis
Bu wrth wruyrt kyrt keinis
Bu wrth uryd gwyr y gweinis

Gwenidawc rodawc rad wellig keinyad
Kyrchyad cad ken echyg
Kyrchws glyw bar glew bergyg
Kyrch ehofyn yn ofyn yn yg

Oet digyuyg mewn mynwent uyged hael
Beirt auael wael wared
Milyoet am gyhoet am ged
Mil uyrt molyant ydnyued

Ednyued, &c.

MARWNAD MEIBYON DWYWC UAB IORUERTH.

KYNDELW AE CANT.

KERTGAR kyuarwaf kyuaruoloet brwydyr
Bryd vchel yg kyhoet
Glewdraws kyghaws kenetloet
Glyw dinac ual dinas oet

Nyd oet amrylaw nac amrylon wr
Amryliw oet y onn
Ny threfyt brwynuryt om bronn
Nac om cof nac om callon

Callonvleit wreit wrt elyn yg gawr
Gwrtlew llawr llaw gymyn

Beirt ouynac dinac dyn
Breint archauael hael heilyn

Heilyn haul dechryn o dechreu y hoetyl
Y hoedran yſſy veu
Haetad vleinyad vleit cadeu
Haelwalch balch bwlch y eiſſyeu

Eiſſyeu yſſy veu yſſy vawrdruc ym
Nym dawr dim nym diwc
Dygyn gofyon deon am dwc
Diua dewrblant da dwywc

Digitized by Google

Diuefylwyr frodyr urwydyr efnys yn trin
Yn trydar anuelys
Cad enwiret enwerys
Keidweid greid grugunan lys

Grugunawc eryr grugunan gynnetyf
Ny gymyfc am ogan
Glew lew lachar taeruar tan
Grym gyflym am gyflauan

Kyflauan trathan tratherwyn y haul
Traws gedaul gad orllwyn
Gwr goreuras gwas gwenwyn
Gwawr gwanar hygar hygwyn

Hwynwyf o dyrwyf o dyraur annyan
Am erwan am eurwaur
Ach gwynaf er ych gwynaur
Er ych gwynant kant kertawr
Certgar kyuarwar, &c.

KYNDELW A GANT Y TRI EGLYN HYN.

Y VAB EILLT O LANSADWRN.

TRA fu uyw glyw bu glewgadyr trydar
Bu trydyt guaed raeadyr
Pergyng par gweilgyng gwaladyr
Pum dryll gunei pyll oe paladyr

Bed pyll pwyll enwir enwauc yn trydar
But wafgar beirt wifgawc

Dan llen dirgel oeruelawc
Yn llan diuradw gadw gadauo

Guaedlyd y lein gwanar feuyll lwrw
Gwaew aerfwrw gwan aerwyll
Guaedfreu gwaew diheu deudryll
Gwaedryd gwae veirt byd am byll

ENGLYN, A GANT CYNDELW?

EURWAS kyn lleas yn llyfioet enwawc
Mygedawc magadoet
O bob da defnytadoet
O bob defnyt deifnyawc oet.

LLYMA EGLYNYON A GANT KYNDELW

Y HYWEL VAB YEUAF.

REITUN am rotes hywel
Reitiawc veiniawc vannawc vil
Keueis gan dreth ortethol
Tarw tec talgarth yg gwarthal

Llef a glywaf gloew eilyrth
Llef eilon yn eilwyt uerth
Llef bon corn blaen cad ehorth
Lleis garw a llef tarw talgarth

Digitized by Google

MARWNAD ULETYNT VART.

KYNDELW AE CANT.

YN aerdwryf yn aerdoryf yn aerdoryf aerdew [1]
Yn ardwy rac trylew
Y dan llafnawr lleith wotew
Y dan llaſſar glas llas llew

Llas gwas gwawd dígart digabyl y gwynaw
O dis llas llys bennart
Bleit glyw glewyd diwahart
Blaengar bleituar bletynt vart

Bart hart ehelaeth bart ae meithuaeth met
A meuet marchogaeth
Y aruod oet y aruaeth
Y enw y anaw ry gwnaeth

[1] *Mal hyn buyrach*—aerdaryf yn eurdoryf aerdew.

Ban wnaeth y angert engy hynt yw glod
A glyw deifyr ae gwelſynt
A vnbyn powys pwy gynt
Ae flam ae bleitlam bletynt

Bletynt bleitadwy yn adwy yd las
Y deſſid a vei hwy
Mabolaeth uetuaeth uaccwy
Mab o oed ae hoed yn hwy

Hwyaf ym athreit a threiſuar y dwyn
Hawl wenwyn hwyl gwanar
Yny redei rut wyar
Raeadyr ar paladyr ar par

Oet parawd cletyf cleudaer ym bartrin
Yn dyt trin ger traeth caer
Llid yſgwn yſgwyd kanhaer
Llew keinllew kyn llofrut aer
Yn aerdwryf yn aerdoryf, &c.

LLYMA EGLYNYON A GANT KYNDELW.

Y DYGYNNELW Y UAB.

YG kynnoſſod clod claer dyleith bytin
Ny bytud wrth gyureith
Oet anawt llauyn adrawt lleith
Dygynnelw dy ganhymdeith

Tric yn hartureint ſeint fenet gyd eurglawr
Arglwyt nef ath weryd

Dygyn yw hebod bod byd
Dygynnelw a duw gennyd

Gwr ae gwnaeth yn dyn yn delw boenedig
Pan aduc dygynnelw
Kan duw ny bo kwyn dielw
Cutuet keindiwet kyndelw

Digitized by Google

GWELYGORTEU POWYS.

KYNDELW AE CANT.

AUCH rotaf arawd orawen gyffes
Auch rotes auch reen
Wrth awch bot awch bod yn llawen
Wrth awch bryd awch breint o ueigen

Auch rotaf arawd arovun a wnaf
Aruogyon gydyhun
Ygwythlid yggwythlawn orun
Yg gwaedlann yg gwaedle gwytgun

Auch rotaf arawd auch rotyon am keidw
Ked wallaw kaduaon
Bendith duw gennwch gynureinyon
Gnawd y vart vendigaw haelon

Auch rotaf arawd aerwoſgryn bowys
Argoedwys dwys dengyn
Uy mawret uy mawreir ae mynn
Uym bareu uym bar am kychwyn

Auch rotaf arawd aerdihauarch wyr
Nym gwehyr gwahan arch
Neum kymwys dreic bowys trwy barch
Neum arwar neum car neum cyuarch

Cyuarchaf y duw cyfarchdawn volyant
Y vilyoet enwogawn
Eurdorchawc uarchawc ueirch agkrawn
Eryr gwyr gwelygort lleiffyawn

Eil welygort vawr veirt wellig am peirch
Ar uygyrueirch ar uygyr uyg
Bleityeu toryf teruyſc diechyg
Bleinnyeid kunyeid kadellig

Trydet welygort trydar ordiuwg
Treis wollwg vlwg vlaengar
Lloegyr lleityeid llofrutyeid llachar
Yorueirthyawn y vurthyaw eſgar

Pedwaret welygort pedweryt molawd
Molafy ly ae dyrllyt

Mawr doryf daryf gyuaryf gyweithyt
Madogyon madawc eſſillyt

Pymhed welygort pymhedran om kert
Keritor yn eu bann
Aerwyr gawr aruod vawr varan
Arotyawn creulawn rac creulann

Chweched athrugar athraon cadwallawn
Eil llutyawn llafyn rutyon
Kyunewid eruid aruogyon
Kynnifyeid kunyeid caer eillyon

Seithued welygort oleugor tros wawd
Ae traethawd traethitor
Gwrt uytin veityeid yn tewdor
Gwyr weirnyawn gwrhyd diachor

Wythued lwyth gynnwyth gynwan eu detyf
Eu dewis gyflauan [1]
Llawen doryf am goryf am gyuyrdan
Llaurotyon llofrutyeid garthan

Nawued eu riued rut wet yg kyfranc
Kynn bu tranc eu troſſet
Tygyryawn tyghed oruolet
Ny charws tyngyr tagneuet

Decued yw am klyw om clud eurdaun kert
Kenitor canys yawn
Toryf yſgwn ys gnawd yg camaun
Taryf rac cad rac kwcwll uyrryaun

Undec uad awen vndecued awyt
A weinyt vyn tyghed
Om gwawd rann om bann om bartged
O walch ualch o weilchyawn [2] giwed

[1] Eu dewis gyflan. *Ll.D.D. o'r Ll.Coch.*
[2] *Neu,* feilchyawn. Ll. D. D.

Digitized by Google

Deudecued amgen am geinwiw garthan
Gyrth yn gwan rac gwaeduriw
Hydyr eu gwir or gwr ny diw
Hil gwryaeth yſgoew yſgwyduriw

Trydet yw ar dec a digawn raclod
Yn ragod ragor dawn
Flam luchlam y luchlat eſtrawn
Faw gynghyr ſwyr wyr ſynudyawn

Pedwaret ar dec ardunyant a geiff
Ardunwawd diatrec
Kynnifyeid kynnygyn ogywec
Cyndrwyn kyndelw ac hanrec

Auch rotaf arawd orawen gyffes
Auch rotes auch reen
Wrth auch bot auch bod yn llawen
Wrth auch bryd auch breint o ueigen.

BREINYEU GWYR POWYS.

CYNDELW AE CANT.

KERTAWR huenyt huanaw auch mawl
Kert hep dawl heb dwyllaw
Kert uchel antawel antaw
Nyd kaſgert koſgort dyſſilyaw
O dawn mawr mab duw dylyaf ardelw
Dull kynhelw kynhalyaf
O gerteu bleityeu blaen gwryaf
O ganon kertoryon kanaf
Canaon ſelyf ſeirff cadeu meigyen
Nyd meigoll y kigleu
Kynniuyeid kynneuawd oreu
Kynnytws brenhinet breinhyeu
Cynnytws powys per uolyant yr pell
Nyd pall yr digonſſant
Dragon dwfyn deuawd a gadwant
Dreigyeu dewr deu prid ny dalyant
Ny thelir o wir o wreitrwyt breiſc
A brwyſgaw yn rodwyt
Ebediw gwr briw braw dygwyt
Yn dyt brwydyr rac bron y arglwyt
Ny thal gwyr powys penn reith ar gymry
Gan gymryd ag kynreith
Wedy treul trylew dioleith
Wedy trin traean o anreith
O anreith y dyvu dioual anrec
Anrydet kyuartal

Ermydet terrwyn teyrnual
Eur hybarch hebauc a bual
Buant kyd yg gryd yg gretyf kyuaruod
Kyuaruogyon diletyf
Y wythod annod ac annetyf
O greulan o greulawn gynnetyf [neid
Cynnetyf gwyr metueith metgyrn ortyf-
Metgwyn greid gretyf heyrn
Gwyllyoet gynt ny gedwynt gedeyrn
Gwyl bentan am dan am deyrn
Cynnetyf y aergun argoedwys werin
A warawd rac lloegrwys
Rann y vrawd y vreint ac towys
Rann y chwaer ny cheir o bowys
Cynnetyf y bowys benn ymadrawt gwyr
Veh gwiraud eur gymlawt
Yn nep llys yn nep lle anhawt
Nad ef daw ar eu llaw lledcawt
Cynnetyf y bowys kynnoſſod yn aer
Yn aros eu raclod
Ym blaen cadeu cadw aruod
Ac yn ol diwetwyr dyuod
Cynnetyf y bowys bun el ar dremyn
Y deruyn diogel
Na bo tro trannwy gyuarchwel
Na bo caeth na bo carr dichwel

Digitized by Google

Cynnetyf ywch bowys ban wnaethauch gorſſaf
Auch gorſet na bei gaeth
Glyw gwyrthuawr gwyrthodwch chwi etwaeth
Gwrthodes rywyr righyllaeth
Cynnetyf yr dreigyeu uegys dragon berth
Ny borthynt anetuon
Yn eu byw ar eu ryw rotyon
Na rennid ranneu kynytion
Cynnetyf a waraud y werin argoed
Nyd argel om bartrin
Nas gouwy gordwy na gortin
Goual tal teledic brenhin
Cynnetyf yr cedwyr ced yſgein y veirt

Cedweilch heirt hart yd ueiṅ
Eil gwerth gwarth gwrthodes kynreiṅ
Eil gormeil gormeſgylch riein
Gwrthodwch auch cam cenedloet--powyṡ
Peues cyrt a chyhoet
Glyw kyrchuawr kylchynueirch nyd pet
Gwyl hebauc heboch neud adoet
Nyd adoet uyn dawn yn ouer—om gwlad
Am gwledic ae dirper
Nym gwna tro treigylueirt un amſer
Nym twyll pwyll pam ym kyuarcher
Gwyr powys pobyl diſgywen
Cad orllawes orllawen
Pedeir kynnetyf cadw cadyr vrten
Ar dec yr dugant o ueigen

CANU A GANT KYNDELW Y HYWEL M. EWEIN.

CADEIR beir beryf
Kannyad duw gennyf
Cadyr deiſſyf heb diſſut
Dawn kyſlawn digawn digyflut
Digart gert y ged diorchut
Diheueirch gyſtut diruawr vut gwrtulwg
Trin trablwg trablawt ut
Treis ormeil ormant ormes lofrut gawr
Gortwy llawr gorten ut
Rygallas rec dinas rac dut
Oc hygder ehagdud varedut
Pan wnaeth balch odrut bylchu ſlemiſſyeid
Fleiniyeid greid gryd lofrut
Brwyſc auad o gad oet ganthut
Brwydyr a chrwydyr a chryd arnadut
Brwyngwyn gyuamwyn gyuamrut afyrdwyth
Gwyth beich bwyth bu eidut

Gwych yt aeth traws bennaeth troſtut
Gwrt eiſſor eiſſillit gruffut
Gwybu bawb heb gel
Gwyth gwrt hwrt hywel
Yn ryuel kyn rybut
Gwyt briw gleu a llafneu lledrut
Gwytuid gwyr yg weryd achlut
Gwyr y glyw trychyon rac tra chythrut gwaew
A gwedlin ar eu grut.
Grut vutic wledic wlad olen
Grugunan rwyuan rut onnen
Nyd o nerth llaeſgad yd geif lleſgen—dir
Hy molir meint y lenn
Hud uriw calch am ualch eluyten
Hud wyf uart y ueirt kyghallen
Hud af yg kyntoryf yg kynhen—am kert
Am kynhelw om perchen

Digitized by Google

Hud aruoll archoll yn archlen
Hud arwet arueu ac loflen
Hud arueit tra chron
Treityaw y alon
Treul dragon ſaeſſon ſſen
Hud yſgithyr y eſgar yn dilen
Hud ymbyrth y yſgwyd aſgen
Hud ymbraw am breityaw breiſc nenn
Hud ymbeirch diheueirch a diheubenn—glyw
Deheubarch o gollen
Hud amnawt hirulawt hir wenn—y yſgor
Hir gor dor doeth gymen
Huan wrys hawl echrys ochren
Hual gryd kedernyd kyngen
Kyngen gywryſſet am gywrys—deheu
Llary llacheu heuelys
Llathrei lafyn oc law ar gyuys
Llachar glaer yn aer yn dyrys
Ac yſgwyt yn rwyd
Rac yſgwn plymnwyd
Ac yſgwyd ar y yſſlys
A phareu yn phyryf hyd enuys
Yn eis meirw a meirch yn cochwys
Ac ar gaſtell gwis gogwys yd orvu
Godwryf llu lluchyad gwrys
Arwr ualch ar uolyant yſbys
Ar uoloch dragon dreic efnys
Pan arurwydyr arurys arlwy blys—bleityawr
A gwaewawr uch gwregys
Pan dineu gwyar greu ar grys
Arueu gwr gwron ae dengys
Aruod anwared enwerys—yg gawr
Angert llawr lloegyr echrys
Anlloet kyrn teyrn teir ynys
Anhawel hywel hawl gyfrwys
Antywallt y lys o liaws eirchyeid
Pan archant y emys
Emys fraeth yn frwynuawr am daw
O frawt vot ut heb lutyaw
Caffwn y radeu
Caffawd an gwawdeu
Cathleu cleu kerteu caw
Karwedros cauas y ganthaw
Kadarn dan gwan trywan trwytaw
Camp ragod aruod arueityaw—ac aryf
Ac arhos heb gilyaw
Cas trymdras trymdreis ardwyaw
Kar kedyrn caen heyrn heidyaw
Kaereu divuryaw cad arllaw—aerllew
Arlleng glyw glew difraw
Cart wrthryn y wrth aberfraw
Canys tec teyrnas idaw
Teyrnet yntaw ynteu dayarglas
Ry allas rwyf anaw
Taryf taeruar trydar vawr yndaw
Tarw bytin dylin dyludaw
Taryf ar yſgwydaw terrwynyaw a dyſc
Teruyſc fyſc feſtinyaw
Terrwyn ri yn torri arnaw
Teyrn dreic a dragon wrthaw
Twrwf tonn torchawc hael trwm oet y glywel
Twr kynuael yn kwytaw
A flameu odrum yn edrinaw
Ac angert ac ongyr yn llaw
A gwyr gyrth am byrth yn burthyaw—gorwlad
A bragad yn briwaw
A brwydyr a breis rwyſc yn brwyſcyaw
A breuolyon ewyn yn cwympyaw
Yn aber yſtwyth yn yſtrywyaw—gwyth
Gweith uadon ym dullyaw
Goſgort llawr kyn llat o honaw
Gwiſgwys llary lluryc amdanaw
Gwaſgawd gwawd gwaet nenn
Gwr yn gwiſgaw penn
Gwaſgarei bawb racdaw
Goſgort wrt a ordyfyn preityaw
Goſgrynwent kadwent ked wallaw
Gwallofyad alaf gollewin eryr
Aryf dewrwyr y dwyrein

Digitized by Google

Rutuoawc uarchawc uarch yſgein
Riallu ry allas yg crein
Pan ruthrws hil run ar rut grein--gwaew-
awr
Gwawr gwryawr goradein
Raclydawt ae gletyf uch gwein
Raclym vu yn pannu pennerein
Rac pareu rieu rut gicwein
Rac teiui yn torri twr mein
Teyrn glyw terrwyn tyrrynt prein—yn
drud
Y gwn knud uch knouein
Rygnaſſant ryf naw cant kelein
Kalanmei keleanic y urein
Kred a ched a chert ry chygein yth bleid
Yth blegyd y dichwein
Echel dor echdor gor goelucin
Vcheluar vcheluab ywein
Echrys par Hachar lluch gyfwyrein—
gawr
Lluoet gwawr mawr madyein
Gryd ortwy grym uwyuwy uirein
Giyw llywyaw llewenyt kyngrein
Glew otef gloes lef a glas lein—ar glun
A glywir ym prydein
Prydein par praſ drydar draphyal
Prydytyon gadeir gadyr ynyal
Pryduerthle kyhoet kyhaual—meruyn
Hawl edwyn hil Idwal
Fryffur dewr dragon dreic goual
Pryffwn gawr priodawr preitwal
Prydeſteu kymry kymrodyal—kynhelw
Neud kyndelw ac kynnhal
Can amdaw anaw anwadal
Anhyet kyfred kyuartal
Eurdorchawc a ryt eurdal—ym yr kert
Am keinyon o vual
Frawt yſtryw eſtronyon hual
Fyſc dyfyſc diffwyſgad ardal
Fyryf deyrn rac kyrn rac carnyal—emys
Fwyr dyfynurys dyfneual
Kyſſynhyws kyſſeuin dial
Ar dir caer yr cadw y aryal

Cletyſeu goruthur cletyual—ar wyr
A oruc yn difal
Hywel hael heuelyt eidal
Hywr glew gwledic dioſal
Hwyſgynt huyſgwr--yſgwyduwrwyſgwn
Ys gwrtualch ymprennyal
Hwyl taerdan tra wan trwy wyal
Hwrt aflwſyr mal hirdaſyr hoewal
Hoewal hawl gadarn hart gedawl—yeir
Mal yd greir yd gredir
Greid gyfred gyſiawt nawt gywir
Gryd gyffryd gyſſro ny foir
Grym gyſſuryf gyſor a geffir—y vut
Ae vetgyrn wrth pabir
Gwryd hwylurys haeluron a honnir
Gwyr gwaſgawd devawd divoir
Pan weſgir ar lloegyr pan goſgor teudor
Pan oſgort waſgerir
Pan waſgar heyrn pan heir
Pan weſgrynn camawn camp enir
Pan llat yn lluchyad pan llochir—yn llym
Yn llachar yd vernir
Pan gymrwy ryuel ry hoffir
Pan gymer glewder yd glywir
Pan gymyn yg kad pan gymyſc lluoet
Pan gyhoet gyhutir
Pan gychwyn arueu pan gochir
Pan arueit pan breit pan brouir
Pan wnel butugawl beteu ir—uoch uoch
Bytyn droch a drychir
Nyd arllutyaw ri ry ellir
Nyd yr lles nyd erlleueſſir
Traws trochyad kyrchyad pell kyrchir—
y ueirch
Ac y ueirt yd rotir
Taryſ ar dres oc dreis a welir
Twryſ yn toryf yn teruyſc am dir
Trwm yt ergryner crynoder y uar
Y uannyar a uolir
Tryfrwyd wawd ym priawd prydir
Trefred uawr treul gawr y gelwir
Tryliw y yſgwyd yſgydwir—yn torment
Y gadwent yd gedwir

Digitized by Google

Trylwyn yw am glyw am glewhir
Trydar bar berchen a berchir
Trydyt hualawc huelir—yn dygyn
Y gynnygyn gan y dir
Trwſt trathrwſt tretheu a dygir
Trwy ortwy yd wrt gymellir
Ar digart gyngran
Kyn gorun gwaedlan
Y gloduan yd gludir
Cluduan clod yn cledrwy yſgwyd
Cleis o dreis o draws y annwyd
Creulawr gawr gyrchyad
Garw gynwyd gywlad
Yn kyflat ym plymnwyd
Kein uyged am drefred dryfrwyd
Kert gan gyrt amgylch y aelwyd
Keffid eu keinllith kwn kunllwyd
Keffynt veryon vorenwyd
Keffitor ymdwr am drwyd—heuelyt
Twrch teryt y ar vwyd
Caffawd beirt eu but yn yt wyd
Keffid noeth noted rac anwyd
Keffitor ym prafnad ym proffwyd—
areith
Ym pryffwn waedwyd
Kenir ytt kenetloet gadwyd
Keinwalch gyrch reid y dotwyd
Keinnyad gryd grym llew
Keinnbyeid glew dew doryf
Am dy goryf dyſgorwyd
Kedwyr dor am gor am gyrwyd
Kadarn prein yn pen yt adwyd
Ked ebrwyt kyn arwyt kyuarwyd
A llat a llafneu trwy vortwyd
Mor gyfran gyfred y donyon
Mur mawrgor morgant arwytyon
Mor gadarn y fwyr ar faraon—freinc
Ac ar frawt o wyſtlon
Am deu yſtlys dwſyr dofyn auon
Ymdibuſtlynt gynt gyngreinon
Ymdibuſtlei lew ar lan aeron—berth
Pan borthes eryron

Ry dirwy dyrawr y hollyon
Ry dylawch eirchyad ac eirchyon
Ry dylat yn drud ran canaon—knud
Ry dylud alltudyon
Ry dyly dilein gwleidyadon
Ry dylif kynnyf cadnaon
Ryd erwyll rwyf dreic rodolyon eirchyeid
Ry dalant eu rotyon
Ry dyſgaf diſgywen veirtyon
Rym gedir y gadeir amryſſon
Ry dirllid uyg cert yg keinyon—o uet
Yg kyntet teyrnon
Yg kyghawr gwrawr a gwron
Yg kygheſt gorcheſt gorchordyon
Yg cantref emreis yn ymryuel gwrt
Yn ymhwrt am haelon
Yn aber muner meneiuyon
Yn anweir yn diweir deon
Yn enwoc yn anwar
Yn aerbeir yn aerbar
Yn erbyn ywerton
Yn tewdor yn aruor aruen
Yn aruod ac arueu rutyon
Pan wnaeth penn dragon pen drychyon
o wyr
Pan drychws y alon
Gal yſgwn yſgwyd agkyuan
Garw eſgar yn yſgor gaduan
Gnawd gan draws lyw maws luman—
archauad
Yn aergad y ar gann
Gnawd rodawc rac marchawc midlan
Gnawd kynteiryf kyntwryf yn arman
Gnawd yny gyman gymyrret am hteirt
A glwyſueirt veh glas pann
Gnawd ataw itaw a ruteur oc law
A rutueirch y danan
Gnawd ym ri rutueirt o uaran
A roti rut wiſc am danan
Gnawd y gwna rut lanw amgylch rutlan
—gaer
A rut liw ar dylan

Digitized by Google

Gnawd gofgo gofgort yn diflan
Ual ymofgryn mawr gawr gamlan
Gnawd canef y volyant ual auan vertic
Neu uartwawd arouan [1]
A uo kert ny uo cart yny rann
Ny uo gwaeth no gweith y berllan
Am byth caer uyrtin
Porthes gwyr gwaedlin
A gwawr trin bu trechaf
Gwal teilu tal ym a ganaf
Gnawd yw honn om bronn y brwydaf
Brydeu anaraf brythwch gaeaf—garw
Bytin darw deyrnaf
Brwydyr edrin breenhin breifc naf
Bryffws glew breffwyl a honnaf
Brwyfc rwyfc rwyf trydar
Bwrw lwrw lid anwar
Bwyd adar oc adaf
O voli peir deon pyr dawaf

O dor cor coelic kynnelwaf
O golofyn prydein y prydaf—yn geluyt
Or defnyt y dyfnaf
O prydeft o dylleft a dullyaf
O dawn duw can dotyw attaf
Or mor pwy gilyt py gelaf—uy geir
Y gadeir a gadwaf
O gadwent o gadwyd eithaf
Athwyd uyth ath enw yn uwyhaf
Ath dir ath degwch
Ath elyf ath elwch
Ath wolwch ath alaf
Ath urondor ath vro gadarnaf
Ath uolchlafyn ath ualch ymorfaf
Ath volir ath welir ath welaf—yn uynud
Ath olud ym danaf
Ath uolant veirt byd ath volaf
Ath uo hael hil run a unaf
Ath orchymynnaf gan y mawr drugar
Pleid a gar plant adaf

[1] *Neu,* aronan.

CYNDDELW I LYWELYN [1].

LLYWELYN heilyn haelaf—o undyn
O undawd plant Addaf
Nis gwna pawb na bo pennaf
Ni wnaeth Duw fwlch ar falchnaf
Naf ym mhreffent yw ner wennwlad—rhwyf
Yn rhodd Duw ai garhiad
Trofti nid traws twyll na brad
Trois nyw llefais na lladrad
Ni bu ledrad cad cadr Aber—Conwy
Cyn nechrau fy udd ner

Cynnygn fy llyw oedd llawer
Cwyddynt yngnif feithrif fer
Rhif fer rwy cigleu cigwledd rad—i frain
O freifgwyr ardwyad
Cerhynt fy llyw nid lledrad
Cwrr gogof cyrrheidd cofcad
Cadwent pan gyrchaift gyrch union—fengi
Sangei bawb ei alon
Parthred gwyth mal gwaith fadon
Porth athwy myrdd ofwy mon

[1] *Allan o* L. E. D.

Digitized by Google

Ym Mon bendragon ban dreigiau—
Prydain
Wyt prydfawr ith arfau
Cefeiſt a donaiſt yn dau
Cad anhawdd y coed aneu
Cedwaiſt cad orfod caen orferw—gwaed-
lin
A gwaedlaif yn ymherw
Cyd tan trwy wan trwy agerw
Ced by cad fry fron yr erw
Erwan teyrnedd teyrn udd—Prydain
Pryder Lloegr ai cythrudd
Ai law braw bryneich gyſtudd
Alun rac hil run bu rudd
Rhuddgreu ei arfeu arfeidd erlyn—
Lloegr
Lliaws bardd o'i gylchyn
Dawn ſu pan ddyfu yn ddyn
Dydd llawenydd Llywelyn

LLYMA ENGLYN A GANT

CYNDDELW GWEDI ANFON MYNACH O FYNEICH YSCHAD MARCHELL IW WRTHOD AC I DDYWEDYD NAS CLEDDYNT YN EU MONACHLOG.

CEN ni bai ammod dyfod—i'm herbyn
A Duw gwyn yn gwybod
Oedd iawnach[1] i fynach fod
Im gwrthfyn[2] nag im gwrthod.

[1] Iawn. Ll. P. P.

[2] Derbyn. Ll. P. P.

MARWYSGAFN CYNDDELW Y GELWIR Y PUM-AWDL HYN.

I DDUW.

CYFARCHAF i Dduw cyfarchwel iawn
I foli fy rhi rhwydd rhadlawn
Un mab Mair a bair pyrnhawn—a bore
Ac aberoed ffrwythlawn
A wnaeth coed a maes a meſur iawn
A ffrwythau a doniau Duw ry ddigawn
A wnaeth gwellt a gwydd
A grug ym mynydd
A wnaeth dedwydd—yr dedfryd iawn
Ac arall ar wall ar wellic ddawn
Yn eiſſiwedig ac yn ddigllawn
Archaf i fab Duw canys digawn
Commod o'n pechod pechu nid iawn
A chynnwys yn naf yn arnodded
Ir wlad eidduned myned a wnawn
Cyfarchaf i Dduw cyfarchaf

Digitized by Google

Ceinfolawd ardraethawd i ti a draethaf
Neud milioedd ath fawl fodrydaf
O'th dorfoedd i'th derfyn uchaf
Neud mi a fynnwn fy naf—o'th ganiad
O'th gariad i'th gredaf
Neud cennyd cerdd glyd cynnelwaf
Ced wallaw na ad wall arnaf
Neud oedd fwy no rhaid rhad mwyaf
Rhwyf cedyrn yn cadw ar eithaf
Neum dychryn meddwl a feddyliaf
O bechu a bechws Addaf
Neud wyf alltud drud o dreigl dy wendud
Ath wendorf am danaf
Neud beirdd yr eglwys egluraf
Neud eu porth a barthwyd attaf
Neud hyfryd ny llwrw y lle a gyrchaf
Neud gobaith wrth beurhaith rhin a geifiaf
Brenin pob gwerin gwared arnaf
Gwedi treiglaw byd budd arnaf
O ganiad y tad teyrneiddiaf
Ar mab ar yſpryd glendyd gloywaf
Yngoleuder deddf dedwydd fyddaf
Yngwarf engylion gwirion gwaraf
Yngwenwlad wledig nef a archaf
Gwledig arbenig pan ith aned
Dyfu waredd ynn dyfu wared
Dyfu Addaf blant o blaid angred
O anghyfraith faith o gaithiwed
Dyfu yn gofwy un gofuned
Ry ddyfu wrhydri hydr afneued
Dyfu Griſt ynghnawd priawd prifaed
Dyfu ym mru mair mab dymuned
Dyfu bumoed byd o boen galled
O dwyll o dywyll trydwyll trefred
O anghyftred gadwo gadarn—alar
O garchar eſgar pan yſgared
Ac ef yw ein llyw an llwyr nodded
O farn wrth ein gwaith ar ein gweithred
Ac ef Arglwydd nef tangnef tynged
An dug o gyfrgoll pan archolled
Ac ef dwyre ynn ac ef daered—ei fudd
Ac ef Udd nin lluddan lleſſaed
Ac ef yn oſſeb yr oſſoded
Yn hollawl meidrawl hawl huanred
A roddo i Dduw ei ddegfed—oi law
Heb luddiaw iddaw ei ddyled
Nid wyf fardd digardd ymdigoned
Ar helw fynghreawdr llywiawdr lliwed
Mi Gynddelw geiniad rhad am rhodded
Mihangel am gwyr am gwrthfynned
Gwledig arbennig pan genais—honawd
Nid ofer draethawd a rydreuthais
Nid eiſliwed ced man y cefais
Nid ef ym crews dews diffleis
I wneuthur amhwyll na thwyll na thrais
Nid ef digrefydd
A gretto Ddofydd
Nid ef ai cedfydd—clwyf defnydd clais
Nid ef ddihunaw ar handdenais
Nid ef rhoddir nef ir neb nyw cais
Nid rhwydd yr arwydd a weinyddais
Nid rhwy o obrwy ry obrynais
Nid perthyn ryfyg ryfegais—im bryd
Nid porthi penyd ryfeddyliais
Yn adawd rheen ry deiddunais
Rhyd im enaid rhaid rheolais
Gwledig arbennig erbyn attad
Er barch gogyfarch o gyfaenad
Yn ddigabl ar barabl ar ei bariad
Fy ngherdd ith grybwyll canwyll canwlad
Can wyt priodawr can wyd meidriad—mawr
Can wyd cynhorawr--gwawr goleuad
Can wyd bronn broffwyd can wyd ynad
Can wyd rieu hael can wyd roddiad
Can wyd athro ym nam eithriad--oth fann
O'th faran oth irein wlad
Nam diddawl oth fudd udd echeiniad
Nam gwellyg ym mhlyg ym mhlaid irad
Nam gwallaw oth law gwallus drefrad
Nam gollwng gan llu du digarad.

TERFYN.

HIRLAS EUEIN.

EUEIN KYVEILIAUC E HUN AI CANT.

GUAUR pen dǒyre gaǒr a doded
Galon yn anvon anvut dynged
Geleurut ein gǒyr gǒedi lluted trǒm
Tremit govǒy mur Maelaǒr Drevred

Deon a yrreis dygyhyſſed
Diarſǒyd ar vrǒydyr arvau goched
A rygotǒy gleǒ gogeled ragtaǒ
Gnaǒd yǒ oi dygnaǒ devnyt coted

Dyǒallaǒ di veneſtyr gan vothaed
Y Korn yn llaǒ Rhys yn llys llyǒ ced
Llys Eǒein ar brait yt ryborthed eirioed
Porth mil a glyǒi pyrth egored

Meneſtyr am gorthaǒ nam adaǒed
Eſtyn y Korn er cyd yved
Hiraethlaǒn am llyǒ lliǒ ton naǒved
Hirlas i arǒyt aur i duted

A dytǒc o vragaǒd ǒiraǒd orgred
Ar llaǒ Wgan draǒs dros i ǒeithred
Kenaǒon Goronǒy gǒrt gynnired gǒyth
Kenaǒon hydǒyth hydyr eu gǒeithred
Gǒyr a obryn tal ympob caled
Gǒyr yngaǒr gǒerthvaǒr gǒrt ymǒared
Bugelyt Havren balch eu clyǒed
Bugunat cyrn met maǒr a ǒna neued

Dyǒallaǒ di y corn argynvelyn
Anrydetus vetǒ o vet goreǒyn
Ac o'r mynni hoedyl hyd un blǒytyn
Na didaǒl i barch can nid perthyn
A dytǒc i Rufut ǒayǒrutelyn
Gǒin a gǒydyr goleu yn ei gylchyn
Dragon Arǒyſtli arǒyſtyl tervyn
Dragon Oǒein hael o hil Kynvyn

Dragon iǒ dechreu ac niǒ dychryn cat
Cyvlavan argrat cymyǒ erlyn
Ketǒyr yt aethant er clod obryn
Kyveton arvaǒc arvau Edǒyn
Talaſſant i met mal gǒyr Belyn gynt
Teg i hydrevynt tra vo undyn

Dyǒallaǒ di y corn canys amcan cennyv
Yt ymgyrryǒ glyǒ gloeǒ ymtitan
Ar llaǒ deheu ein llyǒ gyvlavan
Lluch y dan yſgǒyd yſgaǒn lydan
Ar llaǒ Ednyvet llaǒr diogan leǒ
Ergyrǒayǒ tryleǒ trei i darian
Tervyſc dyfyſc deu diovn anian
Torrynt torredǒynt uch teg advan
Teleirǒ ynghyngrein ynghyvran brǒydr
Tal yſgǒyd eurgrǒydr torrynt yn vuan
Trylǐǒ eu pelydr gǒedi penǒan
Trylǒyn yn amǒyn amǒiǒ Garthan
Kigleu ym Maelaǒr gaǒr vaǒr vuan
A garǒ diſgyrr gǒyr a gǒyth erǒan
Ac ymgynnull am drull am dramǒyan
Fal i bu ym Mangor am ongyr dan
Pan ǒnaeth dau deyrn uch cyrn cyvrdan
Pan vu gyvetach Vorach Vorvran

Dyǒallaǒ di'r corn canys myvyr gennyv
Men yt amygant met a'n tymmyr
Selyv diarſǒyt Orſav Gǒygyr
Gogelet ai caǒt calon eryr
Ac unmab Madaǒc enǒaǒg Dudur hael
Haǒl bleitiad lleitiad lluch ar yſgyr
Deu arǒreit deu leǒ yn eu kyngyr
Deu arial dyǒal deu vab Ynyr
Deu ryt yn nyt cat eu kyvergyr
Kyvargor diachor camp diachyr

Digitized by Google

Arvod lleϭod gϭrt gϭrtϭan cedϭyr
Aer gunieid lunieid coch eu hongyr
Treis erϭyr yn fϭyr faϭ chegyr
Trei eu dϭy aefaϭr dan un yſtyr
Gorvu gϭynt gϭaetvan uch glan glaſvyr
Gortϭy clau tonnau Talgarth yſtyr.

Dyϭallaϭ di veneſtr na vyn angau
Korn can anrydet ynghyvetau
Hirlas buelin breint uchel hen ariant
Ai gortho nid gortheneu
A dytϭg i Dudur eryr aereu
Gϭiraϭd gyſſevin o'r gϭin gϭineu
Oni daϭ i meϭn o'r met gorau oll
Gϭiraϭd o ban dy ben vateu
Ar llaϭ Voreitig llochiat certau
Kertyn hyn i glod cyn oer adnau
Dieithr vrodyr vryd ucheldeu
Diarchar arial a dan daleu
Cedϭyr am gorug gϭaſanaetheu
Nid ym hyn dihyll nam hen deheu
Kynnivieid gyrthieid vleinieid vleitiau
Kynvaran creulaϭn creulyd vereu
Gleϭ glyϭ Mochnannϭys o Boϭys beu
O gleϭ gϭnet arnatunt deu
Achubieit pob rheid rhut eu harveu
Echedϭynt rag tervyſc eu tervynau
Moliant yϭ eu rann y rei gϭynnau
Marϭnad vu neud mi neϭid y dau
O chan Griſt mor driſt ϭyv o'r anaeleu
O goll Moreitig maϭr ei eiſſieu

Dyϭallaϭ di'r corn can nim puchant
Hirlas yn llaϭen yn llaϭ Vorgant
Gϭr a dyly gϭaϭd gϭahan voliant
Gϭenϭyn y atϭyn gϭan edryϭant
Areglyt devnyt dioteviant llavn
Llyvn i deutu llym ei hamgant

Dyϭallaϭ di veneſtr o leſtr ariant
Kelennyg edmyg can urtuniant

Ar llaϭr Gϭeſtun vaϭr gϭeleis irdant
Ardϭy Goronϭy oet gϭeith i gant
Cedϭyr cyvarvaeth yt ymϭnaethant
Cad ymerbynieid eneid dichϭant
Cyvarvu yſgϭn ac yſgarant aer
Llas aer lloſget maer ger mor lliant
Mϭynvaϭr o garcharaϭr a gyrchaſſant
Meurig vab Grufyt grym darogant
Neud oet gochϭys paϭb pan atcorſant
Neud oet laϭn o heul hirvryn a phant

Dyϭallaϭ di y corn ir cynnivieid
Cenaϭon Euein cyngrein cydneid
Wynt a dyrllytant yn lle honneid
Glud men yt ant gloyϭ heyrn ar neid
Madaϭc a Meilir gϭyr gortyvneid treis
Tros gyverϭyr gyverbynieid
Tariannogion torv tervyſc dyſgeid
Trinheion vaon traϭs ardϭyeid
Kigleu am dal met myned dreig Kattraeth
Kyϭir eu harvaeth arveu lliϭeid
Goſgort Vynytaϭc am eu cyſgeid
Kaϭſſant y hadraϭt cas vlaϭt vleinieid
Ni ϭnaeth a ϭnaeth vynghedϭyr ynghalet Vaelor
Dillϭng karcharor dulleſt voleid

Dyϭallaϭ di veneſtr vet hidlaid melus
Ergyrϭayϭ gϭrys gochϭys yn rheid
O gy n buelin balch oreureid
Yr gobryn gobrϭyeu heneid
O'r gynniver anhun a borth cynnieid
Nis gϭyr namyn Duϭ ac ai dyϭaid

Gϭr ni dal ni dϭng ni byt ϭrth ϭir
Daniel dreig cannerth mor verth heϭir
Meneſtr maϭr a gϭeith yd ioleithir
Gϭyr ni oleith lleith oni llochir
Meneſtr met ancϭyn a'n cydrotir
Gϭrtdan gloyϭ goleu gϭrtloyϭ babir
Meneſtr gϭelud dy gϭyth yn Llidϭm dir
Y gϭyr a barchav ϭynt a berchir

Digitized by Google

Meneſtr gȯelud dy galchdoed kyngrein
Ynghylchyn Eȯein gylchȯy enȯir
Pan breitȯyd Kaȯres taerȯres trȯy dir
Preit oſtȯng orvlȯng a orvolir

Meneſtyr nam didaȯl nim didolir
Boed ym mharadȯys in cynhȯyſir
Kan pen teyrnet poed hir eu trȯyted
Yn i mae gȯeled gȯaranred gȯir
Amen.

EUEIN KYVEILYAUC EHUN AR CANT.

Tywyſſauc Powys yttoed: Owein Gwyned a Rys o Debeubarth au hymlityaſſynt oc ulat Anno 1167 yntcu ai benillaud hi yn ol drwy gymborth y Norddmyn ar Saeſon dan Harri yr 2ed.

EGLYNYON A GANT TEULU YWEIN KYVEILYAWC.

I GYLCHYAU KYMRY.

TEULU ywein llary lluoet anhun—treis
Yn eu traws arovun
Fyrt kyrt kyueteu duhun
Pa fort yt awn o vortun
Dos was yn ebrwyt heb roti—geirda
Yr gwrda y ſy yndi
Dywan wan trywan trwydi
Dywed an dyuod y geri
Dos was o geri ac archwn wrthid
Rac an llid an llochi
Diwet y doetham i ti
Dywed y down arwyſtli
Dygychwyn gennad gan vawrrydic—doryf
Y deruyn keredic
Dywan ar wyllt ar wallt pic
Dywed y down benwedic
Dos o benwedic boen ouyt—gennad
Gan yth wna kewilyt
Dywan ar gynan gynyt
Dywed y down veiryonnyt

Dygychwyn gennad gyuyl mordwy—gwyrt
Gordyar y gylchwy
Dywan yr traean traniwy
Dywed y down Ardudwy
Dygychwyn gennad gein deruyn—y wlad
A wletychwys meruyn
Dos y weſt ar neſt neuyn
Dywed an dyuod leyn
Dygychwyn gennad o gylch dragon—llary
Lluoſſawc y galon
Dos varchawc aruawc aruon
A dywed an dyuod von
Teulu ywein hael hawl dioleith—lloegyr
Lluoſſawc am anreith
A ennir [illegible] birdeith
A annwny yn [illegible] nofweith
Dos was y gennyf ac nac annerch—nep
Ony byt uvg gorterch
Dywan ar vuan veinerch
Dywed an dyvod lannerch

Digitized by Google

Dygychwyn gennad gadyr ardal—teulu
Teilwg met o vual
A dywan dyno Bydwal
A dywed an dyuod yal
Kychwyn yw theruyn pathawr—eu
hoewet
Hirvelyn eu gwaewawr
Dywan diw calan ynawr
Dywed an dyuod uaelawr
Dos was na olut na oleith—dy lwrw
Dy lutyaw nyd hawtweith
Dywan o vaelawr vawrdeith
Dywed an dyuod gynlleith
Dos was a chyghor na chygein—an
toryf
Ual teiluoet bychein
Dywan dwc rybut hytwein
Dywed an dyuod uechein
Teulu ywein rwyf rwyſtraſſam—wladoet
Poed gwlad nef a welam [1]
Kyrch kyfrwyt kyflwyt adlam [2]
Kylch kymry kymeraſſam

[1] Ein adlam. Ll. Coch.
[2] Cyflam. Ll. Coch.

MARWNAD YWEIN GWYNET.

DANYEL AB LLOSGWRN MEW AE K.

OCHAFY duw o dyuod y leith
Llyw gwynet ae gwyndyd obeith
Ochaf duw na daw ef eilweith
Ymyd ymydawl oſſymdeith
Diouryd ewein dygyn a weith
Y vnbyn gwynet ae metueith
Nyd oct wr dwy awr dwy areith
Wrth neb ny thorrid y gyfreith
Gwr a wnaei ar lloegyr llwyr anreith
A dwyn y dynyon yn geith
A chwytaw racdaw rif ſeith—riallu
Ny ellid y oleith
Oet gwr hael rac gwael rac gwynyeith
Oet kymreiſc oet kymry dyleith
Oct yſgwnn oet twnn taleith—y daryan
Oet cadarn kyuarweith
Drwc y lliw y llaw oet benreith y luoet
Kyhoet kanhymdeith
Nym arwar na char na chyweith—nym
arha
Aros agkyuyeith
Am retyf angor dyuynuor diffeith
Yd lyſc vy ghallon yg cof meith
Mal y llyſc gwynnawn gan oteith
Ny thawn pei bytwn keluyt
O uoli mab duw diwenyt
Kyn yn dwyn yn herw yn herwyt—
daear
Yn herwr ar douyt
Moch gwnelwyf mal y gwna dedwyt
My a duw diheu gerennhyt
A welei Ewein yn lluyt—yn lloegyr
Yn lloſci y threuyt
Gwelei doryf ar doryf y gilyt
Gwelei daryf ar dyrrua oſſwyt
Ny weled o gred a betyt—etwa
Y gynna gyſtetlyt
Ny wnaeth duw neb dyn dwywawl fyt
Ny maeth mam mab y heuelyt
Mi nyd wyf lawen o lewenyt—bryd
Am bryder yr vndyt
Am ewein am dwyrein dyrllyt

Digitized by Google

Am deyrn am gedyrn gyduyt
Am rotes meirch re rewyt a danaf
Neud nad ef ae dyryt
Mi nym dawr ken del dros eluyt
Llanw o uor a llif o uynyt
A mi bei gallwn ymgeryt—a duw
Yt oet ym y defnyt
Dwyn uy rwyf a dwyn uy rihyt
Dwyn uy ner uy nenn kyweithyt
Yny uwyf hynwyf hyneuyt—galar
Yn auar yn ouyt
Cof Ewein ym callon yd uyt
Diunner vcher ac echwyt

GWYNNUART BRYCHEINYAWC A GANT YR AWDYL HONN YR ARGLWYT RYS.

VYN duw vyn neirthyad uad rad rannu
Vyn nerth am cannherth ym kynytu
kynneir om cadeir cadarn ganu rys
Kymry wrys yſbys yſbyd wetu
Kynwan coryf rac toryf twryf elyflu
Kynrabad kyncad wlad wletychu
Kymhendraws kyghaws kygretyf morgymlawt
Kymhentawt canclawt uar ulawt ulaen
Kymhendreic penn eic yn pennaethu
Kymhenaf pennaeth yr wnaeth yeſſu
Kymhendoeth a choeth a chaeth yr molyant
Pebyrdor pedrydant pebror gylchu
Kymhenrwyt gyfrwyt gyfrwys tra haetu
Kymhenreith gyfreith gobeith pob tu
Kymhenvrwydyr am vinwydyr pan eurgrwydyr waſgar
Seri gyuarpar ſathar ſathru
Seith wyr ſer gyſnifer am ner a vu
Seith cad a ſeith cant ſeith riallu
Wyth cad ac wyth cant ac wyth teulu taer
Cannhaer am cancaer kyn hetychu
Naw cad a nawcant gormant gorfv
Dec cad a dec cant deccaf a ſv
Yſcafyn niuer rys yn llys dinefwr fyrt
Myrt gyrth glydwr glod chwennychu
Fort woſgord diwoſgort diwaſgaru
Fort aergun odorun wadwryf teulu
Fyrt kerteu a threthau a thraethu molawd
Milyoet wawr waſgawd wennwawd wetu
Fwyr dra fwyr dra llwyr dra lloegyr vethlv
Frawt dra frawt dra chawt drachynhennv
Frwſt dra frwſt dra thrwſt tretheu o lundein
Traethadur prydein wyf yn prydu
Treis tra threis tra thraws tra threun gyrchu
Twryf tra thwryf tra thoryf tra tharyf racdu
Tew tra thew dra thro o dra thrychu trin
A gwaedlin am deulin yn yn gwanecu
Taer tra thaer am drom aer drwm gymynu
Am deruyſc am deruyn am deruynu
Am biw deifyr dewr eſcor yt yſgymu hael
Ac am dreth dinmael trauael tri llu
Am deyrn am gedeyrn heyrn heu
Am degeigyl am dir eingyl yn ymdyrru

Digitized by Google

Am gydurawd medrawd myrdin darogan
Am orwyr kynan kert echlyſſu
Am dyfyrdwy am ordwy wrt diſgynnu
Am hafren am orten am wrt lueſſu
Am hyfryd kymryd kymry ben baladyr
Am aber taradyr yn tremynv
Am byrth yſgewin yn goreſgynnv
Am borth wygyr y mon yn meneſtrv

CANU Y DEWI.

GWYNNUART BRYCHEINYAWC AE CANT.

AM roto douyt dedwyt deweint
Awen gan awel pan del pylgeint
Awyt boet kyfrwyt kyfreith bartoni
Kynnelw a dewi y deukymeint
Ny dyly corn met keinon metweint
Bart ny wypo hwn hynny dy geint
Nyd ef y canaf can digyofeint—uymmryd
Namwyn mi ae pryd kywyd kywreint
Ys mwy y canaf kyn no heneint
Canu dewi mawr a moli ſeint
Mabſant ſyw gormant gormes heint—ny ad
Na lledrad yn rad rwyd yſgereint
Yſſid rad yny wlad a mad a meint
Yg gyfoeth dewi difeſyl gereint
A rydid heb ofud heb ofyn amgen
Heb ofal kynhen kylch y beneint
Onyd bleit a dreit drwy y wythneint
Neu hyt goruynyt rewyt redeint
Ef kymerth yr duw dioteifyeint—yn dec
Ar donn a charrec a chadw y vreint
A chyrchu ruuein ran gyreifyeint
A gweſt yn efrei gwſt diamreint
A gotef paluawd dyrnawd trameint
Y gan vorwyn difwyn diwyl y deint
Dialwys peirglwys pergig dyfneint
Ar ny las lloſged lluoet lleſſeint
Dyrchafwys brynn gwynn breinyawl y vreint
Yg gwyt ſeith mil mawr a ſeith vgeint
Archafael kaffael gan weſteifeint
Dyrchafwys dewi breui ae breint
Y freint wrth y vryd yn vreinyawc y ſſyt
Ae eluyt yn ryt yn rietawc
Ar iwerton wlad ys rad rannawc
Ar deheu ef bieu a phebidyawc
A phobloet kymry a gymer attaw
Ac a eyt yn llaw llwyr deithyawc
Tra el yn erbyn yrparch nodawc
Padric ae luoet yn lluoſſawc
Ac ef an gwrthuyn wrth nad ofnawc
Ar drugaret Duw ar drugarawc
A garo dewi da diffreidyawc
A gaho ae caro ual caradawc
A garo ual Dewi deu eiryawc na vid
Na chared na llid na lleidyr diſyawc
A garo dewi diofredawc
Cared efferen len lawerawc
A garo dewi da gymydawc
Cared ymwared ac yghenawc
A garo dewi ual difutyawc doeth
Ry gelwir ef yn goeth yn gyuoethawc
Deu ychen dewi deu odidawc
Dodyſſant hwy eu gwarr dan garr kynawc
Deu ychen dewi arterchawc oetynt
Deu garn a gertynt yn gyd preinyawc
Y hebrwg anrec yn redegawc
Y laſgwm nyd oet trwm tri vrtaſſawc

Digitized by Google

Bdewid bangu gu gadwynawc
Ar deu ereill ureiic y vrycheinyawc
Ban del gofyn arnam ny rybytwn ofnawc
Rac gormes kedeirn cad dybrunawc
Ar duw a dewi deu niuerawc
Yd gallwn breſſen breſſwyl uodawc
Amen.

Breinhyawl uyth uydaf ban delwyf yno
Ny byt yn eu bro a bryderwyf
Gwelaſy offeiryeid coetheid canhwyf
Canaf eu molyant men y delwyf
Gwelafy wir yn llwyr a llewenyt mawr
A llen vch allawr heb allu clwyf
Gweleiſy am vcher vchel eu rwyf
A gwraget rianet rei a garwyf
Gweleiſy glas ac vrtas vrtedic haelon
Ym plith dedwytyon doethyon dothwyf
Ym plwyf llan dewi lle a volwyf
Yd gaffwyf y barch kyn nys archwyf
Ac o bleid douyt diheuuart wyf
Ac ar nawt dewi y diaghwyf
A digoneiſy o gam o gyglwyf difri
Y duw a dewi y diwykwyf
Canys dichawn dewi nys dichonwyf
Gwnaed eiryoled ym am a archwyf
Archaf rec yn dec a digeryt wyf
Y erehi ym rwyf rwyt gerenhyt
Y duw geſſefin dewin dofyt
Ac y dewi wynn wedi douyt
Dewi mawr mynyw ſyw ſywedyt
A dewi breui ger y broyt
A dewi bieu balchlan gyfelach
Lle mae morach a mawr greuyt
A dewi bieu bangeibyr yſſyt
Meidrym le ae mynwent y luoſſyt
A bangor eſgor a bangeibyr henllann
Yſſyt yr cloduan yr clyd ywyt
A maenawr deifi dioruynyt
Ac aber gwyli bieu gwylwlyt
A henuyniw dec o du glennyt aeron
Hyfaes y meillyon hyfes goedyt

Llann arth llan adneu llanneu llywyt
Llann gadawc lle breinyawc rannawc rihyt
Nys arueit ryuel llann uaes lle vchel
Nar llann yn llywel gan nep lluyt
Garth bryngi bryn dewi digewilyt
A thrallwg kynuyn ker y dolyt
A llann dewi y crwys llogawd newyt
A glaſcwm ae eglwys gyr glas uynyt
Gwyteluod aruchel nawd ny achwyt
Kreic vuruna dec yma tec ymynyt
Ac yſtrad uynhid ae rydid ryt
Rotes duw dofyt defnyt oe voli
Dewi ar ureui uryn llewenyt
Ragor mawr vch llawr rac lluoſſyt
Penn argynan coned cred a bedyt
A bod oe gylchyn kylch y veyſſyt
Haelon a thiryon a thec drefyt
A gwerin a gwin a gwirodyt
A goruod gwared lliwed llonyt
Llwyth daniel oruchel eu hefelyt
Nyd oes yn cadw oes a moes a mynudyt
Llwyth maryed mawretus eu merweryt
Gwell pob vn duun dewr noe gilyt
A dewi an differ an diffyn uyt
Ae wyrth an diffyrth rac pob diffyt
A dewi an gweryd rac kryd keryt pechawd
Y maes maeſtawd dytbrawd dybyt
A dewi ae goruc gwr bieiſyt
Magna uab yn uyw ae uarw deudyt
A dewi ryweled yny rihyt
Ual kyfliw a heul hwyl yſplenhyt
Yſſid a dewi da gyweithyt
Wrth wann a chadarn a chadw y prydyt
Ac itaw y mae mal y dedwyt
Dedwytyon breui yny broyt
O vedru canu coeth anrec y hael
Keteiſy archafael kaffafy oſtec
O gyrchu breui breint ehedec
Dym gorden yn llawen llawer goſteg

Digitized by Google

Y voli dewi da gymraec ehofyn
O vot bryd a bronn o brydeſt chwec
O brydeſt dylleſt dull ychwanec
Y vreui a dewi doeth gymraec
Diogel y nawt yr neb ae kyrcho
Diogan y uro diogywec
Rac creiryeu dewi yd gryn groec
Ac iwerton tiryon tir gwytelec
O garawn gan yawn gan ehoec
Hyd ar dywi auon uirein a thec
Or llyndu lled vu llid gyhydrec
Hyd ar twrch teruyn tir a charrec
Dothyw y dewi deheuparthec beir
Y dial ual diweir dwyn y warthec
Dothyw y dewi yn deheuec
Gan borth duw porth dyn yn diatrec
Dothyw y dewi diffreidyad tec
Rys mawr mon wledic reodic rec
Ry metylieiſy hynn y honni vrtawl
Y vrtas anvedrawl a vedyr roti
Rwyt radeu bieu beirt iw voli
A llen a llyureu a llenn bali
Pan deuth o freinc franc o erchi
Yechyd rac clefyd rac clwyf delli
Wynepclawr ditawr dim ni weli
Pefychwys tremwys drwy uot dewi
Merch brenhin dwyrein doeth y vreui
A phryd a gweryd y gyd a hi
Wrth glywed dahed tyghed dewi
Ae vuchet wiryonet wirion ynni
A el ym medrawd mynwent dewi
Nyd a yn vffern bengwern boeni
A pheulin a pheunyt yggorelwi
Y geityaw diffryd yd ecrwi
Ny allwys gwerin gwared iti
Hyd ban y gwarawd gwirion dewi
Ac adar ae haroy nyd arhoynt wy neb namwyn dewi
Ar ef ae dytuc oll heb eu colli
Yn vn yſgubawr vawr ar llawr llenwi
Pan del ryuel a rwys fichti
Ros eluyt pob kelwyt geilw dewi
A gwrtheu a oruc gwerthuawr dewi
Bu obeith canhweith kyn noe eni
Danvoned itaw ditan perchi
O nef dec adef adwyn weſti
Allawr dec ny eill dyn diſgwyl arnei
Ychwanec kyuoeth kreuyt peri
Kredwch a glywch kedwch dewi
Yn ych llaw a llu y byd gyd a chwi
Ar uagyl eur y phenn ffowch recdi
Val rac tan toſt yd wan tyſt duw iti
Ae vreich ureiſc ae vryn gwyn vchaf vchel peri
Arllech dec dros wanec a thros weilgi
Ae dytuc dybu duw wrth y throſſi
Ac nad bo yny uro breint a theithi
Eithyr tri mwc yn amlwc oe amlenwi
A uynn duw dybyt byth wy voli
A uynno noted kyrched dewi
Duw a volaf yr eiryoled ym
Kany allafy dim heb duw trined
Dewi yn ehag yn rann rwytged
Ac yn yg dietig dewi wared
Dewi mawr ar y mor mynych noted
Ry gelwir ar y tir rac dy wrthred
A gweſtua y dewi gweſtei roted
Ar pob ſant gormant geugant goned
A dewi ae treitywys tros tydwed eluyt
Ar ſeint ſywedyt dedwyt dyghed
Ac y uynyw ethwyf eithaf dyued
A theyrnet ethynt a theyrnged
Ar uab nonn haeluronn hawt ogoned
A dewi uab ſant ſyndal duted
Dewi mawr myniw mad y gweled
Penn ar gynnan bedyt crefyt a chred
Ny chronnes rotes radeu wallofyad
Ruteur a dillad uad uerthideu
Ny cheffid gan naf nac oe eneu
Ny chaffad gwrthep namwyn gwyrtheu
Gwrthebed hyged y hygleu gertawr
Gwyrthuawr briodawr briawd detfeu
Or daw llyghes drom drwm y geiryeu
Y geiſſyaw kymraw kymryd preityeu
Rwg mynyw ar mor mawr a droeu
A uyt ar eu llu wy lliw dyt goleu

Digitized by Google

Collant ar llygeid ar eneidyeu
Ny welant na lliant nac eu llogeu
A chyghor a wnant a chennadeu
Y hebrwg itaw ebrwyt dretheu
Trydy pla wytyl aflwyt diheu
Try dybut mynyw mynawc bieu
Peufydwys trefnwys diffwys trefneu
Yn amgant hotnant ormant oreu
O anuot boia [1] bu diamheu
Y doeth ef y uynyw fyw fynhwyreu
Keiffwyd kythreulaeth gwaeth gweithredeu
Ny allwyd a uynnwyd methlwyd wynteu
Ellygwys gwraget eu gwrecyffeu
Rei gweinyon noethon aethan vateu
Y gwerth eu gwrth warae gwyrth a oreu
Kertaffant gan wynt ar hynt agheu
Edewis padric drwy dic dagreu
Lloneid llech llauar hygar hygleu
Pan aeth y werton y wyrth ynteu
Ac eigyl racdaw draw dra thonneu
A duw ae mynnwys myniw y dewi
Kyn geni yn ri y enryueteu
Pan pregethwys hael pregeth oreu
Ual corn yd glywid gloyw y eirieu
Kyn fyrthei urwynen ar urynneu o nef
Neuoet y gadeu oe hanoteu
Ny fyrthei yr llawr uawr uilltireu
Namyn ar dyn vrtawl vrthynt feinhyeu
A dewi oet bennaf or pennaetheu
A duw yn gwybod y deuodeu
Ac ef oet vchaf yr yn dechreu byd
A hefyd kertynt ygyd a ninheu
Dewi differwys y eglwyffeu
Dichones rac gormes gormant greiryeu
A phynnawn dewi ac phynnhonneu llawn
Llawer vn radlawn frwythlawn frydeu
Ac ol y uarch ac ol ynteu
Ys adwaen y maen y maent ell dev
Yffid hynn ar vrynn gwynn goleu vchel
Gan ochel drygoet drygweithredeu
Mynogi a pherchi a pharch beinkeu
Yn eglwys a chynnwys a channwylleu
Yffid gyfetach gan gyfeteu
A charu duw yn drech no phennaetheu
Yffid gan vnbynn vnbarch dynyolaeth
Yffid vnbennaeth vnbenneffeu
Yffid efcob llary uch alloreu dewi
Pym allawr breui breint yr feinhyeu
Ac y uoli dewi dothwyf yr deheu
Boed doeth uon am clyw am gwerendeu
Y gwr a volaf gwir ogonet
Ny wnaeth na gwaeth na gwythlonet
Namyn o bell dygymhell gwell gwiryonet
A dygynnull feint yny fenet
Seint angaw a llydaw llu edryffet
Seint lloegyrwys ac iwys a feint y goclet
Saint manaw ar anaw ac ynyfed
A feinhyeu powys pobyl enryuet
Seint iwerton a mon a feint gwynet
Seint dyfneint a cheint a chynnatlet
A feint brycheinyawc bro hywret
A feinhyeu maelenyt eluyt uannet
A feinhyeu prefent worment tiret
Dy buant y gyd yn vn orffet
Y ureui ar dewi da y vuchet
Y gymryd dewi dy gymrodet
Yn bennaf yn deccaf or teyrnet
Or digonfam ny gam o gymaret
Kyuodwn archwn arch diomet
Drwy eiryoled dewi a duw a uet
Gwae anad gwennwlad gwedy maffwet
Drwy eiryolet meir mam radlonet
A mihagel mawr ym pob aruet
Dycheferuytwn ny lu am y laryet
Dycheferuytwn ninheu am drugaret

[1] Bora. Ll. Coch.

Digitized by Google

EGLYNYON A GANT GWILYM RYUEL E DAUYT UAB YWEIN.

HANPYCH well dauyt dawn gaffael fal turn
Teyrnged or ifrael
O duw deon archauael
Ac o dyn hawl erwyn hael
Hael vt cletyfrut clod ucith nam gwrthod
Mawr wrthyd vyg gobeith
Anaw dreullyaw drin wofbeith
Enw bell hanpych gwell ganhweith
Cannhweith mal vn weith enw bell o hanawd
Heneuyt bro hiryell
Hanbwylleis gemeis gymell
Hanbwyll o hanaf hanbych gwell
Hanbych gwell dauyt &c.

EGLYNYON DADOLWCH A GANT GWILYM RYUEL E DAUYT VAB YWEIN.

DAUYT uab ywein bwyf vn uryd a thi Yth dewruawr anwylyd
Cas cart kertoryon venwyd
On trydar trydyt hael byd
Dy vyd wrth dy vyd vranhes oborthyant
Wyd berthdud oddiwes
Dawn kyflawn kywlad ormes
Dauyt duw ytty ae rotes
Rotes duw dri dawn y drin wychyd naf Nerth erewlff ywr trydyt
Doethinab ffelyf ytlyt
A phryd adaf ar dauyt
Nyd gnawd yt dauyt nad ei bryd am vut Yn votlawn y gennhyd
Gnawd ytt dreic dragon wynnuyd
Dygant rutaw am gant ryd
Ryuet eithyr gwynet gwenwyngawt kywlad
Kyn kyflechwyf rynnawt
Uym myw am uy llyw nym llawt
Uynryd nyd hyuryd nyd hawt
Hawt y bawb a thi yth wyneb am vut Ymuciliaw am attep
Yth aruod ollod offep
Yth arueu nyth arueit nep
Neb ny oruc duw wrhyd benlli gawr Banllef beirt yth uoli
Trin elyn tranc arglwyti
Treul metgyrn teyrn val ti
Tidi o mynny ym einyoes arglwyt Erglyw vi yth gynnoes
Hebawc bryn brenhin eiryoes
Hebu ym hebod nid oes
Nyd oes ym dauyt dawn oruod ar bawb Arbennigyawl hebod
Cadyr rwyf cadarn glwyf glybod
Can llonyt byw vn dyt bod
Can uod yn wirion wrhyd hywlyt hir Y archaf ytt dauyt
Dygen vt llawen llawryt
Dygant dreic dy gerennhyt
Kerennhyt herwyt or ua (er na) heteis val Ar vreyenhin kemeis

Digitized by Google

Y harchaf llary naf lledneis
Llyw gwryaf trin eithaf treis
Treis dwyn glyw aſſwyn glew eſſyng oual
Ofyneic maelgynig
Mab ywein coeluein coeling
Mawrad gwallouyad gwellyg
Gwell gennhyf arnaf ernyw elyn lloegyr
Wallofyad eur melyn
Noth uar uawret gar ganlyn
Bar y ſſy ar y daear o dyn
Dyn wyt galon rwyd goleu y deruyn
Nyd arueit nep y teu
Duw ath wnaeth or pennaetheu
Yn orofyn pawb yn oreu
Goreu vn goreu gerennyt y dyn
Yr honn duw tragywyt
A goreu eil gerennyt
Wedyn ronn duw ronn dauyt

HYWEL VAB YWEIN A GANT YR AWDYL HONN.

Karafy gaer wennglaer o du gwenylan
Mynyd gar gwyldec gweled gwylan
Ydgarwny vyned kenym kared yn rwy
Ry eitun ouwy y ar veingann
Y edrych uy chwaer chwerthin egwan
Y adrawt caru can doeth ym ran
Y edryt uy lleduryd ae llet ourwy
Y edryt llywy lliw tonn dylann
Llifyant oe chyfoeth a doeth atann
Lliw eiry llathyr oeruel ar vchel uann
Rac ual ym cotidy yn llys ogyruann
Chweris oe hadaw hi adoed kynrann
Ethyw am eneidy athwyf yn wann
Neud athwyf o nwyf yn eil garwy hir
Y wenn am llutir yn llys ogyruann

HYWEL AB YWEIN AE CANT YR AWDWL HON.

Carafy gaer ualchweith or gyuylchi
Yny bylcha balchlun vy hun yndi
Enwawc drafferthawc a dreit iddi
Anwar don lauar leuawr wrthi
Dewiſle lywy loyw gydteithi
Glaer gloew y dwyre o du gweilgi
Ar wreic a lewych ar eleni
Ulwyddyn yn ynyal aruon yn eryri
Ny dirper pebyll ny ſſyll pali
Nep a rwy garwy yn uwy noti
Pei chwaerei y but yr barddoni
Nebawd noſſweith y byddwn neſſaf iddi

Digitized by Google

HYWEL AB YWEIN AE CANT.

Asswsiswnt heddiw uarch gloywliw glas
A threiddyaw arnat geinwlat gynlas
Y haeddu daddyl ueith kyn lleith lleas
Gan hwn arlludyaw hoen arlludyas
Ac ym bei arwyd yr yn was etmyc
E lliw oed debyc gwenyc gwynlas
Hiraythawc vyg kof yg kyweithas
Hoet yrddi a mi genti yn gas
Kyt gwnelwyf ar ddyn vrdd o uolyant
Nym gwna poen rwydyant bodyant ba dras
Tonn a gallonn honn hoet a gavas
Yr twf mein riein rwdeur wanas
Nyt ydyw heddyw nyd hu adas vym porth
Yn ymyn yd oed vym perthynas
Or a vn mab duw o deyrnas nef
Kyn addef goddef gwae ui nam llas

HYWEL AB YWEIN AE CANT.

Pan vei lawen vrein pan vryfyei waed
Pan wyar waryei
Pan ryuel pan rudit e thei
Pan rudlan pan rudlys lofgei
Pan rudam rudflam flemychei hyt nef
Yn addef ny noddei
Hawd gwelet goleulofc arnei
O gaer wenn geir emyl menei
Treghiffant trydydyd o uei trychanllog
Yn llyghes vordei
A deckant kyman ae kilyei
Kyuaryf heb vn varyf ar venei

HYWEL AB YWEIN AE CANT.

Pvm vcher vchet pan achubet freinc
Pann faraon foet
Pan vu yryf am gyryf am galet
Pan vei aryf am varyf a wyryet
Yng goet gorvynwy yng gordibet lloegyr
A llygru y threfet
Llaw ar groes llu a dygryffet
A llad a lliwet a gwaetlet y lauyn
A gwaetliw ar giwet
A gwaetlenn am venn a vannet
A gwaetlan a grann yn greulet

Digitized by Google

HYWEL VAB YWEIN AE CANT.

Vyn dewiſy riein virein veindeo
Hirwen yny llenn lliw ehoec
Am dewis ſynhwyr ſynhyaw ar wreic-
yeit
Ban dyweid o ureit weteit wouec
Am dewis gydran gyhyd rec a bun
A bod yn gyurin am rin am rec

Dewis yw gennyfy hartliw gwanec
Y doeth'yth gyuoeth dy goeth gymraec
Dewis gennyfy di beth yw gennyt ty ui
Beth a dewi di dec y goſtec
Dewiſſeiſy vun ual nad attrec gennyf
Yawn yw dewiſſaw dewiſtyn dec

GORHOFET HYWEL VAB YWEIN E HUN AE CANT.

Tonn wenn orewyn a orwlych bet
Gwytua ruuawn bebyr benn teyrnet
Caraf trachas lloegyr lleudir goglet hetiw
Ac yn amgant y lliw lliaws callet
Caraf am rotes rybuched met
Myn y dyhaet myr meith gywryſſet
Caraf y theilu ae thew anhet yndi
Ac wrth uot y ri rwyfaw dyhet
Caraf y morfa ae mynytet
Ae chaer ger y choed ae chein diret
Ae dolyt ae dwuyr ae dyffrynnet
Ae gwylein gwynnyon ae gwymp wraget
Caraf y milwyr ae meirch hywet
Ae choed ae chedyrn ae chyuannet
Caraf y meuſyt ae man veillyon arnaw
Myn yd ganas faw fyryf oruolet
Caraf y brooet breint hywret
Ae diffeith mawrueith ae marannet
Wy a un mab duw mawr a ryuet
Mor yw eilon mygyr meint y reuet

Gwneuthum a gwth gwaew gweith ar
derchet
Y rwg glyw powys a glwys wynet
Ac y ar welw gann gynnif ryſſet
Gorpwyf ollygdawd o alltudet
Ny dalyaf diheu yny del ymplaid
Breutwyd ae dyweid a duw ae met
Tonn wenn orewyn a orwlych bet
Tonn wenn orewyn wychyr wrth
dreuyt
Gyfliw ac arien awr yd gynnyt
Caraf y morua y meiryonnyt
Men ym bu vreich wenn yn obennyt
Caraf yr eaws ar wyryaws wyt
Yg kymer deu dyfyr dyffrynt iolyt
Arglwyt nef a llawr gwawr gwyndodyt
Mor bell o geri gaer lliwelyt
Eſgynneis ar velyn o vaelyenyt
Hyd ynhir reged rwg nos ymy a dyt
Gorpwyfy kyn bwyt bet butei newyt

Digitized by Google

Tir tegygyl teccaf yny eluyt
Ked bwyfy karyadawc kerted ouyt
Gobwylled uy nuwy uy nihenyt
Tonn wenn orewyn wychyr wrth dreuyt
Cyuarchaf yr dewin gwertheuin
Gwerthuawr wrth y uod yn vrenhin
Kyſſylltu canu kyſſeuin
Kert uolyant ual y cant mertin
Yr gwraget ae met uy martrin mor hir
Hwyr wetawc ynt am rin
Pennaf oll yn y gollewin
O byrth caer hyd borth yſgewin
Vn ywr vun a uyt kyſſeuin uolyant
Gwenlliant lliw hafin
Eil ywr llall or pall pell uy min y wrthi
Y am orthorch eurin
Gweiruyl dec uy rec uy rin ny geueis
• Ny gauas neb om llin
Yr uy llat y a llafneu deuuin
Rym gwalaeth y gwreic brawduaeth
brenhin
A gwladus wetus wyl uebin vab wreic
Gouyneic y gwerin
A chenaf ucheneid gyfrin
Mi ae mawl a melyn eithin
Moch gwelwyf am nwyf yn etein y
wrthaw
• Ac ym llaw uy llain
Lleucu glaer uy chwaer yn chwerthin
Ac ny chwart y gwr hi rac gortin
Gortin mawr am dawr am daerhawd
A hiraeth y ſſywaeth yſſy nawd
Am neſt dec am debic afallulawd
Am berweur beruet uymhechawd
Am enerys wyry ny warawd ym hoen
Ny orpo hi diweirdawd
Am hunyt defnyt hyd dytbrawd
Am hawis uy newis deuawd
Keueiſy vun duun diwyrnawd
Keueis dwy handid mwy eu molawd
Keueis deir a phedeir a ffawd
Keueis bymp o rei gwymp eu gwyn-
gnawd
Keueis chwech heb odech pechawd
Gwenglaer vch gwengaer yt ym daerhawd
Keueiſy ſeith ac ef gweith gordygnawd
Keueiſy wyth yn hal pwyth peth or
wawd yr geint
Yſ da deint rac tauawd

AWDYL A GANT HYWEL VAB EWEIN.

Karafy amſſer haf amſſathyr gorwyt
Gorawenus glyw rac glew Arglwyt
Gorewynawc tonn tynhegyl ebrwyt
Gorwiſgwys auall arall arwyt
Gorwenn uy yſgwyd ar uy yſgwyt y dreis
Kereis ny geteis geſeiawyt
Kecidwen hirwen hwyrwann ogwyt
Kyſeiliw gwenn wawr yn awr echwyt
Klaer wanllun wennlletyf wynnlliw
kywyt
Wrth gamu brwynen breit na dygwyt
Bechannigen wenn wann y gogwyt
Bychan y mae hyn no dyn degmlwyt
Mabineit lunyeit lawn gweteitrwyt
Mabdyſc oet iti roti yn rwyt
Mabwreic mwy yd feic fennedic rwyt
ar wen
No pharabyl oe phenn aghymhen-
rwyt
Peteſtric iolyt am byt y eilwyt
Pa hyd yth yolaf ſaf rac dy ſwyt
Adwyfy yn anuedret o ynydrwyt caru
Nym ceryt yeſſu y cyfarwyt

Digitized by Google

CANUAU LLYWARCH AB LLYWELYN, SEV PRYDYDD Y MOCH.

CANU A GANT PRYDYT Y MOCH Y DAUYT M. YWEIN.

KYUARCHAF duw naf neuawl dad keli
Keluytyd heb afrad
Y uilwr arwr arwein vad
Y voli ked weſti waſtad
Y uilwyr eryr aryf gwennwlad a gwaed
A gwytgwn yſborthyad
Y dauyt lawryd lawr gyrchyad
Y deuawd eirthyaw detyf neirthyad
Priodawr pennwaet pan gaffad ut ner
O nerth duw ae cread
Prif deyrn kedyrn kydwet rad
Preityei bawb y bob digarad
Pendeuic fraw aber frawt cad
Prydein hydyr hudoet ymdiuad
Heb reith heb gyfreith heb gyfrad a gwan
Na gweini keleurad
Heb yſgor hygor hygarad
Heb yſgar yſgwyd ac aghad
Heb yſgarant blant yd blygyad kymry
Oet kymrwyn y delwad
Pan doues peir trachwres trochyad
Par trwy var trwy uyrt yſgwytyad
Por eiſſor aeſſawr weiniuyad
Pant racdaw bu faw bu fyſgyad
Penn brynn keredic nyd karyad ae duc
Yn deyrn pymthegwlad
Namyn gwaew yn gwan oe aghad
A llafyn coch yn llaw gynnifyad
A brwyſcaw a briwaw bragad
A brwyſglet a breiſc lat trwm yad
A bytinawr gwrt gortyſnyad kynnygyn
Yn kynnif ar yſdrad
Kedwitt duw an kedwis heb wad
Kadyr hetwch hytyn am winllad
Kad wyllyon dauyt da gyrchyad
Ked wallaw cad wallawn amhad
Ked orllwyt arglwyt argleidrad kymru
Kymreiſclod dyrchauad
Y anaw a daw a dyfnad
Y anant y eni bu mad
Y eur rut yn rot oe geinyad
Ae emys ae amryw dillad
Y bali porffor parth nad a wyrthyn
Ae werthuawr yſgarlad
Ef oreu rieu ry gread
Vt edmyc traws ryuyc treiſſyad
Ef yn wyl yn olud rotyad
Ef yn daer yn aer yn anllad
Ef vlawt kyfrieu ef vleityad yn dygyn
Ef kynnygyn kymynad
Ef yſgrud ef drud ef druſſyad
Ef doethaf ef doethuawr ygnad
Ef goreu a vu o vab tad
A mab gwreic gwrygwys y pwyllad
Pwyllaf a ganaf a genwch veirtyon
Y vawrdawn a geffwch
Kert dauyt kein rebyt kenwch
Kor eiſſor kyfor kyfetwch
Kart wahart a wahan volwch
Ar dreicyeu dragon amdiſtrwch
Kabyl arnaw ut fraw a frouwch nyd oes
Nyd aſſw y gwelwch
Ef digawn dyhet a hetwch
Ef dwyre dewrueirt uireinwch

Digitized by Google

Ef dyrran dyt kalan cadrwch
Ked eirchyon yr kedawl erchwch
Ef dyryt heityt a heitwch anaw
Ef anant kyuolwch
Ef goreu aereu arafwch
Ef gorfu goruawr y clywch
Ef goruc am gerryc mor llwch
Am vuarth caduan cad arrwch
Ef gwnaeth tu pentraeth penn trwch calanet
Gal ac ef na cherwch
Gwyr yn digyn yn dygyrrydwch
Gwerin ner yn aerdawelwch
Gwar hywel hoewal kyuetwch
Gwrt yn llat a llafyn deu avwch [ae var
Gwyr hoetylwydyr gwr hydyr yn y hwch
Kyn noe vawr attregwch
Teyrnet prydein pryderwch
Rac teyrn gwynet yd gwynwch
Teyrnllaw uy llyw ryddygwch
Teyrnllw teyrnllid gennwch
Teyrnged heb rif hebrygwch oe lys
Ywch lleſſaf os gwnewch
Rac talu y agheu telwch
Rac talarw cadeu cwt uytwch
Rac diuei deyrn diuennwch
Rac dauyt awch kilyt kilywch
Ef uawrllyw mawrllid mallolwch
Chwi vawr wyr y vawr wr gwyſſilwch
Ef a daw y dwyn yr einwch
Ef ae dwc ac nyw diolwch
Chwi tacdaw y gyd ny gedwch yn rwyt Na rydewr ynyalwch
Ef y uaes y uaws gadarnwch
Chwi y goed y gad nwy leitwch
Ef y vrynn y vreinyawc kyfrwch
Chwi y bant di.ant dyurydwch
Ef aer dyrch awch kyrch nys kyrchwch hyd urawd
Chwi oc fawd yd fowch
Gnawd oe law lawrfeirt gyuradwch
Gwan o aer a gwinro evrvlwch

Gwaew a llafn yn llat yn deutrwch
Gwae ae cawt nyw dyhut dadolwch
Dadolwch teyrn tarw catvc pryduawr Gwyr prydein rwy goruc
O vro echeifyeint vchelgruc
Hyd wynn urynn llundein lle clod luc
O Pennwaet dyſneint dim nyd fvc
Hyd pentir gafran yd gyfyrduc
Alaeth y pennaeth ar bob engiryawl O hir wawl hir aduc
Ef wrawl oe orofyn rwy duc
Hyn nyd feith yn faeth pob ſarruc
Gwr goruawr gorflwg pan amuc
Gwyr gyſtwy gwrt gaſtell y ruc
Ef gwnaeth yn eithyſt byſt bochgluc
A glyw briw branes dy orlluc
Ef ae gwna nym gwnel gorchyfluc
Y wytgwn eu bod or wytgruc
Ef goreu rieu hyd y ryduc heul Hwyl diruawr diſſeithuc
Meith y ry yr hynn nym aduc
Meirch breitchir vch braſgeirch hafluc
Mwth myggann hir llam haerlluc
Na bwynt gynt na rywynt vch ryd nuc
Mab ywein gyfeyrein gaduc
Mad ganed mad uam ae hymduc
Dauyt hael y haual nyd fuc
Dyn nys gwyr a duw rys goruc
Mam wyr ae colles kylleſtricyawl wiſc Ae oſget gorphorawl
O chwanta eua efnys hawl
Y aſſen bu aſſiw kythrawl o urys Amryuys amryuawl
An headad handym agheuawl
Dybu yr gwared gwr detuawl
Griſt yg knawd an brawd bu breinyawl
Mab an tad an tud rwyf hollawl
Ac an teid ac an tad dwywawl
Y gwr a oruc wrawl deyrnllin Breyenhin bron gedawl
Breiſc dauyt o deuawd yth yawl
Brenhinet vrt vonhet vrtawl

Digitized by Google

Bre ganre geinrad ganhwynawl
Bro gynnyt ar gynnygyn breuawl
Meith oth rad heb reid eu heiryawl
Mythyon ueirch fwyr tyweirch fortawl
Mur gwerin goreu bedytyawl
Milueirt hynt mwyn mawrwynt meir-
yawl
Meu ofyneic dreic dragonawl prydein
Prif deyrn canhwynawl
Wrth uyn duw na vyn uy nitawl
Ac wrthyd orthywys greidyawl
Uy reen am rotes heb dawl
Rwyf myrtoet mawrdawn yſprydawl
Nam dod ut mandoet ym mantawl ac eur
Ac emys hyganawl

Ti deyrn derrwyn butugawl
Mi brydyt brydeſt annyanawl
Ti wron oreu eneidyawl
Mi digart dy vawrvart ath uawl
Ti aerwr arwr arwynyawl foſſawd
Mi ath wawd ath watawl
Ti eryr ongyr angertawl
Teu yth lys leſtri eurinawl
Teu vyg kert angert engiryawl
Meu dud ior ath cor ath canmawl
Boed teu ben rieu bot neuawl douyt
Balch dauyt da uydawl
Boed agored pyrth pedyr a phawl
Yth erbyn arbennic dynyawl
Bych gwr het yn hawturyd ar ſawl
A geif tud an tad yſprydawl

BYGWTH DAUYT. PRYDYT Y MOCH AE CANT.

Kalan hyturef tymp dyt yn edwi
Calaf gan lloer uann llwrw uenegi
Kyntwryf yn ebyr llyr yn llenwi
Kyngyd gaeafawr hwyluawr heli
Keluytodeu reen rannwyd a mi
Megys na rannwyd am rieni
Kychwetyl am dothyw am dwythualch ri
Kywythyawn am dawn om dielwi
A gwrt uyt adwyn agwedi uyg kert
Agarw y angert engyr a hi
Anmynetus vum vur kadeithi
Enwawc orthywys om gorthewi
Nyd adawaf hael o hil beli
Na bwyf bwyll ſarruc o bell ſorri
Gwn yny ganwyf gwenwynic ui
Gwyth waſtaawd tavawd nas tyf eli
Gwythlawn yw vyn dawn yn diuyſgi
Gwaethyluann yg kyman yg kymeiri

Gollycha dy uar ueirtyon weſti
Gollachar y uar o vartoni
Gwyl dauyt lawryt lawr orthorri cad
Cedawl ar ogel uy yſperi
Gwyllon teyrnon tud amnoti
Golluthon dragon dreic eryri
Gollewin deyrn gwellaa ui
Gwellygyaw uyg kert yw uyg koti
Gwell ytt wyf hael rwyf no nuedi meirch
Marchogwyr hyd bell ar dy deithi
Gwell wytt vn edmyc treiſſyc nor tri
Mordaf nut ryderch yn detyf roti
Gwellynyawc deyrn gedeyrn goſpi
Gwallaw ym anaw enw dy uoli
Gwallouyad eur rad rodri eſillyt
A fyll dy uy mody ym cuelli
Nam gyrr y wrthyd nam gwrthod ui
Nam gad ar gychwyn dytyn dewi

Digitized by Google

Gwyn deyrn prydein prawf vy llochi
Ath eur rut ath vut ath uynogi
Gwynnygawd dy glod hynod honni
O angert am kert am kymelri
Gweleis ueirt yn gryc nyd egrygi
Gal vlawt yn adrawt dy wrhydri
Keneis dy volyant val nas ry ganant
Milwr pedrydant pedrydawc ri
Gogwyr doethyon dwfyn nad ofyn tlodi
Doethgert lawr werthuawr yt wyf wrthi
Gogwn duw pryffwn y proffwydi
Nad advc oe dawn y daeoni
Gogwybyt dauyt detyf elifri
Na ryweilyt ny rwyoli
O chygein hael vt hwyl ym ynni
A chygor angor ym agori

Ny byt keladwy uod kaledi
Y men ym chwrwer yr chwant kronni
Teyrnuab ywein teyrnet aergrein
Teyrnas uirein varan benlli
Na gwna eryr gwyr gordiogi
Am dadyl ut trwyhatyl yn detyf troi
Na orfag dy lenn dy les wyf i
Na orffaf ar naf yr neb ynni
Nam arwerth yr eur y arglwyti ereill
Nym arwar arall yr uym perchi
Dym gweta vrtas dym gwadawl hi
Megys y dewrwr y dywedi
Dydotyw y dyt dauyt dyuynfri
Detyf hael ym kaffael neu ym colli
Dydel kyn ryuel y rott a mi
Engyl tagneuet tanc heb drengi
Am bo vt kedawl kyduod a thi
Ath uo hwyr hatlet a hir hoetli

KYUARCH GWELL DAUYT. PRYDYT Y MOCH AE CANT.

Hanbych well dauyt handid o deuawd
Gogyuarch teyrn gogwyr teyrnuart
Gogyfurt torment gogyfyaw toruoet
Gogawn teyrnueirt gogawn teyrnuro
Termud torment terrwyn deyrn
Etyres ormes eryron dyrrua
Eryr teyrnon yr yn deyrngein
Eryr dreic ormant ardunyant prif ueirt
Eurdwrn prydytyon arwynawl pryduar
Ar wyneb prydein

Hud wytt yth edryt hud wyf yth eduryd
Hydyrueirt oth edrych hud ynt yth adrawt
Eiryoed dy ang car aerawd dyt angkeu
Eurawc dy aghad eiryt ym anghen
Teyrnllu teyrnet teyrnllaw teyrnllin
Teyrnllyw teyrnas teruyfc torment
Teruyn tir gadw terrwyn
Teyrn ar gedyrn eur gedawl dauyt
O devawd angertawl
Rwym kynnygyn kynnogyn ditawl
Rwyf prydein prydyt ath vawl

Digitized by Google

AWDYL A GANT PRYDYT Y MOCH Y RODRI VAB YWEIN.

ANTYRRON daear antyrron
Ampryfleu donyeu dynyadon
Amryw uyd lle beynt urodoryon
Vu cain ac afael wirion
Ny bu bryd eiſyeu abſalon
Nac alexander na iaſon
Bu kedeyrn or tri trinheion
Treul efrei afyrdwl groegyon
Ercwlff a ſamſwn feirff galon
Ac echdor gadarn gad wyllon
Doeth vu or trioeth teir canon
Teir colofyn y keluytodyon
Marcwlff a chadw gadyr ſwyſſon
A ſelyl benn ſywedytyon
Rannws duw dews donyon angkymwys
Angkymhes veibyon
Ran y bawb o bobyl yadon
Rei yn drud eraill yn doethyon
Rei tra llwfyr tra llauar eu ſon
Ac ereill taerlew termudyon
Rei digart yn hart yn haelon
Mwy no rwy o rei kybytyon
Ym om dawn om daw kyflawdon
Am olud termud teyrnon
Vyn tauawd yn vrawd ar vrython
O vor ut hyd vor iwerton
Mi ym detyf wyf diamryſſon
Or prif ueirt ym prif gyfeillyon
Neum roted gweled golygon
Tro orid trwy wyr a gweiſſyon
Gweleis uyrt o ueirt yn oſſon
Yn moli rodri rwyf dragon
Wynt kenynt nas kelynt pa hon
Keblynt or kwbyl an defon
Ef yn vawr yn llawr yn llyryon
angert
Yn angut y rotyon
Ef yn wyl yn olud anuon
Ef diwyl diwyll gwleidyaton
Ef oreu rieu nyd ron y gynna
Ef kynnif tud uoryon
Ef bu ryt or rwyt gorchordon
O amgant llys dygant uab don
Ef a vo gan vot egylyon
Yn naw grat yn dewret gwiryon
Ef ym myd ym mawruryd ym mon
Yg kemeis yg kymaws deon
Hil ywein prydein praf wron
Hil rodri yn helw rodolyon
Yn eryr prifwyr priodoryon clod
Yn cludaw anoethyon
Yn eurdud terrwyndrud tirion
Yn eurdwr yn eurdorchogyon
Yn eurdoryf kyntoryf kynreinon
Yn eurgoryf yn toryf antyrron
Antyrron daear antyrron

Digitized by Google

ARWYREIN RODRI VAB YWEIN PRYDYT Y MOCH AE CANT.

Ardwyreap hael o hwyl aches kyrt
Nyd kartwawd agkyfres
Yrdang nad plygyad plymnwyd bres
Ardwyad gorwlad a gormes
Aryfle yſgwyd eur yn armes kynnygyn
Yn kynnif ry dodes
Ar yſgwyt didramgwyt didres
Aryal hy ny fy ny foes
Ny chwſ, y gywlad ny chyſcoges glew
Glyw prydein rwy proues
Nyd kynna itaw eidol nes
Noc Arthur eirth dragon walhes
Nyd kynnwy y lu nyd kynnhes y lid
Y lochi nyd afles
Nyd ef rif kynnif kyuynnes
Ny wtant cwt ant rwy cotes
Yn dyrlid molyant mal yt es
Yn moli milwr uaranres
Ef yn atteb ny dywaes nac
Nac vchel na hanes
Ff milwr ar vilwyr didres
Ae uilyoet kyhoet kyuaeres
Ker aber congwy kynnognes dwy dreic
Deu dragon yn ygres
Deu dremud am dud ac dodes
Dwy uytin orllin orllawes
Deu deyrn derrwyn didorres yn llid
Llu daear ac hoſſes
Yn ar dir ar doruoet ry dres
Yn aruon yn arwar trachwres
Ac arall mynawc y mynwes mawrvor
Ymawr uar agkymhes
Yn eſguraw hawl hawt adnes
Yn eſgar y bawb am beues
Yn yſcwthyr trydar yn yſgwn darpar
Yn llachar nyn lloches
Ar draethell ny draethwyd neges
Mor orvlwg gyulwg gyuaeres
Ar honn rodri mon mwyn claearwres
Heul—hael dauyt ae rotes
Duc eil ruthyr troch aruthyr trachwres
Tir lleyn yr llithyaw branhes
Tu goror halluor holles yſgwytawr
Ar yſgwydeu gwyngnes
Dy gyuarth pob parth ef porthes
Dec am vn ef dygyuoryes
Deu cann waew terrwyn torres bar dygrwn
Pan yſgwn eſgores
Kyn yſgar llew llachar lluchwres
Ae aion ae al angkymhes
Kynnifyeid bleinyeid bleidyeu armes cad
Bleityeu coed ae llewes
Kynna hwn neus gwn nas gweles
Dyn y myw or meint ry ganhes
Cart arnaw vt fraw frawt odiwes clod
Bei clywed oet eres
Mor wrawl y hawl pan holes
Mor gadarn yd geidw hyd reges
Mab ywein prydein priodes gwendud
Gwyn deyrn eryres
Mad gogant molyant rwy moles
Mal mertin ym marteir kyffes
Milueirt mawrurydic ryd anuones duw
Dyn ym myd ae gwares
Rodri mawr rwym llawr rym lloues
A ryt but y bawb y gynhes
Cafaf cor mawrnaf mawrnerth aches llydw
Handid lled uym muches
Cafant uyrt o veirryon eu lles
O voli rodri ryodres

Digitized by Google

ARWYREIN RODRI VAB YWEIN PRYDYT Y MOCH AE CANT.

Ardwyreaf naf vt neirthyeid prydein
Prif deyrn kynnifyeid
Aerdoryf goryf gwrt derrwyn y neid
Y gynnif ar gynnygyn trechyeid
Ardwy cad argrad eurgreid teyrneit
Teyrngert ordyfneid
Llew trylew trylef y geinyeid
Llwrw beirt byd efbyd efporthyeid
Llaw rodri gwrt ri gwrth amygeid gwlad
A gwr gwlyt wrth eirchyeid
Llary yfbar yfbenyt y neid
Llew wrth aer a llwfyr wrth eirchyeid
Llaw didawl gwrawl gwr ny dyweid nac
Uy neges yw fynnhyeid
Yn eryr ar llawr wyr lleityeid
Yn adon medwon met kynteid
Yn ardwy beirt dwfyn dyfneid y alaf
Y elyff ueirch canneid
Yn erchlyfyn yn erchliw gleiffyeid
Yn eruawr froenuawr friw eureid
Ym pob lliw keinwiw can ryuygeid dyn
Yn velyn yn voleid
Ef ae ryt yn rwyt eruynnyeid
Ef rywr ryweryd digreid
Ef gogel gogan gymhwyllyeid
Ef gogawn glyw kamawn keimhyeid

Ef gogwyt galon geleurutyeid aer
Y oruod y yfpeid
Ef dreiffyc ny blyc y blygneid
Ef dreiffyad ac wynteu dreiffyeid
Ef gyrchyad ragor wy gyrchyeid rac
kwys
Wy loegrwys lofrutyeid
Ef yfgydw am yfgor y deid
Yfgwydawr llethriduawr llathreid
Ef eryr prydein priawd wy gwrthau
gwrthrychyeid
Pan oruc keili keluytyeid daear
Dynyadon edeifnyeid
Ef goreu vn gwron ym pleid
Kymry vawr kymrwy gynnyrcheid
Ef mwyhaf y met adrotyeid
Ef haelaf ef teccaf teleid
Ef medrws modur henuryeid
Mal medru modrydaf ar heid
Yn wyaf balchaf bwlch liucid lafynawr
Yn wryawr ordyfneid
Yn gymynher ner nerth pob reid
Yn gymhen yn gymhan ygneid
Y gwnaeth duw deifnyawc ar honneid
Rodri hael ae hafal ny gwneid
O dwfyr ac awyr ac eneid a phrit
A frawtus tan ny pheid

AWDYL A GANT PRYDYT Y MOCH Y RODRI.

Hael rodri ryodres edneint
Hawl gretuawl tra gwawl tra gwyneint
Hanbych well o duw diechwreint deyrn
Teyrnet weftiuyeint

O wynet yn het yn hartureint
O Bowys o beues dyfneint
O ynys brydein bri[illegible]d ureint
Ae their rac ynys rec hofeint

Digitized by Google

Teyrnas yth law lid gereint nyd chwith
Yr chwydad eſgereint
Nyd bath llath yn llaw yſgereint
Ny byt byth bydawl y gymeint
A thrugar kertgar cad wytheint
Ath roto creawdyr kyrreinyeint
Ath lwyto mawruro a mawrureint
Athro ked bych kydurawd a ſeint

EGLYNYON A GANT PRYDYT Y MOCH Y RUFFUT M. LLYWELYN.

Graessaw anaw angut ym prydein
Ym pryduawr dadanhut
Engiryawl arwynyawl ut
Angertawl gretuawl gruffut
Gruffut gryd lofrut o lawurydet dygyn
Y dugoſt bobyl wynet
Bar gwanar y gwin ae met
Ae gwyr goruych or diwet
Diwet wyr eryr ar gymry hu bych
Hu byt bawb ae dyly
Wrth duw yt yolaf hynny
Wertheuin vreyenhin vry
Breiſc deyrn kedeyrn cad ognaw llawhir
Gan llewenyt wrthaw
Metwl pawb porth uyt itaw
Metyant y griſſyant graeſſaw

EGLYN.

Nyd yr da y hwfa hen
Namyn yr maws ym y hun
Y molafy vletyn vleit trin
Haelwas hwywys yg garthan

AWDYL A GANT PRYDYT Y MOCH Y RUFFUT M. LLYWELYN.

Ardwyreaf dreic dragon nenn prydein
Llawer bart pryduawr yny ohen
Ardwyad cancad kyn ked oe benn
Ys kynt no rywynt uch rut wybren
Yr kertgar yſgar yſgarlad lenn
Ys gwyr vwrw yr uierien
Ys gwybuam gam am ganhunben
Gwrth herw dyt oſſwyt oes o yaen

Digitized by Google

Dillyngws keli ual kwlwm dolen
Eu carchar anwar amhar am penn
Ny bu haws udut ual trablut trenn
Noc anhawt gwahawt gwynt yg gwden
Neu wtam nad cam kymryd yn benn
Mab llywelyn hael hylwyt berchen
Ar wyneb prydein prif eluyten
Eryr huyſgwr hyd yſgoen
Aer orun ual run rut y onnen
Eryr teyrnet y wynet wenn

BYGWTH GRUFFUT VAB KYNAN PRYDYT Y MOCH AE CANT.

Ardaly nef ardunya fyn dlid
Arglwyt duw yn dyn yth enid
Erglyw ui am vuner oſſid
Yg canyad oth rad oth ry did
Na dos hael yn helw dy dwydid
Y wrthif na mi y wrthid
Am parabyl oth dawn ym perid
Parhawd o nebawd y nid y hael glew
Y gloduawr hu bid
Y gybyt y gabyl ae ouid
Rac beieu rieu yny rennid but
Dy rybut ruffut a rybuchid
A thitheu aryf kadeu kydlid
A thrugar kertgar kyuyrdelid
Ytt heu vyg cert nac ef uid
Mal heu rac moch meryerid
Ac yſtyr brif vnbenn mor brid
Eur auya os ef ny erchid
Ny yſtyr llythwyr uy llethrid ym kert
Gyrr di yr cart y wrthid
Ac onys gyrry di gyrraf wrid
Yth deurut ath dewrwarth ganlid
A glywo dy wyr wy erlid
Ath orwyr ym llamwyr ym llid
A hwde dewis or rydid
Cabyl neu glod om dyuod dybid
Dym dotyw edliw ac edlid
Am haelon haelder kynhenid
Llas ioruerth aernerth eur newid a char
Och yrdaw nyd odid
Mab madawc llaw deawc lleudid
Y uawr uyw y vawrueirt pob hid
Marw einyawn mawr anaw dibrid
Myrt ry wneith yn gyureith gymid
Mab Tegwared hael hawl dremid galon
Gal ac ef ny borthid
Nys llat bleit vch blaenwel gwituid
Nys dwc lleidyr uy llawrgert o did
Neud llei dy ouod neud dy ouid ked
Cadwgawn ry delid
Mab llywarch dihauarth dyndid
Mab duw nef boed nerth wy rydid
Ny mag nac neges amollid
Ny myc rot yn rann edewid
A minheu magator om dilid
Bot y duw a bod yg gleindid

Digitized by Google

AWDYL A GANT PRYDYT Y MOCH Y RUFFUT AP KYNAN.

Rac rwy dygannwy dygynwyre glyw
O uon hyd uynyw llyw llu agde
Dy ryd y doryf dy re orwydawr [vore
Hyd y llewych llawr gwawr gwymp
Dychymyſc airffyſc yn aryfle aeſdur
Ae gledyf flamdur ay glot dyre
Mab medel vtkyrn heyyrn dy he
Gruffut teyrnud tut eliffe
Mab cor dor dewred ef dwyre priſgat
Megys y hendat oe rat rodre
Molawt yw ygnif mal ym danure
Edeinueirch a ſeirch ſerygyl kynnwe
Moladwy y ryd rod y bore
Moidyd effillyd ny ſyll eurde
Moleis y rwyf kemeis kamre yſgaylan
Yn amwyn garthan gyrch y dande
Moli haelder ner nyt aghyfle
Aghyflym uuner ueirch fer fyryfne

Pan divwng trawſulwng tros vre y dreiſſyon
Yſgyluyon yſgylue
Rac colouyn lliaws maws mab nwyfre
Rac gelyn bryneich branhes dychre
Ny byd arodryd ar odre prydein
Prydydyon arwyre
Ef yw fenn fynnyant dibelre
Ef ae dwc oy dec werydre
Ef kymer hyder hyt uudugre lys
Ef dengys emys amyl eu gorne
Ef yn freu tereu tarole fayſſon
Mur eryglon mon mynefiyr greude
Poet ef y orffen orffywyfle
Arfedawc eirchyeit arch oe vnlle
Ygkyuaruot clot cludueird dyle
Ygkyurwys gynnwys gan wawr y le

MARWNAD RUFFUT VAB KYNAN PRYDYT Y MOCH AE CANT[1].

Hael gruffut dilut dilawch teyrnet
Teyrnveirt neus gwtawch
Periglew glew a glywſſawch
Peir prydein pryd nad oet rawch
Rychwynant anant anhawtgoll teyrn
Teyrnueirt kymry oll
Can y hoed hud ynt aruoll
Cant calloun yn donn yn doll

Tyllon y alon y al a gedwis
O gadwent ac ynyal
Hoetyl ureu hydyr gleu gletyual
Hyd gaer ae aer ae eur mal
Molaf milyoet naf niuer eurdeyrn
Mur kedeyrn cadarn fer
Caeth faeth y feirt maeth mwth ner
Coeth doeth drud termud tyner

[1] Llyfr arall a ddywaid mai Daniel ai gwnaeth ar pennill diweddaf yma ſy gyntaf yno. Gruffudd ap Cynan ap Ywein Gwyneud ydoedd hwn. Bu farw Anno 1200 ac a gladded yng Nghonwy mewn cwfl abad neu fynach, Caradoc. 253.

Digitized by Google

Tyner wrth lawer wrth lu byd yn llwyr
Yn llwry yſp a menwyd
Echel var vu an car kyd
Vchel goryf gwendoryf gwyndyd
Gwynet gwawr droſſet gwr drud am deruyn
Am dyrua beirt akhnud [1]
Cwtant oll teyrngoll tud
Gruffut mynawc vt mynud
Mynud wrth uolud wrth uilwyr bu gwrt
Bu gordwy ar allmyr
Cadyr wrhyd bryd bran vab llyr
Cedawl arwynawl eryr
Eryr teyrnet teyrnwawr prydein
Pryder beirt neud ryuawr
Myned vt but bytinawr
Mynawc llary y mynwes llawr
Llawr gruffut llary ut llawen gymwyn yſb
Llawer oſb nad ydwyd
Ethynt veirt er pan athwyd
Heb eur ſeirch heb ueirch heb uwyd

[1] *Neu,* achlud.

Bwyd y gnud a drud a dreic vu ruffut
Vt angut angert ueic
Agor cor cad o feleic
Ac or pennaetheu penn eic
Eigyawn mwyn terrwyn tyrua man a bras
Bu brys beirt kylch huan
Mawr llawr llwrw [1] prydein a chlan
Mab mad kynnifyad kynan
Kynan darogan derwyton dy daw
Ef dy diw o urython
Anaw kwynaw kertoryon
Vn oet well vt mwynbell mon
Mynawc arderchawc ardyrchauael beirt
Llawer bart llawn auael
Aerawd gwawd gwedy allael
Aer dalmithyr eur hylithyr hael
Hael Arthur modur myd angut am rot
Hael ryderch am eur vut
Hael mordaf hael mawrdec nut
Haelach gretuolach gruffut
Hael gruffut dilut &c.

[1] *Neu,* Llyw.

AWDYL YR HAEARN TWYMYN.

PRYDYT Y MOCH AE CANT.

Creawdyr nef crededun y was
Credwn y hwn val y credwn yonas
Dur ynad detyf rad ry ſſwynas douyt
Dof wyf yt yn wanas
Dywynnyc dy wir dy wynnyas [1]
Dy wynnuyd ym kywyd nyd kas
Edrych pan vernych ueint uyn tras
Creadur poethgur path greas
Archaf arch y bedyr o berthynas criſt
A duc crog yn vrtas

[1] *Neu,* di wir yn wynias.

Trwy eiryawl tec ymyawl tomas a phylip
A phawl ac Andras
O afleu uy llaw a llauyn wyn las
O afeith goleith galanas
Da haearn diheura pan llas
Lleith madawc nad om llaw y cauas
Noc ae ceif cain ae glas
Rann o nef ae naw teyrnas
A minheu mynnaf gyweithas
Bot duw ym a dianc oc gas

Digitized by Google

PRYDYT Y MOCH AE CANT Y RUFFUT AB HYWEL AP YWEIN GWYNET.

Duw douyt dym ryt reitun awen ber
Ual o beir kyrridwen
Arwar ut gwetwar gorten
Eryr gwychyr gweith ueigen
Meu gynnelw yr elwyr alaf gan dreic
O dragon modrydaf
Heb pant molyant milyoet naf
Heb pannu gan y pennaf
Pennaf vt gruffut greid eryr prydein
Priodawr tud allmyr
Hydyr yt a clod rod rywyr
Hyd yt aeth hwyl heul a ſſyr
Rif ſer yn haelder yn helw kertoryon
Yn kerted oth artelw
Rwng dwnn y gwelwn a a gwelw
Rwyf byd rwyt gennyd gynnelw
Kynheilwad prydein wyd priodawr clod
Ac wyd clo byddinawr
Wyd yſgryd gryd greid gwryawr
Ac wyd yſgwyd rwyd rwyf llawr
Llawr deyrn kedyrn kedwis mawtryt ner
Nerth kymry ae gwrhyd
Pan dellid rac lloegyr lluevryd
Dellis dreic bowys bwys byd
Pan doeth byd y gyd goed engir keiryawc
Kyreh Gruffut ry honnir
Heynt loegyr liwed enwir
Heyrn am deyrn am dir
Tir uy naf traethaf treth wynet dy doeth
O deithi teyrnet
A threth gaer genuyn ar het
A dwy o dir yr helet
Hawl adwn yſgwn yſgwyd yn lleis dreic
O dragon rut Emreis
O pob tir treth ath weleis
Ac o bei ameth treth treis

Treiſſyeu ardaleu ardwy trin ry duc
Ry digywys y gwerin
Y racwys o loegyrwys lin
Y rac bron y breenhin
Breenhin powys pobyl doſt yn engir
Yn ongyr goruuoſt
Twr keurein twr brydein boſt
Tad ced cadoet ry wnaethoſt
Gwneuthoſt geſtyll twnn tud gynnadyl
Kynnygyn—kynnygeiſt ny bu hadyl
Ny wneuthoſt di nam y neb dadyl
Ny oruc duw dy gyſtadyl
Caſtell mathrauual mwyth werin wythawc
Du peithyawc poeth ethrin
Oth gynnygyn gynnogyn bytin
Nyd vch wyneb neb noc lin
Glyned duw trined ym trugardawn ui
O vawr nen mervynyawn
Arf myrt aradyr kyrt kan yawn
Eryr gwyr llewyr lleiſſyawn
Lleiſſyawn berchen benn ban fv yſtwng
Dreic—a dragon yn echwng
Hydyr wneuthoſt wr ar wyr vlwng
Dyt trawd trallawd or trallwng
Trallwng llywelyn llen brid yw berchen
Ae barchwyr yg gofid
Och ar ny llas yn llid
Yth garchar dolur deliid
Deliis gruffut mawr a maon prydein
Nyd pryduerth yw alon
Lle tec teyrnweith vt mon
Llys yr lles y veddygon
Metwynt llyw am vyw am valch wythurya
Twr—bu tyno wrth an gwynn
Pan doeth oes aeſſawr yg grynn
Pan dyfu penn llu pennllyn

Digitized by Google

Penn llyſſoet kyhoet keiryawc amgant
Glaer—a glywir dra lliant
Hud aeth eu naf yn diuant
Hud el rac gruffut cut cant
Can ced ryt peunyt prif eurglaer yn rwyt
Am roteiſt ut didaer
Can cad tec torreiſt dreic aer
A gwedy cancad cancaer
Carws duw dy uod uyd olien gymro
Ar gymry yt wyd nenn
Ar bob dreic dragon berchen
Ar pob hydyr hud wyd yn benn
Pan ym gwnaeth vulet nath uolwn uy
Rwyf—nyd ryuet na thawn
Peryf nef pyr dywettwn
Parabyl prif hyuryd hyd hwn
Hwnn a duc ragor ragoch wyr kymry
Kymriwei dur vochuoch
Pan vu lew loegrwys voloch
Pan oet llif ceiryawc lliw coch
Cochurynn keredic kyrcheiſt ryſſet gwrt
Yn gorddwy teyrnet
Ongyr gwyr gwyrynt yg gwet
Onn ger bronn breenhinet
Breenhin mawr llin mab gwlad a gwyr
Wyf gorwar am danad
Ath garaf wyf digarad
Ath garo duw dewr duw dy dad
Duw douyt dym ryt &c.

LLYMA EGLYNYON MARWNAT A GANT PRYDYD Y MOCH Y RUFFUT AB HOWEL AP OWEIN GWYNED.

Chwefrawr mis chweiris chweddyl
Diargel mawr—marw gruffut vap hywel
Nym aele gne gnaws echel
Nym eilyw dilyw ken del
Dotyw ynn dilyw am dilen preitwalch
Prid uyt pawb or gorffen
Gwander coll aerner eurnen
Gwendud barch gwyndyd berchen
Perchen vo gruffut parch weſti ar nef
Ar neillaw griſt keli
Am lyw mawr gwawr gwrhydri
Am luchuar gwanar gwae ui
Gwae ui uod llawryt llawen vt gwendoryf
Gwyndeyrn heb dateut
Lloegyr ormes rotes eur rut
Rotyad gra dillad gruffut
Gruffut grym euruut adwyn llew
Yn lle bei gyuamwyn
Vnbyn detyf vn boen oe dwyn
Enbyd ym ergydy mawrgwyn
Cwynaf vleit gwryaf ulawt gwryawr
Kyfnod—kyfnewid glas waewawr
Einyoes drang llew gyfrang llawr
Anyan chwefrin dan chwefrawr
Chwefrawr mis chweiris &c.

Digitized by Google

AWDYL A GANT PRYDYT Y MOCH Y WENLLIANT DEC VERCH HYWEL.

Duw ſul gwyn yw hyn hynt gynwyre
Glyw—hynt a dycco glew gloew dydwyre
Dygychwyn olwyn elwa [1] vanngre
Dygymer hwyl ſer heul neud foure
Dos heb argyſſwrw ar llwrw yr lle
Doſſawc hytolawc hawt y belre
Heb dymyr Tudyr tud cliſſe
Enwawc kyucilyawc ys kof aele
Heb uerch gynuelyn gelyn gne vnbynn
Ked boed vnbennes ys anebre
Neſt a dywawd im dim ny dwyre
Gnawd y dyn dylaw dylif ny gwe
Llywarch ym gelwir llu dy ganre
Lloegyr dyſtryw diſtrawch dilawch dile
Dyfnwyd uy yſgwyd yn yſgarte
Dyrnant yſgarant gwaew oe haſgre
Y ſort yd gertwyf gwrt yd gre branhes
Gwr yſſy o varanhwc yny haryſſe

[1] *Neu,* elwawd.

Llawer vcheneid ym reid dy re
Llwybrant am nwyſyant vch nor nwyure
Neur arwet dyuret yn eu dyſyrlle
Gwiſc gwyndeil gwyeil gwet a darre
Neud adneu cogeu coed neud attre
Neud adwen ar dyn ry dwyn uygne
Neur duc wyſc cantwyſc gan y godre
Dolyt caer llion deil lliaws bre
Neum duc meirch mygyruawr dyrawr
Dyre--ar hwyl ganmawl hawl ar heul orne
Caeroet gwenlliant gwynllywc ſe
Caradwy lywy lewych yſtre
Can y daw ym bot om bod yn de
Am hyn gwar uorwyn liw gwawr uore
Klywaf uyg callon tonn val tande
Yn lloſgi yrdi ar detyf kynne
Diameth oſgeth o wiſc eurde
Diamheu anuon grann wynyon gre
A chludaw y hawl y chlod a he
Hyd y daerahawd heul hyd y dwyre

CANV A GANT PRYDYT Y MOCH Y RYS GRYC.

Crist creawdyr ymerawdyr an met
Criſt keli kolofyn tagnheuet
Criſt mab meir am peir pur uonhet
Synhwyr—kyn ſynhyaw enwiret
Caranhawc yeſſu car ym wet
Keiryonnyt kyrcheis uym buchet
Kyrchaf yn gynttaf kyntet deheubarth
Diheubenn teyrnet
Kyrchaf rys uab rys om ryſſet
Kyrchyad cad cadell ediuet
Kyrchynueirt kyrchant wy orſet
Kyrchuawr llawr ys kyrchu llaryet
Kyrcheiſt ros ditos diuaet
A phenuro a phen goruolet
Torreiſt gaer uyrtin toruoet ar freinc
Llawer franc ar adwet
Ac aber tawy tref dyhet
Tyryoet briw a hetiw neud het
A ſeint cler ar claer wyndiret
Nyd faeſſon y maon ae met
Yn Abertawy terrwyn allwet lloegyr
Neud llwyr wetw y gwraget
Ny char eryr gwyr gorwet na chyſgu
Na choſgort heb wnet

Digitized by Google

Gnawd yſgyn ac yſgwyd ar glet
Yn yſgor brondor brenhinet
Gnawd gwaewawr gwryawr gwythlonet
Gwan trwywan trwydun gythrymet
Gnawd oe law y lavur cochwet
Y gychwyn allmyn alltudet
Gnawd y lu y lat eu tachwet
Y lwydyon canaon callet
Gnawd eryr ebyr abar gwet bangaw
Y benenud wy gyuet
A chicurein kyuwyrein kicwlet
Kicytyon coelyon kalanet
Trydyt gnawd cannrawd kynrawet o ueirt
Am y vwrt kyuannhet
Ae breitin ae wlytwin ae wlet
Ae breityawr goruawr gorhoffet
Ae eur rut ae uut ae ueuet
Ae emys hyweturys hywet
A minheu om donyeu dym het
Gnawd ym daw anaw anuedret
Or deheu yrdanc haelonet
Ardal hart y uart am uerthet
Por eiſſor vn eiſſyeu nym gwet
Penn elyf pan elwyf wynet
Vn llyſſenw a run nyd ryuet uy mod
Yn mudaw am reuet
Reuet teyrnet ti bieu y dreis
Ar draws ualch gyfrieu
Ryſva dygyn dugoſt wy goteu
Ruſgleth gwrt nyd ymhwrt amheu
Riuet ſyr ſyrthyaſſant yg creu
Oth gynnygyn oth gynneuodeu
Ros diuro penuro penn uateu pybyl
Pobyl uedyt rwy kigleu
Llys hawrfort y berw fyrt neud teu
Llwyr lloſged y thudwed hitheu
Llutwyd kymynwyd kwbyl yn eu pobed
Pob kenueint yn ychreu
Kaſtell gwis kyſtyngeiſt yn gleu
Ac arberth goſymerth goleu
Anghen yn aghen yn agheu oth gas
Ath oſgort rwy goreu

Rys uychan y galwant ys geu
Rys uawr ualch yg calch yg cadeu
Rys gryc y galwant golofyn peu
Nyd Rys gryc yn kynnyc kameu
Rys nys kil na deg mil na deu
Pan el rys yn rwyſc y arueu
Arvawc kymynawc kymened oſſwyt
Oes vdut nyd tyghed
Aerwr ſyr ſyrthyws eu riued
Ar y law ae lafyn wyarlled
Arwr dinefwr dinamhed adaf
Neud athwyf ath weled
Yn bennaf yn bennaeth or gred
O gymro o gymry giwed
O bob teyrnas teyrnged yn rwyf
Nwy rotwy gogeled
Y eirchyon y eirchyeid ar lled
Ae eur rut ae vut ae vynwed
A minheu ked mynhwyf vyned
Am radeu ryeu ryn daered
Yſſym eur ac aryant nyd fled
Ac emys grawthurys grawnvyged
Yſſym wyr a thir a threfred ehang
Ac ehofyn yſtlyned
Yſſym vt digut digaled
Digryno digawn y doethed
Am rotes ryodres riued
A drych eur ar drychant tuted
Ef goreu rieu ry aned
Er Arthur llary modur lliwed
Ef dihytyl y eur yn arfed frawt veirt
Ual frwyth coed llawn adued
Llywelyn llyw bedyt a chred
Uab Ioruerth uy nerth uy noted
Y titheu vt deheu dyred
Clod wr llary om llwry yth drwyted
Ny bytud wrthut vut vyged
Yth eiſſor yth oes o haelhed
Wrth uordaf a nut pan roted ruteur
A rydderch afneued
Yth wrhyd yth wrt gadarnhed
Mal gwrhyd ercwlff ergrynhed

Digitized by Google

A Samſwn gwytgwn gogoned achaws
Ac echdor pan broued
Ac or pryd y prouaf nad fled
Nath adws yeſſu eiſſywed
Yn hygant y tri yn tecced adaf
Neud adwyf yth ganred
Run gymrawt gymry ouyged
Rynn wrthyd llyw ryd llaw roted
Rys uab rys dilys dylyed prydein
Prydytyon eituned
Rys derllys dyrllytwn y ged
Rys rebyt ef dyrllyt dyued
Dyued rwyf dy glwyf dy glod dy gynygyn
Dy gynnif ys hynod
Dy gletyf ry glywſſam arrod
Ath waew rut yn rynn ym woſſod
Dy arwyt ech awyt vchod
Ys ar grad y gad y ganuod
Canhorthwy gordwy gordirod

Can wyr lloegyr ys llwyr adnabod
Dy yſgwyd rwygwyd ragod trychanweith
Trychangwyth gyuaruod
Ath eur rut dilut diuyth od yth lys
Ath emys amgyruod
Ath breityawr yn dyrawr dyuod
Ath preitin ath braf dy ofod
Mal yt wytt yt wyf yth ganuod
Yth ganmawl ny gannwf goruod
Mor huyſgwr gwr yn gornod ar bawb
Or bobloet agkyduod
Cannhyad duw ys diheu y uod
Yth gannerth kyn darmerth daruod
Canyd oes yma amnod y drigyaw
Dreic prydein ſyll ragod
Pan vuttych oth uyd hart gyduod
Or bythwn ny hebwn hebod
Boed yn nef ath hendref ath hauod teyrn
Teyrnas duw vchod

MARWNAD HYWEL UAB GRUFFUT M. KYNAN.

PRYD Y MOCH AE CANT.

Hywel ddiogel diogan deyrn
Duw or nef nyth wyl han
Ae fenet laryet lydan
Ae ſeint gloew ardonyeint glan
Gloewdid a rydid gan y rad boed teu
A bid duw yn ganhyad
Hywel hoewal pob eirchyad
Hil kynan hwyl kynwan cad
Cedawl arwynawl ar wyneb prydein
Prydytyon dioheb
Ny uagei uygwl atteb
Ne uaeth negyuaeth y neb

Naf eryr teyrn rac tympeſtyl kedeyrn
Cadwei dud y dan deſtyl
Ner trymder tromgad diweſtyl
Neun gwneir vegys gweir vab gweſtyl
Gwyſtlid rac llethrid llathreidrut lafnawr
O loflen mab gruffut
Treis gymryd lewgryd lofrut
Tros gymry traws gymreiſc vt
Ut adyen hywen hywel neud adneu
Nyd adwna duw a wnel
Gwr hydyr yn hoedran a del
Gwawr echen gwrhyd echel

N. B. Hywel Fab Grufudd 'ap Cynan a fu farw An. 1216. ac a gladded yn Nghonwy meddai y Powel.

Digitized by Google

Echig ynof cof neum cafas edlid
Am edlig teyrnas
Hydyr vt cletyfrut cloduras
Huyſgwr gwr yn oed gwas
Gwaſtad yg cancad yg kyngwyt galon
Gal ouid yn rodwyt
Goſſeb rotyad eur rad rwyt
Gwys eiſſyeu aergleu arglwyt
Ar deheu rieu rwyf goruchel nef
Yn adawd mihangel
Arbennic aer bynnac gwrlel
Arglwyt boed hywyt hywel
Hywel ddiogel diogan deyrn &c.

PRYDYD Y MOCH Y VADAWC AP GRUFFUT O VAELAWR.

Am vnic treiſſic y traws yolaf duw
A ddigawn yach o glaf
Milwr milwyr uodrydaf
Madawc law ddeawc lary naf
Naf ner rac trymder triſt gythrud dolur
Dilys ym y eur rud
Mab duw nef noda vy vd
Gredeuawl greidyawl gruffud
Greit eryr milwyr maylawr a archaf
Y erchwyn nef a llawr
Vd dinac dinas gwryawr
Vn dinam vn mab mam mawr
Vn mab duw chun oc henceint na lud
Gwr ny lwyd beird oc heint
Rwym galon nyt gelyn ſeint
Rwyf powys peues hoffeynt
Powyſſed angheu powyſſuc ac gwyr
Or goreu y hamwc
A edeu rieu ryddrwc
Ac a uo da ef ac dwc
Dvc ywein wynnuein ny wnn han ac hoet
Neut y hoedyl am erwan
Hil gruffud taer rybud tan
Teu angheu anghyflauan
Kyflauan vuan vu ar dreigyeu byt
A bedyd kyn bwyn teu
Kadyr grift rac cadwen angheu
Kadw vadawc uynawc yn veu

Meu bryder llawer llwrw klwyf ym
Deuryd—ym dewred nyt ydwyf
Am———————[*Englynion ar goll.*

Llyw gwrawl breinyawl brenhineitaf
Llywyawdyr gwenndref nef nerth a
archaf
Llwydyant pob carant caraf dy uoli
Llewychuawr geli ri rywoccaf
Llwyr ym kyfyd bryd brys ny gelaf
Llauur veith a weith aweinydaf
Llyryeid uawl trethawl traethaf o naw
Uan—llwydran ellylw gan a genydaf
Llawen eidun vun uyd diorſſaf
Lleueir ry gwbl eir ny rygablaf
Lletyf dihol dethol doethaf or gwraged
Llaryed gluduawred a gloduoraf
Llawr mawr mebwynyawn dawn
diwarthaf
Llewychdud meinhir ywr tir teccaf
Llu diurawd hyffawd hoffaf ker meuryd
Lliw gwynnblyc gwenyc gwen y hadaf
Lleuuer eiry didreul neu heul yn haf
Lliaws ae canmawl or mawl mwyaf
Llingwinuaeth pennaeth pennaf o gymry
Llun hy ae dyly ieith atalaf
Llwrw gwir nyw cenir ual y canaf

Digitized by Google

Llauar car kerdrod o uod uydaf
Lloer hynot ar glot yr gloewaf deurud
Llaeſuerch uaredud a brud brydaf
Lleduryd yw gouyn dyn diweiraf
Llit cant o volyant gwarant gwiraf
Llawer geir —— neir a wnaf ker aeron
Llif dragon vanon vonhediccaf
Llebliw ardal gwiw gwydyrblas yd af
Lle uym llwyd eilwyd arwyd araf
Lles uymoet eres evraf am tavawt
Llathreit wawt hyd urawt hut nawt hoet naf
Lliw cer enwyſc riw rin dawl om tafawd
Neut diuethl anueidrawl
Llin arglwyd llary hylwyd hawl
Llun diweiruun dy wiruawl

Mawl ran ellylw gan gynyd gwyd hydeu
Y gwawd hydyr ny deruyd
Milyoed dreul ne heul hafdyd
Molyant pwyll uedyant pell uyd
Ny byd amdlawd gwawd gwawr hynod
Ellylw—allwed dawn a gwybod
Nawd yw rac ran o dannod
Nwyf rieu glwyf rwy o glod
Cloduawr dwn kyrchwn kyrch dilud
Ueinuarch—ar fwynuerch varedud
Claer orne dwyre deurud
Clwyf cant uyrd uedyant veird uud
Buduawr yawn hydawn hediw hawl
Dylyn—yw heul dolyd llebliw
Bod rod rin diurawd wawd wiw
Bun laes wanllun lwys wynlliw

LLYMA VARWNAT A GANT PRYDYT Y MOCH Y IORWERTH AB ROTPERT.

Fyscyolin byddin bud achref kerddeu
Kerddwys hael yn tangnef
Carno vro vreinyawl addef
A gwedy carno caer nef
Nef yr gwr arwr eur oſſep cerddeu
Ny duc card e wynep
Ny wn o wawt e wohep
Ny wybu nakau nep
Nep ny wyr yn llwyr uy lletvryt am lary
Am lury nul oeſpyt
Trydar waſgar wiſg ermyt
Trydyd hael beird auael byt
Bydoed ygkyhoed ygkwyn a ethyw
Oe athaw yn amwyn
Poſt cadeu kedawldut vrwyn
Powys dir peues derwyn

Terwyn yn amwyn am nerth teyrned
Teyrnas oed y werth
Yſgwyt eurdrut balchdrut berth
Yſgemyt tewdor Ioruerth
Ioruerth gat gannerth gyt gynnor kynran
Kynreul eur a phorffor
Ef oed llew llew lu agkor
Dyhed teyrned tut yor
Yor drydar aerllary oerllawr ae gortho
Ny wrthit yndyd gawr
Mab rotpert rwyf byddinawr
Wyr aryfrud maredud mawr
Mawr a gwyn kymrwyn yr dwyn
Kymrawt dreic drwy ganhyat y drindawt
Car anwar llachar llwch gwawt
Llary llawfer fyryfder foſſawt
Fyſcyolin &c.

Digitized by Google

MARWNAD MARED. M. KYNAN.

PRYDYD Y MOCH AE CANT.

MAREDUT llofrut lloegyrwys diarchar
Diorchrawn orthywys
Y mer nef nota vt glwys
Ym parawd ym paradwys

Angheu an goreu gormeil kenetloet
Can edlid yn adueil
Nyd hawt ny nawt neb ynyeil
Nyd hyn hoes dyn noc oes deil

Parawd yſbytawd y eſbyd prydein
Vt pryduawr y wrhyd
Maredut marw yw heuyd
Mal modur arthur arthgryd

Deilyadon dyfrynt am defry hiraeth
O hirnod dreic kymry
Yth weryd hydyr wrhyd hy
Yth achles wales wely

Greidyawl arwynyawl arwynebet glyw
Gloew eryr teyrnet
Clwyf dygyn deheu a goglet
Clywed y uyned y uet

Gwelytyn teyrn tud gynuan ae ceidw
Ae cedwis pob calan
Bro heirt y ueirt y ueirch can
Bronn gedawl uch bro gaduan

Betrawd an daerawd pob deurut prydus
Pryderwn yn achlut
Daear vn kyuar an cut
Deon derw maredu maredut

Caduan ner ener anaw kertoryon
Kertaſſant ar eityaw
Arwar trydar trin ognaw
Eryr gwyr frawt dymhyr fraw

Maredut gruffut grym aduan teyrn
Teyrnet ar gwynuan
Meibyon dewr derynt ychlan
Mur greid kynniuyeid kynan

Fraw gyrchyad cant cad kyn bu llawr y dy
Ae deyrn vytinawr
Ny elwid rwyd yſgwydawr
Ry gelwir rann varw rann vawr

Dwyn meibyon kynan cyn bu llwyd yr un
Arwynawl ym plymnwyd
Engyrt gyrt gwrthlys annwyd
Angheu agkyuartal wyd

Mawr deyrn kedeyrn kyd gyurannu eur
Ac aryant ym pob tu
Milwr milwyr gynytu
Maredut mawr adwyn vu
Maredut llofrut &c.

CANU A GANT PRYDYT Y MOCH Y LYWELYN M. IORUERTH.

CRIST creawdyr llywyawdyr llu daear
A nef—am notwy rac auar
Criſt keli bwyf keluyt a gwar
Kyn dywet gyuygwet gyuar

Criſt mab meir am peir om pedwar defnyt
Dofyn awen diarchar
Criſt uab duw dym ryt ar llauar
Y uoli uy ri rwyſc o dyar

Digitized by Google

Llywelyn llyw prydein ae phar
Llew a glew a glyw gyfarwar
Uab ioruerth yn cannerth an car
Uab ywein frawtyein frwyth kynnhar
Ef dyfu dreic llu yn llaſſar dillad
Yn dillin kyuarpar
Yn eruid yn aruod abar
Yn arueu bu keneu kynnhyar
Yn dengmlwyt hylwyt hylauar
Yn didranc y gyfranc ae gar
Yn aber conwy ccin dafar uy llyw
Llywelyn a thrugar
A dauyt deuawd ul keſſar
Diuei dreic dragon adwyar
Diuwlch ut diualch y eſgar
Diuwg blwng blaen uuel drwy uar
Dybryd ynn veirt byd bod daear arnaw
Ac arnan y alar
Ef an llyw kyn llid gyuyſgar
Yſglyuyon yſglyuynt llurw bar
Oet rynn rut ebyr or gwyr gwar
Oet rann veirw uwyhaf or drydar
Oet amliw tonneu twnn amhar eu neid
Nyd oetynt dilauar
Tonn heli chelaeth trwy uar
Tonn arall guall goch gwyar
Pann orvu penn llu llachar llywelyn
Llyw alun athauar
Myrt bu llat llith brein gortyar
Or milwyr a mil ygkarchar
Porth athwy pan aetham y ar
Meirch mordwy vch mawrdwiyf tonnyar
Oet ongyr oet engir eu bar
Oet angut gwaedrut gwaedryar
Oet engyrth yn hynt oet agkar
Oet yg oet agheu an kymhar
Oet amheu yr byd bod abar
O benam o heneint lleithyar
Mawr gadeu angheu angklaear
Meiuw ſengi mal ſeri ſathar
Kyn plygu rodri rwyd eſgar y mon
Mynwenhoet bu branar
Llywelyn kyd llatwy tiwy uar
Ked lloſcwy nyd lleſc uuelyar
Llary deyrn vch kyrn kyuarwar
Llwrw cyduod yr clod ys claear
Ry lloues rwyf tres tros uannyar y ueirt
Oet vawrllwyth yr daear
Gwiſci eur ac aryant nys car
Gwaſcwynueirch goſeirch goſſathar
Yſginawr goruawr goruynt par
Yſgarlad lliw fleimyad flamyar
Meirch mawrthic frwythyc fraeth anwar
Frawtus—a phreityeu ewiar
Mwth y ryt arwyt ygwaſcar
Mal arthur kein modur kybdar
Cann a chann a chein wyllt a gwar
Cant a chant a chynt noc adar
Adar weinidawc caeawc kynran drud
Dreic prydein pedryuan
Adod lloegyr llüoſſawc am pann
Adaf hir yn herwyt calan
Adwet teyrnet tir nys rann
A dan ſer yſſef y amcan
Adnes y uraphes y vrein bann dychre
Y dychrein gwyr ygkreulan
Gwrt y gwnaeth am deu draeth dryuan
Gwr hydwf gwrhydri ogyruan
Dygwyt gwyr heb leuyr heb lann
Dygoch llawr dwygad uawr varan
Yn am vro alun eluyt cann a freinc
Yn frawtus val camlan
Ar eil yn aruon aruor uann
Yn vndyt an vnduw ynn a rann
A dwy dreic feleic faw gyman
Ual deulew nyn dylochaſſan
Ac yn traws gadgun treis uaran ual gwr
Yn goruod ym pob uann
Llywelyn llafnawr agkyuan
Lloegyr diwreit llu rutuleit rutglann
Llu raedaw a llaw ar lluman
Llwybyr yn wybyr yn ebrwyt allan
Llwrw dawn cadwallawn uab caduan
Y mae am brydein yn gynuan

Digitized by Google

Llary ny del y law attaw attan
Llyryed tremyned tra mor dylan
Rac lleith anoleith anolo llann
A llafnawr lledrut uch grut a grann
Ninheu ueirt prydein prydus eiryan berth
Gwyr a byrth uy rwyf ym pob calan
Yr digabyl barabyl gan bawb oc uann
Digrifwch elwch elyf egwan
Oc aryant gormant gorym drudran
Ac alaf ac eur ac aryan cann
Can edwyn dechryn o dechreuho bleit
Vch blaenwel yn oed llo
Gnaws achaws yn ych kyn aduo
Gnawd y lat ny lwyt y abo
Caer lleon llyw mon mwyn pabo ath duc
Ef ath dwc yg godo
Llywelyn ef llosgcs dy uro
Llas dy wyr tra llyr tra llwyuo
Llwyrduc y wytgruc nyd fuc fo
Lloegrwys yn lluevryd ys ymino
Lleu dir teyrn llutywyd yn agro
Llas y glas y glwysdei neud glo
Llys elysmer bu fer bu fwyr gno
Llwyr llosged y thudwed ae tho
Llwrw gwelwch neud hetwch heno
Can vy rwyf nyd ryued ked bo
Hyd yt el y doryf ar dyno a brynn
Vt breinhyawc bieiuo
Llew ae duc ae dwc pan uynno
Yr trallwng trillu angosgo
Llys efnys afneued tra uo
Lles y uyrt o ueirt ae kyrcho
A duc y wytgruc ae dycco gwylywch
Gwelhator pwy llutyo
Llwrw uochnant edrywant a dro
Llwydeun llwyd llithwyd am honno
Lledkynt argoedwys gwys greudo
Llys a dwy neud einym yno
Edryched powys pwy uo
Breyenhin breisc werin brwysc ado(acdo)
Ae gwellygyaw pwyll ry twyllo
Ae gwell franc na frawtus gymro

Llyw yssyn synhywch ked tawo
Lloegyr gychwyn a uynn a uynho
Llwyr y dyd y uryd ar uro gadwallawn
Uab caduan uab yago
Llary ysbar ysbenyt y plo
Llwrw esbyd yspeid anolo
Llew pryduawr llyw prydein ae chlo
Llywelyn lliaws y vranuro
Llary deyrn kedeyrn cad wosgo ygeur
Ys fyg car a oruo
Gorwyt vt dremrut dra mor lliant y mon
Mam gymry y metant (bedrytant)
Gorllwybyr llu llenwis ewyngant
Gwarthaf brynn a phenrhyn a phant
Gorlleinw gwaed am draed a ymdrychant
Amdrychyon pan ymdrechassant
Cad y coed aneu cadyr anant borthi
Burthyeist wyr yn diuant
Eilgad trom yn tremynassant
Vt adyen vch dygen dyfnant
Eil milwyr milwyr dybuant
Eil yrth gyrth yn gwrthuynnassant
Eil agwrt ymhwrt am hart amgant bre
Bronn yr erw y galwant
Kynwan llu mal llew yth welsant
Kadyr eryr yth wyr yn warant
Kan hynny kynhennu ny gwnant
Kan wyllon kelydon kertant
Dugost y wytgruc a dygant y dreis
A dryssei kyfnouant
A rutglann yn rutlaw amgant
Run ganneclawt adrawt edrywant
A dinbych wrthrych orthowyant ar uil
Ar voelas a grouant
A dinas Emreis amrygant
Amrygyr newenhyr naw nant
A chaer vn aruon acharant yg gnif
Yg gnaws coll am peiryant
Neur orwyt dy orofyn nad ant
Yth erbyn yth erbarch vetyant
Neur ortwytt yg gorhenw morgant
Ar vilwyr prydein pedrydant

Digitized by Google

Mad yt ymdugoſt waew mad yth want
Arall—yn aruoll yſgarant
A chletyf a chloduawr yth wnant
Ac yſgwyd ar yſgwyt an chwant
Mad tywyſſeiſt lu loegyr yrddant
Ar deruyn mechein a mochnant
Dy gynnygyn ny genhynt cwt ant
Ny cheif hoen na hun ar amrant
Mad yth ymduc mam wytt doeth wytt
Dirnm—wytt ditawl o bob chwant
O borfor o bryffwn uliant
O bali ac eur ac aryant
Aſy wrys[1] gochwys goch anant y veirt
Yn vyrtoet y caffant
A minheu om radeu rym anant
Yn rut eur yn rwyt ardunyant

O bob rif ym rwyf ym donyant
O bob ryw ym roted yn gant
Ked archwyf ym llyw y lloergant yn rot
Ef am ryt yn geugant
Lliwelyt llettrawd dy uolyant
Llywelyn a llywarch ae cant
Munerawd y marw uy mwynyant
Mal ym byw lleiſſyawn ryw run blant
Nyd gormot uyg geir wytt[1] gormant teyrn
Wyf tebic cliffant
Can oruod pob rod yn ramant
Can volawd a thauawd a thant
Kein deyrn kyn bych digreiuyant
Can diſwyn oeſgwyn yſgarant
Can duw ren yn rann weſtiuyant
Can diwet pob buchet bych ſant

[1] *Neu*, O emys.

[1] *Neu*, ytt.

AWDYL A GANT PRYDYT Y MOCH Y LYWELYN M. IORWERTH.

Duw ren dym ryt kymwynas
Detyf dyfyndawn kynyawn kyweithas
Deduryd dyt gwynuryd gwyn wanas
Dragon—dreic prydein ae hurtas
Detyf uy rwyf rynn wrthyd o lias
Dewr egin dwyreawd yn das
Llywelyn llary dyn llwyr dias galon
Gwyl hydwf ual pallas
Buoſt mab arab arueu dras
Drud cadeu dreic keneu kynlas
A gwedy hynny buoſt gwas
Clet eurin clo bytin cloduras
Neud wytt wr aerdwr ardwy euras cad
Kedernyd eneas
Dy gywlad nyd lledrad y llas
Dy gynnogyn ny gynheil y tywas
Dy gludawr waewawr goch leas kynnygyn
Yn kynnwyn galanas
Dy giuduein yn heirt yth hartglas
Dy gletyf dy glod ry ſeas

Dy arueu angheu angkywas galon
Gal onyt rwy dyſnas
Dy orwyt dy oruawr adas
Dywedi teithi teyrnas
Ar ynys brydein briodas yn hir
Yn herwyt bod achas
Dy yſtwng kedyrn kadarndras
Detyf gwyſtlaw yth law heb lutyas
Dygymer pob ner pob nwythas deyrn
Duw o nef yth ſwynas
Wytt priawd tir prydein ae thlas
Wytt prifwyr eryr arddyrnuras
Wytt chwyrn wytt teyrn wytt eiryas
Cadeu—wytt cadarn ual dinas
Wytt goreu vn gwron or uas
A wnaeth duw y dyt yn creas
Llym anyan tra than trwy gras a choed
A cheyrn oreuras
Llyw bydoet lled byd dwfyn a bas
Llywelyn llywarch ryth gauas

Digitized by Google

AWDYL A GANT PRYDYT Y MOCH Y LYWELYN. M. IORUERTH.

Ath uendiccwy duw deyrn werlin hael
Hil uletynt uab kynuyn
Aryf eryr gwyr llewyr llewyn
Aer gymid kyndlid kynuelyn
Aryal gortywal gwrdiuyn pennawr
Penn prydain ogyrthyn
Yth yſgwyd tebygwyd toryf wyn
Yſgwyd ball guall guhelyn
Geir uyg eir or penneir yn perthyn
Ar bawb— o bobloet dyfeſtin
Meu eur rut ym rotyon glyn
Mi lywarch titheu lywelyn
Mechdeyrn kedeyrn cad o mynn aryfrut
Eur dilut aer dylyn
Amhyl yth gylch galchdoed gymyn
Am dymyr gwaed gwyr gorewyn
Peithyawc dy alon dy elyn gwae ef
Gwaet a gwlad neuth ganlyn
Peth oth oed athwyd wy deruyn
Pymtheugweith pymthengmlwyt bych
Hyn--mabddyſc ytt dreulyaw treth enuyn
Y veirt—yn yrtyoet yth gylchyn
Dy law hir neu chredir na chryn
Yn roti eur rut a melyn
Dewr yth wnaeth vn duw yn vn dyn
Haelaf—hyd aeth heul oe gylchyn
Detyf dy dad daeoni ath glyn
Dadeni haeloni heilyn
Wyr ywein prydein praf dechryn galon
Gal ouyt hil meruyn
Wyr madawc vreinhyawc enwawc hyn
Mab Ioruerth mad ganed urtyn
Ath ogyuarchaf naf ny eduyn beirt
Megis bart ar dremhyn
Hawl gretuawl kedawl cad edwyn
Hael hywlyt lawryt lywelyn
Hanbwyf well o honawd wawd obryn
Hanbych well o duw ac o dyn

AWDYL A GANT PRYDYT Y MOCH Y LYWELYN UAB IORUERTH.

Neum bu dyt ker eluyt elwy
Eilywn wawd a deuawd a dwy
Neum bu aralldyt ym rydyd rwy
Ker moreb kein wyneb konwy
Neum bu tremyn tramwy rwng lleyn
Llewychedic eur ar uy kyfrwy
Ac eurawc aruon ac ardudwy
Ardal dwfyn hoewal dimilwy
Eiſſytyn gwylein riein yn rwy
Kalcheid y kaeroet kylchwy maelgynig
Milgieit eu gwyr ym pob tramwy
Nyd treid tra dilyn pell ouyn pwy
Py geidw yr gorddwfyr rac pob gorddwy
Llywelyn ae keidw llew yn adwy
Llyw gwynet ae met hyd y mawddwy
Llaw orthrech wrth rwyfan mordwy
Lloegyr wrthryn tra llynn llwmynnwy
Wyr madawc ermidet uwyuwy
Wyr ywein uirein y auarwy
Pryffwn y digreit praff y ddirwy

Digitized by Google

Ger eluyt mechyt a machawy
O lydaw o draw o drwy mor hafren
Hyfriw y peleidyr ym porthaethwy
O ddyfneint o neint o Nanheudwy
Or tir a uernir wrth efyrnwy
Gwychyrualch lywelyn erlyn arlwy
Nid kywiw a llwfyr dwfyr dyfyrdonwy
Kereiſt oth uebyd gwryd garwy

Karu bun weddeit lunyeit lywy
Eur didawl meidrawl y modrwy ae phall
Ny phell tynn riein rac a garwy
Yn ganmlwyt yn rwyt yn rwy ar gymry
Ath gymryd yn uwyfwy
Doeth attep duw ath attwy
Teir oes byd a heuyd yn hwy

PRYDYT Y MOCH AE CANT Y LYWELYN VAB IORUERTH.

Aele nadolyc yr ae dyly lloegyr
Dellis llew o gymry
Yn gert gyduod rod ryly
Yn ged gybydyr gad hydyr hy

Hy bytei arthur eirthyaw hyn ae lu
Eilywoet oe gylchyn
Milwr gwlyt milwyr gryd gryn
Mal yt wytt hetiw hytyn

Hytyn lywelyn hytolawc y veirt
Ae vyrtoet lluoſſawc
Rwyf bedyt ny beid y rawc
Rwym lloegyr lliwed trahawc

Traha yw y neb na bo kaeth ym rwyf
Gwr ny rif kybytyaeth
Duw mal ef nef ner bennaeth
Dyn kynna nys gwna nys gwnaeth

Gwnaethoſt gad aerboſt ged eurbar
Prydein—nyd pryduerth yth eſgar
Y gymry gymryd gotyar
Lloegyr wales yn wores war

Gwrhydri benlli ban llocher ys gwlyt
Ys gwledic kymynner
Ys gwrt yny gerdiner
Ys gordrud fwyr dylud fer

Fwyr fyſc aer deruyſc ar deruyn lleon
Llyw prydein llywelyn
Dygen rwyf ry duc dy hyn
Ducoſt vt dremrut dremyn

Tremyn llywelyn llyw rydyrch prydein
Prid y loegyr y diſſyrch
Miluyrt glydwr glod neinteirch
Moes terrwyn maes twrr a gyrch

Cyrchyad tremynyad tra mor ut dy gas
Dy goſgort yn breinrut
Meu dy ged gad wychawc nut
Feu uyg gert angert angut

Angut uu dy gyrch angert lyr a bran
A briw goch dy ongyr
Traw y tremyneiſt benn gwyr
Trwy dyrn deyrneit eryr

Er pan y llywyceiſt lloegyr diwreit gymry
Gynniweir milcanpreit
Elyf dreic feleic fwyrdreit
Elyſmer vt fer nyd furueit

Nyd fuc orwyt gruc wytgun yſgorua
Oes goruod y hil run
Tyreu poeth peithyawc pob vn
Tande fyryf foes alun

Digitized by Google

PRYDYD Y MOCH AE CANT Y LYWELYN.

Treisuawr lywelyn troſſof nys rotei
Ef rotes wyllt a dof
Y winllynn dengyn da gof
Oe wennllaw heibyaw hebof

Hebof nyd anghof anghad glydwr llew
Llewelyn huyſgwr
Hebawc teyrn varchawc twr
Heb ameu ef goreu gwr

Gwr gwrthod gwarthrut gwrt yn gwrthrynn lloegyr
Llywelyn ar gychwynn
Ym blaen caen cawad vnbynn
Ymbliant gwyrt ac vn gwynn

Arwynn yw gennyf arwein y vetwl
Ae veddyant hyd lundein
Aerwalch balch bolch y laſlein
Eryr araf prif wyr prydein

Prydein anghyngein am gyngas galon
Ef golofyn teyrnas
Anaw pedyr ae nawt pa dras
Y gallwn val y gallas

Gallas arglwyt was aer gleis lywelyn
Lewenyt dwfyn a beis
Gwendud amryw dud emreis
Gwynet adryſſet y dreis
Treiſuawr lywelyn troſſof &c.

Y CANU BYCHAN A GANT PRYDYT Y MOCH Y LYWELYN VAB YORUERTH.

Cyuarchaf ym ren cyuarchuawr awen
Cyureu kyrridwen rwyf bartoni
Yn dull talyefin yn dillwg elfin
Yn dylleſt bartrin beirt uannyeri
Kymhwyllaf uy naf kymry uodrydaf
Kymro keluytaf ry wnaeth keli
Kymreiſc lywelyn nys kymrawt neb dyn
Kymry y deruyn ae doryf droſti
Eryr teyrnet yr yueis y vet
Ar het ar dyhet ar deheu ri
Yr yueis y win o ualch uuelin
Ae wiſgoet eurin ae uynogi
Yn llys aberfraw yn llochi bartrin
Yg kaer uawr vyrtin vyrtyoet beri
Yg kaer dygannhwy yn abertawy
Yn agwrt dramwy dref Gedweli

Yg kaer yn aruon ygkert gyflawdon
Ac ygkaer llion uy llyw dybi
Yg caer Amwythic yg cein dreui ner
Yg caroet aber tyner teiui
Yn llys fer elyſmer yn ſeint cloduan cler
Yn llyſſeit aber hydyruer hodni
Yg caſtell baldwin ygkeri oſgort
Yn hawrfort dref gort dref diuyſgi
Yn rutlann deguann deiui drachas eingyl
Yn rutlan degeingyl tec a threui
Yn llys y wytgruc a lloegyr yc catuc
Llawer an goduc yn ymgoti
Yn llyſſoet deheu yn lloegyr adodeu
Lliaws twr goleu yn goloſgi
Ym pryffwn rywrys yn rwyoli gwrys
Ym prydein ynys gwys an gweſti

Digitized by Google

Ny chawſan droeduet heb wan heb wnet
O deruyn gwynet yny gweini
Anoethach powys ae thir amddyfrwys
Ae thoruoet diffwys nyw differi [wyn
Neu loegyr lu derrwyn ae llyw llid wen-
Ae lluoet trylwyn hyd tra gweilgi
Ny chawſan genhyn kymod kymeint hyn
Eithyr gwarth a gwrthrynn wrth ymbroui
Darogan merlin dyuod breyenhin
O gymry werin o gamhwri
Dywawd derwyton dadeni haelon
O hil eryron o eryri
O wyron ywein ar wyneb prydein
Vn vrtyein llundein o lan deithi

Yn lew loegyr gymyn yn yoruerth y hyn
Yn lary lywelyn o lin rodri
Nys kelaf honnaf hon yw beli hir
Ny chelir nac wir nac wrhydri
Am bob treis ryduc ar bob tarw caduc
Ac ar bob ſſarruc yr eu forri
Ar gynnifer gwaed amdrychyon am draed
Ac am pob paraed parawd lofgi
Ae gwbyl weithredoet ar gel ar gyhoet
Ar gadarn gadoet dyryoet dorri
Can kymery duw difwyn ynni dyn
Kemer lywelyn lyw kydeithi
Archaf ytt arglwyt yr arglwyti
Y eryr keinwyr kymod a thi

ARWYREIN A GANT LLYWARCH VAB LLEWELYN Y LEWELYN VAB YORUERTH.

Mi ath arwyre vt bre breinnyawc
Breiſclew anael hael o hil madawc
Arwr yn arueu aeruetawc deyrn
Eryr ar gedyrn eurged uarchawc
Llywelyn llary rwyf rwym kyuryawc
Lluyteu beri ri rutuoawg
Llyw kymry deruyn diryawc y harglwyt
Llwyr diruawr dygwyt y digaſſawc
Ry darueit aeruleit eurulaen rodawc
Aruogyon dragon dreic llys eurawc
Ry arueityaf naf nerthawc dygyrchu
Yn rwyuan teulu rwyf teuluawc
Am prydeſt dylleſt ar dull donnyawc
Prydu nyd anoeth y gyuoethawc
Prydyt wyf ym rwyf rywawc lywelyn
Hil meruyn hytyn hytueirch gwiſcawc
Teyrnuab ioruerth berth byddinawc
Uab Owein uur prein preitrwyf enwawc
Goreu wyd gorwyd am geiryawc dyffryni
Gwrawi hawl hwyſgynt pellynt pwyllawc

Mynneiſt gyfaruod yn gyuaruawc
A gwenwynwyn rynn rwyf lluoſſawc
Geueillyeiſt ual drud geueillyawc yth law
Gauaellus dreic fraw freic kymynawc
Y deheu neud teu ual teithyawc
Urehenin gwrt drin gwyr dreul uodawc
Keueiſt eluyden alaawc ynyal
Oth glew gledyual goed gleuyuawc
Dy uart wyf dy nut ys anghutyawc
Dy ueirt ynt heirtyon vt mon mynawc
Dy uyrtoet kyhoet kyhoetawc beunoeth
Dy gertawr byt goeth doeth dauodyawc
Dy gert dy ganaf naf niuerawc
Dy gynny gyn dygwyt arwyt eurawc
Dy gy———ny bu bolchawc dy daryan
Dy gynnif nyd man nyd mal diawc
Dy gynnetyf dyuod yn oruodawc [awc
Am benn dy gynnygyn kynnwryf gwyth-
A gwaſgaru clwyf a gwaſgarawc clod
A gwiſgoet arot yn uyd uodawc

Digitized by Google

Ac eur ac aryant wrth chwant chwannawc
A meirch mei meingrwn dwnn a doſſawc
A lluoet ygnif a lluoetawc uaes
A lliaws dilaes aes aſgethrawc
A ragod penn clod claer yſgwydawc
Eſcudwan garthan is garthynnawc
Gwaed am draed o drin a gwaedlid lain
A gwaedlauyn aduutyawc
A gwaedlwrw gwyr aerfwrw aruawc
A gwaedlenn am penn yn peithawc
A gwaed a bwyd brein
A bran ar gelein
A galon aduutyawc
A golo ker man ro meinnyawc
Gelynyon faeſon ſidanawc
A geloreu creu
A gwan a gwaedfreu
A gwaedffrwd redecawc

Am uochnant kein amgant coedawc
Am uechein yn uochdwyreawc
Am eiluann urychan urecheinyawc heu
Bu hiruryn berchennawc
Rac uy llyw yn llu diofnawc
Amherawdyr llywyawdyr llurygawc
Llywelyn llary rwyf ryuonyawc
Berchen—barch wledic hiraethawc
Ath uolaf uilwr pedrydawc
Ath uolaut pymtheccant caderyawc
Ryth uawl ar yſſyt eſironyawc
Nath orlleif na moel na myghawc
Boed dy wir ar dir tormennawc dyet
Can mlynet yn het yn hytolawc
Can dewis uuchet rinwet rannawc
Yn rann yth barthred rwyf ced cadra
Caffael trugaret trugarawc arglwyt
Trugar duw hylwyt rwyt rinwet

CANU A GANT LLYWARCH BRYDYT Y MOCH Y DUW[1].

Deng grat benn berchen barth briodawr
Deng grat dy wennwlad mor uad mor vawr
Duw dewrwir pellir pwyllawr on kynnhen
Dilen o breiſſen ban yn brytſyawr
Deu edryt yſſyt a ſynnhwyryawr
Deu erbyn agheu agychwiawr
Doethwlad nef adef adaf wychawr ſeil
Vffern yw yr eil dur eil dyrawr
Ofer difuner llyther lleawr
O fyt a chrefyt yt achrettawr
O fyryf yoli tri o draethawd berffeith
O egwydet yeith o egwytawr

Berthideu rieu ry waſgarawr
Ny mad borthes mam mab nyw dit
Porthid donnyeu byd dynyawl ogaw
Nenn: dynyaton berchen benn bob cu
Parthwys rwyf radlawn dawn dibur
Porth ym gwawd tauawd dy garchar
Berth gyuoeth llwyrddoeth llewychaw
beunyt
Am elyf vedyt am eluyt glawr
Gwedy golo dyt o dywyliawr
Gwedy golwc vrad goleuad gwawr
Gwrth yoli keli kyn neithyawr daear
Gwyl drugar dy gar uo dy gert

[1] Cynddelw ai k. ait. Ll. C.

Digitized by Google

Kyd gwypwyf hetiw hawtuod veh llawr
Ny wnn yr hynny a wyf henawr
Gwyr ren an reid ryt yolawr heb daw
Rac yn periglaw heb periglawr
Gwytam yn gorllwc gwr llwyrddrwc llawr
Gwr hydyrueu agheu yg ghyghellawr
Kygholli mawr duw mor ddybryd y neb
Kyghall nwy goheb oe gynuebyd
Kyntorawr yſſyt ys ef an eryd
Kyghallen ddilenn orfen orfryd
Kygenddon a daw o diofryd crift
Kygafawc kyfyrdrift kyfyrdoft benyd
Cam yw y dyn difanw y uryd
Kygreif diawl kygwl kywyd
Kyghaws a uyt traws a uet trifyd meith
Kyfreith dioleith kyn lleith lleduryd
Kywirdoeth rwy gwel brad annel bryd
Kyfyrdwyth kyfafyrdwyth prifwyth prifwyd
Kyuaruaeth amaeth am aruetyd twyll
Kyuarugeu gymhwyll am pwyll ym pyd
Kyuyrgnawd ym kendawd deuawd heuyd
Kyfredec a chwec chwerw hir ennyd
Kyfreid oct ym pleid oct ym plegyd uod
Kyfragod dyuod tu uy gweryd
Yn llwrw llwyth eluyt douyt an dyd
Yn llawr lliwed kawt anglawt anglyd
Yn llwyr yt yd gwyt hyd yg gweryd llawr
Yn llwrw vn kyfawr yt yn kyuyd
O areu angheu asreu ergryd
O ocruet poenwet pawb y uywyd
O arwar daear down y gyd dybrawd
O arwein pechawd lleitawd lleduryd
Ny rygar trugar tra fyberwyd
Ny ry daw anaw oe anwylyd.
Ny rygotwyf rwyf rym gweryd o dygyn
Nyd rwyt wy gynnygyn gyndiebryd
Ny rygollwyf duw o dewret byd
Ny ry golles nef ny uo ynnyd
Enuydrwyt aw yt ewyc lafur twnn
Anvedyr y carwn pwnn pennyadur

Heb fynnyeid yn reid rwyt achlyſſur
A heb wybod bod byd nor ampur
Ry bu erthyſt yn rybu arthur gynt
Rybu amgyfrawd gwynt gwan tra meſſur
Rybu ull keſſar keiſſyaſſei flur
Y gan vt prydein prid y heſgur
Rybu vran ab llyr llu rwym adur mad
Yg kamp yg kywlad yg cad yg cur
Rybu erewlff mawr rwyſc dyrawr dyr
Ryuyc angertawl gretfawl gweitur
Rybu gamwetawc madawc modur ſaw
Rybut un itaw dylaw dolur
Bu alexender byd lywadur
Hyd fyghoet neuoet ny bu fegur
Pan ny wyl pobloet pawb yn toſſur pla
Pob tra yn diua ac yn difur
Pob naf oe niuer pob ner pob nur
Pob nena ym preſſen yn am pryſſur
Gwrthod rwyf hollaul holly ſgrythur ueith
Gwrthwyneb a weith yw y wneuthur
Gwrth awyt dragwyt dra gwylyadur
Gwarchedit eluyt dy byt diſbur
Gwertheuin vrenhin vreiſc bennyd lur byd
Gwrthlated om bryd pyd pechadur
Gorthywys nefoct ny uet eglur
Gwrthyf ny bo triſt criſt creadur
Creaduryeu nef nawt dialaeth ſeint
Kyrreiuyeint gymeint gymedrolaeth
Caret ym ynni nyd mi ae maeth
Caru a mynnu vym mabolaeth
Caraf y olaf dri drwy drudanaeth ked
Canred om gwared yr awch gwrdnaeth
Can ryt duw douyt dawn ehelaeth
Cau rau rad goleu dewr frwythaw fraeth
Can klyw can kennhyw kymhwyllwryaeth
Kein llywyawdyr creawdyr credwn ry wnaeth
Kant kadwent preſſent preiſwylyaeth an hydyr
Canys bieu mal gwydyr hydyr hudolyaeth
Yr teir perſon byd bid ych arnaeth

Digitized by Google

Yr tri yn yawnwir yawn wrogaeth
Yr vn duw vn dyn na uid hydraeth brad
Yr mab rad yr tad tec hynafyaeth
Can duc pymwan Criſt pym ocs o gaeth
O yg o gyuyg gymodogaeth
O angor tewdor tud alaeth gymhwyll
O dwyll o dywyll dywyſſogaeth
Yndyndid ym pryd ym bru ban aeth
Yn dolvr yg cur yg corffolaeth
Kynytwys mawr wr mawr vreuolaeth
Gnif—yn kynnif y brif briodoryaeth
Kynytwn vinheu heb ſſwyſſeu ſaeth
Kan an duw ury vreenhinyaeth
Breenhinhet benn ban yth aned hael
Bro oet yſgauel ys gofuned
Breenhin pob ſin pob ſaw dyghed
Braw cwydam ygyd yg cryd agred
Yn vſſern gethern gaeth drefred erwan
Yn affan poethuann peithyawc drwyted
Yn daffar taeruar tan amgyffred
Yn arfuruyt lle ny llwyt kerted
Yny yt aeth cain can y weithred cam
Yg gyweithas nam nym bo vyned
Gwtam pob anwar daear dyred
Gotef grwn yſgwn anyſgoged
Gotefwn gwylwn gwalaed arnan
Gwyth gyman yn llann yn llwyr gywed
A mi am awyt yn geheued
Yn afrifaw duw yn efrifed
Archaf danc kyn tranc trwy eiryoled meit
Hyd nam gwnel kellweir coll aghyffred
Kyn dylaw gychwyn tytyn tytwed
Kan dalu y duw y dylyed
Kan lleng egylyon kein lliwed obeith
Kyn lleith rac kyfeith kyweithaed
Kaffwyf o yoli criſt keli ked
Kaffael yn adef nau nef noted
Amen.

ENGLYNION A GANT PRYDYT Y MOCH I LYWELYN MAB IORWERTH.

Cyfarchaf i Dduw oi ddawn hunaidd
Hunaw ym gogawn
Arwr arwrwas cas crawn
Eryr mawrwyr merſyniawn
Merſyniawn lleiſiawn lles arwar cerddau
Cyhyrddws am un car
Pendragon berion bar
Pum wregys dewrfrys daiar
Dy orwyf hael rwyf hwyl reuedd prydain
Hil pryd fawr teyrnedd
Llew torf llyw terfyn Gwynedd
Llywarch Llywelyn ai medd
Meddfaeth dialaeth diwyl hydd ab cad
Cadr ddragon gyfundab
Gwr fab Madawg gwrddfeirch arab
Gwrhyd pyrr byrr y bu fab
Mabolaeth fy rhwyf yw rhywoli cad
Cedwyr tud Feli
Ar bob terwyn torf am ri
Ac ar bob terfyn torri [gylch
Mab ddyſg yw i'm llyw llu rif fer i'w
Oe galchdoed nifer
Tarf cynnygn can yd weler
Tor i heb noddi heb ner
Manynogi draig drud yw ei gymmwyll
I gymmell y wenddd
Lleith breiſgwyr llith brain a chud
Lladd Ryfu a chanun golud

Digitized by Google

[illegible]yd rwyf gwrhyd rhwydd fu ei gynnif
Ny[1] gynnygn bu tramgwydd
[illegible] dragon draig yn ddengmlwydd
[illegible] dwr neud gwr yn eu gwydd
[illegible]rhyd ri Addaf gwrhyd ferth bieu
Buddugawl fab Iorferth
[illegible]ig Brydain ei bryd ai nerth
[illegible]lyall guall gannerth
[illegible]northwy dragon draig hirlwys filwr
Ath filwyr na phowys

[1] *Neu*, Yw.

Car cyrdd cerdda pob diffwys
Cant cynnygn yn ddygn ddwys
Deffyf llu elyf llew teyrnas wyd
Ny odyn neb dy gas
Bar llychwr gwr yn oed gwas
Beirdd byd yth gyd ry gafas
Cefaift Lywelyn olywiaw gwendorf
Gwynn deyrn Aberffraw
Cadarn gad drwfiad dreifiaw
Ced byd yth lewyd oth law
Llwyddid yt gymry llywarch

CANUAU DAVYDD BENVRAS.

[illegible]WDL A GANT DAFYDD BENFRAS I LEWELYN FAB IORWERTH.

[illegible]WR a wnaeth llewych o'r gorllewin
[illegible] a lloer addoer addef ieffin
[illegible] gwnel radd uchel rwyf cyfychwin
[illegible]ffawn awen awydd fyrddin
[illegible] moliant mal Aneirin gynt
Dydd y cant Ododin
[illegible] gwyndawd gwyndyd werin
[illegible]nedd bendefig ffynnedig ffin
[illegible]wanas deyrnas deg cywrenhin
[illegible]reidd teyrneidd taer ym mrwydrin
[illegible]rawl ei fflamdo am fro freiddin
[illegible] pan oreu Duw dyn gyffefin
[illegible] wnaeth ei gyftal traws arial trin
[illegible]ug Llywelyn orllin—teyrnedd
Ar y brenhinedd braw a gorddin
[illegible] fu'n ymbrofi a brenhin Lloegr
Yn llygru fwydd erbin
[illegible]ld breiig weifg ei fyddin
[illegible]a brwyfg rwyfg rhac y godorin
[illegible]dd balch gwalch golchiad ei lain
[illegible]d beilch gweilch gweled ei werin
[illegible]d elywed cleddyfau finfin
[illegible]d clybod clwyf ym mhob elin
[illegible] briw rhiw yn nhrabludd oi drin

Oedd braw faw faefon clawdd y Cnwckin
Oedd bwlch llafn yn llaw gynnefin
Oedd gwaedlyd pennau gwedy gwaedlin
Rhyw—yn rhedeg am ddeulin
Llywelyn ein llyw cyffredin
Llywiawdr berth hyd borth yfgewin
Ny ryfu gyftal Gwftennin ac ef
I gyfeir pob gorllin
Mi i'm byw be byddwn dewin
Ym marddair mawrddawn gyffefin
Adrawdd ei ddaed aerdrin ni allwn
Ni allai Dalieffin
Cyn adaw y byd gyd gyfrin
Gan hoedl hir ar dir daierin
Cyn dyfynfedd yfgyrnwedd yfgrin
Yn daer dyfnlas ar leffin
Gwr a wnaeth or dwfr y gwin
Gan fodd Duw a diwedd gwirin
Nog a wnaethbwyd treis anwyd trin
Ym mhrefent ym mhryffur orllin
Ni warthaer hael am werthefin nos
A nawdd faint boed cyfrin

TERFYN.

Digitized by Google

I LYWELYN.

Hanbych well o Dduw o eddewy
Eddewid ddilid a ddeley
Hanbwyf o honawd am wawd wedy
Hanbwyll dygymmwyll a gymery
Llyw Prydain prydydd ath ddeffry
Llywelyn llwyddid yt hynny
Mawr ith orug Duw dad Arglwydd fry
Myfyr yw mae mwyfwy fyddy
Dy faint herwydd braint ti a brofy
Dy fantawl nid hawl nid hawdd hynny
Dy far ys anwar y goffody
Dy uer a gwyner fal y gweny
Dy fudd ni oludd er a wely
Dy fedd ath refedd a ddoeth renny
Difuddiawg farchawg feirch yftry
Dy faddeu nid teu teg y rhoddi
Dy feddiant nid chwant a chwennychy
Dy feddwl nid cwl canys cely
Dy fod falch y rod ry feddyly
Dy fod herwydd clod mal y clywy
Dy fyddedd cyhoedd ti ai cely [1]
Dy fryd wrth dy fryd frenhin Cymry
Erwan yw ynni o mynny
Aerwalch balch balchu fyngwely
Arwar udd Keffar a'm ceiffy am bwyth
Ys da beth ym ceffy
Traul caeroedd ciriega ymy
Trefad fy hendad ai hundy
Trais arnaf fy naf ni edy
Tros y gerdd a ganwyf cytty
Y mawr udd rhwyddfawr om rhoddy
Nid mwy no deg erw os a ddygy
Cymer a fynnych Cymry bendefig
Arbennig wledig i wladychy
Difanw fon faefon fef a gery
Difwyniant fyddaf o'm difenwy
Na dilyffa fi y felly fy naf
Nid ef yt leffaf o'm dilyffy
A ganwyf dy geiniaid ai cny
A genais a genir wedy
Aerddryd tud or tu pan geffy
Erddrwg ys teilwg os tely
Yftyria wrthyf wrth om colly
Yftawd fy nullwawd nam hennilly
Yftyriws dews dawn ytty er gaint
Yftyr faint dy fraint frenhin Cymry
Can gwnaf dy foliant fal y heddy
O gwnai iawn om dawn nim diawy
O wythlonder ner nerth a gedwy
O eithaf pob caer taer y torry
Neu ry orwyd hael ydd hwyly
Ni ryorug Duw dyn fal tydy
A ddaroganer a gymmery
O bob darogan dawn a geffy
A ddarogenais a gymmyddy
A ddaroganwyf a gynhely
Wyt ddaroganwr gan a wely

Terfyn.

[1] *Neu*, coely.

Digitized by Google

AWDL I DDUW AC I LYWELYN FAB IORWERTH.

DAFYDD BENFRAS AI CANT.

Mab Duw dylyaf dy bwyllaw
Mawr gwerthfawr gwerthyf gwrandaw
Mor iawn yw ydawn am daw ygennyd
Mwynair o'm plegyd heb plyg arnaw
Mur modur llywiawdur rhag llaw ymae
I'm meddwl dy geifiaw
Mor ddiriaid i ddyn eiddunaw oi gnawd
Er dyghawd bechawd na'i rybychaw
Mor deg y gelly di gall arwyddaw
Merwerydd echwydd ac ucherddaw
Mawrfryd gan ddyn byd er bod iddaw
Dda—na mawrair drahanid rhaid wrthaw
Mab Duw ai dyrydd yn eiddaw
A mab Duw ai dwg y ganthaw
A mab Duw ddyddbrawd a ddaw iw brofi
Beth fo ei ynni am ei anaw
Ni bydd a mab Duw diamadaw
Afo mynws byd yn ei bydiaw
Mab Duw dewifeis dewiffaw a wnaf
Ef dewifaf naf nawdd y ganthaw
Diddeſtl oedd eu lle llu wrth fylliaw
Dydd y cymmerth Criſt grog yn eiddaw
Yngwaelawd uffern affleu fraw einioes
Ydd oedd bedeiroes yn ymdaraw
A llu o bryfed yn eu briwaw
A llid llid bòethfan dân yn eu deifiaw
A llys afraid gwrys na gwryfiaw oi plaid
A lliaws enaid yn direidiaw
A llwyr dywyllwg wrth odrigaw
A lleng gythreuliaid yn ei threiliaw
A llawer bwyſti heb yſtyriaw ced
A llawer ſyched trwydded trwyddaw
A lluoedd poblocdd pawb yn athaw
A llewod a rhod yn eu rhwydaw
A lle ydd oedd druan drwy adaw Cain
I werin wirin ei warandaw

Pan ddyfu y mab rhad oedd raid wrthaw
Er porth yn danmorth a dawn arnaw
I Uffern bydwern heb adaw ychwaith
Yn un boregwaith iw hanrheithiaw
Achos punioes byd ybu iddaw
Uchelwr mirain bêr drain drwyddaw
Ucheldad fab rhad rhac rhwydaw ei hawl
Gwae ni fo deddfawl y dydd a ddaw
Mihangel pan dèl i dalu droſtaw
Yn erbyn cythraul cythrudd ſyniaw
Ac ymliw ac ef am ryluniaw gau
Ac angeu dieu dyfod iddaw
Pam na char mab dyn Duw ai geifiaw
Pam na chynnyc ef nef yn eiddaw
O dda ni wyrtha wrthaw ny aned
Y gwr gogoned gweled gwyliaw
Gwr ni gaffad namyn dim arnaw
Gwr ni cheffir ffordd i ffo rhagddaw
Gwedi y gwr uchod uchaf llaw dian
Ar ell gwr goreu meu ymadaw
Llywelyn urddyn urddas iddaw
Llew gwaywdwn yſgwn yſgwyd gydiaw[1]
Gnawd fod cyfranc rhwydd rhagddaw
pan brofed
Ai glywed ar lled hyd yn llydaw
Gnawd fod ongar gwyr wedy gwyraw[2]
A chledd gwawr Gwynedd a gwaed arnaw
Gnawd uthr fod rhuthr yrhyngthaw ai
Eſgar—a gnawd fod gwyar o'r ymdaraw
Gnawd yw o'i elyn hylithr wylaw
A gnawd fod tafawd diwyd iddaw
Gnawd yſgafael hael yn hwyliaw oi du
Rhac ei llu i Loegr andaw

1 Geidiaw. Ll. C.
2 Gwywaw. Ll. C.

Digitized by Google

Gnawd Ffrangc rhag ffwyrdrangc a ffo
Arnaw— a pheleidr rheleidr wedi rhudaw
Gnawd Sais nis cwynais yn cwynaw oi ben
A gnawd o dduch Tren trin ymwriaw
Gnawd cleddyf gilyd yn ymgiliaw
Cuall ac arall yn ymguraw
Ac ar llwyth ofwydd gnawd lleithiaw
Cigfrain—a chaer dew firain yn difuriaw
Gnawd gwayw ae arwydd gwedy gwyraw
A gwr yn gorfod a chlod iddaw
Gnawd feithgad o cinglyn fyrthiaw ergyr
Ac eryr rhyfwyr heb eu rhufiaw

Gnawd fod yfgwyd frwyd friwdoll arnaw
Ac unbyn dengyn dengwlad iddaw
A digawn o ddawn i eiddunaw rhen
A dygen llawen yn eu llywiaw
Llywelyn neud llew cywaethlaw
Llyw anaw llawenydd dreuliaw
Yftyriawl ei hawl i hwyliaw yngryd
Ys digrif i'r byd bod y danaw
Yftyriws dews y dawn iddaw
Yftyried tad llwyrged rhagllaw
Dyn yn fyw ni fedd i dreifiaw Duw fry
Am freuhin Aberffraw

MARWNAD I LYWELYN FAB IORWERTH.

DAFYDYD BENFRAS AI CANT.

Mev foli Crift ecli culwydd
Mawr foliant didrawd didramgwydd
Maith i'm gwnaeth alaeth ac arwydd
Arnaf—mi rydynnaf dan ei aflwydd
Mor draws fu Iefu am aes digwydd
Mor dreifiwr hagen am ren rhadlwydd
Mor drift yw ein byw bod glafwydd derfyn
Ar rudd Llywelyn llaw gyfanrwydd
Mawrbeir cynniweir cynnif hylwydd
Mawr benn Cymru wenn ai chymmhenrhwydd
Mawr barch gogyfarch gogyfrwydd or hyd
Mae yfbyd y byd yn enbydrwydd
Cam y gorug Duw o dybygrwydd
Cyn bu drwch na bu drwchanmlwydd
Cymyrres angeu an ingrwydd attaw
A dygynt o'i law liawfogrwydd
Llywelyn haclddyn hwylddawn awydd
Llywiawdr gwynfydig gwledig gwladlwydd

Lladdawdd Duw arnam am ddwyn lleurwydd frwyd
Llawn rywydd yfgwyd ar ei yfgwydd
Llywelyn aer llyw taer am y teirfwydd
Llwyddai a llithrai o'i helaethrwydd
Lleigiad fryd yn rhyd yn rhodwydd ongyr
Och awyr am wyr diwaradwydd
Och fawr a fwrir o ddirfyngrwydd
Och faith heb ychwaith o'i obeithrwydd
Och am naf am nêr diwydrwydd
Och am nêr muner mynogrwydd
Och ddygyn a ddognes goleurwydd
Och de am ddewrddrud ehangrwydd
Och nos o arhos yr arwydd
Och ddydd a ddoddyw o'i dramgwydd
Och Ddofydd ddifa gwreiddrwydd
Och Dduw o ddytod i'n arglwydd
Wedi achadw cad fragad friwgwydd
Wedi echwag teg heb attregrwydd
Wedi addaf teg ar gattrefrwydd
Wedi tynnu Lloegr iw llawn archwydd

Digitized by Google

Wedi na wnaeth Duw diddanrwydd ym
Wyd—ni gaffei llew gryd greidiaw awyd
Gwedi llawer gwr a gorwydd iddaw
A ddeuynt attaw wrth ei awydd
Ni ri cedwesti cad wastadrwydd
Ni raid a warawd wyr yn hywydd
Rhydd fydd a ganwyf i'm rhwyf boed rhwydd
Rhan o deg addef nef yn ebrwydd
Ebrwyddws dews dawn ym plegyd gwr Gorchang ei wrhyd
Ebrwyddynt ebrwyddweilch o'i gyd
Ebrwyddwalch ceinfalch cymryd
Braw yw ynn deon diofryd ein llyw
Braidd yw yn ein byw ynghynnen byd
Wedi brys haelder muner menwyd
Mwyniant llu tra fu yn ei fywyd
Mai yw am doddyw yn anhyfryd wyf
Am fyned fy rhwyf yn rhwym gwerydd
Golo hael galar yw y dedfryd
Goludd ei achludd gwayw rhudd yn rhyd
Goleu y dug Duw ein diebryd fry
Am freenhen Cymry cymrwyn ergyd
Gwir yw marw gwr garw am gaer eluglyd
Goreu oedd ynn ein marw i gyd
Gorofn y fy arnaf hyd nam gweryd dyn
Wedi Llywelyn ilywiawdr gwyndyd
Gwarafun ni wnaf yn nydd ereulyd
Gwrawl oedd ei hawl wrth ei hwylfryd
Gwaredid keli celfyddyd oleu
I wrth ei affleu poenau penyd
Cenais wawd ufydd-dawd yn ei fywyd
I'm arglwydd gwladlwydd gwladoedd oglyd
Canaf im arglwydd cof enbyd ys mau
Rym gorug angeu driftyd
Am dreifddwyn terwyn tyrfa cfpyd
Am drofedd gwynedd a'i harfeddyd
Am drawfgar gwanar gwenwynfryd Prydain
Am drawfwyr Owain drais fyberwyd
Am drueni mawr dwyn gwawr gwyndyd
Ymdro rhiallu fu o'i febyd
Am drengi fy rhi rhwy ledfryd am bydd
Ni edych Dofydd ef y gennyd
Am drais Duw nid oes dinn gyhyd
Am drais dyn dinam gedernyd
Am dreiaw anaw anwylyd llawer
Am dramawr bryder ac ni weryd
Am drwm feddwl coft eurboft aer byd
Am drin wychydd rydd ruddlafn creulyd
Am dylwyth hydwyth yr hyd y buant
Amgylch gwawr dygant yn deg hyfryd
Ei deulu a delynt yngtyd
Delweu aur ar cyfeuryd
Ei wyrda oedd dda oedd ddiwid pob un
Oedd anhawdd iddun ei ddiofryd
Ei weifion o'i wafanaeth gyd
Ei feirdd byddyn heirdd byddyn harddglyd
Ei fyrddoedd cyhoedd cawfynt edgyllaeth
Am ei freuolaeth hiraeth hyd
I'm rhei y harchaf arch o'm plegyd
I'm rhiau gorau gwr i'm ennyd
I'm rhwyf y rodded rhan fawr o'r byd
Ef rhoddai i Dduw ei ddihewyd
Ys rhoddo fy rhen rhan yfpryd addef
Ei ran o wlad nef iddaw hefyd

Digitized by Google

MARWNAD RUFFUDD FAB LLYWELYN.

DAFYDD BENFRAS AI CANT.

Gwae ni hael mor wael mor woleu
Weled yn neſad ein eiſiau
Gwelſam ni gynt ai wynt yn oreu
Gweilch Cymru yn cymryd arfeu
Yn Lloeger yn lloſgi ei thyrau
Ai gwelai eiliai yn oleu
Ai gweles gwelynt ryfeddau
Gwelſam ni wawr maelawr megys ynteu
Mygr fadawc wayw roddawc ruddgreu
Gwelſam ni faelgwn fawr fur cadeu
Cadr fab Rhys yn rhos ai ffagleu
Gwelſam ni Owein prain prudd ei ddoniau
Doniawg fab Gruffudd beirfudd bareu
Gwelſam ni fab Hywel yn rhyfelau
Cynan y gelwid cwyn a'n goddau
Gwelſam Rys falchgryg ryfyg reithleu
Yn rhuthr aruthr ar y dehau
Gwelſam Rys fychan darian daerglau
Ym mhyrth Caerfyrddin ai fyddinau
Gwelſam wyr dinam yn ddiamheu
Gwael yw nad ynt fyw neud ynt feddeu
Gwaent hwy ar a wnaeth eu pennaethau
Am Ruffudd gwewrudd gwae finnau
Am riff ner lluch hyder llachau
Am rym llym y lleinn fy nagrau
Am nwyf y darwyf ai neud areu
Amlwg yw cuſtudd ar fy ngruddiau
Aml i'm gwnaeth hiraeth hir anadleu
Am leith gwr dewr dur ei lafnau
Am lew glew o'm glud feddyliau
Am lyw glyw glod hyd Fynnau
Bu gelyn dychryn o'r dechrau
Byth yn lladd Llundain ai thyrau
Bu erwan yr awr y cigleu
Bu oer ym aros y chwedlau
Na bum farw o fawr bryderau

Ac yn farw fy arglwydd diheu
Na dyn oni'm dug anghofiau
Am Ruffudd ni'm dyhudd nau dau
Gwael yw colli hael o hil eneu
Gwag yw byd bod yn ei faddeu
Gwirfab Duw gan dug ben rhiau
Gwae fi i'm poeni rhac pum edau
Ucher rhac pryder pryd i'm goddeu
Achaws gwalch mawrfalch mur cynnedfau
Uchel y dodaf am naf nid mau
Wych ragor och rhagod ti angau
Cyn y gwedd ini oedd goreu
Gwedi gwawr Cymru cymryd croeſau
Cymmerwn iolwn o iawl ſeiniau
A ſyniwn ar beth o'r pregethau
Am ei ddwyn terwyn torf amrhyffleu
Ymddifaid y'm rai genau nid gau
Rhy draws fuam gynt hynt hir ddiau
Rhy driſt i'n gwnaeth Criſt creaduriau
Gwr a wnaeth yn llawn llenwi cibau
O'r dwfr deierin yn win gwineu
A wnel gorphowys rhag pwys poenau
I Ruffudd rwyddfudd yn ei raddau
Gwr an pryn prynhawn ddifiau
Gwir iddal o ddylaw affleu
Gorug dduw gwener rhwydd-der rhadau
Goddef pum harcholl o archollau
Gwedi llarydad Duw deg cyfreithiau
Llofrudd fab Gruffudd draul budd dreigiau
Llwrw y gwn gwenwawd bryddeſtau
Llary rwyf a ganwyf a'm geneu
Llew buwyf Llywelyn biau
Llyw Gwynedd diwedd a dechreu
Dechreuws dews hyd na'm dyhudd dim
Damwyniaw ym gythrudd
Dychryn mawr bod llawr ar llofrudd

Digitized by Google

Llyw meidrawl llew greddfawl Gruffudd
Mab meithyn Llywelyn llafnrudd
Mawr gwriawr gorwyr Mareduḍd
Traws gyngaws gyngor diachludd
Trais gymmell tri nawwell no Nudd
Gwna arnaf hiraeth hir gyſtudd
Gwaith Saeſon llid ruddion lledrudd
Gwerȳd ni'm ergyd ai mawrgudd
Gwae gwelſym cer mawrfryn morudd
Gwr oedd wr oedd orfawr ei ſudd
Gwyr oedd wyr oedd orddyfn ganthudd
Gwyth oedd lwyth oi laith ni atgudd
Gwaith oedd faith ymy y oludd
Gwawr oedd fawr ei far yn ddyfn brudd
Gwas oedd gas ei geiſiaw dan gudd
Gwalch oedd falch ei falchlafn uch grudd
Gweilch oedd feilch am ei falch ddeurudd
Gwn o ddwyn terrwyn torf angludd
Gwan anrheg anrhaith heb rybudd
Gwanar gar trimudfar trymrudd
Gwenwyn gwyn gennyf nid ymgudd
Gwyn eurdir ardwy dadanhudd
Gwr eurdwr ardwyad trabludd
Gwawr gwyndyd gwander ei orchudd
Gwyn Gwynedd gwae ni am Ruffudd
Gruffudd aur digudd ef dygnaf i gwyn O genedl plant Addaf
Griff ner o'm pryder y prydaf

Prif farwnad ir mab tad teccaf
Greddf Echdor gwawr eurdorf gwraf
Graid ſynniaid ſynniais ei alaf
Grymus can gweled ei dy gwelaf
Gradd berchen ei barch am danaf
Hiraith y ſy i'm dwyn am a gwynaf
Hir yd goffeir a goffaaf
Mor lle ym alar am a garaf
Mor llwyr y lladdawdd Llundain arnaf
Mor llwyr car am a garaf
Cyd a dragon byd o byddaf
Trugar hael pa hwyl a ddygaf
Am ddwyn draig dragor nas gwelaf
Drwg fab Duw y daethoſt attaf
Criſt a wyr yn llwrw a ganaf
Na wn am ſy rhwyf cwddwyf cuddaf
O mynnwch chwerddwch mi ni chwarddaf
Can mynnwn ſy marw ni mawr wdaf
Cyd ymguddioch chwi oll mi ni allaf
Ymguddiaw dan llaw ban ſo lleiaf
Cyd ymguddio pawb beth a gelaf
Am farwnad Ruffudd nid ymguddiaf
Nid a eill cadarn yn cadw eithaf
A all gwan truan triſt a allaf
O orchrawn deigr llawn a ollyngaf
O orchudd Gruffudd ail Nudd ſy naf
O erchyll golled gall marw ſyddaf
Ai Orchymmyn ef ar nef a wnaf

TERFYN.

DAFYDD BENFRAS AI CANT.

YS gorwyn ewyn rhyn yn rhedeg
Ys gwrdd yn Ionawr mawr morgroeg
Ys gwae fi am iaith gwawdd faith gofeg
Yr goddau chweddlau imi a fai chweg
Ni wybum erioed medru Saeſneg
Pan geiſiais i eſul o ennilleg

Cam oedd neud ydoedd yn wyndodeg
An rhoddwy fab Duw dawn arwaneg
Yn dwyn oc ei plith yn olithreg
Ei wladoedd cyhoedd cyfun hardd deg
Ar wledig lleithig llwythfawr urddreg
I wlad Dafydd rydd rwydd gymraeg

Digitized by Google

MARWNAD IR TRYWYR YNGHYD.

DAFYDD BENFRAS AI CANT.

Neud mai neud lleilai llif yn afon
Neud maith i'm dyrraith dir ofalon
Neud mwyfwy galar gwanar gweinion
Neud mau feddyliaw hwyliaw haelion
Hwy hwylieſynt gynt hyd gaer llion
Owein prydain priodorion
Lleiddiaid gad fleiniaid o flaen arfon
Llywelyn glodfawr fawr ai feibion
Llyna wr arwr i argoſbion
Llwyddedig gwledig gwlad orchorddion
Llawch ardawch ardwy rheiduſion
Llaith arfaith arfod blathaon
Llywelyn llywiawdr gwleiddiadon
Llary gynghaws drwy gyngor doethion
O fynyw hyd faen gaer lleon
Ail colli colled annhyrion
Ef cynnif canwyll marchogion
Hy ddyfryd ddyfrys gynfreinon
Hoeddyl Dafydd megis dydd dyddon
Naf leuangc cyn trangc treuleirchion
Ni ballai i bellennigion
Ner muner mynych ei roddion
Neud ei hoed ar ei gyfoedion
Doeth eſgyrn gwr chwyrn ei ymchwelion
Ymchweiliad tromgad trwm ei gofion
Dawn yr abad gwirdad gwirion
Ai dug oi olo i fro frython
Duw am gwnaeth hiraeth hir ofalon
Dyfod corf Gruffudd mwynfudd maon
Diafrddwl feddwl fyddwn ym mon
Pei yn fyw y delai i dal y bolion
Chwegwyr cynnifwyr cynnebigion
Eu cheddlau goreu gwir er Iafon
Llywelyn ai blant pla gelynion
Dafydd a Selyf ac Abſalon
Herwydd trymfryd byd bod tan Saeſon
Wedi treiſynt gynt ar y goron
Trydeydd rhyfedd llyfr llefeſigion
Nid a gwyr Gwynedd gan y gwyllion
Am far trwm tramawr goffion
Am fod yn eu tud hwy alltudion
Am fawrweilch aerweilch arfogion
Am fawredd Gwynedd ganaon
Llywelyn hyddyn terwyn tirion
Gruffydd a Dafydd dywyſſogion
Rhai difai yn difa galon
Rhan berthfan a borthyn greon
Pei yn fyw fyddynt o mmon
Perynt hynt hendref Wyrangon
Parawd gwawd gwedi eryron
Peris Duw eu dygngudd rhagon
Eny cyfred plyg gwenyg gwenion
Yny cyfrangc mor a mawr afon
I abar feddau rheiddiau rhuddion
I aber Conwy ceneddl frion
Tri goreu dreigiau ſy or dragon
Tri a ddug Duw or dyniaddon
Tri eres armes trachwres trychion
Tri eraill ni eill oll eu deddfon
Tri araf pennaf pennadurion
Tri arwydd hyrwydd ar eu holion
Tri arwr eurdwr eurdorchogion
Tri eryr yn wyr ac yn weiſion
Tri chlwyf nad ydynt fal gynt Cynon
Tri chleu eu pareu fal peryddon
Tri chlo ar eu bro rhag bradogion
Trwy eirioledd Pedr pen porthorion
A mair oi gwyry air ai gweryddon
I'm tri Arglwydd byd boent cyfeillion
Mihangel angel ar angylion

TERFYN.

Digitized by Google

MARWNAD DAFYDD FAB LLYWELYN.

DAFYDD BENFRAS AI CANT.

Dygn i'n fymmud Duw ein tad
Yfprydol yfprydoedd oleuad
Dydd ym gwna yn drift drais dyfnaid
Ar llall yn llawen o'i ganiad
Rhyfedd eu rhiau rym fwynad
Rhyfeddaf o'm naf o m neirthiad
Nid rhyfedd cyd bwyf o'm rhiniad
Gynnefin ar ganu marwnad
Ceniddum hon dra bron braidd ni mywad
Urddyn Lywelyn lyw y berfeddwlad
Ceniddum hon Ruffydd rudd ei ruad
Ac ni rygant dyn dim mor irad
Canaf hon Ddafydd cynnifiad ryfu
Ni wnaethbwyd gwar llu yn llaw gaead
Ni ddodai eirif ar ra ddillad
Na gwin gryfgelo nac yfgarlad
Ni ddotto fy rheen fab rhad ei bechawd
Yn erbyn fy mrawd ddefawd ddifrad
O amlder o dir llawhir lleiddiad
Ac emys golchwys goachubiad
Na bu gyftal dyn y danad Dofydd
Ac y bu Ddafydd gyn ei ddiad
Mor rhyfedd rhac mor fu roddiad
Na roddes fy llyw y lleuad
Mor eawch ym ardawch ardwyad
Cyn ni fwy o Ddafydd yn ymddifad
Tra fu wr arwr gerddeidiad
No'r trithael haelach yd gaffad
Truan y gwnaeth Duw dwyn cariad
Cymru - ym mhlith prudd wely heb oleuad
Etifedd Gwynedd gwanar gyrchiad
Neud Duw a'i rhannws yr hael reiniad
Yfy fyw a fo henuriad
Y fy farw a gaffas farwnad
Deu fab Lywelyn lew gymynad
Diofelynt fi o feirch ffyfciad
Diofelyd Duw hwy ac eu tad
Yn y wenwledd fry yn y wenwlad
Gwlad fal cynheiliad y cynhelis
Gwledig ben perchen gwr am perchis
Gwyn efgar neud gwar ai gwerchedwis
Gwae ni oi drengi fal yr drengis
Llawer iawn oi ddawn a ddefnis attaf
Llwyr y coffaaf am coffes
Cyn angeu Dafydd cynnydd cannus
Cawfant o'r bobloedd pawb erchis
Nid dodi bareu a beris arnaf
Alaf a enwaf ym a enwis
Nid hebof ei alar car a'm cedwis
Nid heb meirch meithdew i'm hedewis
O eifeu Dafydd neud is yw meddwl
Ac neud afyrddwl oi orddewis
Nyd llew o dyired yny dedlis
Nid llawrydd Dafydd a ddiengis
Gwael yw colli hael diwael dewis
Gwae ef a gyll nef er annilys
Dilys briodawr gwynglawr Gwynedd
Dolur yw nad byw llyw arllechwedd
Dygn yw i Gymru dygnedd ei dygned
Clywed ei fyned yn ei faenfedd
Dafydd hael ei hawl gywryfledd
Deheu a gigleu a gogledd
Dyfod hyd attaw dyhedd Iwerddon
I farchogaeth Mon dirion diredd
A llu o Brydain a llwrw hybrydedd
A llu o Ffreinge ffyr ffrawdd galledd
I goron Lundain er garwedd heiyrn
Ni roddes teyrn ty o wynedd
Duw ai dug rhagon deon diwedd
Dafydd fuddugawl gedawl gyfedd
Digawn o bregeth yw difaedd hael
Heb fryd i'w gael hyd frawd gyhedd

Digitized by Google

Yſtruan ei ran rwyf marianedd
Yſdrwg heddiw lliw wedi llaryedd
Y llaw a gedwis erllynedd
Adwy yn Aber conwy cyn eu gorwedd
Wyr Brenhin Lloegr llu teyrnedd
Mab Brenhin Cymru cymraiſg fonedd
Gwr oedd a hauoedd gorfoledd gwerin
O iawn deyrnllin y brenhinedd
Callaf yw imi beth ammynedd
Colleis gwalch mawrfalch mirain orſedd
Ni rygolleis dyn dygnedd ei awydd
Ni rygollo Arglwydd rwydd anrhydedd
Ef a'm talai aur ar fy myſſedd
Nid ef a delid drwy dalwarwedd
A Dafydd dreiſrydd droſedd cyn golo
Ni bu o Gymro ei gymrodedd
Bum y gyd a hael hwylglod ryſſedd
Buarth eryr gwyr uch gwin a medd
Eu n y gyd ag ef yd gefais ei wledd
Boed y gyd a'i Dduw fo ei ddiwedd

TERFYN.

CANU MOLIANT I LYWELYN AB GRUFFUDD.

DAFYDD BENFRAS AI CANT.

COLOFN nef dy nerth a archaf
Celi hael ir hwyl a ddygaf
Celfyddyd ym myd rymedraf
Cyflawn dawn danfoned attaf
Ar ddull llawnoed y dywedaf
Arglwydd fal Cynddelw a gynhaliaf
Llowarch a berchis mal ydd barchaf
Llywelyn urddyn urddas hynaf
Llawenydd Cymru cymrodeddaf
Llywelyn guall arall uraf
Gwedi y tri trydydd a enwaf
Nid oes is dayar od yſſyriaf
Nac odduch daiar dyn o mynnaf
Heno a allo hyn a allaf
Dedfryd gwr goreu y barnaf
Dadfrawd gwedi a ganaf
Neud adwen i'm prifnenn prydaf
Neud i Dduw mal y dadferaf
Doethineb Selyf ſelwyd i'm naf
A thecced eidduned Adaf
A dewred yr undyn dewraf
———— ————[*Englynion ar goll.*

CYNNYDD LLYWELYN MAB GRUFFUDD.

D. BENFRAS AI CANT[1].

TRAETHWS fy nhafawd
Trwy nerth y drindawd
Traethawd om barddwawd mor ddibarha
Treiſſwr ai cymmer
Troſedd Eliffer
Trawſwalch ner muner ai mwynhaa
Llyw glyw a glywir
Llyw doeth coeth cywir

[1] Ex y Ll. C.

Digitized by Google

Llawhir ni welir ei gywalha
Llym yngrym yngryd
Llawr gorfawr gwrhyd
Llwyr y dyd ei fryd ar fryn buga
Lloegrwys i gyfgu
Lluddiwyd oi ddeutu
Lluoedd ai dyfu er ei difa
Canawon Cymry
Cuniaid ai deffry
Ceneddl ai dyly nid ymdolia
Ceinweilch cyffredin
Cynnifiaid werin
Llawer i breiddin llu ai breinia
Breiniwys gwr ai medd
Braint y teyrnedd
Breenhin Gwynedd canys gwedda
Breiniawc Lywelyn
Brenhinedd ei hyn
Brynaich a dreiffyn dros glawdd offa
Brooedd yfgafael
Bryd arddyrchafael
I brifdeg caffael hael ydd hwylia
Braifg waifg wofgorddion
Bryd gryd grym lleon
Branar bar beirddion yn Saxonia
Llawnaeth gaeth giwed
Lleith waith waredred
Llofged eu trefred am eu traha
Tyrau twn eu mur
Terfyfg eu llafur
Torfoedd difegur ai hyffiga
Teyrnfab Gruffudd
Teyrn dadannhudd
Teyrnas ddatgudd prudd y preiddia
Eurglawr Cymru fawr
Arglwyddi clodfawr
Arglwyddwas ceinfawr ai cynninia
Argledr gwaithfuddig
Arglwydd gwynfydig
Arbennig wledig a wleddycha
Cedwid unmab Mair
Ceneu cyniweir
Ceidwad y gadair gyd a gwenna
Y gwr gwrdd uchel
Ar gwaew gwaed awel
Pan el yn rhyfel nid ymgela
Lleiddiad gad gyrchu
Llafur gwr gynnu
A llu ni rhwymu yn rhyd chwima
Ar erlyd fal cynt
Ar ael y dyffrynt
Ar ail hynt gerrynt garreghofa
Trydydd hynt yddaeth
Drud fu ei arfaeth
Gwnaeth tyrau trefdraeth nad ynt trada
Pedwaredd i fro
Pennaf a gymro
Penfro oddyno rhos oddyna
Pummed Forgannwg
Parhaus gilwg
Er a wnel o ddrwg nis diwedda
Chweched i dramwy
Chwechad yn adwy
Yn aber Tawy teg efgorfa
Seithfed Gedweli
Saithgad iw llofgi
O yftrad Tywi tew ei haerfa
Wythfed hynt greulawn
I Garnewilliawn
O Geredigiawn y dug yna
Nawfed Frycheiniawg
Naw cad cyndynniawg
Fal Rhun rhuddfoawg fu ei drofa
Degfed digyffellt
Dug attaw Fuallt
Dibellt ai fflamwellt y fflammycha
Unarddeg diwraidd
Elfael fro hyfaidd
Arwraidd o flaidd ai harfeiddia
Deudegfed yn iawn
Y dug Werthryniawn
Maelienydd oi ddawn a ddug etwa
Trydeddeg hodni (dogni)
Taerwalch Eryri

Digitized by Google

Arwiſtli keri ker caer ena
Pedwaredd ar ddeg
Pan ddug ychwaneg
Dwyn Cedewing deg Duw ai nertha
Pymthegfed Powys
Pan y cynnyddwys
Pennaeth ni wyſtlwys ef a wyſtla
Unfed ar bymtheg
I faelor Saeſneg
Pan aeth ar oſteg i dir penna
Dwy ar bymtheg drwg
A wnaeth yn amlwg
Pan gerddwys ei fwg am allt fuga
Deunaw dawn oedd fwy
Dug eu harfordwy
Gwynedd uch Conwy lle y cynnydda
Un eiſiau o ugeint
Ar wynawl eu maint
A chwanegu breint ger bro Aſſa
Ugeinfed gan rad
Hendref ei hendad
Dug y berfeddwlad ac nis gwatta
Tros yr ugeinfed

O Alun drefred
Hyd waelawd Dyfed ydd ehetta
Mi yw ei bencerdd
Mawr yw ei angerdd
Mynegeis ei gerdd ffordd yd gerdda
Mwyfwy ei gythrudd
Mireinfab Gruffudd
Mae yn ei ddeurudd ddawn ni chilia
Cymmen Lywelyn
Cymyrth ei derfyn
Cymru o gylchyn a gylchyna
Gwyſtlws y dragon
Hyd ynghaer llion
Gwyſloni rwyf mon rymynycha
Yr ungwr an pair
An gweithred an gair
Can eiriawl diwair fair ferch Anna

Can cafas eurwas air a lwydda
Can gaffed hir hynt byd bod yma
Can Duw nef yn ei fawr noddfa
Ys caffo drugaredd a diwedd da
Amen.

MARWNAD RUFFUDD FAB EDNYFED.

D. BENFRAS AI CANT.

Gwyn ei fyd am gyd a geidw ei wir
Gwae ef Arglwydd nef ni ſo cywir
Ar y fynno dyn rydarwir
Ond [1] a fynno Duw dim ni ellir
Rhyfawr o bechawd a rybuchir
Rhy afnam [2] o gam a gymmerir
Rhy anynawd o beth y pregethir
Gweleis i wr a gwr a gwynir yn feith

Fyth bellach ni welir
Gwelais i ddau a dau beth a dewir
Gwelais i dri a thri ni thremygir
Ni ryweles dyn dim mor engir
A gweled y byd ynfyd enwir
Y gwr ai meddai oll y meddir
Cyngor llyw mal aergwl llawhir
Mor ddiheid hynny mor ddihir druain
Dra ſo byd ni cheffir
Gruffudd arfeu rhudd rydebygir

[1] *Neu,* wrth.
[2] Velly Ll. C.

Digitized by Google

Greid barch i Lywarch fab Elidr
Ys dinam o was ys dir ei hepcor
Ym mynwent fangor a hepcorir
Kalan Mai calon a dorrir
Cof anwar galar pa gelir
Pan ddangofer gwyr eryr eurdir
Nad y gwr o Ros a ddangoffir
Ar a fo goreu gwir y dygir
Ac a fo da nid edewir
Nog a adws Duw yny dognir ced
Hael fab Ednyfed neb ni edir
Neud rygwyn terrwyn tyrfa pabir
Neud rai am Ruffudd a ddyhuddir
Neud rhawch ei ardawch neud rbywir ei farw
Ei farwnad a glywir
A orug o ddrwg ni ddrugfernir
I Ruffudd oi fudd a faddeuir
A orug o dda oni ddywedir gau
Nid ai maddeu iddaw y meddir
Enaid hardd digardd dygyn yd gwynir
Cedwis fi ei fardd im gelwir
Cedawl Dduw ei ddawn a iolir
Caidwad nef ei nawdd ni thorrir
Ai catwo cydymddaith cywir
Cywir frenhin fry gogoned
Cyfarwydd raglwydd red[1] Riged
Cywirdad fab rhad rhifed ei wyrthiau
Ni wyrthia ryaned

[1] Reed. Ll. C.

Cof ynghar neud gwar neud gwaredred
Cyferyw[1] a mi mawr eifiwed
Cyfar a daear dygned ei achludd
Am Ruffudd digudd deigr hyd arffed
Am ddwyn gweilch terrwyn gwedi tyrred
Am ddifa rhai da ry ddigoned
Ys llawer blwyddyn yn lliwed or gwyr
Pob goreu a golled
Cefais a fynnais cyn ei fyned
Can Ruffudd o'i fudd ai foddhaed
Caffael iddaw nef iw nodded rhac drwg
Dragywydd ddymuned
Gwehenais ag ef nid gofyged
Gwahan hir a hwyr ymweled
Byddei praff heddyw y pryned oi fedd
Pei yn fyw y caffed
Enwog wr arwr aur ei dudded
Anwar ei alar a oloed
Enwir iw angeu angen drwydded
Anwas rygallas pan rygolled
Enaid hir cywir cyuwch weithred
Anant ai cwynant mwyniant mwynged
Anaw oi wallaw ry wallofed
Anhawdd yw ei ddyn ei ddiofred
Y gwr a'n prynws ni prydwerth galed
O Uffern gethern o geithiwed
A wnel iw enaid gwirnaid gwared
Amen.

[1] *Neu*, cyfarfu.

1. CANU Y LYWELYN FAB IORUERTH.

EINYAWN VAB GWGAWN AE CANT.

Kyuarch oni naf om neuawl Arglwyt
Krift keli kulwyt kwl y ditawl
Kelnyt leueryt o le gwetawl
Keluytodeu meu ny uo marwawl
Y broui pob peth o bregeth bawl
Y uoli uy ri rwyf angertawl
Ryuel diochel diochwyth hawl
Llywelyn heilyn hwylueirt wadawl

Digitized by Google

Llewenyt y dyt y detyf ae mawl
Llewychedic llafn yn llaw retuawl
Yn llat dy wrthlat y wrth lys reidyawl
Gweleis a gereis ny gar mantawl
Gwelygort lleiſſyawn llyſſoet gwetawl
Lluoet arwoloet ar weilw didawl
Llawrwyr am eryr yn ym eiryawl
Llywelyn lleyn llyw arderchawl
Lluryglas gwanas gwanan a hawl
Gwenwyn yn amwyn am dir breinyawl
powys
Ae diffwys ae glwys a glyw y hawl
Ef dynnyad yg cad eingyl urad ureuawl
Ef dande rutle rutlan is gwawl
Gweleis lywelyn eurdyn urtawl
Yn vrtas dreic was dragywytawl
Eil gweleis y dreis dros ganawl dyfyrdwy
Eny trei tramwy llanw rwy rwyd hawl
Gweleis aer am gaer oet engiryawl
Talv pwyth dyt gwyth gweith canyſcawl
Ny ryweleis neb na bo cannawl
Or dev y goreu a uo gwrawl
Mi ath arwyre ath arwyrein myuyr
Eryr yn ryuyr priſwyr prydein
Pryduawr lywelyn pryd dyn dadyein
Prydus dieſgus eſgar dilein
Eſgynnu ar llu ar lle ewein
Yſgymod goruod gorualch am brein
Yſgymyn gwerylyn gwerlid gofyein
Yſgymyt klodryt kvlwyd a llwyuein
Llutedic edmic meirch mawrthic mein
A lluoet yg gwiſgoet yn ymoſgrein
Ar llimyn ar dynn ar dv kelein
A llinon rac bron rac bro eurgrein
Tyrrua klawt offa clod yn hoffyein
A thoruoet gwynet a gwyr llundein
Kyfrann tonn a glann glaſdir gwylein
Golud mor yſkrud yſgryd nortmein
Llywelyn terwyn toryf agkyngein
Bieu'r gwyr ae goreu bacheu bychein
Priodawr mwynglawr mon glod yſgein
Areul golut pentud pentir gwychein
Gwawr deheu goreu gwyr yn dyrein
Gwenwyn a gwanar y deu gar gein
Ae lyw kyueryw kyfwyrein a thrin
A thrychyad gwerin caer uyrtyn uein
Ny ſcuis na thwr na bwr bu krein
Nac argoed na choed na chadlys drein
A rac pyrth bu ſyrth ſaeſſon ygkrein
Oet triſt maer oet claer cletyf heb
wein
A chan llv pannu pen ar digrein
A chan llaw lludwaw llann huadein
Kilgerrann achlan a chlod goeluein
A chlwyr ar dyhet mawret mirein
Yn aberteiuy tew oet urein veh benn
Yny doet perchen parchus gyurein
Oet tew peleidyr creu creynt kicurein
Calanet gorwet gortyfneſſein
Llywelyn boed hyn boed hwy dichwein
No llywarch hybarch hybar gicwein
Nyd keladwy dreic dragon gyngein
Nyd kalan kyman gwr y gymein
Hydwf yg gnif ae lif o lein
Hud el yn ryuel hyd yn ruucin
Ae raclod ae rod o riw uetgein
Hyd y dwyre heul hyd y dwyrein
Yſy my rwyt arglwyt argleidrad
Argledyr tir a gwir a gwennwlad
Yſymy or kynghor kygwaſtad
Kyweſti peri peleidrad
Yſymy ri ryuel diffreidad
Diffryd gwyr eryr ardwyad
Yſymy rwyt arglwyt erglywyad
A glywir or tir ger tanad
Yſymy glew a llew a lleityad
Yn ryuel aron orddyfynyad
Yſymy wr a weryd y rad
Y reidus galarus geilwad
Yſymy ner yn arwynn dillad
Yn arwein yſgin yſgarlad
Yſymy nut haelvut huelueityad
Ar lloegyr rwy llygrwys hep diwad

Digitized by Google

Yſymy ryterch rotyad eur melyn
Molitor ym pob gwlad
A mawrdud olud olygad
A mordaf am alaf cillyad
Yſymy run gadkun gydkam rad
Kydgaffael a hael a hwylyad
Efymy y metwl diurad
Mi itaw yn llaw yn llygad
Ny henyw o afryw afrad
Mi henwyf o henwyr y dad
Llachar uar aeruar eruynyad
Llachar uron o urydeu gwryad
Lluchyeint gweilch am walch gynniuyad
Ual lluchynt eſtrawn wynt yſtrad
Hunyt nenn perchen parchus uad
Parch aryfawr aruon angoryad
Llywelyn dreis erlyn druſſyad
Dros deheu agheu oth angad
Angor mor y mawr gymynad
Angawr llawr llurye duw am danad
Ry chyngein prydein yn dibryder
Y briodawr llawr yn llawn niuer
Llywelyn gelyn yny galwer
Y gelwir am dir am dud tymer
Llewenyt lluoet llew yn bryder
Llywyawdyr amerawdyr mor a lleuver
Y dylif kynnif kynebyker
Y dylan am lann am leiſſyeid fer
Teruyſc tonn dilyſc dyleinw aber
Dylad anwaſtad ny oſteker
Teruynt twrwf rywynt yn ryw amſer
A rialluoed lluoed llawer
Toruoet yg kyhoet yg kyflawnder
Taryaneu goleu ual y gweler
Ry molant anant anaw kymer
Ry molir y wir y orober
Y vryd yn ryd yn reid niuer
Y orofyn gwraf yny deler
Y oruod goruod glod a glywer
Y wyr am eryr ny am parer
Y warae oreu pan waraer
Y waew a oreu yn deuhanner
Dinydyr yn dyt brwydyr yn yd brouer
Dinodyng perging pargoch hydyruer
Dinas dreic vrtas eurdawn haelder
Dinac o uynac pan ouynner
Dyn yw llywelyn llywyawdyr tyner
Doeth koeth kywrennin gwin a gwener
Ar gwr ae rotes ny rann or pater
Ae roto ef gwennuro gwynn uryn veh fer

EGLYNYON A GANT DAUYD BENURAS[1].

Pawb a ddaw yr ddaear long
Pobyl vychein druhein a dreing
A vacco treul gywro trang
Yn vnawr y llawr ae llwng

Llynguawr daearawr deruyn a garaf
A gereis ych hanlyn
Neut eddwyf yn oer dyddyn
Nyd oes dim einoes yddyn

Pob dyn oer dyddyn neut eiddaw agheu
Aghyueillwr iddaw
Y veddu dayar arnaw
Y uedd or diwed y daw
Pawb a ddaw &c.

[1] *Dylaſai yr englynion hyn vod yn myſg canuau y bardd a ydynt yn terzynu yn* T. D 320.

Digitized by Google

AWDYL.

EIDDUNYANT i dyn y duyn ar voes
Y gymryt crefyd Criſtyonic groes
Anuogaun woglyd o anneirioes
Kan ny uyr ae puyll pellet anvoes
Anreit yſtyryeit ytbeit eiſſoes
O gadarn gadwent camp preſent poes
A vu oedauc doe henu nyt oes
Yn hir nynnuys Duw dynnyaul einioes

Einyoes enryded rac llu anniueir
Yn lle ernewit a wna cadeir
A geiff a gaffer yn diatneir
O gywyt a gueith a guych gellueir
Kan yttoed agheu yn agkyueir
Paub preſennaul luyth leith agkyueir
Namyn a dyuettuy o Duu a mab Meir
Nyt oed iaun i dyn dyuedyt geir

Geir garuffraeth gwaeth gweith guyth-
gyuyt
Guae yt vuynt adref ac ef y gyt
Guae a goduy Duu druy ſyberuyt
Traha ae ſyrth ym poen yn pell deincryd
Guae ny llavur lles yn y yſpryt
Yſpeit vyrr vydaul vot ym penŷt
Guae a el ygkam ygkymlegyt Kayn
Kynryveloc lygryat enbyt
Guae a vo yno diffro diffryt
Diſtaaed dolur dygyncur cymryt

Kymmeraud an Duu an diheuyd
Kanys ef an goruc ac an gueryt
Goruchel reen reol diffryt
Goludauc Argluyd goleuat byt
Gorpuyf greaudyr nef nerth y gennyt
Gobryt guelet guled yn hed ynhyt

Yn hyd yn heduch hawd buyf oe glas
Glan Mechdeyrn glein gloyw deyrnas
Guledic nef a llaur a lluyr dinas
Llary Argluyd llauer lleuyn gwanas
Gwae ni wna kynnil kyn noe leas
Kymmot ar creaudyr ae rygreas
Credun i'n Reen rybendigas
Dwfn dyfn y hunu honneit y gas
Galwaf ymeiryaul ar y wenwas
A holl gradeu nef yn eu hadas
Am eiryolo Pedyr per y euras
Ar pobloed guerin guanhed tras
Am eiryoluy ſaint Ezechias
Ar Veir vam i that y thec urdas
Am eiryoluy Meir ar y mab kuas
Nat eluyf yn llugyr yn lloc Idas
Nam gatto reen cyn deg pynnas
Yn reuin Kayn can Sathanas
Rac pobloed poen eu kyueithyas
Poet ef vyn Duu nef vo vyn Dinas

MEILIR AP GUALCHMAI AI CANT.

Digitized by Google

AWDL I DDUW A GANT MEILIR AP GWALCHMAI.

Kyvarchaf i Dduu duyuaul ueini
Kyvarchuel a del y daeoni
Kyveiru cyvreyd cyvret aṁ auyd
Kyvaruyd ym lluyd ym lluyr deithi
Traethaf arnaf ormeint ynni [1]
Arveid ym kyvreid ym kyffroi
Kyffret a lluted a llaud yoli Creaudyr
A lluyr grevyd i grynnoi
A llafur a chur a chorf torri
A chyfyau hoedyau hylau [2] heli
A chymryt y gan Duu diuyn vi [3]
A Chymro divro divrat wedi
Diureit a newid ni vei chwant a llit
Divanu preſſent [4] preſuyl gynhi
A chymrif [5] oed guell no gwall rei
Rybuchet trinet tra vu velli [6]
Pwyll am kyveiryd
Or creaudyr or cyd
Or mab or yſpryd
O'r iaunvryd vri
Or drindaud undaud undras a mi
Un tra trugared unued ovri
Undec teir perſon
Uch Archegylyon
Un donyon neiuyon
Nerth heb drenghi
Undanc uynt urthyf urth eu moli
Un duu ynt uynteu a dihcu tri [7]

Truan o annyan ynny o ampwyll
Tracharu preſſent pres gynhyuyll
Tramoet om daun duu y gymhuyll
Tremynid uy mryd ym mrad a thuyll
Trugarauc douyt
Treiha uyg keryt
Hyd na buyf heruyt
Kreuyt kertdwyll
Credaf Criſt neuoet neuet gannuyll
Cein vedyt uyn duu yn diu yſtuyll
Yſtwyll yſtyryus deus defnyt
Dirnad digymrad gymryd bedyt
Delyeſſid yeuan yeuange deduyt
Dihcu uab Duu nef yn dufyr echuyt
Achaus y dyfu
Vchel vri ym mru
Meir yr maurhav
Llu llyuenyt
Llauen uyt reen yny rihyt
Ry cherir yn hir yny heruyt
Hi yn vam uy thad
Hi yn uyry heb uad
Hi yn hollaul rad
Yn rec ouyt
Hi yn uerch uy mab y mot yſſyt
Hi yn chuaer y duu o duyuaul fyt
Hi a haut borthes lles llin yenhyt
Rac lluyth uyth bechaud priaud
prifuyt
Pryneſſid mab Duu mad gerennhyt
Krnuy goyguy gobruy gobryt
Pryderun gyſnod dyuod douyt
A dafneu oe greu ar y groguyt
Kredaſſant oe daun yn diuenyt
Deudec eboſtol dethol doethulyt

1 Traethaf ar mafor meint y ynni. Ll. D. D.
2 Hwylyaw. Ll. D. D.
3 Diwynhi. Ll. D. D.
4 Preſſent dilid. Ll. D. D.
5 A chynnif. Ll. D. D.
6 Ny belli. Ll. D. D.
7 *Dyma y diwedd mewn rhai llyvrau.*

Digitized by Google

Credun eu hyduod [1] ac nyd aduyt
Yn vndaud drindaud yn dragyuyt
Tragyuytaul Duu tra gyuanuyf
Traethaud o honaud a handenuyf
Or daun ry loueiſt ry lauaruyf
Yn affleu y geu a gyuytuyf
Ac yn rynnaut fraut fraeth yt aduyf
Yn vrdas heb dras dros a bryduyf
Am bryd ar gymryd gymraut am nuyf
Kyuarus mynnus men y kaffuyf
Ac yſſy mi Dyu a diuykuyf om druc
Oe drugaret kyn mi traghuyf
Ac am gunel peryf pan berigluyf
Perfeith ueith ouec a dec daluyf
Teilygdaud adaud adef guirin
Treithitor tra mor tra maur deruyn
Tir ry gymyrth Criſt o groes eduyn kethri
Truy am rygolli daeoni dyn
Duu am duc yno anau dremhyn
Tramuy caraduy kaerua urtyn
Deuiſſach gennhyf canys perthyn
Dyſnu diuroet no met melyn
Melys yu pechaud pan y herlyn digreid
Mor drum yr eneid yn yt eduyn
Ediuet maſuet moes am kanlyn
Ediuar auar ef nys dechryn
Ediueiryauc da Duu ae keinmyn
Ef keif kerennhyt oe fyt fechyn

Erythyolaf ren rebyt enuyn ar hynt
Haut haetuy y fuyſgynt huyl guynt goruyn
Gorfyn oe dremyn dra myr drefred
Y dreiau caret caru myned
Myn yt ymdaeth Criſt ar gein dyduet
Daear—kyn buyf abar am bo lluted
Lluytid uyg kyuyd yg cyuir gred
Yg kreuyt yn fyt yn fau ganred
Ym dytuyn om duu ym dylyed
O gaduent preſſent pres euriued
Efryt uyt dechreu
Dyn deuret dyureu
Ae diuet ef diheu
Agheu ygged
Ac nys oes gochel gochueru druyted
Guely agklaear daear duted
A guae ni or neid yn rydoded
Yn rygnaud pechaud pall gynired
Rac an tuyllau byth o beth hebred
Y golli teithi tanc afneued
Ac yſſy yni vetyc a vet guared an geu
A dodun yneu yn ymdired
Yſſef argluyt nef a nerthaed
Y diouryd guyd guedy ryred
Ac ym reen guynn guann yſtlynet uyfi
Ac ys meu erchi arch geinmyged
Kyrreiuyeint or meint meith gyhuſſed
Ry uneuthym o dym o dryc ueithred
Am trugarauc argluyt trugarhaed urthyf
A mi y urthau nam gurthoded
Am duu am diuyd arbed
Erbyn braud trindaud trined

[1] Cyfod. Ll. Coch.

Digitized by Google

AWDYL WEDDI.

Am bo gan Duu am bo trugared
Ny bo druc neued om gorvedho
Bod ar iaun am ddaun ymdiheino
Byt aun i gyt gryt gret a wellho
Bod Duu a haeduyf ruyf am rivo
Boed yn adef nef ym godefo
Bydawt nef dichleis yr ae keiſſo ryd
Brenhineid gynnyd crevyd credo
Brenhin myr a ſyr am ſynhwyro
Breinyawl yw y haul ar a holo
Breint gwlat baradwys am kynhuyſo
Brenhinyaeth gyuiu gyuir honno
O brifluyr ſynhuyr y ſynnio vymryt
Brud gyt gelvydyt am kelvydo
Keluyd ny dygret a ddywetto
Nyt celuyd coelyd ar nytchoelo
Koeluyf a ſynnuyf a ſynno kywraint
Koelaf Duw ar ſeint a breint eu bro
Criſtyawn uyf gan iaun dawn digyffro
Criſtus bwyf dawnus yn y donio
Criſtnogaeth vaeth am digaetho
Criſt Geli vy ri am rydhao
Ac ef Vrenhin nef am nodho rac guall
Y ddaun ae ddeall am diwallo
Diuallus Deus nym dyuanuo
Diduyll y buyll ae krybuyllo
Divrat y garyat yn yt garo
Dinam ogonet y ae cretto
Duu llyuyaudyr creaudyr am diduyllo
Dedveu digamued am diuedo hyd vraut
Devaut dibechaut ym a bucho
O buchiant maurvot ef am rodo
Rodyon ordywyll am diduyllo
Dedveu digamwedd am diwedo
Donyeu kyghoreu am cyghoro
Kynghorur ar ur yr ae mynno gwar
Kynghorvynt ny gar wrth ae karo
Karu ymyd ym am digaplo
Karyat ae buyllyat ym ny ballo
Car aſt dadyl dilys am deuiſo
Kerennyd Dovyd beunydd am bo

MEILIR AP GWALCHMAI.

AWDYL I DDUU.

Ordaf oed ymi reithaf ym bywyt
Caru kymklegyt ygryt grymhaf
Caryat diduyll a grybwyllaf
Cared breint camued camhaf o gywyt
Om bryt cyn gueryt y guaredaf
Caru Duu i bawp oed bybyraf
Mal y car ſeint breint breinholaf
Canys caru Duu diatveiriaf gueith
Eilueith rac cyfreith y kyvrivaf
Ef yn diwael hael haul gymhennaf
Ef yn ddigard hard y vard vydaf
Ef divradu a chadu y dangnef uchaf
Ef a oruc nef adef Adaf
Ef yn un Duw guiu yn gyuiraf
Undeb dovn digraun digreulonaf
Ef yn dri a vu ni mynnaf ei var
Ef yn drugar guâr yn hegaraf
Ef yu'r Tat ef yu'r Mat muyaf
Ef yu'r mab ef yu'r pap pennaf
Ef yn yſpryd glan gloywaf y defnyd

Digitized by Google

Ef yn rihyd ryd ni ryvedaf
Ef a gred y gret gret aduynaf
Cret argel dirgel a dirganaf
Credet baub i Duu deur naf gogonet
Cret yn eidunet a eidunaf
Cret vyvyr yftyr a yftyriaf
Cret yn heb ymgel diogelaf
Credadun yu ef yu eithaf drauſgluyd
Criſt Argluyd culuyd ac nys celaf
Credu camgyvreith ys dichweithaf
Cret dyſget reit gan yneit anaf
Cret grevyd beunyd bennaf yſgogaun
Credu y Dduu ae ddaun ys cyfiaunhaf
Crettych [1] di vi y Keli kelvydaf
Crettuyf di vy ri pan vo reittaf

MEILIR AP GUALCHMAI.

[1] *Neu*, creffych.

AWDYL MOLIANT I DDUU.

Duw Arglwyd erglyu dy volyant
Duu a roddyat a rydd kyngueinyant
Duw terwyn torvoed gogonyant
Duu nefoedd dy nodva yn geugant
Duu breinyauc a brynuys y gerant
O'r poeneu ar pechaut a wnaethant
Plant Adaf plenhigyon fuant
Yn y preffen y preffuylyaffant
Gan Dduu yn lleuver lleuychant
Llu bedydd lleuenydd a gaffant
Rac bron Meir muyaf y medyant
Guerydon guiryon vyd an guarant
A mihangel deg dygant yn ganllau
Yn cannll——divant
Crevyduyr credu ryunaethant
Yr creaudyr ac creuys i credant
Ygkein ffaut y drindaut y trigyant
Yn prydverth guerth prifgerd a ganant
Reit i minneu le luru medyant
Parhaus baraduys yu vy chuant
O eiryol mîloed a milcant o'r teulu
Parth adu ym parthant
Gabriel Raphael am rivant yn gymmen
Vygymmodi a wnaethant
Yn y dydd ym priaut ym provant
Yr Unduu nyr undaut ymgaduant
Yn rhinwedd rhadau ymrodant
Yn uaſtat vyggueſti a gatuant
Ygguynvyt rac lledvryt yn lluydyant
Teyrned teyrnulad ymdygant
Yn lleithic Duu guledic y guledychant
Un parch vy perchi a vynnant

MEILIR AP GUALCHMAI

Digitized by Google

AWDYL.

Reen riedauc ruyſc kyverthi
Rex ryngaf oth rod ruydvot voli
Riain eiryan araut traethaut teithi
Ym trugar Argluyd kuluyd Keli
Canys ef an da an doeth gweini
Duu guyl goludauc golychun di
Nat elom yn lloc yn lle kyni
Yn lluyr llu Malaen maledicti
Mat mynycha dyn duyuaul uedi
Neges yn kymmell kymrodedri
Yſſym arſuyt maur mynet iddi
Mechdeyrn caeroedd na cheryd di ſi
Kany unn vy ffordd nam ffurf erni
Ernyuyant y dyn y digoni
Ar Dduu yn gollug guall vynechi
Ae dyckuy yn gam ygkymhelri uffern
Affleu dihedd dihun grynu
Cymrodauc auyd cymradu y vri
Cymrodet vynet pan vo pont Deui
Duy reit triſtyt wed treghi
Ir a vo divro yn y divri

Meilir ap Gualchmai.

AWDYL.

Divri divroed dyhed diheu
Diſgeuyt diffyt diffaut gynreu [1]
Diphara y dda y defodeu
Cam gymmydauc cas keſſenydyl vreu
Kyntaf ae geſtung gyſtud agheu
Aghnoeth aghen eghif rageu
Rex ryſgollychuyf ruyf ryvedeu
Cyn digones Duu oe defnydyeu
Duu a digones lles a llyſteueu
Llyuyd lleveryd a llavuryeu
Llary a oruc lluyr enguyr angeu
Nym gattuy Reen yn ran vadeu
Rhodyſſyt y Duu yn an dechreu
Rod per paraduys parha goleu
Ryn paraſſai Duu heb dim eiſſeu
Yn y unaeth an gunaeth an gueithredeu
Gwac a goduy Duu dogyn berthodeu
Duu a una deuvryt phryt a ffruytheu
Diffruythuyt dacar druy garedeu dyn
Dinam vuyat a vu ac goreu

Meilir ap Gualchmai.

[1] *Neu,* gymeu.

AWDYL.

Goreu guaredret goreduyn ffau
Gobrynnu gobruy gobuyll o honau
Guerth ym rodeiſt dyn dynyaul andau
Ath rodaf gyſſul heb gas yndau
Pan vynno Duu dy divuryau
O dylleſt preſent a phreſuyl viau
Ket ath vo di golut goleu anau
Nath dynnit eldit er i adau
Na muy veru avar rhacdau
Na cheryd i Duu duyn yi eiddau

Meilir ap Gwalchmei.

Digitized by Google

AWDYL UARWNAD A GANT EINYAWN VAB GWALCHMEI Y NEST VERCH HYWEL.

Amser mei meith dyt neud ryt roti
Neud coed nad keithiw keinlliw kelli
Neud llauar adar neud gwar gweilgi
Neud gwaethrec gwanec gwynt yn edwi
Neud arueu donyeu goteu gwedi
Neud argel dawel nyd meu dewi
Endewiſy wenyc o wynnoui dir
Y am deruyn mawr meibyon Beli
Oet hydreit wychyr llyr yn llenwi
Oet hydyr am dylan gwynuan genthi
Hyll nyd oet y detyf hi hwyretyf holi
Hallt oet y dagreu digrawn heli
Ar helw bun araf vch bannyeri tonn
Tynhegyl a gerteiſy gortwſyr deiui
Keintum gert y neſt kyn noe tregi
Cant cant y molyant mal eliuri
Canaf can uetwl afyrdwl erdi
Canyad y marwnad mawr drueni
Cannwyll Caduan lann o lenn bali
Canneid y ſynnhyeid ger diſſynnhi
Gwann wargann wyry gall dyall dogni
Gwreic nyd oet un urad garyad genthi
Gweryd rut ae cut wedi tewi
Gwael neuet maenwet mynwent iti
Golo neſt goleu direidi
Golwc gwalch dwythualch o brif deithi
Gwenned gwawn ae dawn oe daeoni
Gwynet anrydet oet reid wrthi
Nyd oet fawd ry gnawd rin y genthi
Gnawd oet dal eur mal yr y moli
Ny ryvu docnach yr y docni poen
Penyd a no mwy nor meu bebdi
Neum goreu agheu agkyſnerthi
Nyd ymglyw dyn byw or byd ual mi
Ny chyueirch aghenn yawlwenn yoli
Yr neb ry barther y ryborthi
Neſt yny badawd wennwawd weini
Yt wyf pryderus ual pryderi
Pryderwawd keudawd kyſnerthi ny wnn
Nyd parabyl yw hwn ny no peri
Llenn argel iſſel yſym poeni
Llut gwen lliw aryen ar eryri
Archaf ym arglwyt culwyt keli
Nyd ef a archaf arch egregi
Arch yt wyf yn arch yn y erchi
Am archuein riein reid ymeni
Trwy diwyd eiryawl detuawl dewi
A dec kymeint ſeint ſenet ureui
Am vun a vudyt [1] y hamnodi
Ar gyſtlwn pryffwn y proffwydi
Ar gynoeth duw doeth y detholi
Ar aghyueir meir ar merthyri
Ac yny goteu gweti a dodaf
Am dodes nwyf ym adoedi
Ny bu dyn mor gu gennhyf a hi
Ny bo poen otef peder wy noti
Ny byt da gan duw y ditoli
Ny bo ditawl Neſt nef boed eiti

[1] *Neu*, vndyt.

Digitized by Google

AWDYL A GANT EINYAWN M. GWALCHMEI Y LLN, M. IORUERTH.

Yssym ut aryfrut kyfiut kedeyrn
Eftygyad kywlad kyflawn deyrn
Efgor difreidyad mad mychdeyrn
Yfgar yfgenetyl gychwetyl gychwyrn
Yfgwyd drud efgud efgyrn cliphant
Ys gnawd yn yrdant ar y erdyrn
Llywelyn llew glwys loegrwys lugyrn
Llary gryc ieitheuyc llofc y theuyrn
Twrwf torredwynt mawr mis chwefrawr chwyrn
Tud ammwyn terrwyn tir eurdeyrn
A llafnawr dyrawr diruawr y dyrn
Arwynawl gwrawl nyd gwr anchwyrn
Nyd emyth nyd llyth yn llwyth heyrn
Nyd ef yn ardwy adwy edeyrn
Cochwet calanet kelern yg kynnhor
Kyueiffor echdor aerdor eurdyrn
Eiryf drablut angut angert dinbyrn
Arbennic bennaeth mab maeth metgyrn

AWDYL A GANT EINYAWN VAB GWALCHMEI Y DUW.

Duw dewin gwertheuin gwyrtheu
Dywallaw atan rann oth radeu
Dynyaton defnytyeift yth oteu
Dynyawl dyn donyawc wyf uinnheu
Dawn yffym yn yawn yn dyn ethrylith
A thrylwyn bwylladeu
Dyn wyf glan affan offerenneu
Duw douyt rec ouyt reithleu
Dryc uab wyf yd rwyf rym goreu
Bytwn da bytwn diamheu
Kyn mablan wythran weithredeu
Kyd bwyf drwc byt drugar ditheu
Herwyt da greuyt dagreu dadolwch
Dydelwynt yn hydyr hyd vyg grutyeu
Kan oruod kymmod om kamweteu
Kyn bwyf rawd bedrawd ym plith beteu
Kyn dyuod chwerw gyfnod chwetleu
Kyn aduant puchyánt pechodeu
Duw am gad caryad y mywn caereu nef
Duw a glyw uy llef ymlluc urydyeu
Duw am gwnel gochel frawt oeruel freu
Ffrwd vffern aftrus frawtus frydyeu
Duw am gwnel om gweith goleith gwelieu
Duw am gwnel goglyd felwyd fulyeu
Duw am difero om dafareu
Duw dwc ui atad y mawrdad meu
Duw nym kerytych om keryteu
Dyt y keryter y careteu
Diwet ny byt yt na dechreu ny bu
Ny bwyf trift yth datleu
Boed ef y talwyf hael rwyf rieu
Ar lann eurdonen yr y donyeu
Can gur a dolur ar dal glinyeu
Can gymryd penyd penn elineu
Ym muchet gorwac yr geiryeu maffwet
A doeth eithyr meffur ar vyg geneu

Digitized by Google

Portheiſt yr punnoes gloes glas uereu
Pym weli keli keluytodeu
Porthwyfy boen edryt mynyt mynnheu
Parthred a myned myn yth gigleu
Penn cred vu weled dy welieu
Pan yth archyllwyd oth archolleu
Can borth egylyon gwylyon goleu
Nyd perthyn yth tad mad vy madeu
Can pereiſt douyt dyt yn veu
Nam gad y gythreul yr dy gethreu
Dy groc croes wytin vrenhin vreinhyeu
Difyrth chwechoes byd rac pyd poeneu
Ymerawdyr greawdyr oth greu bu gwaedlyd
Godlawd ny bytaf oth gyureitheu
Gwyn eu byd vyneich vywn eglwyſſeu
Eglwyſgar hygar hygadw gloeſſeu
Diwetyn werin wiryon gathleu
Dynyaton dynyon diamheu [1]
Gwae ef ae peris perygyl vradeu [2]
Pan wanpwyd yeſſu yny aſſeu
Gwedy doeth ef yr dioteu
Duc anreith vffern yny affleu
Ac wedy hynny hynn a oreu
Gwir y pregethir y pregetheu
Gweled yn myned mynwawl detfeu
Gwyl gyuarchauael na chof amheu
Goreſgynnws mab duw difyeu nef vchod
Gormot yw bychod o bechodeu
Yn vrten reen yn rann deheu
Yn wrawl kedawl kyda ſeinhyeu
Boed ef yn diben boed yn dibleu
Heli yn enlli hyd yn henlleu
Gwedy dywedwyd gan annwyd geu
A gwedy heuyd gwyd gortercheu
Gwedy kyſſynhyaw kydyaw kadeu
Gwedy dwyn goruynt wrth y goreu

[1] Diamreu. Ll. C.
[2] Angeu. Ll. C.

Gwedy gwydeu garu llu a lleeu
A lliaws achaws vcheneidieu
Gwedy cardu rwy gwedy certeu byd
Gwedy gwyd plegyd y plygeinyeu
Gwedy am daeru barnu brodyeu
Gwedy hir erlid gobrid gobreu
Gwedy gwyth [1] omet ſenet ſwyneu
Gwedy gwaſanaeth y pennaetheu
Gwedy kygauawc keigyeu y dyndid
Gwedy llid ymlid yn ymlateu
Gorpwyf y gan duw vty gwedy gwydyeu
Goruod gorffowys baradwys beu
Myn na byt dyn na hyn na yeu
Men nas trawt trallawd trallwybyr eiſſyeu
Archaf arch y duw ar doreu nef
Na dotto pedyr glocu
Ym llutyas ym adas yr meu
Ym tref tad ym caryad kereu
Mihagel am del ym dwyn adneu
Mal y duc kwyuyen llen a llyureu
Mal dyuod Eluod eluyt geleu
Mal creuyt hywyt kynnyt keneu
Meir a Seinſilin Marthin Mattheu
Marcus a lucas yonas eneu
Ar duw uy eneid kyureid kyureu
Eiryolwch ſeuwch yn ych ſwyteu
Medyr uy eiryawl Bawl pan del ym agheu
Hael meidryawl nym dehawl om vn diheu
Mi kyn bwyf araf nym bo areu
Mywn creuyt a fyt a fawd radeu
Mynnid ymeiryawl gretuawl grateu
Men yd uet duw doeth yth gyuoetheu
Myned ym gwared gwar vetylyeu
Molawd yr drindawd mal gwetieu
Menhid ym gyrreiuyeint mwynyant creiryeu Duw
A diouryd arueu
Aruod perfeith gweith goreu
Kyn gorwet y met poed meu

[1] *Neu*, gwynet

Digitized by Google

AWDYL A GANT EINYAWN VAB GWALCHMEI Y DUW.

Peryf nef pura uyg keudawd
Par yni duw parablu o honawd
Panabyl gwir pan dreithir draethawd
Per uegys pur vehs volawd
Perygyt yw y dyn y diwyrnawd
Pan no yg caret buchet bechawd
Pan del rac yessu tri llu trallawd
Pawb a daw ataw pobyl uraw yr vrawd
Pobyl byd hyfryd eu difrawd a wneir
Ar ny wnel y gardawd
Edlueiryawc da duw ae kymerawd
A dynyon gwiryon yn eu gwyrdawd
Gwerin diwerin ny dyorgrawd
Gwae ef arglwyt nef ny uo parawd
Nyd oes darogan dyn truan trawd
Or gwr an goreu mateu metdawd
Cretti y daw rac llaw yn llwrw aufawd
Vn dyt a douyt yuni ae dywawd
Y cosbir enwir y cosbawd aer gyd
Ar genedyl uedyffyawd
Ac eissyoes kyn gloes glasuet tywawd
Penydyw gwetwn yn ynn gwetdawd
Rotwn uwyd yr duw a diawd beri
Crist eli keli can uveltawd[1]

Na chysbytwn uod heb ysbytawd
Gwennwlad nef yn aduwyndawd
Gwymp edryt douyt deuawd y radeu
Ny rydraeth nep tavawd
Ragorwn greuyt a syt a fawd
Rac agheu lledrad brad bredychawd
Gwetiwn gwylwn bytwn barawd
Parth ar gwr arwr an ry warawd
Pan doeth yessu vry oe vrenhindawd
Yt oet pym hoes byd yn gyd gaethnawd
Yg gauael yg gwael yg gwaelawd uffern
Yn affleu oerwern yn erdygnawd
Ardunedic duw ardelw o honawd
A wnaf arglwyt naf nerth pob kiwdawd
Cadwn vreint deweint canys deuawd
Duw ner ny gymer gam esguffawd
Na chysgwn canwn canon arawd
Can nyd o gysgu y daw gwasgawd
Ar duw adef y nef uy llef llwyprawd
Yny edrinaw ury rac y drindawd
Y erchi ym ri rwyf vawnawd gwerthuawr
Gwrthuyn uy eneid pan ol om knawd
Boed ef y bytwyf gwedy bedhawd
Kyd ar vnduw mawr yn y vndawd

[1] *Neu*, ufulldawd.

AWDYL A GANT EINYAWN. M. GWALCHMEI Y DUW.

Adef nef neirthyad oth rad boed rwyt
Erglyw om gweti keli kulwyt
Argledyr o honaf naf nawt hywyt
Argleidryad meidryad medyr om awyt
Ar eu pechodeu puchsun arwyt crog
Ym dwyn croes yr crist ar uy ysgwyt
Agheu yr eneid aureid aurwyt
A daw am buchyaw ambechrwyt

Digitized by Google

Bychod gouyged trwyted tramgwyt
Buchet anvedret o ynvydrwyt
Beich o bechodeu nyd bychodrwyt
Bychdid [1] dall aghall aghyuarwyt
Kyn glaſſu vyg gwet kyn glaſuet gwyt
Gleſſin deyerin werin wogwyt
Kyn dyuod kyunod ny kyfnerthrwyt
Kennadeu agheu yn gyuarwyt
Kyn boed ym oerglat boed ym arglwyt
Ry dalwyf yawn yn radlawn rwyt
Kan edivarwch kyfrwyt ym yeſſu
Wedy kymynnv ym kymhenrwyt
Kyn del ar grutyeu dagreu dygwyt
Kyn gwerydre lann nyd gwaradwyt

[1] Bychydig. Ll. C.

Edwyn uyt treul dyn trugeinmlwyt
Aduyt hoetyl hitlaw rac llaw ny llwyt
Aduwyn [1] pob gorllwyn pan dy orllwyt
Aduwyn arall pall pwyllaw eilwyt
Aduwyn met a gwlet gwledic hylwyt
Aduwyn haf hirwyn kein llwyn can llwyt
Aduwyn march penhill ebrill ebrwyt
Aduwyn ym gware gwaew ac arwyt
Aduwyn uyt yſgwyd ar deur yſgwyt
Aduwyn huyſgwr gwr a gorwyt
Aduwyn gwyr terwyn taer gyuannwyt
Cad—pan uyt kedeyrn yn ymorthwyt
Aduwynach kynach kennyf boed rwyt
Keinuoli keli kalonnogrwyt

[1] Addwyn. Ll. C.

MARWNAD FADAWG AP GRUFFUDD MAELOR.

EINION WANN AI CANT.

Neud rhaid am Fadawg trengi ciwdodoedd
Gwalch cadoedd cadrfalch ri
Neud trai calon donn dug ſi
Ac neud trwydoll oi golli
O golli Madawg edgyllaeth coſion
Gwyw calon gan hiraeth
Gwawr llawr llwyddedig bennaeth
Gwae ei fro ai frodyr maeth
Maeth Madawg mynawg mynudrwydd wyrth lyw
Ac wrth lew ymorchwydd
Arf tarf terfyn ehangrwydd
Aerwr oreu pei canmlwydd
Canmlwydd ydd oedd raid ruddelwch i fod
I fad gynnhal heddwch
Gwalch bryun brenin ynialwch
Gwael nad byw byd neud amdrwch

Trwch yw'r gwr arwr ardwyad gwerin
A goreu o fab tad
Ef oedd aerllew arllwybr cad
Ef oedd arlleng pymthengwlad
Gwladoedd ni debyg glud oeddliw [1]
Ymmyd—Madawg oedd cyn heddiw
Eſgor oi dud nad ydiw
Yſgor gadw yſgwyd fradw friw
Briw galch ei rodawg o ryw tymhefil cad
Cynnoer wely diddeſtl
Gwr a wnair fal gwair fab gweſtl
Gwyr wawr yn llawr llynn Egweſtl
Diweſtl [2] ei yſgor yſcwynais nad byw
Hael or rhwy rygollais

[1] *Neu*, edliw. [2] *Neu*, Diddeſtl.

Digitized by Google

Blaidd blaengar blawdd trydar trais
Trei hoeddyl ei hoed yr borthais
Porthais alar trwm tramawr odrig gwyth
Am wawr llwyth a lleithig
Am eryr gwyr gwaith fuddig
Am ior aerddor urddedig
Arddas teyrnas teyrn arfrudd cad
Tringyrchiad tra fu fudd
Trymfryd byd bod yn achludd
Traws maws Madawg mab Gruffudd
Am fab Gruffudd lary lawch ynaid i'm ken
Nid mau wen wedd honnaid
I bob rhwyf rhwyſg orddyfnaid
Diwedd nod rhuddfedd neud rhaid

EINGION WANN I FADAWG AP GRUFFUDD.

Sef yw teyrnllyw teyrnllaw Fadawg
Par enwawg pair anaw
Teyrnedd teyrn ganllaw
Teyrnas addas iddaw
Iddaw lu ganllaw geinllyw hyfag cyrdd
Cerddorion ofynag
Rhwyf ner by archer bynnag
Nid rhyw i'm ner rhoddi nag
Dinag Loegr arac eryres amwyn
Bardd gyflwyn beirdd gyfles
Dyn a'i mawl llwyr ganmawl lles
Dawn i'm rhwyf Duw ai rhoddes
Rhoddes Duw ym llyw ŷ llafn waedlif
A'i yſgyr—yſgyrion yngnif
Rhwyd Brynaicb branes wrthgrif
Rhad o'i genniad y gennyf
Ynghynnif Madawg anghynnwys ei dorf
Ai daerfar ar Loegrwys
Rhwydd y ceidw cad am ddiffwys
Rhwydd glyw tra fo byw Bowys
Powys nen perchen parch woddef eſpyd
Ys bo Duw gydag ef
Rhwym cad yn cadw ei addef
Rhwyf byd ys hyfryd os ef

MARWNAD Y LEWELYN AB IORUERTH.

EINYAWN WANN AE CANT.

Mawr dilyw detyw am dirion vrtyn
Llywelyn llyw dragon
Goſgymon gwyth drwyth drudyon
Goſparth pybyl pobyl dynyadon
Dynyadon deon dyly am y dwyn
Dolur kwyn ae kyffry
Gwr gwrt blant hydyr uolyant hy
Gwyr vraw gwir vrenhin kymry
Kymry wawr warant yr werin nyd hawt
Nid heddwch tragorllin
Aer uyrt aryf kyrt kettennin
Aruoll brwyngoll breenhin

Digitized by Google

Brenin tir rywir ryuet yt etiw
Nad eitiaw uo wynet
Namyn ſarn drumein vein vet
Namyn ſeith druduceith droeduet

Ny met llywelyn llyw mawrgoeth wynet
Adryſſet dreis anoeth
Mab duw ac duc yw gyuoeth
Mab mam meir dinam mawr doeth

Doethon lleygyon lluduryd oes anawt
Ys einym oll y gyd
Treis duw dwyn hael o an byd
Ac wedy treis duw triſtyd

Triſtyd am ergyd mawrgerth na bu hyn
Llywelyn llyw arberth
Mab diuei difefyl y nerth
Mab diwan eiryan iorwerth

Ioruerth effillyd aruogyon y hil
Hael gynnil gynreinyon
Gwae ni wynet orchordon
Gweled llawr ar llyw mawr mon

Monwyſſyon maon mawr kynnetyf awch llyw
Awch llywyawdyr rac annetyf

Modur vur parhaus ddetyf
—— heid mur greid gretyf

Gretuawl lywelyn grym g—r ber toryf
Teruynwyd y amſer
Yſgrud uud dreic feleic fer
Yſgwn yſgwyd rwyd racter

Racter y niuer naf lledneis y hil
Hael ureenhin kemeis
Gwaew dur yn yt treul —— is
Gwan ——— gwyl ual y gweleis

Gweleis yn lawen lyw meith y deruyn
Gan lywelyn ganweith
———————— kanhymdeith
Ae lu o led y anreith

Anreithwyd mab duw dewin holl wybod
Llwybyr ehang y myddin
Am eryr gwyr goreuwin
Canllaw branhes trachwres trin

Trinhei on gwron goruawr vur drallawt
O drilliw yſgwydawr
Pan gwyddawd cad vlawd vleidgawr,
Pan golles gwyr mon gwr mawr
Mawr dilyw detyw &c.

EINYAWN WANN AE CANT Y LYWELYN AP IORUERTH.

Llywelyn gelyn golofyn plymnwyt
Lew—ar les beird e magwyt
Roi e wann yw e annwyt
A rac pob cadarn catwyt

Cadw dduw lywelyn lyw ongyr aclaw
E alon nyw heſgyr
Cedyrn llu cadarnllaw gwyr
Cadarnloes eiryoes eryr

Eryr mawr dewrwyr mae y delw y gallwn
Na byddwn a dy helw
Hard e vard vod yth arddelw
Hawd yr byt gennyt gynnelw

Hawd kynnelw uy rwyf rwyd ouec
Mordaf—rwyſc mawrdon wrth garrec
Gweilch beilch balchdawn rwydlawn rec
Gwalch gwreid teyrneid tec

Digitized by Google

Tec goryw uy llyw llauyn greulawn
ualch gwr
Ar y gar ae eſtrawn
Peryf hael o kin meruynyawn
Prud yny ddeurud y ddawn

Yth dawn gyrch gynnyrch gynneddyf
Emreis wrd
O orddwy franc a ſeis
Llyw glyw glewdrut yth weleis
Lloegyr goelkerth llwybyr draferth dreis

Treitſyaw a oruc tros deruyn ual gwr
Ar y gar ae elyn [1]
Llawch kerd mawr angerd meruyn
Llyw kat leidyat lywelyn
Llywelyn gelyn golofyn, &c.

[1] *Neu*, eſ goreu o vab dyn.

LLYMA DADOLWCH A GANT EINNIAWN WANN Y DAUYD VAP LLYWELYN.

Brenhin kywrenhin kywir yny dyt
Hael dauyt hawl i tir
Bolchlauyn lut am dut am tir
Beilch ae geilw balch y gelwir

Ry gelwir ar tir ar teiror prydein
Gwr vrtein gwrhyd por
Yn hawl chwyrn deyrn tut ior
Yn hael ehelaeth gyghor

Kyghor a rotaf y rwyf mon llawryt
Hael dauyt hil doethon
Bid lary bid lawch kertoryon
Bid lew a bid lyw dragon

Dragon vt dremrut dreic emreis val prut
Prif gynnyt keuyn yr eis
O neirthyad ner nenn lledneis
Ac o nerthoet kadoet keis

Na cheis vy yſiwg om eſtygyt vr
Yn wiryon ym plygyt
Na chaſſa vi vawr dauyt
Ny chaſſa mab duw dedwyt

Dedwyt rwyf aerglwyf eurglet arderchawc
Archaf yt yth laryet
Breinyawl hawl hylwyt orſſet
Brenhin trin trugaret

Trugarawc dauyt trieyawt om mawrdawn
Uy mardeir om tauawd
Cadeu dor cor kymhendawd
Cedawl kadw vi yth gyſgawd

O gyſgawd dauawd da yr awr y medreis
Ymadrawt a duw mawr
Diwen dy uar lachar lawr
Diueuyl vt prut priodawr

Priodawr pryduawr prydein adlam gwr
Wyt goreu o uab mam
Na char a mi meith gytkam
Ac na chred guhuted gam

Nyd cam canmawl hawl hwyl gynnyt
eirchyad
Y erchi kerennhyt
Tormennawc deifnyawc dauyt
Teu glod om dyuod ym dyt

Y dyt rwyt arglwyt argledyr gorllin llu
Y llochir pob edein
Kedawl budugawl bytin
Kadyr ryd kadw yth uryd urenhin
Brenhin kywrenhin &c.

Digitized by Google

AWDYL Y RUFFUT. M. LLYWELYN.

E. WAN AE CANT.

KET del y ruffud vud gynnan o dda
A ddyglut mor y lan
Peunoeth doeth dethol gynran
Peunyd y ryd ac y ran

Ym ran llit ogyruan llawer a archaf
A gaffaf ym naf ner
Dyn kymhen wyf ac kymher
Deu kymeint rif feithrif fer

A dan fer ny byd ac ny bu vn well
Vawr glot bell diballv
Oes ellwng bud rud rannu
Eiflillyd wrth y ffyllv

Syller e hyder hydyr raen y ongyr
Vn angert a ferlymaen
A braw gwayw gwifc haearngaen
A dreid val bleid yn y blaen

Bleinyat gat hwylgat haelonaeth a geidw
Heb gytuot bygylaeth

Ardwy llu llaw ehelaeth
Eurdeyrn medgyrn ac maeth

Ny maeth bygylaeth bu gelyn y freinc
Boet frawdus y deruyn
O haelon haelaf mab dyn
Hawl llu haeluab llywelyn

Mab llywelyn hael hawl gyua eirchyeit
Erchwyn greit grym tyrrua
Wyt rwyf cat cetwyr ddiua
Wyt rodyat rudeur afya

A gaffo fy llyw llaw fodyawc o vud
Ef a nyd gwafgárawc
Ar lles beird bwrd digudyawc
Ar llet byt boet hirhoedlawc

Hirhoedlawc ver gwas gwifc eurduddet
Hard—gnawt yw vard ouyget
Ny lleucir geir gorchalet
Ac ny llud cat woffud ket
Ket del y ruffud &c.

ENGLYNION A GANT GWGAWN BRYDYDD
I LYWELYN FAB IORWERTH.

RHUTHR a ddug fy llyw llew diarfwyd
Traws—tros Gymry y clywyd
Fal rhuthr ereyr aur yfgwyd
Cynon fab Cul fanawyd
Rhuthr a ddug fy llyw aeth tra llyr ei glod
Ei glybod bu myfyr
Rhuthr gwydd glyw gwythlawn ongyr
Llyna ruthr aruthr eryr
Rhuthr a ddug fy naf nawell yw or gwyr
Nor goreu or dilyw

Rhuthr cadarn cedeirn ddiftryw
Cad gyfamrudd lledrudd llyw
Rhuthr a ddug nid ffug erffoffawd fy llyw
Llangollen ddiwarnawd
Rhuthr didange aerdrange aerdrawd
Arf glyw a glywir hyd frawd
Rhuthr a ddug nid ffug ffwyr ddylyn
Bryneich—braw uddudd a ddychryn
Angeu goleu pob gelyn
Angad leidiad Lywelyn

Digitized by Google

AWDL FARWNAD IORWERTH FAB OWAIN.

SEISSYLL BRYFFWRCH AI CANT.

Chwedl am daw dolur ei gofiain
Chweddl dirfawr dirfarch gyfrwynein
Chweddl rhyhir rhyhydr ei yfgain
Chweddl agarw marw mawrfab Owain
O newydd yn neheu a dwyrain
Yn ormodd yn armes Prydain
Llaw-wag cyrdd gwedi car dilain
Llawer cof canthudd a ddichwain
Ar ol erbylu cyrdd nid coelfain ei ddwyn
Oddyma hyd Rufain
Canys marw Ior cor cywrain
Chweddl mwyfwy garw dramwy drumain
I Faig ni bu ddadwyrain
Bychan budd i fedydd a fain
Oer gywafg gywifg pridd a main
Llan dutchyd[1] am glod orwyrain
Rhwyfiadur dygenrad digain
Rhwyf Arfon Iorwerth fab Ewain

[1] *Neu*, dutclyd.

MARWNAD OWEIN GWYNEDD.

SEISSYLL BRYFFWRCH AI CANT.

Duw gennyf Duw peryf perffaith
Duw dofydd Duw parchrydd parchraith
Duw gwerthfawr gwerthefin gwniaith
Duw drindawd bwyf priawd prifiaith
I edmyg dinag dinas mawrfaith clod
Cleddyfrudd yn anrhaith
Cerdd farwnad i'm rhwyf om rhwylwaith
Cwbl ddigable barable ber araith
Mur gwyndyd mad gwynfyd gwyniaith
Mab Gruffudd ced fawrfudd fawrfaith
Gwae circhiaid erchi gofiymddaith
Gwae feirdd byd a bedydd oi laith
Am borthloedd miloedd mil canwaith
Am borthi galar nwy golaith
Gwedi Owein mon mor ddiobaith cyrdd
Cerddorion mor ynt gaith
Twr dygyn diganwn oi angrhaith
Tranc or ddraig ar ddragon oddaith
Gwedi bod fy naf yn nef ym mhreffent
Nid oes pryfur affaith
Gwyr Prydain ym mhryder hirfaith
Eu gweled neud gwala diffaith
Neum gorchudd gorchoddion
Neud gormail gormodd o ymddaith
Neud afrwydd neud efrydd gobaith
Neud Cymru cymriw ei chyfiaith
Cymreith gar llachar lluchryfig Arthur
Gofgordd dor am gor am gynnîg
Gwafgarei gweifgfeirch mai mawrchig
Ced hyrwydd friwlwydd frwyn dyfig
Colofn clwyf nid oedd clod fenffig
Rhac traeth caer yn aer yn arfod gweilgi
Cil gwri cil wellig
Bu y gwyr cylch llyr yn llewig
Gan ei lladd or llew gofgeiddig
Rhif trychan celain o drychion camawn

Digitized by Google

Oedd cymmaint un meſtig
Bar anwar wanar wenwynig
Bu eſtrawn i yſtrad Meurig
Gwae werin Addaf addoed mab Gruffudd
Geleurudd galar dig
Dwyn Owain fwy coelfain ceinmig
Dygant graig aerddraig ar ddruſſig
Oedd caſnar poſt trydar treiſblyg
Oedd caſtell hiriell hwyr wellig
Oedd meidrawl meddwl oedd myddig
I wan—I warad ei ddiffig
Oedd rwyf eli feirdd heirdd hirddrig
Oedd rebydd coel rydd celennig
Oedd cwyn trangc pob tra a diffig
Oedd colofn yn ofn an dyfnig
Oedd terfyn cardd oedd car deuddyblig
Oedd calon calan Nadolig

CAN I'R ARGLWYDD RYS.

SEISSYLL BRYFFWRCH AI CANT.

Duw rym roddwy
Rheiddun arlwy erlid cyngor
Rhodd fodd fedru
Rhif brif brydu bryddeſt ragor
Rhwych wych wenwawd
Rheg deg draethawd a draethitor
Rhod glod gleudaer
Ym mhedeiraer ym mhedeiror
Rhudd brudd breon
Rhos dros drychon alon elor
Rhygn dygn diſgyn
Rhwyſg wryſg wryſgryn woſgryn woſgor
Rhys wrys wryſiad
Rhyw lyw luchiad gad gywangor
Graid haid hygar
Grym lym lachar gwrddfar gynor
Clod gyfragod
Corf gyfarfod rhod glod gludaw
Cardd gyfarwar
Car gyfarbar gyferbyniaw
Gwanai drwy wrys
Gwanai drwy frys Rys rwyf anaw
Gwanai drwy gorf
Ynghyfaerdorf ynghyfaerdaw
Gwenydd gwrthlawr
Gwenydd aeſſawr oſſwydd gwyddaw
Gwân yn aer rain
Gwyr yn aergrain yn ergrydiaw
Gweilch yn aergrwydr
Gweilch yn aerfrwydr gweilchyn aerfraw
Coelcwydd celain
Coelfain i frain ni faith adaw
Yn llawn llunwerth
Yn lle coelferth Lloegr ddyludaw
A glyw tra glyw
A llyw tra llyw trillu rhagddaw
A thref tra thref
A llef tra llef trallan llywiaw
A barf ar farf
Ac eingl ar darf godwrf giliaw
A llyry tra llyry
A llwrw tra llwrw aerfwrw urthiaw
A llafn tra llafn
A llid tra llid tremid treiddiaw
A gwr tra gwr
A thwr tra thwr yn trachwynaw
A gwyth tra gwyth
A gwaith tra gwaith daith derfyniaw

Digitized by Google

Rhyn wyn wenwyn
Rhad tad terwyn tort ymandaw
Rhod fod falchrydd
Rhad fad fedydd—heidydd heidiaw
Rhys rhos gytfro
Rhag pyrth Penfro yn pebylliaw
Ni lefais neb
Amgylch moreb mor anhuniawg
Na thwyll na thrais
Rhag rhwyf Kemeis camp ardderchawg
Cawfant warthrudd
Gan fab Gruffudd prudd prifaerawg
Rhag twr Gwaliter
Blaidd traidd trymder tra niferawg
Rhag pumieirll taer
Oedd ef yn caer yn gadfarchawg
Un iarll Cernyw
Rhac ein aerllyw eurllaw roddawg
Ail iarll Brytteu
Rhac poft cadeu oedd cadwynawg
Trydydd iarll gwent
Trydydd torment torf gymrwynawg
Pedwerydd dig
Oedd iarll padrig rhac pedryddawg
Pumed iarll Clar
Rhag gwalch gwanar oedd gwareddawg
Lliwgoch tref Ual
Llid brid brenial braidd wafgarawg
Llan Yftyphan
Llyry byry boethfan llwrw bwrw beithiawg
Teulu ryn rys
Teulu taer wrys llys lliofawg
Teulu talfriw
Aeflawr fflamliw rhiw rhuddfoawg
Gweli gwyar
Gwely dayar gwar gorweiddiawg
Gwerin aerlyw
Gwaith gyfeilyw gwaith gyweliawg
Gwen wlad Ewain
A bro brydain a Brycheiniawg

AWDYL Y RUFFUT MAELOR. M. MADAWC.

LLYGAID GWR AE CANT.

Y SYT yn argluyt eurglet ganllau
Yffaut y gynnelu ardelu vrthau
Ys da y gampeu heb guympau yn afyrdul
Yfyaun difygul oe uygythyau
Grymus vthyr yn ruthyr yn anreithyau
Greddyf ddiletyf ddilefe urth gymrau
Gruffut eur dilut duylau egored
Guaur maelaur drefred ged gyfluytau
Goreu kyrchlam ym kyrchu attau
Kanyd hart y uart uod y urthau
Guraul yu y haul yn huylau y gryd
Gur hyfryd yr byd bod y danau
Nyd anamyl y vut heb orchutyau
Nyd etiu heb da dyn y urthau
Nyd anheirt yu ueirt uyrtoet uallau
Nyd annaud tafaud diuyd itau
Araf toruoet teruyn achubau
Aruyt coeluein brein bryneich dreiffyau
Ar oleu ys mev myuyryau y gert
Arureit angert ongyr uriuau

Digitized by Google

Ruyf kyuir ker tir Tyſſilyau
Ruythaus deus diofyn racddau
Ruyſc aerlleu tryleu yn treulyau arueu
A guyr dros uylcheu yn ualch arnau
Ruyl carrec oua cauas yndau
Raud ſaeſſon lladron yn eu lluduau
Ys dir oc uareu ddifuryau pob tur
Ys anaut i ur y arueityau
Drud a glud guladoet ymandau
Doeth a choeth kyuoeth kyſunau
Duys aerguys pouys poed eityau
Detfeu teg tygu oe eurllau
Dinam ddreig dragon eitunau
Diryad cad kedeirn ordduyau
Daun yſſyt yn ſeuyll ganthau
Duu o nef a uo nerth itau

LLYGAD GWR AE CANT Y LYWELYN.

M. GRUFFUT, M. MA. AP GR. MAELOR.

Hanbych well o bell bwyll ardderchawc
O duw yn gyntaf naf niuerawc
Heneuyt dedwyt odidawc dy bar
Aneſcor dy uar uur tormenawc
Ys byt yt arglwyt rwyt rutuoawc
Llywelyn lluyt ueirch aruawc
A chlod a goruod am geiryawc ddyffrynt
Gwrawl hawl hwyſgynt hynt hirlidyawc
A rechdyr ae wyr bynt waretawc
Yt ddreic y weun wayw kyndynnyawc
Ar drewen yn boeth genhyd beithyawc rwyf
Ac ar elſmer glwyf glud uygedawc
Rugyl eryr ongyr angert vreinyawc
Rac ulaen cad cadarn dywyſſawc
Ragod gynhoſſod kyhoetawc colofyn
Ef a dyf gorofyn hyd gaer efrawc
Mab gruffut gleiſrut glod waſgarawc
Mawrddrud afael hael o hil madawc
Mawr beir kyghyweir kynuarchawc yghad
Mawretus dy wlad rad redegawc
A mi mal athro ethrylithawc
Myfyr yw ynof cof cadeiryawc
Prydaf yn ddyfnaf ytt ddeifnyawc powys
Pryduerth dy gynnwys gennhyf nerthawc
Ys keffych ys kyffuryf enwawc
Wrth dy uot uod yn gyuoethawc
Ac yn y gorſſen gorſſawc anrydet
Trugaret gan duw trugarawc

Digitized by Google

LLYMA DEIRAWDL A GANT LLYGAT GWR Y RUFFUT UAB MADAWC.

I.

Hanbych well ruffut ueirt uut uydked
Hael cloduawr eurwawr arwymp gerted
Hyneuyt powys peues uyged hir
Perchen gwir a thir a theyrnged
Poſt prydein vrtein wrt gyhuſſed
Pennyadur llafyndur llaw egored
Pendeuic gwledic gwlad amgyfred naf
Kawſſam ny ut pennaf pan yth aned
Pan uei urwydyr eurgrwydyr aergun
dyged
Yrhod ath alon pan yth holed
A thitheuyn gwychaw pan goched dy par
Ny chaci dy eſgar eſcor lluted
Kiliaw ny uynny yr nep caled
Colofyn cad cadarnuleit lliwed
Kellennic frwythic frwythlawn gored
Kyrt—kertoryon eiduned
Ti goreu rieu rut wiſc ar lled
O gywan amws ar y ganued
Ti ureiſcaf mab dyn o dir cred a wn
Ym prifgyrch pryffwn praff dylyed
Gnawd yt dreic dragon ymddired
Grym yſgwn yſgwyd wyarlled
Dyuod a goruod a gwared ath doryf
Ath deruyn yn lledled
Gnawd yth lys lyſſeit gynnired
Gorulycheu gan valch gyfyued
A metgyrn teyrn tec haelged yn llawn
A lliaws galch doed
Llwyr y gwyr gwrawl dy weithred
Dy uod yn arglwyt eurglawr treured
Y nep ath welo wrth weled dy dawn
Y gan duw gogoned

II.

Gogonyant frwythyant fraethlew gwaewrut
Gogyflawn o dawn yw dy deurut
Gorwymp heirt dy ueirt dy uut neud
adwen
Nad ydyw y dan gut
Gorawenus dreic ar dragon prut
Gwreitrwys emreis dros dreis drablut
Gwrawl hael kedawl cad lofrut arglwyt
Vn eurglod wyd a nut
Eryr teyrnet teyrneit vt
Ar fyrt kyrt kertoryon duhut
Aer yrdang kyfrang kyfrannut
Gwryaf gorofyn lloegyr ae chythrut
Aryf toruoet teruyn heb warthrut
Aruthyr goeluein brein bryneich gyſtut
O vertun gwawr gwychuawr dy gochrut
uylchlafyn
Dy ualchlys nyd ymgut
Anwer lyw luoet dirybut
Enwawc wyr madawc uap maredut
O honawd henyw dadannut
O honaf hanpych well ruffut

III.

Dewiſſaf arglwyt didramgwyt dro
Dywyſſawc breinyawc brynn a thyno
Da gwyr dewiſſaw ae dewiſſo ef
Gwr a gynneil nef ae nerthao
Grym erdrym aerdreic yn deffro
Gretuawl hawl hwyl gynnyt pabo
Gruffut ged ddilut a dalyo powys
Gwrtuar a gynnwys vrowys vranvro
Goruolet y uyrt kyrt ae kyrcho
Goruynt chwetyl kenetyl ae canlyno

Digitized by Google

Gwr a obryn faw heb fo vn troeduet
Nyd mawr oe droſſet neb ny dreiſſyo
Rwyſc goteith pan lwyrweith loſco
Rwyf diuefyl douyt ae gatto
Ry byt urtedic a vrto uy ner
Ny chymer hyder ae adawo
Bolchlafyn lud am dud a derllyto
Balch eryr dewrwyr doryf anoſco [awr
Beilch yw y gadweilch gadarnglo mael-
Breiſclym orwytawr rotyon ymo
Cloduoraf fy naf naws a gryno
Ny byt angloduan y bann y bo
Gwiw yw clod hynod a honno tauawd
Yr aerllew parawd ae dirpero
Diſliſc wiſc waſcawdueirt ymdro
Detueu hael wrth pawb ae holo
Dileſc eurgrwydyr brwydyr bryd ar
gyffro cad
Dioual wlad a wledycho
Dinac loegyr a rac wrawl flamdo
Dewrwalch teyrneit urenhineit uro
Donnyawc yw uy llyw llafyngoch gymro
Ny dwc duw y dawn a roto

LLEMMA BYMHAWDL A GANT LLYGAD GWR Y LYWELYN VAB GRUFFUD[1].

I.

Kyuarchaf y dduw dawn oruolet
Kynnechreu donyeu dinam vawret
Kynytu canu canyd ryved dreth
O draethawd gyuannet
Y uoli uy ri rwyf arllechwet
Rutuoawc vreinyawc o urenhinet
Ryuyg ut keſſar treiſuar troſſet
Ruthyrlym grym gruffut etiuet
Rwyſc urwyſc ureiſc o ureint a dewret
Rut bareu o beri cochwet
Ryw itaw diryaw ereill diret
Rwyt galon golofyn teyrnet
Nyd wyf wr gwaclaw wrth y goclet
O arglwyt gwladlwyt glod edryſſet
Nyd newidaf naf vn awruet a nep
Aneprwyt dagneuet
Llyw yſſy ym ys amyl anrydet
Lloegyr diua o diuefyl uonhet
Llywelyn gelyn galon dachwet
Llary wledic gwynuydic gwynet
Llofrut brwydyr brydein gywryſſet
Llawhir ualch gwreitualch gorſſet
Llwry hylwyt hael arglwyt eurglet
Llew kemeis llym dreis drachywet
Lle bo cad uragad uriwgoch ryſſet
Llwyr orborth hyborth hep gymwet
Gnaws mawr draws am ardal dyhet
Gnawd itaw treityaw trwyddi beruet
Am y wir byt dir or diwet
Amgylch dyganwy mwyfwy y met
A chilyaw racddaw a chalanet creu
Ac o duch gwatneu gwaed ar darwet
Dreic aruon aruod wythlonet
Dragon diheueirch heirtveirch hartet
Ny cheif ſeis y dreis y droeduet oe vro
Nys oes o gymro y gymrodet

[1] I Lywelyn ab Iorwerth, medd. Ll. P. P.

Digitized by Google

II.

Kymrodet uy llyw lluoet beri
Nyd oes rwyf eryoes aer dyuyſgi
Kymro yw haelryw o hil Beli hir
Yn herwyt y broui
Euruut ny olut olud roti
Aeruleit arwreit o eryri
Eryr ar geinwyr gamwri dinam
Neud einym y uoli
Eurgoryf toryf tyryoet o loſki
Argae gryd greidyawl wrhydri
Arwr bar taeruar yn torri cadeu
Cadarnurwydyr yſtoui
Aer dalmithyr hylithyr haeloni
Aryf lluoet eur wiſcoet wiſci
Arwymp ner hyder hyd teiui uetyant
Ny vet nep y goſpi
Llywelyn lloegrwys ueiſtroli
Llew breinnyawl brenhinet teithi
Llary deyrn kedyrn yn cadw gweſti kyrt
Kertoryon gyflochi
Koelvein brein bryneich gyuogi
Kelennic branes berthles borthi
Kilyaw ny oruc yr caledi gawr
Gwr ehofyn y gyni
Parawd uyt metyant met beirt ym ri
Pob kyman darogan derui
O bwlffort oſgort yſgwyd gochi hydyr
Hyd eithaf kedweli
Kan gaffael yn da dra heb dregi
Gan uab duw didwyll gymodi
Ys bo y diwet dawn berchi ar nef
Ar neillaw kriſt keli

III.

Llyw yſſyn ſynnwyruawr rihyt
Lliwgoch y laſnawr aeſawr uſwyt
Llyw deifnyawc llidyawc lledled uyt y blas
Llwyr waeth yw y gas noe gerennyt
Llywelyn gelyn gal ouyt
Llwyrgyrch darogan kyman keluyt

Ny thykya rybut hael rebyt racdaw
Llaw drallaw drin wychyt
Y gwr ae rotes yn rwyf dedwyt
Ar wynet arwynawl dreuyt
Ae cadarnhao ked hywlyt yn hir
Y amdiffyn tir rac toryf oſſwyt
Nyd anwiw nyd anhof gynnyt
Neud enwawc varchawc ueirch gorewyt
Y uod yn hynod hyneuyt gymro
Ae gymry ae heluyt
Ef diueiaf naf ry wnaeth douyt
Yn y byd o bedwar deſnyt
Ef goreu rieu rec ouyt a wn
Eryr ſuawtvn aer gyfludwyt
Cad a wnaeth cadarn ymgeryt
Am gyuoeth am geſyn gelorwyt
Ny bu gad hwyllyad heuelyt gyfred
Er pan vu weithred weith ar deryt
Breiſclew mon mwynuawr wyndodyt
Brynn derwin clo byddin clodryt
Ny bu ediuar y dyt y kyrchawt
Kyrch ehofyn eſſillyt
Gwelei wawr ar wyr lluoſſyt
Ual gwr yn gwrthlat kewilyt
A welei lywelyn lewenyt dragon
Yg gymyſc aruon ac eityonyt
Nyd oet hawt llew aerulawt lluyt
Y dreiſſyaw ger drws deuvynyt
Nys plygawt mab dyn bu donyawc fyt
Nys plyko mab duw yn dragywyt

IV.

Teruyſc taerllew glew glod ganymddeith
Twryf torredwynt mawr uch mor diſteith
Taleithawc deifnawc dyfynyeith aberfraw
Terwyn anreithyaw ruthyr anoleith
Tylwyth frwyth fraethlym eu mawrweith
Teilwng blwng blaengar ual goteith
Talheithawc aruawc aerbeith dinefwr
Teilu huyſgwr yſgyuyl anreith

Digitized by Google

Telediw gad gywiw gyfyeith
Teleto balch a bylchlafyn eurweith
Talheithawc mathraual meith yw dy deruyn
Arglwyt lywelyn lyw pedeiryeith
Seuis yn ryuel diymgel deith
Rac eſtrawn geneddyl gwyn anghŷfyeith
Scuit brenin nef breinyawl gyureith
Gan eurwawr aerbeir y teir taleith

V.

Kyuarchaf y duw o dechreu molyant
Mal y gallwyf oreu
Kloduori or gwyr a geiryeu
Ym penn y pennaf a gieleu
Kynnwryf tan lluch uaran llecheu
Kyfnewid newyt las uereu
Kyuaryf wyf o rwyf rut lafneu yg gnif
Kyuoethawc kynnif kynulaen cadeu
Llywelyn nyd lleſc devodeu
Llwybyr ehang ehofyn uydd meu
Llyw yw hyd gernyw aed garnet y ueirch
Lliaws ae kyueirch kefei nyd geu
Llew gwynet gwynueith ardaleu
Llywydr pobyl powys ar deheu
Llwyrwys caer yn aer yn arueu
Lloegyr breityaw am brut anreithieu
Yn ryuel frwythlawn dawn diameu
Yn llat yn lloſgi yn torri tyreu
Yn ros a phenuro yn ryſuaeu freinge
Llwytedic y einge yn lluyteu
Hil gruffut grymus gynnetueu
Hael gyghor wrth wrth gerteu
Hylathyr y yſgwyd eſcud bareu gwrt
Hylym yn kyhwrt kyhoet waedfreu
Hylwry vwry uar gymell tretl eu
Hawlwr gwlad arall gwledic rieu
Hartet o uonet uaen gaereu dreiſdlwyn
Hirbel ual flamddwyn y flamgyrcheu
Hwyluawr dreic dragon yueteu
Heirt y ueirt yg gylch y uyrteu
Hylithyr y gweleis dyt goleu y uut
Ae uetgyrn wirodeu
Iddaw y gynnal kletyual cleu
Mal arthur waew dur y deruyneu
Gwir urenin kymry kymreiſc donyeu
Gwrawl hawl boed hwyl o deheu

DADOLWCH I LYWELYN FAB IORWERTH.

ELIDIR SAIS AI CANT.

O L. E. D.

Gnawd yr yfawdd glyw gloyw win—o fual
O fuarth buelin
Gnawd cathleu cogeu cyntefin
Gnawd y tyf tywys o egin
Gnawd y doeth cyfoeth cyfyewin
Ni nawd nid llonydd a llwyfin [1]
Hiraeth am ry wnaeth rewin
Braint brodyr gwellwyr gollewin
Broder de braw aele elin
Duw a mair a chwair yn chwerthin
Chwerthid bryd o bryder chweurin
Dothyw llew a lluchyg gorddin
Detholwalch buddugfalch byddin
Llywelyn llyerw freyenhin

[1] *Neu,* allwynin.

Y y

Llary ddefawd llyw gwyrddrawd gwydrin
Nid wyf gynnefawd gynnefin amchwyf
Ni rybum gerddennin
Edrych cyrdd cerddau Talieſſin
Edrych ni mor wyf eddein
Ry ddarfod brau gyfnod Breiddin
Ry ddywawd oi farddwawd Ferddin
Cyſſul ath roddaf oth rin wyd goreu
Gorofn tra nierin
Yftyrych pan dreiſych dros ffin
Yftwng pawb hyd ben ei ddeulin
Bydd wrth wann gyfran gywrenin
Bydd iawn llary[1] wrth gorddau iownllin
Bydd wrddrud aer ddylud ddilin
Dilein Lloegr a llwgr oi gwerin
Trugaredd ath fo oth feipin gaerwedd
O garu Duw ddewin

KYNGOGION OR DADOLWCH.

Llywelyn hyddyn haedd am par cywlad
Cyfluddion Udd keſſar

Om rhoddud rwyſg ufeliar
Da rodd dy fodd heb dy far
Dy far Lywelyn a fu fawr i drwm
Ei drymed am diddawr
Eurdreth o drymyn pob llawr
Aerdrangc gwr ieuangc gwriawr
Gwr gwraf gorſaf gwerſyll Afarwy
Ei fareu am erchyll
Aerllawdd Lloegr lluoedd erfyll
Arfrudd er cyhudd nim cyll
No cholled alaf elw freuner om tâl
Tebygach ym lawer
Heb e fieu neb neuom[1] ner
Oes wogawn[2] hwyldawn haelder
Haelaf oedd Fordaf ath fawrdad am ged
Nym gedynt arallwlad
Eryf llu arwr lleiddiad
Eryr ar gedwyr nam gad
Nam gad i wybraw eb obryn dy far
Oth fawr ehang derfyn
Glew llawr cenedl fawr Ferfyn
Glyw liwelydd Lywelyn

[1] *Neu*, iownllary.

[1] *Neu*, neuo. [2] *Neu*, gwogaw.

ENGLYNION MARWNAD EDNYFED FYCHAN A THEGWARED AP IARDDUR.

ELIDIR SAIS AI CANT.

O L. E. D.

Uwch ben bedd newydd Ednyfed y bum
Ym bu deigr hyd arffed
Cymraw Lloegr cymrwyn lliwed
Cyman ced wychran weithred
Gweithred Tegwared gynt y gweryd llawr
Llawen beird oi wynfyd
Gnawd oedd ei wayw yn waedlyd
O waedlan rhuddai wan rhyd

Rhodwyt ar gymryd oedd ar gyman llu
Llary Ednyfed fychan
Oedd Bann Gawr am ben garthan
Pan gafas aerwas eurwan
Erwan ym galar galan hyddfref ddwyn
Meu ei ddwys ddioddef
Tygiant eidduniant addef
Tegwared Ednyfed nef

Digitized by Google

Nodded nim rhodded rhag rhyſgyr arfeu
Arfod Cai a Bedwyr
Yngorofn trai trais fynyr [1]
Y gwriawr cadwawr cedwyr
Om cedwyr lary ni lawag daer
Duw a wyr eu manag
Gwreſaic [2] pybyl pobyl ofynag
Gwers y mal arall y mag

Or a fag daear hi ai dwg ai phlant
Ai phlaoedd am gorllwg
Bu ron ym am dragon drwg
Dreigioedd amlaen oedd amlwg [fedd
Oedd amlwg aerlladd cyn orllen gwydd-
Fal gwyddfid cylch gwryſgen
Glyw parchfawr amen perchen
Ai peirch Duw dofydd uch ben
Uch ben ys———

[1] *Neu,* nynyr. [2] *Neu,* gwreſain.

AWDL MARWNAD HYWEL AB ARTHEN.

ELIDIR SAIS AI CANT.

O L. E. D.

Hoed an cyferyw cyfarwydd
Yw Duw am ein diheurwydd
Hoeddl dewrwr can deryw ymgwydd
Hydr ei wir am ei waradwydd
Neud oerfedd haulonedd hylwydd
Hylawch cerdd oedd ef yngherthrwydd
Neud araf hywyl peri parodrwydd
Pur wohen diben dibechrwydd
Cyn tewi rywu tywarch glaſwydd
Gloes angeu nid anghyfarwydd
Yſpaid hir haelon yn ei orllwydd
Yſpyddawd oes barawd barthlwydd
Ys bwyf yn oed dyn dengmlwydd ag hugain
Rhag deulin fy Arglwydd

MARWNAD A GANT ELIDIR SAIS I RODRI AP OWEIN.

O L. E. D.

Da ym goreu Mair fal yn maeth culwydd
Celfyddyd waſanaeth
Colofn nef neſtig meidraeth
Meidradur llaſur pob llawnaeth
Lleha fi fy rhi yn rhyolaeth nef
Ith nodded frenhiniaeth
Bendigwa Dews dialaeth
Diwolo ei weledigaeth
Y pum torth ar pyſg paſgaduriaeth gwyr
Gorober ehelaeth
Cyfran deg ei dygiaw a wnaeth
Cyfri llu llydan o bennaeth

Digitized by Google

Cyfraithgar ni gar neginiaeth [1] cyfren
Cyfyw feint yn lywedyddiaeth
Cyfoethau fy rhen nis rhydraeth tafawd
Tan awyr ny hiraeth
Hir ydd wyf oddnwyf yn alaeth
Gwae brydain am briodoriaeth
O golli rhodri neud rhygaeth eirchiaid
Am parchai llu meddfaeth
O golled ym galled mawrwaeth
Gallas drais diredd catraeth

Rhoddiad mad ym prydoedd pan aeth
Rhoddi feirch a meirch marchogaeth
Echwng Lloegr lledgynt farwolaeth
Och Dduw a ddaw ef etwaeth
I yſtwng treiſwyr treiſwriaeth cynnygn
Ynghynif pryſſuriaeth
Dyn yn fyw ni fedd oi arfaeth
Duw a fedd oi fuddugoliaeth
Ernyw af gallaf edgyllaeth ir gwr
Am gorug hynafiaeth
Arglwydd nef nodded ddarparaeth
Argledr hwn ith arglwyddiaeth

[1] *Neu*, negyſiaeth, *neu* ueginiaeth.

ELIDR SAIS I DDUW.

O L. E. D.

Rhaid yw ym dillwng tylluedd preſſent
Canys pryſſur ei hoferedd
Rhedais o bechawd nid bychodedd
O buchiant trigiant i'm trugaredd
Trindod am dycco o'm dygnedd [1]
I'm dogn eidduned wared wiredd
Teiffordd y deuant etifedd ar Dduw
Yn y ddyfydd pawb i'r frawd gyhedd
Uchaf gwyry achaws gwirionedd
Llwry gwyrdawd cyboed rawd [2] rhinwedd
Ac ail yw priawd enw pruddedd
Tros fwyniant trigiant trugaredd
Tri da an go eu tydydd iw adaw
Edifeiriawg da Dwy nyw gommedd
Gomeddws Efa afal ddiwedd
Afar fu iw char ei chywryſſedd
O Ddofydd y traethaf trwy gyhydedd
O leſſu y traethws ioſſedd [Iſrael
Am doethdwy [3] Dafydd am dudwedd yr
Oeſrau y delwy i dangnhefedd

Dydd y parcher rhai yn rhagyrwedd
Y perchir eraill y parch argledd
Cynadl a wna Criſt wedi crogwedd
Cynnadloedd pobloedd pawb i'w orſedd
Cymhennaf yw i ddyn cyn ei ddiwedd
Cymmodi a Duw cyn mud ym medd
Cymryd oedd einym cymodlonedd cwbl
Cyn cablu o Ddw ar ein buchedd
Pechu yr digonſam o gam garedd
Am gyrwyf drindawd dy drugaredd
Meſſur a ddodir ar bob maſwedd
Moeſen ai dywawd a Duw ai medd
Goreu yw i ddyn diw ynyd peri
Periglawr ei gymryd
Canys goreu Duw diwyd
Gwared plant rhag pla a thriſſyd
Gwr darpar y dirprwy lu byd
Garawys cymmerth pwys penyd
Dirfawr fu o feddwl ympryd
Dirweſt Duw bu deugain pryd
Am Ddiw merchyr y brad dybu bryd iudas
Bredychu ein yſpryd

[1] *Neu*, diguedd.
[2] Brawd. Ll. C.
[3] *Neu*, dothyw, doethyw.

Digitized by Google

A difiau ynn dyfu ledfryd
Daly Ieſſu managu mwynglyd
Duw gwener bu crau bu creulyd
Crog ein tad an creis i gyd
Gwnawn erddaw arddewl [1] enenyd
Gwnaeth bob rhyw yn fyw oi febyd
Duw Sadwrn ys aeth ys eithyd ym medd
Maddeuaint anhyfryd
Trannoeth y goreu ail gwryd
Gwirfab Duw dangos ei fywyd
Duw Sul dwyſaf cof awr y cyfyd haul
Cyfodes oi weryd
Chweddl mawr an deffry nid ef dyffryd
Deffro Criſt celi ein celfyddyd
Culwydd an goreu ni ac an gweryd
Argleidraid fab rhad ryhyd o garchar

[1] *Neu,* arddelw.

Bu ef a gyrchws ei arfeddyd
Dug mab Duw o dân ac ergryd
O oerwern Uffern wern wechlyd [1]
O gyffro daear o gyffryd
O garchar anghlaear anghlyd
Aml ſyrthiaſant blant oi blegyd
Am greawdr ai grog yn waedlyd
Wyth brifwyd y ſydd ys enbyd
Or wyth gwyth gwaethaf ſyberwyd
Rygelwir fy naf can gan naf gennyd
Galwaf difro pob dyfryd
Ni bydd dadwoddeu dedwyddyd mab dyn
Gan fab Duw oi wynfyd
Yn oleu ys bo bu fy anwylyd [2]
Ar nef ar nawdd Duw [3] ai ddifryd

[1] *Neu,* gwecklyd.
[2] Ys bo yn anwylyd. Ll. P. P.
[3] Ar nad oedd duw. Ll. P. P.

ELIDR SAIS A GANT YR AWDL HON I DDUW.

O L. E. D.

Dir ſydd ym brofi cyd boed breuawl byd
An bedydd anianawl
Duw Iewin breyenhin breiniawl
Breiniawg wyd bro gadwyd gedawl
Llehaa fi gan llu bedyddiawl
Nam llea yn lle engiriawl
Nam goſſod om goſſeb fydawl
Yn goſſon dyniaddon dyniawl
Criſt a ddaw yn war yn wrawl dyddbrawd
Ir dirprwy preſennawl
A fo da ef gelwir dwywawl
A fo drwg a drig yn ddidawl [1]

[1] Ddhawl. Ll. C.

Yn nhaerdan affan uffernawl
Uffern dywyn [1] ddyfnas ei chanawl
Llawer un a ddaw eneidiawl yn gwaſg
Yn gwiſgoedd corphorawl
Mau ddyddwyn morwyn ymeiriawl
Mair a phedr Maria a Phawl
Meu adrawdd ymadrawdd meidrawl
Udd meidriad medrwyd o waddawl
Y gwr a oreu awyrawl ednaint
Ac adneu daearawl
Erglyw fi arglwydd canhwynawl
Erglywed gwawr nyned [2] neſawl

[1] *Neu,* ddofn.
[2] *Neu,* nyfed, fyned.

Digitized by Google

Tu y bwyf y bo dy ganmawl
Tud yſpryd an tad yſprydawl
Ir tad cyfarchaf rhwydd af fy rhen
Ac ir mab ar yſpryd gloywbryd glân
Nid trawdd im cofiau can ym cyfun
Nid rhaid yn aman llyfrau llen
I Criſt y canaf ar fraint canon
Ceinwawd om tafawd ar draethawd drwn
Llathraid fy marddair wedi merddin
Llethrid a berid o beir awen
Bar ochel uchel uch engylion
Bardd fyddaf i Dduw hyd tra fwyf ddyn
Archaf nawdd mab mair crair crededun
Creawdr ymerawdr llywiawdr llawen
Rhac oerwern gethern Uffern affan
Affleu a nodeu lle annoddun
Lleha fi Dofydd huenydd hyn
Llawer a wna Duw ir dyniadon

Rhwyf nef a daear rhac taerfar tan
Y rhwng dy ddwylaw rhac dy ddeulin
Gorugoſt wormes nith warafun
Gorfawr Dduw gorfod o Iuddewon
Am fedd Criſt creawdr cred yſangen
Ys angraiff angred yn ei gylchyn
Tros elfydd yn byd bid yn erwan
Trais Ieruſalem gan ſy ladin
Ac ail dirglais drais draw a ddygen
I'm ddigawn galar om car cadcun
Dwyn Dofydd oi du ac oi dirion
Dyfrydedd dyrawr hil mawr maelgwn
Hyd ymdeu gwynedd am ei gwynfan
Neud amddwll awyr neud hwyr hinon
Gallaf ith garaf ith gaer urdden
Gellid pob defnydd froydd frenhin
Can wyd tri nid rhaid yt amgen
Can wyt Dau pell goddeu ac un

DIWEDD.

Mae yr awdyl yn dechreu yn T. D. 352. *yn ddarn o bon, neu y gwrthwyneb.*

ELIDR SAIS A GANT YR AWDL HON I DDUW.

O L. E. D.

MAWR o wr ei ddawn a ddyfu ym rhyd
I fryd mab kwas Mair o Ieſu
Mad ganed ei fronged oi fru
Oi freiniawl ganmawl gynnyddu
Ef yn llwyr an gwyr ef an gorwu
Ef goreu gorwyrain a fu
Ef wnaeth daear cyn dywu i fron
Fry o nef i'n canwu
Ef gwnaeth haul hwylfawr lewychu
Ef gwnaeth lloer a llewych or du
Ef gwnaeth trai a llanw a llwyr feddu byd
A bydoedd wledychu
Mor gyfiawn ei ddawn ddarparu
Mor ddigwl i feddwl fynnu

Mynneſynt fradwyr fredychu Criſt
Creulonedd heb allu
Rygellynt galleu anghredu
Yngryd byd ryhyd ryfeddu
Gwnaetham nam arygam rywu
Rhyfeddoed rhyfedd ei adu
Ceiſiaw rhag culwydd celu
Plant Addaf rhag addef i bechu
Ac Efa ac ef ai gwybu
Gwybid Duw gwybod a ddarfu
Goreu ym o'm rheen rhagfeddu
I hwydd araith o brifiaith brydu
Pryd'deſtawd wawd or trindawd traethu
Cymmhennaf yw ynn cymmhennu a Duw

Digitized by Google

Diwydwr ym nerthu
Nerthoedd gwyth gweithredoedd am bu
Gwaith dedwydd yw dadolychu
Cyn cyſtwng clwyf cyfrwng claddu
Cyn gweryd gorober digu
Cyna nnaws tywaws tywarchu fyng-
hnawd
Tywarchen o bobtu
Bwyf gwas Duw cyn nom goſtegu
Gwſt angen angeu riallu
Bwyf unfod woſſod waſſau
Oe weiſion iw waſanaethu
Am dyfynno Duw ym dyfynnu nef
Ar ei nawdd ai deulu

AWDYL DDUYVAUL.

ELIDIR SAIS AI CANT.

O L. P. P.

Brenhin gogonhet breinyaul y ueithret
Ny cheit oe barthret na phlet na phla.
Pei na unel —— hei vegys y harchei
—————— rei ryvaur draha
Torri ygguahardon a chynnal lladron
A threiſſau gueinon gun nath dykya
Druc vyd or diued dirper y gamued
Druy valch oer reuued ryvic nyt da
Yſtyr di enuir heruyd a treithir
Gan dduu ny cheffir dim cynirha
Eithr guiryoned a guâr tangneved
A guir drugared val y gueda
Edrych dy vuched kyn myned ith ved
O gunaethoſt gamued na ryveda
Bot yn dir talu ger bron yr leſſu
Lle y guelo trillu y trallaut a una
Guae i'r ſaul a gredan os camued a unan
Yr tuyll nyt truan a divlanna
Ac ny medylio a ruy dirpero
Y ruyf a gaffo nyt ymgoffhâ
Cyt boet gyvanned bydaul gymmyrred
Guledd guneir enrhyded uned a una
Gueleis Lyuelyn luoed eil Mervyn
A chymry tervyn yn y tyrva
Gueleis bennaetheu guyned a deheu
Colofynnan cadeu cyd orſedſa
Gueleis uyr yn trin a meirch myſterin
A guin a guerin a guaruyva
Gueleis lioſſyd a chyved beunyd
A byt ar gynnyd gynnif guyrda
Hynny aeth heibyau mal ymchoel dylau
Mae paub yn adau oet dibarha
Ny cheiff cyvoethauc vot yn hir hoedlauc
Vuy no chynwinauc na chynhenna
Yſtyryeit pan vo rac poeneu a gro
Ba beth a geiſſo beth a gaſſa
Keiſſet pob detuyd y uled ny dervyd
Lleuenyd llonyd ffyd a ffynna
Na cheiſſet hocket truy gam gyhudet
Nef yn y thecket kan nythyckya
Pan luyr vedylier penyt pryt pryder
Pan gam edyllder over Eva
Nat oe gammoed ef yd aeth Argluyd nef
Y pren diodef edyl traha
Guae nyt mat anet bechodaul ueithret
Toſted vyd guelet goluc luyrdra
Dangos ffrouylleu ae holl archolleu
Ae gethreu ae greu ae groc a una

Digitized by Google

Hynn a unaethum i beth a unaethoſt di
Med Criſt Celi rhi reid oed yna
Bod gleindyt paraut yn erbyn Duydaut
Rac trallaut pechaut devaut diva
Guae uynt y kebydyon ar hocket dynyon
Ac camvedylyon nyt adola

Guelet eu madeu dros eu camuedeu
Yn uffern boeneu benyt gudva
A guelet mynet i nef ogonet
Y ſaul a gaffet ar gyffurf da
Y gan leuenyd y uled ni dervyd
Yn dragyuyd ryd rat gymanva
Amen.

AWDL I DUW [1].

ELIDIR SAIS AI CANT.

O L. P. P.

Er mab cyſarchaf ruydaf vy reen
Ac yr tat ar yſpryt gloyubryt glan
Nyt haud yn kofyau kan ym kyvun
Nyt reit ym ammeu llyvreu llen

Y Griſt i kanaf arureint kanon
Keinuaut om tavaut ar draethaut drun
Llathreit vy mardeir uedy Myrdin
Llethrit a berit o beir awen

Barochel uchel uuch Engylyon
Bard a vydaf i Duw tra vuyf dyn
Archaf un mab meir creir credadun
Creaudyr amheraudyr llyuyaudyr llauen

Rhac oeruern gethern Uffern aphan
Afleu anodeu lle anodun
Lleha vi Dofydd huenydd hyn
Llaur a una duu yr dynyadon

Rhuyf nev a dayar rhac taerfar tân
Y rug dy deulau rac dy deulin
Gorugoſt ormes nych warawn
Gorvaur Duu gorvod o Idewon

Am ved Criſt creaudyr nef ys aghen
Yr agkreiff agkret yn y gylchyn
Tros elwyt ynvyt yn erwan
Treis ſerfin gan Sylatin

Ac eil dirgleis treis trau a Dygen
Ym digawn galar am kar katgun
Duyn Davydd oe dud ac oe diryon
Dyvryded dirvaur hil maur Maelgun

Nyt ynteu Guyned am y guynfan
Neut amdull auyr neut huyrmon
Gallaf yth garaf yth Gaer urden
Gellit bop devnyd vroyd vrenin

Kan wyt tri nyt reit itt amgen
Kan wyt deu pell godeu ac un

II.

Reit yw ymddillung tyllwedd
Preſſent canys pryſſur y hoveredd
Redeis o bechaut nyt bychodedd
O vuchant trigyant ym trugared

Trindaut am dyeko om digued
Yn dogyn eiddunet waret wired
Teirfford y deuant etived an Duw
Yn y dyvyt pawb yr vraut gyhedd

1 Ac i goſio Angau Dafydd ap Owain Gwynedd dybygwn: ebai E. Evans.

Digitized by Google

Uchaf guyry achaus guiryonedd
Llury guyrdaut kyt boet braut rinuedd
Ar eil yu priaut enu pryded
Tros vuynyant trigyant trugared

Tri da angoreu tryded yw[1] adaw
Ediveiryawc da Duy[2] nuy gommed
Gomeduys Eva aval diwed
A warvu wychar y chywryſſed

O Davyd y traeth truy gyhyded
O Ieſſu y traethwys loſſed[3]

Am doduy Dofydd amdudued
Yr Iſrael oreſan y deluyf y dangnefed[1]

Vyd y parch rhei yn rhagyrwed
Y perchir ereill y parch Argled
Kynnadyl a wna Kriſt wedy crocwed
Kynnadloed pobloed paub yw orſed

Kymhennaf yu i ddyn y diued
Kymmodi a Duw kymmut ymed
Kymryt oed einym kymotloned
Kwbyl cyn o cablu Duw ar aubuched

Pechu yr digonaſam o gam gared
Am gyruyf drindaut drugared
Meſur o dodir ar bob maſwed
Moeſen ae dywawt a Duu ae med

1 *Neu,* ir.
2 *Neu,* Duw.
3 *Neu,* i oſſedd.

1 Am doethdwy Dafydd am duedd yr Iſrael—Oeſran y delwy i dangnhefedd.

Awdyl ar ei phen ei hun yw o riv II. *o hon yn.* Ll. E. D. *ac yn decbreu val hyn—Rhaid yw ynndillwng tylluedd preſſent—Canid dim (ym) pryſſur ei hoferedd.*

AWDYL I'R GARAWYS[1].

O L. P. P.

Goreu yw y dyn div ynyt peri
Periglaur y gymryt
Canys goreu Duw diuyd
Gwared plant rhac pla a thriſtyt

Gwr darpar y dirpruy llu byt
Garawys cymmerth pwys penyt
Dirfaur vu o vedul impryt
Dirueſt Duu bu deugeinpryt

Am Duw Merchyr brat dybu bryt Idas
Bredychu yn yſpryd

A diſieu yn dyvu leduryt
Daly Ieſſu managu muynglyt

Duu guener bu creu bu creulyt
Croc an tat an treis y gyt
Gunaun yrddau ardelu enenyt
Gwnaeth bob rhyw yn vyw oe vywyt

Duu Sadwrn ys aeth ys eithyt ymedd
Maddueint anhyvryt
Trannoeth y goreu eil guryt
Guiriaw Duu dangos y vyuyt

1 *Canlyniad yw hon o yr awdyl yn* T. D. 348. *yn* Ll. E. D.

Digitized by Google

Duw Sul duyſſaf kof aur i kyvyt heul
Kyvodes oe ueryt
Chuedyl maur an deffry nyt ef deffryt
Deffro Kriſt Keli ankelvydyt

Kuluyd an goreu ni ac an gueryt
Argleitryat vab rat ryhyt
O garchar bu ef a gyrchuys y arvedyt
Duc mab Duu o dan ac ergryt

O oerwern uſſern wern weglyd
O gyffro dacar o gyffryt
O garchar angklacar agklyt
Aml ſyrthiaſſant blant oe blegyt

An greaudyr ae groc yn waetlyt
Wyth brifuyt y ſyd ys enbyt
Orwyt guyth guaethaf ſyberwyt
Galwaf vy Naf can gannaf gennyt

Ni byd daduodeu deduydyd mab dyn
Gan vab Duw oe wynſyt
Yn oleu ys bo yn anuylyt
Ar nef ar nad oed Duu ae diffryt

E. Sais.

AWDL I DDUW 1.

O L. P. P.

Gogonaul Argluyd gogonaul
Gogonet vrenin Deuin duyaul
Differ vi vy ri ruyf yſprydaul
Deui Argluyd bu drigaul 2
Divei dat rac brat breuaul gymlegyt
Dygn enbyt benyt boen uſternawl
Donyauc didriſt griſt groes rinuedaul
Didlawt ynguaraut dyd gueneraul
Diuyt luyd aruyd ciryaul ydyttuyf
Na buyf arnaf 3 royf ruym engiryaul
Arbennic lyuyaudyr brynyaudyr breinyaul

Erbynieiſt llyuieiſt llu bedydyaul
Erbyn vi vy llyu yn lle dedvaul
Guyrtheu yr dy doſt gethreu ath dyſt gythraul
Argluyd Nef a llaur guaur guerinaul
Ardelnaf o'th nawd rac taud tanaul
Eiryf gynnuy 1 gorduy angerdaul Uffern
Oer hagyruern gethern gaethraut varuaul
Yr dy gur dolur modur meidraul
Argledyr gogonyant guarant gwraul
Erglyu dic tlaud 2 yn gnodaul erchi
Trugared itti ſy rhi reuvaul 3

E. Sais.

1 Gualchmai *a'i cant, medd rhai.*
2 Dewr arglwyd hylwyd hael budugawl. Ll. D. D.
3 Arnad. Ll. D. D.

1 Gymwy. Ll. D. D.
2 Tlawt gnawt. Ll. D. D.
3 Roduawl. Ll. D. D.

Digitized by Google

MARWNAD CEDIFOR AP GENNILLIN.

LLYWELYN FARDD AL CANT.

O L. E. D.

CEDIFOR eurgorf o Argoed pan oedd
Arf cyhoedd cyn addoed
Ynghydwedd gyfedd gyfoed
Ynghydfoes eirioes erioed
Erioed i'm dyfu dyfal dreth angau
Un diau diameth
Hoedl breyr breuawl o beth
Bron wala ei wahalieth
Gwahalieth wofgedd wafgawd prydyddion
Pryderus ywn defawd
Fy ngherdd yn ôl fy ngheudawd
Ynghaniad marwnad mor nawd
Mor nawd i'm dyfu diofaeth gofion
Y tirion oed hiraeth
Yn cwynaw braw breuolaeth
Breyr breenhin a faeth
Magyffai erfai ar ruddion trydar
Trydy ran fy nghofion
Edlid hil gwythlid gwaethlon
Edlaes maes wedi maon
Maon Meirionnydd mor ddihaidd eich bod
Heb arfod heb aerflaidd
Ac eich byd byth ar ddiwraidd
Mal y bydd beinw wedi baidd
Wedi Cedifor cad farchawg a faif
Sefid Duw gan Fadawg
Hirwalch balch bwlch ei rodawg
Hil hoedliw boed hir hoedlawg
Hoedlfyrrion haelion hil Bleddynt
Trwm arnaf eu lleteynt
Fal y deryw y deryut
Fal y derfydd gwydd rhag gwynt
Gwen yfgor Feirion Feirionydd hygar
Ai hygor gyweithydd
Hoed a'ch dwg ŷch digerydd
Haid heb fodrydaf hu fydd
Ni hu wyf lawen o lawer achaws
O achwyfon pryder
Am ynghof ynghwyn ofer
Am ynghymmwyd ynghymer
Cymmerais ei aur a'i ariant attaf
A'i atteb arddunant
Ni'm oes nawdd rhag cawdd coddiant
Nid oes neb yn y bu gant
Ni bu dygyflu digyfludd am rodd
Am rwydd fodd am rwyddfudd
Tad mad magawd gwawd gwaywrudd
Tad macth myged Maredudd
Maredudd gardd gudd gerdd gor gynnifiad
A fu dâd y dûd îor
Neud gwydd-fedd gwedî gwydd fod
Neud gweryd cyd Cedifor
Cedifor eurgorf &c.

Digitized by Google

LLYWELYN FARDD A GANT YR AWDL HON I YWAIN AP GRUFFUDD AP GWENWYNWYN.

O L. E. D.

Clod yſgain Ywain clod yſgain
Yſgwyd ddrud dylud dyliffain
Clwyf iddaw ni ddaw ni ddam wain gorofn
Cleu eofn golofn aur ei goelfain
Clud gamlan cynran ofil cynrain
Mal cludno eiddin prif gyfrin prain
Cler yſgwn llafndwn orofn Llundain lawr
Arwr mawr[1] prydfawr warant Prydain
Aer bybyr eryr dewrwyr dwyrain
Aer-gyfrwy gyfrwydd orwydd arwain
Arwydd na elwir yn elain feddiant
Arddelwawg hydd gant cwbl foliant cain
Erddrym ced wychrym cadoedd achwrain
Urddud ni blygud yn awr blygain
Wrth ofwy arlwy eurlain teyrnedd
Eurgledd gwr gywedd gwyar gywain
Mab Gruffudd didyb Udd dadiain
Myfyr nad didraul molawd didrain
Wyr Gwenwynwyn wyn a wna rhain gorpheu[2]

[1] *Neu*, wawr.
[2] *Neu*, gorphen.

Bleiddau y gogen[1] ain ei gigwain
Ef Nudd ced ddiludd cedyrn ddilain
Eur-frenhin cywrennin cywrain
Ef ddeddfau gorau goradain cenedl
Pan ddoeth cychwedl am lwyth Cichwain
Rhyſſwr parch perchen march archfain
Rhyſedd balch cyflymwalch celain
Rhwyſg eurgor cyngor yn y cyngain ddawn
Rhydd alaf ddigrawn alon ddigrain
Rhi rhuddbar cyfar cyfwyrain
Ryn ddiorddin Brynaich ran orddawn brain
Rhifir i ddewrllwrw rhyfel ddarllain gledd
Rheufedd nid rhyfedd hyd yn Rhufain
Rhif pybyr eryr arwyrain
Rhwyf difradw rhwym achadw mechain
Rhybudd drud ardud golud gwylain blaid
Mal y daid i'n rhaid yn rhyd angain
Rybo Duw rebydd ddadwyrain
Rhy garawr daerwawr darywain
Rhwydd ynni roddi main ei anwyd
Clwyd yſgwyd clod yſgain
Clodyſgain ywain &c.

[1] *Neu*, gogeu.

Digitized by Google

LLYMA ENGLYN A GANT LLYWELYN VARDD CYWRYD

I OWAIN VYCHAN AP MAD. AP MAREDD

AM DYBIAW ARNAW ORDDERCHU EI WRAIG.

O L. E. D.

OS hŷn fyddaf naf neirthiad
No thi Fechain ri roddiad
Arfaeth yw gennyf arfau gyrchiad deuryd
Dodi dwfr ith farwnad
Yna dodes Ywain ei anfodd ar Lywelyn fardd ac y cant yntau yr englynion Dadolwch hyn.
Ni hepgoraf fy rhwyf hyd Rufain ygwys
Goreu gwas ym Mhrydain
Na dal nad elwyf Fechain
Er delw aur deulu Ywain
Teulu Ywain lain lonyddwch i'm cerdd
I'm cynnelw yd fyddwch
Diriaid ni hawdd baid heddwch
Dedwydd a gar dadolwch
Caraf neirthiad naf a nertho fy null
I'm dillwng arallfro
Ni wna draig dragon wylo
Ni wnaeth drwg ai diwycco
O dywedais drwg o dramgwydd synwyr
Oawyr ymawydd
Dywedaf o'm diwydrwydd
Difwyn ei far i'm harglwydd
Galwaf Dduw arglwydd am arglais Ywain
Llyw coelfain Coblingdrais
Heddwch ym am a genais
Heidding Fair fal y haeddais
O haeddais ai clais ai clwyfiant rhyfedd
Ai rhyfel am peiriant
Haeddaf om cerdd cyrreifiant
Gnawd i hael haeddu moliant

Moliant a ddyly aur ddilydd roddiawg
Hil Madawg medel glyw
Hael Merfyniawn leifiawn lyw
Had heb ladrad heb ledryw
Ni bu yn lledrad ar lledryddion wyr
Yr orwydd ar Saefon
Yngharnial meirch marchogion
Yngharneddau tau teon
Neud tau or barau a berydd ymplaid
I'm plygu heb ddefnydd
Ai Cardd ai Cerdd o newydd
Ai cabl ai cwbl garennydd
Cerennydd ydydd y daeth Mair yn wyry
I wared a'm an pair
Archaf ytt atteb diwair
Eryr ongyr er ungair
Eryr arbennig ar ben aneirw wyd
Neur orwyd neu wyr meirw
Bydd lary wrth lannerch y ceirw
Bid dy lid wrth lys Demteirw [1]
Na littia wrthyf wrth adrodd dy glod
Dy gleddyf o drithawdd
Na'm gwrthfyn wrtheb anhawdd
Nawdd Duw yn eich cylch calchdoed
Ywain—circhion Cain eich Canred
Erchwch ym pair can air ced
Archafi udd naf nodded
Archaf i'r goreu ungwr nid ofer

[1] *Neu,* deinteirw.

Digitized by Google

Cyfrwng nef ac elfydd
Caranfael [1] hael hefelydd
Carannawg walch carennydd
Cerennydd fy Rhwy nid rhawch ei erchi
Gnawd gan rhi rhwydd ardawch
Gwaed gan lu ar lafn dwynwch
Gwae a gawdd llew ac nyw llawch
Llochiad gwlad hygad bydd hygar wrthyf
Nai'n gwrtheb yn anwar
Am rhodd fedd feiddiad trydar
Am rhodd fawr fawr fodd na'm rhodd far
Os bar hir efgar hwyr efgor a fyn
Hebawg brynn a bronddor
Ni hebaf gan ei hebgor
Ni hepgyr gleifiad glas for
Ni hepgoraf &c.

[1] Caranfael oedd fab i Gynddylan mab Cyndrwyn o Lys-tynwennan yn Mhowys.

AWDWL A GANT LLYWELYN VARD Y LYWELYN VAB IORUERTH.

O L. D. D.

Handid uyg gyftlwn nas gwn nas gwys
O veirt yfpydeid yfpeid yfpys
Handwyf huawdyl was a wys yn llys
Val ymarwar llut a lleuelys
Handid uy arglwyt kyfrwyt kyfrwys
O ryw diamryw diamryuys
Handwyf mor ehofyn diofyn dilys
Or nennbren a deily y deu yftlys
Handoet dy achoet o vchelwrys
O echen lawen wrth lef a gwys
Handoetud or llin ar llyfyn emys
Kyuarwyt uy llaw yn eu llewys
Handoet im om kert nyd cart vegys
Nyd dawn angyflawn nac angyflys
Handyuyt eryr clwyd clod enwerys
Rieu diamheu diamebys
Handythuagwyd peuyr yn penn erchwys
Yn oreu keneu kynon vegys
Handym veirt heirtyon haelon hwylurys
Am hil ywein mawr mae ae dengys
Handwyd lywelyn lwrw ddiechrys
O lary uab cafnar llachar lluchvrys

ARWYREIN OWEIN.

LLEWELYN VARD AE CANT.

O L. D. D.

Ardemyl gwir ar tir ardwyreaf
Ardymyl gwyr eryr yt yth uarnaf
Ardwyad cadeir cadyr yth welaf heno
Arwreit gymro gymradw mordaf
Arwred a wed aweinydaf
Arwyrein ywein a gein ganaf
Arwymp vyn traiferth
Ar uy ner uy nerth

Digitized by Google

Ar orwydawd berth yd ymborthaf
Ar porthloed toruoed achoed vchaf
Ar pyrth agoret trwydet treidaf
Treideis a gereis ae [1] garaf heuyd
Hawd y vyt y pryt a bryderaf
Hawd y bo balch gymro a gymrofaf
Hawd bwyf heb uy rwyf ny rybydaf
Yſſit im cniwet aeiniwaf wrthaw
Y liwaw rac llaw rys llauaſſaf
A heno hynny ny gyffroaf
Nys kerydo duw nys kerydaf
N. keryd a ryuyd ny ryuedaf y uot
O gyfanot clot yr clut alaf
O gouynnir pwy py ryd vwyhaf
O ſſaffun as gun nas guaedaf
Saffet attaf ys daw attaf y dawn
Ot wyf anuodlawn bodlawn vydaf
Bydinawc varchawc ueirch anaraf
Bod duw a gaffwy a goffaaf
Twryf torof traeth llychwr milwr molaf
Mal yth rygeiſeis yd yth geiſaf
Na chredet pen ket kadarn gyhudet
Credet y tecket y dywedaf
Credadun gatkun orun wraf
Cret ve geir om peir perit attaf
Parawt vyn traethawt nys gnawt traethaf hebot
Trethtumot troſglot trawſglwyd vwyhaf
Dothwyf eithyr gwyned a ryued pa ham
Heb digoni cam heb nam arnaf
Dygyrcheis i powys pennes teckaf
Ar uadawc mynawc mynyt caraf
A mi neud ethyw llyw glyw glewhaf
Yn rin hael uron urenhin or llin llaryaf
Eſgor dor durdor diar
Yſgwn cwdedyw ny uu cwdaf
Dothwyf attat uat a gatwaf

[1] *Neu*, ac; ac a?

Y gyrchu kyghor goror gwraf
Py arglwyd gwlatlwyd y gwedychaf idaw
Pa le dros anaw yd aſſwynaf
O chaffaf dewis hyt y guaſſaaf
A dewiſeis gynt a dewiſſaf
Y gwr a dewiſir or teir geir taf
Hyt yn y gartref yn trin penhaf
As dewiſſo duw y diweiriaf or gwyr
Eryr porth wygyr wychyr uchaf
Eryri getwi gat olyſcaf
Eryres ormes trachwres trechaf
Eryueis dy win oth wen adaf diwed
Eryuaf dy ved dy uod a wnaf
Eryuant anant
O eur o aryant
Yth lys les milcant
Yd ant yd af
Dragon dreic wyned
Dragon o uonhed
Ar hed ar dyhed
Nyth gomedaf
Mi a uum genhwch can awch barnaf
Ar tir deheubarth diheubyrth naf
Mi a uum genhwch
Ny haedeth i hedwch
Ynyt uydei trwch
Ny bei trechaf
Pan uu gyfaruot ymodrydaf
A lluoed lloegrwys pwys diffwyſſaf
Or ſawl y doethant
Seithmil a ſeith cant
Syrthyaſant cnwſſant
Anant anaf
Hanpych guell anaw pell guellwell yth wnaf
Hanpwyf gwell inheu nyth amheuaf
Ny bo guaeth eu ran y rei eithaf oth lyw
Nor rei ar deryw or toryf neſſaf
Ath wyr yth orchymynaf
Yr haeluron vchot vchaf

Digitized by Google

CANU Y GADUAN.

LLYWELYN VART AE CANT.

O L. D. D.

GWERTHRUIN dewin duw ym gwared
Gwerthuawr briodawr gwawr gwaredred
Wrth y uot ym rwyf am roted awen
Awdyl dec dygheduen amgen ym gred
Am gyrwyf caru canu kanred
Can am rotes uy reen rec eituned
Kan am ryt douyt dogyn nothaed ym ran
Y uoli caduan kedwyr noted
Kedwis gwir y dir ae deyrnged
Kedwis gwr arwr arwymp drefred
Kedwis duw vrtas
Yn wr ac yn was
Y uab Eneas
Eurwas uyged
Kedwir nenn vab gwenn a vad weled
Kadwent nerthnawd nerth[1] am kanherthed
Poed kanhorthwy duw ym dyhuted annyan
Envyſc dyſc ditan wahan weithred
Y wueuthur llafur ny bo lluted
Myn na lleueis treis traſglwy uyned
Myn na lleueir dyn dwyn eiſhywed or llann
Ger glann glas dylann oe dylyed
Myn na lleueſſir dir oe daered
Men y llauaſſaf oes darymred
Teir allawr gwyrthuawr gwyrtheu glywed
Yſſy rwg mor a gorwyt a gwrt lanwed
Allawr veir or peir hygreir hygred
Allawr bedyr yw vedyr ydyrvolhed
Ar drydet allawr a anlloued o nef
Gwynn y uyd y thref gan y thrwyted
Gwynn y uyd a uyt o nothaed
Men y tric gwledic gwlad ednywed
Gwyn y uyd y uryd a vawrhaed yndi
Ual eglwys dewi y digoned
Eglwys gadyr gaduan gan gynweled
Eglwys wenn wyngalch wynhaed
Eglwys fyt a chreuyt a chred a chymun
Ual wrth duw eu hun y dyrlunhyed
Llunywys y dews dewiſedryd itaw
Pan doeth o lydaw ar lydu bedyt
Bendigedic uab ny uaeth keryt
Ys bendico duw dwywawl weinyt
Bendith nawrat nef yny drefyt
Bendigedic uro ureint gynnhewyt
Bendigeid a deith oe gyweithyt
Pan doeth yr kyuoeth beunoeth beunyt
Pan dyfu chwant ſyllu ar eſſillyt
Ymber aber menwenver vcher echwyt
Vchel wawd yw honn y veiryonnyt
Vcheluart ae pryd uegys prydyt
Vchelwlad gaduan myn yd gyduyt
Breſſwyl vchel euegyl nwyl[1] ouyt
Ar vagyl uerth werthuawr wyrtheu newyt
A llut yr gelyn lat y gilyt
Ae harglwyt gwladlwyr gwlad lewenyt
A wna y notua yn da diwenyt
Eil oſuran gyfan aeſwan oſwyt
Aeſſawr hael orwawr ar hawl oruyt
Ae habad rotyad rad ry dyryt
Attann rydyrrann oe lann lluoſſyt
Ry dylyf kynnyf kan uot douyt
Rod gynuan voruran rwyſc dydaudyt[2]

[1] *Neu*, uerthnawd uerth.

[1] *Neu*, uwyl.
[2] *Neu*, dydan dyt.

Digitized by Google

Ry goruc duw dev heuenyt oe ffleid
Effeirieid hyneid hynaws yſſyt
Ny deffryd y uot a dan glodryt
Dyffrynt diledkynt di ledkreuyt
A chadw croc ached a choydyt
Achor mor ae aruor a goruynyt
Mor elw uy ghynnelw yghyuor lliaws
Yn llwybyr maws achaws vchel dymhor
Vchelloc yw honn rac bronn breiſc yor
Vchellann gaduan ger glann glaſuor
Ny chollir oe thir nac oe thewdor
Annhet: troeduet yr dyhet dihawt hepcor
Ny lleueis nep treis tros y yſgor
Ny chymwyll nep twyll tyllu y dor
Ny chymu rwyf llu allaw gyghor ygawr
Ny chymyrth aeſſawryr vn eiſgyor
Na cham leueryt ar lid echdor
Ny chablwyd yſgwyd ar yſgwyt yor
Ny chablaf uy naf yny achor uaran
Bangeibyr gadw gaduan uegys bangor
Y chreiryeu ban-gleu bann glyhwitor
Y chert y chynrein y mein marmor
Y gwyrthyeu goleu gwelhator beunyt
Y gwerthuawr edryt edrychator
Y gorthir y gwir yny goror
Y chlod y haruod yny haruor
Mor yawn yw om dawn ac om dirnad
Dedwyt goffau douyt om newyt nad
Can rotes ym rann ueirch cann kynwad
Can am coffawys pan rannws rad
Koffav yeſſu yſſy bwyllad ym bann
A moli caduan gan y gannyad
Molawd a dyrllyt kedwidyt cad
Yawn yw moli ri a uo rotyad
Moladwy vn duw vn diffynyad yſſyt
Y meiryonnyt ryt rot gygwaſtad
Molidor y chor ae chelyfrad
Ae chert ac chedwyr ae llyr ae llad
Ae llann ger dylan ger glan dylad heuyd
Llwytyd y gweryd ae hyd ae had
Llwytyd gwir a thir yn y threfad
Llwytyd gwlet a met a menet [1] mad
Llwytid pob amhyd a phob amad yndi
Llwytid ym uoli uilwyr neirthyad
Llutedic uyghert yghynrabad
Lluvydon a berthon parth ac attad
Llawen duw douyt dyt yd gaffad caduann
Agored y wann y wenn aghad
Ef goreu gwyrtheu wrth y gennad
Dillwg tan yman y mewn dillad
Ef warawd ball a gwall a gwad
Bendigaw gwynnyr ae wyr ae wlad
Ef a wnaeth y uaeth ual ygnad adef
Ef gymerth nef dros dref y dad
Deu wr a volaf ual ym kennyad douyt
Deu dec deu dedwyt deu ryt rotyad
Deu doeth yghyuoeth yghyuaenad
Deu gu deu gyueith deu wyn ueithad [2]
Deu a wna gwyrtheu yr goleuad racdud
Deu dilut y but yr bot eirchyad
Deu gefynderw oetynt ny verwynt urad
Caduan y gadw llan ef a lleudad
Kadyr y keidw kaduan glann glas weilgi
Kadyruab eneas gwanas gweti
Kadyruryn yw tywyn nyd yawn tewi ac ef
Kadyr adef nef eil y athreui
Kadyr ydy kedwis ger diſſynny
Kadret a llaryet a llary roti
Kadyr hwyſgynt oruynt oruyrthi tewdor
Kadyr yſgor aruor arnot [3] yndi
Aruetyd yw ym bryd prydu iti
Aruaethwn dyffwn dyffrynt dyui
Ar a vynnwy duw nyd egrygi itaw
Arucitaw treitaw trac eryri
Aruaeth ehelaeth wrth y holi

[1] *Neu*, menet.
[2] *Neu*, neithad.
[3] *Neu*, aruot.

Digitized by Google

Arueu o deheu bareu beri
Arwyn oe drwyted kyn noe dreghi ydoet
Yn cadw rac kyhoet anlloet enlli
Vnllogawd yſſyt herwyt heli
Lleudad a chaduan yny chedwi
Llyre werhydre wrhydri lliaws
Hydraws hydreit maws a mynogi
Yſſyt lann landec y menegi
Y meiryonnyt wlad mad y moli
Molaf duw vchaf archaf weti itaw
A threitaw kyn taw a chyn tewi
A threitlan gaduan gadyr a threui
A threitle haelon haelach no thri
A threuyt herwyt herwyr wrthi nyd moes
Ac nyd oes eiſſyoes eiſſyeu yndi
Namyn heirt a beirt a bartoni
Namyn het a met y mewn lleſtri
Namyn hawt amrawt yn ymroti a bart
A gwyr hart heb gart heb galedi
Ac eurgrawn a dawn a daeoni
Ac eurgreir kyweir kywiw a hi
Ac angert a chert a cheinyedi llawen
Ac amgen yw yn llenn a llann dewi
Ac am gylch y chlawt y chlas gofri
Ac amgyrn o dyrn adurn weſti
Ac amgant lliant yn llenwi aber
Ac amſer goſper goſbarth weini
Gwenifyad ny[1] nad am rad am rann
Gwenniueid oc bleid keinyeid kaduan
Kedwyr o du myr o du morlann
Vchel yn cadw eu ryuel nyd ymgelan
Deon meiryonnyt eluyt eiluann
Daw gantut eu but parth ac attann
Dewiſſeis uyghert yghynuaran kynnif
O dv llanw a llif a llef dylann
Dewrwr a uolaf a uolant veirt byd
Dewrwyr a weryd penyd pob gwann
Donnyawc bedrydawc o bedrydan
Donnyeu diamheu detueu ieuann
Ytra uo ef yn nef yny wengan gadeir
Yn ben ban lleueir yn beir eiryann
Cadwedic uygwawd yw logawd lann
Cedwid duw dewrdoeth cyuoeth caduan

[1] *Neu*, vy.

ARWYDDION CYN DYDDBRAWD.

LLYWELYN FARDD AI CANT.

O'L. E. D.

Gwyn gwarandaw di ar ſynhwyr
A draetha y llyfrau mor llwyr
Gwyrthau golau gweilhator dyrchafael
mor hyd awyr
Morudd meidrawl ei ddefawd
Oblegid Duw ai dywawd
Maint yr arwyddion a ſydd punthegfed
dydd cyn dydd brawd
Y pedwerydd dydd ar ddeg
Yd gyrch mor mawr attreg
Yn nyfnder daiar dremynt
Fal nas cyrraedd gwynt gwaneg
Trydydd ar ddeg trwy deithi
Mawr uthredd gweled gweilgi
Pryd pan eler i'w ſylli
Nad ym men yd fu yd fi
Deuddegfed dydd Duw digawn
Anifeiliaid mor mawr ddawn
Y daw pob pyſg o'i odeb
Hyd ar wyneb yr eigiawn

Digitized by Google

Undegfed dydd certh ceugant
Creaduriau yd grynant
Rhac ofn diliw diarchar
Adar daiar dirweſtant
Degfed dydd herwydd anian
Ni aill dyniaddon diddan
Mor ddiffaith ni's ryddiffawdd rhag maint ffrawdd ffrydiau tân
Nawfed wedi degfed daw
Duw ei hun yn ei luniaw
Ufeliar tân drwy yſgyr ergyr or ſŷr yn ſyrthiaw
Wythfed dydd dybydd dyar
Deddfau diau diarchar
Dygn ddangos aros erfyn
Fal yd gryn dyn a daear
Seithfed dydd dydd darogan
Main mwyaf oll a holldan
Gwyrthau Duw a ddangoſan
Rhag arynaig brawd briwan
Arwyddon chwerw chweched dydd
Y daw gwaed or gwellt ar gwydd
A'n Arglwydd ein argledrydd
An rhoddes ni cred a bedydd
Pumhed dydd elfydd aflwydd
Rhyfel nid argel arglwydd
Pan fo briwa brwynan [1]
Eglwyſau diau digwydd
Pedwerydd dydd drwy driſtyd
Arnaid anifeiliaid byd
Yngwylltoedd cyhoedd cerddant
Can gwddant nad ant i gyd
Trydydd dydd drueni
Rhag arynaig brawd braw fi
A rygollo pawb o gar
Ar wyneb daear Dyfi
Eildydd cyn no dydd dilyw
Pobloedd driſt Criſt a'i cennyw
Yngwylloedd cyhoedd cerddant
Can gwddant na byddant byw
Undydd Doſydd dybydd oll
Pobloedd plant Addaf o bell
A mud a drud a drythyll
Yn llwyr yn eu llawn ddeall

[1] *Neu,* brwynau.

CANUAU BLEDDYN VARDD.

MARWNAD Y TRI MEIB GRUFFUT UAB LLYWELYN.

BLEDDYN UART AE CANT.

O L. D. D.

Neud amſer gaeaf gwelwaf gweilgi
Gweilgig moradar hwyluar heli
Neud arllen aryen eryri weithyon
Neud vchel gwenndonn gwyndir enlli
Neud wyf hoed fwyſwy drwy dreueni
Neud wyf hoen hyboen heb arglwyti
Trywyr a golleis tri dyledogyon
Brodoryon haelon o hil rodri

Digitized by Google

Ry draws fuam oll kyn eu kolli
Rydriſt yn gwnaeth criſt croes oleuni
Ry drwm fu eu bar am beri lluoet
Y gynhal toruoet teruyn hotni
Gwyr hoedlwydyr gwyr hydyr eu gwrhydri
Gwyr hydreit gwreit am uro geri
Gwyr kyrchyad yg kad yg galedi blwng
Ny edynt yſtwng yſtrad Tywi
Ywein uab gruffut uut uynogi
Awytawc uarchawc ueirch ddigronni
Eryr fraw ny ddaw yw ddaeoni neb
Am glod ac wyneb gwynet lochi
Llas gwr ge——nt hynt haelyoni
Llywyawdyr llv kymry hy y henwi
Llywelyn teruyn toryf gymelri ualch
Llafyngoch yg galch yg caer fili
Dauyt glod gynnyt gyn y dreghi
Deuodeu dryſtan daryan dorri
Dyurydet gwynet gwae ni ry allad
Gwalch ffyſcyad rotyad rut a phali
Gwaed raeadyr baladyr o lin Beli
Gwaewddur ual arthur wrth gaer uenlli
Gwawr aruthyr gwychruthyr am gochi eurglet
Pan oet gwyr gwynet tuet teiui
Dreigyeu rwyc arueu yn ragori
Dragon ddieitil uil uanyeri
Drwc yn gwnaeth hiraeth hir dewi trywyr
Uegys meibyon llyr llwyrglod ynni
Y dduw yt archaf naf eu noti
Eir egored rotuyged ri
Y gwbyl or ſeinhyeu y gybi ureinyawl
Y hael yſprydawl dedduawl dewi
Y ueir uawr gadeir gadyr y gweddi
Yr gwyr a wnaethbwyd yn broffwydi
Ym plwyf mad gwaſtad gweſti kynr——rfeint
Ym plith hartureint ſaint ſenet ureui

EGLYNYON A GANT BLEDYN VARD Y DAUID AP GRUFFUT AP LLEWEL.

O L. D. D.

VY arglwyt cludlwyt clod adas vchel
Och uab duw dy leas
Am eurdawn mawrdygyn y llas
Am arddelw tec am vrddas

Am vrddas adas eiddunvryd kymry
Doeth kymraw a thriſtyd
Am ddauyt dyt dihyfryd
Ap Gruffut grym gythrut gryd

Och am ryd eſbyd oeſbaen dagreu rwy
Ry duc lliw vyg gruddyeu
Och veith och vyth hyd angheu
Och veir am y mawreir meu

Meu rac dolur cur kyr vy mron rac dic
Dygy adnabod [1] weithyon
Yt hyll goual vyg callon
Val yt hyll tec erchyll tonn

Oer donn yg allon angheluyt oet ym
Eryr llym llvoſſyt
Aros clybod dyuod dyt
Eur golofyn diofyn dauyt

Kyn no llat dauyt deuawd einawn yrth
Nerthawclym mervynnyawn

[1] *Neu,* Dygyn atnabod.

Digitized by Google

Oevreiſc neirch maeth fraeth frwythlawn
Ae wiſcoet ym dotoet dawn

Arwymp dawn kyfyawn oeraf kofyon vyt
Llat dauyt llyw deon
Eur differch rydderch roddyon
Aruaeth llyr aryf mawrwyr mon

Gwae von ac aruon goruod kolli rwyf
Rwyſc angert eliuri

Gwayw gwaed fyſcyad gad gyni
Gwawr deifnyawc rutuoauc ri

Llat vy ri ymi mawr o dramgwyt hwnn
Hynn am dwc yn ebrwyt
Llyw dragon llym roddyon rwyt
Lleityad argleidrad,[1] arglwyt
Vy arglwyt cludlwyt &c.

[1] *Neu,* argleitrad.

MARWNAD DD AP G. AP LL.

BLEDYN VARD AE CANT.

O L. D. D.

Duw dy nawd rac tawd tan llachar vffern
Yny may kethern kaeth ywr karchar
Yny may trallawt berw barawt bar
Yny may perued dygned dayar
Yny may mawrway marwar kylleſtric
Yny may godric dic dilauar
Colleis a gereis o gar ac arglwyd
Erglyw ew tramgwyd trymgwyn anwar
Colleis chwech tyyrn kedyrn kytvar
Chwech eryr ketwyr kadyr eu darpar
Llewelyn ay blant blayngar vrodoryon
Ay haylyon wyryon oer eu galar
Diwethaf ym bu buduawr waſgar
Dd. glot derllyd arllwybyr caſnar
Dewr o was ban llas yn llaſſar arueu
Val e llas llecheu is llechyſgar
Eſgutuab Gruffud barawt rud bar
Yſgwn y dryllywyt yſgwyt eſgar
Yſgor digyuor dic auar obeith
Oyſgawd e orrlleith gweith gwyth-
longar

Gwr heird e uilueird uolyant kynnar
Gwr harddeddyf ddileddf ar dal branar
Gwr a wnayth a gwayw gwyar yn cochi
Vch aberteiui ri ryuelgar
Gwr gwrd yn ymhwrd emys lluchuar
Gwr gorddin nas byw llyw lluoſgar
Gwr bolch y daryan dayr var yg kyni
Gwr balch yn holi ſeri ſathar
Gwr beilch e ayrweilch arwymp drydar
Gwr bwlch nat ydiw gwayw briw
brwydyrgar
Gwr a wnayth adaw adar ar gynrein
Val kicvrein ywein awyd ddaffar
Gwr val kadwallawn dawn diarchar
Llawhir oed ddauyd lluoed auar
Gwr oed anyſgavyn yſgar ae ganlit
Gwr am gwnayth edlit gouit gouar
Gwr a gynnheil nef gwir oddef[1] gwar
Gwawr gwerthuawr gwrthaw boet
trugar

[1] *Neu,* addef.

Digitized by Google

EGLYNNYON A GANT BLEDYN HEUYT Y OWEIN VAB GRUFFUT[1].

O L. D. D.

Dothyw am Oweyn doethwawr oe gollet
Gnawt gollwng deigyr hyd[2] lawr
Aer gymrud vud vyddinawr
Oer gymraw ar gymry vawr

Mawr a driftyd byd[3] bot hir orchud oer
Ar ywein vap gruffut
Nef neud ethyw llyw llafynrud
Ner niver naw haelder nud

Gwell no nud am vud vu'r llyw a gollet
Ergyllaeth am dothyw
Gwawr gwayw dur dolur dilyw
Gwael neut bed gwae vi nat byw

Nyt byw gwalch trawſualch treis anoddef rwy
Ry duc duw oe gartref
Arddelw keyn fyrd kyrd kyflef
Vrddedic wledic wlat nef

Gwlat nef oe addef edyw frwythlawn ddreic
O dragon mervynyawn
Glew lew o lin Gadwallawn
Glyw lyw ganyt byw ba wnawn

Noc a wnaeth agheu aghyffret avael
Am ddwyn hael wael weithret
Ny weles uolud am get
Ny weleis dreis gyn drymet

Trwm golli arglwyd oerglad weryt yw
Tramgwyd llyw llawch eſpyt
Trimut aerwalch valch vawrvryt
Trymaf treis vwyaf tros vyt

Yr byd[1] ys triftyt treiſddwyn damwein dreic
Drwc a chwedyl y arwein
Eryr cat breiſc borthyat brein
Aerwalch awydvalch ywein
Dothyw &c.

1 Ys ef Ywain goch ap Gr ap Lln.
2 *Neu,* hyt.
3 *Neu,* o driftyt byt.

1 *Neu,* byt.

LLYMA AWDYL UARWNAD A GANT BLETYNT UART Y EWEIN GOCH. M. GRUFFUT. M. LLYWELYN.

O L. D. D.

Aghall o dyall yt ym yndaw
Aghwbyl vu yn pwyll am yn twyllaw
Yg draa eua a vu vraw y dyn
Aual bu dechryn dechreu arnaw

Agheu pob rieu diheu y daw
Egyrth ry gymyrth y gam racdaw
Aghof gwr hebof heibyaw nyd etiw
Aghadyr yw uy myw uy mod hebdaw

Digitized by Google

Am ywein gyfyrgein gyuyrglod itaw
Am aerwalch haelualch hawt yw wylaw
Am eryr kedwyr kyduraw meruynyawn
Mor digllawn digrawn deigyr yn ſyrthyaw
Am deyrn eurgyrn aergwn lithyaw
Am deyrnwawr llawr llu vytinaw
Am dihiruut prut yn preityaw gormes
Teyrnlles branhes bryneich ſyrthyaw
Hil gruffut waew rut rotuawr eurllaw
Haeluab llywelyn llyw Aberfraw
Hil yoruerth cannerth kein wallaw reuuet
Hil ywein gwynet haelon gwynaw
Hil gwrawl breinhyawl brenhin manaw
Hil madawc uodawc nyd[1] eitunaw

Hil maredut draws hawt droſtaw ledkynt
Hil eduynt bletynt bleit ymwryaw
Hirgwyn yſſym dwyn urwyn vreutwydaw
Hirgawt nyd anhawt im ym danaw
Hir dewrllew traglew yn treiglaw yſgwyd
Hirwaew vn annwyd ar hwn nynhyaw
Hiraeth am gwalaeth gweled arnaw flwng
Hirhebrwg echwg och or cutyaw
Hir darpar galar heb gilyaw yſſyt
Hir defnyt a uyt oe uetylyaw
Hirdetyf gynnetyf gynn noe orthaw
Heirt oet y uilueirt uolyant itaw
Hart ywein virein var lluchyaw yg cad
Haeluab rad y tad ae duc attaw

[1] *Neu,* uyd.

LLYMA AWDYL UARWNAD A GANT BLEDDYN VART Y LYWELYN VAB GRUFFUT. M. LLYWELYN.

O L. D. D.

Crist vawr arglwyt rwyt rad a archaf
Criſt uab duw didwyll hanbwyll honaf
Criſt ddetuawl cedawl cadarnaf arddelw
A porthes y ddelw ddolur ddyknaf
A perthyn am ddyn a ddywedaf
A bortho gouid bid bwyllokaf
A uo gnaws achaws vchaf y vetyant
Y vetwl bid leihaf
Criſt a ddoeth yr byd rac bod adaf
Ae bobyl yn vffern gethern gaethaf
Y amlenwi nef amgylch naf vchel
A golles angel angheluytaf
Kolles kymry vawr gwawr gwreitaf
Gwreitlafyn eſgud gloewddrud glewaf

Gwreitlyw nyd byw ba wnaf oe golled
Gwreitlew hyged rotged rwytaf
Gwr a las droſom gwr oet droſſaf
Gwr oet dros gymry hy y henwaf
Gwrawl lywelyn gwraf o gymro
Gwr ny garei ffo yr fort neſſaf
Gwr gwrt yn kyrchu llu lledeithaf
Gwr gwyrtliw bebyll gweriſyll gorſſaf
Gwreituab gruffut ddigraffaf am rec
Yn deddyfeu mawrdec nut a mordaf
Gwr gwaewrut gwr prut uegys priaf
Gwr gwiw yn vrenhin vyddin valchaf
Gwr hylwyt y glod gwr haelaf am dreul
Hyd yd gertei yr heul yr hwyl bellaf

Digitized by Google

Gwr dic y ddiſtryw llyw llyſſeitaf
Gwr dygyn y alar kar kywiraf
Gwr kywirgoeth doeth detholaf o uon
Hyd yg caer llion y lle teccaf
Gwr vu lywelyn ger teruyn taf
Gwawr kyhoet wiſgoet waſgaroccaf
Gwr oet arbennic bennaf o uilwyr
Hyd ym porth wegyr eryr araf
Y gwr a gymyrth eghyrth yghaf
Agheu dros bymhoes drymloes dromhaf
A gymeto uy rwyf rywoccaf vonhet
Yn rann trugaret vawret vwyhaf

LLYMA AWDYL A GANT BLEDYN VARD Y RYS AM MAREDUD AP RYS.

O L. D. D.

Ardwyreap naf neirthyat tyyrnet
Tyyrnvud llaw rodyat
Tyyrnas addas iddaw boed mat
Tyyrndrut ordrut wrd beleidrat
Tyyrnwawr trawſuawr tros yſtrat tywy
Tyyrnwyr lochi gweſti gwaſtat
Tyyrnwr uilwr ual eliwlat
Tyyrneid luchynt hynt e hendat
Teyrn yn heyrn yn hard wiſgat balch
Teyrnwalch ygkalch ygkylch gorwlat
Ar wymp emys rys ros achubyat
Ayruab maredud rud e ruat
Aruaeth ehelaeth hwyl gyrchyat brwydrin
Eryr caer vyrddin vyddin veiddyat
Aruot peredur drymgur dromgat
Aruawc ab eurawc[1] cadyr uarchawc cat
Aryf prydein yſgein yſgarlat waſgar
Yſgwyt tan llachar ear kynnifyat
Eſgut waew weith i wir[1] ovynnyat
Yſgwn baladyr cadyr cadarn leidyat
Yſgauyn oed gennyf yſgarat pob dyn
Wrth hwn llewelyn llyw beruedwlat
Yſgor kor kymry diffreityat
Aeſgur val Arthur erthyſt ladyat
Yſbydd gnawt berthwawt barth ac atat rys
Om tavawt yſbys oeſbell garyat
Ys bo dy orffen gymhen geimhyat
Ys bych neuawl hawl hwyl oleuat
Yn ran drugared yn rat y drindawt
Yn ryd oth bechawt ddeuawt ddiurat
Dewrddreic deheubarth warth wrthotyat
Dawn adlam dinam duw am danat

[1] *Neu,* efrawc.

[1] *Neu,* ron.

Digitized by Google

MARWNAT DD AP GRUFFUD AP O. AP MADAWG AP MAREDUD.

BLEDYN VARD AE CANT.

O L. D. D.

Duw a ddwc ataw bud waelaw byt
Deduawl vreyenhin dewin diwyt
Dewrddreic edeirnyawn gadernyt frwyth-lawn
Doethwalch o leiſſyawn dawn dileturyt
Dd ab gruffud grym gythrud gryt
Vab ywein [1] virein vawr ſyberwyt
Vab madawc vynawc venwyt diorchud
Vab maredud vud valch e ddetryt
Gwr rybu dd diveuyl blegyt
Gwrawl y verroes einyoes ennhyt
Gwr hyvriw e wayw gwr hyuryt e vyw
Gwreid eurllyw glyw glew oe vebyt
Gwr goleu e arveu airgreu ergryt

Gwr gelyn e ddyn e ddiovryt
Gwr golut eſgut oyſgyt byddinawr
Yſgwn yſgwydawr buduawr beddyt
Gwr balch yn eurgalch ayrgwn waytlyt
Gwr bwlch y eurgled yn arueddyt
Gwr bolch y daryan dewr wryt bedwyr
Gwr beilch e uilwyr eryr ayrvryt
Gwr hygyrch e lys eſbys yſbyt
Gwr hyget hygar car card oglyt
Gwr am gwnayth hirayth hirhyt ys rynnawd
Gwr hawd e adrawd kawd am kyuyt
Y dduw yd archaf naf nym enhyt
Llehav dd yn lle diwyt
Lle may'r vn ar tri twy anwylyt mat
Lle may'r mab ar tat ar tec yſbryt

[1] Ywein Brogeintum ydoedd hwn

MARWNAD ORONWY AB EDNYUET.

BLEDYN VARD AE CANT.

O L. D. D

Kolli goronwy gwr diemyth vu
Gorofyn llu llatyn dilyth
Llew hael or llin wehelyth
Llawir uyd dorvydir vyth [1]

Byth am walch rwydvalch ryndoeth
Treis galar—bu traws golofyn kyuoeth

Arwr dwr eryr ddewrdoeth
Eurwawr karueddvawr koeth

Dewrgoeth lluyduawr yn llu arallwlad
Dinydyr gad gynydv
Dinas eſbyd gyd gyrchu
Dinac ——— uain vanac vu

[1] *Neu,* Llawir ni orfyddir vyth.

Digitized by Google

Bu aruthyr gwythruthyr yn nyd gweith-
ret trin
Traws haeluab ednyued
Byd wir bud gywir am get
Bu gwawr hygyrch lawr hyget

Kedawl oronwy kat uorgymlawd hard
Kard wahard kerd wahawd
Kas kabyl kwbyldoeth ymadrawd
Keiſſyaw bot hebdaw nyt hawd

Nyt hawd am yn kawd kan aeth oe dymyr
Non damwein yſſywaeth
Hyt vrawt herw ddevawt hiraeth
Hoet vraw damweiniaw dim waeth

Gwaethwaeth yn tragwnaeth treghi mur
kiwdawt
Traws uar gwenwynwar gwae ni
Treis pobl trift pawb oe golli
Kolli Goronw &c.

MARWNAD HOWEL AP GORONW.

BLEDYN VART AE CANT.

O L. D. D.

Rym goreu agheu anghen ordwy dreis
Am draws uab goronwy
Rym dirwaen duw rym dirwy
Rym dirwnaeth rann hiraeth rwy

Pwy y roddei vor a orwu e glod
Ym pob gwlad yrywu
Rinveirch rytveith eu kyrchu
Rut val nut rotvawr vut vu

Hylithyr vu y lu lawer rec dy uyw
Hwylva glyw glod redec
Hylwyt wawr llawr llary oſtec
Hil doethyon hael tiryon tec

Tec yd gauas gwas gwayw hynod amlaen
Dec amlwc y ganuod
Llyw glyw gleif aneſgymod
Llew llavyngroch kledyfgoch clod

Arwymp glod oruod aryf kyhoet hywerth
Vu hywel oe pobloet
Eryr tiruawr aryf toruoet
Aer yſgwn eur yſgwyd oet

Oet gleifruthyr aruthyr aryf ryuel oet hael
Oet hwyluawr glod vchel
Oet glew oet llew kyn llenn gel
Oet glwys digart hart hywel

Gwar hywel vchel och or grwnn y mae
Nyd vy mot nas gwelwn
Gwawr gwreitualch gwalch gwaewdwnn
Gwae wynet hir orwet hwnn

Hwn oet draws gyghaws ac angeu ae dvc
Dic am gwnaeth ac eiſſeu
Hwyl cad cletyf gyrchyad cleu
Hael gwrawl or hil goreu
Rym goreu agheu &c.

Digitized by Google

EGLYNYON A GANT BLEDDYN VARD Y RUFFUT AP IORUERTH AP MAREDUD O VON.

O L. D. D.

Gro a gut deurut dewrwas gwael y varw
Yn y vawrglod gaffael
Grym erddrym aerddreic auael
Gruffut hil maredut hael

Ar hael gruffut cut can drauod angheu
Yng achweddyl y glybod
Gwayw gwrt ragor yn goruod
Gwawr dragon gwae uon y uod

Bod heb walch keinvalch kynhebyc dryſtan
Ayr gynnwann eur gynnyc
Detholew glew glod edmyc
Doeth y lwyth hwva pla plyc

Oet plyc dwyn terrwyn yny tyrrei bobyl
O bob man ay kyrchei

Oet dilyuyn eur a dalei
Oet dilut but myn y bei

Myn y bei ayr uab ioruerth yn ryuel
Kyn ryuawr drygyruerth
Oet kadarn dreic benn eic berth
Oet ked gynnyt kad gannerth

Cad gannerth mawr werth mor wae ym digiwyd
Nym gad deigyr y warae
Gryd eſbyd oeſbell warchae
Gruffut y maengut y mae

Lle y mae argae ar gymro dinam
Detyf dunawd ap pabo
Llavyn llidyawgddur kur kyffro
Llew prut neud llawn prit a gro
Gro a gut deurut &c.

MARWNAD A GANT BLETYNT VART Y DAUYT BENURAS.

O L. D. D.

Mar gwyrda gwynet gwae ni yr eiſſywed
Yſſywaeth yn treghi
Pob deu pobyl dygyn eu colli
Pob awr poen dramawr pob dri

Oet tringar an car cof newyt an peir
Perygyl hiraeth peunyt

Oet cwyn dwyn difefyl dauyt
Oet coeth gwr a doeth y dyt

Tra vu ddyt davyt difefyl ddylif cad
Oet cadarn y gynnif
Oet kedawl oet cadyr yg gnif
Oet koeth digrawn doeth digrif

Digitized by Google

Tros nad digrif ym am was hael difei
Hwyl ddifefyl gyweithas
Trift wyf treis Duw ry gallas
Traws dauyt lawryt ry las

Llas vnmab llywarch llew afael yn reid
Llary deleid honneid hael
Car coeth doeth dygyn y allael
Cywir nas gwelir ys gwael

Mor wael myned hael hwyl gyffro galar
Yn rwym gwely manro
Llawr gwerthvawr llan ae gortho
Gadawc gadarn vreinyawc vro

Em bro dewddwr gwr gwrt yn argae trin
Trift achwetyl heb warae
Vthyr gwynuan chwerw herw hirwae
Eithyr gwynet ymet y mae
Mae gwyrda gwynet &c.

MARWYSGAWN BLEDYN VARD E HUN AE CANT.

O L. D. D.

Erbyn vi vy ri rwyf bedydyawl
Erbarch vchelfeint breint brenhinyawl
Erbynneift keuciſt kyuawl eneideu
Yr agheu gethreu y gan gythrawl
Erbynyat pym oes o groes greuawl
Arbennic wledic wlad gynveithyawl
Arlwyd dat nam gat gyllefrigawl dan
Yny may poethuan peth uffernawl
Yny may mawrway heb ymeiryawl
Yny may mawrwall eneit marwawl
Yny may kynigyn yn kanmawl kelwyd

Yny may peunyd poen angerddawl
Kyn mynet or byd bryd breuddwydawl
Kein vynwent brouent bro gorfforawl
Kyn maynved diwed bwyf dwywawl gyffes
Kyn nom goddiwes bwyf gweddiawl
Kan gwneuthoſt veithrin brenhin breinyawl
Kan gwneir yr dy eir veir vuddugawl
Gwna dan gof yrof eiryawl ym dangnef
Yn teyrnas nef naf yſprydawl

MARWNAD HYWEL. M. MADAWC.

LLYGAD GWR AE CANT[1].

O L. D. D.

Gware ui duw or diruawr golled
Ry golleiſy[2] nym gellir gwared

Gwannder y lawer eilywed tramgwyt
Ry doeth am arglwyt eurglawr trefred

Gwalch gwrawl gwrhyd gwalhafed[1]
Gweilch oet veilch yny valch gerdded

[1] Dylafai yr awdyl hon vod gyda chanuau eneill y bardd, yn dechreu T. D. 340.

[2] Yr golleis. Ll. P. P.

[1] Gwahaved. Ll. P. P.

Digitized by Google

Gwyr golofyn ehofyn pan ehaget fort
Am drefgort drwy galed
Gwac yr byd bod heb y hawtged
Gwael dwyn hael hwylvawr y weithred
Galar yw gennyfy gweled ar lachar
Golwc agklaear daear duted
Hywel am[1] madawc ny mad dodcd
Y mywn mynwes llawr mygyr wawr myged
Hir yw byth bellach belled bod hebdaw
Hiraethlawn gymraw gymrwyn goted
Hydoryf kylch y goryf gwrymfeirch ar lled
Hydyr glodryt gynnyt gynulaen lliwed
Hygyrch oet y lys les trwyted oy fut
Ae uetgyrn kyfyved
Arwyt teg am rec ban riued gant feint
Breint brenhin gogoned
Ar deheu mab duw bo y dyghed ef
Drwy gaffael porth nef yn agored
Aghall yw y dyn ny del y gred
Ar y gwr goreu a aned
Agheu yn[2] edev yn noted racdaw
Trwy benn an treiſſyaw yw an triſted

Triſt yn gorug Criſt kred nyd ymchwel
Treis dirgwyn ac nyd treis dirgel
Am draws walch aerualch oeruel y golli
Nyd ryuet ochi yn yawn vchel
Neud etiw[1] ynofy cof kyuarchwel
Am lyw cletyfrut heb gut heb gel
Neud meu y eiſſeu neud iſſel uy mryd
Yw ueirtyon oet clyd clod diargel
Neud aelaw kwynaw neud kynhawel
O uerrwyn hyd uawr hirddywel
Am yr dwyn terrwyn twryf uuel am riw
Ae bar oet gwaedliw ual gwaed awel
Och am rwyf aer glwyf eurglet echel
Och am diliw mawr nym dawr ken del
Och am arglwyt rwyt rutuedel vtkyrn
Och am wawr kedyrn cad diogel
Och yr uyned gwr gwrtlew ryuel
Och ueith byth bellach ny dychwel
Och pa wneir och ueir och uihagel
Och hyd attad duw yr dwyn hywel
Eryr gwyr gwarant heb ochel
Ar wiryonet yawn dawn ytymdel
Erbynnyed arbennig agel
Yn barchuſſaf naf ar nef yt el

[1] Vab. Ll. P. P.
[2] Ni'n gedy, *neu* nynedeu.

[1] Ytyv. Ll. P. P.

MARWNAD RUFFUT VAB KYNAN.

GRUFFUT AP GWRGENEU AE CANT.

O L. D. D.

Gwr a gynneil y lloer yny llawnwet
A genniw pob tra trwydi beruet
Oe gannyad oe rad oe rinwet yn llawch
Llewychedic heul yny gynted
Ac ynteu an dwc on diwet
Oe dyg ——— trigyant yn drugaret

Edry ant trachwant trachywet an knawd
Yt yn knyny daear yn y diwet
Drwg yw ynn dryked an buchet
Eil drwc yn kyflwc an kyflyet
Trydyt twyll herwyt kymwyll camwet
Pedweryt rewyt pymhed ryuet

Digitized by Google

Chweched am galed amgelet am eur
A mireinwch byd ae anrydet
Seithued bwrw gwythlwrw gweithlonet
Geir ſyberw a berw yny beruet
Wythued yw llat a llafneu cochwet
Kelein a chathyl brein ar y bronnwet
Nawued yn ryred nyd yn anryuet
Lleidyr na all edrych criſt yn y grocwet
Decued anwaraed yw anwaret anwar
Dall uydar kynn tylluet
Dreic anhuenyt herwyt haeret
Hiruod heb gymod yny gamwet
Duw a uynn dyuod yw orſet
Hydyr a llaw nyd llai yw omet
Dadwyrein o uein o uet an dylyt
Y an diburyaw o an camwet
Treiſſwr yw agheu ar bob troſſet
Trameint nyd kywreint an kywryſſet

O Ruffut gwaewrut goruolet ym ken
Am kynnygyws eur a meirch hywet
Hil kynan erwan etwydet
Hael y wan hil ywein gwynet
Hil madawc hydyr uynawc vonhet
Mwynnyant kert nyd cart y diwet
Kyuetach uorach uawret oruchel
Or achwet oreu o deyrnet
Neum bu oe agad mwyndyad met
Ny bu oeſdlawd beirt oe yſtlynet
Yſgereis a gwr nyd yw goruolet
Yſgar byw a marw gatw argywet
Am arglwyt diwyd am diwet yſgar
An yſgafyn a wr y vreuolet
Ny byt kyuoed pawb pymcan mlynet
Noc y bu gyuyg gwlyd teilyg gwlet
Ny bo kyuyg duw ym kyuet yg kyuawr
Synnhwyr vawr Senet

GRUFFUT VAB GWRGENEU A GANT YR EGLYNYON HYN OE GEDYMEITHON.

O L. D. D.

Marw merwyd hirwlyd am hirwlych
Dagreu—digrawn ynt a mynych
Nyt heneint gwr ae gwrthrych
Nyt hyn oes dyn noc oes drych

Yſtyrywn kwynwn ketwyr aruoll naf
Ny ad duw yghyuyrgoll
Marw myrd mawred kyrd kardgoll
Marw merwyd meirw uydwn oll

Pell yw o Bowys pwyll argel y dyn
Y ddial gwaet auel

Gwaelawt ty tywawt tawel
Gwely rud gwilim ryuel

Gweleis le am de am danaw heddiw
Hawd y gallaf wylaw
Rudued werthuawr wed wrthaw
Ac edenawc y danaw

Kanys marw mawred a grym
Griffri y treghi oed trwm
Marw vyd einawn dawn dinam
O dyna ny byd da dim

Digitized by Google

PHYLIP PRYDYD A GANT YR AWDWL HON Y RYS GRYC.

O L. D. D.

GWELEIS Rys yn llys eiſſidlo
Gelurud gelyn yn alluro
Hyuoluawc hael mynawc hawd bo
Glot edmyc kymhengryc kymro
Dragonllyw lluoed anwoſgo
Dreic vnbyn a vynn a vynho
Hir y wir y wr dra ſauo
Hydyr y dreis y dreth o benuro
Gwalch gwylwalch golut anghryno
Gwawd uyuyr gwawr gwhyr gortho
Enw y uard y uarn a welho
Kediuor kadeiryawc artho

Baran llew yn lluryc eurdo
Brenhin beird breinyawl a ganho
Gorwenn tonn tued porth gwydno
Garw y llenn a grann wenn y gro
Gnawt rygwyd rygeis ny allo
Gnaws gaeaf alaf yng godo
Teleis y ueirch y uarchawc mwydno
Teilwng yng talv an rodho
Ys ymi vd lwyſrud kas a gro
Fyddyawc fodyawc y ymdro
Hael hir lew hir llew hir llwydho
Hil catuan kynan vab iago

LLYMA KYGORYON DADOLWCH A GANT PHYLIP PRYDYT Y RYS GRYC GWEDY SORRI WRTHAW AM BRYDU Y NEB NAMYN ITAW EF.

O L. D. D.

PA geſſidy ui uodrydaf kreugar
Kroewgoch gwaew oth adaf
Pa ham veirt adlam vleit naf
Pa gam a geſeiſty arnaf

Mi ath ſum borthwr borthyad riallu
Ny ellir y ddiwad
Pan oet lyw kyhoet lew cad
Ym pob riw ryuel arnad

Arnaf kymeraf kymhennrys atteb
Hyd attaw yny lys
Myned dylyed dilys
A mawrglod ym arglwyt rys

Ar dy uawluar par pymllyg nam gwartha
Nam gwrthod yn dduruyg
Eryr llewyr llaw bergyng
Erreityeiſty ehang o yng

Rys uyg loegyr weſtyng lary weſti toruoet
Taryan yſtrad tywi
Rac dy uar kar kert lochi
Mal gwiryon gwared dduw ui

Ys yng yn yſtwng yſtic vara rys
Rutuoawc cadurua
Ys anlys im ddim da
Os am carwys am caſſa

Digitized by Google

Nam caffa pwylla pyllyawc eduynt rys
Y rwng ros ac eppynt
Bart vum itt trimud tremynt
A chedymddeith kanweith kynt

Kyntaf achubaf echel ureint rac bar
Hil cafnar cas wytheint
Nawt duw mawr dengwawr deweint
Gyda nawt naw mil o feint

Synnya di roti rwyf gwawr carannawc
Kerennhyt yth gertawr

Ryffia kyrt kalan yonawr
Rys rut bar rwyfc moruar mawr

Mawr fwy y credaf no chreir fed
Neirthvad—echel kad ked adneir
Gwr yffy ym kadw ym kadeir
Gwn itaw goreuraw geir

O dywedeify eir ar wekrei heb porth
Parth eurgolofyn kymry
Diwygaf honnaf hynny
Difwyn a gymer duw ury
Pa geffee dy &c.

EGLYNYON Y RYS IEUANGC.

PHYLIPP PRYDYD AE CANT.

O L. D. D.

Rys rwyfc chuel ryuel rwyf naf deyrn
Rwym kedyrn cat worffaf
Eithryat brat bron eilyaffaf
Eithyr kenyt kynelw ny wnaf

Ys gwneuthum ytt glot glut rwyf gawr ygwrys
Gwawt vrys rys rwyfc ddiryawr
Llyw ior llew tewder tutwawr
Llawer echaws tat maws mawr

Mawr yw ym dreic wawr fawr faw fwyr fyfcyat
Fyfclew cat ket wallaw
Bot addef nef yn eiddiaw
Ar byt achlan y danaw

Dan Rys vab greifwrys grufut yfgwytwyrd
Oes ket kyrd kard wofgud
Llwrw llwyrglot wawt rot wotrud
Llyry drauyn llawer llauyn lletrud

Lletrud parvrys rys rwyfc hiryell yn aer
Yn arueu agkyfbell
Hawl toryf teyrnvro gadell
Hydyr auael hael hanbych gwell

Hanbych gwell hyd bell bellawc lluchurys cat
Kedernyt enwerys
Aryfrud prud prydein ynys
Eryr aer glwyf arglwyd Rys
Rys rwyfc &c.

Digitized by Google

AWDWL A GANT PHYLIP PRYDYD YN LLYS YR ARGLWYD RYS IEUANC YN LLAN PADARN VAWR

PAN VU AMRYSSON YRYGTHAW A BEIRD YSBYDEIT PWY GYNTAF O HONYNT A DELEI A CHERD DDUW NADOLYC.

O L. D. D.

BU dioual ny bu diofit
Gan golofyn kymry camp ddiodit
Pan wu yn ryuel gat chwel chwerwlit
Myny adeigei neb ar y newit
Peunyd yn rwyddryt ym rodit anoeth
Peunoeth a rygoeth ym anregit
Ac yn llys hil tewdwr tec ym hurdit
ynaeth [1]
Ac attoeth etwaeth nam gwnaeth wneit
Pei achwir volawt
Y dylwet foſſawt
Dyrllydwn i wirawt
Kyn bydwn i ermit
Moladwy uleidriw nym rodey brit
Mawr y afael hael hawd y erlit
Ny thraethaf i gelwyd nyd ef gelwit
Hwn cledyf yſgwnn twnn twyll y gwndit
Diſſeirch meirch a ſeirch oſſeddrit borfor
Diachor yſgor yſgwyt turnit
Kadyr wychawc varchawc mynawc
mwynlit
Kat elling ener wener wenit
Kadeir vaelgwn hir a huberit y veird
Ac nyt yr goueird yt gyuerchit *
Ac am y gadeir honno heddiw bei heiddit
Bod ſe ynt herwyd gwir a breynt yd
ymbrouit
Bydynt derwyddyon prydyon prydein
Nes gwaew yn adein nyt attygit
A bei gwnawn or dawn a dadenit
Penkerd o digerd ny ddigonit
A bei ef gennyſy yd gennelwit
Atvyddaf naf arnaf y dorvyddit
Euduſſwny uot rys rwyſc ddiednit
Tra vei dywawl duw yny dwyodit
Ar y llenn valchwen ny vylchit y breint
Yd yſgarawd heneint ac yeuegtit
Rwng y prenn frwydlawn
Ar tair prif ffynnawn
Nyt oed ar hirgrawn
Yd ymborthit
Yn hyrgan vann vawr y rydit
Yn hyngaer glaer yn yt glywit
Yn heyrn adef yn nheyrnas nef
Gwr ys yn godef y goreilit
Kywot dy was aſſaf eſſill ervit vawr lawr
Gnawt o ſynwyr vawr varn drybelit
Ae kymraw treidaw tra mynyd gwidawl
Myny ret redyawl o elenit
Ae gwallus yghof yghyuyrdelit
Ae gwaeth mynac nac noc eddewit
Kigleu y doroff ath toroff a thwryf
yſgwydawr
Nos galan ionor mwynwawr medwit
Ac ambyrth clot walgar llyry daear
divriſc
Llawer march a gwiſc weſgerit
Wedy cat dramawr agawr d—mit
A chyuaruot pybyl penn yn eruit

[1] *Neu*, y uaeth.

Digitized by Google

Rac me vei kyued kyuedach hedyrn
Rac bronn eurdeyrn kyrn a genit
Bann ket ban rodet pan rodit eur coeth
Pan vei parabyl doeth a dywettit
Pan vei ankwyn med yn medwit yn llys
Ym hadawffei rys nam diddolit

AMRYSSON PH PRYDYD AR GOVEIRD YSPYDEIT.

O L. D. D.

Arglwyd nef a llaör maör a ryued
Val y keiffyr cam o bop kamöed
Andaöt ud göayörud göaör teyrned
Y goueird ar beird yn kyörytfed
Yr pan vu elffin yghyörytfed vaelgön
Neus porthes peppröN pell dyfryded
Llauar merinnyeu göynnyeu göraged
Llaöer chöedel anoeth a doeth öyned
Kyny deley hönn o achened
Geuveird aghyfröys y beryf ae henryded
O gönaeth golydan gyflauan diryeit
Bit ar y eneit yr enöired
Taraö kadöaladyr colofyn elyflu
Gör oed yn gallu y dyualied
Ac eifloes ciffoes yny dygned
Divreinyaö daön duö nyd dyn ae med
Mor dygaon y mae digymroded
Wedy penkeyrdeth kymry yghamryffed
O byd arglöyd göir göyned dyöyffaöc
Ellillyd madaöc ryöyaöc reuved
Lleöelyn lleö göaör clotvaör cleddyfir
Pell yd etmygir y atchöedled
Gör ny uarn kamvarn kadarn yt ved
Gör a vyd y enö yn edryffed
Gör biheu tretheu trathued llundein
Ditfeithdir prydein ae chyvanhed
Gör yn llöyr a öyr fynnöyr fened feint
Gör a öys y vreint o vrenhined
Goreu yö gennyfy goröed neuadaör
Llyö llöyth Teödör maör göaör göaradret
Kynnedyf yö kennyf y k—derganed
Kanu kerd am borth am byrth neufed
Hengerd talyeffin y teyrned elvyd
Hi a vu neöyd naö feith mlyned
Ac onym agheu y aghenved daear
Kyn anöar kyfar kyflauared
Ny dervyd aöen y ar daröed treul
Tra vo lloer a heul ar y rodöed
Ac onyt trech kelöyd na göiryoned
Neu darvot daön duö yn y diöed
Ys my a veflaör or gygheuffed
Göeryt yr göagveird y göaghoffed

Digitized by Google

AWDWL VARWNAD Y RYS IEUANC.

PHYLIP PRYDYD AE CANT.

O L. D. D.

GORUCHEL arglwyd goreythoylaf
Goruedawt vyn tauawt gwawt a ganaf
Goroyr vyng callon goruch atdaf llys
Goruc angheu rys anghen arnaf
Gorwlychawt vyng rwydeu om dracgeu mynych
Neud val drych gwrthrych gwrth a welaf
Neud ethyw glyw gloew orſaf byddin
Hoedyl egin vrenhin hoet a borthaf
Gwenwynvar gwanar kerdgar kyrd vyget
Gwae ui oe vynet vyn nas gwelaf
Gwedy mab gruffud gwaewrud gurhaf
Yſgwnn vyng hyſtlwnn ny wnn py wnaf
Och hyt attat ti duw a dotaf yn dde
O welet vy lle ar llet eithyaf

CANUAU Y PRYDYDD BYCHAN.

MARWNAD RYS IEUANC Y PRYDYT B. AE CANT[1].

O L. D. D.

COLLED gwr arwr aruawc chwyrn yg cad
Yg cadarnwiſc heyrn
Mur toryf aerdoryf eurdeyrn
Mygyr bennaeth mab maeth metgyrn

Mab metgyrn teyrn tawel ut mwynuawr
Kyn maenuet y orchut
Mab mad mygyr lleityad llauynrut
Brwyſc breinyawl gretuawl gruffut

Mab gruffut llauynrut lluoet ros gyrcheid
Rys gyrchyad tra moroet
Gwrt am deruyn amhyl doruoet
Gwr bytin gwawr bytinoet

Bytinoet hartoet dyt y hyrtei rys
Kiwdawd ros o hanei
Lleith kynnygyn kynnetyf gwalchmei
Llew gawr yſgwyduawr ys gwnei

Ys gwnai Rys ar urys arlwy gwlet branhes
Kyn prynu tangnhefet
Par tridryll gwerſyll gorſſet
Penn clod kyn noc vod yw vet

Y met argyuet nyd gouyged teith
Doeth y ueirt oe vyned
Am yſgwyt gawr vawr vur ked
Am yſgwyd vriwdoll golled
Colled gwr arwr &c

[1] Rhŷs Ieuanc a fu farw yn y Flwyddyn 1222 ac a gladded yn Yſtradfflur.

Digitized by Google

EGLYNYON A GANT Y PRYDYT BYCHAN Y VAREDUT VAB YWEIN.

O L. D. D.

Maredut aeſtromrut troch
Par awchlym wych lith gwyach
Eurwawr llew yg gawr llauyndrwch
Aerwalch eiryf ny theiryf ny theich

Ny thechei ner fer frawtus
Mab ywein bro goeluein brys
Gwychyrlym dreic eil meic myguras
Gwychwlad o gad a gedwis

Cadw varedut cadyr eurdoryf
Cadoet gyman cad gynnwryf
Bolch glet yn dewret yn eiryf
Balch glod ac aruod ac aryf

Aryfrut balch teyrnwalch tec
Eurvro gadw gadarn dinac
Armes ros bla ddangos blyc
Aeruleit gwreit ae goruc

Goruc fy llyw llew amgoed
Gwyar am aer drydar draed
Oeſawc varchawc veirch gydneid
Aes valchliw rut eurvriw rwyd

Rwyd yſgwyd yſgwn eurwlet
Ruthyr rynn ny geis rann o vot
Rugyl yawn y dawn yny dyt
Rutbar vawruar varedut
Marcdut aeſtromrut &c.

EGLYNYON A GANT Y P. B. Y VAREDUT VAB YWEIN.

O L. D. D.

Maredut ut prut praſiu
Keſcis nyd kyfyg dy vro
Gwledic doeth kynoeth kyfi
Gwlad roc diofyn colofyn kymry

Kymry varedut kymer
Kymreiſc walch balch bennadur
Dreic vnbynn aervyn arwr
Drud llaw eſgud lluoſgar

Car gymhell treitbell trethoet
Mab ywein mawrdwryf arraet

Llyw glyw glew yn ymorchwyt
Llwytdud llew gwrtrud gwreit

Gwr yw uy llyw gorllawen
Gwyr a gar gwawr trydar trin
Gwrt yn ryuel ae elyn
Gwrth gas wrth y gaſſogyon

Digaſſawc franc frawt anvot
Dugoſt vawrdoſt uaredut
Diffeith pob gwlad gad gynnyt
Dewr gyuran ae chyfannet

Digitized by Google

Kyuannet walch dy ualchgorn
Ar tir ynyal dywalwern
Eurboſt cad aerbyſt kedyrn
Eryr cadyr dewrwyr kadarn

Kadarn kedeirn gywryſſet
Y keidw glew gwlad yr anuot
Bolchlauyn yn aer daer deryt
Balchgoeth uawrdoeth varedut
Maredut vt prut &c.

EGLYNYON A GANT Y PRYDYT BYCHAN Y VAREDUT M. YWEIN.

O L. D. D.

Oesuyrr dy alon aeſuriw varedut
Trawſualch ut treiſwlad wiw
Pwyll mab vthyr rwyf aruthyr riw
Pwyllawc par dryllyawc drilliw

Yn lliw gwyar bar beir vetu prydein
Hil ywein hawl fynnu
Pob gwlad barawd gad gyrchu
A diuarn ae gadarnllu

Yn llu yth weled yn llithyaw branhes
A bryneich yn cwytaw
Llyw dragon llafneu dreiclyaw
Llew chwybyr o lwybyr dy law

Llaw ar bar anwar enwawc varedut
Dreic rwytuut rutuoawc
Kynnyt blas dy digaſſawc
Kynnwalch muner ner nerthawc

Ym neirthyawc breinhyawc brenhin gwyr toruoet
Teruyſc lloegyr y gelwir
Kymreiſc wyſtlon a wyſtlir
Kymry ae dyry roc dir

Roc dir y rotir rwyf goſyneic prut
Maredut mawrvut meic
Ardwy llu lloegyr eryneic
Eurdretheu dreithyeu ym dreic

Dreic agkynnwys dwys nyd oes ath veito
Yth uytyn diarlloes
Ath gynnhwan gad veityad voes
Ath gynnhar wlad yth gynnhoes
Oeſuyrr dy alon &c.

EGLYNYON A GANT Y PRYDYT BYCHAN Y UAREDUT. M. YWEIN.

O L. D. D

Gwalch yſſym amyl y niuer
Gwalch eurgalch aergun gyuor
Gwalch dewrualch o lin dewdwr
Ac am walch dewrualch dewrwyr

Gwyr rif ſyr yſſyt yn y gad
Gwrthrut varedut vur gryd
Twn y bar dreic anwar drud
Didwn y eir ual creir cred

Digitized by Google

Cred pan aeth dreic hydyrfraeth hy
Yr goten goteith bennuro
Oet amhyl am amlaen deulu
Heyrn traws teyrn trosti

Trosti yr treisdwyn gwendud
Aeth mab ywein prein prisglod
Ny bu ie ar lawr dyued
Ny bei sathyr gan y seithgad

Cadyr uab ywein cadyrualch gwlet
Kedeyrn wostwg rugylvlwg ryt
Dysiys brwydyr bryd ar ymlat
Difraw y law ar lafyn rut

Llafynrut uaredut llyw drinc
Llew ny ad lloegyr yny wnc
Nys arueit aerulawt frawt freinc
Nys geill seis na threis na thranc

Tranc ar bob franc frawtus gylch
Gwnaeth uy llyw llew ysgwydvwlch
Meic kyhaual aryal aerweilch
Mut mwynsut mygyr gwaerut gwalch
Gwalch ysiym &c.

EGLYNYON A GANT Y PRYDYT BYCHAN Y VAREDUT VAB YWEIN.

O L. D. D.

Kyrch a duc uy llyw llew gwyth
Kad.vt uaredut valch deith
Oet aerdreic penn eic pann aeth
Oet agro pennuro pan doeth

Doeth brut varedut [*Englynion ar goll.*

MARWNAD UAREDUT. M. YWEIN.

Y PRYDYT BYCHAN AE CANT.

O L. D. D.

AM varedut vut vawrged
Gwae y genetyl gwawr gogoned
Doeth oe gyuoeth coeth kerted gwenyndro
Gwenwyndrwm a gollied

Colled llyw llew huysgwr
Maredut mur dineswr
Dunawd gynnesawd gynniswr ar ros
O lin rys ab Tewdwr

Digitized by Google

O dewdwr aeth gwr gwrtlaw hir bolch-
lauyn
Balchwlad dreic bu kywir
Maredut men na welir
Mygyrdrud gwae y dud ae dir

Tiriawc rywawc ros wrthrych uu uy
rwyf
Rwyfc ywein urych
Vn oe deruyn doryf lewych
Yfpys yfpadaden ddinbych

Dinbych y kyrchws kyrch diatrec prut
Gwalch gwawdvut rwytvut rec

Hwyl diwyl dyfyndref faefnec
Hael awyt hil ywein dec

Oet tec rwyf rwyfc oliffer
Oet cleu darpar clod dirper
Oet glew maredut oet gloewner efgud
Yn yfgwyd deu hanner

Oet deu hanner ber bar gwythrut yn
llaw
Gwr ual llew digythrut
Oet erwan gwaew preitwan prut
Aruoll mawrgoll maredut
Am varedut vut &c.

ENGLYNYON A GANT Y PRYDYT BYCHAN Y YWEIN UAB GRUFFUT UAB RYS.

O L. D. D.

Ywein rutlein rot edmyc
Ged yfgein gad ddiyfgoc
Teyrnet leith dudueith dec
Teyrnas dinas dinac

Dinac ywein rutlein lafyn
Doeth id yth wlad leityad leifyn
Trethoet tros uoroet uar dwfyn
Treul ked rwyf dyfed rac dy ofyn

Diofnawc uarchawc ueirch fraeth
Yw hwn ut gwaedwn gwawdueith
Lloegyr diftryw cadarnllyw coeth
Llid anwar llew gwrtuar gwyth

Angwyth lew arglwyt gwythuawr
Ywein borthyad brein bronddor

Dragon a volafy naf ner
Dreic ddiogel y gelwir

Gelwir hwn llu gyftlwn llyw
Lloegyr gyrchyad cad ced aelaw
Teruyfc eingyl eghyrth pob glew
Teruyn gadw taryan vradw vriw

Briw ragod ragor anvedyr
Bradw yfcwyd hud blymnwyd hydyr
Aergleis glwyf rwyf rut beleidyr
Arglwyt gwawd rwyt gwaed raeadyr

Raeadyr gwaed am draed am drwyn
Ryw rac uy llyw llew aryein
Rwym bryneich branhes terrwyn
Rwyf gawr awytuawr ywein

Digitized by Google

MARWNAD Y EWEIN. M. GRUFFUT.

Y P. BYCHAN AE CANT.

O L. D. D.

Gwr kymrwyn y dwyn gwawr kymry neud marw
Ywein prein neud prit wely
Aruod uygyr aerwalch hydyr hy [s]

Vy hy arglwyt rwyt rut glet ry golleis
Rym gellir lledurydet
Vy llyw oet vur glyw a gwlet
Vy naf poed nef y diwet

Oe diwet vaenuet uwynuawr aruaeth hydyr
Hidyl uyt deigr o hiraeth
Ardelw dyued ged gyduaeth
Aerdreic oet benn eic ban aeth

Ban aeth gwawr gwinuaeth gwenwyn a golled
A golleis oe adwyn
Doeth y ueirt byd y gyd gwyn
Diua gwalch tyrua terrwyn

Oet terrwyn ywein tyrua rec eurvut
Kyn oervet gyhydrec

Oet amhyl oet amlwc goftec
Metgyrn am gylch teyrn tec

Oet tec eurboft rec rwyf adas prydein
Traws ywein treis leas
Oet aergwyn oet oergwyn was
Oet eurgoryf toryf teyrnas

Teyrnllv y law teyrned alar
Gwawr gwanar gwin a med
Teyrnllew glew gloew voned
Teyrnllyw nyd byw neud bed

Neud bed dewrwalch gwlet daear dywarchen
Nem [t] gorchwy rwy trugar
Nyd am llud am uud y var
Nym llwyd goleurwyd galar

Meu alar llachar mur traeth llychwr gwychyr
Llew gwychddrud dineuwr
Mwyth doryf dervyn ehachdwr
Meith blas yn was ac yn wr
Gwr kymrwyn y dwyn &c.

[s] *Neu,* hydw vab hy.

[t] *Neu,* neur.

MARWNAD Y RYS GRYC.

Y PRYDYT BYCHAN AE CANT.

O L. D. D.

Llawer deigyr hydyruer ar hynt
Hityl am rys ryffua mynwent
Llyw dinefwr gwr gwychblant
Llew trin ae brenhin ae breint

Breinyawc rys brenhin kyuoeth
Brein borthyad cad kanhymdeith
Neud ethol walch weilch hydwyth
Neud ethym am dreic neud aeth

Digitized by Google

Athwyf ym brwyn gwyn geithyw
Ethym heb vt llauynrut llew
Aeth rys uab rys ros breityaw
Yw diwet uanuet vyniw

Ger myniw llyw llew hawrfort
Y gweleisy rys ros ymhwrt
Teyrnwawr yg gad uawr uyrt
Teyrn yn heyrn yn hart

Hart llys rys ros geithiwed
Rwyf llu tra vu y vywyd
Balchgryc barabyl bolchglet drud
Bar dwys aghynnwys yg gad

Cad gyrchyad llauyndrochyad llew
Vu rys rugylvar rutbar riw
Eryr deyrn loew eurgyrn lyw
Creir oet y luoet y law

MARWNAD Y VORGANT. M. RYS.

Y PRYDYT BYCHAN AE CANT.

O L. D. D.

Morgant achvre cant mor echrys myned
Llyw llwytged llwrw na wys
Oet argledyr gwir dir dilys
Ar eurglawr yr arglwyt rys

Mab rys eurboſt llys aerbeir yn arueu
Duc angheu dygyn o eir
Ae law oet lw ym pob kyfeir
Fal kyuun grededun greir

Creir nyd amharchei creulawn y volch-lauyn
Ae valchlys yg carawn
Rwyf blwng rwyt yſtwng eſtrawn
Rot digraff rotyon digrawn

Digrawn ar uyg grut dagreu am vorgant
Neum kynwant clwyſyant cleu

Hael enwawc hoetyl uradawc vreu
Hydyr nenn kyn aghen agheu

Duc agheu rieu rwyf ehagdwr llu
Llurycwalch dinefwr
Llew tir teyrnuro dewdwr
Llaw etgud llwybyr gwrtrud gwr

Gwr glew oet vorgant gwrt glet gogoned
O genetyl teyrnet
Gwawr llawr lluotlawc vonhet
Gwalch kein aerualch kyn oeruet

Oer ym daw treiſuraw tros diuant dragon
Ar pob dreic ys ramant
Erwan dolur mur milcant
Aruoll mawrgwyt goll morgant
Morgant achvre cant &c.

Digitized by Google

MARWNAD KYNAN VAB HYWEL.

Y P. BYCHAN AE CANT.

O L. D. D.

Dyfed llwyr y gwyr gwrhyd frawt kyfyrdann
Marw kynan kynhwan cawt
Dawn degwlad cad vleinyad vlawt
Dwyn yn llyw duw ryn llatawt

Llwyr yn llatawt cawt kwyn uetu galar
Gelyn lloegyr a daryu
Bod gwr arall yn gallu
Ym adolwyn ae deulu

Teuluoet kyhoet kwynyant eu heurglawr
Eu harglwyt collaſſant
Dwys ym bryd beirt byd ba wnant
Diſgyr gwyr am eu gwarant

Gwarant gymry blant bla diochel mawr
Marw kynan vab hywel
Kein wlad nef boed ef yt el
Cannos gwnaeth yn ros ryuel

Ryuelnaf troſſaf wyf treiſdic oe goll
Gallwys beleidr yſſic
Brein lithyaw breinyawl leithic
Mur gwladoet marw an gwledic

Gwledic mwyn uawr kwyn kynan kyrch breityau
Preityad lloegyr ae phoethuan
An llyw aer aryf taer ual tan
Llew gretuawl llawer grituan

Grituan uarw kynan kynnyt ſeithuc bla
Plygu lloegyr a oruc
Dragon gyrchyad gad gaduc
Vu duw an dreic ny a duc

Duc agheu yr goreu goruc coted bron
Peir rotyon par ruted
Pennyal beirt llawr keinwawr ked
Pennyadur dewrvur dyued
Dyfed llwyr y gwyr &c.

MARWNAD RYS VOEL A SAMSUN. M. MEURYC.

Y P. B. AE CANT.

O L. D. D.

E am rys uab rys ryuyc ny dalywn
Aeth ſamſwn blyngrwn blyc
Mur llauyndur lluoet edmyc
Mwyndud llawr mab mawr meuryc

Kyn plyc vab meuryc mawr anoſbarth llys
Kolli rys rwyſtud barth
Colled rwy ym rwyf diwarth
Coll mawr ar wawr llawr llannarth

Digitized by Google

Gwalch o barth llannarth llawagor yſgwn
Oet ſamſwn kyſtlwn cor
A gwalch rwyt eurvalch ragor
Hydwyth cadarnllwyth caduor

Cadarn an diuarn kyd a mateu rys
Cadwalch llys lles kerteu
Cwyn dwyn deifnyawc oe dechreu
Cof meith anghyfreith angheu

Agheu ry diheu egy— ſeithuc pla
Plant adaf ry amuc

Hityl deigyr diuryd am goruc
Hoetyl ureu hydyr a deu a duc

Oe dwyn kynnetyf brwyn kwynaſſam
Samſwn—llyw llauyndwn llew dinam
Collyſſant oll coll kyflam
Cenetloet eu kein adlam

Adlam gweilch dinam gwychlys
Kyn yſtwyll—can yſtyn meirch dilys
Anwar yn aer urwydyrdaer urys
Enwawc rutbar votawc rys
E am rys &c.

MARWNAD RYS UAB LLYWELYN.

Y P. B. AE CANT.

O L. D. D.

Ducoſt rys ar urys oe vro
Dic ym oe dwyn gwyn gyfle
Da y dewiſſeiſty hwnnw
Yth uytin griſt urenhin vry

Wrth dduw vry vreyenhin coeth
Rys —yl urys ureiſcuawr dylwyth
Llawer kertawr gwawr gwawdueith
Ar uar am dy uarwolaeth

Marw rys dreic enwerys drud
Am gwnaeth drwy hiraeth driſtyd
Rwg gedymddeith cludueith clod
Am arglwyt mawrglwyf golled

Colleiſy rys colled nym peiſc
Vab llywelyn llew aerffyſc
Gwr am parchei parch dileſc
Ac am rotei rut eurwiſc

Gwiſcawc varchawc veirch hywet
Oet rys rwyſc llew yn ymlat
A drud geir dreic gwynnyonyt
A diſtein gwawr prydein prut

Prut alar am rys nym roeſy hoen
Prifwalch cadarn haearngaen
Chwetyl oer y euruab ywein
Ae gyfoeth a doeth oe dwyn
Ducoſt rys ar urys &c.

Digitized by Google

MARWNAD MADAWC MON.

Y PRYDYT BYCHAN AE CANT.

O L. D. D.

Madawc mon mal kynnifywr
Bu gwletawc oe nerthawc ner
Ae daeran ae duerlew bar
Bu briw ger bron y eryr

Oe eryr bu oer golled
Dwyn madawc dreic vodawc drud
Oe dy digart hart hyuryd
Oe wayw nyd oet waeth y glod

Oet cloduawr cludueirt otef
Madawg mon kein rotyon cof
Oet tauawd coeth doeth digrif
Ar lles pob neges oe naf

Kyd ae naf cadarn yg grym
Madawc leif aerduryawc lem
Oet pargoch yn aes droch drom
Oet glew lew o lwyth y cam

Llwyth y cam keimyeid dinydyr
Ae colles colled anvedyr
Llary vadawc brif enwawc brwydyr
Llew gwrthgloch burgoch baladyr

Oet briw baladyr cadyr cadcun
Oet brwyfc y rwyfc rwyd gelyn
Oet gwrt yg cad treifyad trin
Oet llew gawr madawc mawr mon
Madawc mon mal &c.

MARWNAD VLETYNT. M. DWYWC.

Y P. BYCH. AE C.

O L. D. D.

O dwyn bletynt o duw nef
O goll kywir aruoll cof
Glud yw herw hiraeth arnaf
Giyw deigyr am wr glew digrif

Digrif a gar gwaewbar gwaed
Vletyn vleit trin tra adwyd
Oet hywir y eir erioed
Oet hael talym ddiwael teleid

Teleid yn reid yn rin gwrys
Vu vletyn vlygddrud neges
Ragor glod rugyl y kedwis
Rac bron balch naf y kafas

Can kauas kyuet dichwant
Gan vab dyn dawn ym preffent
Mab duw naf drwy nerth feint
Boed gwar wrth vlaengar vletynt
O dwyn bletynt &c.

Digitized by Google

MARWNAD WEN VAB GORONWY.

Y PRYDYT B. AE CANT.

O L. D. D.

Marw am wên lawen lawch kyrt
O hiraeth oi uaeth i ueirt
Marwnad heb plyc hirddryc hart
Bellach a ballaf oe gert

Kertoryon kerteu diuwlch
Gwen lawen lyw yſgwyduolch
Oet tec am rec am rwyf gweilch
Oet tew amlew glew gwlet valch

Balch yn yſewy — loew galch laes
Vu wen wenwynic wrth ſeis
Vnbenn — vynnei nyvoes
Vnben o vnbyn powys

O bowys be —— dihagyr
O dwyn gwen dilawen deigyr

Gof am daw — llaw am llwgyr
Am goll gawr am wawr mawr mygyr

Mygyrddrud wen hydyrlawen hy
Mygyrveirt magwyd oe voli
Gwawr deſtyluawr d ſtein tr—
Gwalch kenneytylualch kynnatylua

Kynnatyl —— bei beilch ddoethon
Yn ymaruoll mawrweilch n—
Y lw ny lithid ar wen
Y eir oet creir crededun

A grettei wen walch ſyberw
Creded y vyned y ———
Erwan y ddwyn gwyn gynnhwryf
Eryr mur mawrwyr neud marw
Marw am wen lawen &c.

MARWNAD LYWELYN VAB RYS. M. IORUERTH.

Y P. B. AE C.

O L. D. D.

Colli llywelyn llew argae mwynvawr
Maenvet trwm ae gwarchae
Oe genetyl nyd chwetyl chwarae
Ae blant os gwytant ys gwae

Gwae ui oe golli drwy edgyllaeth hydyr
Hityl uyt deigyr o hiraeth
Aerwalch aruod ualch aruaeth
Eur —— dwylann frydmaw — fraeth

Oet fraeth y aruaeth aerulaen gynghor llu
Llywelyn anhepcor
Tawedawc breinyawc brondor
Tauarn llwyth cadarn cediuor

Caduarchawc pyllawc pwyll agglaear
Gwrt—gortwy y eſgar
Llawch kyrt kertwys y alar
Llew traws ny wneid treis ae gar

Digitized by Google

Oet carannawc walch weilch gylchyn yn llu
Yn llyw coch a melyn
H——— gludhawd glod obryn
Haelrwy lawryt lywelyn

Llywelyn llyw ———
———
———
——— colles
Colli llywelyn &c.

MARWNAD BLEGYWRYT.

Y PRYDYD BYCHAN AE CANT.

O L. D. D.

Marw blegywryt bla wrthot galon
Wyf galar anoruot
Aerwalch balch bolchgled aruot
Eurwawr hoeddyl ddiruawr ddaruot

Deryw Bleg. deurud arwyd hoew
Neum doeth hoet oe tramgwyd
Drutwalch hylwybyr ualch hylwyd
Dewr argletyr da wr arglwyd

Arglwyd neit mawrgud neud mawrgwyn gwyrda
Dwyn gwrda penadur
Blewgy. llew gryt llafynddur
Llew oeſtrawt llan yſtrat flur

Ger flur yr dolur dilen faeth detwyd
Oe dytwed olo ydaeth
Dwyn gwawr trylwyn trwy hiraeth
Duw ury dewr urenhin ae gwnaeth

Gwnaeth — law aeruraw aurcol bryneich
Briwlan riw a heol
Gwawr cadarn yn cadwyt ol
Gwr coeth gweryt doeth dethol

Neut dethol gwalch nef neut aeth blegywryt
Oe gywreint waſſanaeth
Llyw gwled gwin a med ae maeth
Llef gawr oe vawr varwolaeth
Marw Bleg &c.

MARWNAT GORONW AP EIDNYUET.

PRYDYD BYCHAN AE CANT.

O L. D. D.

Marw goronw mur gwyndyt
Gwychyr —— uab ednyuet
Arueu —— cleu —— clot
——— wlat

[*Englynion ar goll.*

Digitized by Google

EGLYNYON A GANT Y PRYDYT BYCHAN O DEHEUBARTH Y OWEIN GOCH VAB GRUFFUT. M. LLYWELYN.

O L. D. D.

Gwynet kein reuet cann rad nyth arllut
Mab gruffut mawrvut mad
Gorvlwng walch yg calch yg cad
Goruolet y beruetwlad

Gwledic gwychyr hydric gwychnaws yw ywein
Clet lith brein clod liaws
O lyw glyw glewddrud gynghaws
O lin breyennin trin traws

Trawſuar yn trydar yn tro dygythrut
Mab gruffut breiſcut bro
Caer daer terwynwalch gymro
Dygant yth uetyant ath vo

Bo gwalch bro breint teyrnas
Drwy rad y rwyf cad nyd cas
Yn ddiofyn ehofyn ehangblas arglwyt
Oe eurglet ry cafas

Kawſſawch goruuawch gwrhydri angut
Angert ueibyon beli
Mwynvawr weilch beilch balch weſſi
Mon eryron eryri

Eryr eurdreth myr aerdranc yw ywein
Gweilch goeluein gwalch gyfranc
Drud yn arueu yn yeuanc
Dreic llys fraw drwc ar lles franc

Ffranc uyth ueit kyfranc kyfrwyſgar gwerſyll
Rwym pebyll bumddryll bar
Cad aerulawt uorgymlawt uar
Cadarn ddileſc wrth eſgar

Hyddyſc y eſgar eſcuduryd ywein
Gwawr llundein llew yg gryd
Hydoryf walch hydyr or mebyd
Hyder gwendud ner gwendyd

AWDYL A GANT EINYAWN VAB MADAWC AB RAHAWD Y RUFFUT AB LLYWELYN.

O L. D. D.

Arddwyreafy hael hwylglod ellwg
Arddunyant toruoet tyrrua eitwg
Aruod yſgymod goruod gorflwg
Arueu briw trilliw trillu gyhwg
Eryr gwyr gwynet gwn nad echwg
Ked ef ddigoner ny chymer vvlwg

Yr yn uab ym rwyfy ry gwnaeth yſtwg
Ar y eſtronyon ys drud echwg
Pendefic crukyeith meith mygyr ddifwg
Pennyadur prydein prydeſt deilwg
Pennaf yw gruffut pennaeth rwg deu uor
Penn eurddor bronddor breint a hebrwg

Digitized by Google

Pannu a uyt dir rac dewr gorflwg
Pan uo dyt gorwlad a chad yn wg
Pennyal pob aryal crev allwg branes
Amgylch llyw didres dwydreul gyfrwg
Gnawd yd gyrch kynnygyn oe gynnif pwg
Mal pan gyrch fflamdan flamdo yfpwg
Gnawd yd goch a glew gleif gan vwg gorwyt
Gnawd goches rodwyt ruat oftwg
Gnawd taw treitfyaw tros bob ethwg
Nyd gnawd oe ardal na thal na thwg
Gwnaeth drwy einc ar freinc frawt anheilwg
Ac ergryd a chryd a chreu ddillwg
Gwnaeth drallif gwyar vch trallwg Eluael
Pan fu ymdrafael drud ac erdrwg
Gwnaed dduw y ddiwet ef ddiefyl hebrwg
Yny uo y orffen ar ffort deilwg
Yn dygyant trigyant dreic diyftwg
Yn tec adef nef nawt orddillwg

EGLYNYON A GANT GWERNEC VAB CLYDDNO.

O L. D. D.

Kwddedynt lletkynt llit anoeth goval
Gnawt gouyn chwedel y ddoeth
Mawr dduw a ddyckych beunoeth
Mor wael na welir dranoeth
Dolur adrawd gawd ganlyn
Diuancoll dygyn hirgoll dyn
Y dyn a ddyckych o ddygyn troua poen
Or pan el o ddyma
Tranoeth or pan el trwm ddylyn ys gwael
Nas gwyl neb yr gouyn
Hawl ddidawl ddidwyll wrda
Hael ieffu kwd cv kwdda
Kwddeuynt &c.

HOWEL VOEL VAP GRIFFRI AP PWYLL GWYDDEL A GANT YR AWDYL HON.

I OWEIN GOCH AP GR. AP LL. YR HWN OEDD YNGHARCHAR GAN EI FRAWD LLYWELYN AC A OLLYNGWYD YN RHYDD 1277[1].

O L. D. D.

Duw mawr amerawdyr dynyadon
Dillwg dy walch terrwynualch tirion
Dewr ewein deurutliw fion
Dur goch bar llachar llawch deon
Dinegyf neges rodolyon
Digaled am ged am geinnyon
Diffrwythws daear oe uod ygharchar
Aed ae car gan wyllon

[1] Ef a garcharwyd yn 1254. bu yn garcharor 23 blynedd.

Digitized by Google

Dilwfyr gwych gweithfutig dragon
Digrawn eur digrifwch dynyon
Diafyrdwl yn aer yn aruon diwet
Rwyf gwynet rwyfc lleon
Difro wyf hep rwyf hep rotyon
Hep ewein hebawc kynureinon
Diarfwyd yfgwyd yfgyryon ygnif
Yfgwthyr llif llid dryon
Digart hart y uart ae vaon
Ae uyrteu ae uyrt aruogyon
Digabyl wawr gwryawr ual gwron
Gwreit bleit bliant arwyton
Dilut but ual nut y netuon mordaf
Pryd Adaf prif haelon
Diofyn cad kedeyrn doruogyon
Difefyl ner fyryfder faraon
Dinam hael o hil eryron
Dinac dreic dinas kertoryon

HOWEL VOEL AP GRIFFRI AP PWYLL GWYDEL A GANT YR AWDYL HON I YR UN GWR.

O L. D. D

Gwr yffyt yn twr yn hir weſti
Gwreit teyrneit teyrnwalch ri
Gwr am dotyw gwall oc golli o uyw
Gwreitlyw a glyw y gloduori
Gwr teleid teiluoet lochi
Gwr teilu teilwg y uoli
Gwr y gryd yn ryd gwr ual rodri mawr
Gwr eurglawr aeſſawr vſſwyt holli
Gwr yn rwym gan rwyf eryri
Gwr pei ryt ual run uab beli
Gwr ny adei loegyr y loſgi y deruyn
Gwr o hil meruyn mawruryd benlli
Gwr toruoet gwr gwiſgoet gwiſgi
Gwr gwaſgawd kiwdawd kad weini
Gwr cadarn cadoet reoli
Gwr cadwent kedwis haelyoni
Gwr eurfut dilut heb doli
Gwr diletyf prifddeddyf pryderi
Gwr oet ewein hael ny wnei holi mach
Gwr nyd oet lyfrach noc elifti
Gwr a beris lloer llwry goleuni
Gwr a beris heul nyd treul tregi
Yr gwir dduw yt wyf yn erchi
Yr gwyr nef om neuawl weti
Ar oed byrr os tyrr torri glas euyn
Gan uot llywelyn llyw kedwli
Gan uod hir gymod heb gam ynni
Gan ddidwyll gymwyll gymodi
Gan uadeu o dduw y dodi yg crocwet
Gan uyned yr bet bu bot keli
Gan gredv penn llu llwry kyuodi
Gan holl ddifryd byd oe bym weli
Pam na vadeu brawd y brovi arall
A uyt wrth ddyall guall goſpi
Ny uet namyn duw digyuoethi dyn
Digart lywelyn lew tra gweilgi
Dewr dragon berywon borthi
Dreic arueu pebylleu pali

Digitized by Google

GRUFFUDD YN. COCH I DDUW.

O L. E. D.

Moli Duw yn nechreu a diwedd
Ai cynnif ni wellyg [1] ni ommedd
Un mab Mair modrydaf teyrnedd
Mair mam Grift ei gynnan [2] rhianedd
Dyddaw yr haul or dwyrain
Dy eiriawl er dy fawr drugaredd
Ar dy fab iolydd di yn nhrugaredd [3]
Duw uch omne [4]
Duw rhag omnne [5]
Duw a fedd
Rheen nef an rhoddo ni rann trugaredd
Teyrnfron tange erom heb ymoummedd
Diwycco fi digono fi [6] o gamwedd
Cyn myned im gweryd i'm hirwedd
Yn nhywyll heb ganwyll i'm gorfedd
Ym gwein fod ym gored im gorwedd
Gwedi meirch ac ymddwyn glafwedd
A chyfedd a chyd ynni [7] a gwragedd
Ni chyfgaf gobwyllaf om diwedd
Gwlad yddym ys agro ei mafwedd
Mal dail o flaen gwydd dadwedd
Gwae angawr a grawn mawrferthedd
Ac onis gwadawl y riedd
Cyn gatter ef yn rhyfedd [8] prefent
Pervgl yw [9] yn y diwedd
Ni wyr drud nid yfgryd yn ei dymmer
Ni chyfyd fore ni chyfeirch nid eifiedd

1 Welli *neu* felly. Ll. D.
2 Ergynan. Ll. D.
3 Yngharedd Ll. D.
4 *Neu*, uchom, uch omni.
5 nhagomni. Ll. D.
6 Diwyccom ni a ddigonom ni. Ll. D.
7 Ym ni. Ll. D.
8 [illegible]ed. Ll. D.
9 Fydd. Ll. D.

Ni chan wên nid eirch drugaredd
Bydd chwerw ei dalawr yn y diwedd
Sybyrwyd a mawrfryd a mawredd [1]
Meithrin corph i lyffaint a nadredd
A llewod [2] ac ymddwyn anwiredd
Ac angeu dyddaw wrth glwydedd
Ef yn llwch dychynnull dychyfedd
Dyneifa henaint ar lled arfedd
Dy gluft dy ddrem dy ddaint neud adwedd
Dychrycha croen dy fyfedd
Ath wna henaint a llwydedd
Afeirolony3 Mihangel
Ar reen nef ran trugaredd
Cyntefin ceinaf amfer
Daear aclar [4] glas calledd
Ereidr yn rhych [5] ych yngwedd
Gwyrdd mor brithottor tiredd
Pan ganont cogeu ar flaen gwyddgwiw
Handid mwy fy llawfrydedd
Toft mwg amlwg amhunedd
Can ethynt wy cereint yn adwedd
Ymbrynu [6] yn tyno yn ynyfedd
Mor ym mhob ffordd ydd eler
Rag Grift gwyn nid oes ynialedd
Oedd ein chwant yn car yn troffedd
Treiddiaw ty tir i alltudedd
Saith faint a faith ugaint a feithgant

1 Maredd. Ll. D.
2 Lleufod. Ll. D.
3 *Neu*, an eirolwy ni.
4 Dyar adar. Ll. D.
5 Rhith. Ll. C.
6 Ym mrynn. Ll. C.

Digitized by Google

A fuant yn un orfedd
Y gyda Chrift gwynn ni phorthynt fy gwedd

[t] Y giledd. Ll. D.

Arch a archaf nym naccaer
Y rhof[1] a duw tangnefedd
Am bo ffordd i borth rhiedd Crift
Ni bwyf trift yn dy orfedd

[1] Rhee. Ll. D.

ARALL.

O L. E. D.

YN enw Domini
Meu y moli
Mawr ei folawd
Molaf Ddofydd
Mawr ei gynnydd
Ar ei gardawd
Duw an hamug
Duw an gorug
Duw an gwarawd
Duw ein gobaith
Teilwng berffaith
Teg ei burffawd
Duw an dyly
Duw yfy fry
Frenin trindawd
Duw a brofed
Ynn yn drwydded
Drwy ei drallawd
Duw a ddyfu
I'w garcharu
Gan ufulltawd
Gwledig dedwydd
An gwnel ni'n rhydd
Erbyn dyddbrawd
An dwg i'r wledd
Er ei waredd
Ai werindawd
Ym mharadwys
Ymhur gynnwys
Rhag pwys pechawd
A'n gwnel iechyd
Er ei benyd
Ai bum dyrnawd
Dolur engyrth
Duw a'n diffyrth
Pan gymyrth gnawd
Dyn a gollai
Pei nas prynai
Ddifai ddefawd
Or grog greuled
Y daeth gwared
Ir fedyffawd
Cadarn fugail
Crift nid adfail
Ei deilyngdawd

Digitized by Google

MARWNAD ARGLWYDD LYWELYN A LAS YM MUELLT YN Y FLWYDDYN 1281.

GRUFFUDD AP YR YNAD COCH AI CANT.

O L. E. D.

Oer galon dan fron o fraw allwynia
Am frenin dewin dor Aberffraw
Aur dilyfn a delid oi law
Aur dalaeth oedd deilwng iddaw
Eurgyrn aur deyrn ni'm daw llawenydd
Llywelyn nid rhydd i'm rhwydd wiſgaw
Gwae fi am Arglwydd gwalch diwrad-wydd
Gwae fi o'r aflwydd ei dramgwyddaw
Gwae fi or golled gwae fi or dynged
Gwae fi or clyyd fod clwyf arnaw
Gwerſyll Cadwaladr gwae ſaf llif daradr
Gwas rhudd ei baladr balawg eurllaw
Gwaſgaroedd alaf gwiſgoedd[1] bob gauaf
Gwiſgoedd am danaf oddi am danaw
Bucheſlawn arglwydd ni'n llwydd yn llaw
Buchedd dragywydd a drig iddaw
Ys mau bid wrth Sais am fy nhreiſiaw
Ys mau rhag angau angen gwynaw
Ys mau gan ddefnydd ymddiſanw a Duw
Am edewis hebddaw
Ys mau ei ganmawl heb dawl heb daw
Ys mau ſyth bellach ei faith bwyllaw
Ys mau i'm dyn hoedl am danaw afar
Can ys mau alar ys mau wylaw
Arglwydd a gollais gallaf hirfraw
Arglwydd teyrnblas a las o law
Arglwydd cywir gwir gwarandaw arnaf
Uched y cwynaf och or cwynaw
Arglwydd llwydd cyn lladd y deunaw
Arglwydd llary neud llawr ei yſtaw eiddaw
Arglwydd glew ſal llew yn llywiaw elfydd
Arglwydd aflonydd ei afluniaw
Arglwydd cannadlwydd cyn adaw Emrais
Ni lyfaſai Sais ei o[illegible]eiſaw
Arglwydd neud maendo ymandaw Cymry
Or llin a ddyly ddâl Aberffraw
Arglwydd Criſt mor wyf driſt droſtaw
Arglwydd gwir gwared y ganthaw
O gleddyfawd trwm tramgwydd arnaw
O gleddyfau hir yn ei ddiaw
O glwyf am fy rhwyf y ſy'mrhwyfaw
O glywed lludded llu bod faeaw
Cwbl o was a las o law yſgeraint
Cwbl braint ei henaint oedd o honaw
Canwyll teyrnedd cadarn llew Gwynedd
Cadair anrhydedd rhaid oedd wrthaw
O laith Prydain faith cwynllaith canllaw
O ladd llew o an coel lluryg na'ncaw
Llawer deigr hylithr yn hwylaw ar rudd
Llawer yſilys rhudd a rhwyg arnaw
Llawer gwaed am draed wedi ymdreiddiaw
Llawer gweddw a gwaedd y amdanaw
Llawer meddwl trwm yn tomrwyaw
Llawer mab heb dad gwedi ei adaw
Llawer hendref fraith gwedi llwybrgodaith
A llawer diffaith drwy anrhaith draw
Llawer llef druan fal ban fu'r Gamlan
Llawer deigr dros ran wedi'r greiniaw
O leas gwanas gwanar eurllaw
O laith Llywelyn cof dyn ni'm daw
Oerſelawg calon dan fion o fraw
Rewydd fal crinwydd y ſy'n crinaw
Pam na welwchwi hynt y gwynt ar glaw

[1] *Neu*, gwiſgawdd.

Digitized by Google

Pam na welchwi'r deri yn ymdaraw
Pam na welwchwi'r mor yn merwinaw'r tir
Pam na welwchwi'r gwi'r yn ymgyweiriaw
Pam na welwchwi'r haul yn hwylaw'r awyr
Pam na welwchwi'r ſyr wedi ſyrthiaw
Pam na chredwchwi Dduw dyniadon ynfyd
Pam na[1] welwch chwi'r byd wedy bydiaw
Och hyd attad Dduw na ddaw mor dros dir
Pa beth i'n gedir i ohiriaw
Nid oes le y cyrcher rhag carchar braw
Nid oes le y triger och or trigaw
Nid oes na chyngor—na chlo nag egor
Unffordd i eſgor brwyngyngor braw
Pob teulu teilwng oedd iddaw
Pob cedwyr cedwynt y danaw
Pob dengyn a dyngynt oi law
Pob gwledig pob gwlad oedd iddaw
Pob cantref pob tref ynt yn treiddiaw
Pob tylwyth pob llwyth y ſy'n llithraw
Pob gwaun pob cadarn cadwedd o'i law
Pob mab yn ei grŷd y ſy'n udaw
Bychan lles oedd ym am ſy nhwyllaw
Gadael pen arnaf heb pen arnaw
Pen pan las ni bu gas gymraw
Pen pan las oed leſach peidiaw
Pen milwr pen moliant rhagllaw
Pen dragon pen draig oedd arnaw
Pen lln. deg dygn o fraw—ir byd
Bod pawl haiarn drwyddaw
Pen arglwydd poen dygngwydd amdaw
Pen fenaid heb fanag arnaw
Pen a fu berchen ar barch naw Canwlad
A naw canwledd iddaw
Pen teyrn heiyrn heid oi law
Penteyrnwalch balch bwlch ei ddeifniaw
Pen teyrnaidd flaidd flaengar ganthaw
Pen teyrnef nef ei nawdd arnaw
Gwyndeyrn ortheyrn wrthaw
Gwendorf gorf gorfynt hynt hyd Lydaw
Gwir freiniol frenin Aberffraw
Gwenwlad nef boed addef iddaw

Diwedd.

[1] Poni, *yw decbreu yr* 8 *ban rhagvlaenawl, mewn rhai llyſrau.*

GRUFFUDD AP YR YNAD COCH.

O L. E. D.

Och hyd ar frenin freint ucheldaw
Haeldad goleuad llygad a llaw
Na chred pechadur ei ddifuriaw[1]
Yny el i bwll i bell drigaw
Na phoeni gau galon dreuliaw
Na myned o Ghriſt ir grog erddaw
Ac na wyr yn llwyr llabyddiaw ——'n harglwydd
A thrwy waradwydd ei wir adaw
Bei meddyliai ddyn ai feddyliaw
A ſu o ddolur ar ei ddwylaw [cnawd
Gan gethri parawd yn cythruddaw
Ef ni wnai bechawd nai rybuchaw
Bei na bai undydd dofydd an c'aw
Dyddbrawd yn barawd i'n diburaw

[1] Diuryau. Ll. P. P

Ar gwaed gyn ired [1]
Ar dydd y croged
Ai ddwylaw ar lled
Wedi'r [2] llidiaw
Ar gwaed yn ffrydiau ynghylch ei fronnau
Ai holl weliau heb eliaw
Ai goron yn ddrain ac yntau'n gelain
Ai ben yn anghrain wedi'r greiniaw
Ac ol ffrewyllau ar ei yſtlyſau
Er gwneuthur angeu a phoen iddaw
Er prynu mab dyn or tan ufelyn
Y gan ei elyn oedd yn aelaw
Er dangos i'r byd ei boen ai benyd
Er ein [3] dwyn i gyd o gidwm law
Ac yna y dywaid y dydd uchenaid
Mae ef y diriaid oi eneidiaw
A cham gyhuddwr
A cham ufurwr
A thwyllwr bradwr
Bradawg ddwylaw

A lleidr annoniawg a dyn dau eiriawg
A glwth a diawg dial cymraw
A gott [1] a chelwydd a geuawg grefydd
Can nad eiddynt ffydd ffoynt rhagddaw
I blith y gethern i waelawd uffern
Yn lle mae mygn wern wedi' mygnaw [2]
A chynnau o dan a defni brwmſtan
A phob marchdaran yn ymdaraw
Rhag tragwres y tan a gormodd poethfan
A wnaeth Barabban [3] i benydiaw
Er cythruddaw cnawd er dial pechawd
Perchen drwgddefawd a ddel attaw
Archwn i'r yſpryd Celi oth blegyd
Cyn pridd a gweryd ein gwarandaw
A chaffael angen a goleu [4] a llen
A chymmod a'n rheen cyn no'n rheiniaw
A nefol orſedd a rhan drugaredd
A Chriſt o'r diwedd i'n dwyn attaw
Amen.

1 Yn giret. Ll. P. P.
2 Uedy. Ll. P. P.
3 Er y. Ll. P. P.

1 Ac ot. Ll. P. P.
2 Y lle y mae miguern guedy'r vignau, Ll. P. P.
3 Par aban. Ll. P. P.
4 Ac oleu. Ll. P. P.

CERDD GRUFFUDD AP YR YNAD COCH 1280.

O L. E. D.

Ponid gwan truan trymder pechadur
Pechodeull annifer
Na wyl dyn dyfod ei amſer
Na welydd cywilydd callder
Na chryh llaw yn llyniaw ſalwder
Na chred i Dduw ddewin ffyddlonder
Na chrynai bob pryd rhad pryder cwympaw
Y mewn cwymp Luciffer

Yn ddiledfryd byd bod yn ofer
Nid da na thraha na thrã-balchder
Nid digywilyd pan weler ddyddbrawd
Ddarllain pob pechawd fal y pecher
A Chriſt ymrhen crog er creulonder
Yn y boen y bu dduw Gwener
Ar pumffrwd pumffrwyth nid ofer
Ai bannai am ben y nifer
Ac anheilwng lu gan Luciffer
Ac yn nhal pob ſant ei galander

Digitized by Google

Ac angylion nef niſer carannaid
Yn crynu rhag pryder
Deallwn ſyniwn trwy ſynwyr ber [1]
Dielwed ſydd dyn y dydd y ganer
Ef yn fab yn febyd ofer
Ef yn was anwaſtad gallder
Ef yn oed yn edrym llymder
Ef yn wr yn arial pryder [2]
Ef yn grwm yn grymman gwillmer
Ef yn rhwth yn rhuthraw gwener
Ef a rhwngc yrhwng ei ddwyfer
Ef heb gof ynghyf brif aeredd
Ef yn wan truan law tryfer heb nerth
Ef heb gannerth heb gynnifer
Llwyd ei benn ban henyw ei falchder
Llygad briw heb liw heb leufer
Lle'r dannedd yn dwn pan geiſier
Lledr y grudd yn grin pan deimler
Llwm ei groen crinfrych yſgeler
Lle rhyfedd rhyfyg a balchder
Na fid un llyſenw a Luciffer
Ni bydd brychwen llen llawanycher
Ni bydd brychwyn dyn dydd cladder
Nis canlyn oi dda oi ddifer ymdro
Eithr ei amdo amdlawd biner

Nawdd y tad ar mab rhad rhof am galon
Nawdd y glan yſpryd cywyd cofion
Nawdd y Ieſu caru coron tangnefedd
Caredd diſgybledd ai ddiſgyblon
Nawdd y grog ddehau ddoniau ddanſon
A gymmeraiſt Dduw er dy ddynion

Rhag Uffern gethern geithaw anffyddlawn
Ai chreulawn ddigawn ddigaſogion
Nawdd y cariad rhad rhof am galon
Nawdd myr a mair ai morwynion
A nawdd a archaf archengylion mawr
Arglwydd nef a llawr fal y llwyddon
Nawdd pedr arbennig lleithig llithion
Oreu porthoriau or porthorion
Nawdd y pedwar gwar gwyryddon wyryaid
Angelyſtor plaid cywaid Canon
Nawdd Ieuan liw bann ben diwydion
A fendigawdd Chriſt croes arwyddion
Nawdd addfwyn cyſſwyn cyſſon eu gweddi
Prophwydi ceſi cylwyddogion
Nawdd undawd Trindawn y tri pherſon
Nawdd yr holl ſeiniau ſenedd wirion
Nawdd canmawl hollawl holl angylion nef
A gwir addef y gweryddon
Nawdd arnaf dodaf y dedwyddion
Nodded oi parthed am perthynon
Nawdd merthyri Duw Deon tragywydd
Nawdd y ſydd ufydd afael wirion
Cyn goddef angeu engyrtholion
Am bwyf gan deuhael cael cyfeillon
Mihangel Gabriel gobrwyon ganmawl
Yſprydawl gedawl gydymdeithion
I reol dehol y gwyr doethion
I rydd-did addef net i'm noddon
Yn rhydd i'm henaid rhoddion goleuder
Yn rhwydd-der lleufer i'm llehaon
Amen.

[1] Ver. Ll. C.
[2] *Neu*, prudder.

Digitized by Google

AWDYL I DDUW.

GR. AB YR YNAD COCH AE CANT[1].

O L. E. D.

Y gwr an rhoddes[2] rhiniau ar dafawd
Ac arawd a geiriau
Am troſes i gyffes nid gau
Am troho i'r trohedd[3] goreu
I guriaw gorwiſg[4] y gruddiau
I garu mab Duw yn ddiamheu
I gymryd penyd rhag poenau Uffern
Ac affeith pechodau
Gwae ddyn a ddilyn camlyau
Gwae leidr ai ladrad ynghloddiau
Gwae dwyllwr ai dwyll nis maddau
Gwae gyfrydd[5] oi gabl amryffrau
Gwae ott oi drafod yn y dyddiau
Gwae ſyberw ar ſubed angau
Gwae lwth oi lithiaw[6] yngwenerau
Gwae fradwr oi frydion feddyliau
Gwae ni chyrcho ffair offerennau Chriſt
Croes dolur archolleu
Gwae a goddo mam o gam nid gau
Gwae a goddo tad nid rhad rhiau
Gwae ef oi eni ener cynghorwr
Cynghorfynt ai geingiau
Saith briſwyd pechawd yw pechodau'r bobl
Mae yn y Bibl eu henwau
Am ſaith briwyd nid gwyd gau
Saith weddi y pader arfer oreu
Seithrad mad medrwyf eu dechreu
Saith lleufer enwer eu henwau

Saith wers cymman glan cyn gloes angeu crog
A gant Chriſt ai enau
Yſtyrieint pumoes byd eu bod ym maddeu
Pan aeth unmab Duw y dydd goreu
I ddrws porth Uffern gethern gaethau
I wân heb annog ai grog oi grau
Y ſarph aflawen yn ei enau
Ydd oedd yn berwi wb or barau
Saith canmil peiriad o eneidiau
A glaweir ac ot[1]
A ſeirph a llewod
A phawb heb annod[2] yn ei boenau
Ar cethri oſglawg
Ar cythrawl cerniawg
Ar cyrn llym ſodlawg
Ar ei ſodlau
Ar llygod pengarn
Ar gylfinau carn
Ar llech las baiarn
Ar ſarn ſaethau
Ar ffair yn hirddrwg
Ar ffwrn dywyllwg
A phawb ai olwg
Ar ei balfau
A phob rhyw hirddrwg
A phob cyfriwg[3]
A phob eiddiorwg
Ar hen doreu
A phob rhyw ddefawd er doluriaw cnawd
A phob cigweinawd ar cigweinau

1 O L. E. D. eithyr o L. P. P. y mae yr enwad hwn.
2 A rodes. Ll. P. P.
3 Am troſſo yr troſſed. Ll. P. P.
4 Goruest. Ll. P. P.
5 Gebydd. Ll. P. P.
6 Tuth oe tithiau. Ll. P. P.

1 A glau eira ac ot. Ll. P. P.
2 Ammot. Ll. P. P.
3 A phob ryn kyvruc.

Digitized by Google

A phawb yn ubain
A phawb yn germain
A phawb yn llefain
  Nas lladd angeu
Nis adrodd tafawd
Nis traetha ceudawd
Onid y Drindawd
  Undawd oreu
Poenedig gethern
Pobl [1] mewn mygwern
Poenofaint Uffern
  Gethern gaethau
Archaf arch i'm naf
Y dewin doethaf
Nid ymarwerthaf
  Heb ei wyrthiau
Or llethri arhaul [2]
Or lle cyfyd haul [3]
Na'm rhoddo i gythraul
  Er ei gethreu
Er ei gyd arfoll
Er ei bum harcholl
Yn ei arch friwdoll
  Ai archollau
Er car Abfalon
Er cur ei ddwyfron
Er gwaed ei galon
  Ai fron friwgreu
Ydd archaf im tad
Ei yfpryd a rhad [4]

Ran oi wir gariad
  Fal i'm goreu
Cyn yfgell beddrawd
Yfgar am pechawd

  Modawd nid mau
Penedy cynnes
Caffael gorddiwes
Cymmun a chyffes
  A lles llyfrau
O lew ac angen
A chymwyll amen
A chymmod am rhên
  Yr hyn goreu
Ni bwyf lwth diawg
Ni bwyf lefg ofnawg
Ni bwyf weithredawg
  Camweithredau
Ni bwyf gyhuddgar
Ni bwyf ymladdgar
Ni bwyf anhygar
  Yn hogi gau
Ni bwyf hoedyl gywall
  O weithred arall
Ni bwyf wr angall erbyn angeu
  Amen [1].

---

1 Pobloed. Ll. P. P.
2 Er lethri araul.
3 Ar cyvyt gwenheul. Ll. P. P.
4 Yfpryt a mab rhat. Ll. P. P.

1 *Yn* Ll. E. D. *yn canlyn yma, heb yr un enwad, y mae yr awdyl nefav; ac hevyd un o eiddo Elidyr Sais, yn decbreu yn* T. D. 351. *yn ol* Ll. P. P. *ac yn ddiwabaniad.*

Digitized by Google

AWDYL I DDUW.

GRUFF AP YR YNAD COCH AE CANT.

O L. P. P.

Duu yn gyntaf
Y kyvarchaf
Bennaf bieu
Nef a dacar
A gwyllt a gȣar
Gȣaȣr yſprydeu
Mor a dyfredd
Mur teyrnedd
Reitued radeu
Ar ffurvaven
Ar holl breſſen
Bryſſur donieu
A Pharadȣys
Ef ae prynȣys
Pryn godeheu
Ar holl bobled
Ac nyt ryved
Rȣyf ſynhȣyreu
Ieſſu Ieſſu
A vyd a vu
Troy vud gethreu
Mae yn vedyant
Maȣr ogonyant
Gȣarant goreu
Y mae'n canvot
Ac yn gȣybot
Holl ȣybodeu
Nyt oes Vrenin
Deus Domin
Ynn yn eiſſeu
Pam nat yſtyr
Y parch ſȣydȣyr
Percheu ſȣydeu

Nad an dros gof
Y ȣyllt a dof
I daȣ agheu
Ac na ȣydant
Rac a glyuſſant
O glevytieu
Bryder diryaȣ
Pa bryt y daȣ
Eu dȣyn hȣynteu
Ac nyt gȣell barn
Eurgledd cadarn
Arglȣyd kadeu
Nor dyn gȣannaf
A diſtadlaf
Yn y datleu
Prudyon [1] vydant
Duȣ [2] y barnant
Am eu barneu
Heb dim nevaȣl
O rȣyf bydaȣl
Byt gyfreithieu
Kyvreith hocket
A chyhudet
Baned beieu
Ac enȣired
Heb drugared
A dryc eirieu
A gȣylltineb
Haȣl ac atteb
Gattel poeneu

[1] Drudion. Ll. E. D.
[2] Drwg. Ll. E. D.

Digitized by Google

A dȣyn reidus
Yn gamlyrus
Lȣyr ovityeu
Y dyd a daȣ
Ni byd divraȣ
Gȣyraȣ geiryeu
Ar ȣan griſtiaȣn
Yn anghyvyaȣn
Digraȣn dagreu
Yr neb ae gȣnel
Gormot ryvel
Ryvaȣr gammeu
Ny byd un vreich
Heb vȣy no beich
O bechodeu
Gȣae hockedȣr
Gȣae gyhudȣr
O'r gohodeu
Ar balch gyved
Herȣyd troſſed
Tryſſor obreu
Pan ȣir varner
Yngoleuder
Ser a ſygneu
Geyr bron Dovyd
A ſyȣedyd
Nyt oes ȣadeu
Nyt oes allu
'N erbyn Ieſſu
Na ſyn droeu
Nac eſguſſaȣ
Na chudyaȣ braȣ
Brat vedylyau
Yna y telir
Agheu yſtir
Enȣir eneu
Y bob tuyllȣr
Ac athrodȣr
Eu gueithredeu
Pan ȣrthotter
Y ȣrth y niver
Nef obrȣyeu
Y dygȣydant
Eiſſeu gȣarant
Gȣae'r eneityeu
Ym pȣll uffern
Gyt a'r gethern
Uern ȣelyeu
Lle mae triſtȣch
A thyȣyllȣch
A llȣch a lleu
Ar kythreulyeit
Eu herbynyeit
Oeron boeneu
Pob camȣedaȣc
Paȣb ys ofnaȣc
Rac eu ſaſneu
Yn diſgyrnu
Danned arnu
Orn ymlyȣeu
Llidiaȣc vydant
Llym i gȣanant
A'r cigueinyeu
Gȣenȣyn atneir
Gȣed agkyȣeir
Meȣn peir poeneu
Ac eu cronni
Y hir goethi
Gȣaeth noc agheu
Ac odyno
Uel dyna tro
Dryc damȣeineu
Eiry a rheȣ
A rhuthrȣynt gleȣ
A glaȣ dineu
A gȣaeth hevyt
Oed odef kryt
Myȣn craȣnbylleu
Y neb ny chret
Eu kyvryntet
Bryvet broveu
Wel dy yna

Digitized by Google

Perchen traha
Tra hir gammeu
Yn hardymer
Gan Lucifer
Bryder bradeu
Oed 6ell mynet
Yn lle caffet
G6elet goleu
G6ylva6r vrenin

Y gorlle6in
Lle6ych dre∫yneu
I gymryt g6led
Va6r enryded
Rydit gerdeu
Geyr bron Dovyd
Yn dragy6yd
Gy6ir donyeu

Amen.

Y BRAWD FADAWG AI CANT I DDUW.

A. D. 1250.

O L. E. D.

GWARED arnaf naf nawdd am rhoddych
Gwan wyf im nerthwyf fy neirthiad fych
Gwareder llawer lle gwaredych raid
Gwaredwr gweiniaid gwae ni gerych
Sef yw gwander ner nid nas gwypych
Salw ym geiu pan y gwelych
Gwander gwir pryder brad fynych cywyd
Anghadernyd bryd wrth a bredych
Bradychwr yw'r byd ai gyd gywrych
Ar Satan truan hyd tra ettych
A wyl cnawd chwannawg a chwennych ynhawdd
Mawr gawdd diadrawdd daw iw edrych
Rhac tri gelyn dyn Duw am noddych
Rhugl gyd eu cyngyd a'i cenwrych
Rhac eu llu cad-ddu i'm cedwych Arglwydd
Rhag ebrwydd cyfrwydd am cyfrennych
Ffalfter byd ai wyd a weherddych
Ffoaf os gallaf ei a∫gellwrych

Ffoawdyr yw ei ryw rewindrych fyned
Un fyged gerdded a gardd freilych
Ceiliaid gythreuliaid a gythruddych
Cas wybraid crwydraid rhwy∫traid rhwy∫trych
Cawfant gennyd farn nid adfernych fyth
Na thrange eu hoernyth nac eu hirwych
Caer fras eu dorau fal daear fych
Corph ai bum fynwyr llwyr y llywych
Caeadau parau perych yn eu bronn
Gwirion borthorion a berthynych
Tithau yr enaid paid nam pedych
Tro o flyrdd didro yd tra geffych
Tyn droed dy feddwl tra feddych dy bwyll
O blith maglau twyll tywyll eu rych
Dyfodiad gwafiad gwir yfiyrych
Dy fonedd ar wedd y harweddych

Digitized by Google

Dybyed aeddfed faddeuych [1] yn gall
Dy anian ddeall a ddyellych
Gloyw degach no'r aur yngwaith [2] eurych
Ath luniawdd creawdd hawdd y crettych
Ei eilun ei hun honnych ei arddelw
Ac oi deg wirddelw yr arddelwych
Arfollaiſt ynof cof y cedwych
Anffawd a phechawd cyn ni phechych
Achaws reidwlych un oedydd fowych
Angheu Dofydd Duw a folych
Ryſſyniaiſt wedi cais nas gwedych
Ar cnawd wall ddefawd a well ddofych
Nid unwaith na dwy dolurych bob awr
Namyn yn rhyfawr a ryfynnych
A wneych o ddrwg a ddiwygych [3]
Gwedi cant cymmod cymyddych unwaith
Herwydd cariad maith hyd na methlych
Diſgwyliaw yr awr elych or cnawd
Na fydd amharawd pan ammherych
Gwaed Ieſſu a fu gwaed cu cwynych
Gwirdda yſtoria pan yſtyrych
Griddfana ocha fal uch yn beichiaw

Pan fo yn cwynaw gwae ei gydych
Ieſſu deg Ieſſu im dango'ych
Dy wyneb ni heb a ohebych
Na rhudd dy ddeurudd diddorych oth was
Gwae'r neb a gas a gaſſych
Tro fi fy rhwyf celi am calonnych
Attad y troaf attaf troych
Nad fi iwrthyd i wrthrych maſwedd
Gwagedd breuoledd a ddiweddych
Amherawdr creawdr cryf i'm gwnelych
Ym ffydd ym crefydd i'm crytheych
Daly fy llaw ith law a lywych yn iawn
Ar hyd ffyrdd uniawn im harweddych
Ath folaf Duw naf nefoedd lewych
Pwy nith fawl or fawl a ry feilych
Ith foliant ſoniant ſon clych a llyfrau
Ceriddau telynau cras dannau crych
Nef daear uffern pan y bernych
Dod nod im hwyneb am hadneppych
Parth clet i minnau ni mynnych fy mod
Parth yr oen gorfod im golfodych
Pan ddel y trillu trallawd berych
I leaws yn draws a drais boenych
Ith lu di difri difrych gwynoleu
Ar y llaw ddehau i'm lleheych
Amen.

1 *Neu*, maddeuych, fettrych.
2 Ith wnaeth. Ll. C.
3 *Neu*, o ddiwg na ddiogych.

I GRIST.

Y BRAWD FADAWG AP GWALLTER AI CANT FL. A. D. 1250.

O L. E. D.

Mab an rhodded
Mab mad aned dan ei freiniau
Mab gogoned
Mab i'n gwared y mab goreu
Mab fam forwyn
Grefydd aeddfwyn aeddfed eiriau

Heb gnawdol Dad
Hwn ywr mab rhad rhoddiad rhadau
Doeth yſtyriwn
A rhyfeddwn rhyfeddodau
Dim rhyfeddach
Ni bydd bellach ni bwyll enau

Digitized by Google

Duw i'n dyfu
Dyn yn creu creaduriau
Yn Dduw yn ddyn
Ar Duw yn ddyn yn un ddoniau
Cawr mawr bychan
Cryf cadarn gwan gwynion ruddiau
Cyfoethawg tlawd
An tad an brawd awdur brodiau
Iesu yw hwn
A erbyniwn yn ben rhiau
Uchel iffel
Emmanuel mel meddyliau
Uch ac affen
Arglwydd preffen preseb piau
A foppen wair
Yn lle cadair yn [1] llwycadau
Pali ni myn
Nid uracl gwyn ei gynhiniau
Yn lle fyndal
Ynghylch ei wal gwelid carpiau
Eiffoes mai ef
Dangos o nef a wnaeth gwyrtheu
Oedd fab Duw ren
Or hwn y Cen llen a llyfrau
A dewinion
Synhwyr ddoethion ddethol gampau
A darogan
Prophwydi glân glaer barablau
Ei leferydd
Wrth fugeiydd gwylwyr ffaldau
Engyl yd fydd
A nos fal dydd dyfu'n oleu
Yna y traethwyd
Ac y coeliwyd coelfain chwedlau
Geni Dofydd
Ynghaer Ddafydd yn ddiammau
Son angylion
A glyw dynion a diolchau
Llawenydd mawr
A llawer gawr o ganeuau

I Dduw gloria
Pax in terra i'n terfynau
Heddwch i'r byd
Iechyd i gyd gwedi angeu
Gwilynt er cynt [1]
O got hir hynt herwydd tadau
Gwilwyr cywrain
Gwyr y dwyrain ar Dal bryniau
Pawb ol yn ol
Gwnaent trwy reol rann wylfaau
O nos i nos
Fal chwant aros cyfaroffau
Gwelfan feren
O liw amgen ac amgylcheu
Ac amgen nôd
Nôr fer uchod uch eu pennau
Geni yna
Y brenhin da arwydd dihau
Un gyffefin
Gan dri brenhin fawr eu breiniau
Yna y credant
Yna y cyrchant cyrch goddchau
Ac eu manag
Seren oi rhag yn rhoi goleu
Caerufalem
A chaer Vethlem nid yr methlau
Daethant yn chwydd
Ar feirch ebrwydd wiw ebrannau
Difgyn yn ffyfg
Seren ai dyfg wir [2] ei dyfgau
Ir ty iddant
Heb ddor heb gant gwynnawg ddryfau
Y mab ydoedd
A anydoedd dan ei nodau
Ai fam ar llawr
Ai bron werthfawr wrth ei enau
Dyn a welant
Duw y credant da eu credau
Ef addolant
Ni ohlriant ar heirdd liniau

[1] *Neu*, i'm.

[1] Myc gynt. Ll. C.
[2] *Neu*, wiw.

Digitized by Google

Swllt agorant
Aur anrhegant a rhagorau
Myrr ac yſtor
Arddunant cor certh rinweddau
Trwy ffordd arall
Tro'nt yn gall heb golledau
Rhyddun ai gwlad
Rhag twyll a brad y brenhin gau
Rhwyſtrwyd Erod
Greulod arfod ar ei arfau
Lladdwyd meibion
Gwirion gweinion gwae eu mamau
A nid gwae nhwy
Gwyn eu byd hwy bod yn ſeiniau
A merthyri
Achaws ei rhi yn eu rhwymau
Cyn bod etwa
Ewyllys da dial eiſiau
Na gwneuthur da
Na thraethu da ar dafodau
Hynny a wnaeth
Ganedigaeth deg fy nerthau
Un mab Duw gwir
Od edrychir ar y dechrau
Nos nadolig
Nos annhebig i ddrygnoſau
Nos lawenydd
I lu bedydd byddwn ninnau
Bendigaid fyg
Yw'r nadolig deilwng wleddau
Pan aned mab
Arglwydd pob pab pob peth piau
O arglwyddes
A wna ynn lles an lludd penau;
Ac an gwna lle
Yn nhecca bre yngobrwyau
Amen.

YR ENGLYNION HYN A GANT Y BRAWD FADAWG AP GWALLTER.

O L. E. D.

Mihangel uchel och rhag gelyn mawr
Mae y ſarph i'm dylyn
Dyd ym nerth canys perthyn
Balch dywyſawg doniawg dŷn
Dyn can wyf oth blwyf ni oblygant
Fihangel fy mabſant
A thi yn drech no chwechant
O gethern blin Uffern blant
Plant Mihangel ſant y ſarph
Yw drygwedd lliwen Cen Cyrph
Hagr a llawn yw llun ei gorph
A hwy a mwy no mân ſeirph
Y ſarph pan[1] ſethrych ſeithuchlig ei gaen
Gain angel urddedig
Gwan drwy ei ſafn ai ſefnig
Dyrnawd uthr bigawd ath big
Ath big fawr yn awr yn y rhyfel taer
Torr danhedd rhwyf Babel
Ni bu awr rhag twyll cawr cel
Fwy ei hangen Fihangel

---

[1] Ban. Ll. P. P.

Digitized by Google

LLYMA ODLAU Y MISOEDD

A GANT GWILYM DDU O ARFON I SYR GRUFFUDD LLWYD O DREF-GARNEDD A DINORWEG YN ARFON.

O L. Coch Hergest.

Neud cynnechrau Mai mau anrhydedd
Neud aeth yſgwaeth a maeth a medd
Neud cynhebyg ddig ddygn adroſſedd driſt
Er pan ddelid Criſt weldw athriſt wedd
Neud cur a lafur im wyloſedd
Neud cerydd Doſydd nad rhydd rhuddgledd
Neud cof ſy ynnof ys anwedd ei fa'nt
Neud cywala haint hynt diryfedd
Neud caeth im dilyd llid llaweredd
Neud caith Beirdd cyfiaith am eu cyfedd
Neud caethiwed ced nad rhydd cyd wedd Nudd
Cadrwalch Ruffudd brudd breiddin tachwedd
Neud cwyn Beirdd trylwyn meddw ancwyn medd
Neud cawdd im anawdd meneſtr canwledd
Neud carchar anwar enwiredd Eingl-dud
Aerddraig Llan Rhyſtud fynud fonedd
Neud nim dyhudd budd bum arygledd
Neud nam dilyd llid lliaws blynedd
Neud nam dawr Duw mawr maranedd nef glyw
Neud nad rhydd fy llyw llew trefgarnedd
Neud trwm oi eiſiau dau digyfedd
Neu'r wyr Beirdd canwlad nad rhad rheufedd
Neud ef arwydd gwir neud oferedd gwyr
Wrth weled fy eryr yn ei fawredd
Neud truan im gwân gwayw lledfrydedd
Neud trwydded galed im amgeledd
Neud trymfryd Gwynedd gwander dyedd braw
Neud hwy eu treiſiaw am eu troſſedd
Neud trahir gohir gloyw babir gledd
Oed trablwng echwng Echel ddewredd
Neud trai cwbl or Mai mawredd allwynin
Neud Mis Mehefin weddw orllin wedd
Neud Mis Mehefin mau hefyd gyſtudd
Neud nam rhydd Gruffudd wayw rhudd yn rhyd
Neum rhywan im gwân gwayw cryd engiriawl
Neud am Ddraig urddawl didawl im dyd
Neum erwyr om gwyr im gweryd Criſt Ner
Neud arfer ofer Beirdd nifer byd
Neud arwydd nam llwydd lledfryd im calon
Neud eres nad tonn honn ar ei hyd
Mau ynnof mawrgof am ergyd gofal
Am attal arial Uriien yngryd
Mal cofain cywrain Cywryd fardd Dunawd
Meu im Dreig priawd gwawd ni bo gwyd
Mau gwawdgan Afan ufuddfryd ffrwythlawn
O gof Gadwallawn brenhinddawn bryd
Ni wn waith gwaywdwn gwawd ddihewyd clod
A thi heb ddyfod pa dda bod byd

Digitized by Google

Neud wyr pawb yn llwyr lleyrfryd gynnal
Nad hylithr aur mâl mal oddiwrthyd
Nid oes nerth madferth ym myd oth eifiau
Gwleddau na byrddau na Beirdd ynghlyd
Nid oes lys yſbys eſbyd neud dibeirch
Nad oes meirch na feirch na ferch hyfryd
Nad oes wedd na moes maſſw ynyd yw'n gwlad
Nad oes mad eithr gwad a gwyd
Neud gwagedd troſſedd traws gadernyd Mon
Neud gweigion Arfon is Reon ryd
Neud gwann Wynedd fann fenn ydd ergyd cur
Neud gwael am fodur eglur oglyd
Neud blwyddyn i ddyn ddiofryd a gar
Neud blaengar carchar grym aerbar gryd

GWILYM DDU O ARFON I SYR GRUFFUDD LLWYD PAN OEDD YNGHARCHAR YNGHASTELL RHUDDLAN.

O L. E. D.

Rhen trindawd a rawd eirf ynghyſtudd
Rywnaethoſt am boſt neddeirgoſt Nudd
Rhiau rhad barau beri gorchudd llew
Caer galchdew glew glyw ddadannudd
Rhy flin yw attal llwydd arial lludd
Rhy flwng yw echwng echel ddeurudd
Rhy flaengar aerddar urddawl roddfudd hael
Rheflac wael rwyſg Mael er cael cyhudd
Rhyfedd yw yn fyw feirdd ni'n dyhudd
Ei fod reiniad clod cledren flaen rhudd
Rhi Dinorweg deg dygn ryfudd Gwynedd
Gan Saeſon gogledd mawredd Morudd
Lle ym am walch grym gryd oleurudd
Lledfrydedd mynych greddf hirnych grudd
Llwrw gohir llawhir llawer cudd gan Engl
Ar llawr caer Degaingl dygn o gyſtudd
Llnoedd a wyddiad llaw roddiad rudd
Llwybr drud aer ddylud aur ddioludd
Lle delid llid prid priſudd eidduned
Y rydelid ced cyd a Gruffudd
Llwyr ynn feirdd anheirdd anhoyw drabludd
Lliaws eiſiwed am nodded Nudd
Llwyddid ei rydid o rad ufudd
Llawenydd nawcant prif foliant prudd
Llithiwyd o'i wenllaw bodd wallaw budd
Llafn Fflamddwyn fal brwyn brain ar goludd
Llwybrged llawfrodedd llofrudd gelynion
Llew di ymryſon o fon forudd
Neud digerydd Duw neud digarad cyrdd
Neud llai gwyrdd i fyrdd o feirdd yn rhad
Neud lliaws frwyn cwyn canwlad ynghyſtudd
O'th attal Ryſfudd waywrudd roddiad
Neud llid fy llethrid llathrad o'th adaf
Llathrwyrdd am danaf oddi am danad
Neud lledfryd fymryd fy mrad o ddyfu
Pan ddarfu ri llu roi llaw arnad

Digitized by Google

Neum laddawdd trymgawdd llew trom-
gad py wnaf
Pam na ddoi di attaf neu fi attad
Neum llwydd trifiyd prid prif wrth-
rychiad wyf
A thrigwy fy rhwyf mewn rhwyl gaead
Neum ll yrgur llafur llifiad fyngorhoen
Neum iludd dygnboen hoen hun ar lygad
Nam lleflai-fab Mair mawr arnad fy mar
Ellwng ym fy aerddar cadarnbar câd
Mowrglwyf a orwyf eryr gyrchiad glew
Mor oedd ryw ym llew llywiawdr deng-
wlad
Am eurglod hynod hyn a ddiwad Eingl
Ym mowrglawr Tegaingl Tegyr bwyllad
Am argledd trofedd treifiad ynghyni
Am ergly y Dewi gweifti gwaftad
Am argiwydd hylwydd hwyliad yn aefawr
Ar fraint carcharawr cyrch oer irad
Pei mau pibl ddiau ddyad Talyefin
Pan gyrchawdd a ffin [1] par trin trychiad
Pwyll uudd Ruffudd bydd beiddiad yñ
heiyrn
Pen teyrn cedyrn ced wallofiad
Pybyr eryr gwyr Gwriad yn yngorfedd
Pobl orfolcdd medd wledd wledychiad
Poft catgun eiddun cf a wyddiad byd
Parch efbyd pair gryd greidiawl rfyfgyad
Na'th oedid rydid rad ymadroddau
Na'th edau ddoniau ddinam bwyllad
Na'th arfail buail bwad gwyn ddofydd
Na chadwyd ith ddydd cynnydd cennad
Na'th adwn od gwnn guniad pennadur
O fewn caear falchfur fy modur mad
Mad amddiffynniawg ceidwad ciwdawd
Modur gwayw ddur mur Merfyn ddef-
awd
Mydr eirian rhiau rhaawd ail Morgant
Mygr foliant Rolant ffyniant ffawd
Mirain Ruffudd budd byddin wafgawd
Morien ddyfg rodd ffyfg reidd-ffyrf
yngnhawd
Myfyr giried ced Cadrawd calchfynydd
Mwyfoy gynnydd rhydd rhoddion didlawd
Meddw ym gwnaeth hiraeth herwr ceu-
dawd
Maddau fy rhiau ddau ddiwarnawd
Meddwl lledfryd bryd modd brawd
edifar
Meglyd draig llachar llachynt medrawd
Muner clyw clod ryw llyw llewychwawd
Maig un arynnaig prif ddraig priawd
Medd wleddau doniau Dynawd ai gyfarch
Myfyr barch Llywarch llywydd ciwdawd
Mi a wyr fy rhi rhwyf o ddifrawd
Maith fôd mîs hebod chebawg ffawd
Mygr naf diffwyfaf dy ffoffawd yn aer
Meneftr gledd-glaer taer tarw gaeafrawd
Mor wael attal hael hwyl Anarawd
Mor wann byd trymfryd wedi tromfrawd
Mor wae ym y mae medrawd gyflafan
Ynghafiell Rhuddlan rhieddlwy walftawd
Archaf i Grift naf araf arawd
Er ei galon donn o'i fron friwgnawd
Allwedd nef fenedd fon undawd Trefi
Ellwng ym fy rhi Dduw tri trindawd
Rhen trindawd arawd &c.

[1] *Neu*, Elffin.

Digitized by Google

MARWNAD TRAHAIARN BRYDYDD AP GRONWY.

GWILYM DDU AI CANT.

O L. E. D.

Ffrwythlawn a chyfiawn a chyfoeth y gerdd
Gwrdd Drahaiarn eirgoeth
Ffawd gwyr oed nawd gwared noeth
Ffraeth dafawd detholwawd doeth
Doeth ynn gwyn o'i ddwyn o'i ddawn gynnydd
Detholrydd brydydd brawd ffydd ffyddlawn
Doethfab rwy Goronwy gair uniawn syberw
Doeth dichwerw ei ferw hyd wlad Feiriawn
Dyhir na welir waladr nawn cerddau
Dihau iw anghau dagrau digrawn
Da fu ffawd y wawd i Wiawn ddewin
Da Fyrddin a'i lin o lwyth Meirchiawn
Da Lefoed erioed da radlawn arddelw
Da arddelw cynnelw Cynddelw ceinddawn
Da Elidir gwir gwarant iawn ganon
Gwr o ddoethion Môn mynweſeigiawn
Da Lywarch cyfarch cyfenw iawn urddas
Da Ddafydd Benfras digas digawn
Da o Ddyfed ced Cadwgawn Rutfudd
Da or iaith ddigudd araith Wgawn
Da oedd rhwng caeroedd Ceredigiawn rym
Phylip a Gwilym aethlym wythlawn
Da gyfnun un Einiawn ap Gwalchmai
A ganai ffynnai fal berw ffynnawn
Da Gneppyn warthryn o Werthryniawn dud
Oedd gerdd eſgud lud Ladin gyfiawn
Llygad gŵr oedd dŵr Edeyrniawn artal
Odid ei gyſtal ynial uniawn
O dudwed fawr lled hyd fôr llawn yngwy
Hyd Gawrnwy fudd rhwy ar ſedd Rhuawn
Trahaiarn o'm barn em beirniawn cerddraid
Oedd blaid pencerddiaid ceimiaid cammawn
Trindawd tros folawd fal y gwnawn i'th fraint
Trwy eirioled Saint ceraint carawn
Tro rad iw enaid i uniawn gymwys
Trefred Baradwys ffraethlwys ffrwythlawn
Ffrwythlawn a chyfiawn &c.

GWILYM DDU ARVON AI CANT.

Digitized by Google

LLEWELYN BRYDYD HODNANT AE KANT Y IEUAN AP GR. VOEL.

O L. D. D.

Kyueillt grym yſſym nys amheuir
Kyueillt beirdyon yw uy llyw llauynhir
Kyueillt hynot glot a gludir vwyvwy
Kyueillt arlwy rwy ny ry geblir

Kynheilyat diurat gwaredeat gwir
Kyhoed dewr llyſſoed nyd arllwyſir
Kerd —awt ud hyſſawt yd hoffir ieuan
Kyhaual anyan Dryſtan dreiſtir

Kyn uab gruffud ud a odeuir
Kynnyd yawn oy dawn ny diuenwir
Kyuoethawc toruawc nyw teruir y gled
Kyuet edryſſed ef ny dreiſſir

Karaf ny wadaf vd ny wedir
Koron glan aeron glyn a eurir

Kynnetyf gwen lawen lwybyrdir nae oed
Kanoed oludoed wyr elidir

Kadarn uyt peunyt pan gyuerchir
Kedawl arwyrein a gein genir
Kyſyawn gwalch karawn keryr y gyngyd
Kyuyd oe blegyd dedyf ny blygir

Keinyon am rotes lles nym llyſſir
Kyuedach uorach uur dienwir
Kar dawnus parchus perchir orwyron
Kanon atebyon ef nyw tybyir

Kyueillt wyf ym rwyf nyd arwydir
Kyueillt ym uy rwyf rac herwnwyf hir
Kyueillon dragon dreic tir a ffedyt
Kyueillach diwyd kywyd kywir

I IEUAN AP GR. VOEL.

O L. D. D.

Kyueillt grym yſſym aſſawd y alon
Ay aelaw ny chronnawd
Kedawl wirawt wawt wahawd
Kadyr ſyſc rwyd hydyſc rod hawd

Kyueillt grym yſſym yſyd ker aeron
Kor beirdyon rodyon ryd
Kyrd uolyant cadyr ffynnyant ffyd
Kar ket gynnar kat gynnyd

Kyueillt grym yſſym ſeil glyw glut gyfranc
Kadyr yeuanc ieuan yw

Grymus uab lafyn arab lyw
Gruffud griff gwaywrud gwiwryw

Kyueillt grym yſſym ny ſſomir ri ffyrd
Yn ryw fford pan brouir
Kad gyfles yw llyw llafyn hir
Ked gyflwyd gwaranrwyd gwir

Kyueillt grym yſſym nyd ſom gaffael walch
O weilch hydyr goafael
Koryf melwynyawn dawn diwael
Kyfrwyd mawl hylwyd moel hael

Digitized by Google

HILLYN AE CANT I IEUAN LLWYT AP IEUAN AP GRUFFUT VOEL.

O L. D. D.

Klot vuan ieuan ieuang dirion hael
Walch ehelaeth rodyon
Kludeis o uat vawrwlat von
Klot ys yrot is Aeron

Pereis glot yrot eur gofyon ieuan
Vriw darian vro dirion
Parableu a donyeu don
Peir tes eureir is aeron

Hytlit hael greir meir mur beirdyon dinac
Donyawc ieuan dirion
Hydyr geirdoeth ſynhwyrdoeth ſon
Hyder gloyw ner glyn aeron

Haelaf ac euraf dan y goron yw
Ieuan llwyt am rodyon

Ys wyr y ruffud rud ron
Ys irioel ieith is aeron

Lle bo y hoywuro hyuryt y winwlet
O wenwlad y gwyndyt
Llwyttec ieuan brifdec bryt
Llawered llu a weryt

Llys hyſpys y gwys nit gwyt ker aeron
Karwreid gymlegyt
Lloegyrwys dachwed aruedyt
Llauyn awchlym ygrym ygryt

Llwyr attaw y daw diwyt y genyf
Gynedyf nud or mebyt
Llawen eir llew vn wryt
Llyw kynnyd vyw kan hawd vyt

AWDL I IEUAN LLWYT AP IEUAN AP GR VOEL.

O L. D. D.

Mab ym gyueillt grym grymus val kei
Molyant ymadrawd hawd y haedei
Milwr hu yſgwr yſgwyt dryllyei ygnif
Mawl ddyrrif kynnif kynnyd gwalchmei

Milwreid aerueid aryf a bylei
Mal arall deall diofyn y gwnei
Meidrawl llew didawl lle dodei y vryt
Mireinbryt ygryt ygrym hwylei

Medwl dewr frwythlawn oe dawn yd ei
Mywn kyfrang ieuang ieuan diuei

Mab ieuan daryan a dorrei yntrin
Mab gruffud heilwin uydin vydei

Gwawr llauyn eſcut klut klot a uynnei
Gwalch or adwynryw llew llyw lle bei
Gwarant kyndwrwf twrwf taruei eſtronyon
Gwiw ron llit alon yn lle delei

Ger bydin brenin y gobrynei
Gorhoffer a ffarch ar llyuynuarch llei
Gwr didranigwyd llwyd lladei eingyl gawat
Goreu ergyrchgat veidyat vydei

Digitized by Google

Gorwyd a hylwyd hwyl uarchogei
Gorhoffyon neidieu vch klodieu klei
Gwaew onnen rethren gwae ruthrei rac ouyn
Gwir eofyn golofyn gwyr a giliei

Llywiawdyr vrdaſeid deyrneid dei
Llym ron iſaeron ys aer gyrchei
Llawen uyd a ryd a rodei daoed
Lluoed ar bunnoed a erbynnei

Lloegyr vryneich ae vreich a vrein borthei
Llaw gadarn dichwith dros nidi dros nei

Lliwgoch gadyr baladyr llew ny bylei yghat
Lleidiat gwir giliat gwyr y galei

Llwyr ym gwnaeth aruaeth aruer hep uei
Llewenyd beunyd ban ym gwelei
Llew tadawl nefawl naf pob rei or byt
Llwydo iechyt hyt hoedel didrei

Coſtes kun bardles beirdlith
Ieuan ran rwyd dy diueth
Naduein a gwyngalch ualch nath
Neb ny cyſt y ryw byſt byth.

AWDYL A GANT IORWTH VYCHAN AP IORWTH AP ROTPERT.

O L. D. D.

Medwl a dodeis medwid vy kofein
Am twf mirein mein kein kyfyrdelid
Medyant pob nwyfyant naw gofid am treul
Nym llut lliw gwenheul gwan edewid
Medweis prydereis pryd tonn eruid
Madeu dyn goreu nym goruygid
Mwyuwy ym tramwy tramawr edlid
A meinoeth ym doeth o detholid nep
Lliw ar uy wynep ny llwyr edid
Mynawc dawedawc dec kyfnewid
Meingan wedeidwan huan hownid
Mynygylwen yn llen yn lle rhennid gwyrd
Mynychſathyr miluyrd milueird ganlid
Morwyn a weleis mor drybelid
Mireingall o ball a bell glywid
Mawredus veinus ven yd vernid kreir
Mor wen y heſgeir vch y heſgid
Yn arllwyd arwyd ar a boenid

Yn eurllenn yn wenn yn wann obrid
Yn orlliw eiry riw rettid ym pwyllad
Yn orllat kariad men y kerid
Yn arllauar war wawr diodid
Yn orllawen wen aweinydid
Yn orllut hoen grut gredyf dodid rac poen
Yn orllifyant hoen hwn ny geiſid
Yn arllawt hirgawt a hwyr geblid
Yn arllaw anaw yn e rennid
Yn erllyt kynnyt kynnyenid riein
Yn arllwybyr arwein mein mererid
Pan vu gymry lu o gymrwynlid
Yn kymryd kydkof am eu gofid
Am brydu kanu kerd a trethid
Y pryduawr gwenuawr llawr llewychid
Am bryd ewyn gwyn ym gweindid am gwyl
Am brydeſt weiruyl yd bryderid

Digitized by Google

IORWTH VYCH. AE CANT.

O L. D. D.

Neut wyf digeryd neut wyf digeryd
O garu nwyf llu neut lliaws dyd
Hawl hyuawl ganmawl ganmwy beunyd
Hawd vu y charv oe chaer newyd
Hwyl orne heul ure ar vrohyd glaſuor
Pan vyd gloyw goror gorwymp lethryd
Llifawd vyg keudawd uyghyd hoet dyd
Llofrud uy neurud yn awr echwyd
Lleuver ebyr myr morveyd dylan
Pan llewych huan ar vann vynyd
Llywy vun wy hvn aeth oe hedryd
Llywyawc law eurawc liw eiry bronnyd
Lleueris wrthyf lleueryd didaer
Llawenglaer uy chwaer chwedyl am deubyd
A addawſſei hoet a hut beunyd
Om hoen drwy hirboen hirbell gynnyd
A ddygei kyn mei merweryd gyfliw
Gne gwynn gylleſtyr riw rin dieduyd
A chyn meheuin hywyn glotryd
Hi dygawd yn hawd hediw oe fyd
Hoew wannvein riein na wenyd hawd wen
Yny wnel orffen vynihenyd
Kalan gorffennaf gorffwyll am byd
Gorffwyf gwedynwyf rwyf gan ryhyd
Gorffenneis kereis ker elvyd ffydyon
Ar gefyn rutheon ruthreis y drefyd
Gorffynnyant llivyant llu gwyndodyd
Gorfarant y phrifwawd gan y ffrydyd
Gorfferygyl ym cof nam kein vygyd hon
Gorffurvyd gwenndonn gwyndir mechyd
Gorffurveid wedeid lunyeid lonyd
Gorffurvawr glotuawr wawr wir hafdyd
Gorffeigyawd trymgawd tragywyd ym dwyn
Nym gorffeirch morwyn mor wyf vuyd
Gorflamliw kywiw kyheuelyd
Gofflyc rawt wenyc ryt derwennyd
Gorflemych llewych llenn avallwyd kann
Gorflowys am gran ae bann nym byd
Gorffwyllaf molaf mal awenyd
Gorffwyllawc enwawc deifnyawc defnyd
Gorffell ym kymhell kamre iolyd kein
Gorffyſc dadwyrein gwawr ddwyrein dyd
Gwynnlliw aryen briw bric huenyd
Gwynnlluch eiry vchuch aches dolyd
Gwynnllat wat vagyat vegidyd pobloed
Gwenn gannwyll llyſſoed a lluoſlyd
Gwanlledyf dedyf didawl y hieythyd
Gwenlloer vawrth adoer adwyr weſcryd
Gwanllun wawr anhun veiryonnyd y daeth
Gwenlliant am gwnaeth rygaeth o ryd
Eſcor y hepcor nyd mi dorvyd
Yſcauael valch-hael vylchawc keiryd
Eſcut am olut am dilyewyd rwyd
Yſcwn am eylwyd molyant derllyd
Yſkennyf y mae mawr hiraethyd
Yſgwn na aned ych cyſtedlyd
Yſkenyey ys kmuoet ar yſkwydyd kyrd
Ys gelwir yn wyrd rif miluyrd ryd
Ys mwy gan y beird heird bob hirddyd
Na fan gant myrddin mawrddyſc gwenddyd
Meith arwyrein kein kynedwyd forwyn
Mein wyf yn gorllwyn gorllewenyd
Ys mawr uy angof na bum ouyd
Ys mi yſy yn merwi mor angheluyd
Ys blwyddyn am ne yſblennyd gawat
Kyt bwyf digarat wyf digeryd
Neut wyf digeryd &c.

Digitized by Google

LL. DDU AP Y PASTARD AE CANT Y LYWELYN AP GWILIM AP HOWEL.

O L. D. D.

Gwae vi arglwyd rwyd rwyf goleuat
Gwelet mawr giwet val mor gawat
Gwirodau gwledeu a gwlat ar hwntan
Kwhwuan truan yw eu troat
Gwyr hediw yn wiw yn weilch fyſcyat
Gwawt gny a vory yn varw heb wat
Gwenwyn rent preſent bryſſyat yw aruaeth
Waethwaeth hudolyaeth oe hadeilyat
Gwar amkar am ken uy ren reinyat
Gwir hir mordehir eu marw deat
Gordyfneis mygeis magyat llwyth katuor
Goror y glaſuor a gar gleiſſyat
Gwedy llywelyn hyn hy neirthyat
Gwedy Gwilym lym lys kynheilyat
Gwedy chwedyl kenedyl kunyat diogel
Gwedy penſel hywel digel dygyat
Gwae a gar na gwar na gwyllt ffryſtyat
Gwawr tref dieithyr nef tagnef yn tat
Gwatwar cwbyl gynnar cabyl gennat dybryt
Gwyt yw carv yr byt hyt ehedyat
Gweleis wennllys valch gweleis winnllat
Goror trefynor geir gor garyat
Gweleis wled a med a mat wrhydri
Gweilch ac eurlleſtri gweſti gwaſtat
Gwelei ae gwelas kedawlblas kat
Gwelwon arwydon rydyon rodyat
Gruffud cledyf rud ruhat kyflauan
Vychan daryandan ae diryondat
Gwedy eu gwelet gwawt a gwiw wlat
Gwedy eu colli rieni rat
Gwae ui aros dros dref nat kydecket
Gwelet llaes kiwet a llys kayat
Gwedy hyn duw gwynn gwenwyn borthyat
Gwedy byt breuawl ae hudawl hat
Gwedy ruthyr goruthyr girat pob kerdawr
Gwedy nat oes awr heb vawr varwnat
Goreu yn geiſſyaw heb vraw heb vrat
Gwr a gynneil ſeil ſeithrad prelad
Goruoled gwinwled gwenwlat tragywyd
Lle byd hael llywyd heul a lleuat

EGLYNNYON A GANT LLYWARCH LLAETY Y LLN. AP MADAWC AP MAREDUD.

O L. D. D.

Gouynnwys nebun ny bu raen gan rei
Kyn rudaw haearngaen
Pa was a wiſg e laſgaen
Pa walch yw y balch or blaen
Lleiſſyawn werennic o ranned dyall
Nyd arall ae harwed
Llyw glyw glew anhangnyued
Llywelyn gelyn gwyned

Digitized by Google

Pieu yr yſgwt egutwal [1] kynwan
Ar kanwaew am y thal
Pwy 'r glew llew llit aer ddywal
Ae deily kyfrwg dwy brennyal

Yſgwyt lywelyn lyw kadeithi bro
Eu honno yw honni
Yſgwyt ac yſgwyd yndi
Yſgwyt ac yſgryt recdi

Pieu y cledyf cleu a drauodir
Klwyfhir diamheu
Klotuawr klywitor nat geu
Kauas llad ar llaw deheu

Yſſef ae treuyt treuat amdiffyn
Am diffwys gymynat
Gweilch argae yn dyd aergat
Gwalch mechein gorwyrein gwlat

Pieu y rodawc rud uaran aerule
Ae haervleid gyr y ban
Pwy briw vch browyſuarch can
Pwy y henw hynot gyurann

Yſſef y gelwir llawhir llywelyn
Llyw teruyn teruyſc dir
Llawr gawr goruchel y wir
Lloegyr ddiua ddiueuyl gywir

Pieu yr arueu aruot heb gilyaw
Ny gilyant hyt agheu
Pwy wr pennaetheid geneu
Rac pawb pieu y dechreu

Yſſef yw hwnnw honneit nud or glyw
Ef yw glew a llofrud
Mygyr gawr uar trablawr trablud
Mab madawc vab maredud

[1] *Hwyrach mai*—Yſgwyd eſgudwal.

Pieu y katuarch catulaen ae gorueid
Ar goruot dihauarch
Ar gwr ar gwyr am y barch
Ar gwaew ar gwan anghyuarch

Yſſef yw hwnnw honneit ganllaw draws
Dra ſauo duw ganthaw
Gwyr oruod gwrd glot gludaw
Gwr rac gwerin dyſſilyaw

Yſſef ae herly arlwy garthan dyn
Llywelyn gwawtwyn gwan
Gwyr eryr aer darogan
Gwr yn gware llaweſſan

Dygychwyn gennat ar vreint keinyat kall
Ath dyall ath dyat
Kyrch uarch yr llywarch llew cat
Ar llywelyn llaw rodyat

Dos a duw gennyt yn hyuryt yn hawd
Ar gatulawd gatulaen gryt
Poet hwyl y holi diwyt
Poet ef enw dy rod bod byt

O dyuydyd uyth o ueith dremyn hwyr
Ar fwyr lwyr loegyr gymyn
Annerch ——— ac yr dyn
Y gan lywarch lywelyn

Tremytyat mynyd manot tew nyth lud
Nyth loſgo eiry na rew
Annerch was hirlas hirlew
Annwyl dyn llywelyn llew

Llwydit mat a rat [1] ———

[1] *Y diwedd ar goll.*

Digitized by Google

AWDYL.

NIS GWYDDIS PWY AI CANT.

O L. D. D.

Cadarn uyd yſgwyd eſgudvrys brwyd-
yrdwrd
Gwalch ymhwrd gweilch emys
Carw mawrdrafyn rudlafyn rwydlys
Cadyr helmuriw keinrodwiw Rys

Clo dodwyd beirdlwyd bwrdlys y wr-
durvyg
Diruawr brydein ynys
Cart waywgrwydyr trawsfrwydyr treisfrys
Cud taryan rud tirion Rys

Gwneuthoſt aerurys rys ros gyurein
Gwawdlwyd a gwaedlafyn ym prydein
Oth yſgwyd rod glod gloywgein
Ath ureich leith bryneich lith brein

Cadarn rys cad urys ced uryd vrwydyr
dreis drafyn
Gwayw eurllauyn gwyarllyd
Carw rodlym cadyr wayw grym gryd
Coryf llew gwendoryf llyw gwyndd

AWDYL.

NIS GWYDDIS PWY AI CANT.

O L. D. D.

Tra vuam yn ſeith triſeith nyn beitei
Nyn kilyei kyn an lleith
Nyd oes yſſywaeth or ſeith
Namyn tri trin dioleith

Seithwyr y buam dinam digythrut
Digyflut eu kyflam
Seithwyr ffyryf ffo diadlam
Seith gynt ny gymmerynt gam

Can etiw hywel hwyl diotef kad
Kyd vuam gyd ac ef
Handym oll goll gyuadef
Handid tegach teulu nef

Meibyon kediuor kyd ehelaeth blant
Yn y pant veh pentraeth

Buant brwyſgyon breiſc aruaeth
Buant briw ger eu brawd uaeth

Yny berwid brad brython ag criſtyawn
O criſtin ae meibyon
Ny bo dyn y myw y mon
Or brychuaelyeid brychuoelyon

Yr a del o da o dala tir preſſent
Preſſwyluod aghywir
A gwaew gwae dauyt enwir
Gwan gwalch ryuel hywel hir

Caradawc vab kediuor
Gwalch bydin gwerin goror
Hebawc teulu ku keinmynn
Anhawd genhym dy hepcor

Digitized by Google

AWDYL.

NIS GWYDDIS PWY AI CANT.

O L. D. D.

Llyw gwrawl breinyawl brenhineitaf
Llywyawdyrgwenndref nef nerth a archaf
Llwydyant pob carant caraf dy uoli
Llewychuawr geli ri rywoccaf

Llwyr ym kyfyd bryd brys ny gelaf
Llauur veith a weith aweinydaf
Llyryeid uawl trethawl traethaf o naw uan
Llwydran ellylw gan a genydaf[1]

Llawen eidun vun uyd diorffaf
Lleueir ry gwbl eir ny rygablaf
Lletyf dihol dethol doethaf or gwraged
Llaryed gluduawred a gloduoraf

Llawr mawr mebwynyawn dawn diwarthaf
Llewychdud meinhir ywr tir teccaf
Llu diurawd hyffawd hoffaf ker meuryc
Lliw gwynnblyc gwenyc gwen y hadaf

Lleuuer eiry didreul neu heul yn haf
Lliaws ae canmawl or mawl mwyaf
Llin gwinuaeth pennaeth pennaf o gymry
Llun hy ae dyly ieith atalaf

Llwrw gwir nyw cenir ual y canaf
Llauar car kerdrod o uod uydaf
Lloer hynot ar glot yr gloewaf deurud
Llaefuerch uaredud a brud brydaf

Llleduryd yw gouyn dyn diweiraf
Llit cant o volyant gwarant gwiraf
Llawer geir —— neir a wnaf ker aeron
Llif dragon vanon vonhediccaf

[1] *Neu,* canaf.

Llevliw[1] ardal gwiw gwydyrblas yd af
Lle uym llwyd eilwyd arwyd araf
Lles uymoet eres evraf am tavawt
Llathreit wawt hyd urawt hut nawt hoet naf

Lliw cet — enwyfc riw rin dawl om tafawd
Neut diuethl anueidrawl
Llin arglwyd llary hylwyd hawl
Llun diweiruun dy wirnawl

Mawl ran ellylw gan gynyd gwyd hydeg
Y gwawd hydyr ny deruyd
Milyoed dreul ne heul hafdyd
Molyant pwyll uedyant pell uyd

Ny byd amdlawd gwawd gwawr hynod ellylw
Allwed dawn a gwybod
Nawd yw rac ran o dannod
Nwyf rieu glwyf rwy o glod

Cloduawr dwn kyrchwn kyrch dilud ueinuarch
Ar fwynuerch varedud
Claer orne dwyre deurud
Clwyf cant uyrd uedyant veird uud

Buduawr yawn hydawn hediw hawl dylyn
Yw heul dolyd llebliw
Bod rod rin diurawd wawd wiw
Bun laes wanllun lwys wynlliw

[1] *Neu, Llebliw.*

Digitized by Google

AWDYL.

NIS GWYDDIS PWY AI CANT.

O L. D. D.

THOMAS vab rotpert rwyt par gwerſyllyc
Rwyf ryuyc ryuelgar
Ruthur aruthur areithran [1] eſgar
Reithon gawr reithawr llawr llachar
Rot kynnygyn kynnif diwatwar
Rwyn kedeirn kadarn y onar
Rwyſc tan a gwynawn ual twryf gwynnyar drud
Molut klut klot waſgar
Moli ri rybuch yn arpar
Molawdyr maws nyd moes y gytpar
Molyant llew lletawt om bannyar
Milwr coeth traws doeth tros dayar
Mal molawt dunawt gan rif tonnyar veird
Tynuegyl heird hir dear
Tadawc gwent torment termyd gwar
Tadmaeth myrd mawr dawn y daffar
Tud menwyd mynnd wrth wangar
Tu brwydyr glyw ef glew anhygar
Tuoed wyſc yn wyſc yn yſcar torvoed
Ac eu teiryf mal adar
Adwyn llew yn llat yn anwar
Adwen llyw yn llawch yn hygar
Ac edif gynnif gnawd llychu amar
Edern llit pan llud y arwar
Edyrn trin vedgyrn trydar erchwynyawc
Trawd varchawc veirch amar
Emyrd kyrd kerdoryon llauar
Amlwc ſeif y ſafwy ual dar
Amwlch gled gloywdrut yg wyar
Amorth cart nyd kerdawr nyw kar
Amyl y rod oe uod y uar ys rydrwm
Ys rydraws kein wanar
Cnuyad cad kedernyd elgar
Kyneil vrwydyr ar vreint tanllachar
Kynor trin nyd rwy ediuar
Kynwrwf gweir kyniweir kunyar
Kynheilyant anant auar anelyf
Aer gledyf glew digar
Glud a drut ar drawt a thrugar
Glyw y ryw ef rwyf uuelyar
Glew ual rew rudgrys brys brwydyrgar
Gleif hywan ac nyd gleif hywar
Ae glod gueir ae eir y ar y trihael
Neb traha nyd achar
Lleawr gwawr gwedy bo abar
Lle mae ſeint yn ſant diauar
Y dechreu oed wychuryd caſnar
Y diwet boed y duw trugar

[1] *Neu,* areithrau.

Digitized by Google

CANUAU CASNODYN.

CLOD I WENLLIANT VERCH GYNAN *.

O L. P. P.

Molaf iaȣn y daȣn [1] gne gȣaȣn gwawthwec
Eiliw ewynriw gwynwiw gwanec
Eilieis hynot [2] glot gloywdec Wenlliant
Eiliaȣd y molyant [3] mil ychȣanec
Eilw [4] dreidyaw nym daȣ traȣ truy gyftec
Elvyd twf glodryd dyd na deudec
Eil kein galet ret ym reitrec obeith
Oleuveith hoew dreith [5] breint ehedec
Aryal bugethal [6] brif dial brec
Ar hoyȣvun lu [7] hun hoen gynwanec maen
Pan wifc tonn vrȣyfcvlaen gaen am garec
Eirgall diwall gall bwyll ogywec
Eiryoet yr difoet [8] hoet gyhydrec
Eur mal am bu dal dolur attrec vraȣ
Yn llaȣ ȣyl andaȣ gan eil Indec
Eiryan verch Gynan kynran kanrec
Eryr tymyr gwyr gweilch difaefnec
Argloyd culȣyd rȣyd rȣyf groec rugylchȣyrn
A ellwng heyrn [1] y teyrn tec
Meu geiryeu goleu gȣyl wyndodec
Mi a wyr moli hil ri haȣl rec
Meithir y cludir clot anrec tavaȣt
Mor ddidlaȣt yggȣaut [2] yggwenhȣyffec
Meuaȣt [3] molaȣt gnaȣt gne tonn waedgrec
Manar [4] wifc laffar avar ȣofec
Mil [5] ae maȣl heb daȣl diledyf chȣeq lȣyfieith
Maȣr daȣn ganhymdeith oefdeith oftec
Mein virein riein gein Gymraec
Mȣyn vorȣyn hundȣyn hoendygyn gyftec
Mynych lle lleȣych lliȣ choec ym
Meu y duc gwenlym [6] ar rym redec
Mynet yr gwelet gwennet gwanec
Manon wawr Arvon govyon govec
Maengaer glot belldaer glut balldec mygyrvan
Meingan dyn eurwan [7] y Dinorwec

Casnodyn ae cant.

[1] Aelw iaun yw dawn. Ll. D. D.
[2] Erot.
[3] Dy voliant.
[4] Elw.
[5] Hoewdeith. Ll. D. D.
[6] Bu gethal. Ll. D. D.
[7] Lud. Ll. D. D.
[8] Yn dioed. Ll. D. D.

[1] Ellwng o heyrn. Ll. D. D.
[2] Mawr didlawt uyg gwawt. Ll. D. D.
[3] Menhawt. Ll. D. D.
[4] *Neu*, Manaw.
[5] Myrd. Ll. D. D.
[6] Man ymduc gwelwlym. Ll. D. D.
[7] Erwan. Ll. D. D.

* Awdyl a gant kafnodyn y Wenlliant m. gynan, yw yr Enwad yn Ll. D. D.

Gwenlliant verch Gynan ap Maredudd ap Rys ap Gruffudd ap yr Arglwydd Rys oedd honn; Gwraig fyr Gruffudd Llwyd ap Rhys ap Gruffudd ap Ednyfet Vychan.—Yngharchar yr oedd fyr Gruffudd.

Digitized by Google

AWDL I IEUAN ABAD ABERCONWY.

O L. P. P.

VY ruyf geyr Konoy goreu kanyat mydyr
Vy un eneit hydyr vy iaon ynat
Vygket vynkiriet vynkaryat perffaith
Vy meith vaor obeith vy Ior abat
Vy Arglóyd modlóyd medlat wallaogyrn
Vyggóio rodyon chóyrn vygwaredyat
Vy mraót ffyd gynnyd med keinyat gerdaor
Vynkynorthóy maor vynkein neirthyat
Vyghartrevróyd ruód rodyon diffael
Vyngóir gymorth hael vyggóaor geimyat
Vygholovyn diovyn rac dyat lletpei
Vynghynnóys a wnei gan vyghennat
Gwaor llaor Maenan vaor mewn iaon vyryat haól
Gwedy heityaó maól góaót ehetyat
Gweilging klot arvot góaól eurvat heird-dai
Gwylyei vud góeftei gan vod góaftat
Bedaf y barnaf wyf beirnyat kyvyawn
Barn ae troffa daon Bernet drwffyat
Beuno bwyll didwyll dodyat enryded
Balched beró vudwled y bervedólat
Rydd ffyd ffaót traethaót nyt truthyat gogan
Róyd iaonllythyr gan gauryd dianllat
Rec dec dal aryal róyf vyryat ieithrym
Ry diengis ym rod oe anghat
Ieuan or divan ar dyvyat kanllaó
Ion a barchei draó wyneb eirchyat
Ener yu'n hydyr yn hoyódat crevyd
Ar dóys ganneit ffyd eur diſgynnyat
Llaryeiddóyn dillyn llaón dullyat Moeſen
Llwyddei gyhoed llen llaó ddigaead
Llyó byó berth maórnerth nyt murnyat ygóneir
Llathyrgreir lles bartheir lliaós borthiat
Maured enryded un redyat Machreith
Meith [1] mynych obeith mwyn achubyat
Myrdd gyrd gael ryael med ruat beirddoryf
Maórgoryf mygyr wenlloryf magóyr winllat
Kelvydgoel Giryoel egorynt deall
Kovyon Dyvric kall kyvyaón divrat
Kampeu kein hóylyeu kynheilyat kiódaót
Kymorth y drindaót fo ym keimyat
Kat keimyat divrat dyvrys eirchyeit Eur eneit yr ynys
Róyd wenllan rydd y winllys
Róyf pab rywyau doeth vab Rys
Yíbys hil Rys heilyór rod
Ys boet vyw barch eſbyt vyd
Amlóc yw hoyólyó hyóled
Oe ganneit beis y gynnyd
Kynnyd ae dyvyd kein davaót Bedaf Aml wybodus geudaót
Kynnwys wyr kynnes wiraót
Kynnull ffyd kannóyll y ffaut
Kyvlóyd ffaót ſalym dalym dylóyth
Karyatvaór byrdvaór beirdvaeth
Kedyrn dut kadarn a doeth
Kar purffaót kywir perffeith

CASNODYN AE CANT.

[1] *Neu*, Meich.

Digitized by Google

AWDL I IEUAN AB GRUFFUDD[1].

O L. P. P.

Llyu yw'r meu goreu gόreid kanllaϑ
Llyϑ llaϑer haelder ffer ffuryveidyaϑ
Lleuychvab arab y euraϑ clot prud
Ieuan vab Gruffud vud vedylyaϑ
Llyϑ nym gwneit teleit talym damunaϑ
Llewenyd a neb tra veϑn[2] hebdaϑ
Llyϑ am dyſgaϑd haϑd hodyaϑ gerd berffeith
Nyt val ſothachieith beird keith Caeaw
Llόyd ragoϑes les luoſſyd vraϑ
Llόydgar rac ieueinc veinc vydinaϑ
Llym gyngor ragor yn rόygaϑ darpar
Lladgar rac eſcar derϑ rac yſcaϑ
Llathyrwaϑr nyt[3] oed vaϑr eiryf gόaϑr[4] guryaϑ
Llόrϑ vri[5] daeoni dieu anaϑ
Llόybr digaeth y yarllaeth y eurllaϑ Ieuan
Llόyt llydan daryan llit yn[6] duryaϑ
Llόybraϑd ehaϑnffyſc adyſc idaϑ
Llόybra oe[7] nerth vreich i Vryneich vraϑ
Llit erdyrn kedyrn Keidyaϑ neu Wrleis
Lleis llόgyr dinas treis Lloegyr diniſtryaϑ
Llam Lloegyrfflam llόgyrfflwch dryſwch dreiſſyaϑ
Llit duraϑt dur huaϑdur[8] Hueil vab Caw
Llwybrdϑrf Morgynnϑrf maϑr gannait[9] nerthwir
Llanϑ enwir am dir yn ymdaraϑ

Lliaϑs gyſtlϑn hϑn honneit gyvyaϑ
Llaϑchblas a gavas adas eiddyau[1]
Llys hyſbys dyvrys divraϑ ϑalanaeth
Llys uchelϑryaeth llary ffraeth ffrϑythyaϑ
Llavurϑn[2] kanϑn keinyeit hebdau[3]
Llavarveird digeird dygϑn attaϑ
Lle mae meϑn kur llaϑr ker llaϑ llys haelnaf
Llann ran rymuſſaf goethaf Geithyaw
Kyrcheis ϑr klydϑr klot tavarn a thref
A thravot med o garn
Kar kaeth y var koeth y varn
Katvalck kadyr eurwalch kadarn
Kadarn y eirvarn ae ervit ae haϑl
Hael Ieuan eil Pebit
Keitwat rhac brat brϑydyr ymlit
Katol[4] eidyol i lit
Llit vrϑyſc tan chueivrϑyſc chϑevrin yϑ Ieuan
Llavyn Garthan gyrthyϑr trin
Llydan ryd[5] y gϑeinyd gϑin
Llat lleϑ beidyat llyϑ bydin
Bydinlet hirget hϑyrgard yϑ Ieuan
Baed rϑydgan rudgoch dard
Bodlyv croyϑ heilhoyϑ haelhard
Budlaϑn oe vaϑrdaϑn y vard
Bard ϑyf i im Ri rif llϑyr ar vaϑrgerd
Aryf aergat eſtraϑnffϑyr
Bard ynteu goreu ae gϑyr
Beird loeϑgerd bϑrd oleugϑyr

---

1 I Ieuan Llwyd ab Ieuan ab Gruffudd o Ogerddan. Ll. E. D.
2 Fawn. Ll. E. D.
3 Llathrawr uyd. Ll. E. D.
4 Gawr. Ll. E. D.
5 Bri. Ll. E. D.
6 Ei. Ll. E. D.
7 Ei. Ll. E. D.
8 Ddurawdr huawdr. Ll. E. D.
9 *Neu*, gamraw.

1 Iddaw. Ll. E. D.
2 Llafuriwn. Ll. E. D.
3 Heb daw. Ll. E. D.
4 Cad ól. Ll E. D.
5 Llydawryd. Ll. E. D.

Digitized by Google

Gŏyr Ieuan divan devaŏt ffrŏſt brŏyſc-
dieth [1]
Gŏr breiſc-dreul med amŏſt [2]
Erddeint 3 Gereint a Gorŏſt
Gŏrdvri eur goſti er gŏſt
Gŏſt gynnal heildal haelder gŏyr Ieuan
Gar ieuanc Nud arver
Goſgedic Nur eilic Ner
Goſgord loyŏfford Eliffer

[1] Brwyſcdrech. Ll. E. D.
[2] Am wiſi. Ll. E. D.
[3] Erddraint. Ll. E. D.

Ercŏlff [1] gryf [2] Selyf ſeil wledic Ryderch
Rŏyd Ieuan wayw yſſic
Aryf aer didaryf urdedic
Ar glot y tri glut y tric
Trigŏys maŏl haedŏys mal haedu o iaŏn
I Ieuan gan veirdlu
Adyſc glot ffyſc heb vyſc vu
Ud kard gorchud kerd gyrchu

CASNODYN AE CANT.

[1] Mae y Cyrchgymmeriad yn hynod yma, ac yn dal gaws yr achaws o vod y ſill gyntaf o bennillion Tawddgyrch Cadwynawg yn govyn bod yn dechreu val y maent. *Iolo Morganwg.*
[2] Gyrf. Ll. E. D.

AWDYL MARWNAD MADAWC,

CASNODYN AE CANT,

O L. P. P.

BU oerchwedl cenedl cwyn enwaŏc [1]
triſtlaŏn
Kamp Meirchyaŏn kwymp Marchaŏc
Bud a vyd rygud y raŏc
Bit heb vyd bot heb Vadaŏc
Madaŏc oed marchaŏc meirch ſarruc
kein wr [2]
Aſl Kynvaŏr katgaduc
Dyŏan garŏ Duŏ an goruc
Dan ſygn poen dygn pan y duc
Duc Duŏ dat boſt kat kytvaeth heird
eirchyeit
Oe orchud neb ni chŏeirdd
Dygei yngŏylyeu digeird
Digaŏn oe vaŏrdaŏn y Veird

[1] Cenedl enwawc. Ll. E. D.
[2] Ceintwr. Ll. E. D.

Beird wiſcaŏc Vadaŏc o vot aŏr hebot
Y hybarch Griſt nym daŏr
Derŏ herŏ hirvaeth maeth meithvaŏr
Bŏrŏ naf o lŏrŏ nef i laŏr
I laŏr Vadaŏc vaŏr vur ervit Tryſtan
Ban draŏſtaer ordinit [1]
Trallaot Eingl giwdaŏt gedit
Dryllyeu aelodeu oe lit
Llidyaŏc oed Vadaŏc Vedŏyr naŏs garthan
Gyrthyei Eingl yggyghaŏs
Llet kadoed lluoed lliaŏs
Llit Kedic llaŏ dreiſic draŏs
Traŏs Vadaŏc arvaŏc eiryf ſathrſarn aerllu
Tra vu tu to hayarn
Trech oed y nerth truy verth varn
Tröch aëöy no'r tri chadarn

[1] Ordnid. Ll. E. D.

Digitized by Google

Kadarnbleit eirchyeit y orchud bu trift
Traósdec Vadaóc eil Nudd
Kadarnvalch [1] llu tra vu y vud
Ket yn eurllet anarllud
Arllud yó yn bud bed anglad madaóc
Modur Beirdd a neuad
Arllóysyat hyólat [2] rat rad
Eurlly6 [3] helym aerlleó hylad
Hylad Beird digeird digu [4] oe dóyn
Hylóyd cóyn cyn darvu
Haól vaól vilór tór tyryflu [5]
Hylaó rod heil vod hael vu
Bu oerchóedyl &c.

Dreic llu kan darvu deurvur
Drut Vadaóc arvaóc arver
Dróc na doeth maór anlloeth mor
Dreigyl brys dreis dyrys dros dir

Diróyn kóyn keinyeit lóyróys
Deryó llyó lliót aros
Dur bróydrdorf kerdgorf kardgas
Deór nenbren perchen parchus

Parchus Vadauc deivnaóc doeth
Pob kynhalyaódr llyóyaódr llóyth
Pibyl yr llaór llu maór lle meith
Paób gynt y dethynt y daeth [6]

Aeth madaóc enóaóc anwat
Uthr gyvlam Vargam vaórget
Athraw bróydyr draw gyffraó drut [7]
Uthr eícutruthr yícóytrot

Rodaóc Vadaóc vodur lleng
Rat winllat wenllys ehang

Rudgled kyn deróved durvyng
Reid yrth aervleid Arthur vlóng

Blóng eingl eítóng eiídóng [1] oed
Blodeu kampeu kóymp Lloegróaed
Blaód galar am gar góreid
Blingur eirf blaengar aróyd

Aróyd ffóyr nafióyr nefly6 [2]
Ar ónaethoít hoedyldoít hedyó
Aer gattraós yr lliaós llaó
O'r Goettref dan llef dóyn lleó

Lleó gleó gloywlan gan Gynwyt
Llavur naf aódur nef aet
Llaó anaó yr llyó 3 eneit
Lleóenyd llyó bedyd boet

Boet llaóen reen róyf llen llóyr
Wrth Vadaóc bur enóaóc beir
Byt am walch gryt bryt bróytrdaer
Bei tes nyt eres neut oer

Oer vu y gyrd vyrd veirdroec
Aros dyd ketryd katuryc [4]
Arf aergled afnved evnvaec [5]
Eryr tut murdrut maórdreic
Dreic llu kan daru &c.

Amdrift wyf gorphóyf ym gorphen
Ymdro call cyn dirwall derwen
Ymdreigl brat ymbryffyat [6] breffen
Ymdraót ffaót ny pheit vyggohen
Amdylan [7] am dóylan Havren
Am dóyn kóyn kynhebic Maxen
Am vedru canu kyn aghenn
Am Vadaóc deivnaóc dovyn aóen

---

1 Cadrwalch. Ll. E. D.
2 Cywlad. Ll. E. D.
3 Eurlliw. Ll. E. D.
4 Wyf digu. Ll. E. D.
5 Torflu. Ll. E. D.
6 Ydd ethynt ydd aeth. Ll. E. D.
7 Athro brwydr gyffro dro drud. Ll. E. D.

1 Eiddwng. Ll. E. D.
2 *Neu*, na ffiwyr neu ffyw. Ll. E. D.
3 I'r llew. Ll. E. D.
4 Katruyc. Ll. E. D.
5 Arwedd eurwaeg. Ll. E. D.
6 Yw bryfiad. Ll. E. D.
7 Amddylyn. Ll. E. D.

Digitized by Google

Am Nur pur val peir Keritwen
Am ner per paroded Paſcen
Am nerth berth a barthei ychen
A meirch eirch y archóyr aren
O'm kyvoeth amcandoeth [1] ym ken
Am cyveillt ceveis wrth angen [2]
Am kovyaódr am llyóyaódr llaóen
Am kyvarch am parch am perchen
Am kyved ymaenved y men
Nym kyuyt triſtyt treis diwen
Am koryf toryf tyrvahoed [3] ohen
Am kar rac eſcar rac aſcen
Am gyſtal eirf aryal Uryen
Am gwſt [4] Gyſtennin vab Elen
Am vydroed meſuroed moeſen
Am veidraól kymunaól [5] kymmen
Am vodur val mab mur Moryen
Am Vadaóc bryt vodaóc Bratóen
Amyl naód Duó y deóin adyen
Amled hed o rinóed y ren [6]
Ren llen a llyvreu goleu galar
Róyf glóyf o glevyt lleu bryt bróydrbar
Róym didóym dodi ri róng daear
Rebyd ryd róydóin a deóin dâr
Redaód caód ym cof dof divevylgar
Róy a móy y mae no góae nyt góar
Rydranc ieuanc iaón daón diwatóar
Reit ryó llyó lleas oeſcas eſcar
Róyt yſcóyt eſcut drut wrth drydar
Rot arvot arveu keneu kynnar
Redyat kat kedyrn deyrn diuar
Ryt byt bóyt vyrdoed wiſcoed waſcar
Rynga ellyng wallaó heilyaó hóylyar
Rif llif llu vuail eil Ulkatſar
Reid arveid arvot óedy clot clar
Redet vet veidraól dreigyaól drugar

Trugar góar góir trioet hoet hir kóynir keinud
Triſt Griſt groyó vraót ym uyr óylnaót am waór eil Nud
Tróngoll oll yó tramgóyd yn llyó trymgaód ny'n llud
Treid-ffraeth maeth med treis y deóred traós y deurud
Troſſed Mervyn treiſſiór gelyn gerdbryn górdbrud
Tryſſaór oed ym tra vu walch llym gwiórym gwaywrud
Troſſed y glo manar amdo mynor ymdud
Traethu oe dóyn tretheu adóyn hirgóyn hwyrgud
Traethaót enóaóc trathec Vadaóc a vedyr Gruffudd
Tra reit ymi rac tra phrovi coſti cyſtud
Tróy aróyrein treidyaó oóein dihein duhud
Tróy hir bara y Duó donya y datannud

Datannudaól haól yw hywled Owein
Digóyllgein yſgein dóyrein deóred
Dedveu traós geneu treis góned gyrchyat
Daón y tat rodyat borthyat berthed
Duó góae vi dóyn Ri dyn ryved y vyó
Am róyf róydlyó nyt byó neut bed
Dyvrwledic eilic y wyled amget
Dyvet y droſſet oed et ryſſed
Divei val Góalchmei gweilchmaeth med a góin
Divlin ſarff bydin yn rin ried
Deór dyvyant Rolant rul daered plymlóyt
Diarſóyt yſcóyt eurglóyt aergled
Dur eil Arthur mur maór alued ar lu
Darvu lle ryvu llaóer reuved
Dor ior dygyvor da gyved enwaóc
Deifnyaóc oed vadaóc vynaóc voned
Dar doethyon ganon Gwyned a Dheu
Y llugóyr a gigleu Lloegyr a gogledd
Dir yó ar gyóir argyóed Derwin
Daearawl yſcin Dewin diwed

---

1 Am can ddoeth. Ll. E. D.
2 *Ban o.* Ll. E. D.
3 Torfaoedd. Ll. E. D.
4 Goſt. Ll. E. D.
5 Cynnawl. Ll. E. D.
6 *Dyma dervyn yr awdyl yn* Ll. E. D.

Digitized by Google

Dyrys dδyn oc lys lδys gyvanned llynn
Dyraδr gδaδr gδayδryn kyn kannmlyned
Dyro Dat yn rat enryded divraδ
Deurud Ud idaδ a hodyaδ hed

Hed wled ſened y ſeint
Hael diδael Vael veint
Hy dyly vry vreint
Gyt ar Vraham
Hynδyf glδyf δyf oll
Honn galon donn doll
Hδyr gδyr ffδyr ffoll
Getkoll gytkam
Hiraeth ffraeth maeth meu
Hut drut lut lityeu
Herδ verδ chδerδ chδetleu
Godeu gδdam
Hδrd dδrd bδrd beirdδin
Hoedδyſc vrδyn rδyſc rin
Her wiſcner ffer fin
Goflin gyflam

Hydδr mur cur caer
Hydyſc ffyſc myſc maer
Hoet adoet oet aer
Ffloyw diglaer fflam
Hyder ffer vér vu
Heit greit bleit blygu
Het haelet llet llu
Trychu tracham
Hydir δir hir haf
Heb atteb neb naf
Hynt gδynt kynt kδynaf
Mab mwynaf mam
Aeth ffraeth vaeth Vangor
Uthrlaδn daδn iaδn ior
Oeth doeth goeth gyngor
Maδrgor Margam
Avar bar kar Caδ
Uyf rδyf glδyf glutaδ
Ef nef dref dreidyaδ
Rodlaδ rδydlam
Amdriſt δyf &c.

CASNODYN AE CANT I'R DRINDAWD.

O L. P. P.

I.

Trindaut dibechaδt Duδ bych diwahan
Am ri rδydlan am kan kenffych
Mab diatneir meir mor vynych ym byd
Aeth ſaeth ſeith brivwyd[1] ffyd am ffurvych
Ymdδyn om gwenwyn nym gwenych uffern
Affeith geith gethern ſurwern nid ſych
Lle mae llawer gwae waethwrych aneſcor
Llu du diyſcor ffylor ffoldrych

[1] Briwyd.

Differ vi vy ner rhac nych uffern gnut
Ar tan brδmſtan brut rut rydunnych
Ar pydew llenrew llawn rych kylleſtric
Ar peir geir garδdic peithvric poethvrych
Ar pryvet kalet kolyaδ δrych ſynyaδc
Afrδyd ſδyd fallaδc treiſglaδc treiſglych
A phob ryδ diſtryδ trδy diſtrych flamdaδd
A ffwyr lδyr loeſgaδd adraδd edrych
Diryeit nyt teleit talgrych wythlonder
Dur aervur arver ar ny gerych
Direidyon dynyon ny rydoniych dat
Dirryd ffyd ffoat brat ae bredych

Digitized by Google

Tyro ran i'th wan wynvyt wrthrych haôl
O'th wlat vat veidryaôl yr maôl mynych
Yth wled llyô buched lle y bych dragywyd
Llaôr maôr mireinddydd llywydd llewych
Llys didos a nos daôn wledych racllaô
Llen ot not neidyaô na glaô nym gôlych

II.

Trindaôt dibechaôt nyt da bychan
Troi bryt attat tro gloywrat glan
Tri ac un cyvun mor yw cyvan
Trugar gerennyd Dovyd divan
Trugared ried reuved rôyvan
Tragyôyd y byd nyt dyd diflan
Traha ni phara ni pheir didan
Trahir dielir dir darogan
Treis dyn a obryn ennyn anyan
Triſt goſp goſt ffurndoſt gôſt uffernddan
Trinheion dynyon danyal ogan
Traffalſt cyn amdo gro a graean
Tru mo'r angall dall dull aneiryan
Troſſed trôy gymwed a gymeran
Trannoeth heb gyfoeth heb gyvrôynan
Traôt angeu vereu vedeu vydan
Tra hy yô pôb ſyô na ſynhôyran
Trymder Luciffer ae loes affan
Tros y gam arvaeth kynvaeth kôynvan
Trymgôydaôd heb naôd y glaôd nyt glan
Travael nam oe gam gwaelſlam ac gwan
Trachyweu llechôed lluch a tharyan
Trevynaôdyr llôyr huaôdyr lloer a huan
Trevneiſt a ffurveiſt o ffyrf amkan
Trevneu ampryleu geneu a gan
Treul gyvadef nef naf pob atvan
Trengit ae collo llôrô tro truan
Traethaôt o'th volaôt vilyoed gymen
Trenneiſt ſyr a myr moraôl dylan
Trevneiſt dayar vaôr ac chlaôr achlan
Trefneiſt wern uffern affeith Sathan
Trevret i bryvet lle yd ymbrovan
Troch heol yſgol eſgar boethvan
Trallaôt yr giôdaôt nyt ymgadôan
Traôs y vu Ieſſu pen llu llydan
Traô yr ymdaraô ar doryf Sudan
Treul gyvor tros vor kyngor kyngan
Treidle yd ethyô ffraethlyô ffrôythlaôn [1]
Traetloes yn y groes Griſt e hunan
Treit ym erchi mal am orchan
Trarôyd vyd kulôyd am bob kalan
Trugaredd a hedd haeddôyt amkan
Trôy eiryolaôr maôr Meir a Ieuan

III.

Trindaôt dibechaôt Duô ni bechaôd
Treidwyf i nef yn adef y naôd
Thiſt vyd tragywyd truy gaôd ac collo
Triſtyd vryd vradvro vrôydyr gyvannaôd
Treiſôyr nyt yſtyr am doſt anſaôd
Troſſir pob enwir yn hir yn haôd
Lle i troſſet kiwet kawatſaôd nivet
Tru Lu Luciffer aergler oerglaôd
Gwae a dyt y vryt mewn byt ae baôd
Gwae duc rac gwan y ran rynnaôd
Gwae dic gwir dreiffic dryffaôd dy amcan
Gwael dravael dryvan gôayw tan ae taôd
Gwae a vo crettffo tro trôydevlaôd
Gôae divôyn gôenôyn cargôyn curgaôd
Gwae a divreint ſeint a ſeilyaôd temleu
Gwawr mawr mur gradeu gredyf ymadraôd
Gwae a vyn gobryn gobyr uffernda6d
Gwae diviaôc llidiaôc lleidyr tra allaôd
Am berchen o brenn a brynaôd punoes
Per ffer ffurveidvoes ffrowyll-loes ffraôd
Er penyt bywyt hoedyl vergyt haôd
Wr glan diwahan yn y wahaôd
Yr wlat vat veidryaôl a vedraôd Andras
I'r wled hed haedblas heb gas heb gaôd

Anturyôn hôylyôn heli a thonneu
A thynnôn ved yn rhi

1 *Neu*, ffrôythlan.

Ynat pob gólat rat roddi
Un ion athrawon a thri

IV.

Trindaót yn gwaraót an gwarant
Tri unyaón unnerth gogonyant
Tevy y tat a rat yn reityant
Tróy y mab gwnaet bawb bob grymyant
Tróy'r yſpryt y gyt y gadant
Trindaót yn undaót unduó gwediant
Triſt vu Griſt yn y groes dygyant
Travael hael hóylaód ar volyant
Traót góener bu ffer y ffynnyant
Trydyd dyd dodyó o divant
Tros dyd deugeinvet ket katwant
Trev nev aſniver ef gwelſant
Treidyom ni a mi a Morgant
Treu deuvor kyngor kyngharant
Treith ymdeith yn veith anvethyant
Traeth a brynn a phenryn a phant
Treu ny ludd tryleu eil Rolant
Traó yr braó ar bryvet gormant
Trethóyf Duó o diwedd vy mant
Tra vóyf travotór un amrant
Tramynut trém ynnof y chóant
Tremynu treiſlu tros liant

V.

Trindaót ffaót ffer tref nef nifer gwarder gwirdat
Trech wyt no neb tróy daón atteb treidiwn attat
Tra vóyf vy myt y troych heb óyt ym bryt rac brat
Treul benydyaó ardóy guryaó yr dy garyat
Travel a chur gyta dolur góedy dalyat
Trém gymmereiſt traós yn pryneiſt or pren crociat
Tróy dy hoelyaó draet a dóylaó drut adeilyat
A gwayw dan vronn a góaet góirion góerin bryniat
Ar byt paladyr yn dïangadyr am dóy angat
Ar dall a'th want o'th vadeuant nyth vu diwat
Creeſt Deus dilywygus y deulygat
Credaód ynteu yr góyrthvaór greu goleu gwylyat
Ae gwnaeth golóc o dywyllóc a diwallat
Ac ae gónaeth vyd o divedyd y dyvodyat
Cryt y gymmyrth rac ovyn mawróyrth mur góynieithyat
Cret ae góaraót oe vaór bechaót beich oed anvat
Ceir pob tervyn credón dyſcyn credo dyſgat
Credadun eir Griſt ym bru Meir maór oleuat
Brenin ar gret oed pan anet yn pen ynat
Breinyaól eicor breint ſeint ſeil cor dor deggradwlat
Kenevinglot mab kyn bot na phab na ffyryf avrllat
Kant egylyon geiṇ egluryon glorya ganyat
Doeth trywyr tec a their anrec anrydedyat
Eur Tus a myrr yr gwr nyt byrr yn y perffeithrat
Seren bu róyd bu kyvaróyd bu kyveiryat
O vlaen y tri y vynegi yn ri rodyat
Eraót greulaón ny bu gyvyawn ny bu govyat
Ar addoli y Griſt Keli kolovyn lleuat
Archón yr hael a lud travael ymhob troyat
A beris llen ac offeren ac offeiryat
Ar dóvyr yn win a phob ryó hin a phob ryw hat
A nos a dyd a gwellt a góyd a vyd[1] ffuryfrat

[1] *Neu,* ffydd.

Digitized by Google

A gwyllt a gôar mor a dayar maôr ardôyat
A deudegrad nef a diodef da a wydyat
Yr y haelder yr y niver vy ner neirthyat
Bot yn diwed yr trugared yn tro garyat
Amen.

VI.

Trindaôt dibechaôt buched wiryon
Trugar trôm y var kar gwar gweddwon
Tri yw Duw Keli kolovyn Deon
Truy rat ac un mat keinyat kanon
Trech yw ef tat nef naf gleinyon radeu
Nor creaduryeu goreu gwron
Gwr dinam digam dygyn y alon
Gwr dawnveith gobeith reith reiduſſion
Gwr d dic gwledic gwlat engylyon
Gwr dedvaôl gwraôl bieu'r goron
Gwr a gynnyd dyd dydon ymdangos
Gwr a gynnu nos dros dreiſſogyon
Gwr a gynneil ſeil ſeith urdolyon
Gwr a gennyw yw awyd dynyon
Gwr kymmen penn llen y llenodron
Gwr kymwys kynnwys kanwyll deillyon
Gwr kyvunot a chlot a chleivyon ovôy
Gwr kymorth govôy drôy dravaelyon
Gwr ny chud y vud y vedygon
Gwr ny chel a wnel o dichwelyon
Gwr ny char murnvrat lletrat lladron
Gwr ny cheinmyc treis cleis cledogyon
Gwr ny chymmwyll twyll tyllod hoelyon brao
Y draet ae dôylaô dolur calon
Gwr a aeth yn y gnaôt gaethraôt gethron
Gwrddal gôyn ddial gan Ideon
Doeth oe greu purgoeth perging drudyon
Yr pumoes pumloes pumlif cochyon
Duw mab meir yw kreir Criſtnogyon
Da y gôyr goglyt mebyt meibyon [1]
Rhae caſſael travael tri anwirion
Kaiſſas Sudas Sudan Babilon

Kyffeſſôn keiſſôn o rat kyſſon
Kyffes drôg benyt a iaônbryt Iôn
Kaffom lwys gynnôys gan orcheſtyon nef
Kartref gwir adef y Gweryddon
Selyf ynat tat tec
Seilyeith nyt gôyrieith gorwac
Seith drwy obeith veith vedic
Salym wraul ſeilym a oruc

VII.

Gorugum ryrret puret peryf
Gormod o bechaôt ar llyvyrgnaôd llyf
Goreu oed vadeu orneu oernyf
Gorwakter y gler over a yf
Gorwac bechadur gleudur gledyf
Gôthrus y eir a chweir ny chwyf
Gyrrir y benyt detryt didryf
Gared ſaôd garthgaôd yr gwerth gôdyf
Gorwed hir yſdir yſtor hybryf
Gorwiſc graean poen daôn pan dyf
Gormeil pridlad nyt nad nedyf
Gormes yw cludaô aelaô elyf
Gwr hybwyll kymwyll i wyryf
Goreu da wyrtheu yw Duw wrthyf
Gorſſôyf deith didriſt neut Criſt ud cryf
Gorffen digynnen da yw gennyf
Gymmôyll dyſc ffyſc ffer nyt ker Kaerdyf
Gem Garuſalem geiryeu Selyf

VIII.

Trindaôt paraôt pur
Traus maôs moes eglur
Trôy rat mat modur
Mur mereinwch
Tro vi Ri ratlaôn
Trafnidr dinidr daôn
Tref nef naf kyfyaôn
D gaôn degôch
Treidiwyf rwyf rwydwynt
Tros vor kor kerrynt

1 *Nea*, meibon.

Digitized by Google

Groec dec dervynt[1]
Haedynt hedôch
Tir gwir gweringret
Tymyr gwyr gwaret
Tat rat reit nodet
Get gadarnôch
Tut lut lud dramôy
Tec rec ren ovôy
Teith veith vaeth gobrôy
Trôy attregôch
Am gynnal gwal gwyd
Seith braweith briôvyd
Pechaôt raôt rewyd
Kyn trechdyd trôch
Llunyaf naf neges
Llunya ym lym les
Llydan lan loches
Gwares gwarwch
Llogeil ſeil Selyf
Lle nyt prifde pryf
Llawn nerth berth beryf
Gryf digrifwch
Llyw gwlat vat vedyd
Llôythbeir creir crevyd
Lleithic Gwledic gwlyd
Dyd didanwch
Lleuat rat rinwed
Llyna da diwed
Lle yd aeth ffraeth ffrwythwled
Y med medyrwch
Llaryed hed hodyaô
Lle gôyl hôyl heilyaô
Llawr nef dref dreidyaô
Aelaw elwch
Llys vry hy hoywblwyf
Lles gne de diglôyf

[1] Derwynt, *neu*, dewynt.

Llôyd rôyd rôyf delôyf
Drôy dadolwch

IX.

Can digones Duô an divlan verroes
Yn eiryoes'yn eiryan
Gwr a'n gwnaeth ae gwnel am danan
Trugared kyn meued mablan
Gwr a'n peir an peryf glotvan
Gwr gwychdoeth gwych gyvoeth gyvan
Gwr an gwyr an gwaraôt oe ran pumoes byt
Yr bedyd y Ieuan
Gwr ygkret ygkrevyd nyt gwan
Gwr ygkroc ygkroes bedryvan
Gwr a wys a vrys y vraôtlan
Ef a daô nyt attaô ef attan
Pan wnel Duw dangos y varan
Dydôyre dy daerat arnan
Dychryn tôryf torvoed yn eban
Dychyrch hynt dychre gôynt gwaetvan
Dychymriô tonn amliô am lan
Dychymer uvelyar bar bann
Dychrys gwrys gwres tande allan
Gwedy kelennic gôedy kalan berth
Pan borther glyô am ban
Gwedy ſerch a ſeirch meirch meingan
Emys llys llyſſeid uch ebran
Gwedy treth mal trethaôt Ieuan
Kyn glaſved kyn glaſſu vyggran
Duw am ryd om reidun ovan
Rôyd obeith o weith y winllan
Ac yna daw braôt braw gyman
Ar deheu vy rieu vy rann

CASNODYN AE CANT.

Digitized by Google

RISSERDYN AE CANT RACLLAU.

I HYWEL AP GRUFFUDD.

O L. P. P.

Rygud llew aryfrud llyw eurvro gwingoft
Ynghongl gwyngor Beuno
Rôyf clotnerth ryvic Clytno
Rydewr greir rud derw a gro

Cud gro teilwng Gymro tec
Kyt denôr brôyd [1] ket dinac
Kael annôn yô'n kelennic
Calonnus is Kelynoc

Llaôr Kelynoc vaôr a ved gorchud
Gwae eirchyeit o'r diwed
Llif greu aer gôaôtglaer gôaetgled
Llôybyr Par [2] travyn bar is trevyn bed

Kaenved a gud Nud nedair
Kynvyn eil neut kwynvan aer
Kytkam prit trillit trallwyr
Katkun oed lith katcun aer

Aer daradyr cadyr delltôr coedyd on
Annwyldoeth fab Gruffud
Adôyn kyn noi dôyn iw dyd
Oed eneit Pobyl Eiddionyd

Eidyonyd loryf koryf karyat oed Hywel
Grym Echel gry———
Aneird yn ei veird oe vot
Yggraen ved yggro yn vut

Os mut lleô aerdrut llyô urdrec llithyrwaet
Llathyr walch pobyl Wyndodec
Wyfc rôyfc raôt ôaôt wiwdec
Ys uôch y gôyn no dôyn dec

Pob dec ae kôyn adôyn oed
Par durvlaen paraôt aervleid
Prif ruthyr yng durvyng deôrvaed
Pridôr ferch Paredur fwyd

Sôyd rôyd rodyat vat fudei vedel gyryf
Ni duc aryf na phenfel
Ar yfgwthyr brat kat nyt kel
Saer hoyôach no fyr Hywel

Uchel o dôyn Hywel doe
A chôyn gôyllt ochein a gwae
A chadarn oed dyroed dei
A chydôr brôydyr uch adôy

Garôy ar adôy gôraôl redyat ffuryf
Taer briôgyryf tarô bragat
Gôys gôae oe varô arô irat
Gôyffiôr kerd gôae affaôr kat

Llithyr am ud kat rat redec
Llaôn ôylaô lleuon olôc
Llyô ar dadl lleô urdedic
Llôryf chôalu trin lloryf chôiloc

Chwiloc benn ac nenn y ninneu y roet
Lle y redant oe eiffeu
Chôylgarô clot vydindarô cleu
Chwyrn digruthyr chwerwon dagreu

Dagreu tros vadeu llyw traôs vydin draô
Daô enô dreig eurllaô yn dra gorllin
Drut lut lavyn hard dravyn dor hirdrin torvoed
Deôr bor gnaôtlôyd oed durbar gôaetlin
Dedyf redyf rein o vlaen dyd arwvlin gymmyfc

[1] *Neu*, brwydr.
[2] Dar.

Digitized by Google

Deórffyſc duc daerdyſc dóygat ordin
Dyed yn diued deóin ymladdgryf
Drutlyryf dal traffuryf deulit Tryphin
O glywet mynet ymeinin argae
Amneit goróyllt góae ym neut geróin
Arglóyd yr aróyd oreurin leóych
Ardóys gythrud gwych oer dyſcethrin
Aryf lithaereu bróytreu bratrin kerdaór
Yn llaór rhoi haelóaór a Ri heilóin
Och cóympaó kanllaó aóch keinllin Góel-
ydyr
Echel deórweiſc hydyr uóch ael deróin
Traós daró bróydr agaró bradór egin
Ffreinc
Taer vedylffyrf einc torvoed Elphin
Travyn llavyn llóybyr vryt gryt digrin
baladyr
Taradyr tór eurgadyr hyt tir Ergin
Treulóed coſt anned Cwſtennin gynut
Tyrveu myvyrdrut toryf ymevin
Tavaót un araót Aneurin góaótglaer
Tec kyffrytyór aer tei kyffredin
Hyóel gaen uvel aryf gynnevin blaód
Haód y glut delflaód óyr góladoed Olphin
Hael heilgoſt eurboſt Erbin yſgóyt [1]
Hard arveu vólchvur hyrdeiryf vylchvin
Hydyr aervathyru hoeóder veithrin
cle oed
Hyder llaóer oed hyt orlleóin
Hynt róym byd llonyd heb allóynin óed
Hepcor dor deóred hyóled hoyólin
Hut kur róyf Arthur ry vaórthrin deig-
yrdóyſc
Kaf am urddaól róyſc koveu Myrdin
Kud prud pridlaór góaór góerin bendevic
Klut i aros dic clo daëerin
Clóyf dyed atóed Etóin digonyant
Clyó cant maór ruſſyant am ior ieſin
Kein llóyr garyat rat yn rin yuchelbraw
Kanllaó nef idaó eil naf eidin

[1] *Mae yma vai yn y cyrch.*

II.

Unyawn bill hirdaón o ball harded
Enóaóc valch vynaóc o veilch voned
Anóylgein virein o vaóred didóyll
Un ny vóró y bwyil yn overed
Maól y hiróen doeth mil ae haróed
Manon eur hoyódal mynn anryded
Myvanóy lyóy oleuóed priſlóys
Mygyr hoyólamp Boóys magóyr hyóled
Govynnei vaólgerd yn gyvanned
Góenlóys eurſóllt bobyl góinys orſed
Góaſcaót in eilóaót anſalóed arver
Gymmar hy Ener gem rianed
Llythyr ae dyſgeód vun llathraid oſged
Llunyat diorneir llun teyrned
Llió divriſc lluóch-óiſc eiry llechóed
maenaól
Llóydei ammot maól llaw diommed
Kerir y maórdóf nyt er kared
Kadeir y vaóleir ket orvoled
Kymendaót tavaót etived lóydyant
Kwbyl iawn waret kant keibyl enwired
Ku vynaucwymp wawr kyvyaón agóed
Kludaód ewybr daón clot o diwed
Koeth y gwnaeth y maeth a med bueil-
ſathyr
Klaer eurvreiſc gorff llathr cler ar
vróyſged
Bit ar hyffaód hoedyl byt orhoffed
Bu vlaen nodet beird byw vlynyded
Bóryat geir divrat geiró dyvred glut
Bylchem y golut balch amgeled
Digloff i molyant hyt ólat ogled
Dec morof Mòn digymared
Dyat dyvyr dróſſyat divar droſſed coeth
Deall aelaó doeth diell wyled
Golutaóc kymar haelwar heulwed
Goronóy vychan goron vuched
Góymp clot daón hynot dianhuned deigyr
Góiwryó groyó eigyr góaór y góraged

Clytno Eidin
Glot arǒyd drin
Gleudur detryt
Cynlluc durdoryf
Ceinllyǒ gǒindoryf
Canllaǒ Gǒyndyt
Kǒynen kepkor
Ar un Elor
Yr Anǒylyt
Kolovyn Gwyned
Eur varanned
Ar vyrr enhyt
Koeth oed Hywel
Kyn noi dirgel
Kynnyd ergyt
Kadyr vab Gruffudd
Gǒawr Eiddyonydd
Gǒeiryd unyt
Kymro adǒyn
Kaf oe dreisdǒyn
Kof o driftyt
Kynǒyl Garthan
Rod wiw gǒaǒtlan
Rudǒayǒ gǒaetlyt
Kyvrǒyd galon
Ochein tromvron
Achǒyn trymvryt
Klot urdolyon
Am y govyon
Ym a gyvyt
Kolli kyrchva
Honneit utva
Hynn neut atvyt
Kantref digeird
Doeth y wanveird
Deith diwynvyt
Keir oe dramewyd
Eureit arǒyd
Yr ae deiryt
Kynnwryf Bryneich
Kynon hoyǒvreich
Kǒyn anhyvryt

Kalon uchel
Oed i Hywel
Ud dihe6yd
Keith gyvlymliw
Dur yſgǒytvriw
Dar eſcutvryt
Kriſt un mab Meir
Radeu wertheir
Reit yw wrthyt
Kynnǒys Hywel
Eurnaf uchel
Ar nef iechyt

Iachaet Meir creir croywrad
Eneit gǒalch bǒrdvalch beirdvod
Och vynet uchaf voned
Ior ym min cor ymeǒn cud

III.

Llyǒ glyǒ gleǒnaǒs traǒs trǒſſyat kerdoryon
Lleon arǒydyon llaǒ iaǒn rodyat
Lloryf koryf ket kiryet karyat Gǒyndodyd
Llyǒyd meu hylǒyd ym Mon hoyǒlat
Llym rym redyf gynnedyf gan gennad Ieſſu
Lles veird aǒenllu llys vǒrd winllat
Llǒybyr rǒy Oronǒy eir ynat ieithvydyr
Lleǒ yn haelvab hydyr llaǒen heilyat
Tudyr yn ongyr ennyngat Eingylgrǒydyr
Tryleǒ gǒr ǒydyr brǒydyr treul egoryat
Trydar aer lavar erlıviat gǒaetffreu
Trevneu clot oleu cleu adeilyat
Teyrn gǒallaǒgyrn a llygat Gǒyned
Taervur briǒdur[1] gled tyrvǒr bragat
Torretǒynt luchynt tǒrf dilechyat ffraǒd
Troſtan yghyrch blaǒd Tryſtan anghat
Peleidyr gǒaetreeidyr nyt gǒyt ruat ſerth
Pruduſt angǒy nerth preid oſtyngyat
Par trydar banyar erbynyat pob rei
Parcher bell ǒeſtei oe bǒyll ǒaſtat

[1] *Neu*, briwgur?

Digitized by Google

Pennaf a'r trechaf trychyat Elivlu
Prit ae leó leif vu pryt Eliwlat
Por kyngor ragor parhau róygyat trin
Paun góirotyon win penn góaretyat
Kadyr golovyn diovyn yn kadó dyad balch
Kein diwacieith walch kun diwygyat
Kyvyaón gadarn varn divurnyat gyngor
Kadeir glotryd ryd ket argleitryat
Keidó óarant llóydyant lleidyat yggh-hytrud
Karaód ellóng bud keir y ddillat
Kynnedveu Llacheu lluchyat góyarlavyn
Keindeór weisc dravyn kaendur wisgeat
Rec dec dal ardal ryó eurdat perffeith
Rethren aros keith ruthyr iaón irat [1]
Rewin y vydin gan veidyat yggaór
Rydaer ar aessaór ri dirussyat
Róyic bróysc breisc lut drut neut rat y vragaót
Reid a grennya raót rod digronnyat
Róyd Ion kerdoryon kaerdiriat didaryf
Rud aer gamaón aryf rydeur geimyat

Dar ymleidyat uthyr dor ymladeu
Deóreir y giwdaót dar ar gateu
Diagyr Oronóy geyr deau aessaór
Dyry rodyon maór dur y reidyeu
Da vreisc gedaól goryf divróys oedeu
Dyvyrys [1] adóyth llu dyvyr ossodeu
Daret angerdruthyr órth dyreu gorllin
Da órthholyór trin diórth heilyeu
Llew a charyat myrd llyw iach oryeu
Llaó a chiriet mon lleóych eiryeu
Lluchynt creulaón vróyd Llacheu gyhaval
Llydan óraól dal llit yn aereu
Llathyrber eur groyó ieith llithyrbar irgreu
Llunyón vardeir naf llawnyon vyrdeu
Lleveiryant góyar yó llavuryeu keink
Llawen orvot Ffreinc Llew yn arveu

Kat óió sudaer hydyr kadó y góydeu
Kymen varón doeth kamaón vereu
Kanon kywirdeb yw keneu Tudyr
Kadarn góympyór gwyr kedyrn gameu
Karaód valched treis kaeroed vylcheu
Karyat tewglot aml kiryet hygleu
Kyvaróyd y góuaeth kyveityeu dragon
Koetkun olóythyon katkaen lathieu
Egyr didiaót laó nyt garó datleu
Agórd atlam vaól am geid otleu
Anyan Eidyaól gynt un anwydeu mael
A raclóydod gael eur a góledeu
O vóró karchar góyt Evraóc kyrcheu
Y vaór geryd gryt ef yw'r goreu
I ar vratruthyr y góuaeth eirif vróydreu ymgnith
Aer veryon lith ar vorëeu
Ron ar dervysc greit Run aer dyrveu
Rydglet aelaó lys róydglot oleu
Ryvel rudór drut ryó vaól radeu Nud
Rydeur waetffraód Ud reid ar waetffreu
Reit y bydoed yó rat wybodeu
Rydec emaóc loryf ri digammeu
Rygaraód óisgaó ragoreu eglur
Risc odidaóc dur róysc y deidyeu
Murel dilóryf vu mawr eló daleu
Mirein leóbraff vreich Moryen lóybreu
Mordóyaód yn eirif maerdyeu góinllat
Mur ar agórd gat mor yr eigyeu
Mae'n aruyd y vot rüg manereu
Maólór da advóyn gorff milór dedveu
Mynnoed dra gorvot hyt ym manneu byt
Maóred ragor bryt muroed dreigyeu

Arvot uthyr dreic
Wrth gastell greic
Aer arynneic
Eur Oronóy
Arveu kylchóyrn
Ervei Deyrn
Eryl Gedyrn
Aryal Gadóy

[1] *Neu*, isсat.
[2] Dyvrys.

Digitized by Google

Eryr Gόyned
A ryf gyved
Eirgras hoffed
Irgreu ſaffόy
Eneu digabyl
Anant vόrd-dabyl
Ynyal barabyl
Yn ael Berόy
Anόc drόydyet
Amlyn[1] weithret
Ym y yvet
Am y ovόy
Wythrif drofſedd
Uthraf lymgled
Aeth y vaόred
Ieith Avarόy
Anόyl Dudyr
Einyoes yſgyr
Eirget Eryr
Aergat aerόy
Ion kenhetloed
Ynyal ólatoed
Anaό lyſſoed
Enw laſſόy
Hydyr galondit
Hydaer deόrllit
Heilyeu dibrit
Hylut obrόy
Heird y eſbyt
Hirdaόn gόyndyt
Hyder diwyt
Hyd ar Dawy
Helym di eſgur
Hyryon natur
Hael brif aόdur
Hόyl brovadόy
Hyrόyd varchaόc
Hardlevyn duryaόc
Hiroayό trumaόc
Hόyruyt dramόy

Korff trybelit
Kaeroed gliffit
Karyat erlit
Kiriet arlόy
Kamp Oliver
Kόympei yggόer
Kant oe leόder
Kun taladόy
Keimyat Gόyned
Kymorth Gorſed
Kyman deόred
Kamaόn dirόy
Kroewles vedrus
Kreulif dirus
Ket eur goſtus
Kat argyſtόy
Lliwrad llavyndur
Llawrod eglur
Llawen Aόdur
Llyό yn adόy
Lluchynt Melόas
Llaόchveird winblas.
Llydan ſolas
Llyό Dinfilόy
Llόrό i gorvyd
Llyr Penmynyd
Lle bόrό geryd
Lloybreu Garόy
Llym dan heyrn
Llevei utkyrn
Lludet erdyrn
Lleidyat Ordόy
Llonn Bendevic
Llinon yſſic
Llun ffenedic
Llin ffynadόy
Llόybyr kat odeith
Llavur drutleith
Llwryf daόn doethieith
Lloryf Dindaethόy

[1] Mex. amlyu.

RHISSERDYN A GANT Y TEIR AUDYL UCHOT Y RONUY VAB TUDYR.

Digitized by Google

CANUAU G. AB M. AB DAVYDD.

I DUDUR VAB GRONWY.

O L. P. P.

Trosses ym Grym Grift
Oe deith veith vaengift
Trwm eidilgorff trift
Tra meddylgar
Treiglaód kaód kyffro
Tróy'r vron hon heno
O vot clot Clytno
Dan do daear
Trift óyf murnglóyf maór
Trin erwin aerwaór
Roi gleó lleó dan llaór
Gaór gorddwyar
Toft goft gyftudyaó
O boen hoen hebdaó
Ym daó ffrót wylaó
A phrit alar
Treiffynyt [1] Von unweith
Tros ruthyr uthyr anreith
Treifiei bum trifeith
Mewn gweith gwyar
Trém wnaeth maeth meithió
Yggryt ryt a rió
Trom aergróydyr vróydyr vrió
A llió llachar
To gro maendo mur
A gud Nud nattur
Tudur wayw aergur
Wiw a eurgar
Teróyn góyn bróyn bron
Nys kel naós kalon
Treigyl y ovóy hon
Tragleu avar

Traós Ud Nud naóell
Treul mil hil Hiriell
Travyn Tref y Caftell
Vedgell vudgar
Tryftan gleudan gled
Oe geith deith dyróed
Trift iaón yó Góyned
Treiftwyn Gwanar
Tervyn dioer oer oed
Toryf lloryf coryf cadoed
Toryvoed aer viloed
Awr uvelyar
Twryf lletvryt bryt bróyn
Teirieith góeith góenóyn
Tervyfc myfc maórgóyn
Dioerdóyn deórdar
Lleó llyó llu orllin
Llavyn eurdravyn aerdrin
A llyóyór bydin
Kyn llawr bydar
Llawer blyngder bloed
Oe dóyn kóyn kyhoed
Lleó oed Llyr getoed
Lluric odar [1]
Llóró alaeth góaeth gud
Llaógreir nedeir nud
Digraón hywlych grud
Deigyr anhalar
Lloryf oed Llyr veidyat
Kyn maen caen kaóat
Llu blanc dranc dromgat
Lluchyat llachar

[1] *Neu*, treifiwyd.

[1] *Neu*, o dar.

Digitized by Google

Llunyóyt breudóyt bryt
Am doeth koeth kerdglyt
Llaó dreis daſgóyr gryt
Llóyr driſt yſgar
Llen gel daóel do
A gud grud a gro
Llóybyr kyffro Ffrollo [1]
Meón tro trydar
Llaór llytóed ved veich
Llein llithvrein llóythvreich
A llithrór Bryneich
Uóch llethyr branar
Llaóir óeiſc vreiſc vreint
Lleó doeth coeth cywreint
Llit Gweir geir gereint
Oed veint y var
Neut toſt goſt gymóyll
Am goeth doeth didóyll
Divrat gat gannwyll
Eurbwyll aerbar
Neut cor mynor maen
Glas góas góiſc durgaen
Ir grud glo gro graen
Ger taen tonyar

Neut maór aór ochein
Am loryf kynnoryf kein
Neut af i levein
Nyt óyf lavar
Neut diledyf gredyf grann
Dóyn góaór dann llaór llann
Nyt adavel góan
Neut edivar
Neut chóeró heró hynt
Oe vard hard helynt
Neut lletkynt llechynt
Llacheu darpar
Nym daó dydd llaóen
Na geir goraóen
Na góen na góyngen
Am ior gwingar
Ner ffer gleóder glyó
Nerthaóc lytwaóc lyó
Ny óelaf ym byó
Y gyvryó gar
Naf nef naód naókant
Ae ryd ffyd ffynnyant
Gytac Edeyrn ſant
Trigiant trugar

G. M. AP DAVYD AR CANT.

[1] *Neu,* Ffrolo.

G. M. D. I DUDUR AP GORONWY O BENMYNYDD.

O L. E. D.

Awdur hael eglur haul ogledd a lloer
Oer yw cwympo dioer campau dewredd
Eryr cyrchiad cad cydwedd Peredur
Arf Eingl Dudur dadl diomedd
Arwydd yw tramgwydd trymgof gyfedd bronn
Oer fyód calon donn dan lledfrydedd
Aruthr gynnygn dygn dognedd o hiraeth
Aros marwolaeth eurfab maeth medd
Iór ciwdawd hoywffawd orhoffedd dangnef
Oedd ef wendref nef naf brenhinedd
Ai trawd ffydd fyth a fydd yn agwedd driſt
Y drwy giried Criſt i drugaredd

Digitized by Google

Annhebig mewn dig dygnedd uchenaid
Nid heb ladd enaid fu'r blwyddynedd
Un da iawn hirddawn harddedd llawenydd
Diarw a llonydd oedd erllynedd
Ai law pan fu draw edrywedd eurdorf
Y gwnaeth llorf catgorf coetgwn dachwedd
Eleni gwae fi gwiw feuedd blygu
Drwg fu dwyn draig llu llyr gymrodedd
Nid adwen roddi y dan dudwedd llawr
Llew glew mor glodfawr gwawr gywryfedd
Neud Edyrn teyrn hyd lan tuedd draw
Ac mal hwn gwynaw braw breuoledd
Neud ydyw heddiw hawdd gymyrredd cad
Dan ddor cor caead rhad anrhydedd
Neud adfoes einioes annedd a mafarn
Neud adfarn cadarn cedawl ferthedd
Neud udwaedd i fardd neud adwedd cerddawr
A hoyw eryrwawr yn hir orwedd
Neud adfail buail buangledd yngryd
Neud adfyd Gwyndyd gwindai fylwedd
Neud odfa trofa trafn canwledd beirddion
Neud atborion Môn mau gyfannedd
Nend adwyth balchlwyth bylchlafn drofedd llyr
A Thudyr ben gwyr is gwerydd fed
Ner ffer ffyrf eurgyrf aergyrch ryfedd glyw
Tra fu fyw fy llyw llew gyfluedd
Nid oedd raid oi blaid blodau Gwynedd dud
Nac ammau golud nac amgeledd
Neur aeth trwm hirfaeth trwy gymmherfedd bron
Y boen ir galon hon anhunedd
Neud mynny Duw fry o ddifröedd mawr
Gwyn dwyn dor gawr gwawr gwirionedd
Ni'm dorai fyrthiaw amferthedd galar
Nef ar y ddaear nifer ddyedd
Neu ddyfod trafod trefn alldudedd hir
Y mor dros y tir enwir anwedd
Neu frenin dewin diwedd gorthrymmaf
Tros fradawg auaf traws frawd gyhedd
Neu ddifa traha terfyn chwerwedd garw
Am eurgarw ei farw yn ei fawredd
Trwm oi ddwyn yw cwyn cyn hywedd farwddydd
Yn llys Benmynydd oedd rhydd rheufedd
Trylew gwarant cant uch cyntedd beirddlu
Gwledig eurfwllt fu gwlad a gorfedd
Traws iawn ail Meiriawn mawredd un ofeg
Trafn mawrdeg difreg dyfr gymyredd
Trefnau aml frodiau am lawfrydedd heirdd
Diryfig yw beirdd a diryfedd
Tirion hil beilchion hwyl balchedd cadwr
Tarian lwyth Tewdwr gwr gorfoledd
Torf plymlwyd yfgwyd ofgedd ardderchawg
Tarf eurwawg lydwawg fynawg fonedd
Trwy wyrthiau gorau digaredd Dudno
Beuno y tyfo ei etifedd
Tref Ner deng nifer dangnefedd gadair
Ai pair pefrlwys grair mab Mair ai medd

Digitized by Google

G. M. D. I DUDUR. MARWNAD.

O L. E. D.

Arglwydd Didrift Grift gwirdift gwarder
Eurglawr nef a llawr a lloer loywder
Ceraf maith fawrdaith fu ar fyd der
Arwydd yw na'n llwydd llwyr eddyllder
Aerdrange llew cadau parablau per
Eur drafn erfai lafn arf Olifer
Aruthr ar un rhuthr a maith drymder
Aros adfail ail Alexander
Och a barus wyf drwy glwyf glewder
Fod hyn o ddychryn ail gwynn gwarther
Och elawraidd bryd gryd grymmuider
Elcel arwyn farw fawreir doethder
Uchencidiau mau Mab Mair uch fer
A chyn daw glaw gloyw ddeigr lleufer
A chan llewyg trift a chwyn llawer
Achaws traws treifglud heildud haelder
Echwng ior Gwen llys ffyrf emys ffer
A charu gwindai och or gwander
Gwnaeth Tudur aerfur arfod lymder
Cyn rhuddglawr llawr llan ei ran ratter
Gwyarllaith trifaith traws ehotnder
Gwayw irllwydd adwydd Edyrn gyfder
A chad fragad fraifg am waifg wychder
A chammawn yn llawn llif a blyngder
chau heiyrn chwyrn chwerw naws digter
A chorf dorf dirfawr mewn gawr gyrddder
A chryd grvd ar grwydr a brwydr bryder
A chrau deifi yn frain crain creulonder
A chrair Gwynedd wenn yn ben balchder
A chriaw ddaw eiddun ddewrder
A chynnefin drin am dri mfer
A ch nafon glew a chain nifer
A chlod a gorfod i'm gwir falch-ner
A chlybod ei waith uchlaw aber
Dar o fonedd aml dewr ofuner
Daered fraifg waifg walch eurfalch arfer
Diwraidd ei faendy dor addfwynder
Dirwy rybudd toft dur orober
Deryw Ector nerth diorwagter
Darfu am ddraig llu llwyr orthrymder
Dogn gur poen ddolur pan feddylier
Dogn gawdd am hudawdd am fy hyder
Dihagr oedd glybod ei glod gan gler
Deheu ceimiaid brwydr Duw ai cymmer

YR UN GWR I DUDUR. MARWNAD.

O L. E. D.

Arr [1] fy nghlwyn och ar gyhoedd Fair
Farw blodeu cenedloedd
Deryw clod y ciwdodoedd
Dor o hil iôr dewr hael oedd
Aml wylaw glaflaw glwyflen ai mawrgudd
Am eurgorf rhudd [1] onnen
Emrais barch am ras berchen
Aml ddeigr a llef iôr nef nen

[1] *Neu*, A ar.

[1] *Neu*, rhyd.

Digitized by Google

Gwiwdwf iôr gwae fi dy fod
Gwawr gweilch Gwynedd ym medd mud
Durdorf cai ar daerdorf câd
Dewrder grym dordor a gryd
Galar calon a golwg
Am gwna yn drift Grift ym grog
O'th roi ddoe mae wythryw ddig
Dan gaen maen mur Dudur deg
Gwainyddoedd fy mron gwayw anoddau trift
Treiftwyn ior bryn byrddau
Gwae ei genedl or chwedlau
Gwaith tra galar maith yw'r mau
Trafu traul ongyr gwyr trefn gwawr doethwlad
Trin gyrchiad gwriad gawr
Treigl i'r fron hon hoed tramawr
Traglew rym llew dan rwym llawr

Rhoeddan faen glafgaen glwyfgorf heirdd gedoedd
Hardd o giwdawd digeffeirdd
Ynghôr llên gwên am gweheirdd
Ynghudd llyfty bûdd a beirdd
Gwann fry yw Cymry cymawredd dyfr
Gwenwyn Deifr ei fflamgledd
Gwan llŷs a llan gwan Gwynedd
Gwan Môn am iôr gwîn a mêdd
Rhwydr didarf brwydr rhoed ar Dudyr hael
Hil Ywain neu Fedwyr
Goreu eurddraig a geryr
Gweryd ni'n gweryd nen gwyr
Ponid toft dogngoft dygngudd
Pefr drafn par eurllafn aerlladd
Pann Môn am ddraig Penmynydd
Pen cenedl pen aig Gwynedd

YR UN GWR. I DUDUR[1].

O L. E. D.

Doeth i blaid eirchiaid erchyll
Hir annerch a hwyr ynnill
Brwydr gwirlafn trev Caftell
Brwyn a dogn gwyn oi dygn goll
Rhagorawl pob rhyw giried
Oedd fy Arglwydd Udd fawrglod
Traws ofyn tir treifyfiad
Tra fefis cyn trais ofid

Gwae fi lorf eurgorf gwawr aergur cyfarf
Gwayw didarf gwiw Dudur
Gwafgu llew gwas glew gleifddur
Gwaifg haearngaen ym maen mur
Aml uch grann o'i hynt Fangor
I'm didyr deigr am Dudur
Aelaw ynof ei alar
Elyn gryd Alun gryfder

1 *Canlyniad yr awdyl ragvlaenol yw hon yn* Ll. L. M.

Digitized by Google

YR UN I DUDUR PAN OEDD GLAF.

O L. E. D.

Claf yw nêr nifer nefawl aur anaw
O Ronwy rwyfg Greidiawl
Caer ar aer car arwrawl
Cedyrn oftwng deilwng dawl
Cadw hyfryd iechyd Echel greddfawl cân
Ucheldad mâd meidrawl
Er dy donn fron frenhinawl
A'th boen gulwydd hylwydd hawl
A'th greuloes ath groes ath grog freiniawl râd
Yftyr raid ath ganmawl
Canhorthwy Fair fy eiriawl
Canwyll hardd ath farth ath fawl
Cadarn uchaf naf cêd nefawl arglwydd
Erglyw llef negefawl
Am lorf corf ciwdawd gwawd gwawl
Am lew gawr am le gwrawl

Oth hireint [1] eurfraint aerfrad arynaig
O Ronwy frwydr gyrchiad
Nid oes na berth nerth neirthiad
Na hydr fudd na rhudd yn rhâd
Na pen na pherchen na pharchiad ar fardd
Rhoift i feirdd dy ddillad
Na chyngaws bwyll echyngiad
Na chyngor mydr ragor mâd
Tra fych naf yn glaf gloyw guniad hoywlorf
Hywlych grudd a llygad
Traws ein gawr gwynllawr gwinllad
Trofedd gwledig orfedd gwlad
Och fi eryr gwyr gwriad pennadur
Fod poen Edyrn arnad
Iechyd a hyd hoedl gariad
Athraw nefawl goeth doeth dad

Och wael drymglwyf rhwyf rhodiad budd fawredd
Byddaf farw am danad
Och wifgoedd gwymp ath wifgad
Oth wafgawd ni fu wawd wâd
Dyfod dewr arfod aerfawr ffyfgiad trin
Mewn trift ofal gwaffad
Mur dur dewr darpar car cad
Mair a wyr mawr a irad
Oth hirhaint hoyw fraint nid hyfryd yr un
Oronwy lafn creulyd
Oth air ath arf gedernyd
Ath glod faith nith ddaw gwaith gwyd
Oth wengred giried gwryd annirgel
Yn aergad ddihewyd
Ath ddawn ath ddinam lendyd
Ath ofeg ath brifdeg bryd
Och ner fod gwander Echel Gwyndyd traws
Ni'm gwnêl treis diofryd
Erglyw Grift fy mawr driftyd
Arglwydd grym am eurgledd gryd
Rhen rhwy folaf naf nefawl wryd gwir
Gwared boen a chlefyd
Rhad yfbys budd rhaid efpyd
Rhudd baladr ger rhaiadr rhyd
Rhyfedd yw fy myw fy myd am harglwydd
A mawrglwyf i'th blegyd
Rhaith rhuthr brwydr aergrwydr ergryd
Rhywiawg difradawg dy fryd
Rhyhael eurgrair Mair mawredd lendyd hydr
Ath ro hoedl ac iechyd
Rhi rheufedd rhuddgledd rhoddglyd
Rhi rhwyfg heirdd rheufedd beirdd byd

[1] Hirhaint.

Digitized by Google

Os claf Modur mur mawredd garannawg
Goronwy grair gorſedd
Gwiw enaid beirdd gwae wynedd
Gwawr gwindai ni haeddai hedd
Na wna ddig tremmyg trwm ledfrydedd
Fair
Er dy fawr drugaredd
Am gar am giried rheuſedd
Am gain edmig wledig wledd
Ucheneidiau mau och na medd fy mryd
Haint fy mrawd cyfannedd
Uchel ddar Echel ddewredd
Iechyd i'w weddeiddbryd wedd
Anhyfryd ir byd bod anhunedd clwyf
Ar fy rhwyf nid rhyfedd
Arf golofn eirf ymgeledd
Eryr teyrn meddw-gyrn medd
Oer yw hirfod clod clo rhyſedd
Gwendorf
Mewn gwander yn gorwedd
Eurllyw o haelion fonedd
Aerllew balch glew bolch ei gledd
Och fi Arglwydd rhwydd rhwyſg natur
ywain
Awydd dewrder Arthur
Nad yſtyr Mair dy doſtur
Ath glefyd frwydr fawrfryd fur
Iechyd wrth fy mryd fy mrawd eglur
ddawn
Y gan Dduw bennadur
Ath ddêl oth haint ath ddolur
Ath ddileddf anawdd gawdd gur
Arwyrain madlain modur aur anaw
Oronwy fab Tudur
Arfod air pair paredur
Arf yn ing aer ddirfing ddur

TERFYN.

Yna canlyn Awdl i Dduw gan yr un gwr—yſef—Lleddf ddeddf ddoeth eurgoeth &c.

GRUFFUDD AP MAREDUDD I DUDUR FAB GORONWY.

O L. E. D.

Llew glew gleiflym grym gryd fflemmychu
Llorf corf cad ceimiad camon [1] daſgu
Llaryeiddwalch gelrfalch gorfu abrwyſgldyrf
Llyry byrffyrf briwgyrf bragad fylchu
Llid prid prif yngnif yngnaws cyrchu
Llyw glyw glwyd yſgwyd eſgar bylu
Llyr ofn aer frwyſgddofn ar freiſgddu
fronndor
Llawch feirdd iôr angor Eingl dachweddu
Llwyr ddarogan bran i'm brawd y cu
Fab Dyfnwal arial gal ddigelu
Llwyddiant rhuthr llin uthr aeth lle bu
ffrolo
Llafn gelyngno clo clod cynnu
Llun Rhun gun Gwynedd fedd feneſtru
Llyr gedwiſg eryr gad waſgaru

[1] *Neu,* cammawn.

Digitized by Google

Lluniaf wawd tafawd er tyfu ym byd
Lluniaeth dihewyd bryd o brydu
Luch fflamddur Dudur dadl ddiblygu
Llachar dar bar berth fawrnerth farnu
Llachau glod oleu yn glew dalu gwaith
Pan fai wyarllaith pun faith fathru
Lleiddiad digiliad galon grynu
Llaw rodded nodded Nudd gyftadlu
Lliwrudd wayw diludd wiw deulu ffyrnfael
Llawrudd hael diwael Duw iw adu
Lladwin wrawl grair borthair barthu
Llyd wawt wawr byrddwawr[1] beirdd gartrefu
Llawn gyflawn hoywddawn llwrw haeddu om brawd
Ni wnaeth trindawd ffawd ffordd iw gablu
Tarian lwyth Tewdwr gwr iw garu
Tremyniad faeth gad feithgant alltu
Twr gwr gwrdd blaid greid grym car cu yn gadoedd
Tarw ar arw aeroedd dorfoedd darfu
Tryftan hir am dir yn ymdaeru
Traws maws mawrddrud clud clod ennynnu
Terfyfg llew dewrddyfg llid arddu gatgun
Tarf cun rhwyf Alun yn rhyfelu

[1] *Neu*, byrthwawr.

Trachwerw ferw fawrdorf lorf corf coethlu
Trychiad bryd gryd grwydr frwydr fredychu
Troches goelfain brain uch bru gwyarllif
Trech yngnif no rhif y rhiallu
Tryfer cad neirthiad nerthawg allu
Trefn heilrwyfg huailrifg heiyrnblu
Treiglawdd clud ddattawdd clod hyd ddeutu afn
Trafn llu egr ai liflafn Lloegr elyflu
Treigl om bronn annerch ferch difyrchu
Traglew llew lleiddiad gad gymmynu
Taerlaif gwyargnaif gwayw irgnu gwaedlin
Twrf tarf tan chwefrin drin dremynu
Trwy frys oi lys lwys ddwys ddeifyfu
Trwy frawd y geudawd trwy ffawd fynnu
Trwy lithiaw branes trwy lethu Northmein
Trwy lathr arwyrain gain ganhiadu
Trwy rad mawr gwawr gwaifg i'n braifg brynu
Trwy rodd trwy fodd foes trwy oes Iefu
Trwy aur borthair Mair maethlu Mihangel
Pawl Pedr Gradifel y del oi du

YR UNGWR I DUDUR NEU RONWY MEDD Y DR. DAVIES F'ALLAI MAI I YWAIN GLANDWFRDWY.

O L. E. D.

Llachau Gwynedd llyw dwyorfedd llew diarfwyd
Llucheden bar wrth aer yfgar Arthur yfgwyd
Llafn trafn treigliad deo cynheiliad deucan haelwyd
Llwybr gryd bryd brwyfg lliaws gedrwyfg lleas gadrwyd

Digitized by Google

Llyr oſgorddion wythlaith galon nithlyth gilywyd
Lluryg frwydr-chwant o'th ddewrfeddiant ni'th orfeiddiwyd
Llioſawg drafn ergryd lym lafn aergreu blymlwyd
Lluniaiſt orfod o lewder clod hyd loywder clwyd
Lloegr ddeifr goddi arawn ynni Urien anwyd
Llorf corf canwledd eiſlath ddurgledd aeſlwyth ddorglwyd
Llyw llym grym gryd o'th ddewr blegyd ni'th hir blygwyd
Llew llyw orllin milwr dorch trin mal aerdwrch trwyd
Gwnaethoſt yn aer catgun eurfaer coet-gwn irfwyd
Llithiaiſt ath ron aer feryſon ar fore fwyd
Gwnawn glod yntau oth draws gampau n'ith drais gwympwyd
Gwas yngarthan a thrwm ogan ni thremygwyd
Gwayw gwaith liwed hyloyw giried haelyw gorwyd
Gweilging ongyr yt teg eryr etto geiriwyd
Gwaywawr trymffyſg mal o'th eurddyſg mal i'th urddwyd
Gwerſyll porthfrain o'th arwyrain i'th oreurwyd
Gorſafwr trin dewrdwrf Cunin durdarf Cunwyd
Fy ngwalch balch berth da oth fawrnerth doe ith farnwyd
Fy ngwelygordd coed-dur oſgordd cad taer yſgwyd
Fy mhôr llawged tirion drefred tarian dryfrwyd
Fy nghydymaith aeſawr eurfraith oeſwr aerfrwyd
Fy nghariad gwrdd cymmen agwrdd cain a wnegwyd
Fy nghyfwyrain fy nghâr durllain fy ngharw dewrllwyd
Fy nghorf torf taer fy nraig yn aer fy nragon wyd

TERFYN.

GRUFFUDD FAB MAREDUDD I ORONWY FAB TUDUR.

O L. E. D.

CYFARCHAF i'm naf nefawl rinwedd
Cyfarch parch parawd ffawd ffyddlawnwedd
Canmawl fy rhiau modd-wleddau mêdd
Ceinmug rhoddfudd rhudd Rhun gymrodedd
Cyfun Oronwy rhwy rhwyſg mawredd
Cofiawdr ffrwythlawn ddawn ddinam falchedd
Cyfarf arf eurgrair gair gorfoledd
Cyfiawn frawd tafawd deifr gyfryſedd

Digitized by Google

Cyfiawn frawd tafawd deifr gyfryfedd
Cadarn farn feirniad gwenwlad gwinwledd
Cadernid Gwrlais aerglais eurgledd
Cedyrn wyfg gyrddfrwyfg gwrddfrwydr dachwedd
Cadarnfab Tudur mur marannedd
Cyftal Nudd am fudd fedd gorhoffedd
Cyftegwr byddin drin drachywedd
Caftell gawr clodfawr cludfalch fonedd
Cyftwg brwydr aergrwydr eurgrain gorfedd [gwyledd
Canwyll pwyll ddidwyll am ddadl
Canllaw llioſydd mewn dydd dygnedd
Cannrwyfg tonn erfid llid llawfrodedd
Cynrhain brain breiddfawr gawr goruthredd
Cedawl yw fy llyw llaw ddiommedd
Cadr wryd Gwyndyd gwendorf gyfedd
Cyd fryd frwydrglwyf rhwyf Rhuon ddewredd
Ciwdawd ffawd ffyniant farant fawredd
Ciried ced cadrblas gwanas gwnedd
Car dor ior eurwyrdd cyrdd cynnadledd
Car dar dewrfryd gryd greidiawl ddewredd
Corf torf llorf lliaws o draws drofedd
Cynnadlfa anant borthiant berthedd
Cenedlfawr eryr gwyr gwirionedd
Colofn llwyth Cynwrig ryfig reufedd
Coelfain byd efbyd yfb gynnadledd
Cydles plaid cynhaid rhaid anrhydedd
Coeth lwybr cad fragad friwgur gochwedd
Cynnydd aur rofwydd cain ei ryfedd
Cannwyll cerddorion clod Fôn a fedd
Parch meddfawr aerwawr eurwalch cenedloedd
Cain adlam caer wengalch
Parawd lorf torf tariandalch
Pair gwaed ddafn par bylchlafn balch
Rhwyddwalch arf cyfarf cofau beirdd Prydain
Rydd arwyrain cain Cai ddefodau
Rhodd ehofn ddïofn ddehau ciwdodoedd
Regoedd cenedloedd au cynnadlau
Rhydderch ganmawl hawl i wyliau ymgyhwrdd
Rhun agwrdd ymwrdd aml laddfäau
Rhyfig urddedig ar ddadlau milcant
Rholant un ffyniant barant beiriau
Rhyfawr giried ced cadau yftyngiad
Rhyfig cariad mad modur gwleddau
Rhyfalch aerwawr gawr goreu ith fernir
Rhi cywir llawhir llyw brynn byrddau
Rhuawn hynt lluchynt rwyfg llachau
Rhyfwr rwyfg Tewdwr tydi biau
Rhysfa clod orfod arfau dân llachar
Rhyfedd Ul Cefar par peryglon
Rhagoraift Ronwy ragorau amlder
Rhag balchder nifer fy naf hyglau
Rhagor rhugl aerfor eirf ddoniau llathrfrwyfg
Rhag llif llafur dwyfg uch rhwyfg rhydiau
Rhwydd wawr cynnyddfawr cynneddfau diwag
Rhwyf cyrdd fyrdd feirddfag ddinag ddoniau
Rhyhael aerllew glew gleifiau cann weli
Rhuthr ynni Beli beleidr gwaed ffrau
Rhyhydr ffyrfder ner nerth gwydneu yn gawr
Rhwol gofgordd fawr gwawr gwirodau
Rhwyl giwdawd parawd parau Llychlyn ddur
Rhwyf natur aerfur erfid brwydrau
Rhyfelgad neirthiad nerthau Cadwaladr
Rhudd baladr oefgadr yfgwyd ddrylliau
Rhugl ffoffawd wawd riau ardderchawg
Rhywiawg ddigwympawg dda ei gampau
Rhuthr ddychryn gelyn golau gyhydreg
Rhyfgyr môr-waneg îor teg yw'r tau
Tau ——— fonedd o faint cenedloedd
Twr cadoedd cadr ith wnaint

Digitized by Google

Cymryd gwr cymrawd geraint
Cymro braiſg Cymry ai braint

Breiniawl Oronwy bryd cyd cad ardwy
Brys lys les ofwy rhwy rhwyf Eudaf
Brawd eurwawd aerwawr bryd gryd gwrhyd gawr
Brad cad ced waywawr dramawr dromaf
Brwydr lorf corf cadfyrdd braiſg gwaiſgawd wyrdd
Brwyſg rwyſg rwyf myrdd cyrdd cerdd waeſaf
Beirdd heirdd hardd ddatcan budd rudd ruth oſbran
Bodd rodd rod fflamdan darian daeraf
Dadiain gain gyngor didarf arf Ector
Difreg reg ragor dor derwynnaf
Didawl fawl foliant dadl frwyſg rwyſg Rolant
Dedwydd cynnydd cant gwarant gwraf
Dawn llawn llaweh meddgyrn doethboſt coſt cedyrn
Deddf chweg deg deyrn gwiwchwyrn gwychaf
Dewrwr twr torfoedd dar car cenedloedd
Dor cor ciwdodoedd achoedd uchaf
Aerlud ddrud ddragon erfid llid Llion
Eryr mwynwyr Môn roddion rwyddaf
Eilnerth gerth gedawl eurddraig Maig meidrawl
Erddrym grym greddfawl hawl hael adaf
Eur air pair penrhaith aerwymp tymp pobtaith
Aergorf lorf Loegrlaith gwaith gwythlonaf
Eurgledd rhyfedd rhad arglwydd rhwydd rhoddiad
Aerglais trais trom gâd mad modrydaf
Crair gair gorwyrain creuddafn llafn llithfrain
Cedlorf corf cynrain cain cyfiawnaf
Cyfarch parch parthryw cyfarf gloywarf glyw
Colofn eofn yw llyw llawenaf
Cedawl hawl heiliaw coſtwin drin dreiddiaw
Cant anant anaw aelaw alaf
Ciried oeſged wyſg corf torf llorf llifdwyſg
Car par parawdwyſg rwyſg rywioccaf
Nod clod cleddyfal naws maws moes Dyfnwal
Ner ffer ffyrf arial mawrdal mordaf
Nawdffawd ffyddlonrwydd Nudd budd boed canmlwydd
Nerth berth certh cedrwydd hylwydd haelaf
Neud mael hael hynod a nudd prudd prifnod
A nen pen pob clod orfod arfaf
Nis arwedd gwedd gwawd angerdd cerdd ceudawd
Nis traeth maeth meithfrawd fafawd hyd Tâf
Gwr twr tormennawg unrhwyſg brwyſg breiniawg
Am llyw rhyw rhywiawg niferawg naf
Naf a wîr folaf orfoledd ceudawd
Ni char cadw na gommedd
Ner nerth clod ffraeth modd faith mêdd
Nen urddas gwanas Gwynedd
Gwynedd amgeledd fêdd feneſtri
Gwanas ciwdodoedd rwydd wiſgoedd ri
Gwr addwyn terrwyn yn torri aergad
Gawr fleiniad feiddiad waſtad weſti
Goreu yw fy llyw llafn rhuddweli
Gwarant hawl anant o haelioni
Goruthr fryd ennyd ynni llawrodded
Gwawr clodred llawged Lloegr folochi
Gwâr wrth wâr hygar hoyw gerdd hoffi
Gwrdd wrth wrdd ymwrdd aml ddaioni
Gwr wrth wr milwr mal Elifri lewgorf
Helmdew glew ——— gleifiau gochi

Digitized by Google

Gwir fydd iddaw glod hynod henwi
Gwrdd digrawn oi ddawn ai ddaioni
Gorwyn ffawd tafawd ger Teifi gylchwy
Goronwy ardwy aerdorf fengi
Gwryd bryd gryd greddf dileddf doli
Gwrawl hawl hwyl Nudd budd rudd roddi
Gwrdd ffyniant Rolant yn rheoli cad
Gwrdd ffyfgiad rhoddiad rhudd a phali
Gwayw ddur bar aefbar efpyd lochi
Gwiwddoeth farn cadarn cedeyrn ddofi
Gwaed raiadr baladr gwiwder Beli hir
Gwalch cywir llawir llawer borthi
Grymmus diwael hael hwyl didroffi
Greir torf corf ciwdawd gwafgawd gwifgi
Gwr greddfawl gwrawl yn egori gryd
Fal rhyfelfryd gwyd gwynt ar dderi
Gwaith fy naf balchaf rywioccaf ri
Gwneuthur brwydr doftur bradwyr dofti
Gwychr ddyfg fal terfyfg taerfor gweilgi gann
Gwenyg fann am lann yn ymlenwi
Gwafgarawdd alaf braint uchaf bri
Gwafgawd cyrdd i fyrdd o farddoni
Gwafgawd braifg cydwaifg cydwedd Benlli gawr
Gwr clodfawr yngawr yngwrhydri
Gofgordd falch eurwalch aerwŷr gofpi
Gofgorddion Cynon yngreddf cyni
Gwaifg arglwydd culwydd celi cyn addef
Gwaefaf aur dangnef nef iw noddi
Nawdd Crift arglwydd rhwydd rhwyfg gwyr hael addfwyn
Ar hylwydd fab Tudyr
Neirthiad ffawd llwyr cymrawd Llyr
Nerthawl arwrawl eryr

TERFYN.

G. M. D. I ORONWY PAN OEDD GLAF.

O L. E. D.

GWAE fi fod arfod arfaeth goddi par
Mewn haint perygl borthi
Gwae fyrdd gwae gyrdd gerdd lochi
Gwae anheirdd gwae feirdd gwae fi
Dod wared lyw cred crair pumweli nef
I naf clod haelioni
Aur golau orau geli
Ardderchawg drugarawg dri
Armes fu rodres Rhodri ar wynedd
Oronwy gad gofpi
Arwymp ei fudd rudd roddi
Eryr gwaifg aruthr fraifg fri
Aros trymglwyf rwyf ryfig Benlli gawr
Eurwawr mawr mur cyni
Aer baladr arfau Beli
Arf gwinwledd Gwynedd gwae ni
Os gwan glew anian gloyw ynni Rhyddderch
Roddiad gwyrdd a phali
Mur dur dar dewrfrwyfg rwyfg ri
Mirain Nudd Mair iw noddi
Boed hir hoedl fraifg vaifg gwafgawd cenedloedd
Cain adlam noeth a thlawd
Arf ddeufin araf ddefawd
Ail Rolant uthr ffyniant ffawd
Os claf ner dewrder awdurdawd mordaf
Mawrdeg bwyll gymmendawd

Digitized by Google

Och rhag gofal mal molawd
Am eryr mawrfudd Nudd nawd
Uchaf geli tri wyd trindawd arglwydd
Erglyw feirdd bydyſſawd
Am achub clwyf nwyf nychdawd
Am iechyd i'm bryd a'm brawd
Eurwawr cywir gwir gwarawd Oronwy
Aur enaid ei giwdawd
Argae gawr ergyd gwawr gwawd
Aergad bair eurged barawd

Hoyw-gyfarch erbarch aer bar Goronwy
Garannawg glew digar
Hylithr ei wyrdd cyrdd cerddgar
Hawl fynawg ddwyrëawg ddar
Hoedl hawſder i'm ner yn oer eſgar drom
Un dremyn Ul Ceſſar
Hydr neidiad gwengad gwingar
Hoywdeg wawr hygoſt fawr far
Hir ym cyfyd bryd brwydrgar echwynwr
Uchenaid anghlauar

Herwydd gofal anhalar
Hiraint hwyl Geraint hael gâr
Hoyw Oronwy rwy rywiawg farddair
beilch
Bwlch greulyd wyar bair
O'i gedawl fudd a'i gadair
A'i ged oi giried a gair
Haint a'th glwyf fy rhwyf ail rwyſg
Gwair fab Gweſtl
Gwaſtad drin digyngrair
Gwared gwir lawgred loywgreir
Gwyry eurwawr gwirion fawr Fair
Dod ym mrwydrwawr gawr gwraf
Oronwy
Aeradwy aur adaf
Gwir iechyd Griſt goruchaf
Gwâr yſprydawl nefawl nâf
Mael hael hail fuail oi fwyaf doſtur
Ai ddolur ydd wylaf
Meddgyrn mawr deyrn Mordaf
Maith fod mur y glod mor glaf

TERFYN.

MARWNAD ORONWY FYCHAN A FODDODD.

G. M. D. AI CANT.

O L. E. D.

NI chlyw na chalon na chluſt
Ni thraeth tafawd tromfrawd triſt
Murn dig a mab Mair yn dyſt
Mawr far no marw dar mor doſt
Llawer o nifer anafu Gwynedd
O'i ddirfedd a ddarfu
Ai arfau ymrwydr a orfu
A wyr ddrwg llwyr am ddraig llu
Bu dygn bid ogylch dolur
Am fleiniad gwengad gwingar

Boddi draig bleiddiad ragor
Baedd yn aer byddin eryr
Llawer och ior llawhir oedd
Llwrw galar am flaengar flaidd
A gwae a thrymgwyn a gwaedd
A hidl ddeigr oi hoedl ddigwydd
Rhyfedd ym fyw llyw llawged
Gan gyfar o gwyn gofid
Aros chwedl iawn irad
Yn ôl ior ynial wryd

Digitized by Google

Echaws bod clod clo marmor
Ochl brwydr-waith ail Beredur
Fehwng dan ais trais trahir
Ochrog helm och rhag galar
Chwedl maith gaith gyfrange trange trai
Chwerw trift ym maengift y mae
Ior torf corf coeth a ddoeth ddoe
Ar Wynedd am Oronwy
Triftawyd beirdd tros daear
O farw ffrwythlonaf eryr
Tromgad fugail ail Ector
Tramgwydd brwydr trymgawdd bryder
Trefnodd ynof cof cofl dra girad dig
A beir deigr ar lygad
Trafn aer dorf trefn ei eurdad
Trahiraeth farw cydfaeth câd
Cawdd am gorthrymmawdd no thramwy galar
Am golofn Dindaethwy
Mau gofion am Oronwy
Mab Mair ni wnaeth hiraeth hwy
Penyd oer poenau a dig
Plaid genedl Gymry fu'r plyg
Pell Grift farn drift a furn drwg
Pallu o'r pwll du pwyll deg
Pan ddoeth poen ddethol ofid
Tramgwydd am arglwydd mawrglod
Ys aml ar bobl a fommed
Yn Lloegr am ei hun llygad
Doeth am ddraig mil hil hiriell
Dygn dramgwydd deugwyn drymgoll
Dibwl y gorug dubwll
Am orchudd llew ymerchyll
Nim try hoen rhag poen pennydd
Marw eryr Penmynydd
N'im treigl gwên o lawenydd
Neu'm trig nawd dig nôs a dydd
Caiff ef yn nef naf ofgordd
Llawenydd eglur mur myrdd
A hiraeth gwr medd-faeth gwrdd
A fydd a'i farw-ddydd iw fardd
Gwelais yn gwyngor gwiwlethr
Erfai helm arfau hoywlathr
Gronwy ddidarf arf aruthr
Gryd gyrchiad oefgad yfgwthr
Aerllafn dau finiawg eur llythr
Irllawn fy neigr o'i oerliithr
Rhoed yn ael rhodiwn alar
Menai mewn rhwym bedd mynor
Gwas glwyfdewr mewn gwifg lafdur
Gwaith uwch gorwydd braifg breichir
Gwiw ei lafn gwayw Olifer
Gwawd hydr o lin gwaed Tewdwr
Dygn oedd roi poft coft canrodd
Diriai Ffrainge mewn deiw a phridd
Car glyw llyw llŷs Benmynydd
Cor brodyr troednoeth a'i cudd
Corf ced eurllorf câd aerlladd
Cwyn trais wenwyn tros Wynedd
Dod fab Mair lle ni wnair nag
O blas ni ddel arnaw blyg
Hwyl oth wlad hoywlwyth wledig
Heliwr gryd hael ior ygrôg
Hwyl ddoèth a roi hail a ddug
Helm ddur hil i Dudur deg
Drud fu dawl rhuthr mawl Maelgwn
Neddair dyfr yr anoddyn
Aruthr gedernyd Aron
Arial milwr gorph Urien
Ar llwybr rhyfel frwydr orllin
Ar llew dewr eurlliw darian
Dioer bu or iawn a llawn llid
Diwraidd draig mewn dewredd drud
Dieidd graig da oedd ei gred
Dewr a grym yn diriaw gryd
Duriol gledd dirwol glod
Dar ymlaengar ymlyngad

TERPYN.

Digitized by Google

G. M. D. I S^R. HOWEL AP GRUFFUDDD. MARWNAD. O L. E. D.

Gwelais lewddoeth hael gwiwlys wleddau
Ai loywfeirdd yn cael ei alafau
Yn rhefnant winllys yn'rhefnau clodfawr
Tra ydoedd ein gwawr cyn trai oedau
A chynadlu beirdd a chain odlau
A chenedloedd yſp oi chynadlau
A chwyn udlef wyf och yn nadleu lid
A chael a fynnid a choelfeiniau
A gwyr ieuaing beileh a gwaryau
A gwir awdur beirdd a gwirodau
A gwargwmpas clod mewn gwir gampau
Nudd
Ar ail eurfudd eiriol arfau
A rhoddi yn ymwng rhuddion emrhau
A rhwydd orchwylion Rhydderch heiliau
A rheieidr o win ynghylch rhiau hydr
Mewn aur a gwydr muner gwawdau
A chyrdd adeiniawg a cherdd dannau
Uch y neuadd deg a chynneddfau
A chain addwyn-walch a chynneddfau
heirdd
A chyfeddach beirdd och oi faddau
Echwyn yw a dyf a chwyn a dau
Ochain Edyrn bron ucheneidiau
Achos galar iôr ni chwſg goleu gnif
Llefain annigrif llif yn nagrau
Uchel roddaf wyf achul ruddiau
Och ar ddayar haf uch eurddyau
Achwyn girad fu och un goreu Iôn
Echwng hoywrym Môn a chynghorau
Echyngawdd deigr bardd uch uch ei
enau
Och anawdd yn ddig gyd a chwynau
Echyngawdd ym boen a cheingiau
hiraeth
Och yngod a wnaeth anwych angau
Iawn alarus wyf ynial oriau
Un oleurwydd triſt yn noluriau
Am oleufryd cadw aml lyfrau da
Am eiriau Beda mawrwybodau
Am giried a mawl am gar nid mau
Am gariad Gwynedd am ragorau
Am guddiaw Howel i'm goddau tram-
gwydd
Am gwyddaw farglwydd rhoi gwaedd
fawr glau
Trafaeliawdd fy mryd trwy ofalau
Treiaw buarth clod un tri biau
Trwm o ddolur fydd tra meddyliau car
Am lyw ac eurddar amlwg urddau
Tri mwy yw'r goglais tra mawr giglau
Tri phenyd galar rhac tra phoenau
No chwerw alaeth bron gan chwarelau duſ
Trymfryd ar lafur tromfrwydr lifiau
Trech y llidiawdd hon tra cholledau
Trwy hanner y fron er traheiniaw
No dryganian fflam y dŵy gynnau derw
O gymmell hirerw gain alloriau
Triſt y gorug Duw trawſdeg eiriau
Tros lawr daear Môn treiſlwyr diau
Trefn hyglod y doeth trafn hyglau nid
byw
Trwm eryſſedd yw tri mwy'r eiſiau
Can aeth amlwg iôr cain ei themlau
Lwys gyfoeth mab Mair liaws gofau
Gwae ddaear Wynedd gweddiau gydfod
Gwiw fynnai pob clod a gwae finnau
Er gwyar grog Leyn ar gwayw irgrau
An rhaid brynawdd yn rhad a breiniau
Ath ddiwarthaf daith a'th hoyw wyrthiau
grair

Digitized by Google

O ragor pwyll Mair iôr yr eigiau
Dwg heb lyfiant Duw deg ei blaſau
Wyr i Dewdwr mawr aur ei deidiau
Uniawn rydid nef anian radau llwyr
O glod a ſynwyr gwlad y ſeiniau

G. M. D. I HYWEL AP GRUFF. AP TUDUR. MARWNAD.

O L. E. D.

Gwisgawdd bedd eurgledd aerglo lluryglas
Yn llawr eglwys Feuno
Gwr duriawl rod clod Clydno
Gwae ei ryw na bai fyw efo
Irllawn oedd farw trwy oerllid
Orllwyn deigr orllin dwygad
Aerddar glew eurddor y glod
Urddawl ail Greidiawl ael gryd
Mâb am gwnaeth alaeth ddolur
Mair fawrgoeth os marw f'eurgar
Mau lefain am Olifer
Yn rhwygaw brwydr yn rhagor
Llywiwr hyfrydwch llawen
Pei byw llyw llid mab Alun
Drud y dial ar alon
Draig brwydr rhag drwg o Brydin
Aml am eryr gŵyr gwaywrudd ar dromgad
O dramgwydd Mab Gruffudd
Uchel goſt achul gyſtudd
Och a llef groch a llif grudd
Cad arnam oerwall cedernyd Cymry
Farw Cymro hael cerdd glyd
Treiſdwyn ior Tryſtan ŵryd
Traws yngawr trais fawr tros fyd
Achaws dwyn llorf corf canmil
I'r ddaear gynt ar ddëol
Echwng is fy mron achul
Och hywyllt am wych Hywel
Gwae fi farw rhi Rhun oſgordd
Gwerin garw Gwair o angerdd
Gwawr trin a roes gwin a gwyrdd
Gwalch urddawl balch arddelw bardd
Neud hiraeth oergaeth argel mynor
Myned balch-ddrud Hywel
Nattur un galon ottiel
Naf oedd ddewr i nef ydd êl
Ni bu falch haelwalch heilwin awdurdawd
No marw dewrder Elffin
Na thrais na gwaedd baedd byddin
Na thrangc aerddraig brwydr a thrin
Gwae fi Howel na'th welaf
Yn fyw llyw llew cadarngryf
Gwnaed Criſt triſt treiſdwyn ewyn cof
Gwawr nerth ymhlith gwerin nef
Clwyf trymgwyn treiſdwyn trifted f'uchenaid
Och wynedd o'r golled
Trin cynnefin cynyfed
Clodfawr yn nydd gawr Nudd ged
Och farw rhyw fawl garw rhyfelgar aeſawr
Echeidw llawr gwawr gwaywdaer
Eurddwrn rif myrdd cyrdd cerdd glaer
Urddawl Arthuriawl wrth aer
Cwbl fu cain deulu cyn diloyw ddaear
Prudd yſgar pridd oſgoyw
Clo cadau aer-gran ir-groyw

Digitized by Google

Clo clod rhyfel Hywel hoyw
Corf Gwynedd cyn bedd cain baingc orchaead
Ennyngad uniawngaingc
Brwyſg-lym lafn eurdrafn aerdraingc
Brwydr drom a wnaeth ar ffraeth Ffraingc
Llorf didwyll Llyr bwyll llawr bedd a'i cynnwys
Canwyll gwlad a gorſedd
Llyw yn rhaid llaw anrhydedd
Llew oedd ddewr glew a'i ddur glêdd

TERFYN.

GRUFF. AP MARED. I RONWY FYCHAN AP TUDUR.

O L. E. D.

NEUD triſt im gwnaeth Criſt croes dangnhefedd
Neud tros ofid llid a lledfrydedd
Neud rhyfawr golled nid rhyfedd am clwyf
Neum try yn hynwyf tra anhunedd
Neud trymfryd penyd poen ddifäedd
O gyfrangc trangc trafn llafn llawfrodedd
Neud tromfrawd tafawd am etifedd llew
Erfai cychwyrn glew arfau cochwedd
Neud truan i'm gwân gwayw irllonedd
Neud trahir maddeu glew lachau gledd
Neud amlwg i'm dwg dygnedd galarfrwyn
A feirw orwyllt gŵyn oi farw orwedd
Neud trwm hepgor lor dor y dewredd
Neud trom anrhaith faith gwaith gwythlonedd
Neud trais trawflorf o ael tiredd Meig
Myned eurfalch ddraig mewn daearfedd
Neud braidd yw ym fyw o'i farw dudwedd
Neud braw ein treiſiaw am ein troſedd
Neud bron don yw hon o'i hannedd a dry
Am golofn Cymry a'i hamgeledd
Neud breuawl chwedl toſt farw coſt canwledd
Neud brwyn cwyn cân-myrdd am gyrdd Gwynedd
Neud breuddwyd arſwyd orſedd gynheilliad
Am lawhir ynad loyw wirionedd
Ni'm daeth na gwyngen na gwên na gwêdd
O'i ddyfrys angau dan lifddyfredd
Ni'm daw eithr wylaw uthr ddialedd chwedl
Dros firain genedl am draws fawredd
Neud hiraeth am gwnaeth gaeth gynnrygedd
Neud herwydd tramgwydd tromgad gydwedd
Neud tra Edyrn chwyrn chwerwedd gwenwynig
Afreolus ddig o'i farwoledd
Neud bu am nad byw llyw llaweredd
Golled fu doſtur mur maranedd
Er pan las gwanas Gwynedd berfeddnod
Hydr deyrn a'i glod hyd ar duedd
Cynhebyg fyddai ni haeddai hêdd

Digitized by Google

Twrw torredwynt graen am gaen gogledd
Cymrwd mawrair glod cymrawd muredd daer
Ynghymynad aer ynghyminedd
Cwyn golau yw'r mau mi ai harwedd
Treiaw Goronwy trafn mordwy medd
Côf garw o'i lwyr farw ei alarfedd oedd
A bair filoedd heb orfoledd
Cynnydd ewybr oedd cyn noi ddyedd
Cölofn ofgorddfawr llawr arllechwedd
Cadflaidd teyrnaidd teyrnedd ener
Eurlliw ei faner o ieirll fonedd
Compod clôd cludfeirdd o heirdd harddedd
Cwympai grau angau Eingl galanedd
Cein dduriawl ei bar uch cynddaredd gryd
Yngwyth gerwin fryd yngwaith garwedd
Corf ior dor durgrwydr frwydr ddifrodedd
Corf torf llorf lleiddiad o'r wlâd i'r wlêdd
Cun Reged unllid mewn cynrygedd blin
Cariad rhyfel trin ciried rheufedd
Cwyraint oedd ei fraint fraifg anmynedd
Cywair oedd ei air aur gymyrredd
Cywir oedd ei wir o wiw ryfedd beilch
O genedlawg weilch oi gynnadledd
Cefais alaeth hir enwir anwedd
A galar dar doeth coeth cyfannedd
Ac udwaedd dan fron ac adwedd trifiyd
A bylchu fy mryd o farw balchedd
Cefas râs urddas eurddawn fuchedd
Cennyw ddewin nef cyn noi ddiwedd
Caffo gariad rhâd anrhydedd allu
Un rhagorawl fu yn nrhugaredd
Amen.

G. M. D. I WENHWYFAR O FON. MARWNAD.

O L. E. D.

Haul Wynedd neud bedd nid byw unbennes
Heb ynnill ei chyfryw
Henw gorhoffder a dderyw
Hoen lloer hun oer heno yw
Dygn ymyrraedd gwaedd bu gwael ymylchlawr
Tros mwyalchliw ddwyael
Dyn aur a fu'n dwyn urael
Deune haulwedd heil-fedd hael
Gwifgawdd llun cain main maendo
Gwafgrwym llawr ar ol gweifgra
Gwâr ddeuludd hoen gwawr ddwyre
Gwydn oedd ym hir fyw gwedy
Adeilwyd bedd gwedd gwiwder
F'enaid i'th gylch o fynor
Adeilawdd cof dy alar
I'm calon ddilon ddolur
Treigl i'r galon hon hoen geirw creignaint glwys
Gloes alar ofeiliaint
Tros orwyr deg traws Eraint
Trifiyd bryd brwyn mwy no maint
Gwaith blwng oedd echwng och Wenhwyfar deg
Dygn ynof dy alar
Glwyfaf corph dan bridd glafar
Gloes fawr llawr llann dwf gwann gwâr
Gwn feinwas a las o loes hiraeth mawr
Marw eur-ganwyll Bentraeth
Gwan yn ol gwenwyn alaeth
Gwawn wedd gwin a medd a'i maeth

Digitized by Google

Ni roed ymryd bryd bronllech
Oerllawr dygn eurlloer degwch
Ar ail cwyn ar ôl can-och
Erddrym deigr ar ddrem degach
Triſtyd a'm cyfyd cofion llef a deigr
Am degwch try chantref
Can aeth i wlad tad tanguef
A'm curiawdd ar nawdd iôr nef
Echwng gwehlloer oedd oer ddoe
Ymaengiſt fawrdriſt farwdrai
Aml gwedd yn ymylau gwae
Am ddyn doeth Ddindaethwy
Llawer dyn hydr elyn hoed
Lliw bas ewinblas wenblaid
Am fun dawel uchelwaed
O drais Duw a driſtawyd
Lle bu ra a gwyrdd lle bu rudd a glas
Neud gloes angau gyſtudd
Lle bu aur am ei deurudd
Lle bu borphor cor ai cudd
Gwiſgwyd haul gwindraul ger gwyndraeth Cyrchell
Mewn carchar glasfedd caeth
Gwae ef i gain nef gan aeth
Ai carawdd rhac dig hiraeth
Gwae fi lwyſgrair Mair mawr i'm cyffry deigr
Am eurdegwch Cymry
Myned mewn argel wely
Meinir dwf is mynor dy
Un a thri cyfyn uthr y cyfyd
Gwayw trwy'r alarfron hon ar ei hyd
Ymachludd hoen grudd hun gryd a'm dychryn
Am falchliw ewyn glaſddwfr rhyn rhyd
Och hir dir diffwys rhac pwys penyd
O'i dyfrys ferhoedl ai diofryd
Och aros un-nos ennyd ai maddau
Angau bun olau bu anwylyd
Och ffer ner nawradd neum lladd lledfryd
Galar Gwenhwyfar gwn gwyn hefyd
Achos goglais trais triſtyd o farwddydd
Fy Chwaer glaer glodrydd ni'm bydd bywyd
Pan aeth mau hiraeth herwydd trymfryd
I glaer gaer Gybi fro rhi rhoddglyd
Llun difreg priſdeg yn ôl pryd gwennwawr
Llawer llef a gawr uch llawr lleuryd
Llawer och ym och aml ddihewyd
Llawer deigr uch grann ger glann glaſryd
Llawer arraedd gwaedd nid gwyd ei chwynaw
A llafar wylaw llif oreilyd
Ni'm dawr o hoen gwawr yn hun gweryd
Is glaſgor mynor manon ei phryd
Cwyn yw can deryw ni'm deiryd gortho
Canlliw aur gwenfro can ni bo byd
Porthwyd fy nyn llwyd mewn llawr anglyd
Porth iddi fo Mair ddiwair ddiwyd
Poen dof pefr eurgof ergyd galar chwerw
Rhoi yn rhwym irdderw lliw berw baſryd
Pallawdd i'm ddiſgwyl am hwyl hyfryd
Pwyll nid mau oi dwyn gwyn gymhlegyd
Pall arael ydoedd cyn pell wryd gro
Dan ruddglo maendo meindwrf cerddglyd
Gwedi lloer Gymry lliw eiry gymryd
Bod bun yn hun hir gwir na'm gweryd
Rhyfel diargel a ergyd ym yw
Rhyfedd gan a'm clyw fy myw fy myd
Er dy goron ddrain gain gedernyd
Ath ddolur fab Mair uch crair creulyd
Erbyn gymmen wenn wynfyd enrhydedd
I'r wlodd a'r fuchedd ddiafiechyd
Neud afiechyd bryd a bryderir
Neud wyf achul hoen poen am perchir
Neud afar galar ni rygelir
Neud ofer hyder am hoedl drahir
Ni'm doeth llewenydd eithr dydd dyhir
Am fun deg ei llun lliw nif gorthir

Digitized by Google

Neud trwm farw rhiain gain a gwynir
Neud trom anrhaith faith fyth nas gwelir
Teg oedd cyn diwedd daearfedd dir
Y tal dan aur mal am ael meinir
Lluniaidd a gweddaidd gwiwddyn llawhir
Oedd hoen blaen gwelwgaen gweilging ſaphir
Diwair oedd a doeth deddf goeth gywir
Hael o fewn urael yn euraw gwir
Trefnawdd hon arnawdd cawdd nyw cuddir
Troi'r iyrchell ymhell a gymhwyllir
Trafynidr toſt gwingoſt gwengaer bapir
Trefnad oedd irad a ddidorir
Truan yw gweled trwydded trahir
Trefnadau angau angen ys dir
Lle bu cyn pallu pwyll a hoffir
Sirig a ſyndal mal y molir
Lle bu fflwch degwch deigr a wylir
A phorphor a rhudd neud grudd grodir
Rhyfedd yw o'm byw mewn byd enwir
Rhyfel dygn ar gam pam ym poenir
Ar ôl dirwyol ym dirwyir
A ddirfawr gerais gwenwyndrais gwir
Gwae ddig boenedig a benydir
Gwae angall fal dall a rydwyllir
Gwenhwyfar wylwar a elwir
I drugaredd Duw draw a gerir
A minnau hyd tra fwyf clwyf a'm clywir
Yn rhyfaddaw hon ni ryfeddir
Hithau hoen gwendon lon don am dir
Ei gloywdwf euraid a glodforir

Uchenaid fan
Gelain deir-ran
Galon dorri
Am wenhwyfar
Gwn drais galar
Gan draws guli

Am deg ei gwedd a haul wynedd a haelioni
Am ddiweirdeb am loerwyneb aml rieni
Bardd hardd hirddyſg eurglyd addyſg ar glod iddi
Bum i'w chanmawl fy nedwydd hawl fenaid oedd hi
Gwae ef ym myd o fewn penyd a fai'n poeni
Yn ôl bun deg hoen morwaneg henw mawr weini
Mygr win-defeirn miloedd a feirn mal ydd wyf fi
Oedd grudd gwrel cain a thawel cyn n'oi thewi
Oedd ddrem deccaf cannaid adaf cyn noi dodi
Ym mhell ddyfn fedd i dreiaw gwedd o dra gweiddi
Nid oedd bwyllfas i ddihunwas ddoe ei henwi
Nid oedd anwiw fath em eiliw fyth ei moli
Nid oedd ryfedd a chlud fawredd ei chlodfori
Och o'r gyfrangc gweled oerdrangc gwiliaw derdri
Och o'r golled am ail Luned em oleuni
Och o'r trymfryd a llwyr driſtyd fod llawr drofli
Gwnaethoſt ath was fawr alanas Fair oleuni
Gwiſgo riein is glaſwe fain ys gloeſwae fi
Gorchudd hoen blaen gorlliw gwelwgaen garllaw gweilgi
Gwaneg loywder gwynfrig aber gwenfro Gybi
Gwae a roddes ac ai colles bryd eiry celli
Arnai gariad o dro girad mau dra gewri
Mawr Dduw dwyfawl Mair ith eiriawl a'r merthyri

Digitized by Google

Er dy gyſtudd ath hir gythrudd ath ddur gethri
Arail bryd nyf aur eir-gleddyf ior arglwyddi

Dwg hon ith wlad ettonn oth rad wyt un a thri

TERFYN MARWNAD GWENHWYFAR.

GRUFFUDD AP MAREDUDD I FERCH.

O L. E. D.

MAU ddogn gur Arthur o orthir Prydain
I'r dyn prifdeg llawhir
Arwydd ei chlòd a eurir
Eiry hoen am ferch Arwy hir
Eiliaf o'm iaith gwaith gwenglod
I liw Geirw o loyw gariad
Oleune dyfr neu Luned
Elynes gwedd ail Enid
Rhoddais gariad gwad gwydn ym doeth hirglwyf
Ar ddyn hwyr glaer bwyll ddoeth
Olew boen alaw beunoeth
Ail fflur a dyf cur-dwf coeth
Cerais ddrem gwalch falch fanwyl
Myn faerym fant a Seirioel
Ynghaer deg Angharad ail
Liw eiry caen law eurawg hael
Rhyfeddawd ceudawd cadarn yw llifiant
I'm nwyfiant glwyfiant glyw
Gloywddrem riain arglwyddryw
Glud hud hun am fun ym fyw
O gariad eigr deg eirian
A chariad glwysferch Urien
Echwynawdd bardd ar harddlun
Uchenaid Uthr a Chynon
Hylithr nwyfiant i'w hawlwr
Haul y geilw hael ei gwyl war
O Bowys gyfoeth bowyr
A Gwynedd ni ogenir

Nid oes liw heddiw haeddaiſt gampau dyfr
Difai bwyll ddefodau
Cymryd a'r tawelbryd tau
Cymawd eigr came degau
Eigr eurfoes einioes anwyd diheurwydd
Dihareb a draethwyd
Na roddir ferch llawir lwyd
Gwlad i fud gloywdwf ydwyd
Megeiſt boen i'm hoen henw merch a'm dihun
Ieirll anhun eiry llannerch
Mau drennydd medru annerch
Madws oedd bum mud o ferch
Lliw geirw rhyd o bryd a wnaeth brâd i'm gne
Gnawd ferchawg ymlyniad
Lladd gŵr ydyw lleddf gariad
Lloer y glòd haul llawr ei gwlad
Ni chwſg drem hoen gem gyfwlch
Am wawr gain tŵr main manfylch
Ni chaf hun am fun em falch
Ni chair y fun oi chaer folch
Trawſdaer ferchawl fryd Tryſtan
Ar Efyllt-wedd a roefwn
Priawd olwg pryd Elen
Luddawg ferch loyw eiddun
Magawdd i'm hwyrnawdd hirnwyf dy gariad

Digitized by Google

Teg orhoen tonn am rwyf
Megaiſt ym boen hoen hunglwyf
Megais gwayw dan ais gwydn wyf
Hael ddidaer wenglaer haul winglawr Môn
Hoywliw manod Ionawr
Hun am lludd dewrnudd [1] dyrawr
Hoen ton ogledd wynedd wawr

TERFYN.

[1] *Neu*, dewruudd, *neu* deurudd.

G. M. D. I FERCH,

O L. E. D,

MOLAF gain riain o ryw arglwyddi
Arglwyddes ſy hoedl yw
Mawl hirglod mil ai herglyw
Mau hoen a nwyf tra fwyf fyw
Ith ſoli fraiſg waiſg wandwf
A thywyn haul ni thawaf
Tra ſo hoen ewyn llyn llif
Fy enaid yn fyw ynof
Ni wnaf cyd bwyf nwyf nawtal
Tewi a chlod dyn tawel
Ni maddau bryd na meddwl
Ganmawl gwawr wyth ugein mil
Molaf ferch falch ddoeth goeth gain
Tra fwynt i gyd traul bryd brwyn
Yr enaid uchenaid chwaen
I'r corph oer mewn cur a phoen
Aelaw anhun hun hir yw i'w gwanfardd
Aros gwenſun lawhir
O logawd ſerch ferch feinir
Ail eigr dwf o Loegr dir
Teg om pwyll ofeg im pall afael hun
Oedd wenſun hoywlun hael
A gerais dan frig urael
Ac aur mal uwch ei gwrmael
Gwelais a gerais yn rhagori pryd
O fewn priſdeg ſentri
A phall ſyndal a phali
A phwyll oedd ei hirdwyll hi
Gwelais ſymud ſud ſidan ac awmael
Ac urael ac arian
Ac aſur drwg a guſan
Ac aur mal am hoen geirw man
Gorhewg am dwg deg orfeddfa Gaw
Gywirferch ni phalla
Ail y cethin ni flina
Cyflym i'r llun grym llawn gra
Bryn Caw brwyn-hunaw brenhinaidd froydd
Ail rhuddfreon duthflaidd
Bryd aurwryd arwraidd
Bron dorf farch tref Llywarch traidd
Cyrcher bun wanllun wenllaw anrhydedd
Un rhediad carn aflaw
Bryſg wyl er hoen braiſg alaw
Brwyſg rwyſg rydain bryn cain Caw
Ceirch orddyſn archlyfn cyrch erchlas doſſawg
Deiſyf neidiaw fferlas
Car farwain carw main myngſras
Caer feinir glaer ſynor glas
Mau drymglwyf am Wenhwyſar
Morwyn loyw mirain leufer
Mawrair am erddrym oror
Mwrog ddyledog loywdir
Wyr Iarddur wr gwayw-ddur gwych

Digitized by Google

Am gwnaeth gaeth gwyn frwyn fron-
llech
Ac wyr Ithel uchel ach
Gam o Degaingl gem degwch

Yna canlyn yn y Ll. C. Awdl i Dduw—ir pedwar angelyſtor—i Dduw. Awdl gyffes G. M. D. neu Iolo Goch—a Dychanau G. M. D.

TERFYN.

ENGLYNION Y SUL.

GRUFFUDD AP MAREDUDD AI CANT.

O L. E. D.

Duw ſul eurllyw byw bywiaid arwyrain
Oriain[1] gain gannaid
Uthr wedd[2] anrhydedd i'n rhaid
Yth aned benrhaith enaid

Duw ſul rhad iaith fad ith fedyddiwyd
naf
Mawliaith ior mal ith eurwyd
Mab y wyry fair o air wyd
Nef a daear broffwyd

Deu ſul eur grair Mair mawredd y
doethion
Y daethoſt lyw Naſredd
Gwerthefin ddar trugaredd
Gwyrth fawr ior buddfawr o'r bedd

Diſalw ner duwſul i nef
Deg eiddun y dug Addaf
O drais gwyn o draws gynnif
O dramgwydd Uffern drymgof

Duw ſul un eiddun addef y creawdd
Creawdr rhad a thangnef
Ynglain[3] hydr ynglyn hoywdref
Ynglân[4] air engylion nef

Duw ſul deg anrheg unrhin o gariad
Y gorug nef ddewin
Dwywawl wawl waiſg fraiſg frenin
Difurn waith y dwfr yn win

Duw ſul arglwydd rhwydd rhoddiad dug
Voeſen
O deg feſur cariad
O leas[1] raid o lwys rediad
A'i lu o'r Aifft o'i lwyr rad

Daeth manna Alpha eilffawd rhen o nef
Yn rhaid nifer Moeſen
Duw ſul duw gwir gorawen
Saint braint bryniawdr llywiawdr llen

Or pumtorth hawddborth heiddbal
O'r[2] ddeubyſg ior oedd dibwl
Ryborthes meus deus duwſul
Rhadau heb ammau bummil

Duwſul goeth y doeth[3] daith wir adeilad
Gwedi dilyw dyhir
Fudd rhad gan gawad gywir
Fodd rheg falch noe deg i dir

1 O riain. Ll. P. P.
2 *Neu*, Uthrawedd.
3 Ynglann. Ll. P. P.
4 Ylân. Ll. P. P.

1 O laes. Ll. P. P.
2 Ar. Ll. P. P.
3 Goeth doeth. Ll. P. P.

Digitized by Google

Sar[1] nef a daear diagr briawd[2] ddawn
Dor eigiawn ffynawn ffawd
Dwys olwg ri tri trindawd
Duwsul y bydd brwydr ddyddbrawd

1 Dar. Ll. P. P.
2 Brawd. Ll. P. P.

GRUFFUDD AP MAREDUDD AP DAFYDD.

I'R GROG O GAER.

O L. E. D.

Carap benrhaith cor arianwaith carai rinwedd
Crair gair a gad y drwy gariad y drugaredd
Crog calfaria faerdy gratia fawrdeg ryfedd
Creded unben hael forwyn wen hawl firain wedd
Cred bendefig lys wyrennig lwys wawr annedd
Cannaid wyrthiau canon radau cain anrhydedd
Cadair ffair ffydd cedawl ufydd ced alafedd
Cyflawn ddawn ddar i rwym galar ar ymgeledd
Coelfain Elen eurai Foefen ar ei fyfedd
Celennig rad cadarn wenwlad cedyrn winwledd
Corf ardderchawg caer deg eurawg cor digaredd
Coron euraid cariad nwyaid ciried neuedd
Ceinllun teccaf brenin hynaf y brenhinedd
Coed berfeddnod cain ei fawrglod cun nef eurgledd
Cael ym grym grair rhad oi borthair rheidiau berthedd
Culwydd ener a dyng nifer oi dangnefedd
Colofn llu cred a ran wared or enwiredd
Coel engylion o lin fanon o lân fonedd
Dylan natur fawrdeg eglur fordwy gogledd
Delis arwain o ddwfr dwyrain i ddeifr diredd
Dyddug mordon ar ei ddwyfron arwy dyfredd
Dyfrdwy waedd greg arial gwaneg ar acl Gwynedd
Delw werthforaf a glodforaf a glud fawredd
Dadl yfprydawl or geiriau mawl i'r gwr an medd
Dor cor ceinmyg Duw yw'n rhyfyg dewin rheufedd
Dar eneidiau dilyd frodiau diledfrydedd
Dawn tlawd anoeth daear wiwgoeth diorwagedd
Dinam loywder diwair ener Duw'r wirionedd
Da yw ei borth a diamorth a diommedd
Delw fyw f'arglwydd eurlliw arwydd ior llaweredd
Dyfg ffyfg ffynniant a gwir foliant y gorfoledd
Deddf leddf loywddoeth euraid gyfoeth arod gyfedd

Digitized by Google

Doeth Gaerlleon deg anrhegion digynrygedd
Didrai foliant Duw da fawant dioferedd
Didrift Grift groes organ hoedl-loes eur gynhadledd
Delw firein ryw er prynu'r byw or pren ar bedd
Dug morwaneg deg o du gauaf
Llys llawr lleon gawr llun gwawr gwympaf
Difai Ion erfai arfaf ei ganmawl
Delw fyw fab dwyfawl Duw nefawl naf
Diwarth dryfor cor por perffeithiaf
Diwyd grair i Fair fawredd hoffaf
Dewin cain leffin cyn ifaf fedrawd
A Nudd ddiwyrnawd ei nawdd arnaf
Doeth dros frig tonniar car cadarnaf
Detholwalch balch byw llyw llawenaf
Dogn fedydd grefydd digrifaf dramwy
Drwy fordwy Dyfrdwy deifrdir eithaf
Dwywawl hawl haelwawr a fawr folaf
Defawd wawd wiwder ffer ffurfeiddiaf
Dofydd lun ei hun henw goruchaf nen
Fab Mair wen ar bren brenhineiddiaf
Didwyll bwyll bellwawd ffawd ffyddlonaf
Dadiain cain cynnydd dydd diwaethaf
Didawl faith ei daith doethaf bendefig
Wyrennig feddig fudd iach a chlaf
Doddyw nod eurglod Ior gwlad bellaf
Lloegr llwyr i'n gweryd fyd fodrydaf
Duw Iefu arglwydd dewifaf gynagr
Dihagr eirw llinagr ar llun gwympaf
I ddelw unmab Mair ydd addolaf
O ddilys araith gwaith gwerthforaf
I ddal ynof cof cyfiawnaf dremyn
I ddylyn tyddyn llwyth plant Addaf
Eryr engyldorf hoywlorf haelaf
Ior didwyll o nef euraid adaf
Arddelw Moefen hen hynaf ei gynnydd
Urddas llin Dafydd gwydd gweddeiddiaf

Anfones canlles caen llanw breifgaf
Anrheg Lloegr fawrdeg fordwy gloywaf
Anrhaith a gobaith gwbl ffrwythlonaf Ior
Ys briw dylan mor yfprydolaf
Enwi ei farddlef Ion nef a wnaf
Enwant llythr deccant llathrediccaf
Enwawg ardderchawg archaf ei nodded
Rhoddcd trwy giried tri a garaf
Awr arwydd mab Mair o air araf
Arwrawl cedawl cadair deccaf
Eryrod eurglod arglwydd pennaf yw
A llyw marw a byw rhyw rhadlonaf
Arwyrain croes Crift a oreuraf
Ar oror cor Caer glaer egluraf
Elen ai cafas alaf yfprydawl
Trydydd dydd deddfawl awr hawl or haf
Doeth delw fyw fy llyw llyryon prif obaith
Praff adeilad iaith proffwydolion
Dawn a phlaid gweiniaid uch gwynion foroedd
A ffriwdeg [1] lyfoedd ffrydau gleifion
Darogan dylan deil geirw gwelwon mor
I fyddinfawr gor fu ei ddanfon
Dug o gaeth alaeth faeth alon ofid
I bobl eu rhyddid beibl a rhoddion
Dehau rybudd mad diharebion mawl
A naf arwrawl nef eryron
Dor cor coeth cyfoeth dar cofion arllwybr
Gwawr yngoleu wybr gwir engylion
Gwerthfawr eurllorf torf tirion ei bleidiau
Da i eneiddau dianudon
Gwared a roddai gwirion goludawg
A gwawr dyledawg ir gwir dlodion
Cruplaid didwyllaid deillion cynhwynawl
Budd awr ammodawl byddair mudion
Clefyd anianawl cleifion difrawbwyll
Neu anfedydd bwyll o ynfydion
Gwyr berffeithiaw draw dragon gogoned
O euraw gwared i rai gwirion

[1] Phrifdeg. Ll. C.

Digitized by Google

Gwareddawg fynawg fanon brenhinbryd
Gwaifg urddas y byd ai gofgorddion
Gwynfyd oi febyd i feibion Addaf
Ai ddifai alaf i ddwyfolion
Gwymp arwyrain cain Canon berfeddnod
Ac awr araith glod y gorwyrion
Llyna anrheg dda ddeon ei gwyrthiau
O fyw allorau efyll aeron
O ryfawr goelfain ger afon Dyfrdwy
O lawen obrwy o lynn Ebron
O luchynt helynt holion dwyreinfor
Ac o lynn Tabor lan attebion
O awr geudawd ffrwyth o ergydion mad
I ddwyn addurn rhad i ddyniaddon
Llithraw'r waneg deg dogn arwyddion ffydd
Llywydd merwerydd llin mair wirion
Llathraid blaid enaid Ion y gogoniant
A deheu foliant diofalon
Llwybr berffeiddrwydd rhwydd rhoddion goludawg
Llydwawg gwareddawg llydw gweryddon
Llun llawnrad cariad ceyrydd côr dangnef
Ar fôr lluoedd nef o Gaerlleon
Dug mor cor cywir delw fyw llyw Llawhir
A nenn ni phlygir nawn na phlygain
I lys lwys farddlef i Leon wendref
Llun amerawdr nêf gan llanw mirain
Eryr pum weli traws hael tros heli
Eur fawredd geli ar fwrdd gwylain
Anrheg brifdeg brŷd i roi budd ir bŷd
I Fair y deiryd o fôr dwyrain
Credadun un yw creir Mair marw a byw
Croefdeg eurawg lyw Crift a garain
Ceidw rad yfgrythur cadarn bennadur
Creadur modur creawdr madiain
Cor iôr aurdrefnad cywraint wneuthuriad
Mawr uchel fab rad Mair ai choelfain
Cof gwaneg deg dift cofion diathrift
Cyfarawdd a Chrift mewn cyfwyrain

Llathr grôg o fanaig llythr arawd ffawd ffaig
Lluryg arian ddraig lliw'r goron ddrain
Llyw byw buddygawl llawhir yfprydawl
Llawen arwrawl lleir arwyrain
Llwyddiant nerth berth byd llw gwir hir hyfryd
Yn trofi iechyd rhac traws ochein
Lloer cor ior arab llwyr gyfarch parch pab
Llun ei oreu mab llawn aur a main
Doethineb Elen a'm gwnaeth gorawen
A hirwaith Moefen fu ei arwain
Dwywawl wawl wahawdd Dafydd a'i hurddawdd
Duw a'i goreurawdd deg arwyrain
Delw yfprydolaf dogn rad tad teccaf
Da wiail Addaf diwael oeddain
Dor cor por pefrlwys a doeth goeth gynnwys
O lys Baradwys i lwys Brydain
Rywnaeth faer glaer glod delw loyw hoyw hynod
Er didwyll orfod o ior dadiein
Rhadlawn ddawn a ddaeth ri tri trichyfoeth
I loywglaer gaer goeth o fro Loegr gain
Rhywogaeth cedrws rhwydd fwydd Sipreffws
O geingiau pinws ar ei gyngain
Rhinweddawl fawl fudd ni faeth gaeth gythrudd
Rhoed Duw oi deurudd rhad dadwyrain
Bonedd medd moliant bydd yfydd o fant
A naws gogoniant nis goganain
Balch ddelw elw eiliad a naf nef wenwlad
A ner oedd wirdad naw radd wardein
Braifg diwair grair grym braint y faint ni'm fym
Bid ei arddelw ym byd ai hurddain
Amen.

Doeth delw ner Aber wybr uchelfaer nef
Naf gwerthfawr mireinglaer

Digitized by Google

Dwfr dir cor eglur wir caer
Dyfrdwy or mordwy mawrdaer
Mor a ddyſg mab Enair a ddug
Mawredd daith gwaith gwynfydig
Olygawd grair loywged grôg
O Loegr dir oleugaer deg
Llyna gain goelfain fu gael yn Lloegr
Llawged grair ar Iſrael
Llanw ai dug oi deg afael
Llun Criſt ei hun Croes Duw hael
Llanw llwybr glud llwybr dud y dug
Llun llyw pumoes ar groes grog
Mawr chwedl llawen gan wenyg
Marchog bronn mordonn mawrdeg
Doeth delw wenn ar brenn breiniawl nef ac wybr
Yn ei gwbl ddioddef
Ni ddoeth rheg o deg dangnef
Duw byw gaer ei debyg ef
Doeth croes o wial Moeſen
A delw ar frig mor dylan
Ner o Dduw nawradd ddewin
Naf ger llaw nef Gaerlleon
Creawdr llun eiddun Addaf lyw o nef
Ni wyl neb ei gyfryw
Crair Caer mawrglaer am erglyw
Croes deg dan eurddelw Criſt yw
Teg fu dro to tonn welwgaen
A thu i fro gaer ith ddwyn
Torr grair gwerthfawr fy mawrboen
Terra Calfaria firain
Lles hynod llin clod llun claer llyw nefawl
Llawn afael llwybrwaith ſaer
Llethr Dyfrdwy mordwy mawrdaer
Llithrawdd mor llathrgrair cor Caer

Yma canlyn yn Llyfr Mr. Walter, i Fair i Dduw, ac ir tri doethion. Cerddi o waith yr un G. M. D.

AWDYL.

O L. P. P.

Kyn bóyf góas grudlas gredyf anvon bóllvraó
O bellvro Gaerllion
Daón obeith kyvyeith covyon
Dyn góyl yó vanóyl o Vôn
Góae bieu madeu medu govyon dogyngud
Meu dygyngaód ovalon
Góangein [1] riein rud ffion
Góedus hael Véinus haul von
Tec dygaf ar hat ar hoeó vanon dóf
Y dyvu ym govyon
Taól haól hylóyth ovalon
Teith hydor meith hoeódir mon
Gweleis pan gerdeis gordófyr avon rin
Góyl riein dianvon
Gwir diſeml a gwar diſon
Góaór hirdyd maór harded mon
Ryd hydneit ym reit by ron vy nigyaó
Car hóylyaó cur hoelyon
Ran oval lann rin avon
Róyl y mae meinwyl a mon
Mygyróenyc a blyc am oblygyon mein
Meu ymaen vynkovyon
Myrd yn wyrd o Iwerdon
Mor a'u gólych mewn [1] amgylch mon
Gwiw a óeith góaótieith góyt vanon riein
Y rieu a doethyon
Gwir voli góyr ovalon
Góar drem walch góaór vóynwalch von

[1] *Neu,* góengein.

[1] *Neu,* maur.

Digitized by Google

AWDYL I AWD.

Ò L. P. P.

Synhuyrus Deus Duw goruchaf
Sywedyd Dofyd divei haelnaf
Sef ỏyf yt vy rỏyf rỏyd araf geinyat
Sef ỏyt ucheldat mat modrydaf
Synhỏyrya da donyeneu attaf
Sỏyd ditlaỏt o waỏt a weinydaf
Syrchaỏd glyỏ vy llyỏ rỏng Taf a Thawy
Serchir yach Konỏy val y kanaf
Saethvarch kein dravnidyr dinydyr danaf
Seri eglurvryn kyn kynhayaf
Syỏ dymmaỏr rỏyvaỏr yr haf arbennic
Torredic eidic elwic alaf
Am verch Ruffudd ud addyfc Mordaf
Fab Iorỏerth kannerth kynnỏrf gorfaf
Neut adỏyf o glỏyf yn glaf huyr dianc
Neut adoet gyvranc or tranc trymmaf
Poen ryaỏt devaỏt ot adevaf
Pan vu berigyl wann am gann gynaf
Peunyd pỏyll berthyd pell borthaf yt hon
Penyt bronn dilonn delw y nychaf 3
Hybarch dyno vro vreint talheithnaf
Hyboen yỏ vy hoen ny hunaf o bleit
Hebogeid lygeid eureid araf
Heb vy chwaer wenglaer mor ỏyf wanglaf
Hebu gre nyt lle nyt llỏrỏ arnaf
Hybỏyll glot didỏyll dodaf ar efyt
Heb wyt y loer bryt a lỏyr brytaf
Hir y keinmygir kerd wir waeffaf
Herỏyd daỏn digaỏn val y dygaf
Hwyrdaỏ oe heilyaỏ hwylaf ar veidvyrd
Y vyrd dros geinwyrd a drawfganaf
Hoen eglurvan kann kyn eiry gaeaf
Hi a wnaeth keli ac nyỏ kelaf
Hylwyd waỏt devaỏt yn diveiaf bun
Hoyỏlun hael eidun o lun adaf
Wythgant annerch dàỏnferch dyn
Uthyr vrys vro Henrys vrenhin
A aeth dros ved ỏed ỏahan
A Thawy ar lywy lun
Llywyaỏd llỏyd rangaỏd llud rin
Llathyrvun geingann vann valchlun
Troffof cof pob cyvryỏ dyn eithyr aut
Aeth am gwaỏt am gwẽn
Pereis ffyfc glutdyfc glotdull
Perigyl hun yr bun o bell
Peris gỏen yghyvyrgoll
Paraỏt y aỏt geinwaỏt gall
Ot ergyt bryt bratvoll
Y bob riein vein vyndull
Ran aỏt om gwaỏt a vyd gall
Ne ryn eirỏ no ran aràll
Ym dyd ef a vyd oveddaỏt trafferch
Treific yỏ vy nivraỏt
Ym dic katwetic keudaỏt
A mi kyvoedi kof aỏt
Ry hỏyr ym llỏyr kael llỏrỏ ffaỏt om ferch
Os archaf yn briaỏt
Ryaỏd y bum eil ryaỏt
Ry hir ym oedir am aỏt
Ys breinvaỏr liw gỏaỏr ale gỏaỏt hirdric
A hỏyr dry om keudaỏt
Ys breid ym vyỏ glyỏ glỏyvnaỏt
Ys braỏ pell adaỏ pall aỏt
Llyna Lys nyt a diwyrnaỏt om bryt
Am bryder vyn divraỏt
Lle lloer wiwne llỏyr waeỏnaỏt
Llifgỏyn llas adỏyn llys aỏt
Kigleu kynn divieu devaỏt gyntevin
Kant avar vyvyrdaỏt
Kyrd etneint glỏyfneint glafnaỏt
Kerdgar kat adar koet aỏt

[1] *Ban ar gull yma.*—Iolo Mor.

Digitized by Google

Y kof ys ynof ys anynaȣt y try
Tragywyd om keudaȣt
Anghenwyd herȣyd hirȣaȣt
Angeu ym edeu am aȣt
Dan gyngor ragor rac vyn divraȣt ym
Am nas kaf yn briaȣt
Dȣyn hȣyl dyn gȣyl goleuwaȣt
Dan vric y goetwic ac aȣt
Erchi merch vy ri rodnaȣt ys gwneuthum
Ys gȣnaeth gwyt tros volaȣt
Arȣyd nat ratlȣyd rytlaȣt
Eres ymoedes am aȣt

Travȣyf ry hirglȣyf ryaȣt y wrthi
Hoet beri hut baraȣt
Nym dywan didanded yvnaȣt [1]
Nam daȣ kyvadaȣ kof aȣt
Llawer Annerch verch Leilyaȣt brat aele
Bro Deilaw ae logaȣt
O Wlat veith glutweith glotwaȣt
Vorgant a redant ar aȣr.

[1] *Neu*, Didan dedyfnawt, *neu* diddan deddfnawd?

AWDYL.

O L. P. P.

Bryt ar olut byt o byd maȣrdodaf
Bryſſyaf lle y gȣelaf brys llu gȣeilyd
Breint nef hun adref vat [1] ryd y keit
Breinyaȣl haȣl henbleit ganneit gynnyd
Gwyved breiſc adurn divurn neut uvyd arber
Brenhines haelder gloywder gwledyd
Brȣyſc vydaf od af y dyd ym gwelo
Bro yu amyl yno ym lawenyd
Bydaf a llunyaf oe llonyd valchdat
Parau alaȣ olut or ſut y ſyd
Per dattiein koelvein kelvyd lavarwaȣt
Paraȣt berth davaȣt gan borth Dovyd
Prif degȣch dilȣch eiry dolyd kynn glaw
Praȣ nȣyf gyryf anaȣ nyt gorvynyd
Priaȣt oleuwaȣt eilewyd hyvryt
Pryt gein ar deuvyt gynnar Davyd

Gȣawr gerdgar hȣyrwar herȣyd adnabot
Gorvot ar hoywglot gȣiw i reglyd
Gorhoffder llaȣer med llywyd kerdeu
Geiryeu amyl vwryeu [2] ymleveryd
Gwir gymmȣyll y phȣyll y ffyd ae champeu
Goreu ffuryf brudyeu gan ffyryf brydyd
Gwaret yȣ rȣydet y ryd oe gȣytriu
Gwin orllaȣ ieſſin yr lluoſſyd
Ragores kares keryd ny haedei
Rei ae ryvolei llaȣr huvelyd
Rac breint merch wyndeint llen dyd ȣybodeu
Or mor bu goleu maȣr bwygilyd
Rodyat Angharat ynghaeryd gȣyngalch
Riedaȣc dremwalch wylvalch elvyd
Riein loyȣ virein leveryd gȣaſtat
Rat hyluys blannyat heul yſblennyd

[1] *Neu*, rat.

[2] *Neu*, vuryeu.

Mae peth ar goll o'r awdl uchod: nid oes enw ai cant wrth yr awdlau, o'r un yn dechreu.—Kyn bwf gwas grudlas gredyf anvon hyd yma—ond y mae achos i veddwl mai G. M. D. a'i cant: os natef, rhyw fardd o Forganwg; tebygid.—IOLO MORGANWG.

Digitized by Google

I FAIR.

O L. P. P.

Meu ymoralϭ
O bϭyll difalϭ
O bell dϭyfaϭl
A meir geirgoeth
Eiryan wiwdoeth
Eur rinϭedaϭl
Goreu yϭ Meir
Glandat bortheir
Gleindyt berthaϭl
O berffeithrϭyd
Ar bob arϭyd
Awr bybyraϭl
Seren yϭ hi
Not goleuni
Nyt gelynaϭl
Lloer egylyon
A gϭerydon
Eic waredaϭl
Mam tagneved
A thrugared
Yeith ragoraϭl
Temyl yr mab rat
Neuad garyat
Naϭd ac eiryaϭl
Hynaϭs vorϭyn
Hynot advϭyn
O henϭ dedvaϭl
Hoyvvam Ieſſu
Haϭd y charu
Hedϭch eiryaϭl
Hil gweilch Gröec
Hoyϭlϭys brifdec
Hϭyl yſbrydaϭl
Heul y dϭyrein
Honn oed riein
Hoen dϭyreaϭl

Gabriel Geudaϭt
Ac eur davaϭt
Ac eir dϭyvaϭl
A vu gennyat
Ymell dodyat
Ymϭyll didaϭl
Pan gat mab meir
Henu o vardeir
Hynaf urdaϭl
O deilyngdaϭt
Goir vorϭyndaϭt
Gϭryf vireindaϭl
Goreu ave
Doeth arϭyre
Deith oreuraϭl
Gweith gϭynvydic
Dϭyn o ffurnic
Dan uffernaϭl
Adaf ae blant
Oe divϭynyant
O dϭy vaenaϭl
Dayar a nef
Kyn poen odef
Kun penydaϭl
Aeth gwawr y glot
Ar brenn hynot
Ior brenhinaϭl
Yr llawenyd
Rat a bedyd
Reidyeu bydaϭl
Yeithyd ffyd ffyrd
Wyth ugeinmyrd
Aeth ae ganmaϭl
Am y greivyeint
Diodeveint
Duϭ adevaϭl

Digitized by Google

Kyrchaód Criſt naf
Tros veich Adaf
Treis vuchedaól
Pumoes o ffwrn
Y bau gymwrn
Ny bu gamaól
Iſgynnaód l..ór
Llathyr niveróaór
Llethyr nef eurwaól
Ar deheu'r tat
Un tri meidryat
Yon tra medraól
Brenin didlaót
Ar bob kiwdaót
Eurbab kedaól
Bit ef nef naód
Byt a brynaód
Bu Duó breinyaól
Da vu yr Annerch
Y Anna verch
O ynni vaól
Ar les pobyl gret
Yr llóyrwaret
Or lloer wyryaól
Gorffowys rat
Deon garyat
Dienguryaól
Ym mru'r weryd
Gar llewenyd
Gorllewinaól
Ior ſeint breint breiſc
Yn Duó vaórweiſc
Yon divaróaól
Yn vab ffróythlaón
Yn vyó digaón
Yn vudugaól
Yn Yſbryt bud
Deheu rybud
Diharebyaól
Yn un a thri
Tric y óedi
Tragyóydaól

Yn vrenhin wybyr
Hael doeth ewybyr
Hóyl deithïaól
Yn vraót ffawt ffyd
Góiryon ufud
Góerin nevaól

II.

Merch mam Meir o dióciróaet
Chóaer yth dat o rat eiryoet
Eva óyr y ave wyt
Regina a roes eneit

Mammaeth bron vaeth brenhin vu
Mor wybyr hir nef tir terra
Meir an geiló Moróyn Geli
Meu amovyn mam ave

Tiſt aróyrein y gleindyt
Ti veir vu'r diweir waret
Tec o'th gaer glaer yó dy glot
Temyl y Griſt teu amlóc rat

Rat mat Meir geir ragori
An dóc on dygyn an ymdro
Gras oeſſoed ar groes Ieſſu
Ar Annerch tec wyr Anna

Meir vam y Arglóyd y Mor
A Naf a that nef a thir
Ym kadó rac róym bradó bryder
Oc brat tróy garyat trugar
Tec rec rat tóf mat mam góir broffóyt nef
Góell no neb yth varnóyt
Temyl yth vab maeth yth wnaethpóyt
A neuad ys vy naód óyt

III.

Ar lóyr waret
Griſt yth anet
Naf nef drefret
Naós gogonet
Nys goganein
Ar dyſc ar da
Y lóyth terra

Digitized by Google

Rac murn maórbla
O ben Eva
Y boenovein
Ar volyant geir
Ar vilyoed greir
Ar vaól i veir
Ar vaór naódeir
Ar varn adiein
Ar berffeithvryt
Hoyóvreich hyvryt
Ar deheu byt
Ar Duó deiryt
Ar dadóyrein
Ar daón kóplaf
Deóin doethaf
Pan gyrcheiſt naf
Lluoed Adaf
Lle yd oedein
Ar dreyyn ordóy
Ar dres dramóy
Oerleith arlóy
Yggloes dirôy
Ygglas dyrein
Ar groes irwyd
Ar gadeir ffyd
Ar gedyrn grocóyd
Ar get gelvyd
Ergyt goelvein
Argynhyrchaól
Radeu dóyaól
Ar goeth gamaól
Ar gof euraól
Ar gyvóyrein
Ar daól maól mat
Ar demyl garyat
Ar deilóng rat
Ar dut y kat
Eur dadoc kein
Ar glot gyhoed
Erglyó'r pobloed
Arglóyd ym oed
Ar glaer diroed
Ar glaór dóyrein

Ar gatholic
Dyd nadolic
Eir maórhydic
Aur wynvydic
Ir wen vadyein
Ar bóyll leindyt
Ar bevyr yſbryt
Ar borth yr byt
Ar les blegyt
Ar lóys blygein
Ar dangneved
Rat anryded
Ar drugared
Ar wir vaóred
Ar wyry virein

IV.

Archaf Gulóyd
Dióaradóyd
Dy óió radeu
Ac i Veir dec
Haél o Röec
Hil o rïeu
Achóbyl a llóyr
Ynnof ſynwyr
O nef ſeinheu
Ac eggylyon
A góerydon
A góióradeu
Yt v'Arglóyd dat
Yr dy garyat
Eurdec eiryeu
Roi naód yth óas
Rac braót ogas
Rac brat a geu
Rac barn kedyrn
A baich edyrn
O bechodeu
Rac kebydyaeth
Rac traós arvaeth
Rac treis arveu
Rac kynghorvyn
A vyd elyn

Digitized by Google

I vedylyeu
Rac kreulonder
Yn y dener
Anudoneu
Rac murn a thóyll
A dogyn gymmwyll
A dygyn gammeu
Rac góaeó dan vronn
Rac góyth galon
Rac góeith góyleu
Rac dófyn leſged
A digaſſed
A dic eiſſeu
Rac treis arllóybyr
Och amyl eóybyr
A chamlyeu
Rac trallaót byt
Rac traphenyt
Rac triphoeneu
Rac tan uffern
Ae dryc gethern
Ae dróc hitheu
Ae chaſſoveint
Ae goveilyeint
Ae geveleu
Ae chaethóenóyn
Ae choecóanóyn
Ae chicweinyeu
Ae chynydyon
Ae chón duon
Ae chóyn dieu
Ae phyrth hëyrn
Ae thanllyt gyrn
Ae thin llóyt geu
Ae tharth ae llóch
Ae thiryonnóch
Ae tharynneu
Ae rhoſt brynnic
Ae reſtr ffyrnic
Ae róyſtr ffyrneu
Ae breveryat
Ae bront baryat
Ae brwnt beiryeu
Ae kot [1] genllyſc
Ae hin dervyſc
Ae hoer dyrveu
Ae góythlonder
Ae góanniver
Ae góanaveu
Ae dygyn gymmórn
Ae duoerffórn
Ae daearffeu
Ior degradwlat
Yaón a brynyat
Ion y breinyau
Yno kyrcheiſt
Ar a gereiſt
O rei goreu
O'th heneivyaeth
Enydigaeth
Eneit eigyeu
O'th vod yth ved
O'th enryded
Aeth yn reidyeu
O'th vaeth a'th vaól
O'th delódóyaól
O'th ddal divieu
O'th vynedyat
Eur dy dyhat
Ar dy deheu
Pevyr Vihagel
Kun glóys aghel
Kyn gloes agheu
Pen kymhendaót
Yór penn didlaót
Pan vo dadleu
Por kor karyat
Per y vredyat
Pur y vrodyeu
Par ef nef naf
A diwarthaf
Yó dó óyrtheu
Y dóyn v'yſpryt
Rac hoedyl deugryt

[1] *Neu,* hir.

Digitized by Google

Rac hidyl dagreu
Yth ỏlat rat rec
Yth windei tec
Yth wyndut teu
I'th le amlỏc
Yth lỏys olỏc
Yth lys oleu

AMEN.

V.

Baltaſſar gynnar gennat duc anrec
O dec iaỏnryỏ garyat
O arỏyd iaỏn gyvlaỏnrat
O eur taỏd i eir y tât

Digyſtud anrec am dec yſtỏyll rat
Duc yr hydyr eur gannỏyll
Ieſſus vab koeth doeth didỏyll
Iaſpart or Myrr nyt byrr bỏyll

Gwnaeth Melchior eurior arỏyd govec vod
Uniaỏnrod yn anrec
Y Ioſeb dat rat redec
Y Ieſſus dỏyn tus daỏn tec

Baltazar durbar deỏrbor a wnaethant
Oe maỏlfant a Melſyor
Enỏaỏc Iaſpart eurwar Ior
Anvon anrhegyon rhagor

Doeth o'r dỏyrein kein ceiff bob aỏr
eurglot
Y Arglỏyd Nef a llaỏr
Arỏyd y vot yn glotvaỏr
Eur myrr a thus wedus waỏr

Y tri a roes yt trỏy rat
Teir anrec Veir yr kreir kret
Seren heb laỏ lys Erot
A rodes gyvarỏydyt [1]

---

[1] *Nid yw enw* G ab M. ab Davydd *wrth yr awdyl uchod yn bumran i* Vair. *ond nis gallav lai na chredu,* mai eve ai cant. *Ac onid wyv yn camſynied, y mae ei enw wrthi yn Adyſgriv y* Dr. Davies *o Valkwyd; etto* y mae efe dan y gair *Gwyryf* yn ei cirlyfr yn *rhoddi yr Awdyl hon i* G. ap yr Ynad Coch; *ac yr wyv yn rhyveddu yn vawr iddo* VE *wneuthur hynny, ac eve yn deall* rheolau. *ac yn dralliwyr delygol,* hanes *y gyngbanedd y ſydd ar yr awdyl; ſev ei bod o'r rhyw ni welkwyd erioed yn y Gymraeg cyn yngbylch y vlwyddyn* 1330, *neu ychydig, a byny yn ychydig iawn, yn chrwyddach.*—IOLO MORGANWG.

I DDUW.

O L. P. P.

ARGLUYD Duỏ erglyỏ eurglaer vannyeu
Arglỏyd llanỏ a threi rei on reidyeu
Arglỏyd lluchynt gwynt a gwylt ffrydyeu mor
Mawr dy rat a'th wyrtheu
Arglỏyd eglurder ſer a ſygneu
Arglỏyd goỏllt a gwar daear diheu
Arglỏyd Gwendref nef naf dervyneu wybyr
Obeith rat vedylyeu
Arglỏyd mor a thir gwir gwaredeu
Arglỏyd nos a dyd kynnyd kanneu
Arglwyd tervyn dyn donyeu goruchaf
Goruchel nodväeu
Tydi a anet get gret greiryeu
O Veir wir eureir vaỏr wyry oreu
Tydi a ved vry vreinyeu yſprydaỏl
Yſprydoed gwedyeu

Digitized by Google

Ti a daȣ dyd braȣt ditlaȣt datleu
Yr barnu trillu trallȣyr bynkeu
Ti vab Meir wyt kreir kreaduryeu Duȣ
Heb diȣed heb dechreu
Tydi Reen llawen llen a llyvreu
A dygyn werthwyt gynt drȣy dogyn wyrtheu
Yr dec y byt tec bu teu ar ugein
O datyein a dotyeu
Tydi Arglȣyd rȣyd rinwedeu bob aȣr
A rodet dan llaȣr vaȣr vȣryadeu
Tydi Duȣ gȣedy gȣaȣdeu cof ydyȣ
Kyvodeiſt y'th radeu
Am hyn wawr pob llaȣr lloryf eneidyeu
Wrth veibyon dynyon dragon dreigyeu
Dilitya Arglȣyd dy aeloteu ym
Amyl rätlaȣn vedyanneu
O gwnaeth am eurllyȣ byw bechodeu
A cherydus drȣc a charedeu
Breiſc dewin brenhin breinyaȣl ſenyeu
Nat dy var arnam am gam gwympeu
Yr dy gythrud loes yr dy gethreu
Yr dy goron drein ȣr da goreu
Oeda vi vy ri rinyeu tyſtolyaeth
Rac toſt dolur agheu

Lloryf brenhinaȣl
Doeth deȣinaȣl
Gorlleȣinaȣl
Garllyȣ unyon
Llyȣyd ranneu
Hyt vedyanneu
Llew hydyr canneu
Llyȣyodor keinyon
Llym lavurya
Nam dolurya
Na thoſturya
Ieith dȣys diryon
Lle digared
Gyvlavared
Yn rugared
Yn ri gwiryon
Lle llidȣſtryd
Llys lluoſſyd
Lle dangoſſyd
Lladin gyſſon
Lle riedaȣc
Digamwedaȣc
Lle gwaredaȣc
Llu Gwerydon
Lle cyvanned
Llu Rhianed
Gȣaȣr varanned
Gwyry vorynnyon
Lle nevolaf
A dedvolaf
Duw a volaf
Diovalon [1]
Lle canmolut
Llaȣr maȣr olut
Eang olut
I engylyon
Llit a chaſſeu
Ym pop plaſſeu
Y vaflaſſau [2]
Eva vlyſsyon
Lliaws guryaȣ
Llym doluryaȣ
Llu divuryaȣ
Lladva wiryon
Llawr waȣr warant
Lluoed barant
Llethyr ȣaȣt garant
Llithyrwaet gwiryon

Cor eurdor urdas diwyllic
Car kyvar kyvȣlch barnedic
Coryf gwendoryf Gwyndyt arbennic
Kaer eurglaer Arglȣyd bonhedic
Kreaȣdyr Ameraȣdyr mor gȣenic, a thir
A thervyn wybyr llithric
Kyn mynet ir maenved hirdric
Kyn gwelu gwaelaȣt prynyedic

[1] *Awdl foethus*, ar y ban yma a bai ydyw.—I. M.
[2] *Neu*, va flaſſeu.

Digitized by Google

Kyn gwelet gwales nychyedic
Kaffóyf Criſt vy róyf vy ryvic
O'th wlat ac o'th wled ny diffic
Kyn pallu pump ſynwyr póyllic
Kyn pwll dófyn pall divalch etmic
Kyn provi o'r pryvet ffyrnic
Pechodeu tremygeu tremic
Kyriedus Arglóyd bóyf karedic vry
Yn y vro dewiſſic
Yr dy groes ar loes livyedic
Ar kethreu bu kythruddiedic
Ar góayw ar gwyar llithredic
Ar [1] galon glaervron eglurvric
Ar bedlaór wyt góawr gwyrennic
A'th eni aeth yno lle y tric
O'th anet ny bu deith unic
A'th deith Arglóyd róyd rod brovyedic ner
A nef damunedic
Ar waraót o ffaót ffynedic
Ar warant Eva blant blennic
Ar waret y werin boenedic
Ar wyry eur wiryon lithryedic
Ar weryt yr byt bendigedic rat
A roet duó nadolic
Kyn gwnaethoſt nyt koſt kyſtudyedic
Vi Geli yn golovynedic
Eur dec rec ragor deudyblic
Ardóy róy róyſc canmaólyedic
Ardal mal molyant ſein Syric
Ar dy delo ardelo urdedic
Keli Naf pobloed yn keleunic dec
Duc vi wlat ni diffic
Molaf aróyraf ar eiryeu priaót
Maór dat y mab rat mat amodeu
Molaf heſyt bryt brotyeu diatneir
Un mab Meir diweir o'r geir goreu
Molaf yn ffraethaf yr ffróytheu'r hollyyt
Y glan yſpryt pryt priaót wyrtheu
Mor un Duó a dyn donyeu credadun
Un a thri dëun a thri dieu
Mor undat un rat reityeu purffaót
Mor un vraót un gnaót in góneit ninneu

Maór greaódyr brynyaódyr ar brenneu gloewgroes
Pumhoes o bum loes o lys angeu
Myvi vy ri tri tróy nertheu vy naf
A tynghet bennaf bob anaveu
O awyr diwyr a deheu dayar
Ac uffern varwar bar berw bylleu
Ae chas ae chwmpas ae champeu meddaut
A phechaót y cnaót cnut anaeleu
Ae brat ae retyat ar róydeu duon
Ae hir eiſſyngyon ae harſangeu
Kyt na allont ym am vyn kammeu wedi
Neb ryó argyóed dyed dieu
Tróy gyffes tróy les tróy leiſſyeu hedóch
Tróy ediveiróch rac llóch llycheu
Tróy'r tat ar mab rat yn reityeu hyvryt
Tróy'r glan yſpryt pryt priaót wyrtheu
Tróy diócir loyó Veir alaveu eglur
A vu em antur y vam ynteu
Tróy eggylyon llonn llunyeu eur naótaód
Ny ſyrthyaód yr claód yr claf dyeu
Tróy ebyſtyl róy róyd bregetheu llon
Tróy'r archeggylyon diryon dyreu
Tróy'r proffóydi ri riedeu dyſgeit
Tróy y henavyeit bleit y blodeu
Tróy y petóar góar gwiroteu ragor
Angelyſtor cor kaer y ſygneu
Tróy Ieuan galan goleu y gyvlór
Vedydyór y gór an gwyr ninneu
Tróy aróyd gloeſſwyd tróy eglóyſſeu'r ffyd
Tróy vedyd kynnyd kyn no bedeu
Tróy ffyd tróy laſóyd tróy leiſſeu rinóed
Tróy wed ffeir anned efferenneu
Tróy hinda vaórda vyrdeu diletrith
Tróy wenith tróy wlith rith anreithyeu
Tróy wyn tróy wenyn tróy wineu winbóys
Tróy baradóys lóys leis organeu
Tróy veint y loyóvreint ae lyvreu kyva
A óna y bara yn bur gorffeu

[1] *Neu,* O'r.

[1] *Neu,* kam meu wed.

Digitized by Google

A una y bara yn bur gorffei
Tróy gret tróy giryet tróy geiryeu Lladin
A wna'r gwaet o'r gwin rin yn rieu
Tróy dy varn gadarn a'th gadeu dydbraót
Tróy dy briaót ffaót naót eneityeu
Tróy vy róyf y bóyf heb evynneu diaól
Tróy eiryaól y faól a feil gynneu
Cartrefaf trevnaf travneu goleuni
Tróy voli vy ri tra vóyf inneu

Nid oes hael Iefu ny bu ny byd
Digus [1] dudlew yw dy gyftedlyd
Neirthyat góió retyat góaredyd pumoes
O drymloes eurgroes irgreu aróyd
Agen dervyn y dyn y dyd [2]
A gward vyd galar órth y gilyd
Agenn dy vróyn góyn yn y gynnyd balch
Mal hoedel hudaóc walch y ehedyd
Erglyó vi vy ner uch fer yffyd

[1] *Neu,* digas.
[2] *Gair cyrch yn ciffieu.*

Eurglo in cœlo med feilym Davyd
Argledyat trevnat travyn bröyd Góynvyt
Am try o gywyt ym tragywyd
Yn kreir wyt vab meir morach gynnyd
An llawen awdur a'n llunyedyd
Yn nen an perchen parch llonyd paraót
An deau devaót an Duó dovyd
Yn ner reit hyder an rat dedóyd
Yon gwiraól ewybyr an gwir lyóyd
Yn tat unyaón rat an riyd didrift
Eurloyó Ieffu Grift ar luoffyd
Nat na thóyll na brat ar dy brydyd
Nat vrec uyt wiwdec ar dy wewdyd
Nat anghallder ner yn dyd ym kreifyeint
Na digyaó y feint yn dec yffyd
Ayffyoes nyt oes na nos na didos dyd
Alpha hebot clot clo llu oedyd
Un a thri a ri a rybud a rat
A that digronnyat dy gerennyd

GRUFF. AP MERED. AP DAVYD AE CANT.

GRUFFUD VAB MAREDUD AE CANT.

I VEIR VORUYN.

O L P. P.

I.

LLUNYEID Veir gyweir digywyt riein
Y naf o ddóyrein nef a deiryt
Llawen oet eryoet rat vebyt ovec
O bóyll gyhydrec o brifdec bryt
Llunyet maór a get meir y gyt ar feint
Lleóenyd grivieint borthvreint berthvryt
Llóydyant eur vedyant yn llóró arvedyd glóys
Yn llaór Baradóys rhac póys penyt.
Llaryeid Veir o'r geir heb gyt y ganet
Y mab gogonet get gedernyt

Lludyaód dervyn dyn y da myglyt hir
Llewenyd pob tir gwir y gweryt
Llwró rec oes brifdec yfpryt radlaón drem
Llaór waór vaór Vethlem lliw gem gymryt
Lliw llóybyr góanec dec am dyt llewenyd
Lloer llaór llóyr gynnyd llu bedyd byt

II

Meir maór driftyt byt bryt a bryderaf
Meir maór da óyrtheu oleu alaf

Digitized by Google

Meir a mam a chwaer glaer egluraf
Wyt i Grift didrift didranc waefaf
Mireindec ovec uvyd cöplaf
Moröyndaöt ftaöt ffyd dyd dedvolaf
Meir diöy haulder ner nerthoed hyttraf
A'th radeu ditheu doeth yth varnaf
Meir vat ervei ———————— af
Meir neut tew vaöleir ti a volaf
Meir hoen haul hirdyd hevelyd haf
Meir nym gat höyrwat hiröayw toftaf
Dan vron liviedic meön dic dycnaf
Meir o vedöl rat Meir uvydaf
Meir o vedyant nef os marö vydaf

Meir windei gadeir wendec adaf
Meir dyro bortheir barth ac attaf
Meir gein kyn ycöyf o glöyf yn glaf
Meir loer wendref nef nerth a geiffyaf
Meir o'r Ifrael hael heul oruchaf
Maöred vyrd voned a Meir adönaf
Meir werthvaör glotvaur Meir wawr wympaf
Meir a lonydaöd Meir lin Adaf
Mynaöc uvudaöl mam nevaöl naf
Manon döf gwiryon göaret arnaf

GRUFF. AP MARED. AP DAVYDD. AR CANT.

I DDUW.

O L. P. P.

Arglvyd röyd an ryd tangneved
Eurglo bro breinyawl gymmroded
Erglyö vi wyt ri pob rhinöed
Argledyr Pedyr peidyaf am maffwed
Arglyt vyt vodur teyrned
Arglein [1] kein rac keithyaled
O cheveift orchyvic amved
A chur o lavur eilawed
Yn prynu o'r preu a'r dyvynved
Na vyd na vedöl vyggomed
Na vit lit gan lyö brenhined
Na vadeu vedyant gorhoffded
Dy britöerth arnaf Naf Nazared
O chereis bechaöt a chared
A cheryd a charat wraged
A threitfaw gweinyeit a thryffed
A thryffor athreific falwed
A bylchu vyggeir a balched
Heb olchi balch vedöl fymled
O gamlu ac amyl digaffed

Ac ymlanö o gymlith [1] ryved
Ac amlaf gamlöybyr divroded
Ac ymlwgwr o gamlörö gwaged
Ac amlöc gamlas enwired
Ac ymlit morgymmlaöd chwerwed
Kyn göifcaö mewn göafcaöt maenved
Kynn göifc rifc röyfc gaen dytwed
Kyn göas wherö irderö oer dyed
Kyn gloeffyon kyn glaffu'r danned
Kyn glaffar diwedar diwed
Kyn gweithlaör kyn göythlaön gynted
Kyn göythlcith feith drutveith draetved
Göir lawhir lyö mor a thired
Göaör daear dehau a gogled
Göediaf göiw diagyr yerthed
Ymot ymatyein drugared
Yth winllaör yth winllat orfed
Yth winllan yth wenllys anned
Teith wledic y medic an med
I'th wenwlat arglöyd yth winwled

GRUFF. AP MARED. AP DAFYDD AR CANT.

[1] *Neu,* Ar glein.

[1] *Neu,* gymlit.

Digitized by Google

I DDUW.

O L. P. P.

ARDUYREAP naf a ner egylyon
Clot Ion gwerydon gwaredaȣc ffer
Arȣyrein matyein medr iaȣnder keudaȣt
Ardȣyreaȣr waȣt ffaȣt ffydlonder
Euraȣc a mynaȣc muner deggradwlat
Arglȣyd rȣyd rodyat gwirdat gwarder
Ef an gȣnaeth o gaeth gerth vlinder weinyd
Yn ryd bu uvyd drȣy ffyd ffyryfder
Ef a roes ar groes gryſſeu gollet brec
Y waet y redec bu chwec chwerwder
Ef a divanȣ llanȣ llinagyr dyvynder ffraeth
Ei a wnaeth uch traeth trei ac aber
Ef a wnaeth arvaeth pob arver diveth
A phob ryȣ unpeth treth lle traether
Dyn dilȣfyr o dȣfyr dȣvyn loeȣder glan
A than un anyan pan ennyner
A ryȣ aȣyr llȣyr llȣrȣ adȣynder ffyd
A oruc Dovyd ac nyt over
A Duȣ yȣ vy llyȣ lle mae doethder mawr
A dayarllaȣr gȣaȣr gȣaȣt a dirper
Adar gwyllt a gwar gwir doethder vrodyeu
Wybyr eigyaȣn ffrydyeu ſygneu a ſêr
Yn lle y bu yn medu bud hoewder achles
Ac yn y lle y colles y lles llaȣer
Yſtyryet dȣyſgret nat oes gryvder
Na nerth didaȣl berth dadyl a borther
Nat oes hebdaȣ praȣ lle prover
Diwed na dechreu parableu per
Nat oes rat na mat Metrum amſer ffaȣt
Dieithyr ri tri Trindaȣt uthyr waȣt wiwder
Gwae a gretto bro breuolder vuched
Gwae a wnel troſſed yn lle y treiſſyer
Gȣae ef Arglȣyd rȣyd yn lle rȣder nac
Gȣae ef dyn gorȣac a vac valchder.
Unȣed haȣl didaȣl hudaȣl vyrder dervyn
Yn hoedel dyn tremyn trȣm orober
Ac adeilat brat bryt ſalȣder drydȣ
A deil o dȣr bedȣ nyt arbeder
Neu hyd aȣr echȣyd yn ochor creicver levyn [1]
Neu leiſſyat ae gwyn mewn trwyn tryver
Rac Hirdilyt prit praȣ uvullder bryt
Ri y byt am dyt dyſc a challder
Rȣy gaffȣyf vy rȣyc rȣyſc didrymder hed
Kyn bed ſeith droetved a gȣed gwander
Ragor rȣym kyngor keinghieu bader Griſt
Regeu di athriſt triſt lle tyſter
Ryd ym gȣnel Dovyd rac diver dramcȣyd
Rȣyd Arglȣyd nylȣyd haȣl gyvrȣydder
Reen lleen llathyr dref nef naf dȣyolder chȣec
Rex DS. naȣſdec a Deus noſter

[1] Twyllodl yn y Gair Cyrch :— llwyn?

Digitized by Google

AWDL FOLIANT I ESCOB BANGOR,

AC I YMLIW AC EF AM ESCEULUSSO BEIRDD A MAWRHAU CERDDORION.

Arglwydd Criſt culwydd calon gyflawnrad
Argleidriad neirthiad nerth engylion
Erglyw ſi fy llyw peun llywodron cred
Eurgrair gogoned gwared gwirion
Erwan ſu gennyf Arfon fu ſeithuc
Athriſt in goruc Athro Canon
Ban wiſgawdd urddawdd arddwelwon dannau
Dwrdd cluſtiau cerddau cerdd ymryſon
A gadael gafael gofion diannoeth
Y gwyr digrifddoeth yn rhynoethion
Rhyfedd gennyf gan arwyddion plaid
Yn Rhen rhy danbaid aniweidion
Pan na roddai Duw dialon parawd
Lle rhoed ar ddifrawd barddwawd Beirddion
Tra fu Llywarch parch perchennogion elw
A Chynddelw arddelw urddeledogion
Gwilym Ryfel ryfig anfon urddas
A Dafydd Benfras ym mawrblas Mon
Ni wnai Arglwydd rhwydd rhoddion ddigronniad
Neb rhyw gonglad brad ar brydyddion
Tra fu'r prifeirdd heirdd hardd weiſion cuddawn
Cyflawn o driddawn ymadroddion
Nid ef a berchid berchyllſon debic
Grwth Helic terric torr goluddion
Wrth glywed tecced ton englynion
O waith prif Deifriaith y prydyddion
A garw oedd glybod eigion telynau
O gau gwiſc fleiddiau tannau tynnion
Pan aeth Maelgwn Hir o dir mab. Don duedd
O wledd Gwalch Gorſed i Gaer Seion
A dwyn gydac ef gofion dan orcheſt
Oedd o gerdd arweſt ar gerddorion
A pheri uddunt ffyrfeiddion lawer
I bawb or nifer nofio'r afon
Pan ddaethant i dir terfyn mor ar drei
Dimei nis talei'r telynorion
Tyſt yw Duw ar hyn tyſtion ai gwybydd
Herwydd hardd gynnydd gynneddf doethion
Cyſtal i prydai'r Prydyddion a chynt
Er a nofieſynt helynt haelion
Gan rwyf Bangor gor goron urddedic
Pendeſig gwledic gwlad y Brython
Gwiſcoedd a gafodd goſgorddion diffrwyth
Goſgryn dylwyth llwyth llethedigion
Tudur Wiawn lon lun eidion myngus
Reidus ys digus i oſtegion
Am wybod ſaeſneg ſeiſnic don drygwas
Gwiſc a gafas las laes odrëon
Cafas coſtog cas nid cyſſon damwein
Yſcymun filain cog brain breiſion
Yn dwyllawr cornawr Ceirnion drwg araith
Yn dryllio breithiaith dillad brithion
Gwehelyth nis car gwehilion cerddau
Tabyrddau ſwyddau iangwyr ſaeſon
Truan oedd gweled gwaelddynion
Rhoi dillaid iddyn ni bai'n dyllion
Pan na wyddiad pennrhad Cennad Canon
Mal nad cerdd Dutcyn ſain erfyn ſon
Ydd ai nod anglod englynion digudd
Gwr prudd o for Udd i for Iwerddon

Ierwerth Beli ai cant.

Digitized by Google

CANUAU G. AB D. AB TUDYR.

G. D. T. I FERCH.

O L. E. D.

Aur a main coelfain cael y cae melyn
Dau efyn dwy afael
Arwyddion mad i adael
O rodd dawn hoyw fodd dyn hael
Rhodd hael rheg afael rygafas am wawd
Ei dafawd y difas
Unllythr llath waith cyweithas
Un lliw ac aur gwiw gae'r gŵas
Y gŵas ai cafas cofain rhodd argais
Rhudd eurgae teg riain
Gwaethaf na wyr arwyrain
Gwaith eirian maith aur a main

Budd difeth mwynbleth manblaid main
fidan
Mewn arian maen euraid
Bun ai rhoes rhan einioes rhaid
Bu yn cylchynu cylch enaid
Gwae rhag ofn Duw dyn o'r fann y bo
A geifio gwregyfan
Gwaneg deg gofeg reg ran
Gwead gofodiad fidan
Nid meu reg adnan rhac adneir dilys
Roi gwregys gwreig ddiwair
Doe ym doeth cyfoeth cywair
Da o fewn gra a fu yn grair

G. D. T. I FYNON CEDIG.

O L. E. D.

Dug gwledig Cedig o du coedydd Rhos
Nid nawd rhus ar ddedwydd
O rwym garw o'r ymgerydd
O'r anoddun Rhun yn rhydd
Doeth Rhun hir i dir dewrair a bell drig
Gan Gedig gain gadair
Lle y gwnaeth Rhun gyfun gyfair
Aberth o fawr werth i Fair
Trwy nerth gair mab Mair eiddun
cadoedd
Gwnaeth Cedig credadun
Amlwg fodd o'r annoddun
Ymddangos i Ros o Run

Run goeth fal y doeth o daith geintach
gyrch
O garchar ddieiriach
O ras bwyll i Rôs bellach
Y delwyf o nwyf yn iach
Yn iach eryr gwyr gwawr bendefig rhin
Y doeth Rhun fonheddig
I Rôs nid er dangos dig
O rwym cadr o rym Cedig
I'm naf a garaf a fedr gwyraw glaif
Ac a faif heb fyrthiaw
Aer gledd radd eurgledd ruddaw
Arglwydd boed rhwydd y byd draw

Digitized by Google

GRUFFUDD AP DD. AP TUDUR I HOWÉL AM FWA.

O L. E. D.

Erfid newid nwyf arfer cler a'm clwyf
Erfyniaid i'm rhwyf ydd wyf ei dda
A rhwyddwawd erfyn ar oed un flwyddyn
A warawd toppyn felyn fwla
Arwyddion rhoddi a wna haelioni
Caledi cronni crynu a wna
Eraill a roddai arwydd rhwydd fydd rhai
Ped fai ai dyrrai mor i derra
Eryr gwyr gwarant arwyrain moliant
Ardduniant ffyniant ytt y ffynna
Edrydd gweinydd gwawd adneu cerdd dafawd
Arawd o'm meithwawd ytt ni metha
Er mwyn mirein fon morwynawl ddynion
A fôn llatheion ai llettya
Er mwyn llif ddwyn llaith gwawr geinllawr gynllaith
Gwawd obeith gweniaith a'm gweinydda
Er lliw lluch Ianawr er nef llef a llawr
Er mwyn gwawr Faelawr na'm gofala
Er cof dof dyfrwys bun loywlun liw lwys
Canwyll Bowys lwys a'm dilyffa

Fy fhwyf a'm rheufedd o roi'r gair gommedd
Rhianedd Gwynedd a'th ogana
Celi a drofes wrthyd fy neges
Culwydd ath roddes lles nyw llaefa
Colofn Pryftattun coelfeiniau Awrtun
Catgun cain eiddun ail Cunedda
Calan ddydd pan ddel celennig ddigel
Howel aer drafel ni wyr drofa
Cydwedd buelin cadwedig Ladin
Cyfrin car ieffin mewn côr Affa
Ciried nawdd ged Nudd car prudd far preidd fudd
Can nid eirch Gruffudd na'th rudd na'th ra
Cadair air eurboft cadarn lawfarn loft
Cadr ffroft da fuoft eithr dy fwa
Cynnal gywirdeb ac enw ac wyneb
Er neb rhyw atteb na'm rhy oetta
Dos gennad teithfad tuthfa poen dethol
Poni ddoethofti etwa
Duw a rydd i ddedwydd dda
Dïau mi bïau'r bwa

G. D. T. I FERCH.

O L. E. D.

Gwyl fun a dry hun drwy hud cur ortho
Car wrthyf ddywedud
Nid diboen na'm attebud
Nid hawdd ymadrawdd a mûd

Mûd a balch hil gwalch gweilch nwyf ith welaf
Oth farnaf iaith fawrnwyf
Mônoedd henw men ydd henwyf
Minnau llacs gofau llefg wyf

Digitized by Google

Gwanlleſg wyf hud rwyf hoed drwg am ungair
O du maengaer amlwg
Gwannach a digiach i'm dwg
Gwenllys hil gwau-llaes olwg
Dy olwg treiſwg troſof wyf alltud
A a filldir hebof
Dyn a rydd gefyn ar gof
Dywed air diwyd erof
Dywed air cywair yn ôl cawad nwyf
Can gorwyf cwyn girad
Ai er gwerth cannerth cennad
Ai o'th fodd enw rhodd yn rhad
Ym ni chad yn rhad rhaid atteb eilwyd
Eiliw gwendon moreb
Nac er gwerth nac er nerth neb
Y gan hon etton atteb
Atteb dihareb hir orchwyl enaid
A ddywaid hawl-blaid hwyl
Ys addeſ feingan anwyl
A deu brâd goleu bryd gwyl
Ni'm bydd dydd llonydd a llun llary gwanllaes
Ar llawr gwen llys Eittun
A minnau hydr yn anhun
Mau nwyf cur rwyf uch caer Run
Cymmered haeled hoyw-lun o'm dolur
Am dalu pwyth fy hun
Ar blaid glas glwys lawr Eittun
Ar blaid ei henaid ei hun
Ni'm gwnaeth gwayw alaeth gwiw eilun hyd hyn
Onid hon yw Eittun
Na chof na chawn arofun
Na chawdd uthr anawdd eithr un
Gwyddwn na haeddwn haddun bygerais
Hoyw gares yn Eittun
Gwyddai agwyddor anhun
Gweddaidd elynaidd wyl lun
Wythnos ymannos o'm anhun gyffro
Aeth etto wyth Eittun
Wyth atteb a aeth attun
Aethant dan gudd heb fudd fun
Aml drwy hiraeth ydd aethan
Ammod rwydd awydd awen
O'm genau eiriau eirian
Erddylad attad Eittun
Yt oedd cam llwrw cytgam llif
Nad anfonud hud hoyw-dwf
O Eittun gennad attaf
Hyd tra gaid enaid ynof
Diau y cymmer nêr nêf
Y ddau enaid ddianaf
Enaid yw hirwen gennyf
Ar enaid a wyr ynof
Hoffder fydd doethder deithdud a ddyſger
I ddyſgawdr ddywedyd
Ar goreu geirioel ſynud
Y gein pwyll hydwyll a hud
Trwy hud bwyll aſtud a bell yſtyr gwenn
Tu a'i gwan a'i hepgyr
Tro mwyfwy traha myfyr
Trech o dwyll no gwirbwyll gwyr
Gwyr nwyf gwir gannwyf gwawr gannwyll llethrid
A'm llithrawdd i'm gorphwyll
Deith wyl-boen dyn dethol-bwyll
Doethion mal deillion a dwyll
Twyll a ſymud pwyll pell ddefnydd meddwl
Mal dyn meddw diawdrydd
Hoen gwaedd grêg gwaneg gweunydd
Hun am neb un ym ni bydd
Cyntaf fu Addaf o ddyn
A morwyn wyl am aeron
A dau gymmar trydar trin
Y gelwid gofid gyfun
Un fu Addaf am afal
Ac Efa cyd bai goful
A roes oi merched fedel
I'w meibion doethion dethol
Yn ôl Addaf naf nwyf radd
Cyn cyfraith Pâb mai drabludd
Y gorug pawb ei garedd

Digitized by Google

A'i gares yn ddigerydd
Digerydd fydd rhydd rhwydd gael
Da y gwnaeth mai dai o'r dail
Deu-oed dan goed y dan goel
I minnau mi a'm anwyl
Gwylia bwyll hir-dwyll hwyr dwf
Golwg cyn modd dioddef
Ac ynnill dyfg ac ynnif
Ac antur bedd yn gyntaf

DIWEDD.

G. D. T. ETTO I FERCH.

O L. E. D.

NID lle ym geifiaw llafur brwyngur braw
Rhof a phryd alaw fal ffrwd wylais
Lluniaw tangnefedd llifran gwahan gwedd
Braint cyflafaredd cyflafuriais
Llidiawg fu genti llidiant rwyddiant ri
Beiddiaw ei henwi pan y henwais
Llithged breinged brwyn llaes firain forwyn
Llyma fy mawr gwyn nid am eurgais
Rhag lliw tonn ertrai mae fy llaw arnai
Rhai ai rhyfeddai na's rhwyfeddais
Llifiaw fy ngruddiau am laddheb arfau
Minnau ei maddau ni's meddyliais
Yn y llun cyntaf o ddechrau gaeaf
Pan fydd anaraf tonn fafaf fais
Yr unfed flwyddyn o oed a therfyn
Jawnder yw gofyn hynn a honnais
Ar ddeg rwymdeg rin trwy lid a gorddin
O oed y brenin breiniawg Cemmais
Yn llygrant i'm grann yn lle y gelwir llann
Yn llogawd fodfan hoedran hydrais
Yngheindref Aber angau draul lawer
Lle bu nêr nifer naf y gollais
Ynghymmwd pennaf Arllechwedd uchaf
Y dyn a garaf nis digerais
Yn feryddiaeth don yn Sir Gaernarfon
Lle bu ron dragon dreigiau Emreis
O mynnwn fy nghlwyf gan liw tonn wrth rwyf
Rwyf nid efgorwyf can dwys gerais
Er deugein fwllt nôd o yfterlingod
Fynn anaes amod [1] ai fommais
Ys gwyr fy nifa ys gwan ym adwna
Os gwenn ai gwada gwydn ydd holais
Mae ym fraw glywed gwybod a gweled
Carwed Ednyfed Ednowein Sais
Gwenn a hoyw yw hon gyfliw ertrai tonn
Pan fydd eglur fronn a llon ei llais
A'i gwahodd yn faith i'r llys dyfrys daith
Cam ac anghyfraith gwaith gwythlawn drais
Fy nghwyn fu gynnau dy ladd heb arfau
A llafnau geiriau gwyrion llednais
Am llw bê ith lleddid o gair lleímair llid
Yn fyw na'th welid edlid adlais
A byw ith welaf i bawb ytyftaf
A brawd a archaf ac a erchais
Na ddilynwch dlawd ni ddilynwy wawd
Ar ec eur dafawd lliw eiry difais
Dedlis bed [2] yn haf didlawd ith welaf
Dadleu ni allaf ac ni ellais
A diallu wyf a deallwr clwyf
A diellfyd fwyf [3] can diellais
Dealled doethon dyfod dialon
O gwnaeth Pendragon drwg i Wrlais
Nid eilhaws dignaws dygnais ddawn dadlau
Ar ddyn didlawd cwrtais
No myned hwyrged hirgais
I Werddon o Fôn o fais

1 *Neu*, mi.
2 *Neu*, bod.
3 *Neu*, nwyf.

Digitized by Google

CANUAU MADAWG DWYGRAIG.

LLYMA GERDD MADAWG DWYGRAIG.

MARWNAD RUFFUDD AP MADAWG O LECHWEDD YSTRAD.

O L. E. D.

Gwlad i'm trig trawſdig treiſdwyn Gruffudd
Dogn arlludd dygn orllwyn
Gwr o ddeddf gŵraidd addwyn
Gwyr o dir Cynyr a'i cwyn
Cwynwn fyd i gyd am gydwedd Mordaf
Cun ddewredd araf ar ddeuryw fawredd
Cynnefin fy min a medd ar ancwyn
Cyn dwyn bwrdd amwyn beirdd ddiomedd
Cadr Ruffudd drawſudd droſedd diofnawg
Cadarn fab Madawg rifiawg reuſedd
Cad ddileddf gynneddf ac annedd didrangc
Cynnif unfodd ffrangc cyn noi faen-fedd
Yn nheir llys y gwys gwaiſg ddygnedd nad byw
Llun teyrnaidd lyw llin teyrnedd
Balch y beirdd bobl heirdd harddedd Hu yſgwr
Bryn hynafwalch gwr brenhineidd wedd
Yn nhreſgoed i'n rhoed anrhydedd digeirdd
Ym ai firein feirdd am oferedd
Yn gynt no'r lluchwynt dir llechwedd yſtrad
Dofai ugeinwlad difai ganwledd
Taleithlys emys diomedd teulu
Tylwythlu a fu o fewn berthedd
Taladwy arlwy eur wledd gan eryr
I bellennigwyr bwyll un agwedd
Telid gwawd tafawd etifedd deddfawl
Can ei gorff oes-fawl cyn gorphwys-fedd

Talaf i'm eurnaf marwnawd gwynwedd trais
Am bwyth a gefais byth oi gyfedd
Ni bu llaw dreiſiaw llew droſedd ymlaen
Ni ragorai chwaen o ryw garedd
Ni bu dlawd ym mrawd drwy ymrodedd wir
Nac enwir dihir hyd dydd dyhedd
Nid anghyfunai dangnefedd ffrwythlawn
Ni ruſai gammawn hirddawn harddedd
Ni bu wann anian annedd o'th olo
Hyd tra fu yno hyttraf fonedd
Oi gyngor tros for traws fawredd cyrchid
Y cawn ein rhydid can anrhydedd
O'i gynrain mirain aml mawredd yn llaw
O gyſtal a naw o'i gyſtlynedd
O'i lynn cawn ferſyn fawrſalch cledd Gwyndyd
O'i ddillad bum clyd hyd hydr ddiwedd
O'i law bu i anaw buanedd llifnant
O'i blant fu i gant yn ei gyntedd
Cymmen ail Morien elw mawredd atteb
Nid ai ddoethineb ni ddoeth Wynedd
Cymmanfawr eurwawr arwedd i'r dangnef
Eur-lyw werin nef ar laweredd
Cymmer di Duw tri trugaredd attad
Lyw Llechwedd yſtrad i'th wlad a'th wledd

Amen.

Digitized by Google

MADAWG DWYGRAIG ETTO.

O L. E. D.

Gwedi Gruffudd Nudd yn nydd gwrth-groch trin
Gwnae o Eingl gwaedlin pergin purgoch
Py gadarn hoyw farn hyfoch o Benllyn
A gyftwy Ellmyn hyd Gaftell moch
Byth weithian hoedran ehudroch erom
Beth o daw attom lynges drom droch
Pwy a glaif a faif o lan Soch yn gadr
A geidw a'i baladr hyd goed Beloch
Gwedi ynglynn Egwcftl gwydn och gyfarwydd
A llif am arglwydd a llef mawr gloch
Gwelygyrdd tri myrdd trem och o'r golled
Gweled ei ddarged a'i lafn ddur-goch
Pob hynaif pencerdd pawb honoch am ged
Cwyned ei golled cynta'g alloch
Bed fai fyw fy llyw llafn oer foloch Sais
Byddai annifflais byddin offloch
A mach ar gammawn a moch wrth gaftell
A fflammygau pell a fflam ogoch
A gwas gwin agwrdd gwas gwineugoch coeth
Llawreg arwydd goeth llurig ruddgoch
Chwithau y feiniau fynioch am dangnef
Dy aur bennaeth nef y derbynioch
Er rhengi bodd Duw y rhyngoch y bydd
Rhydd cyn nawfettydd i nef attoch

MADAWG DWYGRAIG I HOPCYN AP THOMAS AP EINIAWN.

O L. E. D.

Hawdd ammor tryfor trwfiad uchel-fraint
Hardd feint hwyl Geraint hawl egoriad
Heddyw o Wynedd i wahoddiad beirdd
Hyn beirdd glew ddigeirdd gloyw ddiwygiad
Hopcyn wirawd-lyn reid-wlad hardd golofn
Llywiaidd ac eofn llaw ddigaead
Fab Thomas ddigas ymddygiad cyfiawn
Fab Einiawn fab Einiawn feirdd erbyniad
Twr gwiw mwyn ydyw mynudiad i ryd
Tau aes grom yngryd Tywi yftrad
Coeth wybod ceifglod cafglad doethineb
Cyflawn ei wyneb cof-lan ynad
Cynneddfau Selyf ceinfodd feiliad dawn
Cyfiawn ac uniawn ei ddigoniad
Corf Deheubarth dir a'i cariad barn-goeth
Cyfoeth hir wiwddoeth a'i harweddiad
Cyftal cof Eidal cyfodiad cerddau
Campau y Deau a'i hardwyad

Digitized by Google

Cefais iôr rhagor rhwygiad aer dramwy
Cadarn Afarwy cedyrn fwriad
Cain allawr yngherdd cynnulliad clod-faith
Cyfraith mydr rwyddiaith ymadroddiad
Coeth huſtyng wrth ieirll caith oſtyngiad gryd
Celfyddyd y byd a'i wybodiad
Cynhelydd clodrydd clud-rad gynnyddu
Ceinddu dai borthlu deheubarth-wlad
Carw fflam-ddur a mur maer ffyſgiad gwinfaeth
Cynnydd ehelaeth cain Nudd heiliad
Cymry ben a'i nen a'i neirthiad a'i porth
Cywiwblaid hyborth cwbl attebiad
Cleddlym ail edlym lidlafn câd ymwrdd
Caledſin agwrdd clôd fynegiad
Ni bu gan deulu gain daliad y gwyr
Glywed mawr yſtyr glod mor waſtad

Na Nudd o galon nawdd ddigaead llwyr
Neu gadw o ſynwyr iawn gydſynniad
Nag Iſor lwydd-iôr leiddiad gwayw ergryn
Na neb a Hopcyn iôr meddlyn mâd
Ni welais erioed yn ei wiw-wlad ef
Newydd aur addef neddair roddiad
Nid llai da a haeddai dyhuddiad pell-gerdd
Y gwnaf i fawrgerdd gynnif aèrgâd
No'r beirdd a wna'n heirdd hyrddiad caer eofn
Eſgeir-loyw golofn o'i yſgarlad
Neud wyf pan allwyf paun ennilliad mawl
Eryr iw faenawr arofuniad
Iwlys Hopcyn wynnwynniad a'i galchſur
Iôr anian Arthur uniawn neirthiad

MADAWG DWYGRAIG I FORGAN DD. AP LLYW ELYN O YSTRAD TYWI. RHYDODYN.

O L. E. D.

I rwyttv pobloedd af attad Forgan
Fawrgar oſp ac eirchiad
Dewiſdrefn Dywi yſtrad
Drennydd drwy nerth dofydd dad
Tadmaeth prifeirdd heirdd o hirddawn Forgan
Fawrgar cadarn cyfiawn
Gwymp o'r borth cymmorth cammawn
Gwych bôr o hil Iôr hael iawn
Iawn y rhoddes yr Ieſu
Anaw caredig yno
Anawdd rhag ei haelioni
Ynnill ei gyfryw ynny

Ynn y mae tyddyn oed dydd lles fawrgoſt
Llys Forgan fâb Dafydd
Dyn agos nid a negydd
Dyn o bell i feddgell fydd
Rydd yn fy mryd gwynfyd gwir
Budd teg bu o'i reg ragor
Myned wlad fy mhennadur
Manwl pawb wrth fy muner
Muner y ſydd mewn aur ſud
Morgan bennadur mawrged
Meneſtr cler mewn yſtyr clod
Meiſtr fawr o ddwyfawr Ddyfed

Digitized by Google

O Ddyſed pan addefer
Hyd ym Môn lle ydd hed mor
Ni weled ac ni welir
Ferthawg er pan fu Arthur
Caſtell ni ad cymmell car
Cof dal gwyl cyſtal y gwr
Gwr clodrydd y ſydd i'n anſoddi
Gorfuddiawg farchawg pan fai erchi
Gwr cadr rhudd baladr mal rhodd Beli mavr
Gwawr dandew aeſawr Duw i'w oeſi
Gorddwy uch Tawy ni chyrch Tywi
Gwrdd Forgan Dryſtan a'i law drofti
Gwarant i anant daioni cyfrin
Gwerin fyrdd fyddin o feirdd feddwi
Goreu y barnant o wlad Geri
Goron yr awron i Eryri
Gwnai man y delai na myn doli gwin
Mwy no dwfr melin ymen Deifi
Gwnaf i'm brawd araf ail Bryderi
Gwiw a difilain gwawd i'w foli
Gwnaeth yntau finnau f'ynni 'n llawenach
O'i litrei 'n falchach nog Elifri
Hir y gatto Duw mewn daioni
Hwyr y dyccer ner rhag yn oeri
Herwydd gwych edrych edryd eri arglwydd
Ar ei chudrwydd ai wrhydri
Hylwydd a chadarn lle bai holi
Hyglau ar ddwyfoes hoyw-gler ddofi
Hardd afael fur bael fy rhi 'n Neheubarth
Hwyliau dewr diwarth haelder Dewi
Hael am fudd fu Nudd o fewn noddi
Dianhaef ‡ Fordaf mewn daioni
Di ſerch fu Rhydderch i roddi tryſor
Porphor a phylor aur a phali
Deu well yw Morgan ni wn dewi
Dwywawl llyw gwrawl llaw egori
Deddf Pawl yn awr traul no'r tri o'r Gogledd
Ym Duw i Wynedd da ei eni
Llafuriaf ei fawl ger gwawl gweilgi
Llamſach Deheubarth yn wr llymſi
Llwybr hardd i bri'fardd brofi o Benllyn
Gofyn Rhyd-odyn a'i rhad oedi
Hwn yw'r arfeddyd ergryd eur-gri
Heb fynegiad ffyrdd heb fynegi
Mewn yſtryw y ddaf meneſtri clodrydd
Morgan ap Dafydd rydd rieni
Mal Seth ap Addaf ydd af ddyfi
Pan aeth i Baradwys wiwddwys weddi
A dylyn ôl cler ni wnaeth doli rheg
I'w fireinllys deg o fôr Enlli
Llew glew glaif gwyar llwybr bar beri
Lle llawn dawn digardd bri'fardd brofi
Lluddiai ennynnai yn ynni galon
Lladron ddeifr coethion drwy ddwfr Cothi
Lle gwna rhiain gain gynnefodi
Llaryeiddiaf merch mam a'i llaw roddi
Lleucu lle prydu pryd arieni ryw
Lliw arien ydyw eiry i'w nodi
Lluniaf a malaf glod i'w moli
Llerwddoeth aur gloyw-ddoeth o arglwyddi
Llwybr da a wedda dyweddi Forgan
Llathraid lliw huan ar wynllethri
Rhad da a wedda rhoed Duw iddi fun O fewn gwyrdd a phali
Llun tawel uch llanw Tywi
Llaw-hir fyw hir ef a hi

‡ *Neu*, Dianhael?

Digitized by Google

MADAWG DWYGRAIG IR UN GWR.

O L. E. D.

Main a gadd deu rudd trom fu'n dirwy
Muner fab Madawg rieddawg rwy
Mewn arfau gorau oedd ail Garwy
Mewn oerfa bu dda i ddwyn ſaffwy
Manerfawr eurlawr aml ei arlwy
Mynorfedd diwedd cwyn bro Dawy
Mewn erfid ei lid oedd daladwy
Mae'n oerfar i gâr mawr alar mwy
Llefir i'r deifrdir amgylch Dyfrdwy
Llafuredig fydd llef ar adwy
Llwyr i'n gwnaeth Dofydd hir ddefnydd hwy
Llâdd y gennym ail llyw Ddyganwy
Lleyn ddwyn ai cwyn am dy Conwy
Llawr Môn ac Arfon gorfawr gyfrwy
Llin haelion doethion gwlad Dindaethwy
Llefant hyd Brydyn llynn llinnonwy
Lleyn a'i cwynyn dros dwfr Cawnwy
Lluoedd a'i gogylch hyd am gylch Gwy
Rhy anniben wyf ail Ronabwy
Rhyw freuddwydydd moel coel celadwy
Rywelais Ruffudd ryffyrf ardwy
Ri llwyr ym meddwi is llawr Mawddwy
Rywelais cyn cwyn yrdd-ddwyn erddwy
Rhyw Laelion hoewon hywel Gronwy
Dewr gadarn Ruffudd ar dir Gadwy
Dogn o freuddwyd yw llyw llaw fodrwy
Naf a'i rho culwydd ebrwydd obrwy
Naw alar ym yw na welir mwy
Mwy rhan difa'r gran a dwfr grudd droſtaw
Gan driſtyd ai cyſtudd
No dwfr dros draeth yn faeth fudd
Nawd am oreuffawd Ruffudd
Gruffudd cyn maengudd o fewn mein gyr llann
Dan rwym llenn crefyddwyr
Oedd enw mawr a gwawr y gwyr
Ac wyneb dros wlad Gynyr
Gwlad i'n trig treiſdig llwrw trawſdwyn Gruffudd
Dogn arlludd dygn orllwyn
Gŵr o ddeddf gŵraidd addwyn
Gwyr o dir Ynyr a'i cwyn

M. DWYGRAIG I LO RHODD.

O L. E. D.

Truth loe lo leuawg ei gynffon
Aſſen i gylion ys ſy'n goliawg
Pryf cloff-droed ym rhoed rhad llwyſawg Mirain
Teneu-goeg elain tin gagalawg
Eidion y gelwynt oediawg marw ddwyen
Nid mwy no'r chwannen ar erchwyniawg
Ni weled gan wr ni wylawg galon
Anfon rhyw eidion uch Rhiwedawg

Digitized by Google

Moel grafangmyr byrr bareuawg tindwll
Maint cwccwll trydwll ni thyrr troedawg
Mal athrift yrhoes meleithrawg eiddil
Mil tarw i gynnil torogennawg
Yn attethol plant unteithiawg henfon
Yn well no'r eidion calon ceiliawg
Yn lleiaf unrhodd yn lleuog[1] ommach
Yn llun cod owrach grach grafangawg
Cynnyg ym fudredd riniawg drewedig
Gwell oedd ym Padrig cynnig ceiniawg
Rhawn gwrcath mwrchath nid marchawg tromwedd
Rhyfedd i'r bawedd na bydd bywiawg
Ganed yn gydoes Gynawg a Deinioel
O hicc henfon foel Goel Godebawg
Am gynnyg ym bryf em giniawg lawes
Ar des a golles gan daid gellawg
Ymelldith mab Duw diawg y dyry
I'w dy a'i feudy o dai Fadawg

Tprue loe lo lom ei gynffon
Pen bryd hyd hydr pil o hil henfon
Pam y gwnaeth ath faeth fethion buwch ddiffaith
Pa waith ddiwydiaith addaw eidion
Deuthum i'm cyngor a gwyr doethion
Detholais ceifiais nifer cyffon
Doeth un yfgymmun ofgymmon pobloedd
Llygru'r addaw oedd llygrai roddion
Eddewis yn rhodd unfodd anfon
Ych dwnn a yrrwn dan euorion
Rhoi pryf hwyr carnwyr ceirnion pry'r berth
Anferth nid cywerth un o'r cywion
Syllais a gwyliais ar draws gwylion
I geifiaw'r addaw gan gas arwyddion
Cael cymmar dyfriar dwyfron anghymman
Gwan ei ffurf allan ni phawr feillion
Eres ym fommes myn Sain Seimon
Oer oedd gynnig dioer darw eddnogion
I Fadawg oediawg eidion gwaradwydd
Dwy yfgwydd henwydd ar ddydd hinon

Tprue loe lo leiaf o wartheg
Ei werthu ni mediaf
Prid i ddyn ei ddwyn hyd attaf
Prin o rodd o fodd a feddaf
Pryf a'n rhoed anrhydedd leiaf
Pryf horllyd hwyr-llo Gorphennaf
Piblyd ni chyfyd ni chaf ddim erddaw
Ym myrddydd cynhauaf
Mantach bach bychan y gwelaf
Maint ffured ni phawr wellt calaf
Mil eiddil iddaw ni phrydaf
Mael ffwlbert ar guert gauaf
Mwy corph gwadd iw lladd nis lluddiaf i'r cog
Os llwdn cig a geifiaf
Mae rhuad i'r rhai a dyftiaf
Mae braeor gyda hôr haf
Mae cloffi o'r cliffid bawaf
Mae'r bendro ar y llo lleiaf
Mae'r dafawd wft gwft geft achlaf oediog
Ar fy eidion dybygaf
Gwr a'i rhoes gwyddiad foes fawaf
Gorfynydd geir fanon pringaf
Gogeilwas gogul wan lleigaf
Gogaled gelyn cyfneiaf
Gwerth ifel eidion gwarthufaf unrhodd
Yn anrheg nis mynnaf
Pan golles llawes lliwion gwyw gimmwch
Gogymmaint corn febon
Nid ai ar drai drwy afon
Adwedd adref dinref don
Ni cheifiwyd erddaw na chyffon ffeiriau
Na pheri dal lladron
Na thra annog fwyddogion
Na threfi na fi na fôn
Digiaw am danaw dynion a chwilcais
Mal am chwalcys yngwimmon
Dimmai ni cheid er feidion
Delai i'r ffair wyl Fair fôn

[1] *Neu*, lleuawg.

Digitized by Google

MADAWG DWYGRAIG. DYCHAN I FERCH.

O L. E. D.

Afallen beren beth ath bores
A impais a'm llaw mewn lle cynnes
Merch dlawd rwydd waelawd ryweles yman
Gael cyn gwyl Ieuan gnwd mân mal mês
Mallt ferch Ddafydd rydd oedd eres
Mawr a ddug neithwyr llwyr y llewes
Poeth furfen finwen o fynwes cae drain
Puttain din angerain nid a yn angeres
Pan oedd flyfig hon hyn a'm fommes
Pwynt darogan fu pan dorroges
Pond da bod deincod dincau gwres gyfedd
Ynghylch ei dannedd ai diennes
Rhai yn amrwd mewn cwd cad yn ei mynwes
A llawer ynghudd ymhob [1] llawes
Rhai a hawdd fernawdd ferw trigwres tân
Rhaib abo perllan rhai a bobes
Afallen beren a bored i'm plas
Ei chnwd clas o flas o flys merched
Ffrwythan rhyw gangan [2] rhag ynged arnai
Ffraeth y dug blottai gallai golled
Tair afallen per pored o anfodd
Ni roddid o fodd ai ni roddid
Un ym Mharadwys a aned yngwydd
Rhwng hên a newydd yn eniwed
Ail yn dwyn rhyddail rhodded i Fyrddin
Buchedd gyffredin werin wared
Trydedd hardd i'm gardd am gerdded gormes
Mul y dibobles Mallt bibled
Rhai'n amrwd mewn cwd cad yn myned draw
Rhai gwedi guddiaw gwyd o godded

[1] *Neu,* ym mhob.
[2] *Neu,* gangau.

Rhai a hawdd ferwawdd ferwed yftletban
Rhaib abo perllan rhai a bobed
Afallen beren beraf dan ddaint
Gwelwyf a'th ddiwynawdd mewn gwal trym haint
Am gyhwrdd gormail a gofeiliaint
A chrwydr a chlafri a hi a haint
Maallt ferch Dafydd hir fynydd faint
Merch dingrach dryfwrach o drofwraig naint
A rodded i neb rodd gogymaint
A hwn Maallt wael gwyl ffael gelffaint
Saith gaftr aeth yndi a faith ugaint
O lodrau rhiau rhy anghywraint
Prif fuchedd merch weddw oedd wyr meddwaint
Plygai eu caliau amgylch plygaint
A deng-niawl a dynn cwbl o'i dengnaint
Dyn ni wŷr ffrwythau fallwyrau faint
Afallen beren mae ffrwyth y gangen
Gwae nid o gymen cyn dy gwynaw
Cyd goftwng dy frig ar coed-fach helig
O Faallt frynnig lyniedig law
Ofer fu gywain y polion a'r drain
Rhag Maallt buttain gethr-fain gwthr-faw
Hyd pryd pren llath pont hell ddafngoll ddwfngont
Hydreidd drawfgont [1] front hy y doeth droftaw
Cyd ryd rid canwas cefn weinlefn wanlas
Cas oedd ei chwmpas wedi ei chwympaw
Tynnu afalau torri canghennau
Oerfel i'w dyrnau am ei darniaw

[1] *Neu,* hydreich droftan.

Digitized by Google

Yr afallen a fu beren cyn dy bori
Mae ffrwyth dy frig oedd ddiunig o ddaioni
Hâd afalau Adda bynnau oedd heb enni
Pan ddoeth gennel traws goed reffel tros gae dryffi
Mallt y buttain llyna gelain llawn o guli
Ar ddwy gangen o'r afallen y gwnaeth felli
Cael tromlathau a chryflennau echrys lonni
Tynnu yfgawlwyth dogn i ddeulwyth dygn addoli
Mawr a ddyfgais can ogenais cyn noi geni
Myrddin ym gwnair dydd y bo ffair yn ei pheri
Medd bugeilydd o Feirionnydd ofer ynni
Mawr a fonnieu am genghenneu o'i ganghenni
Oer y cweiriwyd can changwyd cyn no'i hengi
Araith annheg aeth yn falleg o'i thin felli
O'r gwydd oedd fau tynnu tyrrau ac eu torri
Cylch ei harffed rhag ei ddofned oedd yn ddefni
Ar ddail gwyddfid aele y gwelid ol ei gweli
Afallen beren a berais
Ei gofod yn gall a geifiais
A'm cyllell y dydd ai collais ac ordd
O fewn gardd y himpais
Cyn clybod Dyfod difais faw haelder
Feheldyn anghwrtais
A goftwng gyftal gwlattrais
Brigawglwyn oedd braw a goglais
Am ir-lwyn y daeth i'm oer-lais
A mawrlwyth parth a glan Marlais
Meheldyn gylyn gelain henbais ledr
A ledai dan a'i cais
Gafl-feddal gwan-wal ugein-wais
Gefel gel gulion ei hir-ais
Gofid prid er pryd a welais
Gofyn hyn ar hon ni pherais
Gafr hyfram fawtgam fwytgais fon llommach
No llumman llanferrais
Mae yn eiddi wryf main eiddil
Moel derchwain mahalt oerchwyl
Achub drygbarabl uchel
A meddw weithred a meddwl
A llwydfoll olwg lledffol
Ac yftlom-gwthr gaft lem-gul

MADAWG DWYGRAIG ETTO. DYCHAN.

O L. E. D.

Ystyried bobloedd yftoria Deicyn
Ni med acr o dir da
Helm drafur hylam drwfa
Hil gwrach nid o ddwyach dda
Wedi cael gafael ar gyfa Wenllys
Lle ydd oedd winllad gwyrda
A'i feigiaw Deicyn fwga
A'i barch gan glei oedd a'i ba
O'i gydfod ifod ar fro Affa fant
Lle ydd oedd faint a chyrchfa
Eithinog refr aeth yna
Fal ei ddwyn yn falch o'i dda
Luciffer y gler gloria faw ddiccwft
Fu Ddeiccyn o'i draha
Ceiliawg yw penfrith cwla
Ceifn bran ydyw'r cefn heb ra

Digitized by Google

Trwywarth trafn hirwarth tra fu'n herwa byd
Ar ôl bod yn wrda
Bwyd fy nghar oedd fwyccra
A phys a phipcnau a ffa
Truan i groeſan egroeſa perthi
Nas porthai gardotta
Triſt fu ei hyder o glera
Trigwaeth nac y daeth y da
Profes arfer cler cloria ireidlyd
Ar dyle meddw gwaſſa
Profes a'i fratt farchnatta
Profi rhai'n y tai nid da
Profes fan drottian lledratta 'ſgubau
O'r eſgobawd yma
Profes yn ogloff loffa
Prif baw braint chwifiaw brwnt chwa
Gwerthawdd oedd anawdd oddi yna 'r gwrthban
Gwrthben ugain cachfa
Gwerthu'r tabar ar bara
A gwerthu'r baltog du da
A cholli rheibog aeth ei chylla 'n lludw
Llwydwan with ongl rongca
A'i thymyr tlawd a'i thama
A'i chaws drwg yw gnaws a'i gwna
Sef a fynnai lleidr ſef a wna gwibiaw
A cheiſiaw a chawſa
Sothach o'i refr a ſaetha
Saith fryd ſathr plegyd pla
Difiawg leidr cipiawg coppa
Rhech chwyd fa
A'i nod [1] yw amod yma
Nis gwnaetha'r cyfryw nis gwna
Syniwch ar Ddeicyn a ſenna pobloedd
Piblyd llyfant gorcrwa duryn catt yn lladratta
Deurudd oen deryw ei dda

TERFYN.

[1] *Neu*, nod.

MADAWG DWYGRAIG ETTO. DYCHAN.

O L. E. D.

Mab y gof glawr dof difiau ni'm perchud
Perchen clap a chodau
F'anwyl ni pharchaf finnau
Wrthyd y twyll glefyd tau
Carn goſſawg gorawg gorau ytt dewi
A dewis claf-dyau
Cas ſegr ceſt egr coſtogau
Clyr ath ffuſt a duſt oedd dau
Cais gnap a gwna glap glippiwr rannau caſgl
Cwſg o ſewn odynau
Ffrwyna adail dy ffroenau
Ffrot a o'th garnor yn ffrau
Coliawg yw gweled ciliau y llygaid
Mawr fydd llwgr crammynnau
Colles rhan o'th amrannau
Call glawr cellwair fawr yw'r fau
Cyfod ddrygwas cas cais laeth bronnau moch
Ymachub a'th glwyſau
Ac ir dy hun dy glunniau
Ac oer yw celwydd a gau
Cais glafres gynnes dan dy giniau r'nos
Yn neſaf i'th arrau
Cymmer rhag gwres glafeſau
Cimmwch brynnig forhwch brau
Bydd gwair ar ffair cais offerau claf
Clwyfus drwyn a gweflau
Eiſtedd leidr ffrom ar dommau
Y myſg moch cais fail goch gau
Arch flawd arch waddawd arch weddian 'r byd

Digitized by Google

Herwydd bod ytt angau
Arch er y gŵg waedogau
Arch i wr gwan ran o'r au
Arch eſgyrn a chyrn a charnau defaid
Ac iraid o'r gorau
Ymbil am wèr ith ffèrau
Ymddioſg rhag lloſg y llau

Cais draw gyfeiriaw goferau peras
Poera d'olofynnau
Mae rhwngc pell ith bibellau
Mawr fydd coſſi clafri clau
Rhai a ddel gochel dal guchiau wrthyn
Mae erthwch i'th lefau
Rhyfedd ben llechwedd lluchau
Horyn tin gan yr haint tau

YR UN MADAWG. DYCHAN.

O L. E. D.

Cristarglwydd didriſt edrydd gyfiawnder
Traws a glander tros ei gleindyd
Crair llywiawdr coſiawdr a'n cyfyd ddydd brawd
Ciwdawd oedd iawnfrawd cedoedd unfryd
Cymmen gadeirnen gedernyd difreg
Cain o ferthyr teg ewynaf wrthyd
Difa os dilwn dulwyd areglydd
Defnydd gwe newydd gwae anniwyd
Gwnaeth waeth hiraeth wyth wrthyd brethyn
Gwynn i gael y glynn yn gwl a glyd
Gwilym gwiden goelbren gulbryd heb ereidr
Gwrneidr gormeſleidr garw amuſlyd
Tincyr greffddyn brethyn brithyd a chwennych
Dwyen a deurych Duw ni deiryd
Dihaedd-wlan dilan delw chwydfryd letpai
Difdai gwaddottai gwe a ddettyd
Caſgl gigleu chwedlau chwydlyd gornettwr
Crwydrwr goganwr am gig ynyd
Cas bryf odliwrthyf a wrthyd cyngrair

Crwydrffair coprys dwyfflair ceipr yſtifflyd
Cribin ddanheddgrin anhuddgryd gyntedd
Crychwedd cryw nadredd crawn a edryd
Cyrbwyll hwn a wn ennyd y croccer
Croen ellyll gwillmer drigfer drygfyd
Canaf dyfalaf du fawlyd gidwm
Cerdd i yſtilwm hirllwm horllyd
Ci aeth a'r olbrain cythreulbryd Sattan
Cwthr bran gal garan a gel gwrhyd
Creinogawg myſſawg maſw gerbyd diflas
Cuynwas cyrch lliwlas crach a lleulyd
Cringrys traed efrllys tra dyfrllyd tinbleth
Creth gwarae cyfeth gwyr a'i cyfyd
Creawdr amerawdr am wryd amen
Crog fagl y ddwyen a gwyden gyd
Gwys arnaw gwiw ei ſeirnial
Gwall mawr oedd gwillmer eiddil
Gwell gennyf gwilliawg annel
Gwahodd ci no'r gwehydd cul
Annedd goled-oer annheg nadolig
Deliais ringcyn hyfreg
Ar barth rhwng dwy o'i wartheg
Ddyad chwain heb ddiawd chweg
Heb gyhydrwydd medd heb gyhydreg lles

Digitized by Google

Na modd llys Dinorweg
Heb roſt nac erchi goſteg
Heb rannau llettyau teg
Eithr yn achrwm lwm wilammeg lygaid
Ai lewgerdd ffiloreg
Ai wart ar bentan carteg
Ai din ar Hunydd grin grêg

PRYDYDD BREUAN AI CANT I FAREDUDD.

O L. E. D.

Ardwyaf profas priſwawd nis cyll
Eurged rhaith yſed nid rhwyth eſyll
Aerddrud aeth eſgud wrth eſgyll ongyr
Eryr rhodd bybyr mewn rhwydd bebyll
Gwr gwrawl fydd ef pan fo'n ſefyll
Gwr gwawd llwydd gyllid gwaedliw gyllill
Gwr a ddaw oi law lafn eſtyll awch grai
O'i wanas difai win yſtefyll
Nid gair anghyfan difan defyll
Nid gwr cyfagos gair cyfegyll
Nid gwerthfudd pwyſtudd piſtyll gwin andawl
Nid gwarthfar f'antawl gwerthfawr fentyll
Glew llew llad merfyn is bryn bryd cyll
Gloyw deyrn cedyrn cadoedd a hyll
Glaif trabludd cyſtudd ceſtyll rhos helcud
Gludrwyddbair tradrud ruddbar tri-dryll
Un gynnyd beunydd gwinwydd gwyn wyll
Un profiad angad Eingl wyr a dyll
Un ddeddfau arfau o erfyll prydain
Yn rhyſedd Mechain a Rhys mechyll
Maredudd cydfudd cydfod a ſyll
Mawr adail cynnail cynnydd fferyll
Marannedd bonedd bennial ffyll gyſtlwn
Mur gwaywdwnn yſgwn yſgwyd wëyll
Bhag pob drwg amlwg amlaen drythyll
Rhwyg aerflawdd llwgrgawdd Lloegr-gad ddiſtyll
I noddi ſy rhi rhwyf gwerſyll pennaf
I'm naf a archaf er ei erchyll
Llawr ynys Derllys nid arlludd i'r byd
Bod yno ddadannudd
Llaw egored Faredudd
Llary ffyſg un addyſg a nûdd
Nûdd unfryd yngryd yngraid rhyfel trais
Traws ddeddfau mab Echel
Niferllwydd rhwydd rhôdd nis cel
Naf cerdd uchel cardd ochel
Ni ochel rhyfel rhwyf argae moliant
Bwrdd warrant beirdd warae
Torfoedd barch nid clod warchae
Tyrrwyn llyw mwyn y lle mae
Lle mae cadair gair gwrawr maeth ardwy
Maith eurdeml pob cerddawr
Anant mwyn ardduniant mawr
Fewn ynys Derllys derllawr

Llawr ynys Derllys &c.

Digitized by Google

I TOMAS AP HOPCYN. Y PROTH AI CANT.

O L. E. D.

Hoywlyw ryw ras ryſedd edlym
Edlau cyflym coflyhr hylwydd
Coeth doeth Domas dymyr erddrym
Urddrad grym llym llaw Duw ai llwydd
Cyflwr gwr gwych gwledd medd mynych
Gwin hoyw edrych gwynn ehudrwydd
Cannawdd cennych arnaw llaw llych
Noddiau tlau clych eurwych arwydd
Arwyddion ion iawn ener diball
Dwbl cwbl cuall cyhoedd benſel
Abl digabl dawn doniawg ddeall
Deongl arall eryr digel
Yw ar bobloedd ac ar luoedd
A niferoedd wiwnwyf uriel
Ior cenedloedd a golu doedd
Iawnrad torfoedd unrad derfel
Derfel ſel ſant ſaint ogyfarch
Gafael mawrbarch alarch eiliw
Gwawl mawl moliant mal dihafarch
Hoywfodd ar farch wedd llywarch wiw
Hil madfil mawr Hopcyn wyn wawr
Hael wrth gerddawr ffraeth ffaglawr ffriw
Wyr beirdd eurawr dros briaflawr
Yſſig aeſawr frwydr gatgawr friw
Briwgad rad rwyſg ryſgyr mordaf
Mawrdeg adaf ydyw Thomas
Beirddfyd bryd brwyſg braiſg rodd alaf
Eilun Addaf addyſg melwas
Gorwyr geirwir Einiawn dawn dir,
Mawr a gerrir mur gywiwras
Clau y clywir clod hynod hir
Cludnawd wawd wir cenir nid cas
Nid cas fas fodd fudd ardduniant
Ddaniel rymiant rwymiad cyfraith
Nudd ffydd rydd rodd rwydd ogoniant
I gynnal cant cyntedd llys faith
Erglyw Arglwydd nef tref trawſglwydd
Ymyr madrwydd am wr mydriaith
Ehud ſyud ſwydd euraid arwydd
A hael hylwydd paun rhwydd pennrhaith
Penrhaith gwaith gwrdd gwyrdd ei roddion
Bwyddaf calon celi a'i nawdd
Penllad fad fydd feirdd whoddion
Hoywdda ddynion ddoniawg anſawdd
Lliw-lafn trafn traws lluoedd lliaws
Llyr hoff unnaws llwyn y ffynnawdd
Bo hoywdro haws bellnot glod glaws
Lle ni bydd anaws llynn byddinawdd
Byddin drin draul drylwyn cadau
Cedym bleiddiau blodeu yn ryw
Dyn hy dan haul hylwydd gerddau
Gyrddaf gampau gwympaf gwr yw
Molawd ffawd ffydd mewn rhwyl mae'n rhydd
Mawl a'i cynnydd mal y cennyw
Irloes foes fydd ion awenydd
Hirawdl mal hydd helydd hoywlyw

DAFYDD Y COED I HOPCYN AP THOMAS.

O L. E. D.

Arglwyddiaidd traidd trȯydded gȯyr Cymru
Bȯrdd cymrȯyſg gȯin yfed
Yȯ Hopcyn hoyȯ loyȯ laȯged
Mab Thomas crair urddas crêd
Cred a ȯyr yn llȯyr ym'hob llun o'r daȯn
Aur dinag lorf cyfun
Gȯr yng'Hymru hy hoyȯgun

Digitized by Google

Gof naẃd aur ac ef nad un
Nid un lleẃ modd gleẃ medd glas a hepcyr
A Hopcyn fab Thomas
Daẃn eur ddyll nid un urddas
Nid un ryna ac nid un ras
Grâf yẃ mab Thomas meẃn tymmyr ei ddaẃn
Ys o ddyn yngẃhyr
A'i harf ym mrẃydr a'i heryr
A'i henẃ a'i pharch ai hẃn pyrr
Hon pyrr gẃyr gẃhyr gẃayẃ blaenaf ynghad
Ynghyẃiẃdẃrn deẃraf
Lyr nerth loyẃ oreu naf
Lary gẃrol a lẃyr garaf
Llẃyr garaf naf naẃ can-punt
Lleẃ cyrchiad ar Eingl gadbont
Llyw Gwhyr gwell no gwyr Gwent
Llaẃn orfliẃch ffliẃch ffloyẃ aur brint
Llathr ben cun y dymuniant
A llath blaẃdd holl lẃyth Bleddynt
Llẃyth Bleddyn ẃinllyn ẃynllyẃ iôn eill-gad
Ynnill gerdd Hopcyn yẃ
Llyr harddrym ail llyry heirdd-ryẃ
Llary Gymro hir y bo byẃ
Nid byẃ llyẃ beilchryẃ bylch-ron di-hepcor
Mal da Hopcyn ddragon
Ef yẃ yſtor cerddorion
O for Morganẃg hyd Fôn
Ef yẃ'r naf mẃyaf a fag mäon byd
Bid aẃdyr y Brython
Eurfeiſtr mynaẃg ſercha6g ſon
Ior dethol ar y doethion
Anẃyd Nudd pryd Udd prydyddion a faeth
Ar faith heiliau trymion
Un adlam a Thalamon
Eneid-lyẃ teg difreg dôn
Ar aẃduriaid blaid blodau cofion mydr
Meidraẃl Gymry gyſſon
O farn byd iaẃn leindyd ion
Fur gẃayẃrudd ef yẃ'r goron
Coron yẃ Hopcyn cyẃiẃ ŵryd Cai
Caẃ fâb Erbin unbryd
Rheol gẃindai rhẃyl Gẃyndyd
Rhylaẃn barch ar haelion byd
Byd doethder arfer eurfad maẃr eẃybr
Mi a roẃn fy l'ygad
Maẃl aur enẃ mal yr ynad
Os dyẃaid un is Duẃ dad
Is duẃ dad yn rhad ion rhẃy aml-gylchlyn
I'ẃ galchlys ger Taẃy
O ẃin ac aur enẃ Garẃy
Ni roes neb fael ẃyneb fẃy
Mẃy a rydd cynnydd cynneddf gẃaẃr trẃyadl
No'r tri-hael i gerddaẃr
Walch trahydr clud-fydr clodfaẃr
Wayẃ ennyn aer yn un aẃr
Yn un aẃr hyfaẃr ddihafarch hoyẃboſt
Deheubarth ben cyfarch
Ynad lleẃych por gẃych parch
Nid llaẃẃag un naẃd Llyẃarch
Naẃd Llyẃarch cludbarch clodbell cledd naẃddgâd
Coeth geiniad caith gymmell
Nen cedyrn anian Cadell
Naf balch ni ẃnn ẃalch ei ẃell
Gẃell ymmhell diell deyrn llaẃch-bobl rẃydd
Hyd yn nrhef Gonſtinobl
Ail Elffin ẃayẃ lliẃ ſynobl
Yẃ na neb am ẃin a nobl
Ei noblau yn fau fyẃ ddifri faccẃy
Ai fẃg cẃrn a'i ſendri
Ai gariad oreu gẃiẃri
O'i ras mawr a roes imi
Mi a glodforaf feiſtr llys mẃyeilch hael
Gẃnai helmau yn friẃdeilch
Dros barch rhagoraẃl gẃaẃl gẃeilch
Harddfur a'i wiſgoedd heirddfeilch
Ei heirddfeilch ẃiſgoedd harddfoes yẃ'r gẃaladr
Gẃelẃyf iddaẃ hiroes
Ffyrf iaẃn yẃ meẃn ffurf einioes
A phob da ai ra a roes

Digitized by Google

Rhoes ym lyó hylym leó helmaógruthrdaró
Llary rygaró llurygaógr
Ei fedd a'i óin ffull drin ffaógr
Ai ſónai Hopcyn ſynaógr
Mynaóg Hopcyn lynn loyóglos
Mur heil-ddóbl ced-góbl cad-gis
Mónai laó mae yn ei lys
Eur ddar y Lucidarius
A'r greal ar yniales
A grym pob cyfraith a'i grâs
Y gras a gafas y gór
A chlod teilyng-brif lſor
Góyndodig fonheddig fur
Góinau didóyll feiſtr póyll pêr
Góió ail Góalchmai ap Góyar
A góayó a tharian Góyr
Góyr óarant ffyniant ffin
Y gerdd tra fóyf fyó y gónn
Góaór maór mad bedeircad ben
Góaladr cadr coeth y doethion
Góalch a gar arglóydd a góann
Góyrdd a hepcyr górdd Hopcyn
Górdd Hopcyn loyó-óynn leóaidd lary gleindyd
Gór arfaóg yngryd 'n y byd nóy baidd
Fab Thomas falchras fylchraidd yng-hammaón
Fab Einiaón fyrddlaón drin greulaón draidd
Tór tir Taóy rhóy rhiaidd rhugl ddidarf
Taer yó aï ddurarf tyrau ddióraidd
Tarian i'r hollwyr mewn anturiaidd grwydr
Wrth aros ym mróydr ór Arthuraidd
Ceing hiraer orfod cynghoraidd nen gŵyr
Cyóiriaid eryr mygr caróraidd
Caór aeſaór góaór maór mireinaidd beilch-ryó
Caró hóyrfaró hir fyó enrlliógiarllaidd
Helmfellt lorf góayóddelit górddaidd anóyd Gaó
Haól caerau ddiriaó hael cerddóraidd
Hóyl deilóng briſgfllóng breiſgflaidd yn aergróybr
Hylóybr Uthr eóybr ac athröaidd
Góir óyneb Cymry góerinaidd fyrddau
A góaór y dëau a gördäaidd
Da lyfr y gyfraith dilyfraidd ynghad
A dóyfil ynad difileiniaidd
Dióeddó olud maór dióyddelaidd iaón
Da wedd aelaw ddawn dieiddílaidd
Doniawg calon hael dienciliaidd blaid
Digrinarf yn rhaid digrynŵraidd
Dióyó aeſaór hydr ór deóiſaidd dórdd
Dóys oeſenó agórdd diſaeſnigaidd
Difreg Hopcyn dèg didaiogaidd dwr
Da óió uchelór diachulaidd
A dlyedaóg iaón a dióladaidd lyó
A dyóynnig yó a deóiniaidd
Bríó aerau a'i ron breyraidd ei radd
Byrdd-óin eu neuadd barddoniaidd
Bronn hynaif beilch-lin brenhinaidd erfai
Buan ddóygamp Cai boneddigaidd
Por ior góineuddor Góyneddaidd eglur
Pur fur praff aódur feró proffóydaidd
Par bróydr daer mael aer milóriaidd óaladr
Paun difygwl cadr pendefigaidd
Pryd berth certh taernerth teyrnaidd digabl
Póyntuſóalch doethbabl parabl peraidd
Parottaf lleónaf lluniaidd helm ddurgaen
Peryf ragorflaen góaólchóaen góalchaidd
Enóaóg naf ffyrfaf ffurfaidd llóyth Bleddyn
Yn ei lys óinllyn ef ni fynn faidd
Eurgadr fu'ngóaladr engylaidd difradó
Ion móyn eiddun cadó enmyneddaidd
Eryraól Hopcyn aróraidd diofn
Ior gloyóddu eofn arglóyddiaidd Arglóyddiaidd traidd &c.

Digitized by Google

DAFYDD Y COED I RUFFUDD AP LLEWELYN AP IEUAN O UCH-AERON.

O L. E. D.

Credigiawn walch balch bylchron
Cryfdrafn clodgar rhwyfg barwn
Yw llathr Ruffudd law Nudd lan
Llew olwg fab Llywelyn
Llawch-lu eryr llewych-lin
Llwyddiant holl wyrion Llowdden
Wyrion Llowdden ben beunydd y dyry
Yn dirion ail Mechydd
Aur i'r gler ger merwerydd
A medd gwledd gloyw fy hoyw hŷdd
Teyrnaidd lluniaidd llonydd a gloyw-deg
Yw Gwledig Mefenydd
Trech no'i gas fawr ei ras fydd
Trychdrin diawdwin dedwydd
Dedwydd dieiddil dilaes
Dynion gynnydd dawn gynnwys
Dewr cain gwell no thrugein fais
Diwg yw fydd deg ei foes
Ei foes yw rhoi 'bawb ei fudd
Ei feirdd cânt ei win a'i fedd
Ei fawl yng Hymry a fydd
Ei fyd a gaiff wrth ei fodd
Modd pablaf medd y bobloedd
Mil a'i gwyr mawl a gyrraedd
Mur iawn rym mewn mireinrwydd
Mynawg llaw eurawg llaryaidd
Llaryeiddfab arab eirian llaw olud
Llywelyn ap Ieuan
Llurygawg calonnawg glan
Llew trawfdeg unllid Tryftan
Llid Tryftan dewrder ner nerth
Yw Gruffudd Nudd naf di-fwrth
Dihyball myn Duw hoywborth
A da hebawg Deheubarth
Deheubarth feddbarth fuddbarch gyfoeth
beirdd
Byrddau brwyfglawn beunoeth
Dioer yw Gruffudd lyw loywgoeth
Drafn diddig di Seifnig doeth
Doeth ail Uthr gwayw-ruthr yn gywrain
iawnfalch
O anfodd Eingl Llundain
I'r morfa coeth wrda cain
Eryrawl walch arwyrain
Arwyrain mirain morudd un urddas
Wŷn arddwrn plymlwyd-ludd
Eurgarw clodbell naw'ell Nudd
Aergyrf oreuffyrf Ruffudd
Gruffudd Nudd uddair grym llym llafn
difglair
Gwynngrair hael myn Mair am y gwin-
grawn
Gyrfa mawrdda maith gyrrbrwydr dewr-
grwydr daith
Gwyr diftryw Einglgaith garw dieftrawn
Gwawl hawl mawl mil-cant gwych llych
llawch anant
Gwarant glud ffynniant eurglod ffynnawn
Hardd ffrwft wft wayw aeftalch hydrdaer
ar gaer galch
Hyn Llywelyn walch iôr coethfalch
iawn
O werin lin lwys glod byw gwlad Bowys
Hael ynad gleifddwys o hil Einiawn
Emyr ail hail heirdd aml-ba da digeirdd
Emyn Cirig beirdd yw myn Carawn
A chel ferth nerth naid uch Aeron ron
raid
Un cymmurth Lloegr-blaid yw iôn cam-
mawn
Elw fal ail Selyf arf mael darf mawldyf
Eryraidd aergryf a rydd eur grawn
Ei fardd ryhardd ryw wyf tra fythwyf fyw

Digitized by Google

Fy llyw cymmen yw nid cam a wnawn
Arfaeth maeth maith ner aerfaidd rhaidd rhuddfer
Aur oleuged clêr ar ael eigiawn
Draig trin lynwin law dragon calon Caw
Drylliwr caer aelaw dreill-aer creulawn
Bugail cad mad mawr baedd gwnedd gwedd gwawr
Bryd uthr cadruthr cawr byrdd-lawr beirdd-lawn
Breyr gwyr myr medd brenhin gwin gwên ſedd
Bryd byd hyd hydrgledd mawredd Meiriawn
Balch gwalch gweilch loywnen barchus glod berchen
Budd ffrwyth llwyth Llawdden doeth ben y dawn
Braiſg waiſg wyſg brwydr-dwrdd brys emys ymwrdd
Bwrdd ciried agwrdd Ceredigiawn Ceredigiawn walch &c.

DAFYDD Y COED ETTO.

O L. E. D.

Cystuddfull bawddull baddwm y pechod
Yw'r mab bychan iad-lwm
Ceſt gawl garl fol tombarlwm
Gyſtegawr clawr amner clwm
Caeth arial-ſur dwrch cythreul ſwm ſoegſa
Ci hir-bla celyr-blwm
Collais o'i werngoffr offrwm
Cylla diawl mewn cenawl cwm
Calonfaen cyff graen caiff grwm ni hyrthgwymp
Mal hurthgen Siacc fâb Twm
Corph pydew trum Iddew trwm
Ci wŷr cedi yw'r cidwm

Lle ni's gwneath o faeth fethiant ryff erioed
O rodiaw gwledydd hyff
Harddged oeſgred heb yſgryff
Heirdd brydyddion priſion pryff
Llyma wneuthur pur pefr yſglyff ryged

O ragor geiriau cryff
Englyn o farn gwyr anghlyff
O ddau gwys nad gau ei gyff

Cafas Cadwgawn llawn llef
Llawer nos dig annigrif
Wrth din ci wrth dan calaf
Yn tynnu drwy wryſg o bryſg bryf

Ffo a wna'r Bedo oer badell ddrewſoa
Ffed gweiſion ffad gyſſellt
Ffugiol ei waith fal ffagl o wellt
Ffiloreg ffleiryn
Ffoſydd fydd fawddyn
Ffod anglod englyn bawyn Buellt

Digitized by Google

DAFYDD Y COED AI CANT.

I IEUAN LLWYD AP IEUAN AP GRUFFUDD FOEL O OGERDDAN.

O L. E. D.

IEUAN Llwyd eirian llew dewredd
Yng'winllys o'i emys ni ommedd
Brŷd uthr ddrud em golud amgeledd
Baedd brwydrchwant falch fwyniant feilch fonedd
Braifg hir-laif bron hynaif brenhinedd
Rhull Garwy rhaid gofwy rhâd gyfedd
Rhwyll Arthur rhwydd lwysfudd rhodd làs-fedd
Hail fyrddged hawl gwared hwyl gwiredd
Hardd gariad Cai oefgad Caw ofgedd
Hil Einiawn glud uniawn glèd amedd
Fab Gwallter ni fylcher ei falchedd
Croyw Rydderch Pâb geirferch pob gorfedd
Cryf Selyf gwiw hoyw-dyf gyhydedd
Crair geirgall dda ddyall ddi-ddyedd
Credigiawn ail Meiriawn elw mawredd
Enw clodfawr un aefawr ynyfedd
Dilaefdof da lwyfgof dilefgedd
Drud ddurnawd mael ddignawd mawl ddognedd
Drafn aml-blaid mawr-enaid marannedd
Draws gyngrair anghabl-air ynghwbledd
Dur friw fron annhirion yn nhaeredd
Dull Pedwyr deg eryr digaredd
Dwf Rolant enw mwyniant anmynedd
Dewr gynnwif câd ymyl-wrdd ced amledd
Diruthr darf mur durarf mawr diredd
Udd gampau iôn rhadau anrhydedd
Anwyd clyr anghyfur ynghafedd
Gwawr faelewr gwir filwr gorfoledd
Glan eryr eur-clerwyr wr claerwedd
Glynn Aeron da ddragon diddrygedd
Gwyr Rydderch enaid-ferch anwy ffedd
Ein heuraw a'n hurddaw enw harddedd
A'n dyfgu nid yfgyg o'i drofedd
A'n puraw a'n breifgaw i'n bywfgedd
Aig eur-barch ac arbed pob falwedd
O'i giried ac euraw trychan-wledd
Ac ciriach rygaru dim ferthedd
O'i gyrbwyll ac erbyn clêr wynedd
Ac arail y geiriau cymrodedd
Ac aros mal Geraint yngwnedd
A gorfod ac aerfin fflam ddurgledd

Digitized by Google

DAFYDD Y COED I RAYADR GWY.

O L. E. D.

RHAEADR oergri cadr a'r crwcedau bach
Bychain geiniawg werthau
Rhugl ffugl ffagl magl mwygl refrau
Rheglwern i gwm Uffern gau
Cau gofoftig dig dygn gyrbwyll afgen
Du gynnen diganwyll
Caeth Raeadr ddiwaladr-bwyll
Clafres bres taeoges twyll
Twyll dwng rwng duflwng diflas lle ceu-foeg
Lle ceifiwyd fy llëas
Trift chwedl blin doed i'r dinas
Tanfflam drwy Raeadr Gwy gas
Cas yw anghadr Raiadran
Cafaf unhwch trwch lwch lun
Cas drachus-ffrom fawr tom tin
Cas cas cas cas cas cas cwn
Cas digarw i'm cyftegiyn
Cwys dewgur i'r coftogion

ENGLYN I DD. Y COED.

O L. E. D.

DAFYDD y coed hoed hydr fant
Dyn wyt cerddlawn radlawn rent
Ffo'r bore o'r brithle brwnt
Ffi 'Lanymddyfri ddu front

ENGLYNION YN Y MABINOGION.

O L. E. D.

CLYWAIS aran a lefal ym mhwll
Ym mhell oddiwrth dai
Ar na wrandawer tawai
Ys id yn y boly hwn blawd
Ceiniaid cynnifiaid difgynnaid yn nhrin
Rhag cadwyr cad barawd

Pan aeth Bendigeidran ap Llyr i Iwerddon i ddial farhaed ei chwaer Branwen yr heddychodd a'r Gwyddelod a rhan o'r heddwch oedd iddynt wneuthur iddaw dy y gannai ynddo can nas gannafai mewn ty erioed. A'r ty a a deilwyd ar gant colofn ac yftryw a wnaeth y Gwyddyl dodi gwanas o bob parth i bob colofn a dodi boly croen ar bob gwanas a gwr arfog ynto. Yna y daeth Efnyfien brawd vnfam i Fendigeidran i edrych y ty o flaen ei frawd a'i lu a gofyn i'r Gwyddyl leth oedd yn y boly. Blawd eb hwythau. Yna y gwafgai Efnyfion a'i law ben pob un o'r gwŷr trwy'r boly nes eu lladd ac yna y canai yr Englyn uchod.

Digitized by Google

TRAHAIARN BRYDYDD MAWR AI CANT,

I HYWEL O LANDDINGAD YN YSTRAD TYWI 1350.

O L. E. D.

Diofryd dor gryd grym arwyriaith
Dewr Howel ddigel ddygn o dreiſwaith
Draig balchlyw canllyw cunllaith Gelynion
Dragon gan gofion gwn gwyn gyfiaith
Gweled ar giwed oer argywaith
Gwedi gwalch rhoddiad gad gedymdaith
Gwaed reieidr beleidr heb olaith yngryd
Gwae fy mryd ym myd fy mod noſwaith
Llettawd greddf bythawd gruddfan hyd beith
Llaſtr gwyn gwenwyn dirrwyn dyrraith
Llafar llu daffar lle diffaith heb ri
Llawr Tywi tewi llwrw nad hywaith
Llinon yſgyrion llew aes gwyriaith
Llefain ac ubain am ddwyn gobaith
Llugyrn braiſg deyrn brwyſg daith morgymlawdd
Llwybr ſawdd Lloegr-dorf gawdd llwgr dwrf goddaith
Lleon ddewrder ffer ffwyr annorraith
Llam drin breenhin Brynaich angraith [1]
Llwyth Tewdwr treiſiwr triſaith brenhiniaith
Llary llawffraeth bennaeth feirddfaeth fwrddfaith
Llid anian dylan tarian teiriaith
Llaw rudd-lein yſgain ar wain eur waith
Llew prudd ced ddiludd cad ddylaith Caeaw
Llawr llwyrfraw lludwaw llid llyr llediaith

[2] *Neu*, annraith.

Pwyll Cai pyll Myddfai par pall meddfaith
Pyrth pybl-fag ddinag ddawn ganhymdaith
Por gryd lles eſbyd llys oeſbaith nad byw
Par glyw digabl ryw dehau gwbl raith,
Parhawd molawd mil oſſymdaith
Paun gwyr mawr eryr o'm aur araith
Prudd budd udd diludd oedd dalaith trydar
Par galon eſgar gelyn oeſgaith
Bid iddaw anaw ynad cyfraith
Baradwys tadwys tud pob gwyniaith
Parawd rodd unrhodd anrhaith ni dderſydd
Cerennydd perydd purffydd perffaith
Duw ddewin brenhin breiniawl neirthiad
Doethfab Mair a bair oi bur gennad
Dawn hyſbys dyfrys difrad gerennydd
Ei brif awenydd herwydd hirwad
Gan wyrion haelion hwyl ddigranniad
Arf creulawn cammawn Einiawn ynad
Ardal aur bennal erbyniad anant
Ardeml blant moliant miloedd borthiad
Ni wadaf barnaf can wyf beirniad
Na waiſg ar glod braiſg brwyſg ddychaniad
Ac ymhlith ynrhith anrheithiad ni'm ceir
Heb grair dileſgair [1] ac offeiriad
Cywyr wyf haeddwyf heddwch arad
Cyffredinrodd bodd byddin gyrchiad

[1] *Neu*, dileſtair.

Digitized by Google

O bwyll mur didwyll mawr dad di-
dramgwydd
Arglwydd culwydd rhwydd rhwyf
goleuad
Anfonaf traethaf treth o gariad
Eur chwedl i'm cenedl canon brydiad
Awen yn llawen rhac lliwiad celwydd
Nis bwyf goll gynnydd gan gall gennad
Eifiau fynhwyrau mydr eiriau mad
Oedd imi golli gwefti gwaftad
Peiriau ffrwyth wleddau ffraeth wlad pêr
heilgyrn
Pyr lafnau erddyrn pyft cedyrn câd
Gwae biau maddau medd a gwinllad
Gwerinoedd llyfoedd llês pob eirchiad
Gwahoddion rhwyddion a roddiad
dreigiau
Gwiw gawadau tau Tywi yftrad
Da gyfoeth peunoeth poen ymbwyad
A golleis i drais drofedd ffyfgiad
A gallu ceinllu canllaw had Merfyn
Ac yfgeir loyw lynn ac yfgarlad
Gwir folir yn hir gywir gawad
Gweilch hirfryn terfyn torf gymmynad
Gwaed werin o lin lleiddiad am eryr
Gwyr bleiniad ongyr o blwyf Dingad

TERFYN.

TRAHAEARN BRYDYDD MAWR A'I CANT

I GADWGAWN[1] A'I DDAW AC Y LLOSGES EI DY Y CALAN NESAF WEDI EI DDYCHANU NOS NADOLIG AC Y LLAS EI DAW.

O L. E. D.

TRALLAWN Gadwgawn gyd ogan a'i
ferch
A'i farch ddaw grabidan
Angall a nifer mall man
Ar gronwledd fuchedd fechan
A gwilio fawdro ef oedd fwdran llynn
Llan Gynawg fab Brychan
Mudfa oedd dda dduw Calan
Lle y bai llanw ei dai o dan
Ulldach ewingrach ei wan a rhudd-gledd
Oedd rwydd glod gyflafan

Alltud fecreulyd fuccan
Ail breiniad albrwn gwlad gwlan
A chynnheig-neft geft gwft ogan celfi
A'i rhageci'n ei rhoccian
Gwys arnai nid bai bychan
Gweifion a chleifion achlan
Ar offeiriad brad braint llawchwethan
brwnt
Maint[1] cadfarch lefhrchan[2]
Nid gweddaidd blaidd bloedd cigfran
Nid iaith o geiniaith a gan

[1] *Neu*, Cadwgan Ficar.

[1] *Neu*, maiut.
[2] *Neu*, lewhrchan.

Digitized by Google

ENGLYNION A GANT GORONWY GYRRIOG.

I WENHWYFAR FERCH MADAWG GWRAIG HOWEL AP TUDUR.

O L. E. D.

RHOED llen gudd uwch grudd greddf drais
Rhiain barabl groyw loyw lwys
Rhyfyr ir byd hyd ei hoes
Rhwym caen llenn faen yn Llan-faes
Llanfaes fann uch marian môr
A gudd Gwen hoywfudd hwyfar
Lletty ſaint a braint brodyr
Llawr-gudd-fun llwyr-gawdd hun hir
Hir yw ynof cof cyffro
Herwydd trais D ›fydd trōſti
Hawdd ym urddawdd a mawr-dda
Hael hoendeg liw haul hundy
Dy hir hun-dy gwedi gwedd
A phryd a guddiwyd a phridd
Dygn gofion rianon rodd
Digofaint bun deg ufydd
Ei llu fydddawd ceudawd cof
I hardd Wenhwyfar araf
Bun deg o bwyll didwyll dwf
A'i haelder a dal ner nef
Rhen nef rhan ofid ddygngoll
Ei hun bun byd ni's ynnill
Rhoed llawr ar lloer hardded hyll
Ni rodded llawr ar wawr well
Gwell fu bwyll ganwyll gwenwyn
Gwenhwyfar haul daear hoen
Gorchudd gwawr yw llenn fawr faen
Garw chwedl iw chenedl ei chwyn
Mawr o gwyn dwyn dinag rodd
Merch Fadawg rieddawg radd
Gro heddiw maenwiw a'i medd
A gra a wiſgawdd ei grudd
Rhoed lenn gudd &c.

SEFNYN A'I CANT I ANGHARAD.

O L. E. D.

BRYD olud byd o bydd mawr dodaf
Bryfiaf lle ygwelaf brys llu gweilydd
Braint nef hun adref hoyw fad rydd y caid
Breiniawl hawl henblaid gannaid gynnydd
Braiſg addurn difurn neud ufydd arber
Brenhines haelder gloywder gwledydd
Brwyſg fyddaf od af y dydd i'm gwelo
Bro aml yw yno ym lawenydd
Prydiaf a lluniaf o'i llonydd falchdud
Paraw aelaw olud or ſud y ſydd
Perddadſain coelfain celfydd lafarwawd
Parawd berth dafawd gan borth Dofydd
Prif degwch dilwch eiry dolydd cynglaw
Praw nwyf gyrf anaw nid gorfynydd
Priawd oleu wawd elewydd hyfryd
Pryd gem ar ddeufyd gynnar Ddafydd

Digitized by Google

Gwawr gerddgar hwyrwar herwydd addnabod
Gorfod ar hoywglod gwiw ei rheglydd
Gorhoffder llawer medd llywydd cerddau
Geiriau aml fwriau ymleferydd
Gwir gymmwyll ei phwyll ai ffydd
Gorau ffurf brodiau gan ffyrf brydydd
Gwared yw rwydded y rhydd o'i gwydrin
Gwin o'r llaw ieffin i'r llioffydd
Rhagores cares cerydd ni haeddai
Rhai a'i rhyfolai llawr hufelydd
Rhag braint merch wynddaint wenddydd wybodau
O'r môr bu golau mawr bwygilydd
Rhoddiad Angharad ynghеirydd gwyngalch
Rhieddawg dremwalch wyl falch elfydd
Rhiain loyw firain leferydd gwaftad
Rhad hylwys blaniad haul yſblennydd

DIWEDD.

SEFNYN AI CANT I LYWELYN.

O L. E. D.

CRIST celi poed mi o'm meithfaint ſynwyr
Ai ſynniwy cyn henaint
Criſt creawdr llywiawdr llwrw ſaint
Cred crefydd celfydd cywraint
Nid cywraint i neb cywryſſedd a'm rhwyf
Yn rhyfyg gwythlonedd
Tud glyw tir Mynyw neus medd
Twr torfoedd terfyn Gwynedd
Gwynedd yn rhyfedd yn rhyſwriaeth glyw
A glywant men ydd aeth
Mal torf nyw terfyſg alaeth
Mal tonn trais trodlonn tros traeth
Traethaf canmolaf canmil gwyr yſgwn
Hawdd eſgyn eu heryr
Calchdoed faith rifed ſŷr
Cylch ſy rhwyf yn ei rechdyr
Rhechdyr croes Oſwallt cryſiaſant am ddraig
Aml ddragon pedryddant
Gwyr gortho bro bryn a phant
Gwir Cymry cymmellaſant
Pebylliwys rhywr rhywodig lluoedd Llywelyn waith undig [1]
Ym mro Lloegrwys diffwys dig
Ym mryn gwyth yn Amwythig
Amwythig wledig wlad anhydr ei braint
Am Udd braiſg ni chyhydr
Uch uch y dydd herwydd hydr
Yſſig ddydd oſwydd oeſwydr
Godrais a laddawdd o lu trychiad Lloegr Llywelyn ar honnaid
A'i bobloedd cyhoedd cydnaid
A'i byll a'i bebyll ni baid
Pebyll Llywelyn lle cad a weled
Yn oleu arthawad
Yn lludwaw llidwm yn rhad
Yn llu gorfeddu gorwlad
Pebylliwys fy llyw yn llu hytryd praff
Ar pryffwn o Wynedd
Gorthöai drai draws a hyd
Gorthir y gelwir gerwryd

---

[1] *Neu*, fuddig.

Digitized by Google

Pebylliwys fy rhwyf yn rhwyd gwrdd gynnygn
Gwyr gynnif ym mhlymnwyd
Yngwendud glud yd glywyd
Yngwenwen befr bell o Glwyd
Pebylliwys teyrn tew arnad ei henw
Ef henyw o gan-câd
Llyw Gwynedd gwynfydig wlad
Llwyth lleudir yſtwyth yſtrad
Yn yſtrad Meurig anyſtywell lu
Oddi am lyw bro hiriell

[*Diwedd yr Awdyl, mewn hen lyfyr, y ſydd yn canlyn megys y darn olaf o Awdyl gan* GYNDDELW, *yn deebreu* —" Ym maes brynn Actun."]

Ni ſafai rhag dim rhwych pell
Nac aer na chaer na chaſtell
Pedwar caſtell poeth paith wyſig yſtwyth
Oddi am yſtrad Meurig
Clwyf uſwydd nid plydd neud plyg
Clod gyhoedd caeroedd cerryg
Cerrynt a ddugam ni ddygerdd eraill
Ar allt mor a'i ogerdd
Pebyllfa pair cyfa cerdd
Pennal dir engir angerdd
Engiriawl rubeth am rybydd angerdd
Ar gerdd gerdd Geirionnydd
Dybuant dybyddawd fydd
Dywalwern drywern drefydd
Tremynws rhyſwr rhoſedd ddiabred
Am ddiebryd Gwynedd

Lloegr gychwyn a'i mynn a'i mêdd
Llywelyn llyw teyrnedd
Teyrndud Leiſiawn ac Alaſwy dir
I deyrn Deganwy
Cam i'r Cymro ni hoffwy
Cynnif Cadwallawn nid mwy
Pebylliwys fy llyw yn Llyſſyn drefad
Am drefred Wenwynwyn
Clawr Powys peues Unbyn
Canmil canmoles Duw hyn
Pebyll Llywelyn pawb etwa a'i gwyl
Fal y gwelſawchwi yma
Ynghaer yngharreg Hofa
Ynghaerfyrddin fyrddoedd bla
Pla oedd ar gyhoedd ar gytgam cynnygn
Eu cynnif ry wnaetham
Arthur gynt ffwyr luchynt fflam
A'i ceiſiai fal y cawſam
Cawſam ar Bowys beues goeth geſtyll
Eu goſtwng oedd anoeth
Tri tryfan cyfan cyfoeth
Pedwar enwawg peithiawg poeth
Peth o'i ddylyed gan ddylyu braint
Bro Feli ai meddu
Cafas cyn lleas canllu
Ceiſied pen tudwed pob tu
Tuedd a thiredd a thi neud hafal
Neud hyfawl dy weſti
Ehang yw ytt rydid ri
Ehofn a golofn geli
Criſt celi &c.

SEFNYN ETTO. MARWNAD IORWERTH GYRRIAWG.

O L. E. D.

MYGR-DDUW hardd mae bardd balch-ffawd cyfannedd
Mewn bedd modd buchedd maddau ei bechawd

Moes râd molt pariad parawd ddigriſiaith
Maith mawrddwyn gwindaith Myrddin geudawd

Digitized by Google

Macewy mau fordwy myfyrdawd garwfloedd
Mad oedd mau wifgoedd mwrai wafgawd
Medd cyhoedd miloedd molawd Aneurin
Maer gwin mur gwerin Mair a'i gwarawd
Dyfgais gur dwyfgur nid yfgawd terfyfg
Dyfg dyrrwyf addyfg diryfeddawd
Dygnaf Duw eurnaf diwarnawd dygnddu
Fu ddoe gan dri-llu ddogn o drallawd
Dwyn eurwas difas defawd diweccry
I dy dirwely daear waelawd
Diaingc tros fawrgaingc fargawd grudd prydydd
Deigr rhydd diefrydd dau auafrawd
Gwiw fydd ger broydd i briawd deigr goft
Garw ffroft gan gwaedd-doft gwynaw gweddwdawd
Gwneynt draw gwarandaw gwr undawd feddgyrn
Gar chwyrn ger tefyrn goreu tafawd
Gwae nifer glewder gloywddefawd pobloedd
Draws fywyd oefoedd dros fedyffawd
Cafas cwbl urddas rhag cabl orddawd lawdd
Cawdd cain ymadrawdd cyn no medrawd
Cyfiawn cathl fawrddawn farddawd diletpai
Cof rhai ced ddifai cadw addefawd
Ceingau coeth ddadleu caith ddidlawd ddarmerth
Cyngerth cwyn Iorwerth canon eurwawd
Cuddiawd llawr cwymp mawr am arawd gwyrain
Cor faint corff haeddfraint cywyr ffyddfrawd

Brawd ffydd pob prydydd pab priodawr gwawd
Gwydn yn fyw bedeirawr
Bod ar Iorwerth gerth gerddawr
Byddar gudd bedd lliwrudd llawr
Llawr du oer yw llai'r dëall
Lletty Iorwerth ddawnferth ddull
A garwbwys cwynfain geirwbell
Ac irbwynt derw ac oerbwll
Pwll a gudd ei rudd o rif pencerddiaid
Gwlad gannaid glod gynnif
Pawb a'i gwyl llyd dyn fyl llif
Pelled deigr pyllaid digrif
Digrifwch diau grefydd
Dwy grefft bardd urddedig-rodd
Doded yn gaeth doe dan gudd
Dogn trafael dig nid rhyfedd
Nid rhyfedd trofedd traferch trais galar
Tros golofn cerdd brydferth
A marw ein bardd mawr enw berth
Ym arwain deigr am Iorwerth
Eurawdd Iorwerth geinferth gân
Erllynedd gwir gyfedd gwin
Arawd têg o orau tôn
O rodd Duw a eurawdd dyn
Dyn doethbwyll didwyll dodais floedd gyngerth
Dwyn Iorwerth lwysferth lais
Araf i dref oer fu drais
I waelawd llawr a welais
Gwelais am fardd hardd hylithr
Gwedi darllain gwawd eurlythr
Baradwyfwaith berw difathr
Bridd a derw breuddwyd aruthr
Aruthr alaeth ruthr o lithraw prophwydi
Meddyliwyd modd wyliaw
Dinidr dagrau am danaw
Defni glud deufwy no glaw
Glaw bryd wylaw brad alar
Gloywon ddagrau a glywir
Nychwyd anafwyd nifer
Na chawn ragorddawn gerddor

---

2 *Neu*, proffwyd.

Digitized by Google

Da gerddwr hawlwr haelion a guddiwyd
Gwyddiad ffyrf amryſon
Dafodiawg beirdd difudion
Didlawd traws fwynwawd tros Fôn
Gwae ger Môn o feirddion fyrdd
Gwiſgaw o gorph gwiſgi gerdd
Gwead diffeſt gwawd hyffordd
Gwaſg llawr gwaiſg gerddawr gwiſg hardd

TERFYN.

IORWERTH AP Y KYRRIAWG I FERCH.

O L. E. D.

MI a baraf i ddyn araf
Or a garaf ryw ogerydd
Am foniwaw wyf fron friwaw
A'm diliwaw ym duw lywydd
Mae dy warant mawr dy farant
Mewynfeilch garant maenfylch geurydd
I lyfaſu fy lliw laſu
A'm lliaſu em llioſydd
Gwant fi'n druan gwayw nwyf buan
Gwynder huan gwindai rhydd
Gwen addwynaf gwyd ddirwynaf
Gwedd gain gwynaf gwedd gwawn gweunydd
Gwn na'm cery gwan y'm pery
Gwas a'th ery gwys ith ddyrydd
Gwawd foliannus gwaith lwyddianus
Gwae dygianus gwiw dy gynnydd
Heais eiriau haul cadeiriau
Hafal creiriau hyfawl croywrydd
Hyn a wneddyw yt y deddyw
Gair yt eddyw gorwyt hoywddydd
Yt feidduned wyt ddamuned
Eilwedd luned wylweddw lonydd
Uthr ddoluriais oth ferch curiais
A llafuriais fy lleferydd [1]
Llywiaf awen llwybr per awen
Efa lawen yw feilewydd
Lleddf englynion llyw rhos gwynion
Lloer morynion llawr Meirionydd
Gwawr ddydd Meirionydd mawr anawdd
I'm nwyf gwyn bryd nyf cyn dattawdd
Gwyd a gofal am talawdd
Gwawn lliw och heddiw o'i chawdd

[1] *Neu*, llyferydd.

Digitized by Google

ENGLYNION A GANT LLYWARCH Y NAM.

I LYWELYN FAB MADAWG MAB MAREDDUDD.

O L. E. D.

NEUD mau melynddwn
Orchfain cyngrwn
Ceirw cyd bai ef ni roddwn
Bodd bryd ar ei hyd yw hwn
Fal y cefais y ceifiwn
Goddeu budd gwyddiad fy lles
Gwyddant negyf gant neges
Ni aill gwaedd awel goddiwes
Llyfn gwn Llywelyn ai rhoddes
Or dyfyddi fyth ar faith dremyn hwyr
Lwyr Loegr gymmyn
Annerch er Daw ac er dŷn
Y gan Lywarch Lywelyn

I HOPCYN THOMAS.

IORWERTH LLWYD AP Y GARGAM AI CANT.

O L. E. D.

HAWDD fyd i'm por parawd foliant
Filwr dyfiant difeth frwydrgledd
Hylwydd Hopcyn hylwybr ganlyn
Heirdd a'i gofyn hirdda gyfedd
Hael fab Thomas teml gwynedd feirdd
Fyrddau digeirdd degan o wedd
Hyder Rolant heirddgler fabfant
Hael ogoniant hoywlew gwnedd
Hil i Einiawn ener Cymry
Cymro traby trwyadl fonedd
Hyawdl doethfin holion Myrddin
Heiliai rawnwin hael o rinwedd
Hopcyn glaerwyn glerwyr frenin
Freiniau Elffin wylffawdd gloywedd
Hoedl hir iddaw hwylddewr fab Caw
Hydr yn llywiaw llin teyrnedd
Heafi fawl filwr aerau
Yr ein rheidiau ar anrhydedd
Hwyl Peredur hebawg gleis ddur
Hoywdeg eglur hyd y gogledd
Hopcyn arglwydd eurglod warant
Wiwri anant wawr rhianedd
Hydr arglwyddlyw hir y bo byw
Hael o wiwryw hyloyw wiredd
Llewpart y gwyr gwyarliw lafn
Liaws hoyw drafn hydrum ofgedd
Llafn ymmrwydrgad llyr undrwfiad
Llywiwr gwenwlad llawbir gwinwledd
Llorf deheubarth hybarch freyr
Freiniau bedwyr byd orfoledd
Lluniaf glod gwalch llyw llys gaergalch
Llew dewr hoywfalch lle diryfedd
Lleyg yw pawb pybyrlew gwyn
Gwir wrth Hopcyn hepcyr ganwedd
Llwyr wybodau llen a llyfrau
Llawr y deheu ai llwyr duedd

Digitized by Google

Llidiawg wrth frwydr friwdorf aergad
Eurgarw gwenrad gwynrwydd eilfedd
Llorf cleddyf hir lleon falchedd
Llathr y cynnail cannyn beunydd
Bennaeth dedwydd didwyll wyledd
Lliaws barlmant llonydd anant
Llyr ddigoniant llwyr ddigonedd
Dyly foliant filwr unfraint
Iawn fryd Geraint gwrawl ryffedd
Dihagr drwfiad doctor cerddfad
Deheu fwriad dioferedd
Dydd da iddaw addas gariad
Wawr ei hoyw-wlad wiwri hywledd
Darian gwyr degan clerwyr
Doethder eryr ar gymrodedd
Dyfgawdd lyfrau loywfraint dowuus
Lucidarws lwys ei daerwedd
Cor holl Gymry diwael haelhy
Da yw ymy a diomedd
Dygaf ei glod gloywdwr hyder
Hoywder ener hyd ar wynedd
Dyly amlwawd dewin dafawd
Dewr da hyffawd dewr dihoffed
Difefl bennaeth bumoedd roddi
Rwyfg mab Beli baladr dewredd
Dor tariandalch digrif dremwalch
Dewr a haelfalch dyry heilfedd
Duw a'i rhoddo rhwydd hyawdlfryd
Hoedl ac iechyd gwychaf orfedd
Da y hadwaen deyrn chwyrn chwaen
Drech enw ymlaen drychan mlynedd

TERFYN.

MEURUG AP IORWERTH AI CANT I HOPCYN AP THOMAS.

O L. E. D.

DIGABL wr y dwg ei blaid
Dor durfaf dewr diarfwyd
Difai rad da fu erioed
Diornwalch o deyrnwaed
Teyrn hil cedyrn cydwiw faedd gwawr brwydr
Briwdon wayw ar aefawr
Teml beirdd byd bryd briodawr
Tad y gerddwriaeth fad fawr
Mawr Hopcyn aer-gryn eurgrair pwyllig teml
Fab Tomas wyndodig
Braint gwyr yw llyw llyffig
Baredur ddyfg mewn brwydr ddig
Eryr uchelwyr diochelwig hael
Hylathr farn gadwedig
Breiniawl hawl hoywlys diddig
Braifg fyfyrdawd fragawd frig
Dragywydd y bydd barnedig mawl fail Mal Selyf wynfydig
Ei drwydded bendigedig
A'i dra myfyrdawd a drig
Myfyrdawd ceudawd cerdd blethedig
Mawrfawl fwllt didawl cyffyltedig
Modur maith awdur nid methedig
Mal gwafgarfudd Nudd nyw roi'n oddig
Mur gwayw-ddur gwiwddoeth coeth catholig fryd
A —— mawrwell no dyn byd hyd ym Merwig
Synwyr a orug alwyffennig
Sef ydyw naid fyw yn fafedig

Digitized by Google

Syth wrth ſyth traſyth ac arf treiſig
Serth lorf doeth loywdorf detholedig
Selyf un-nawd wawd Wyndodig brofiant
Sant ſwydd a alwant y ſydd elwig
Hopcyn iôr gwinllyn gwenllys foeſig
Hopcyn wynn wanar trawſdar treiſdig
Hopcyn ail Merfyn mawrſar pwyllig
Hopcyn harddwyn hyd deutryd Dyfrig
Hopcyn yn dylyn Nadolig beunoeth
Hopcyn eirgoeth doeth wrth ymdeithig
Hylym arf yngryd fal hwyl amig
Hoyw olud addef hwylau diddig
Heliwr aer friwdwr arferedig
Hael o wir anian hawl wyrennig
Heilwin da wydrin diodrig cadarn
A heiliau maſarn wr helm yſig
A gair yn ei lys ym delw Gwrig
A gwraidd ydyw ac urddedig
Y gler a a nifer nefol leithig
A glân a difan yw'r peudeſig
A gloywdeg ſynwyr dirgeledig iawn
A gwintwrdd yn llawn i bellenig
I Arthur loyw deml wrth aur wledig
A'i lwyſgall awen lys Gelliwig
Ein Udd o ſwy fudd a fu ſeddig
I dlodion ddynion a ddywynnig
I Feda a Chadw gynnefodig iôn
Am ei attebion y mae tebig
Caeth awdur meſur moeſeu Ffrengig
Caith oſtyngiad mad yn rhwymedig
Cyſtal ac Eidal yw neud cedig
Coſtiad ddyfodiad addefedig
Cymmaint yw ei fraint fro ni ddiſſig nawdd
Ar mwyaf yn hawdd o fonheddig
Clau aergarw trafel cler gartrefig
Clywed ein awdur clod cawedig
Cedlym cleulafn grym gredyf ffynnedig
Clwyf rhôn a'r dynion a'r diennig
Calander maſw ener a miwſig beirddion
Coron y doethion dra dwythedig
Cymro ydyw ef cymmeredig
Cyfraith erbyniaith wr arbennig
Camber rymuſter o rwym yſtig
Calon ein brudion yn buredig
Cwyn a mil adar canmoledig hail
Cai ail a gynnail ac a gynnig
Cwrſeriaid euraid eirf bedeſtrig
A chadoedd emys nyd ychydig
Cyfoethawg lludwawg nid colledig
Cadr-lyw yw uniawn dawn diunig
Cerddau mwy radau mawredig a fedd
Cwbl awdur mawredd nid cabledig
Digabl wr &c.

MARWNAD GRONWY DDU AP TUDUR AP HEILYN.

O L. E. D.

DA lafurfa dawn ni dychia dyn o'i deched
Nac oi gynnydd nac oi grefydd nac o'i gryfed
Nac oi fawredd nac oi fonedd nac o'i fwyned
Nac oi gadair oi gydarnair ei gaderned
Ac nad arfaidd neb ei ddiwraidd rhag ei ddewred
Cyd cawn ddynion ymadroddion ymadrwydded
Henym o dwyll daear orffwyll dioer arffed
Hen a oſal prudd y dial pridd ein duel

Digitized by Google

Ponid rhyfedd rhag dialedd ein dielwed
Nad yftyriwn oni faglwn o haid[1] fygled
Nad oes o ddyn daear dyddyn duoer dudded
Ond tywarchen dymig bruddlen domog briddled
O weddiaw a modd wylaw pawb meddylied
Ydaw angau dan gau beddau dyn gwybydded
O du'r elor i dir mynor mad yr myned
Och nad yftyr y dialwyr eu dielwed
Doe'n cyhuddaw heddiw'n treifiaw hawdd i'n trofed
Heddiw n ddidraink heddiw'n ieuaingc heddiw'n neued
Heddiw'n feilchion a doe gyffon ni dangofed
Ac afory pridd yw'n gwely prudd yw'n gweled
Duw dwywawl naf dig a ganaf Duw gogoned [harbed
Rhag diawl elyn Duw an herbyn Duw an
Duw gwir arglwydd diau gulwydd diogeled
Doniawg fab Mair dawn yw ei grair i ddwyn ei gred
Dug Pharaon y dyniadon y dan noded
Dug nefawl ddraig gair gofanaig gwr gofuned
Holl bobl yr Aipht o fawr angraifft o ferangred
Felly Duw ren da offeren ni ddiffered
O ball heiniau o daw angau i'n dianged
Un Duw doniawg tri trugarawg i'n trugared
Trugaredd fab Mair ytt roi gwared coeth
Rhag caeth bobl geithiwed
I'n rhoes ar loes groes greuled
Ar grog er dwyn pobl or gred
Credaf y dodaf ein dwyn cyddyn[1] prudd
I'n pridd wely ——————— Dyn
Mor wir y daw dir derfyn
Mor ddielw dy myn delw dyn

GRONW DDU AI CANT.

[1] *Neu,* hain.

[1] *Neu,* tyddyn.

GORONWY DDU I FERCH.

O L. E. D.

GOROR maendór góir benydiór góael fy'nghyflór
Góae ryfelór góyr ofalu
Góaón óedd neud tau góynbryd Tegau góan a'th faddau
Góenn a golau gónn ei gelu
Góen laes chóerthin góeheniaódr góin góeilging eurin
Góaór loyó ieflin góyr leaffu
Arien decced eirian drefred aróydd codded
Aur dy giried er dy garu
Góaón bóyll enid góen drybelid góyr faór edlid
A dogn lóyth llid góyr dygnllaith llu
Na óna feinóar ne beró tonniar góenóen hóyfar
Nid góyd oth far neud góaód ath fu
Berigl a ddelbaraód ryfel budd ni'm ymgel
Bórdd iaón uchel bardd i nychu

Digitized by Google

ENGLYNION AC ODLEU A GANT MAB CLOCHYDDYN I WENHWYFAR ECH MADAWG GWRAIG HOWEL AP TUDUR AP GRUFFUDD.

O L. E. D.

Hunudd marógudd neud maór gur
Enid unrhóyf Wenhóyfar
Anrhaith eilóaith a elóir
Yn droednoeth óyngoeth óingor
Góafgóyd côr o fynor faen
Góafgarai óyrdd cyrdd ai cóyn
Góafgaód góaód góindraul haul hoen
Góifg ryoer uch góaifg riain
Rhiein gain gynneddf ddeddf ddoeth
Rhyhoyó falchloyó o feilchlóyth
Rhóol enóir o hiraeth
Rhoi meinóar meón rhóym maenóaith
Góaith anhyfryd bryd a bronn
Góythlaón dymp am dóf góymp góynn
Gradd fein faes greddfaól laes Lann
Grudd góaór a gro llaór ei llenn
Llen a gudd dóyrudd dóyre
Llun haelaf ger llanó heli
Llogaód gyfundaód faendy
Lle ceidó faint ei braint a'i bro
Deóid ger bro tonn gro grèg
Dan llaór ael dyn llary ológ
Dinam o aur oedd dinag
Deune haul dyno helyg
Ael bro helig tremmig tróm
Adeu o nad-lais drais drom
Hyloyó draós hoyólió drem
Haul a garai draul ger drum
Lloer drym llary dremyn gwalcheidd
Llawr wifg ai cudd neud llwyodd
Llun balch hael llin beilch hylwydd
Lliw ———————————— oedd
Oedd góaór ger llaór llary fechyll
Oedd góael ei dóyn góyn gynnull
Oedd góangain lleddf ddeddf ddiell
Oedd góingar óenn oedd góenn gall
Call o'i phyll ei phóyll oedd ddoe
Cyn colled ddaered ddiróy
Canóyll gaen hoendóyll hundai
Can aeth neud anrhaith góaith góae
Góae fi ddodi ddadl anfodd
Góaifg lóysfun meón góifg lasfedd
Góaór faór fireinddyfg ffyfg ffydd
Góyd am ergyd oi maurgudd
Hunudd mawrgudd &c.

Lliaws ofalon i Fôn a fydd
Lleufer haul ucher hyloyó echóydd
Llafuriau poenau peunydd o ddarfod
Lliógóiógómp o gyfnod mânód mynydd
Llafar mor hóyróar o'i maró heróydd
Llaóer deigr is grann oedran edrydd
Llyó nefaól dóyfaól dofydd oi dygiad
Lle yw ynn arnad girad gerydd
Llathr-óedd góenn óaór faór fore haf-ddydd
Llithraw merch Fadawg ddeifniaógg ddefnydd
Llaw roddfrys o'i lŷs llioſydd edlid
Llym ddygn ofid prid pob prydydd
Llyóy gymmenbóyll ddidóyll ddedóydd
Llaóen ei góyngen góingar ufydd
Llóró eifióed cêd i'm cydfydd galar
Llóyr ddóyn Góenhóyfar llun góar góaódrydd
Llefais llafuriais fy lleferydd
Llafurus groyó iaith mal góaith Góen-ddydd

Llóyr hiraeth arfaeth ni orfydd cerddaór
Am óaór drem óylóaór o drym elfydd
Llun a roed dan llen orphen eurffydd
Yn lleóychgor ſaint creifiaint crefydd
Llary enaid llathraid ger llethrydd morfrig
Llaór tyno helig trig tragyóydd
Lledfryd can deryó i'm byó am bydd
Llió lloer pan ddóyre bre a broydd
Llaryaidd a lluniaidd er llonydd riain
Lluniais aróyrain coelfain celſydd
Llyóiaódr ameraódr môr a grôydd
Llyóied ail Elen i leóenydd
Lle mae didlaód ffaód a ffydd ymgaru
Rhóng llu ni ddarfu ac ni dderfydd
Un ni dderfydd iawn digerydd ion digaredd
Ener góyrthau a thri gorau a thrugaredd
Enó gogoniant a gar fóliant a gorfoledd
Araf riain enaid firain enid faóredd
Eirian gangu a ddug Ieſu o ddigaſedd
Oedd arddercha6g a hael enóaóg a haul Wynedd
Oedd urddedig a hoen góenig a henó góynnedd
Oedd urddas blaid a ry enaid i rianedd
A'm rhoes ganóaith góin-ne glóys faith góin a glasfedd
A'm rhoes edmyg a phob rhyfyg a phob rheufedd
A roes i fyrdd ac aur a góyrdd ac eiry ei góedd
A wnaeth boddiant aelaó ariant i laóeredd
O feón yſgrin a main geróin y mae'n goróedd
Llathrferch Fadaóg llun balch fynaóg llin beilch fonedd
Llóyr oleu-ne llary drem dóyre lloer drym diredd
Llithr o'i darfod llefain hynod llif anhunedd
Aeth Góenhóyfar i gaen daear o góyn dyedd
Eigr fun anian o gaódd gruddfan a gudd graddfedd
Ynghor crefydd ei llun dedóydd neud Llandudóedd
O gyfyngdór angau dreiſór yng adroſſedd
Y mae rhiain yn ei haróain yn ei heuróedd
Yn enó cyfiaón yn ei hirddaón yn ei harddedd
Yn rhieiniaól yn rhagoraól yn nhrugaredd
Yn rhóy gariad ein naf óenólad yn nef óinóledd
Gwledig urddedig air ddidwyll glaerdwf Eglurder eiry yſtóyll
Cymman y gellir cymmóyll
Cymmhendaód ei ffaód a'i phóyll
Mygr bóyllaóg fynaóg fanon ǫann hoyófun
Wenhóyfar rudd ffion
Maór doeth dial gofalon
Maró góraig ofynaig o Fôn

Digitized by Google

AWDL I FEFANWY FECHAN O GASTELL DINAS BRAN.

O L. E. D.

Neud wyf ddihynwyf hoen Creirwy hoywdeg
A'm hudodd fal Garwy
O fan o'r byd rhwymgwyd rhwy
O fynor gaer Fefanwy

Trymmaf yw cariad tramwy hoen eur-nef
Hwn arnaf dy taccwy
Dy far feinwar Fyfanwy
Ar a'th gar ni bu far fwy

Gofyn ni allaf namyn gofwy eûr
Dug [1] mewn cariad fwy fwy
Fynawg eiriau Fefanwy
Fuchudd ael fûn hael fyw'n hwy

Eurais wawdd ddidlaw ddadl rhwy eglur-llwybr
I glaerllun Myfanwy
Euraf i haul amaerwy
Er ei mwyn o eiriau mwy

Nid hawdd ardeml cawdd ardwy adneuboen
Adnabod Myfanwy
Hoen a'th gar afar ofwy
Hoed brwyn i'r ddwyn yr ai'r ddwy [2]

Gorwydd cyrch ebrwydd ceirch ebran addas
Dwg driftwas dig dryftan

Llwrw buoft farch llary buan
Lle arlloes fre eurllŷs Frân

Gwnn beunydd herwydd herw amcan ddilyd
Ddelw berw Caſwennan
Golwg deddf amlwg diddan
Gwelw freichfi'as brenhinblas Brân

Gyrrais a llidiais farch bron llydan hoyw
Er hoen blodau firiau
Gyrrawdd [1] ofal i'r Alban
Garhir braiſg ucheldir Brân

Lluniais wawd ddefawd ddifan traul ofer
Nid trwy lafur bychan
Lliw eiry cymmar [2] pen Aran
Lloer bryd lwys fryd o lŷs Frân

Mirein wawr drefawr drofa [3] brad i'm dwyn
Gwarandaw fy nghwyn frwyn freuddwydiad
Mau glwyf a mawr-nwyf murniad hun oheb [4]
Gwrtheb teg atteb tu ag attad
Mi dy fardd digardd dygn gyſtuddiad Rhun
Gyfun laes wanllun wrth [5] lys winllad
Mynnu'dd wyf draethu heb druthiad na gwyd

---

1 Dyn. Ll. E. E

2 *Darnau y ddwy englyn ragflaenawl a wnant un yn* Ll. E. E. *fal lyn:*
Eurais wawd ddidlawd ddadl rwy adneuboen
Adnobod Myfanwy
Poen ath gar afar ofwy
Poen brwyn ei ryddwyn i ddwy.

1 Gyrrawd. Ll. E. E.
2 Cynnar. Ll. E. E.
3 Dra fo. Ll. E. E.
4 Huno heb. Ll. E. E.
5 I'th. Ll. E. E.

Digitized by Google

Wrthyd haul gymryd gamre waſtad
Mynud hoyw fun loyw oleuad gwledydd
Glodrydd gain gynnydd nid gan gennad
Maïnt anhun hael-fun hwyl-fad em cyfoeth
Ddoeth fain oleugoeth fy nau lygad
Medron hoen goroen wyf [1] digarad was
Heb ras mau drachas o'm edrychiad
Magwyr myr wydr hydr hydreiddiad lwyſle
Mygr wedd haul fore eurne arnad
Megais llwyr gludais lawer gwlad yn ddwys
Dy glod lwys cynnwys pob atceiniad [2]
Mal hy oedd ymy am wyl gariad graen
Myfanŵy hoen blaen eiry gaen gawad
Meddwl ſerchawl hawl liw tonn hwyliad welw
Arddelw dygn elw [3] heb dy gynheiliad
Modd triſt ni wnaeth Criſt croeſdeg [4] nerthiad llwyr
Wanwyr o'i ſynwyr drwy lud ſynniad [5]
Murn boeni a mi o'm anynad hawl
Serchawl eneidiawl un ſynediad
Mul y bwriais trais tros ddirnad Duw gwyn
Tremmyn ar ddillyn porphor ddillad
Megis ti ferch rhi rhoddiad gymyrredd
Mwyfwy anrhydedd wledd wledychiad
Marw na byw nwyf glyw gloyw luniad cyngaws
Hoednaws nid anhaws i'm am danad

Meddwl ofeiliaint braint braidd o'm gad lleſmair
I gael yr eilgair wrth offeiriad
Maſw imi brofi brif draethiad a wnawn
Lle ni'm rhoddi iawn ne gwawn na gwad
Meſur cawdd anawdd i ynad eglur
Adrodd fy nolur ddwyſgur ddyſgiad
Modd nad gwiw fy lliw [1] lleuad rhianedd
Na'm gwedd hud garedd gan [2] hoed girad
Meinir nith' [3] berthir gwn borthiad poenau
Yn nen hoen blodau blawd yſbaddad
Medraiſt aur delaiſt er adeilad gwawd
Ym nychdawd ddifrawd ddyfrys golliad
Meddylia o'th ra a'th rad i'th brydydd
Talu y cerydd Duw dofydd dad
Meddiannus Ddeus ddyad ffyddlonder
Ner dreiſgwyn bryder drosgain brydiad [4]
Brydydd wyf tros glwyf trais glud hoen gwaneg
Iaith laeſdeg ith lwyſdud
Fynawg riain fain funud
Fun arlludd hun eirllwydd hud
Ym neud glud dy hud hydr riain wanlleddf
O'r wenllys ger din-brain
Aml yw gwawd gynnefawd gain
O'm araith i'th dwf mirain

HWYEL AP EINGION LYGLIW AI CANT 5.

1 Nid. Ll. E. E.
2 Datceiniad. Ll. E. E.
3 Dygynnelw. Ll. E. E.
4 Im gwnaeth Criſt croeſdog. Ll. E. E.
5 Senniad. Ll. E. E.

1 Gwiw lliw. Ll. E. E.
2 Nam. Ll. E. E.
3 *Neu*, neuth.
4 *Nid yw y ddau ſan rhagflaenawl yn* Ll. E. E.
5 Edrych ai ewythr i Ruffudd Llwyd ap Dd' ap Einion lygliw oedd yr Hywel yma. Dr. DAVIES.

Digitized by Google

LLYWELYN GOCH AP MEURIG HEN.

I HOPCYN AP THOMAS,

O L. E. D.

GOGYFARCHAF naf ini a rodded
Yn llaw egored weiſged wiſgi
Gwawr yſtrad diwad Tywi o'i dechrau
Gwrdd foeſau llachau yn ein llochi
Goroff gadr baladr Beli un oſgryn
Gwellyniawg Hopcyn waywryn wiwri
Llin Domas ddifas llawen ddofi cler
Llin Einiawn ener llew un ynni
Nid rhaid i eirchiaid erchi im caullaw
Ei law o'r eiddaw a wŷr roddi
Gwyrdd-las o'r dinas daioni gofeu
Gwin a phiolau gwynn a phali
Eryr glewddewr iawn arglwyddi gydfaeth
Uwch goror hoywdraeth awch gwrhydri
Eoſn llwyr y gwyr egori hyd frawd
A ddywawd praffwawd y proffwydi
Nid rhyfeddwael cael celi a'i berthwnaeth
O gampau luniaeth gwymp haelioni
Diodydd ynn rhydd ein rhi Rydderchnaws
O faril gyngaws rhydraws Rhodri
Hwyliaf addefaf o Ddyfi ardal
Trwy ochel pennial tryfal trefi
Dyyrrais [1] goethynt dros Gothi ddulas
I Fedyfnych blâs heb fod ofni
Trwy lychwr at wŷr ni ad torri ffydd
A thraw i'w geirydd [2] ni thry gwyri
Hebawg goludawg galedi wrthryn
Hopcyn goreu ynn gŵr ei eni

Lle mae draw iddaw drwy weddi ffaglaw
Croesdai neuaddawr Criſt iw noddi
A lliaws draul mêdd a lleſtri ariant
A hir ogoniant a hwyr gyni
Gwyr a gwbl hygyrch i Gaer Gybi ſant
A he yd fwyniant hyd Efenni
Gwawr gwhyr hoyw lawr ger heli amrwyf
Glywed ei fawr rwyf iw glodfori
Gael gorhoff einioes Gilgwri fwyalch
Falch ym eryrwalch uwch mawr erwi
A diwedd hywledd yn holi a wnair
Un gredadun grair uthr air a thri
Tri ac un tro ym gun gael
I luniaw cerdd aelaw wyl
Wrth ei rym wiw Arthur ail
I eryr Gwlyr gwiw hael
Haelach no neb or hoyw-lu
Heiliawdd ym win uwch heli
Hwn a orddyfnawdd hynny
Hopcyn gyttyn lygeittu
Llygatgall diball debyg
Lle mae gair oth nawdd grair grôg
Llew durwayw llyw diorwag
Llywy rydd-dal llaryeidd-deg
Teg yw oronlyw ar alarch unlliw Wahen-lliw palffrei-farch
A hael megis mael am arch
Ac ufudd fy ngogyfarch
Gogyfarchaf naf &c

[1] *Neu,* dieres. [2] *Neu,* geurydd.

Digitized by Google

LLYWELYN GOCH I LYWELYN FYCHAN AC I RYDDERCH EI FRAWD.

O L. E. D.

Henynt o le ni hunir
Heol y glyn hail y glêr
Hedd hawdd ddiommedd ammor
Hirdda fawl heirdd ddau filwr
Milwriaidd gorph mal Urien
Mygr Rydderch gaethſerch goethſon
Meinlew ail mwyn Lywelyn
Meddgell difachell fychan
Bychan yw fy rhan o'r rhad a'r echwyn
A'r uchel yſgarlad
Hyd pan ddycco cyffro câd
Duw o Loegr ein dau lygad
Llygad ei hael wlad yw hwn
Llaryaidd Rydderch luniaidd lonn
Ail llygad y winwlad wenn
Yw fy llawlyw Llywelyn
Llywelyn uwch y glynn glwys
Rydderch gwrferch hygarfoes
Deuwr yn arwain dwyaes
Dau gyfaillt deg a gefais
Cefais iawn redais yn wirodau gwin
Yn gaened yn dlyſau
Yn rhuddion feirch yn rheiddiau
Yn ra ran o dda y ddau
Dau o gennadau gwynnion ydynt dir caeth
Lloegr a aeth boed ffraeth ffrwythynt
Diwaſaidd yngherdd ym dewiſſynt
Dewiſaw gwiw ddyn dwys y gwyddynt
Rhieddawg farchawg a gyferchynt
Rhuthr milwraidd fraiſg mawr-waiſg mor-wynt
Rhydderch wrth nir-ferch ddigyng-horfynt
Rhi deutu Aeron ein rhaid yttynt
Rhwydd rhag Llywelyn fo hyn o hynt
Fychan ddiymgel echel uchynt
Rhai o drumydd Lloegr bob rhyw dremynt
Rhoed y ffawd i hwn rhydiau a phynt
Goſyml y barnai er a geiſynt
Rhai a'i gommeddai gemmau oeddynt
Gwerin gynnefin gwin a yfynt
Gwŷr drythyll eu byd gwir a draethynt
Braiſg eu cyrph a gwaiſg gwedi y gwiſgynt
Brenhinedd y ſerch byrr iawn hunynt
Breiniau negeſau a ddangoſynt
A gwin y brenhin a obrynynt
Y niſer o glêr a eglurynt
Awen yn llawen iawn y llywynt
I dlodion ddynion a eiddunynt
Gael eu lles gan hael llaes gynhelynt
Deallu barddlyfr da a ellynt
Dillynion cyſſon ni'm atceiſſynt
Dechreu a chanawl hawl a holynt
Na diwedd cyfraith nid edewynt
Rhwydd bererinion rhudd a brynynt
Meirch ar ol dwyſgeirch wedi dyſgynt
Arfau o'r gorau aer a gurynt
Gwyrdd a rhudd-aur coeth gwrdd y rhoddynt
Pybyr Lywelyn hyn a honynt
Pabl Rydderch loyw ſerch ni'n dilyſſynt
Par Ieſſu fab Mair rhag pyr ryſſynt
Pob un o honun i'r lle yr henynt
Henynt o le ni hunir &c.

Digitized by Google

I LYWELYN FYCHAN AP LL'N. ABAD YSTRADFFLUR.

LLYWELYN GOCH AP MEURIG HEN AI CANT.

O L. E. D.

CREDAF ytt Ieſu fab y croyó-dad
Creaódr hael llyóiaódr haul a lleuad
Credadun nef gun naf ac ynad
Crair o ddilys Fair ddeules fóriad
Canóaith ragoriaith pob rhyó gariad
Cannorthóyaiſt fi geli gwyliad
A'r aór hon etton Duó ren attad
Rhedón o'r diódedd ith ólèdd ath ólad
Y nerthaiſt fyſy megis neirthiad
Am arglóydd-lyó ym a mur góleddólad
Am ór ereſdrefn a'm óaór Yſtrad
Fflur ai phennadur a'i modir mad
Llyóelyn ióbarch lluniaidd Abad
Fychan gór difan garóy dyfiad
Llin llyó cynnefin lleó cynnifiad
Llyóelyn arall dedóyddgall dad
Heiliaiſt ddoſydd góynn hóyl bryn a brad
Haint a'i arwyddion hynt da roddiad
Anobaith fuam am iaón Abad
A'th nerth a'n diffyrth a'th óyrth óyrthiad
Clyóed a ónaethoſt doſt deſtuniad
Fy llef hyd y nef ehud noſiad
Ac eſtyn hoedl heb gus dyniad
Ym llayaidd obaith llaó-rodd Abad

AWDL I DDUW.

GRUFFUDD AP YR YNAD COCH AI CANT.

Duw ſul un hyder gwn y ganed
Mab Duw—ag i doeth i'n gwared
Braint y ſaint ar y ſeithfed
Bedydd a chrefydd a chred
Duw Llun naf gwiwlun aber gleu lles
Llys Uffern a orfu
O'r dydd y codes Ieſſu
O farw yn fyw da farn fu
Duw mawrth coeth[1] ydoedd wr diwael yngaillt
Yngwydd pobl yr Iſrael
Yn un Duw Tad iw adael
Yn dri Cun drugarog hael
Duw Mercher archer arch adreg o'r nef
Pan ddaeth nâf aur anreg
Gwnaeth Duw bob dwyfol oddeg
I gwnaethpwyd brad y tad teg
Duw Iau mab da rad diwradwydd da lw
I dylawd yn ebrwydd
Gwir wared Ior reged rwydd
Gwawr eurglod yn gwir Arglwydd
Duw Gwener pryder pryd egwan Sawd wyr

[1] *Neu*, coedd.

Digitized by Google

Gwnaeth Suddas a chuſan
Diau gwnaid gloyw enaid glan
Dihenydd Duw ei hunan
Duw Sadwrn wiw dwrn o ddihenydd hael
I helaeth drugaredd
A dywed yn y diwedd
At yn tad iw wlad ai wledd

I wledd annherfynawl Ior
Y ſydd uwchlaw haul a ſer
A ddarparawdd rhag cawdd cur
Duw i holl ddynion daear
A byt deg a bywyd hir
A gawn o charwn y gwr

Y gwr a rannodd ini i reiniau
Ar dafawd gwarawd a phob geiriau
A'n crëodd o bridd a phrif Sugnau
A'n prynodd ar waed ei draed ai fronnau
A'n troes ni i gyffes heb air gau
A'n troſſo ni i bob troſſedd gorau
I foli 'r Drindod drwy gardodau
I garu mab Duw er ei ſyw ddoniau
Ifoli braint y Saint ar Santeſſau
I erfyn gweddi Mair er i mawr radau
I gymmeryd penyd rhag y poenau Uffern
Ag affaith pechodau
Gwae ddyn a dyngo oergam leau
Gwae a ddiflas glas yr eglwyſau
Gwae ni chred mewn llen ag mewn llyfrau
Gwae ni chretto bob peth o'r pregethau
Gwae ni ddylyd rif prif weddiau
Gwae a wnel balchder o gam arferau
Gwae gynfigennus rhag petruſau
Gwae lidiog creulon ai ddrwg ddoniau
Gwae ddiog ni ddywaid weddiau
Gwae gybydd ni rydd rann o'r gorau
Gwae lwth a lithir ar Wenerau
Gwae ef wybod ddyfod ei ddyddiau
Gwae dwyllwr ai dwyllwaith ai gammau
Gwae leidr ai ladrad yn y cloddiau
Gwae a gâr y ddaear yn ry ddiau

Gwae a dreulio'n ofer ei amſerau
Gwae frawdwr a frawdio gam farnau
Gwae raglaw ai ruglon ddirwyau
Gwae ringyll hir ſefyll yn ei ſwyddau
Gwae ef oni ſaif yn y ſwydd orau
Gwae a gollo i dad ni rad riau
Gwae a gotto i fam ai gam gwynau
Gwae ni chyrcho ffair offerenau
Drŵs y faith bechod anglod anglau
Saith weddi 'r pader arfer orau
Pan ddoeth un mab Duw ar ol dioddau
I ddrws porth uffern gethern gethrau
Ar gwaed drwg annog ar y grog ai grau
A'r Sarff aflawen a'r tan o'i enau
Yr oedd yno yn berwi o bob perirau [1]
Saith ganmil beraid o enaidiau
A berw hyddrwg a phob yddwrwg
A phawb ai golwg ar ei boliau
A chwerwyn boethdan ag ennaint brwmſtan
A lle gwelw Sattan ſuttiwr ffyrnau
A llyffaint llidiog a'r tir oerfelog
Ar nadroedd cribog oer i cribau
A Chythrau corniog a chethrydd oſclog
A chyrn gofyllog ar i ſodlau
A phob dychymig i druanu cig
A phob cog ffyrnig o'r coeg ffyrnau
A phob ryw ddefawd i ddolurio cnawd
A phob cigweiniawd ai cigweiniau [2]
A phawb mewn deincryd a phawb mewn penyd
A phawb mewn clefyd a phob clwyfau
A phawd yn druain a phawb yn germain
A phawb yn llefain nas lladd angau
Adolwg a wnaf im dewin doethaf
Nam gyrro i'r eithaf er i wrthiau
Er myfyr degmain Er i wylofain
Er i goron ddrain ai wiw gadeir
Er a oruc Mair oi mawr wrthiau

---

1 *Neu*, peiriau.
2 *Neu*, cigwenau.

Digitized by Google

Er lle i cyfyd haul hyd y lle i machlud haul
Nam gatto i Gythraul er i gethrau
Er cur i galon er Caer Apfalon
Er gwaed i ddwyfron ai fronn freiniau
Er i wiw arfoll er gwaed i fronn oll
Er i bum archoll ai archollau
Na bom gythruddgar na bom athroddgar
Na bom anhygar erbyn angau
Mihangel im raid a mair wen gannaid
A fo erbyniaid ir eneidiau
Archwn ir Drindod drwy wir ufuddod

Roi ini lwyr gymmod on pechodau
A pherffaith fuchedd a phurlan ddiwedd
A chwbl drugaredd o'n camweddau
A chael goldiwes cyffredin hanes
Cymmun a chyffes a lles llyfrau

Llyfrau llafwyrau yn n fâl
Llwyr obaith heb araith bôl
Credu a charu pob chwŷl
Crift creawdr ymerawdr mil
Mab mair o bumgair heb gel
Y Sant a aned Duw Sul

HYWEL YSTORYN AI CANT I ADDAF EURYCH.

O L. E. D.

Cyfarchaf i'm naf nefaôl oefdrig hwyl
Hael frenin gôyrennig
Cyfran ran rinôedd gotholig
Cyfarf arf eurôaôr arbennig
Cyfiaôn arglôydd rhôydd rhômedig breidd-gardd
O bruddgerdd enôedig
I Addaf addail gôyôedig
Addaod naôd neôyn heb ddiffig
Addyfg myfg ymyfgôfl ffyrnig
Addurn murn ym marn crogedig
Addoed gynfyl chôyl chôaledig
Y bydd buddelô tân cylleftrig
Eurych brych breich-gul llofgedig
Afrôydd fôydd y fydd anelôig
Afraid naid nidyr gerdd rôyftredig
Afr-fôch trôch trachôybl rhoftiedig
Efrydd dall cybydd ceibr prynig
Rhôyll grin rull gryô cledr yfgyrnig
Car anôar enôir tridyblig
Caôr trillaôr trallông rheibiedig
Corf breith-lorf brith-leidr gôenôynig
Cyrf anffyrf anffaôd cadôedig
Cyrfyll hyll chôedryll chôydrefr pennig meirch
March glermônt bremienig
Chôerôlys flys heb flas deôifig
Chôyrn efgyrn efgyll lliôiedig
Chôefris mis myfleing diennig
Chôerô draberô o'i drabudr fefnig
Chôare nid dyre teirô pôyedig pla
Plant Addaf gryniedig
Llys dyfrys difraôd heiriedig
Lles armes ermain anodrig
Llôs mynôs meneftr annheilig
Lleftrau llau chôaennau chôein-wig
Lleifglaôr yn nhymmaôr annbymmig fryfôlydd
Heb frafôledd Nadolig
Llôybr cyflôybr cyfle difôydig
Llôrô pafgiad nid pefgych feifnig
Lloriaid rhaid rheiduſion dobig

Llyngcler ſer ſarphod bŏytteig
Llyngaid rheidyſiaid rhŏd yſſig rheithgun
Rhythgŏn cynnefodig
Lle diſlan calan calennig
Lle diſlith diſlŏng godroig
Lle diſloedd diſlaŏdd enderig
Lle diſlas teuluŏas talmig
Lle direufedd gŏedd goddedig hŏngyr naŏs
Heb hengaŏs heb hengig
Lle llafar glas adar gloeſig
Llefain brain branes fediedig
Lle rhyŏan garan wyl gurig
Lle rheŏydd haul maŏrth ddydd marthig
Lle rheŏydd cethlydd cathl-ddig her-ythlom
Hiraethlaŏn ddiſŏydig
Lle y gŏnair dadlau i'r dryd ŏ lludŏ llettollig
Lle bydd uchelydd ar ychydig
Lle mae tylleuan gŏrach fegr-ŏan fig
Llŏytben anllaŏen yn y lleŏig
Lle ar diŏanŏe ar dyŏynnig bod
Bed myn tlaŏd ſychedig
Lle anhardd lle anaml ſelſig
Lle anhoyŏ lle anoſgeiddig
Lle aelaŏ eilŏydd pellennig
Lle dile dilaŏch adſydig
Lle dïoludaŏg dioledig noeth
Nyth hŏnggyrdlaŏd rynniedig
Lle dine dynaŏl flotteig
Lle denaŏl dynion hirbrydig
Lle dire dirŏydd adreiſig
Lle dirodd dirŏydd gŏrthnyſig
Lle difenwant plant plennig Luſiffer
Llys uffern ŏenŏynig
Lle y bryſir breſych wyl Badrig
Lle y berŏir barf y bŏch cyrnig
Lle difudd i dafaŏd blyſig
Lle diffaith lle diffoddedig
Lle difraŏd rhŏyſŏaŏd rhyfig nis daliant
Noes dylŏyth trangyedig
Lle diŏen pob unben pŏyllig
Lle diŏe lle diŏeſtl mennig
Lle diheirdd prifeirdd profedig
Lle dyhir poenir pendeſig clyttwyr [1]
Clyttiŏr pedyll benffig
Lle heb foes llom arloes lleithig
Na mynud na meneſtr rheſtrig
Lle heb win cynnefin ceinmig
Na medd ymmadull gwaeddedig
Lle heb gŏrf na thŏrf na thorf diyffig rygul
Rhac neŏin bob orig
Lleas oerfarŏyl gŏeiniedig
Er cyfle nid cyflŏyddiedig
Ar marygyl [2] merydd llygredig
A'i i fedd gŏedd gŏaeddan gynnhebig
Meddŏ grŏban lloppan lleipr-frigtŏll fyrci
Tŏyll farcut yſtyfnig
Lle anghryf pob pryf pryd anelŏig
Lle anghredadun bun bengyrnig
Lle y mae dryg eurych brych briŏedig
Drygof dryg cynnyrch llemffyrch llymffig
Llif daradr paladr plygeidig creifion
Llifion briŏyſſion nid broŏyſſig
Addaf grin gribin gŏrbach dig
Addaf glaf gleiriach troedig
Addaf dincyr dancŏd chŏyddedig
O ddŏf ddefnaŏd nid Afan fyrddig
Addaf gŏynn anaf gwenwynig ei bŏrs
Bors-lyngaŏl adŏythig
Addaf leidr lŏydedd pren gellig
Addaf grŏm grymman ffugiedig
Addaf cnâf çnifddelph pyſgodig
Addaf ddrych dallgrych ddulliedig
Addaf raſgl tŏyll-gaſgl tyllgorn prynig lledr
Lleidr arian clippiedig
Addaf ddelŏ ddilŏr plygiedig
Addaf bryf crinŏryf croen-chŏyſig
Addaf hyll pebyll pobiedig
Addaf gul galon ŏaſgedig
Addaf gau ni thau iaith enid frith-gyrdd

[1] *Neu,* clottŏyr.
[2] *Neu,* marugyl.

Digitized by Google

A'i freithgerdd ddreϭedig
Can ni thau garrau goriedig
Can ni phaid tarϭ diriaid terrig
Can ni myn emennydd yſſig
Ymadaϭ a'i ffroſt ffennugl-foſt ffig
Bore oer ceilioer clo caedig cyff
Am ben Addaf ddyff ryff rϭygiedig
Goganaf Addaf wddf gieu lledr
Lleidr arian careglau
Gogul arch gogr cywarch cau
Gagaϭg craff daeaϭg crefftau

ENGLYN.

O L. E. D.

Tripheth [1] dirgel ni welir
Tramwy maent hwy mewn tir
Tyrfau ac angau terfyn
Angau dwrfing ei derfyn
A gwynt oer ac enaid dyn

[1] *Neu,* pedwar

ENGLYN.

O L. E. D.

Neuadd hywel hygel hegl
Newydd drwg neud mwg ai meigl
Ys dor gaead nid rhad rhugl
Os derw ys diriaid na ſigl
Ys oerffyrch anhygyrch hogl
Ys del drwy nen ei phen ffagl

Tudur Ddall ai cant

Digitized by Google

LLYWELYN GOCH FAB MEURIG HEN I ORONWY AP TUDUR O BENMYNYDD.

O L. E. D.

Llary wynedd llawer ynod
Llef uchel llifaw iechyd
Llethrawdd oth wyndir llwythrad
Llew a gwawr llaw egored
Egored frys lys ni laeſo ei hil
Hael foneddfawr Gymro
Gronwy gymheniaith gryno
Gwiwrwydd fu gwr oedd efo
Efo hepgorus ei fudd
I feirdd ymbiliaid o'i fodd
Ei fod ynghyſſegr-galch fêdd
I Fon anghyflyrus fydd
Bydd gwae a cherydd ac och irad fawr
Farwbaglur pymthengwlad
Bu dewr nef bïau ei dâd
Bydding arno baedd eiddun-gad
Cad arynaig ced Ronwy
Cefais o'i law draw heb drai
Cyhafal brwyn o'i ddwyn ddoe
Cufluddiwyd gwen men y mae
Ymae heb chwarae na chweiriaw ei wyr
Och wir Dduw am danaw
Gwae fi gan drueni draw
Gwawr Penmynydd-lawr Nudd-law
Llaw Ronwy llyw ar Wynedd
Llaw'n amlaen llu yn ymladd
Llaw yn cynnal llin cannudd
Llafn awchrym llaw ſynychrodd
Mynychrodd o'i fodd a feddais o'i aur
Awr neithwyr ni chyſgais
Mal chwedl gofal a gefais
Marw fy iôr drud mawr fu'r drais
Treiſwyd ni am ein tryſor
Trwſiad traïs ei dad Dudur
Taer ddyſgawdd terydd eſgar
Tëyrn bryd twrn Beredur
Peredur gyſtal parawd och gyngerth
Rhac angen ai foloch
Ym mol twr calch gol cylch goch
Ym mryn aer am Ronwy och
Och heno nawoch yn niwedd berthfyd
Anhyfryd i'm bryd am barodedd
Aeth gwawr a phennaeth gorhoff annedd myrdd
Ym a fwriawdd gwyrdd am oferedd
Iôn trychantref Môn amynedd ni chawn
Iawn arial Wgawn uriel agwedd
Arſaeth ehalaeth hwyledd bennadur
Eryr fab Tudur goleuddur gledd
Gwae fyth gwr geir-fyth gwyr gorſedd ei wlad
Gronwy o'i ddygiad gwae rianedd
Gwae bybyr aerwyr oerwedd eu chwarae
Gwae a bod lle mae eu llyw ym medd
Cymmyrth Duw i'w byrth berthedd gogoniant
Cymro dirufiant cymry droſedd
Tâd o'r cymeriad er cymmaredd iôr
Ni bydd yn eſgor baedd un oſgedd
Achwyn gwn fal brwyn brenhinedd foloch
Och Loegr wineugoch wenwyn agwedd
Yth ddifrawd arnam ath ddyfredd ath ddwg
Ath ddihunaw drwg ath ddihinedd
Pan ym cen am lann naw mlynedd droſof

Digitized by Google

Ynof ydaw cof ar deg cyfedd
Ytty wyf anhy o fonedd a phlaid
Hwyl Gronwy fenaid hawl gwirionedd
Gwr oedd hwn wrth dwr arth o daeredd glew
Lle ym mron caer dew cyn cur diwedd
Gwr gwrdd hydr hoed-lwybr huawdledd Garwy
Gronwy loyw faffwy liaws hoffedd
A phen ei rethren aruthredd a wnaeth
Draw a gelyniaeth drwy galanedd
Yngheirydd Ffrengig yngharedd brwydr-lwybr
Ynghammawn ewybr ynghymminedd
Peris ym Mharis ammhuredd riddfan
Gwaedd yn narogan gweddwon wragedd
Pwy wŷr ar adwy mewn parodedd dwyn
Par cynnydd-gar cwyn gwenwyn gwnedd
Diengis rhag cis na rhwyf caffedd caith
A phob anghyfiaith gwaith gwythlonedd
Doeth i Fôn win ddoeth o fynyddedd Ffraingc

Dewis ar ieuaingc hoyw gaingc agwedd
Mynediad rhifiad nid rhyfedd hyd Went
Fy ngofymmeith-rent i Gent gyntedd
Bu alar i'w feirdd heb wyledd a'i wyr
A llid iw frodyr a lledfrydedd
Parchufwaith bumwaith heb ommedd a mwy
Ymrhoddes Gronwy gorddwy gyrddedd
Pennadurwawr mawr marannedd gynnal
Penmynydd ardal aur mâl a'r mêdd
Mab tâd yfpryd rhad anrhydedd rhag poen
O'i wyl loyw orhoen i laweredd
Mawr wnaeth i'n hiraeth yn nhaeredd Gollmyn
Pan las Llywelyn ni bu hyn hedd
Gwedi gwae fyfi am feu fedd a gwin
Ac ymgoeliaw rhin ac amgeledd
Mau uniawn heiniau amhunedd orddwy
Mwy mwy dug Ronwy da ger Wynedd Llary Wynedd &c.

LLYWELYN GOCH AP MEURIG HEN AI CANT.

I RYS AP GRUFFUDD AP EDNYFED.

O L. E. D.

Henpych well haelwych yn hwyl-wawd prydydd
Hardd dy fedd-fardd fydd wiwrydd wirawd
Hyawdl grair purair parawd wihydri
Hoyw-dwr daioni hyder Dunawd
Hael hoyw Rys diwael dywawd peir awen
Y rhwy fyddut ben nid rhyfeddawd

Hil coeth Rhys dur-noeth rhoes dyrnawd yngrhai
Hil Ruffudd erfai windai Wyndawd
Hyder brywyfgler briw afglawd belydr
Ael gwyar reiydr ail gwiw ryawd
Hyrddaw tre bergaw bargawd peithyn-ben
A wnaeth dy gigwain cynrhain can-rhawd

Digitized by Google

Gwyn ei fyd i gyd dy giwdawd telaid
Gwyn yn Frutaniaid gweiniaid gwiwnawd
Gwyn ei fyd feirdd byd bedw-wawd a ganant
Gwyn ei fyd anant gwyllt ffyniant ffawd
Gwyn ei fyd uwch rhyd ach rhawd ni chyrchych
Gwyn ei fyd lle y bych Owain frych frawd
Gwyn deyrn erddyrn gwenwyn orddawd caith
Gwnaf i'th wiwaf waith miliaith molawd
Gwrdd-ior llawegor llogawd ferneis-win
Gwawr trywanawr trin Elffin eilffawd
Gwiſgaiſt am danad gwaſgawd lluryg-dew
Gŵraidd afael llew Gweirydd ddefawd
Teyrn hil cedyrn ceudawd gwyrennig
Trum difethedig ſafedig ſawd
Teflaiſt oddiwrthyd taflawd ymwangais
Trafn Abermarlais trillais trallawd
Tyfir yt foliant o'm tafawd y ceir
Nid o anghywair druthair draethawd
Terwyn fydd dy rynn fudd drawd gelyngawdd
Ynghymmwy anawdd ynghymminawd
Tyrfal tiriondal trindawd i'th adu
Tri ac Ieſu tu teilyngdawd
Tegyw dy hynt lyw hyn nid tlawd gynnydd
Trugaredd ath fydd fraiſg ddydd y frawd
Iawn frawd Rolant ffawd ffydd yw arglwydd Rys
Eryr gloywddrem dedwydd
Ergydwayw aer daer derydd
Iôr du gwynn aur ynn a rydd
Rhydd i glêr bedydd glawr byd
Rydderch ail rwyddarch olud
Rhi yn ein angen y rhêd
Rhŷs dewr mal y rhoes ei dâd
Y tad o nef wlad oleudwng llwyddiant
Lluddied Rŷs dy oſtwng
Aruthr yw dy ficidd ruthr flwng
Arddelw talm urddawl teilwng
Teilwng di freudwng dy fryd
Tewbar glas ti biau'r glod
Taer yn aeſgalch twrn eſgud
Tëyrn diwallgyrn dullgod
Cad oreſgyniad a roes gwiwnaf hael
I heli Ffraingc ar eithaf
Carw trin gwr o lin lanaf
Ceinfyged Ednyfed naf
Naf yw Rhys gwinllys a gwyrdd
Nerthawg erddyrn farchawg urdd
Nid dielw lun neud hael urdd
Nid taeawg hên neud teg hardd
Hardd berit hoywfardd bert efaill Geraint
Gurwr Ffrengig caſtell
Hurieiſt glôd y frô hiriell
Henpych wych wymp wiw-dymp well

Digitized by Google

PERYF FAB CEDIFOR AI CANT I HYWEL AP YWAIN.

O L. E. D.

ES blwyddyn ydd wyf neu ddwy ith beſgi
Nith beſgaf a fo mwy
Dug ym y dygn ofwy
Nim dygy —— a fo hwy
Difiau i'n diau leas
Yn y penrhyn uch penrhos
Ym Mon y mewn ei hynys
Ydd ym lleddir a llafn glas
Dielid mab Duw dygn alaeth Hywel
Haul echel och arfaeth
Am ledrad frad freuolaeth
Ef ai frodyr mawr wyr anaeth
Llas arch yn y gyfarchfa [1]
Llas nerth gwyr eryr aerfa
Llas Hywel wyn fab Ywain
Llas gwr mirain uch morfa
Llas gyda Hywel hawl amddyfrwys
Lew llew trylew traul diffwys
Pla ple do dial dywal dwys
Plant Kedifor wyn wenwys
Lladd Brochfael wyn a gwynaf

[1] Llas arth yn y gyfarthfa.

Lladd Aearddur [2] an cur cof
A lladd Rhirid am llid llif
A lladd Iddon ac Addaf
Brochfael ac Iddon brodorion Hywel
A holynt gerddorion
Ry llas a llafneu rhuddion
Ar lles draig yn llys dragon
Can eddyw aerddur yn arddyfrwys ſar
Yn trydar dar diffwys
Ciliai rhag ei lu Loegrwys
Cadr fab Cedifor wenhwys
Am fyned Hywel hawl diachor traws
Doeth triſtyd i'm cyngor
Yn naear franar fangor
Doe a dau fab Cedifor
Fy nghalon a gryn rhac erchlais y fran
Dechreu gwan dychrynais
Gwae fi pan ei harhais
Gwayw yn Hywel a welais
Bran a gre yn y gyfarthfa
Ni ddarogan ym ddim da
Bod mab brenhin gwyn Gwynedd
Yn gorwedd yn yr aerfa

[2] *Neu,* Aearnddur.

AWDL A GANT GRUFFUD GRYC.

O L. D. D.

Yor nef ae chreir
Ac euryn meir
Y gwr an med
A throet a llaw
Ac aryf aelaw
A gorvoled

Digitized by Google

Gwarandaw heit
Bechaduryeit
Beich o daered
A maddeu ynn
Yn lluſc dremyn
An lleſc drymed
An llet lyeu
An llit vrodeu
An llet vryded
An kaſgyl olut
An kam ehvt
An kamwed
An gogan weith
An kyfrwyſweith
An kyfryſſed
An gwac valchet
Yn anwaeret
An enwired
Ti ywn llywyawdyr
An amerawdyr
Yn y mawred
Ti yw yn yor
Ti yw n tryſſor
Ti yw n troſſed
Ti an pryneiſt
Ti an ffuryfeiſt
Ti yw'n fyryfed
Ti ymhob pwnk
Yn ry ymwnk
Ni wyr omed
Toſtyou erchyll
Ti yn nhywyll
Ti yw yn hoewed
Ti yw r goreu
Ti yngoleu
Ti yngwyled
Ti yw yn tat
An gwar ynat
An gwirioned
Ti an bendic
Ti yw n ryfic
Ti yw'n revued

Ti mab meir wenn
O Iorddonen
A vrdd wyned
Ti yw'r gwr kael
Ti yn Iſrael
Ti o Naſred
Yr dy gethyrdraet
Er dy raenwaet
Yr dy rinwed
Yr dy uawr drank
Yr dy diank
Wr di ddyed
Yr dy hoelion
Yr dy goron
Wr digared
Yr dy veddyant
Yr dy uwynyant
Yr dy uoned
Yr dy garyat
Ath enw redeat
Oth enryded
Yr dy lendyt
Eurdwf iechyt
Yr dy vuched
Yr dy ddechrev
Yr dy ddwyweu
Yr dy ddiwed
Yr dy grychlam [1]
Yr dy lwyſvam
Yr dy loeſved
Erbyn arglwyd
Yrom gvlwyd
Yr amgeled
Y ddaearblant
Yrdang nwyfyant
Yr dangneved
Rheyt gael gan Bedyr
Rydit hyfedyr
Rat etiued

[1] Gythrlam. Ll. C.

Digitized by Google

Yn rwy an coryf
Yn wyd gantoryf
Yn rwyd gynted
Yn rod nawoed
Yn rif milioed
Yn rwyf moled
Ynghor yſpryt
Ynghof ennyt
Ynghyvanned
Yn raed Serubin
Yn rhol farthin
Yn chwyl ferthed

Ynghaer addas
Ynghae mawr ras
Ynghymyrred
Ymher gwiwfreint
Ymher eurſeint
Ymhur orſed
Ymherffeithgwys
Ymharadŵys
Ymharoded

AWDL

FADAWG AP IERWERTH AP RITHID AP IERWERTH AP MADAWG ESGOB BANGOR BRAWD I ROTBERT AP IERWERTH AP RITHID O GOED Y MYNYDD. O L. P. P.

I.

Duw byw an rhoes llyw llen bendefig
Dwyfawl yw'r urddawl canmawl ceinmyg
Diafyrddwl feddwl feddig perchodau
A lles Eneidiau llys enwedig

II.

Dor ag Ior Bangor cor catholig
Dar i lu daiar car caredig
Dogyn gymaint deufraint Dyfrig Beneurawg
Yw heulwin Fadawg hawl wynfydig

III.

Dyn dan Nef ag ef ni chaf debig
O gwbl bwyll didwyll dadl brofedig
O haelder Ener [1] unig ynghyfraith
I gyfryw benrhaith Bibl-iaith Beblig

IV.

Duw gan roes einioes'n ei fenthig
Ai gad oi ganiad gan Nadolig
Wrth raid y Gweiniaid i gynig Alaf
A da rhwydd adaf dy rhoddedig

V.

Gwarant gaer trefnant traw diddiffig
Gwin eurin lwryf chwryf a chig
A gwiſgoedd miloedd moledig wleddau
I feirdd galonau fyrdd galenig

VI.

Gwynedd anrhydedd rhadau Cunig
Gwanas pob urddas eurddull Padrig
Gwyn i fyd bod gwledig clodbwyll
Mewn cnif didwyll cynnefodedig

VII.

Gwan oedd Lys allan man a mennig
O'n gwlad hyd trefad tref y Mwythig

[1] *Neu,* yner.

Digitized by Google

Pan ddoeth rhwyf cyfoeth cofedig Eur nerth
Hil Ierwerth gannerth hael win gynig

VIII.

Gwymp heddiw Gaer rhiw rhwyll eurddedig
Gwin drefnblas addas addurnedig
Gwir glod ni chelir uwch helig dyno
Gwenfro wyr Pabo bybr Leithig

IX.

Lluniaf gant moliant mawl haiedig
I Fangor rhagor rhag Celliwig
Llys llu ai dengys dawn gaeledig gwyrdd
Lle diwallwyd myrdd llu diwellig

X.

Lle mae Arglwydd rhwydd yn rhoddedig
Heb fynnu pallu pwyll Teoderig
Lle deheuaf budd lle deheuig glwys
Lle a gwin da dwys llu gwyndodig

XI.

Llyna dir an pair parabl a doig
Hwn Madawg ddoniawg ddawn boforig
Llaw Dduw am danaw ddoniawg frig [1] frongwyr
Eryr ar Glaſwyr aer eglwyſig

XII.

Lle mae rhaid Ceiniaid Canon fendigedig
Am Arglwydd hylwydd hael caredig
I hiroedl fyw llyw Llys deithymig fawl
Mal banda gedawl bendigedig

GRONW GYRRIOG AI CANT.

[1] *Neu*, am danaw frig?

GORDDODAU MERDDIN AB MORFRYN.

O L. R. D.

I.

GORDDOD bron gorvod nid hawdd gyſgaf [a wna
Pan ddel maban o hil Bryton brithvyd
Gwr o vewn awr
O Loegrwys nim dawr
A llwyr ddiva
Kyfyd Bryton
Braiſc gowyddon
Brys di draha
Kyfyd Bryneich mawredd ynys
Y fo addaw y Saeſon
Lliaws pob bron
Lees ni wedda
Kaman i boodd
Y Tir a waeddodd
Y terfyn gwaethaf
Kyfyd Prydyn y menych henaf
A rhuddion lafneu yn rhywyllt
O'n Caerau gan nis traethaf
Ac ar ervin brain pla a welir
Bryſia iw diva
Y maban o gudd
Kyffreddiwr y budd
I'r blaid iſſa
Yn rhwydd y rhydd ef y rhai eſgud
Mewn cnaif cymwys
Gwr ni wna ymwys
Yn y gyfraith ddwys
Ni ddyſg draha

Digitized by Google

Maban o dad
Er a veiont wy ai mad
Mawr yr hoffaf
Glendid Bonedd
Gwlad holl Wynedd
A dynn ef oll ou halltudedd
Aillt ai cafa ef ni chyd ganan
Ni chyd archan gorchwil nis gwnan
Cydfod Saeffon
Gwaith anhyron
A derfyna
Diolchaf archaf arch ddi drahaf
Cadwr haelaf
O'r hil penna
Gwyn eu byd Bryton
Braifc yw'r goron
O Dduw nefol
Cadwr cedol
Mwyn ei ganmol
Llew llaw rhuddwaith
Milwr ei waith
Maith y molat

II.

Gorddod bron gorfod yn derfyn
Aurfinioc fydd [1] llen llwyr amofun
Maban a gad mad ail gychwyn
A gwageled
Pan gychwynned
O gylch Mwyf y Gwynvryn
Rhag tywyll y gann y Saefon
Arwyddion bradoch
I Ddyn neu ddau
Y gwnant wenwynau
Ar Anfoddau
Mewn rhyw wleddau
Gwedi'r moddion
Llawen fyddon
Pan ddigonont
Dyfc ir Vervyn [2]

Weithred rhyw ddyn
Gorchwyl divraw
Gochelid rhagddaw
Rhiol dervyn
Y Rhïoedd er hynn
Y Llew llafn rhudd
Gwiw vudd gwerin
Lluoffawc eidiawc bid ef ar gychwyn
Mymn ef yftyr y Gaer
Ac anifer nis mynein
Ac arhöant wy Ddofydd yn gydwr
Oeffawl ef fo a gychwyn
Ac oddiar dowyfenau yr oen
Y Llew llüaws [1] mawr a fynn

III.

Gorddod bron gorfod gwyr arfogion adynn
Y gad pan ryddyfo y dydd diarbed
A llafneu rhuddion
Y llu Alltudion
A meirch amliw amryw anrhec
A marchoc pwylloc
Pell fydd ei orfod
O hil Brython
Braifc ei hattebion
Llywiawd llawer oes am oefwr lluoedd
Ac yna ymladd arweddawr cad
Difrad [1] divrec
Pwylloc eidioc irwaith dynged
I'r hwn ai gwnaeth
Drwy fawr arfaeth
Ef y gweithred
Er nerthu a rhwyddhau i'r rhwyf godded

IV.

Gorddod bron gorfod gwynnoc er trai
Llanw a thwrw a llawen fydd rhai
A lluoffydd a â yn rhydd
Drwy rwyfau y Bi

[1] *Neu*, vrdd.
[2] *Neu*, Veroyn.

[1] *Neu*, lliaws
[2] *Neu*, divrad.

Digitized by Google

Maban cadyr medrawl holi
Holion Brython
Lawen fython
Rhoddion a gaiff rhyw wr o'n iaith
Myfi ai molianwn pei gwelwn ygwaith
Yfo a ddaw ar awr
I ni glodfawr Gawr
Ac a gychwyn ar awr
Yn rhydd i dramwy
Gwaed dan draed arfaeth fwy fwy.
Gwnn if ei foli
Yn llywiadur [1] a'n rhi
Pennad y llafueu rhuddwiſc
Rheidawl genedyl
Cadarn ei dadyl
Llawer ai derbyn
A liaws iw herbyn
Ar tiroedd ini hevaid yn ofwynion
Yn ofni hil Dewdwr mwr [2]
Llawr llwyth Teifi
Lluoſſog enwog anodd fydd ei goddi
A llawen fydd [3] a rhydd vydd i rwydd roddi
Cedwid ef Creawdyr nef
Nawdd am ein pechodeu ni
Rhag angherdded
Rhag ariwared
Oeſſawl fo'r Bi

V.

Gorddod bron gorfod heb rwyf ddegynod
Heb luoedd a Sais draha tiriogaeth fy gawr
Rhoddion cyfion
Cyfyd Brython
Eulun cyfraith
A lygra yn iaith
Drwy erlyn yn faith
Baath a Baath yn oes oeſau.
A vydd eſgud y mud mynnawr
Cyfyd eilwaith
Yn llyw an Penrhaith
Taith gyinwywaw
Y tiroedd a ddychryn
A'r tiroedd a vynn
Gwaith y cynheilliwr maith
Ai gydymaith
Blaidd rhun rhydaith gwaith gymwyawr
Mynnu Colann
Gwlad dderogan
Yno y trigan
Yn unawr
Yn y wenwlad ſawr
Yn y lle y gwnaethpwyd brâd
Yn cynheiliad
Cynal di yn oeſſwr
Yn enwoc wr
Creawdyr Seli
Gair o divri
Gwn ei foli
Ar mawl gorau

VI.

Gorddod bronn gorfod gweddill Brython
Eidioc rhywioc hil Rhioedd Moon
Cyfion o Gynan mwyn waith dragon
Rhywioc pwylloc pill marchogion
Ar varfaeth iddaw a llaw eilon
Deued gwared poed gwir vython
Drwy hir dynged ced cidtalon
Dyvedd gyrchant
Cyfarfod a wnant
Ceraint vyddant
Lliaws fal brain
Braiſc feddyliain
Meddan gadau
Gwlad ai gwybydd yn glau
Gwledd fawr gyſon
Ywain ei henw hael y rhoddir

3 Y

1 *Neu*, llywiadwr.
2 *Neu*, mawr.
3 *Neu*, oydd.

Digitized by Google

Y gwin ym Mhenfro
Pennaeth fydd y fo
Ac Ion ar Ddeheubarth
Ac o amgylch val traeth
Ar llywodraeth
Drwy'rtair talaith twyll ni ddelo in Iôn

VII.

Gørddod bronn gorvod gorchwyl am ei ddyvodied [weled
Fal ac y traethwyd am Grift cynn ei
Darogan y daw
Brython alaw
Hylwydd dynged
Daroganwyd
Mab y Medrod
Ai fawr weithred
Credwn Iefu
Creawdyr pob llu
Yn llwyr im puched
Pan fo drutta bid trifta Brython
Glutta calon golud golled
Y fo an rhydd Dofydd
Bawb ohonom yn rhydd
Ar y dydd ior da i wared
Drwy eiriol faint
Gweithred gowraint
Coro buchedd
Gwelir fynud
Yn oes alltud
Aillld o'r gogledd
Y fo addaw rhydid
Brython gwelid
Gwedi ei dilid
Gofyn tehyrnged
Yn ddiamau
Drwy nerth blodau
O'r Dwyrain y daw yn ddiamau
Ddifri weithred
Pan gyfodant
Tir a fynnant
Tervyn caled
Alaw y gwelir
Elain ar dir
Brenhinwys gwir
A folianned
Pan fo y difiau [1]
Y daw ef in barn
Prudd fydd y dydd hwnn i houni
Ar brif galan
Cyfodwch a gwifgwch gwifcoedd diddan
Y fo a welir y llynges ar llongau
A rhwyfir y rhyfel ar tan
O gylfyddyd ai hergryd ar ai gwelon
Yntwy ai harohan au pyryannau
Ceid yr llidiawc yn afrowiawc
Y gwnant pan rwyf fathraith
Ryw niver gwn y cwympiant
Diftrowio dyall
Efdud a chall
Hwynt a giliant
Archaf iddo pennadun yn bro
Brys yw yr amcan
Cyfran o wlad cyffredinwyr yn rhad
Nyni ai meddwn

VIII.

Gorddod bronn gorfod gorvinnioc mynydd mynnau
Gorfydd rhod ——— gawr gan gadau
Pendevig ——————— yn y Dehau heb
Wahoddion i dir Brython brith vyddiau
Rhyfel a vydd
Ag ymwan g——
A gorvod a wnau dau
O blant alldud
Drwy gymry glud
Drud feddyliau
Collir trydydd waith nim dorpydd
Diriaid fydd Beirdd caith alldudydd
Heb dynggefedd drwy waith cochwedd
Cafwaith y llu
Ar y pydwerydd a lywia'r elfydd
Byrr yw'r cynnydd
Baar o bobtu

[1] *Neu,* difian.

Digitized by Google

Heb fawr alaeth
Oi frodyr maeth
Maith gychwynud
Rhyddid caffan
Gwlad a gadwan
Drwy weithred llann
Lluoedd grynnu
Caffont wynvyd
Drwy union fryd
A phawb i gyd
A a yn gyfion
Addnef meel a gwenith
A gwlith a dyfredd
A rydd Dofydd
Creawdr elvydd
Ai law i'n bro gyda rhydit
Cyfraith cyfartal ddylit
Cyfion eiſte am air tangnef a thangnefedd
A rhyddid a gwared gwedd moliannu

IX.

Gorddod bronn gorvod galed a vydd
Ac am Loegrwys rhyd rhywin golled
A gorddwy tynged
A Saeſon mewn gloes heb nos wared
A chyfion ar y Brython a chyſondeb
Ac o eiſiau 'r Ganon cannoch glywed
Heb leen heb lyfrau
Heb lwyrfawr weithredoedd
Heb fenych mewn llann
Gorchwyl gwul im barn gwnn nam puched
Heb ydeiladau
Nac anneddau
Annoeth olwc drwy fawr — —
Y bobloedd heb wynvyd [1] ——
Ffyſc gynired
Heb na rhoddion na — —

[1] *Neu,* myr.

Mawr yw'r golled
Gwragedd a merched ———
Ddim ac na ddadtodwch ——
Canys chwychwi a welwch ——
Yw'r dynged
Anrhyfeddod traethaf rhagod
Rhag eich [2] gweith
Pan ddelo yr tan
Rhwng y teir ban
Pethau enbyd
Arwyddion Celi
Gwn o ddivri
A dangoſſir
Yn oes maban
Y mynnir cyfran
O'r cyfarwyddyd
Ac y fo a ddengys yn neer
Ei arwydd yn y ſeer
Gwener goched
Ymſwrn am draul
Amliwioc vydd yr haul
A rhyvel mawr luoedd
A mawr ludded
Ffrwythlon daiar
Marfol adar
Ymob cyfor
Cyfion rhodded
Pyſcod mewn llif a leinw
Pawb a wna arllwyf
I lwyr weled
Archwn in tad nefawl ei rad
O rodd deilwng gadw Brython
Rhag afrwyddon a brad Saeſon
Yn oes y iaith oi gwaith nim dawr

MYRDDIN AP MORFRYN AI CANT.

DIWEDD Y GORDDODEU.

[1] *Neu,* eych.

Digitized by Google

ENGLYNION.

O L. P. P.

Gwynt tan awyr llwyr llawr daearfa mwyn
Gwnaeth un Mab Maria
Lleuad dwfr heul ni threula
Gwyllt gwar gwell gwydd nos dydd da
Rhybychan Grift loywlan lyw
Dros gur hoelion loefion liw
A brath bronngnaif a glaif glew
Ner eurddoeth a wneir erddaw
Erddaw y dylem ddrem ddrud
Oddef Mab Duw a Wyddiad
Efe an prynawdd nawdd nod
O uffern rew fignwern rwd
Ac an gwnaeth firaeth ffrwythlawnged
O gaith yn rhyddion i gyd
I gyd bobl y byd anwybodus ym
Am na charwn Iefus
A theg urddas y Graffus
A Thad aur Myrr a Thus

GRUFFUDD AP MAREDUDD AI CANT.

DAFYDD Y COET A GANT YR ODLAU HYNN.

O L. P. P.

Mynawg gwareddawg y gwiw raddeu
Mwynawl hawl nefawl ceffir mawl mau
Modd rhodd rhen awen awydd gwyrthau
Maint braint gwyrth y faint feilm y graddeu
Mawr gwawr fab gwyry Fair Grair Careglau
Yt ydd addolaf ti Udd delwau
Aur fyngloywner wyt ar fyngliniau
Om pedeiriaith ddyfc am paderau
Am Cuwrdd feilmawl am cerdd falmau
Am fy rhi geli golofn rheidiau
Ath fawl heb ddim tawl talm gerdd odleu
Yt i cyfarchaf deuaf diheu
I dihagr f'Arglwydd Grift o ddehau
Ti a wnaeth fy Nhad bob had iw hau
Ti a wnaeth yn ffraeth yr holl ffrwythau
A môr a daear mwy ardwyeu
Hofflawn hoywdeg wyrth a phlanedau
Gadr Iefu wiwgnawd gyda'r fygnau
Arglwydd pendefig rhyfyg rhifieu
Arglwydd cyfiawn iawn dawn dynionau
Arglwydd Dduw culwydd rwydd ei reiddieu
Arglwydd a Dofydd cynnydd cannau
Arglwydd nef a llawr gwawr y gwyrthau
Arglwydd dad mad rhad cariad corau
Arglwydd llawen ren llen a llyfrau
Dyro im Arglwydd rhag arwydd gau
Cynnar yngyrth loes cynn yr Angau

Digitized by Google

Cyffes a chymmun gyfun gofieu
Oth nawdd rhag uffern billwern bylleu
Er dy goron ddrain wr da gorau
Wirdeg Athro nef er dy gethrau
Mawr diwael eddyl er dy wleddeu
Er deiliadaeth nef er dy lydwau
Eurdal ydwyt haul er dy aelodau
Er dy fyffedd heirdd er dy foefeu
Er dy enwinedd llathr wr diwinau
Er dy olwg Criſt er dy aeliau
Er dy aelaw ſaint er dy wylieu
Er dy eiliw teg er dy oleu
Er dy wyneb gloyw er dy enau
Er dy hoelion dur er dy heiliau
Er dy ddigrif nef er dy ddagreu
Er dy ing alar er dy engylau
A gwaed dy galon hygron donn dau
Fyngwyth rydaer gam fyngweithredau
Am gwyll aruthr lid am gwall eirian
Am eiddilwch oll am meddylieu
Trwy iawndud meddiant Trindawt maddeu
Cadarnenn ſyrr em gwyr am gylch om drygeu
Draig rhag aml bechawdſylch
Cerdd gennyfi ai diylch
Cof nawdd y Drindawd im Cylch
Ith wenwlad wirdad eurdo gras diſglair
Griſt oeſglod lathr loywfro
Ener gyda thi yno
F'ynad benn fy enaid bo
By gyſyngaf Naf nefawl fryd gain Dduw
Fo gan ddyn anhyſryd
Ehangangaf ſydd benffydd byd
O gynnull Ieſu gennyd
Gennyd rî Celi culwydd cywir mawr
Amerawdr mor a thir
Caffwyf nef lle tangnefir
Drwy nerth gair y wyryf air wir
Wir . . . glod cred ward dy arwydd arnaf
Awyrnenn rhag tramcwydd
Erglyw fi Rhen Geli rhwydd
Eurgledd nef a byd Arglwydd
Arglwydd Ieſu Griſt Arglwydd Aſia mawr
Arglwydd mur Affrica
Arglwydd rhwydd rhodd Europa
Arglwydd buddwedd hylwydd ba
Arglwydd eglur Dduw Arglwydd Agla naf
Arglwydd nef a therra
Arglwydd Ri fab Maria
Trugaredd a diwedd da

Trindawd gwawd gwalch fyngharw trafalch fynghartrefiawdr
Tro im rad mad trwy hoyw gariad gair rybuddiawdr
Trafn gwyrth hoywryw tra bwyf yn fyw fy llyw llywiawdr
Teg wyt Geli traws haelioni rhi rhagoriawdr
Tryſor moliant traſyw ffynniant ffawd arweddiawdr
Troſſaiſt wyrth nyrth traſyth eurbyrth borth oleuawdr
Trai bai bumoes ath wnaeth garwloes ar groes grogiawdr
Er ein prynu eurwyrth feddu fudd warediawdr
O wart Uffern dduhagr fignwern gethern gaethawdr
Wyt un a thri ein Harglwydd ni nef gynhaliawdr
Car Brydydd rhwydd ai hael arwydd o hil arawdr
Gwnaethoſt for Tawch a thir ffrwythlawch awch uchelyawdr
A gwellt a gwydd a chred a ffydd ffyrf gynghoriawdr
A gwyllt a dof a gwir hoywgof hygadr ddyfcawdr
Ar holl ffrwytheu ar holl radeu raid warediawdr
Er dy gethrau ath aml wyrthau wyrth edrychiawdr

Digitized by Google

Naad fi yn driſt mewn uffern giſt hael Griſt Greawdr

Criſt Greawdr llywiawdr llawer
Creulyd geli gwiwri gwyr
Crair nef ddigae a daear
Craff yth folaf teccaf twr
Cryf Arglwydd gwaranrwydd gwir
Hoyw gloyw hynod fawrglod fur
Credaf yd iawn hyfryd Ior
Hyfryd Ior wyd Bor balch
Hoyw fraiſc babl di barabl fwlch
Er cur mawr dy fronn fawr folch
Rho dy nawdd nid cawdd im cylch
Dy nerth Ieſu cu yw'n coel
Dy nawdd gwn nad cawdd y cael
Naf nef eurwlad ddiadfail
Na wrthod fi Geli gwyl
Celi gwyl annwyl ennyd
Cael im rym rann oth gariad
Cwlm cwbl ſynwyr heb lwyr lid
Coel da glwys nid cul dy glod
Calongur fuoſt coſt ced
Er pryau pumoes loes lud

I DDUW LLYWELYN GOCH AP MEURIG HEN AI CANT.

O L. P. P.

Achubar Duw naf diamnofydd
Dy nawdd oth gyfarch rybarch rebydd
Uchel yn awyr dy fawyrydd
Iechyd meirw a byw llyw llawenydd
Brenhin a dewin pob rhyw dywydd
Creawdr ymmerawdr crair mawr dedwydd
Yſbryd gloywfryd glan darian derydd
Tad dawn annogiad mab dinegydd
Pan lithrddel rhyfel rhwyf merwerydd
Or tra lliaws bobl ar tri lluydd
Ar lethr Olifer funer fynydd
Engylion werin dy fyddin fydd
Gonaethan ddadl cynnelw gydar celwydd
Gonaethoſt for reydr hoen gwydr a gwydd
Gonaethum ddifflais drais dros dy gerydd
Gonaethoſt nef a llawr drama wr drumydd
Gonaethum ddifrawd nef a gwyr Crefydd
Gonaethoſt gelfyddyd byd a bedydd
Gonaethum latteiaeth barn feddwgaeth fydd
Gonaethoſt ddwfr a than glan a glennydd
Gonaethum i gwir wir waradwydd
Gonaethoſt hagr a theg ofeg ufudd
Gonaethum ar draethawd geuwawd gwydd
Lleucu yn eilfar lliw caen elfydd
Gonaethum odineb nag ednebydd
Gonaethoſt lynn Ebron ai afonydd
Cyffeſſaf wrthyd byd wybedydd
Cammau a wnaethum cymmen ieithydd
Gorolgadr waladr digywilydd
Goruchel bylgain ag awr echwydd
Torrais ogredeu bannau beunydd
Tacredd a ddyſcais hydrau hoedrydd
Torrais y dengair ffurfaidd grair ffydd
Deddf eurior dileddf ei ardelydd
Torraiſt gwcryaiſt hil gwiw rihydd
Trumawgfedd daear loywar lywydd
Tŵr diorwagiaith perffaith parffydd
Torraiſt byrth uffern gwlyb fignwern gwlydd

Digitized by Google

Er dy goron ddrain er dy gerydd
Er dy gariad clyó lyó fy eileóydd
Er dy gethraól draed ar rhuddóaed rhydd
Er dy glóyf ofal ar glaif efydd
Er dy lóyróir faró ar dy eloróydd
Ar tradoeth gyfod y pryd trydydd
Erbyn fy marónól ddióeddaól ddydd
Eurdad digronniad dy gerennydd

I DDUW IORWERTH AP Y CYRRIOG AI CANT.

O L. P. P.

Brenin gorlleóin gór a'n llyóia
Broydd a gorthir brig tir terra
Breiniaól nen dóyfaól na'n difa erom
Onî benytiom iaónboen etóa
Breifgior dor dóyrain cein amcana
Bróyfgedd alaóedd ynn na lióia
Brycheu eneidiau Ion oeda cyóyd
Bryd paób ai górthyd ai góarthaa
Beirniad byd ein Tad cofiad cyfa
Barniaódr ammeraódr meiró obeithfa
Bernych pan rennych ŵyr Anna arnam
Y cam ryónaetham na rynoetha
Barn drugar ein car cor leóychfa
Oedd raid i óeiniaid ar ddióannfa
Berny y ceffy coffa er gallu
I ddial Iefu na ddiyffa
Bróyfc ofalon dall ein góallygfa
Bóró dyfc in myfc yrfyd crynfa
Bóró fendith in plith pletha ddóyolder
Ner na ryfommer rhai fy yma
Buriaf i óeddi ym a óedda
Buriaf y gennyt gennyt ydd a
Ban fo amfer ner nertha órth angau
Y fynhóyrau mau maór óellhaa
Un óyf a hanóyf o hen Efa
Ynof naód pechaód pechais ddirdra
Un óyd a hanóyt dihuna im pleid
O Fair ras enaid faór Reifina
Yn y farn gadarn gyd gymanfa
Yn y fraód baraód buredigfa
Yn y fro i bo pob traha yngorphen
Yn y fen fy Rhen mae'n rhaid noddfa
Adraódd dioer dir yma a ónair
Ger bron Crair Crog Calfaria
Edrych na lyffych O ag Alpha
Er dy bum óeli Geli góylia
Fy Argióydd cyfióydd am cyflea
Fy erglyó 'nhgyfyng yn ing a óna
Fy eurgledd maóredd Maria ai gónaeth
Am hoes hoedl digaeth ffraeth im ffróytha
Am rhydd fy Nofydd nef orphóysfa
Am rhoddes hoyóles haul a luna
Am rhoddóy obróy Ebrea faóredd
Am rho trugaredd a dióedd da Amen
Diwedd glan a edeóis
Dibenn rhóydd da bann rhoddes
Ynnof Duó o nef Deus

Digitized by Google

AWDL SANTAIDD AM DDIWEDD DYN AI GORPH.

O L. P. P.

Rhyfedd na phwyllwn
Rhyfyg na ddaliwn
Peidiwn na rwyfwn
Er ei fawr rinwedd
Gwae ddyn nad yſtyr
Ydd a yn ehegyr
Cynn rhythyr tymyr
Tomod Vaenvedd
Yr un dyn deccaf
O holl blant Addaf
Aro vory y gónaf
Nefol rinóedd
A phob dyn felly
Rhóng yr aóyr fry
Ar ddaear obry
Wely waeledd
Pa wnaer yn unig
Na thrais na thremyg
Na wnaed neb ddig
Nag eiddigedd
Miloedd anghyoed
Fal ir oedd erioed
Pawb a gyrch yr oed
Ir faith droedfedd
Milwr twr taerfor
Val i bu Ector
Nid eiddo ragor
Yn ei orwedd
Rhywnaeth caeth cynnadl
Rhyfyg annhrwyadl
Rhag rheidus diſdadyl
Doſtur fuchedd
Eurfab y Brenin
Ag Iarlles Erbin
A fagawd ar win
Flin flynyddedd

Neu'r fun lun laeſra
Fal i bu Efa
Wel dyma fal it a
Yn y diwedd
Mewn pwll i dodir
Mewn pridd i cuddir
A byth ni welir
Dihir dihedd
Y corph afrifed
Mewn budr garreg
Yn fwyd i bryfed
Heb ged geidwedd
Llyffaint braint brydnod
A chynrhawn diglot
A phryfed hynod
Nod a nadredd
Yn fach drewedig
Yn fur doddedig
Yn fwydd annelwig
Dig dign agwedd
Y Penn a weled
Yn hoff ei dynged
Yn benglog briddled
Ar bruddlawr bedd
Ar pryd gweddeiddliw
A oedd weddus wiw
Cyt boet deg heddiw
A hyddyſc valchedd
Ef a fydd annelwic
Dan bridd a cherrig
Heb na chroen na chig
Dremyg drymwedd
Y llygaid glwyſion
Yn dyllau crynion
Yn llawn o gynron
Myn y gwirionedd

Digitized by Google

Y geneu gweddus
A fu chwareus
A fu ryfygus
Yn oer ei agwedd
Yn dwll mingamddu
Yn anybell ai garu
Yn dwllgorn digddu
Dygyn difroedd
Ar dannedd gwynnion
Fal hen ebillion
Yn eſcyrn llwydion
Budron budredd
Yr hirion freichiau
Ar heirdd eſceiriau
Yn ffuſtiau giau
Gohygar budredd
Nid eſtyn erddo
Na thraed na dwylo
Can gorfu arno
Braw breuvoledd
Ni flaſſa'r geneu
Ni chlyw y cluſtiau
Ni wyl llygaid brau
Mewn cau Cadfedd
Na dyſc ffyſc ffynniant
Na gwyr a garant
Nag aur nag ariant
Na meddiant Medd
Yna i diflann
Y lwyſwedd eirian
Mewn pwll truan
Anghyfannedd
Archwn yt Geli
Er dy bum weli
Er dy ddaioni
Rhif rhwydd gymyrredd
Er dy ddrain goron
Er dy ddrud loeſion
Er gwaed dy galon
Kymodlonedd
Drwy ddiwair eiriawl
Mair wyrf gannmawl[1]
Yſprydawl hil hawl
Brenhinawl wedd
Drwy eiriawl ſawl ſaint
O honun cymmaint
Yn ei bro ai braint
Am ein Camwedd
Cyn cyrchu'r ddalfa
Cwbl fawr cymmanſa
Ni thyccia yna
Un gyfrwyſedd
Ond herwydd i gwnaethant
Ag i gorugant
Ag ir haeddaiſant
Anfad chwant chwerwedd
Ior yr uchelder
Mynydd Olifer
Nid drwy na ſymlder
Nag oferedd
Yna i diolchir
Ymadrodd Cywir
Yna i dielir
Pob enwiredd

DAFYDD DDU O HIRADDUC AI CANT.

[1] *Neu*, gannwawl.

Digitized by Google

DARN O AWDYL.

NIS GWIDDIS PWY AI CANT.

O L. P. P.

Gossymmwy tramwy trom ddygnedd byd
Gollymmittid bryd brad ammynedd
Gorfach arllafach lles marannedd
Gollymmeith eilweith annielwedd
Gollummudawd gwawd gwedi mafwedd
Gollymmud gofud gofwy Nafredd
Gofynnwn treulwn traed a byffedd
Tref ydd aeth Duw nef iw dangnefedd
Ymru morwyn fwyn o fonedd Anna
Diw gwyl Faria fawr Gylydedd
Pan fu ym mhrefeb ym mhryfur wedd
Yr ych yr Affen gyda Ioffedd
Y gorau rhiau rhinwedd pan aned
A ddoeth yn wared i laweredd
Cyn bei Mab ein tad rhwy danwedd
Yr hoen ar yfbryd gyd amgeledd
Drwg a daethaw wrthwynebedd iawn
I Erod greulawn ei greulonedd
Gwerthu yr Iefu y fy ryfedd
A orug Iddas o ddigaffedd
Gwaith vernid gwythlid gwythlonedd
im byd
Gwrthfyd fu gywyd ei argywedd
Cann ryfu ir werin o anwiredd
A fredychwys Crift Creawdr buchedd
Cyfiawn a edeu Cyfannedd ar dir
Enwir difenwir ei etifedd
Archaf arch im naf yn anwyledd
Er archollion doll gan dylluedd
Ei ddwyfron a fu ar fedd ei Arglwydd
Na fy rho awydd yn oferedd
Ei gorph a eddyw eiddun ryffedd
Y mewn Eurddonen hyd y dannedd
Cann ni mynnwys er Duw difroedd arnaw
Na fynned ai law ladd calanedd
O mynn o ammwyll cymmwyll camedd
Myned ym wared o iawn waredd
Na ddalied yn ddiau ddwy vlynedd y gyd
Ei fod yn y byd hyd hir hoedledd
Paham nad edrych tlawd yn ei dlodedd
Mor fydd hoedl egin y brenhinedd
Nad hwyrach i dwg Duw teyrnedd
rhagon
Na Meibion eillion ni eill troffedd
Ym cen im ceinwawdd ddyfrydedd
Ym cwyn brwyn dwyn brenin Gwynedd
Gwae fi Arglwydd Dduw am eurgledd
dideich
Gwynn eu byd hwy Fryneich oi freuoledd
Mal i dug oi deg anrhydedd
I dwg Duw braw yn y diwedd
Digarad a fydd digaredd rhagllaw
Heb allel hunaw gan anhunedd
Ef a nef a llawr gwr mawr ai medd
Ef yn ddihun ddianhyedd
Ef gareu rhiau rhadlonedd ryfu
Gwrawl Iefu pen llu llaryedd
Ef yn dri yn rhi ag nid rhyfedd

Cais y gorphen: fel hyn y mae y gorphen yn Ll. C.—Bwyf gwas Duw cyn gwefti daear.

Digitized by Google

O SAITH WEDDI Y PADER.

O L. P. P.

TRWM yw tremygu [brynu
Hael Ddofydd ym rhydd om rhwydd
Llyma medd Beda byd i feddu
Fy rhi ail weddi Celi ef ym celu
Ai ſynwyr yw'r llwyr llwrw traethu gofeg
Herwydd ei fadreg gymraegu
Del dy deyrnas blas blaid barthu rhadeu
Diau na'n maddeu Duw in meddu
Fal i bydder Ner nef allu ddyddbrawd
Rhag rhwyf o bechawd ryfawr bechu
Un hanes un lles un llu un awydd
Ag un Arglwydd rhwydd in rhyddhau
Fiat voluntas addas oddeu
Tua rhag traha trwm feddylieu
Sicut in Cœlo ſalw eiriau ai gwna
Et in terra pla plyg eneidiau
Wel dyna drydedd rheufedd rhiau
Weddi ar Geli drwy lên golau
Ai ſynwyr yn llwyr llorf graddeu dwywawl
Dothyw in eiriol doethion eiriau
Bid dy ewyllys heb frys frodiau
Ar y ddaear car ceryddeu bennadur
I bob pechadur rhag pechodeu
Panem noſtrum trwm yw trem o lid
Quotidianum dy enw gleindid
Da nobis hodie dyn yſodid
A wyr dy foli fel i gellid
Llyma bedwaredd medd menechdid
Weddi or Pader wedd na'n pydid
Llyma lwyr ſynnwyr llwrw o ſynnid
Ein rhaid Duw telaid talm a'n rhoddid
Baraw beunyddiawl hawl a holid
Dod Dduw gwiw heddiw ni haeddwn lid
Hynny yw buchedd hon ni bechid
Hanes bob cyffes caffom rydid
Eth reufedd riau gwyd i gyd a gau
Maddau imminau om anian ffaith
Dimitte nobis fab rhad Tad dewis
Dilys in cedwis cadarn obeith
Debita noſtra dybydd dydd bo da
Duw ai gwna'n gyfa dinam gyfiaith
Sicut et nos eurgrair air aros
Ufudd-dawd aros dros ein drygwaith
Dim oed *dimittimus* dyb *debitoribus*
Noſtris iawn aſtrus chwyl mwythus maith
Haelfab Mair Crair Cred honn yw llyw llwybrged
Y weddi bummed gyfred gyfraith
Llywiwn y geiriau llyma eu ſynhwyrau
Twy'r einym ninnau orau araith
A maddeu weithion mawrdad rhad rhoddion
Ein gwir ddyledion gwar ddilediaith
Mal erod tithau bob cyfryw bynciau
Gwnawn innau faddeu feddwl caullaith
Eth rhag cyfedd cas a llid fid fiudas
Ne nos inducas in tentatione
Sed libera nos ſwydd rwydd rad ddangos
A malo mal dros dyryſweh aele
Llyma weddiau gydar pump gynnau
Gorau rhag barau berw anaele
Hael Dad rhad rhifiant naf gyntaf ai cant
Maddeuant gwarant meddwl gware
Hynny yw amlder faith weddi y Pader
Ym er honner Ner nefoedd gyfle
Lle ini foli fal i praw Prophwydi

NIS GWYDDIS PWY AI CANT.

Digitized by Google

O WAITH Y CHWE DIWRNOD.

O L. P. P.

Pan gyhyrddawdd nawdd neddair hyged
Duw mor nef a llawr llorf eidduned
I doeth brenin coeth rhag caethiwed
O uchelder nef nef amgyffred
Ir ddaer fal car i ymwared
A dyn oedd mewn glyn o glwyf hybred
Gwiſcawdd gwiſc anawdd enw ſarhaed
Gwaſcawd dynawl gnawd brawd o broſed
Gwiſcad herwydd rhad a rybuched
Gwnaeth i rhai caeth gael ymwared
Yn nydd i bu rydd ei rad ddegfed
Nadolig Gwledig gwlad ddamuned
Dewin gorllewin llyw a aned
Dewin deorwin diareb ged
Dechrau eu dechreu Crair orau Cred
Diwedd eu diwedd Duw gogoned
Pan ſyrthiodd Luciſſer or goruchelder
Mewn amlder bryder bradawg diffydd
Duw ollgyvoethawg pan oedd drugarawg
Yn nechrau ——— ddeifniawg ddefnydd
Ef a wnaeth darpar ni bu edifar
Y nef ar ddaear ffurfeiddgar ffydd
Ef a wnaeth rhod li dirfawr oleuni
Da fu Geli rhi ſy rhwyf clodrydd
Llyna'r gwaith pennaf a wnaeth Duw haelaf
Duwllun yn gyntaf ddeddf blaenaf ddydd
Ef a wnaeth dyvredd ag mewn eu perfedd
Y ffarfafen wedd rhinwedd an rhydd
Ag ai gwahanawdd trwy wir ymadrawdd
Mal hawdd luniawdd yn iawn lonydd
Dyvedd anniben goruwch ffurfafen
A ddoges ſy Rhen men i maent rydd
A dyfredd llafar ar wyneb daear
A'n rhoes car trugar treigl afonydd
A mor i gelwir a mawr i gwelir
A mwy na chwbl wir dir daeerydd
Llyma ddwywawlweith a wnaeth wir bennaſiaith yn eilfedyd [1]
Pan weles llyw cred llawhir gogoned
Däed ei weithred i lu bedydd
Yna digyſſellt gwr a feddy mellt
A wnaeth amlder gwellt a gwiwddellt gwydd
Ag amryw brennau amrafael ffrwytheu
A blodeu llyſiau lles tragywydd
A bychan a mawr fal i tyf trwy'r llawr
Y medd wawr tymawr gwawr gwarant ſydd
Heiliawdd ynn Geli hael oedd in porthi
Holer in foli rhi ai rheglydd [awl
Hwylwaith y dwywawl hoywdad yſpryd-
Neud mad rad didawl y trydedydd
Duw gorucheldad a wnaeth on cariad
Yr haul a lleuad pob rhad an rhydd
A ſygnau a ſyr un anian yw myr
Ag awyr bybyr pobl a edrydd
Didraul haul ehun a ddyd gyd gyfun
Ethun o glaerlun eglurliw dydd
A lloer oer aros mewn wybr liw diddos
Ag ymddangos nos i llioſſydd
Felly terfynawdd y gwaith a luniawdd
Hawdd byd waredawdd bedwaredydd
Ni thraethai dafawd yr amryw giwdawd
A wnaeth o byſcawd rhyfeddawd rhydd
A hoywdeg adar ar wyneb daear
Haid gerddgar lafar o leferydd
Diddanwch bylgaint a ganant ir faint
Diddeneint edneint adneu goedydd
Llyma waith amlder o brim hyd ucher

[1] *Neu,* Eilfed dydd.

Digitized by Google

Duw gwener fy Ner yn oriau a rydd
Ef a wnaeth weithred Cyfenwir chweched
Oedd wir eidduned ir rhei dedwydd
Pob rhyw anifail gymmarawl arail
Diadfail rhwng dail dol a mynydd
A phob cenedl bryf Cyfrwng gwan a chryf
Or a ddeilyf chwyf chwyl a dderllydd
Wrth eu bryd esbyd ysbaid Dofydd
Llyma attebion llywiawdr dyniadon
Wrth i Angylion rhoddion an rhydd
Ni a wnawn nebun o ddyn credadun
Ar ein llun ein hun a honnaid fydd
A hwnnw yn bennaf Creadur a wnaf
Addal fu'r hynaf or henw bedydd
A chymmar hir hen a roed oi affen
Anghymmen medd llên y lle or dydd
Wrthynt i traethawdd y gwr au creawdd
Erthyft ymadrawdd gannawdd gynnydd
Tyfu a gerwch tyfid yr einwch
Tyfwch amllewch ym blant beunydd
Gorug gwaith didlawd defawd Dofydd
Gorphowys dyged o bob rhyw weithred
A wnaeth y feithfed teyrnged dydd
Am hynny i dedryd y ful feguryd
Hirfyd trwy gywyd bid dragywydd
Dangos nos i liofydd
Ac wedi nos dangos dydd

NIS GWYDDIS PWY AI CANT.

LLYMA ENGLYNION YN DANGOS CYNNEDDFAU AMRYW O BARTHAU CYMRY.

O L. W. M.

I.

CNAWD[1] yngwynedd focfedd[2] eiriau
A llyrfion gwyr am aur[3] mawr fwriadau
A Phen bonedd tir[4] Mon a doethion a Chreiriau

II.

Cnawd ynhegeingl anghowrain ynghuras
Beunydd a bonedd mewn Dinas
A Ial yn ddifâl[5] heb fylwedd[6] yn ddiras

III.

Cnawd yn hwndrwd yfgafn[7] gelwydd
A gwarth ar ddieithr a pherth a ffrwyth coedydd[1]
A min gamwaith[2] maith a methiant Beunydd

IV.

Cnawd ym Mhowys gwys[3] ac arfer[4]
A gwyr dewrlon gwchion i gychwin lr rhyfel
A chroefo i[5] gerddor a chyngor a chân gan[6] fwynter

V.

Cnawd ym Maelor mor draws wydd

---

1 Gnawd.
2 Fogfedd.
3 A myr a.
4 Gwyn thrâ.
5 Ddyfal.
6 Salwedd
7 Coed i cawn.

1 *Neu*, ar goedydd.
2 Gan waith.
3 Gwrs.
4 Ar gychwyn bøner.
5 Ar.
6 Chyngan.

Digitized by Google

O daerwch ar tiredd ar Rybydd
Dyffryn clwyd a Bwyd a Byd da ar ffrwythydd

VI.

Cnawd ym Mochdref chwedleu chwyrn
A churas a cheri ai [1] Meddgyrn
A chydewain gowrain gwbario [2] yn gedyrn

VII.

Cnawd ynghefelioc rowioc Rianedd
A chymdeithion gwchion ac achau Ieirll fonedd [3]
Ac ymhob plwyf mwy mawl [4] anrhydedd

VIII.

Cnawd yngheredigon roddion mewn dyrfa [5]
Ac aml das Ceirch Môch [6] Meirch a Modryda
A garw llais dyn a llawn bai [7] yngorfeddfa

IX.

Cnawd ynghemais drais a di refyni [8]
Ac Emlyn yn dyn ai dynnion yn rhoddi
A phebidiog yn daeog a dieithr [9] heb berchi

X.

Cnawd ynghaio gaeau crinion [10]
A chri a chowain ac achwyn ar ladron [11]
A geifr yw gwerthu ar oed [12] a choed a Chadache [13] brithion

XI.

Cnawd ym Muellt gwellt a Gwydd [1]
Ac ymhob plwyf llwdn hydd
A morwyn yn dirwyn coel a gwr moel ymilienydd

XII.

Cnawd yn elfel haelioni
A march a merch a mynych roddi
A Brecheiniog yn llawn brad a chad yn yftrad towri

XIII.

Cnawd Rheudus ni yngwyr [2] hyd ymro
A Gwyr ac arfau yn ymdaro
Rhyngthyn' i hunain bydd gwyth a choftowglwyth ymhenfro

XIV.

Cnawd ym Morganwg ddiwg ddynion
A gwragedd mewn mawredd a muriau gwnion
A gwyr mewn marchnad o garliad a goludog ddynion

XV.

Cnawd yngwent rent aroglau
Ac ymborth a thorth a thir or goreu
Boft am wragedd a mafwedd a moefawl wybodau

XVI.

Cnawd yn euas gas ac oerfel
Ynglyn bwch trwch trychu chwedel
A lledrad ynhalgarth a gwarth a gwerth a Chwnfel

---

1 Yn rheoli.
2 Yn ymgyweirio.
3 Each irllonedd.
4 A nwyf a mawr.
5 Yngheredigiaw garedigwydd rhwydd a rhodd mewn tyrfa.
6 Ceirch Meirch &c.
7 Allyn llawn.
8 A dryfni.
9 Phibidiawg daeawg.
10 Gac draenion.
11 A chwain a chwaen o ladron.
12 A Gwerthu geifr ar oed.
13 Chadw.

1 Gweunydd.
2 Rheidufli yn Gwyr.

Digitized by Google

AWDL FAR. RHYS GRUG.

DEWI MYNYW[1].

Llawer deigr hydr aer ar hynt
Hidl am Rys rysfa monwent
Llyw dinefwr gwr gwychblant
Llew trin ai brenin ai braint

Breiniawg Rhys brenin cyfoeth
Brain borthiad cad canhymddaith
Nevd ethol walch weilch hydwyth
Nevd evthym am draig nid aethwyth

Aethwy ym brwyn gwyn geithyw
Eithym heb fed llafvrvd llew
Aeth Rys fab Rys rhos preiddiaw
I ddiwedd fannedd Fyniw

Geir Myniw llyw llew howrffordd
I gwelais Rys ros ymwrdd
Teyrn wawr yn gad fawr fvrdd
Teyrn yn heyrn yn hardd

Hardd llys Rys rhos gaethiwed
Rhwyf llv tra fv i fowyd
Balchgrvg barabl balchgledd drvd
Bar dwys anghymwys ynghad

Cad gyrchiad llafn dorchiad llew
Fv Rys rvglfar rhyddbar liw
Crvg deyrn loyw evrgyrn lew
Crair oedd i lvoedd i law

[1] *Neu,* Llywarch Brydydd y Moch.

ENGLYNION EIRY MYNYDD.

ALLAN O AMRYW LYVRAU.

I.

Eiry mynydd blin yó'r byd
Ni óyr neb ddamóain golud
Nid a traha i óeryd
Ni phery dim ond enyd
Gnaód gorfod yn ol adfyd
Tóyllo góirion fy ddybryd
Byth ni lóvdd un dyn a góyd
Ar ddúó'n unig rhoón oglud

II.

Eira mynydd góyn corn móg
Hoff gan leidr dyóyllóg
Góyn ei fyd a fo diddróg
Haódd cymmell diriaid i ddróg
Nid da i digóydd trythyllóg
Gnaód galanas o hir gilóg
Ar bennaeth bai fydd amlóg
Coelia'n llai'r gluft na'r ológ

Digitized by Google

III.

Eira mynydd maór ar Ros
Gofal Herór yó hirnos
Anaml lles o rodio'r nos
Cyn credu myn yr achos
Cam ffordd i ddierth na ddangos
Na óreicca ond yn agos
Nag anifeilieid [1] ar gefn Rhos
Llyódraeth góyr fydd annos

IV.

Eira mynydd ceir góeled
Nad da mynych nag am ged [2]
Nid cybydd yó pob caled
Na lióia i neb moi dynged
Heb fai nid neb ar aned
O fynych antur ceir colled
Ni lóydd a óneir dróy hocced
Góaetha ftor oll or merched

V.

Eira mynydd mae'n yfbys
Gnaód y difyrróch o frys
Dróg fydd llyferydd beius
Anodd cydfodd eiddigus
Ni faór gófg un gofalus
Maór góenóyn y góenieithus
Pell amcan y deallus
Ffola dyn y cynfigenus

VI.

Eira mynydd da yó'r hedd
Cyn dechreu góel y diódedd
Maór gofal dyn meón blinedd
Gnaód adfyd ynol traófedd
Góeddóa un peth yó bonedd
Oni chanlyn rhyó rinódedd
I órthnebu [3] aruthredd
Yftryó dyn y fydd ryfedd

1 Enfiliaid.
2 Nad da mynych nag amged.
3 Wrthnifiaó.

VII.

Eira mynydd dail ar onn
Tryma dim dóyn gofalon
Caletta clóy clefyd calon
Móya cam a dyn góirion [1]
Nid gór i'r byd yó'r cyfion
Móy ir ofnir y traófion
Dróy filoedd o beryglon
Duó a óeryd y Góirion

VIII.

Eira mynydd melus góin
Póy a óyr dranc mab órth feithrin
Ni chair parch ar rygynnefin
Nid parhaus llyóiaódr góerin
Am bechod y cyffredin
I rydd Duó annoeth Frenin
Góir a ddyóaód Talieffin
Namyn Duó nyd oes Deóin [2]

IX.

Eira mynydd llóm ych llog
Bychan Teyrnas i chwannog
Gnaód dyn ifanc yn ddifiog
Aml tro ar feddól ferchog
Na thyn chóare ar daeog
Na fydd ry hy ar ryóiog
Góae'r neb a fo dyledog
Lle bo annoeth dyóyfog

X.

Eira mynydd hoff yó clod
Ni waeth digon na gormod
Yn ol traha gnaód gorfod
Maór yó cariad aur dafod
Ar ddim na óna mor difrod
Na [3] ludd i gael y parod
Nid llai'r heiniar er cardod
Cyóira cydymaith priod

1 Móya cam cam a'r góirion.
2 Nid yó'r ddóy linell—yma yn Llyfr Deói Fardd.
3 Ni.

Digitized by Google

XI.

Eira mynydd Duó ſydd nei
Gnotta cóymp o'r uchelder
Anhardd ar Bennaeth balchder
Y óiſg oreu i ferch yó góylder
Hardd iaón ar ór yó hyder
Góell nag Athro yó arfer
Góedi profi ffyrdd llaóer
Mae'r byd i gyd yn ofer

XII.

Eira mynydd llydan mor
Gorau ar hen ei gyngor [1]
Dyro i'th óell ei ragor
Góell celfyddyd na thryſor
Ffol móythus haódd ei hepcor
Un fodd a llong ar gefnfor
Heb raff heb hóyl nag angor
Ydyó'r ieuanc digyngor

MERFYN GWAWD RYDD AI CANT [2].

2. ENGLYNION ERAILL I'R EIRA O WAITH Y MAB CLAF NEU Y MAER GLAS VAB LLYWARCH HEN.

I.

Eiry mynydd Góyn tir pant
Hy fydd paób ar ei fabſant [3]
Ni char góraig chóegr na llyſblant
Nid gnaód góeledd gan Anant
I órthladd dróg i roi ffyniant
Ond I Dduó nid oes feddiant

II.

Eira mynydd góyn llaór bro
Hygar paób órth a garo
Na chabled neb yr eiddo
Dyled ar baób ei addo
Ni char ffol ai cynghoro
Ar bob da Duw ſydd Athro

III.

Eira mynydd góyn gaeaf
Paób a garant eu góalaf
Pei góelef paób ei yſtoriaf
Odid un dyn dianaf
Cyd boed balch perchen alaf
Nid Ner ond Duó goruchaf

IV.

Eira mynydd góyn Ionor
Uchel brig tonn ar gefnfor
Góae hen a gollo i mogor
Góae ieuanck ni ónel gyngor
Góir a ddyóed ſaint Grygor
Namyn Duó nid oes Bennor

V.

Eira mynydd góyn tir maith
Braód i Fud pob anghyfiaith [1]
Ni ddaó da o ddróg araith [2]
Olóyn yn rhych ych yn y óaith [3]
A wnel Duó nid a'n adóaith
Odid o'r cant cydymaith

VI.

Eira mynydd góyn traethell
Ni faór ddiolchir rhodd gymmell
Nid anrhegir tiaód o bell
Goreu un tudded mantell
O For a thir a Chaſtell
Duó a edóyn bob dichell

3. ENGLYNION ERAILL I'R EIRA.

I.

Eira mynydd góyn bronn mur
Ni chair gólad nef heb lafur
Odid cael elóheb antur
Góell goddef cam na'i wneuthur
Yſdir [4] nithio yd yn y bo pur
Ond Duó nid oes Bennadur

1 Gynor.
2 Llyfr Mr. Davies Bangor, felly ai cair mewn copi arall hen.
3 Golwg paób ar ei adfant.

1 Aróydd drwg mwg yn niffaith.
2 *Neu*, obeith.
3 Góan a góyn ac ni chóyn d——.
4 *Neu*, yſtyr.

Digitized by Google

II.

Eira mynydd góyn blaen drain
Gnaód mab taeog yn filain
Ni choelir neb ar ddigrain
Ni óyr neb beth yó ei ddamóain
Os gó'r geirieu 'r Eurgelein
Tiythyllóg dróg ei ddichóain

III.

Eira mynydd góyn llaór tre [1]
Llaó paób ar ei anaele
Nid gwiw góylder rhag eisieu
Ymhob rhith y daó angeu
O bob creff a phob campeu
Góeddio Duó sydd oreu

IV.

Eira mynydd gwyn tal bronn
Brodyr pob cydgerddorion
Gnaód ar Eiddig ofalon
Góyn ei fŷd a fo union
Mal i'r a i'r mor bob afon
I'r a i'r nef bob góirion

V.

Eiry mynydd góyn maen [2] sarn
Gogóydd march oddiar ei bedóarcarn
Ni óna les llyn [3] heb óasarn
Gnaód yó caru meón perllan [4]
Ni bydd góan heb iddo [5] gadarn
Dyn a ddyóaid Duó a farn [6]

VI.

Eira Mynydd góyn bronn dar
Y mud a ocar llafar [7]

Nid haódd hardd heb iddaó gymmar [1]
Ni llóydd hil rhy ddichellgar [2]
Tri thir a chód a heiniar
Cefail bryn góar pant a thalar

VII.

Eira mynydd góyn Gardden [3]
Llaó lan diogel ei pherchen
Nid oes góyl rhag rhoddi elusen
Nid oes undydd [4] rhag tynghedfen
Nef a daiar a ffurfafen [5]
I Dduó ni allan [6] absen

VIII.

Eiry mynydd góyn bron góal
Dróg fydd penaeth anóadal
Lle bo góraig serchog anial
Rhaid i'r gór fod meón gofal
Góeniaith a chelóydd anial
Sy'n góenóyno pob ardal
I'r holl fyd Duw sydd róndóal
Ymgroesed paób yn ddyfal

IX.

Eiry mynydd hydd ar des
Dróg fydd gormod o rodres
Ni wna balchder ddim o'r lles
Parabl difalch sydd gynhes
Góae'r ieuanc diried diles
Ni ónel cynghor synwyr-les
Gór dysgedig o'i fonóes

X.

Eiry mynydd maór yó'r góla6
Hardd ar serch fod yn ddiflaó
Hardd ar ór ymgellóeiriaó
Na chais neges yn óaglaó

---

1 Bre.
2 *Neu*, tal.
3 *Neu*, odyn.
4 Lle ga —— caredig tafarn.
5 *Neu*, ei.
6 Gwae'r neb a roddo gamfarn.
7 Y myd a ran eg i lafar.

1 Nid hawdd ardd ych heb gymmar.
2 Tri thri a chwanega'r heiniar
Cefail bryn gwaela talar.
3 Gaden.
4 *Nen*, nawdd.
5 Yn nef ac uffern a ffurfafen.
6 *Neu*, ellir.

Digitized by Google

Rhag it gael nag am danaŏ
Gŏell yŏ crothell bach yn llaŏ
Na gleifiad a fo'n nofiaŏ
Ni ŏyr neb pa fyd a ddaŏ

XI.

Eiry mynydd gŏyn caen ffos
Gŏg o bell gŏraig o agos
Melina i dlaŏd ei gŏynos
——— a charchar hirnos
Gŏir a ddyŏed pob llios
Ni ŏnaeth Duŏ ddim heb achos

XII.

Eiry mynydd gŏyn tra red
Eli ci cell agored
Rhediad dŏr ar i ŏared
Nid cadarn ond diniŏed
Rhag pob dolur a drŏg dynged
Duŏ a ddichon roi gŏared

XIII.

Eiry mynydd gŏyn llaŏ myg
Gŏyn ei fyd a fo diddig [1]
I'r mŏyaf ei rŏyfg a'i ryfyg
Nid oes o'r byd ond benthyg
Rhag pob dolur a drŏg ddiffyg
Duŏ a ddichon roi meddyg

MAER GLAS AI CANT [2].

4. ENGLYNION ERAILL I'R EIRA.

I.

EIRA mynydd llŏm brig [3] caŏn
Ni chydfydd dedŏydd a diddaŏn
Lle ni bo dyfg ni bydd daŏn [4]

1 *Neu*, diddryg.
2 Felly mewn copi arall.
3 Llon blaen.
4 Gŏyn brig gwryfg pyfg yn eigiawn
Crwm blaen gwryfg pyfg yn eigiawn.

II.

Eira mynydd pyfg yn rryd
Cyrched garŏ culgrŏm gŏm clyd
Gofal Dyn Duŏ ai gŏeryd [1]

III.

Eira mynydd miniog rhiŏ
Chŏannog annoeth i ymliŏ
Ni ŏyr neb pŏy pieu heddiŏ

IV.

Eira mynydd cell [2] hafodŏr
Hydd yngarth iŏ i barth
Diŏedd lleidr caffael gŏarth [3]

5. ERAILL O LYFR ARALL.

I.

EIRA mynydd brith bryniau
Cyrchid hyddod i'r glynnau [4]
Ni chŏfg Dedŏydd y borau [5]

II.

Eira mynydd gŏyn brig llŏyn
Cnaŏd yngaiaf pilio brŏyn
Na chadŏ flor o Forŏyn

III.

Eira mynydd Gŏyn to Tai
Golŏg paŏb ar a garai
Ni ŏyl diriaid arno Fai

IV.

Eira mynydd Gŏydd [6] Tafaŏl
Gŏyn ei fyd a fo deddfaŏl
Ni bydd dyn diriaid heb haŏl

1 Hiraeth am farw ni weryd.
2 *Neu*, gell.
3 Eiry mynydd Hydd yngarth
Cell Hafodŏr yŏ ei barth
Diŏedd Lleidr caffael gŏarth.
4 I gymmau.
5 Hun forau.
6 Gwyn.

Digitized by Google

V.

Eira mynydd rhydd rhydau
Taȣed doeth anroeth ni thau
Wrth [1] ammhȣyll pȣyll ſy orau

VI.

Eira mynydd dof hediaid
Ond geni dedȣydd nid rhaid
Ni all Duȣ dda i ddiriaid

VII.

Eira mynydd gȣyn bronn [2] claȣdd
Cnawd yn eglwys caffael nawdd
Cynghori diriaid nid hawdd

VIII.

Eira mynydd llwm afall
Ni bydd cyfoethog rhygall
Cnawd am air ſerth un arall [3]

IX.

Eira mynydd llawn beudy
Clydwr dafad yw ei chnu
Ni haedd diriaid ei garu

X.

Eira mynydd cwn yn cyfarth [4]
Glas fydd adladd hen fuarth [5]
Bid drwg gwraig o fynych warth

XI.

Eira mynydd cryn dail gardd
Heb ei gymmer ni cheir hardd
Bid drwg gwralg a fynych chwardd

XII.

Eiry mynydd rhewyd rhos
Gwynfyd herwr yw hirnos
Gnawd uwch ben dedwydd diddos

XIII.

Eira mynydd march cadarn
Ar ei ſiwrne ſathred Sarn
Dyn a lefair Duw a farn

XIV.

Eira mynydd bydd ym mro
Cyrched bryn ai diſgwylio
Cas fydd gweled [1] a geiſio

XV.

Eira mynydd hydd ar dwyn [2]
Purddu bran pryd i gychwyn [3]
Iach rhydd rhyfedd pa gwyn

XVI.

Eira mynydd brith ſy nghi [4]
Gochwiban gwynt uwch [5] gweilgi
Nid eſmwyth ymgyflogi

XVII.

Eira mynydd trwm i troes
Cnawd gorphwys y lle bo croes
Gwaetha anaf yw drygfoes [6]

XVIII.

Eira mynydd loyw lyb ia
Trwm ei fyd a brydera
Cnawd o benn trythyll traha

XIX.

Eira mynydd gwlyb glan naint
Nid lafurus llaw gywraint [7]
Ni bydd cyttun hun a haint

---

1 Wrth bob.
2 Pob.
3 Gnawd o air ſerth gael arall.
4 Cwn ar barth.
5 Diflas odlau heb gyfarth.

1 Y neb.
2 Yn llwyn.
3 Buan iyrchwyn (gyrchwyn).
4 Mynci.
5 Wrth.
6 Anfoes.
7 Anhunog pawb yn henaint.

Digitized by Google

XX.

Eira mynydd rhudd rhedyn
Gorchwiban gwynt uwch ewyn
Goreu canwyll pwyll i Ddyn

XXI.

Eira mynydd gwynt yn tanu [1]
Gnawd [2] i fran fynych ganu
Ni ddaw da o hir [3] gyfgu

XXII.

Eira mynydd Llawn goddaith
Olwyn [4] yn rhych ych yngwaith
Odid o'r cant cydymaith

XXIII.

Eira mynydd llawn aber
Hawd eiriol ar a garer
Hyd tra fych na fydd ofer

XXIV.

Eira mynydd cwn ar graig
Rhewid rhew rhyd yr enaig
Gwae'r gwr a gaffo ddrygwraig [5]

XXV.

Eira mynydd llwm ar ddwr
Rhewid rhew tri argyfflwr
Gwae wraig a gaffo ddrygwr [6]

TERFYN.

ERAILL.

EIRY Mynydd caled grawn
Dail a'r gychwyn llynwyn llawn [1]
Nag ymddiried i eftrawn

Eiry Mynydd gwangcus Iâr
Gochwiban gwynt ar da ar
Yn yr ing gorau yw'r câr [2]

Eiry Mynydd glâs Morfa
Gnawd Rhyfel y Cynhaua
Ni cheidw diriaid ei dda

Eiry Mynydd gwynn brig gwrŷfg
Gochwiban gwynt yn nherfyfg
Trêch fydd [3] anian nag addyfg

Eiry Mynydd gwangcus Hŷdd
Odid dŷn atcas dedwydd
Nid yftyr ferch ciwilydd

Eiry Mynydd llwm yw ŷd
Gnawd dyn atcas heb olud
Pawb a gnîth Cedor ynfyd

Eiry mynydd gwynn gorwydd
Gnawd gelanedd yn fforeftydd
Gwaetha gwir yw gwaradwydd

Eiry Mynydd Hydd ar dês
Hwyad ar llynn cynn achles [4]
Hwyr hen hawdd ei orddiwes

---

[1] Gwyn ei gnu (gwyn pob ty).
[2] Nid gnawd.
[3] Ni chair da o dra.
[4] Aradyr.
[5] Eiry Mynydd gwynn bronn craig
Cyfgod Gwenyn eu Saig
Gwae 'r gwr a gaffo drygwraig
Eira mynydd brith bron craig
Crin calaf alaf dichlaig
Gwae wr a gaffo ddrygwraig
[6] Eiry Mynydd gwynn bron Twr
Rhewid Rhew hyd argyfflwr
Gwae 'r wraig a gaffo drygwr
Eira mynydd brith bron twr
Cyrchid anifail glydwr
Gwae wraig a gaffo ddrygwr

[1] Dail yn fyrthio llyn yn llawn.
[2] Eira mynydd gwagul iar
Gochwiban gwynt gan flaen dar
Yn yr ing goreu yw car
[3] Drwg.
[4] Hyfaidd yn llyn gwyn aches.

Digitized by Google

Eiry Mynydd llwm brig Onn [1]
Go chwiban gwynt gan flaen Tonn [2]
Trydydd Troed i hên ei ffonn

Eiry Mynydd gwynn bronn rhych
Gafael gan ŵr grym gan ŷch
Gwell dynoliaeth da na drych

Eiry Mynydd glas gwyddfyd
Naturiaeth pawb a'i dilyd
Ni bydd doeth yn hir mewn llid

Eiry Mynydd gwyn to tai
Bei traethai dafod [3] a wypai
Ni byddai gymmydawg neb rhai

Eiry Mynydd rhewid Rhos
Gwynfyd Herwr yw hirnos
Gnawd pob dedwydd yn niddos

Eiry Mynydd yn gofrenydd
Gnawd bod dâ dan law dedwydd
Yn mhob dirgelwch Duw a fydd

Eiry Mynydd glâs Egin
Gnawd gofal wrth gaffael trîn
Lle ni fynn Duw ni bydd dim

Eiry Mynydd Brain yn nhraeth
Celfydd celed ei arfaeth
Ni thyrr Duw ar a wnaeth

Eira mynydd gwyn ceunant
Llawer dau a ymgarant [4]
A phyth ni cyfarfyddant

Eira mynydd hydd eſgud
Gnawd ymhrydain gynrheid drud
Rhaid oedd deall rhyalldud

Eira mynydd hydd ar dro [5]
Chwerddid bryd wrth a garo
Cyd dyweter wrthyf chwedl mi a adwen
fefl lle y bo

Eiry mynydd hydd eſgud
Odid am didawr o'r byd
Rhybydd i drwch ni weryd

Ereill.

Eiry Mynydd Hydd ar ffô
Go chwiban gwynt ym mlaen to
Nid ymgel Cariad lle bo

Eiry Mynydd tywyll Celli
Purddu Brân buan Milgi
Nawdd Duw rhagod ddireidi

Eiry Mynydd caled grawn
Go chwiban gwynt ymlaen cawn
Lle ni bo Dyſg ni bydd Dawn

Ereill o'r Llyvyr Coch.

Eira mynydd graenwyn gro
Pyſg yn rhyd elyd i ogo'
Cas fydd a oreilyto

Eira mynydd hydd ar darf
Gnawd gan gynrhan eirian arf
A diſgyn bar ar farf [1]

Eira mynydd hydd cyngrwn
Llawer a ddywedais os gwn
Annhebyg i hafdydd hwn

Eira mynydd hydd hellawd
Gochwiban gwynt i uch bargawd
Twr trum aur yw pechawd

Eiry mynydd hydd ar naid
Gochwiban gwynt uwch gwenblaid uchel
Gnawd tawel yn delaid

Eiry mynydd hydd ym mro
Gochwiban gwynt ymlaen to
Nid ymgel drwg y lle y bo

Eiry mynydd hydd ar draeth
Collid hen ei fabolaeth
Dau corem a wna dyn yn gaeth

---

1 Hydd ym mron.
2 Uwch blaen on.
3 Cudawd.
4 Rhag rhuthr gwynt gwydd gwyrant.
5 Eira mynydd ffel cadno.

1 Ac eſcynnu'o du corf.

Digitized by Google

Eiry mynydd hydd mewn brwyn
Oer migaedd medd yngherwyn.
Gnawd gan bob anafus gwyn

Eiry mynydd hydd yn ffos
Cyvyd lleidr a hirnos
Cyfgid gwenyn yn ddiddos

Eira mynydd cynglenydd afon
Hwyrweddawg ynghynydd
Ni moch dial meft merydd

Eira mynydd pyfg yn llyn
Balch hebawg vacwyawg unbyn
Nid ef a geiff pawb a ofyn

Eiry mynydd coch blaen pyr
Llidiawg llioſawg ongyr
Och rhag hiraeth fy mrodyr

Eira mynydd buan blaidd
Yftlys diffeithwch a draidd
Gnawd neb anaf ar diaidd

Eiry mynydd hydd nid hwyr
Digwyddid gwlaw o awyr
Megyd triftyd lledfryd llwyr

Eira mynydd eilon ffraeth
Gowlychyd tonau blaen traeth
Kelfydd celed ei arfaeth

Eira mynydd hydd mewn glyn
Gwaſtad vydd haf araf llyn
Barflwyd rhew glew i erchwyn

Eiry mynydd brith bron gwydd
Cadarn fy mraich am yſgwydd
Eiddunaf na fwyf ganmlwydd

Eira mynydd hydd yn nghoed
Na cherdda dedwydd ar droed
Mecyd llwfr llawer addoed

Eira mynydd hydd arnaw
Hwyad yn llyn gwyn alaw
Diriaid ni myn gwrandaw

Eira mynydd coch traed ieir
Bas dwfr men yd lefeir
Anchwanecyd mefi mawreir

Eira mynydd gwyn ei gnu
Ys odidawg wy ——— ku
O gar gyda mynych athreiddu

Eiry mynyd dydd ai droeth
Bid glaf bob trwm llwm llednoeth
Gnawd pob anaf ar anoeth

DIWEDD.

GORCHAN Y MAIN GWYRTH.

TALIESIN AI CANT.

O L. H. Y.

PAN gyfyd gorfedd oi gorweddfa
A chyrch maen Gwyrth gan gymanfa
Ag elgan edwain ar lawr Gwyddfa
A phawb yn cyfarch parch i'r penna

Yna bydd creulon balchder a thraha
A'r cam ar gadfarch a'r gwir yn iſa
A'r cywir dan garn yn y ſangfa
Ag ymladd ym mhob Gwlad gan luedda

Digitized by Google

A laddo lle'r el a fydd penna
A ddywetto 'n groch a fernir yn ddoetha
Yna i rhifer y gwŷr draw ag yma
A phrin yr ymborth ag eifiau bara
A meirw gan ddrud ymud yma
Yna fyrth yn ein plith chwith gymanfa
A'r Gormes an cymmhell i'r ffordd bella
Pan daw ewig lwyd i fynydd Afa
A'r Eryr at wŷr i benn Garth-Ganna
Gwae frodir Eſſyllt gan ai treifia
Gwyn fyd ym Mhowys y cyfrwyfa
Gwibiolion ddynion heb Aneddfa
Gobaith a dderfydd gan hir draha
Gwyftlon yn drychion a gyrchir i drennfa
Y Paun o'r Llwyfenni au cymmell i'r ddalfa
Gwyddyl ar y tir a welir yna
Ag i Faelawr fawr yr ymgyfeiria
Yna y bydd dedwydd Brynn y Wyddfa
Ag o hynny allan Sais a ddiflanna

TALIESIN BEN BEIRDD ai cant o Flaen Arthur yng Nghaerllion ar Wyſg.

LLYMA DDAROGAN A GANT HEININ FARDD I FAELGWN GWYNEDD.

O L. H. Y.

I.

CYNTAF daroganaf o'm daroganair
Cwynfan Brynn Melarth cad gyflefair
A'r Gwanwyn dunoeth a'r dygn Gyngrair
A ſul y Paſg gwyl gyhydedd Gwen Fair

II.

Daroganaf arnaw yr Haf hir felyn
A phob Dyffryn yn llawn o'r grawn dinewyn
A goreſcyn llydan y Rhydain llwydwynn
Lle daw ai arfau ai blaid i'r gorllewyn
Llew goruchel Rhyfel yn goreſgyn
Lle bynnag y del y bydd derwyn

III.

Gobaith rhagllaw y daw i lywenydd
Yn ymgyweiriaw a phob deunydd
Gwyr a Meirch Llydaw llydan eu lluydd
Yn rhoi 'r alanas ar elorwydd

IV.

A llynges draw yn hwyliaw i'r Wenn Ynys
Addaw Llydaw llwydion eu hemys
A dig ymarwar moroedd dyrys
Yman a ddaw gan ddewr ymgyfrys
Prifion Milwyr arfog yn eu hyſtlys
Am Frynn Dinewyr dydd a'u dengys

V.

Pan ddel llu dihafarch o barth gogledd
I Aberdaugleddau heb ymyr ommedd
Ag i Aberhodni deuant diau y diwedd
Gwae wynt y Beilchion gwyn eu byd lle bont yn hedd
Pan ddyffo Dofydd yn Nialedd
Ys damgel a fo da ei fuchedd

Digitized by Google

VI.

Llu tramawr yn helaü tonnau Teifi
Uchel eu rhwyſg rhwyf rhyddyfyſgi
Tair breuddwyd a brofir
Eu bod yn wir a gwir
Tair Rhandir yn ymryſoni

VII.

Tair Blynedd o'n blaen wynt a glywir
Tair naw a ddwg ffrwyth wedi 'r wyth y gwiſgir
Tair Aſgell ar well a gynhelir
Tair buwch mewn buarth ni welir
Tair aneſgor a waſgar bob rhandir
Tair gwraig anniwair ar lawr mae'n gywir
Un yn lle y ddwy a gynhelir
Cynnullawg yw'r amſer gwelir
A Lloegr i'r Llew a oreſtyngir

VIII.

Mi a ddanfonaf ſaen a thri mor ynddaw
Ag a wnaf gafod a main brwd i'th ddyſtrywiaw
Mi a wnaf baladr yn gadr o Lydaw
Mi a ddanfonaf dy aelodau cyn peidiaw
A'th eppil a'th had gad gynhulliaw
At y cwn ar bleiddiaid a'r brain iw bwyttaw
Mi a ddanfonaf anwiredd i'r lle y daw
Mi anfonaf wledd o'r ſygnedd i'r neb ai haeddaw
Mi anfonaf ddiwedd i'r anghywirion
Mi anfonaf rad yn y mor a'r donn
Mi anfonaf wiail Beirddion i flodeuaw

IX.

Mi oſodaf ffynon yn yr uchelion
Mi oſodaf rhyfel rhwng hen elynion
Mi oſodaf lanw mewn ſaith afon
A llid llif Tonn
Yn ſaith Aberon
Mi anfonaf nifer yn berchennogion
Mi oſodaf blu ar y rhai noethion
Ag a rof iechyd i'r rhai cleifion
Fal y bo'r byd am hynn yn ymryſon
Mi oſodaf y cyfoeth rhwng annoethion
Fal y bont gurawg gan ymryſon
Mi oſodaf hedd a choledd i bob cyfradlon
Pum naw a ddeholant Eſtronion
Pum tri yn ymryſon
Yn bleidiau blinion
Gracia Tempora terra
Tarw maen mawr i'r llawr a ollynga
Llynges o foroedd a dramwya
Hyd amdiroedd Ammyr mein a'u harweinia

HEININ BARDD MAELGWN GWYNEDD AI CANT.

Digitized by Google

PROPHWYDOLIAETH Y BERGAM O FAELOR.

O L. H. Y.

I.

Traethaf yt fardd daf
Cyd cyfanned o gof a'th gaf
Diymgyd a byd bydaf
Bryd ar hunaw
Traethafom awenydd
Y dydd y daw cynnydd
Af fro ag am foydd
Heb orddwyn cwyn cilydd
Caled ddifiaw

II.

Pan ffrwytho coedfryn
A châd ar y Brynn gwynn
A choelfain byd cynglyn
Conglau dreiddiaw
Pan chwarddo Ofydd
Lle'dd ymgyferfydd
Yn niffaith maith mynydd
Ag yn y fylf o dan y gwydd
Dydd ymdeithiaw

III.

Arth o Feli a rydd
Ryddyd a chynnydd
I Bowys dwys drefydd
Ag i bob Cymro y bydd
Pawb cyfun ai gilydd
Un cyfar cyfannydd
Ar y byd a ddyfydd
A heddwch hir yfblennydd
A fynno Duw diau y bydd

Bergam o Faelor ai cant.

PROPHWYDOLIAETH IEUAN TRWCH Y DARAN.

O L. H. Y.

Pennau'r Byd i'r llawr a ddigwyddan
Mab y Dyn a'r Eryr o hynny allan
Y Byd ai holl wledydd a feddianan
Yna bydd Tangnefedd a llafar y Gan
Hyd wyneb y byd a phob diddan
Ag ar y ddaiar daioni cymman
Ag ymchwel gwynfyd i bawb yn gydgyfran
Ag i Dduw'r gogoniant yn yr uchelfan

Digitized by Google

Y MAB CRYG A'I CANT.

O L. C. H.

Duw diadnair a mair mae'r cynghorion
A wnaf rhag lladron dynion dannod
Aethpwyd am teiriair taeriaith ffyrnigrwydd
Tramgwydd naws arwydd y nos arall
Ni fu [1] ryw lefain damwain dymmeſtl
Ac a fu echos i'm diddos dy
Er pan laddawdd cawdd y cath loſgyrngrin
Y ci lledfegin llwyd a fegais
Dyfod y carnlleidr gwrmeidr garmal
Ac yſpeilio'r ty hyd nos tywyll
Arfaethu mynnu cawell mynnaedd teg
A dwyn fy nhaedeg murchweg mawrchwedl
Edrych a orug ffug uffern drum
Ar hyd y ty clyd bryd bredychfoes
Ac arganfod rhidyll y tringod
A drylliau fy ffon drwy'r un ffeneſtr
Cafas y lleidr was gyda 'm llawdr wael
Cyfaillt anniwyd bryd i brydydd
Crib ffyrtling nidling neddwallt gymmanfa
A llwy droed gwtta drud a gattel
Hirgrog i'r diriaid oer daid od ai
Am gwal poen gofal hyd pan gafas
Hengod fyngwhegr rhwng hengiſt at-hil
A thyllau gwiril yn y gwarag
Nid edewis ym dim grym grymiant
O'r tryſor trawsfyg lawdr bŷg bagan
Dieithr clwyd nawieir bywion hwngyrdlawd mellt
Wrth dda reffyn wellt gyſſellt gaſaf
Cigfrain a weler uwch y wilers
Yn dial fanrhaith gwaith gwythlonder
Ar ddinas maclawr lle mae moleſt fôn
Yſgwyd pren lladron am eu lledrad

[1] *Neu,* bu.

Y MAB CRYG AI CANT.

O L. C. H.

Crist Crair unmab mair mawr ryfeddod
Am gri bilain ſais trais wtreſwr
Nad a hëyrn chwyrn chwyndwrch gwaddawd blas
Y doeth y lleas cyn glas glocſlif
Can oedd celwyddawg rhochgawg rhechgawr
A ffalſt ac anghlaer murdaer mawrdwyll
A ffugiawl traethawl truthain amhrydferth
A ferth ac anferth ſwrth ac ynfyd
Am fy ngharcharu tru tra digter
Trwy weithred Griffri cablgi cwblgas
Prif afonydd rhydd rhwng Gwy a hafren

Digitized by Google

Modrybedd cymmen mi ai cymmerth
Un oedd defeidiad ddifrad ddyfrys
Enwog brif afon tros Fôn traws fodd
Eurgaddug can dug y dogi gwaddawd
saig
I'r oreu carrwraig yn dwyn corwryſg
Ar ail dwfr gynnail deifr ar gynnwrf
Oer yw i ddedwydd cerydd cares
Dig oedd leithon ſon ſeingul raeawdo
Deffro rhwyd ortho be rhaid wrthi
Trydedd mawr gochwedd er marw
gychwedl
Bei ceffid trwy lid adled bu erw
Ofer gleiriach ſach ſarrug ei wagffon
Afon cymmaron ai cymmerai
Ceiſiaw Griffri ddeifrgi ddwſrgwymp
Gwnaeth ar ei thrawſryd pyd pedwardyn
Glawedawg feinawg fwynaf cyfnithderw
Clwyflif dros ganerw glwysferw glasfor
Porth Duw i'r pontpren llethr aſgen llithr
Ar ſaer ai dodes yn odidawg
Am ddychwelu cnu cnecc bwch gyn-
horthwy
Gan felyn fordwy falaen fawrdwyſg
O gwlychawdd Griffri cri crin foelfors
Uchlaw Trefycclawdd fawdd faeth-
gennau
Syched ei ffilcas bengam ffwlcwd wyll
Dibwyll arth ffwrndwyll wrth ufferndan

Y MAB CRYG AI CANT.

O L. C. H.

Duw am rho deall call rhag cellwair
Dyn wyf yn gwarthrwyf oddigarthref
I brydu canu ceinwawd gyfiawni
I walch balch bylchwin ſyddin faddau
Coethrydd hael Ddafydd cynnydd cannyn
Caith a ddioddef rhag llef a lloſg
Carcu cil eiddil eiddun hedd ddichlais
Cerennydd a Sais rhag trais traethawd
Ni bu ddigon rhydd greddf onnwydd
grym
Balchwyr clod ddadweir mawreir meurig
Pan ſu glau 'r hyntau yn Norhamtwn
dref
Pan oedd ddioddef ynglef Englis
Cyffelyb a'r ſon y digones
Dafydd yn nhrefydd ſeiſnig ryfedd
Ac y digones deg anwych dercyn
Maredydd ar llynn yn Llann Rhyſtyd
Pan welas Dafydd hwylddydd haelddeddf
Y gwyr yn ymgur tyſt ddolur toſt
Myſyr oedd gantaw rhac antur ymladd
Brwydr nadd gwyrs mawrradd gwers y
meirw
Can ni ddel yngawr llawr llwyddgyrch
Maith yw ei wirawd a'i waſgawd wiſg
Llyw rhwyſg Beirdd hyfrwyſg rhwng
hafren a Gwy
Lle ynu i ofwy drwy dref Raiadr
Can ni bon undad mad ymodwrdd
Maredudd gyfiawn dawn a Dafydd
Brodyr ungalon wrth ymgiliaw ynt
I goed gad luchynt i gydlechu

Digitized by Google

YR IUSTUS LLWYD A'I CANT.

O L. C. H.

I Dduw y diolchaf
Dewin plant Addaf
A'i Ddoniau cwplaf
Euraf eryr
Caethed ym faerdy
Coeth iawn yw hynny
Fal cwthr iar anhy
Yn eirina
Gruffudd iarll Mawddwy
Groth hanner aerwy
Grwth brau mewn burwy
Wrth hen bared
Grem llem llo truan
Groen hoen hen weinian
Gyrrawdd fi allan
Garran ellyll
Gwyr nid gwiw i fro
Gwarrog aſeth dro
Gwyredd llo yn ffo
Rhag dwy ffiol
Gwaeg budrgengl rawn'
Gwywedd henraw fawn
Gweddaidd yw ei ddawn
Dilawn deulu
Gwarant ef ni eill
Er gwarae eraill
Gwyrawdd ei ddwygaill
O eiddigedd
Gwe he hen ddyfrchwil
Gwain fain faw rombil
Gwae a gais ymbil
A'i gas henbeth
Gwyd fryd frys godech
Gwadd glaf glun ffallech
Gwedd elech feinſech
Drwg fu fanſawdd
Gydag ef echnos
Heb gudeb agos
Gedor bran wythnos
Wrth bren aethnen
Bum yn dirweſtu
Bawa dyn a fu
Bwa gwrych tradu
Gwrâch mewn troedog
Yn Llys Ruffyddyn
Llef cath mewn odyn
I'm llas o newyn
Ar llawr ei neuadd
Ynghroth loth ledpai
Ynghred na's llanwai
Nid mawr i'm dygai
Y mae'r digelo
Na bwyd na diawd
Na medd na bragawd
Dam mawd yn waſſawd
Tan ei weiſion
Gruffudd yſgeler
Groth eſnys tryfer
Gwddf amner maelier
Wrth glun miliaſt
Breiddfyw yw Gruffudd
Ebrwyddfudr drabludd
Bryd ffrwyn o goludd
Y bengaled
Brys bran yn corddi
Braich adain eli
Brwyd o grwyn dyfrgi
Gan adargwn
Brenin cwm llygod
Braidd fu ymddyfod
A'r lle anorfod
Uwch Llanurful.

Digitized by Google

Pennaeth moel Benddin
Heb gael pynnau gwin
Pin wrth din yſwin
Heb hoſſanau
Gwedi mod noſwaith
Gwell myned ymaith
Yn y llys diffaith
Gerllaw yſtwffwl
Gwag oeddwn dranoeth
Yn gadu'r cyfoeth
Fal bran eſgeirnoeth
Brin yſgornach
Yſcornach codowrach [1] ci
Ys gwyr newyn hoenyn hwch
Yſgwydd cylionyn iſgell
Yſgawd o fewn bargawd bwth

[1] *Neu,* cod owrach.

YR IUSTUS LLWYD AI CANT.

O L. C. H.

Madawg gorynnawg gwr anelw ei fyw
Gwas drygryw ceilliſyw collſwydd Rhyddercb
Medrawdd ni gedawdd ei hen gadach ym
Nid modur gwiwrym minllym manllaes
Madws i'r bawdlws bodlon ni byddaf
Ni chaf y gauaf dim o'i gyfoeth
Medr goelgant rammant ramiwr [1] puteiniaid
Moelfaid nid callnaid yn oed collnef
Mair a'i mab gwir grair gwawr Grift gymmyrredd
Yſſydd anrhydedd marannedd mad
A ddifao y llo lleithgabl o wanas
A gan denebras ar din ebrwydd
Ar wair mul-gont gul gant gwas faidd fordwy
A'i mwn mal aerwy march Maelorig
Hawdd ganthaw addyſtr pe i herchid
A phyth ni cheflid odid eden

[1] *Neu,* rimiwr.

Eddewis er's [1] mis a mwy no blwyddyn
Ym ei gedechyn cefndedyn cul
Sorrais na's cefais cyfyng offeiriad
A'i dad oedd reiniad taergad dyfrgwn
Swrcodan druan adrywedd noethi
A fu am Fenlli yn hen fonllawdr
Hi a fu yngwydd llu fab Llyr llediaith
Hi a fu ganwaith yn hen gonach
Hi a fu am wyneu [2] wenn cabl rheiduſion
Hi a fu am Wydion ac am Eudaf
Hi a fu yn rhynnu 'n oes rhan duran
Hi a fu yn lluman cregyn llenmeirch
Hi a fu yn babwyr i'r aurbibau
Hi a fu yn llymu rhag llymed ei charn
Ar ol pais Badarn rhac pas bydawl
Hi a fu yn nychu yn achos ei haint
Hi a fu am Eraint ac am Arwy
Hi a fu yn gwaſgu gweiſgion ar ſara
Hi a fu'n Sacſonia y mewn Senedd
Hi a fu'n greſawu Sawel benuchel

[1] *Neu,* es.
[2] *Neu,* wyncu.

Digitized by Google

Hi a fu'n gawdel i hen Gadell
Hi a fu'n mygu ynghylch megin ledr
Hi a fu am fam Bedr yn cael bedydd
Hi a fu'n cyrchu cyrch ebawl cattus
Hi a fu am Fruttus yn hen frettyn
Hi a fu yn malu ym melin Reinallt
Ar hyd cae llugallt yn rhwyd llygod
Hi a fu yn tyllu nid dillyn clerwr
Hi a fu yn Neuddwr ac yn neiddef
Hi a fu yn llechu lluwch Eiry mynydd
Bellach am gybydd ymae'n hen gebyſtr
Hi a fu'n crynu rhac crined ei llain
Hi a fu'n llefain am hên llafais[2]
Hi a fu'n tarnu turnen wraig fab Pyll
Hi a fu yn bebyll i hen Babo
Hi a dynnwyd yn rhwyd ar hyd cwm ſaſnaſt
I geiſiaw dyfraſt yn ei dwyfron
Hi ni châd trwy frâd mae'n fradw ei llun
Gan berchen corun byth ni'n curied
Madawg yw hwnnw meudaf llwy haiarn
Calon cul faen ſarn carn corn iyrchell
Gwiſgawdd am danaw uch Dinerth yn Rhos
Swrcod anniddos cylch cylch ei neddair
Byth yn rhodd o'i fodd nid Rhydderch gampau
Noeth yw fy yſgwyddau anoſgeiddig
Ni welir am ddyn eddewid ganthaw
Ni ddaw o'i ddurllaw Fadawg ddyfrllyd
Madyn gi gelyn gogaled wyncu
Yn y ddel eſgob du o din dyfrgi
Hi a ddoeth yn noeth o neithiawr Franwen
Hyd yn Llys Facſen nid llaes focſach

[2] *Neu,* llawes.

OFFICIUM B. MARIÆ.

GWASANAETH MAIR

WEDI EI DYNNU O'R LLADIN YNGHYMRAEG Y GAN DDAFYDD DDU O HIRADDUG HYD MAE PAWB YN TYBIAID AC A GOPIWYD YMA ER MWYN CAEL GWELED Y DULL OEDD GAN YR OES HONNO AR GYFIEITHU.

O L. E. D.

HYN a ddywedir o flaen pob awr—Henpych gwell Fair cyflawn o rad Duw gyd a thi bendigaid wyt ym mhlith y gwragedd a bendigedig yw ffrwyth dy groth di Ieſu. Amen—Arglwydd agor fy ngwefuſau. Am genau a fanaig dy foliant. Duw yſtyria yn gynhorthwy ym. Arglwydd bryſia i'm cymmorth Gogoniant i'r tad a'r mab a'r yſpryd glan. Megis ydd oedd yn y dechrau ac y mae yr awr hon ac yn waſtad ac yn oes oeſoedd. Amen.

Digitized by Google

Salm 95.

Deuwch ymddrychafwn wrth yr Arglwydd canwn i Dduw ein iachawdur ni. Rhagachubwn ei wyneb ef ynghyffes a chanwn Sailm iddaw. Canys Arglwydd mawr yw Duw a brenin mawr ar yr holl dduwiau can ni wrthladd yr arglwydd ei blwyf canys yn ei law ef y mae holl derfynau y ddaear ac ef a edrych uchelder y mynyddoedd. Canys of a biau y mor ac a'i gwnaeth ai ddwylaw a feiliawdd y dywarchen. Deuwch, addolwn a fyrthiwn rhac bron Duw wylwn yngwydd yr Arglwydd a'n gwnaeth. Canys ef yw ein Harglwydd ni a ninnau yw ei bobl ef a defaid ei borfa ef. O chlywch heddyw ei lef ef na chybydded eich calonnau megis ynghellwair herwydd dydd prawf yn y diffaith yn y lle ydd ym brofafant eich tadau chwi— hwynt am profafant ac a welfant fy ngweithredoedd. Deugain mlynedd y bum gyfnefaf ir genhedlaeth hon a mi a ddywedais y mae eu calonnau yn waftad ynghyfailorn ac nid adnabuant hwy fy ffyrdd i. Wrth y rhai y tyngais yn fy llid na ddeuynt i mewn i'm gorphwysfa. Gogoniant i'r tad &c.

Emyn. Quem terra pontus &c.

Mair addwyn forwyn fawredd a ymddug
Y gwr a'i gorug o'i drugaredd
Mawr foliant mab fant faint orfedd nefawl
Mair ddeddfawl ddwyawl ddiwael benfedd
Mŏr llafar daear duedd ac awyr
Haul a lloer yn llwyr llwrw teyrnedd
Mair greawdr llywiawdr llyw hedd twr doniau
Tair ffyrf defnyddiau gwiw radau gwedd
Mirain wyry yfgain ofgedd gwynfydig
Wyt Fair fawrhydig fawr anrhydedd
Morwyn yn ymddwyn em ddawn feuedd[1] byd
O yfbryd gleindyd glan etifedd
Moliant gogoniant gwnedd i'r Drindawd
Tair perfon undawd undeml fonedd
Amen.

Salm 8.

Arglwydd ein harglwydd wyt a gwyllt a gwâr
Mor rhyfedd dy henw yn yr holl ddaear
Canys drychafedig yw dy fawredd
A'r uchaf nefoedd Dduw ben teyrnedd
O enau maibion yn dyfnu gwnaethoft foliant
I ladd dy elyn a dialwr chwant
Can gwelaf nefoedd gwaithredoedd dy fyfedd
Lloer a fer y rhai a feiliaift i'th anrhydedd
Beth yw dyn canys coffei ef
Neu fab dyn a dramwy o nef
Lleiheift ef noc engylion gwifgaift o goron enrhydedd
A gofodaift ef ar weithredeodd dy ddwylaw o'th drugaredd
Pob peth a ddareftyngaift dan ei draed ef yn rhydd
Defaid ac ychen ac anifeiliaid y maefydd
Ehediaid nef a phyfgod y wailgi
Y rhai a hwyliant lwybrau môr heli
Arglwydd ein harglwydd wyt a gwyllt a gwar
Mor rhyfedd dy enw yn yr holl ddaear
Gogoniant i'r tad &c.

---

1 *Neu,* reufedd.

Digitized by Google

Salm 19.

Gogoniant yr arglwydd a ddatgan y nefoedd
A'r ffurfafen a ddengys ei ddwylaw weithredoedd
Dydd i ddydd a ddiguddia gair diwyd
A'r nôs a ddengys i'r nos gelfyddyd
Nid oes barablau nac ymadroddion
Ar ni chlywo llefoedd y gwyr doethion
I bob tir ydd aeth eu ſain ac eu llafar
I ymylau cylch y ddaear
Yn yr haul y goſodes ei annedd a'i gell
Ac yntau mal gwr priod yn dyfod o'i yſtafell
Ymddrychafawdd fal cawr i ffordd ryediad
Bu o nef uchaf ei hynt fynediad
Ai gyferbyniad hyd uchelder
Nid oes a ymguddio rhag gwres ei gallder
Difagl gyfraith yr arglwydd a ymchwel eneidiau y rhai truain
A'i gwir dyſtiolaeth a ddyry ddoethineb i'r rhai bychain
Cyfiawnder Duw a lawenhaa calonnau ar naid
A'i eglur orchymmyn a oleuhaa llygaid
Sanctaidd ofn Duw a drig yn oes oeſoedd
A'i farnau a gyfiawnheir ar gyhoedd
Eiddun ynt yn fwy nag aur nac emmau
A pherach ynt no mel a'i ddilyfau
Ath was a'i cedwis yn ddianwadal
Ac am eu cadw dirfawr iawn fydd ei dal
Pwy a ddyaill ei ſeiau glanhaa ſi o'm dirgeloedd
Arbed ith was am ei arallion gamweithredoedd
Onid arglwyddaſant arnaf difagl fyddaf
Ac ef am glanheir o'r gweithredoedd mwyaf
Ac ef a ranga ei fodd ymadroddion fy ngenau
A meddwl fy holl galon ger dy fron dithau
Arglwydd fy nghynnorthwyawdr
Tydi yw fy mrhyniawdr
Gogoniant i'r tad.

Salm 24.

Duw biau y ddaiar a'i chyflawnder
Byd y daierydd a'i breſwyl nifer
Canys ar y moroedd ef a'i ſeiliawdd
Ac ar yr afonydd ef a'i cyweiriawdd
Pwy a eſgyn ar fynydd yr Arglwydd
Neu pwy a ſaif yn ei ſanteiddrwydd
Diargywedd o ddwylaw a glan o galon
A diorwag ei enaid a difrad i'w gymmydogion
Hwn a gaiff fendith gan y creawdr
A thrugaredd gan Dduw ei Iachawdr
Hon ydyw'r genhedlaeth a'i cais eſo
Ac a wyl wyneb Duw Arglwydd pobl Iago
Agorwch eich pyrth dwyſogion a chenwch foliant
Ymddrychefwch dragywydd byrth i frenin y gogoniant
Pwy'r brenhin gogoniant hwn a ddaw attam yn ddirgel
Arglwydd cadarn cyfoethawg a galluus yn rhyfel
Agorwch eich pyrth dwyſogion a chenwch foliant
Ymddrychefwch dragywydd byrth i frenin y gogoniant

Digitized by Google

Pwy'r brenin gogoniant hwn wrth gael moliant
Arglwydd y nerthoedd yw **brenin y gogoniant**
Gogoniant i'r tad &c.

LLITH Luc 1, 26.

GABRIEL a anfoned yn gennad y gan Dduw i ddinas yn Galilea yr hwn a elwir Nafraeth i briodi morwyn a gwr a elwid Iofeph o lwyth Dafydd. Ac enw y forwyn oedd Mair. A phan ddaeth yr Angel i mewn attai y dywawd ef hanpych gwell Fair gyflawn o râd Duw gyd a thi bendigaid wyt ynghyfrwng y gwragedd. A phan gigleu Fair hynny cynhyrfu a wnaeth a meddyliaw pa ryw gyfarch oedd honno.

A Dywedyd a orug yr angel wrthi nac ofnhaa Fair canys ti a gefaift rad y gan Dduw ti a ymddygu feichiogi ith grôth ac a efgory ar fab a elwy ei enw Iefu a hwnnw a fydd gwr mawr a mab y gelwir i'r Goruchaf ac ef a rydd yr Arglwydd Dduw iddaw eifteddfa Dafydd ei dad ac ni bydd diwedd ar ei deyrnas ef. A dywedyd a orug Mair wrth yr angel pa fodd fydd hyn can nid adwaen i wr? A dywedyd a orug yr angel gan atteb iddi yr yfpryd glan a ddaw ynot ti a nerth y Goruchaf a'th wafgoda wrth hyn y peth fantaidd a aner o honat ti mab Duw y gelwir. A llyma Elfbeth dy gefnithderw gwedi ymddwyn mab yn ei henaint a hwn yw y chweched mis iddi yr hon a elwir yn anfab can nid oes un gair diallu herwydd Duw. Ac yna y dywawd Mair llyma fi yn llawforwyn i'r Arglwydd bid i minnau herwydd dy eiriau di.

Tithau Arglwydd trugarhaa wrthym. Diolchwn i Dduw. Dedwydd yn ddihau wyt gyffegredig wyry Fair a theilwng wyt o bob rhyw foliant canys o hanot y ganed Haul cyfiawnder Chrift ein Duw ni. Gweddia dros y bobl cyfrwng dyred dros yr yfgolheigion cyfrwng ddareftwng dros ofunedawl wreigawl yfglen[1] fynnient bawb dy gynhorthwy or a anrhydeddo dy goffaduriaeth canys o hanot ti y ganed Haul cyfiawnder Chrift ein Duw ni.

EMYN AMBROS AC AWSTIN. *Te Deum.*

Ti dduw addolwn ti a weddiwn
A thi addefwn eiddun Ddofydd
Ti Arglwydd nefawl tad tragywyddawl
To daiar ath fawl y fawl y fydd
Engylion gerddau nef a'i feddiannau
Oll ath fawl dithau rhiau rhiydd
Serubin gynnwys Seraphin frowys
A ganant yn lwys leifawd newydd
Sant fant fant Arglwydd Sabaoth culwydd
Santaidd fawr hylwydd hwyl haul loywddydd
Llawn yw nefawl chwant o'th fawr ogoniant
A hylldo ariant holl daierydd
Gogoneddus gôr ebyftl nefawl bôr
Ath fawl falch gyngor gangau dedwydd
Molliannus i'n rhi rhif y proffwydi
Ath fawl Grift celi colofn bedydd
Canheid-lu creudwyfg a gerddant ith wyfg
Yn llu aur dur-frwyfg yn llwyr dorfrydd
Santes eglwyfwawd drwy'r holl fedyllawd
Dyro hael ddefawd o'th lin Ddafydd
Ein tad trugaredd anfeidrawl fawredd
Ai haddef pob gwedd gwiwddawn elfydd

[1] *Neu*, yftlen.

Dy anrhydeddus unmab moliannus
A fawl crefyddus ffyrf gampus ffydd
Dy gyd ddiddanwch fant yſpryd elwch
A folir yn fflwch ffloyw leferydd
Criſt bennadur cred brenin gogoned
Ti yw'n eidduned ydiwedydd
Tragywyddawl blant tragywydd dad fant
Ti biau moliant miloedd beunydd
Ti a gymmerth cnawd o fru morwyndawd
A dynawl giwdawd o nawd newydd
I ryddhau dyn y gan ei elyn
O uffern derfyn dwrf uſelydd
Ti a egoraiſt i ddyn a geraiſt
Nef pan i'n prynaiſt ar bren palmwydd
Y mae d'eiſteddiad ar ddehau dy dad
Ath brefwyl gwaſtad mad mydr fillydd
Ti Arglwydd Ieſu a ddaw i farnu
A fo ac a fu llu llewenydd
Nertha dy weiſion gwerth dy waed gwirion
Gwyrthfawr dy goron goralw grefydd
Par eu gobrwyaw gyd a'th Saint adlaw [1]
A'r fuchedd rhagllaw llyw llioſydd
Gwared dy bobloedd gwerin dy wladoedd
Gweryd ar nefoedd naf rhyſfaydd
Llywia hwynt nef ner llywiawdr uchelder
Drychaf uch no'r ſer muner mynydd
Ti a fendigwn ti a addolwn
Gwaſtad i'th garwn i'th gerennydd
Molwn dy gampus enw anrhydeddus
Byth yn barhäus y borëydd
Teilynga heddiw ein cadw yn gywiw
Rhag pechod ymliw ymlaen lluydd
Trugarhaa naf nef trugaroccaf
Wrth bobl plant Addaf addurn gynnydd
Gobaith ein gorſedd bid yn ddiommedd
I'n dy drugaredd heb dro gerydd
Archwnein-gobaith er erchyll dy laith
Na'n llygrer yn faith fyth tragywydd
Amen.

[1] *Neu,* Aclaw.

MOLIANNAU. AD LAUDES.

Duw yſtyria yn gynhorthwy ym
Arglwydd bryſia i'm cymmorth
Gogoniant i'r tad &c.

SALM 93.

Duw a wledychawdd tegwch a wiſgawdd
Gwiſgawdd gadernyd ac ymwregyſawdd
Ef a gadarnhaawdd cylch y ddaiar
Hyd na's cydgyffroi'r fyth o'i darpar
Er hynny parawd yw dy eiſteddfod
Duw er yn oes oeſoedd gwir yw dy fod
Drychafaſant arglwydd yr afonydd
Drychafaſant leſoedd eu lleferydd
Drychafawdd afonydd donnau mawredd
Gan liaws lefoedd llawer o ddyfredd
Rhyfedd yw dirnadau'r môr a'i ſôn
Rhyfedd yw yr arglwydd yn yr uchelion
Credadyn yn ddirfawr yw dy dyſtiolaethau
Santeiddrwydd a weddai ith dy yn hyd ddyddiau
Gogoniant i'r Tâd &c.

SALM 100.

Pob tîr cenwch foliant i Dduw dofydd
Gwas'naethwch iddaw trwy lawenydd
Deuwch i mewn yn ei wydd ger ei fron
Yn hu lawen o lawenydd calon
A gwybyddwch mai'r Arglwydd yw Duw ein rhi
Nid hwynt'wy namyn efo an gwnaeth ni
Ei bobl a defaid ei borfa agorwch ei byrth trwy gyffes
Agorwch ei lyſoedd cyffeſwch iddaw ar emynnau llês
Molwch ei enw hynaws yw yr Arglwydd tragywydd ei drugaredd
Hyd enedigaeth a genedigaeth byd y bydd ei wirionedd
Gogoniant i'r tad &c.

Digitized by Google

SALM 63.

Duw fy nuw i ti a folaf
Attad o leufer y gwiliaf
Ynot y fychawdd fy enaid i
Mor liofawg Duw yw ein gwawd itti
Mewn tir diffaith diffordd diddwfr yn
fant yt ydd ymddangofais
Yn y welwn dy nerth ath ogoniant yn
garnaidd lednais
Canys gwell yw dy drugaredd no buch-
eddau
Wrth hynny dy foliant a wna fy
ngwefufau
Felly yn fy mywyd i'th fendigaf
Ac ith enw fy nwylaw a ddrychafaf
Fal y llanwer fy enaid i o floneg a brafder
I'th fawl fy ngenau a'm gwefufau nef
muner
Felly ar fy ngwely ith goffeais ti a'm
ceraift
Y bore i'th feddyliaf canys ti a'm
nerthaift
Dan wafgawd dy adenydd ydd ymddrych-
afaf innau
Glynodd fy enaid wrthyt fe a'm cym-
merth dy ddehau
Ofer y ceifiafant fy enaid i eithafion
y ddaiar ydd ant
Mewn dwylaw cleddyfau y rhoddir a
rhannau cadnoaid fyddant
Ef a lawenheir y brenhin yn nuw a molir
a dyngo i'r gwirionedd
Canys diftrywedig fydd y genau a ddy-
wetto enwiredd

SALM 67.

Duw a drugarhäo wrthym ac ef a'n
bendicco
Eglurder ei wyneb arnam ac ef a
drugarhäo
Yn y adnappom ar y ddaiar dy ffyrdd di
Ac yn yr holl genhedloedd dy iechyd
Geli
Cyfleled y bobl yt Dduw Arglwydd
Cyfleled y bobloedd oll yt yn dy wydd
Llawenhaed y cenhedloedd canys cyfiawn
arnynt y berny
Ymddrychafent y bobloedd canys y cen-
hedloedd a gyweiry
Cyfleled y bobl yt Dduw Arglwydd
Cyfleſent y bobloedd oll yt yn dy wydd
Can rhoddes y ddaiar ei ffrwyth beunydd
Bendiged ni ein Duw ni bendiged ni
Ddofydd
Ac ofnhaed ef gan ei foli yr holl
ddaierydd
Gog. i'r Tad &c.

LLYMA GANIAD Y TRIMAIB YN Y GYN-
NEU DAN: ANANIAS AZARIAS A
MISAEL.

BENDIGWCH Dduw ei ddinam weith-
redoedd
Drychefwch molwch mil o oefoedd
Bendigwch engylion Dduw Iôn Ddofydd
Bendigwch y nefoedd naf nôs a dydd
Bendigwch Dduw ddyfredd uch y
nefoedd
Bendigwch Dduw ddawn nerth yr holl
nerthoedd
Bendigwch yr haul Dduw haul a lleuad
Bendigwch ſŷr nef ferennawl wlad
Bendigwch Dduw cywir cawad y gwlith
Bendigwch Dduw pob yſpryd bendith
Bendigwch Duw ddiddan a thân a thès
Bendigwch oerfel y gauaf a haf hywres
Bendigwch Dduw ddurrew a rhew
crimpiawg
Oerfel a glafrew a glwyfwlith deifniawg
Bendigwch Dduw eirian ac eiry a ia
Nofau a dyddiau deddf a wedda
Bendigwch Dduw eich llyw y lluch-
edennau
Tywyllwch lleufer wybr ac wybrennau
Bendiged y ddaiar Dduw gwâr gwiraf
Druchafed moled moliannufaf

Digitized by Google

Pob mynydd bronnydd brynniau bendigwch
Naf daiarolion a phellennigion ffiwch
Bendigwch ffynhonnau Dduw rhiau rhydd
Moroedd mordon hyſſon ac afonydd
Bendigwch Dduw y morfeirch a morbyſgawd
Molwch ehediaid nef naf gwiraf gwawd
Bendigwch Dduw y bwyſtfil a'r gwyddfilod
Holl feibion dynion a dof lydnod
Bendiged Iſrael Dduw hael ehalaeth
Arddrychafed moled a moliant ffraeth
Bendigwch Dduw ddiwair offeiriaid
Ai ufuddion weifion nefolion haid
Bendigwch Dduw teiaid ſaint o galonnau

ANANIA AZARIA A MISAEL

BENDIGWCH molwch Dduw moliannus hael
Bendigwn drychafwn drychafiawdr bŷd
Duw dad a mab mad meidrawl yſpryd
Bendigaid wyt naf nef yn y ffurfafen
Moliannus amherawdr greawdr graen

SALM 148.

MOLWCH yr Arglwydd o'r nefoedd
Molwch ef uchelion leoedd
Molwch ef ei holl engylion
Molwch ef ei nerthoedd gleinion
Molwch ef yr haul a'r lleuad
Molwch ef ſer a goleuad
Molwch ef nefoedd y nefoedd
Molwch ef ddyfredd i ar y nefoedd
Canys ef a ddywawd ac hwynt a wnaethpwyd
Gorchmynnawdd ef ac hwynt a grewyd
Ef a'i hanſoddes yn dragywydd rhag llaw
Goſodes ef orchymmyn ac nid a doſtaw
Molwch Dduw Arglwydd y nef a'r ddaiar
Sairph a holl eigiawn mor aflafar [1]

[1] *Neu*, arllafar.

Tan cenllyſg eiry ia tymheſtlau
Y rhai a wnant ei air a'i orchymynnau
Mynyddedd brynniau a gwydd ffrwythlawn ddwyn
A holl gedriwydd pob coed pob llwyn
Bwyſtfilod yſgybl dof anifeiliaid
Ac adar edynogion ehediaid
Brenhinedd y ddaiar a'i holl bobloedd
Tywyſogion a brawdwyr y gwladoedd
Iefaing henion gwyryſon molant Dduw ben cûn
Canys drychafedig yw ei enw ef ei hûn
Ei gyffes ef ar nef a daiar
Ef a ddrychafawdd corn y bobl hygar
Emyn i bawb o'i ſaint ſant geiſiaw
Maibion yr Iſrael pobl agos attaw

SALM 149.

CENWCH i'r Arglwydd ganiad newydd
Yn Eglwys y ſaint ei foliant fydd
Llawenhaed yr Iſrael yn yr hwn a'i gwnaeth
Ymgyfoded merched Sion wrth ei frenhiniaeth
Molent ei enw gan grwth drwy ſynwyr
Canent iddaw dimpan a Sallwyr
Can ranghawdd bodd yr Arglwydd ei bobl dda ddiwyd
Ef a ddrychafawdd ei ledneiſion ar iechyd
Saint a ymgyfodant ar ogoniant
Yn eu gwelyau y llawenhäant
Llawenydd Duw yn eu mwnwgl ffodiawg
Ac yn eu dwylaw cleddyfau miniawg
I wneuthur dial ar y cenhedloedd
A choſbaduriaeth ar y bobloedd
I rwymaw eu brenhinedd mewn caledion eſynnau
Ai boneddigion mewn haiarnolion gadwynau
Wrth wneuthur ac hwynt yr yſgriſennedig farn
Hyn yw gogoniant holl Saint Duw cadarn

Digitized by Google

Salm 150.

Molwch yr Aglwydd yn ei wirdda ſaint
Molwch ef ar gedernid ei nerth a'i fraint
Molwch ef yn ei nerthoedd y gwir Arglwydd a'n medd
Molwch ef herwydd lliofogrwydd ei fawredd
Molwch ef ar ſain trwmp holl genedl dyn
Molwch ar Sallwyr a cherdd delyn
Molwch ef ar grwth a thimpan
Molwch ef ar dannau ac organ
Molwch ef ar ſainodron glych clych llawenydd
Pob yſpryd moled ei naf tragywydd
Gogon. i'r Tad. &c.

Cabidwl Ecc. xxiv. 23.

Megis Gwinllan y ffrwythaiſi arafwch aroglau a'm blodau i ffrwythau anryfedd ac addwynder ynt.

Emyn.

Gogoneddus Fair war weddus feinus ſanon
Gam drychafiad gan y gwirdad geiniad ganon
Ac uch no'r ſer o'r uchelder muner mwynion
Ti a fegaiſt ac a borthaiſt a byrth dynion
Ar laeth gorau cyſſegr fronnau frenin doethion
Gwrath fagawdd ac ath greawdd greawdr hinon
Drygwaith Efa Mair Faria morwyn wirion
A'i gwrageddawdd pan wir greawdd gredadunion
Y drwy feneſtr nefawl ffeneſtr ffin engylion
Y caiff Criſtiawn a phob ffyddlawn iolad ffyddlonion
Drws drawſt eurin uchel frenin freiniawl ddeon
Porth eglurder eglur leufer lafar tirion
A egored Fair oth weithred heb hoccedion
Caned pob llais Criſtiawn difflais Chriſt eleïſon
Mawr ogoniant i'r tad a'r plant ſant ſaint goron
Mab a aned i'n digodded yd y gwyddon
O Fair forwyn yn fawr orllwyn yn arllwynion
Moliant hefyd i'r glan yſpryd gweryd gwaron
Mawr anrhydedd mirain fawredd mur neſolion
I Dduw trindawd ddwywawl undawd un tair perſon

Amen.

Caniad Zacharias offeiriad pan aned Ieuan Fedyddiwr. Luc. i. 68.

Bendigaid ſo Duw arglwydd pobl yr Iſrael
Gan gofwyawdd a phrynawdd ei blwyf yn ddiwael
Drychafawdd ini gorn yr iechyd
Yn nhy Dafydd ei was diwyd
Megis y dywawd trwy enau y proffwydi
Y rhai a fuant er yn oes oeſoedd yn ddifri
Ef a barawdd ini iechyd o'n gelynion
Ac o ddwylaw pawb o'n digaſogion
Wrth wneuthur tragaredd gyd an teidiau
A choffau yn waſtad ei ſanctaidd orch'mynnau
Llw a dyngodd wrth ein tad ni Abram
Y rhoddai ei hun droſom ni a'n cam
Yn y waſanaethom ni Dduw beunydd
Oddiwrth ein gelynion yn ddiofn rydd
Drwy gyfiawnder a ſanteiddrwydd

Digitized by Google

Ger ei fron ef beunydd ac yn ei wydd
Tithau fab yn broffwyd ith elwir i'r Goruchaf
Ti a'i rhagflaeni ef i arlwyaw ffyrdd Dduw dy naf
I roddi celfyddyd o iechyd i'w blwyf
Yn faddeuant iddynt o'u pechodau tragywydd
Drwy ymyſgaroedd Dduw ddwywawl nêr
Yn y rhai i'n gofwyawdd ddwyrëawr o uchelder
Wrth egluraw i'r eiſteddiaid yn y tywyllwch
Yn y tywyllwch a gwaſgawd angau
Ac i gyweiriaw ffyrdd ein traed ninnau Gogon. i'r Tad &c.

OMITTUNTUR ORATIONES AD B. MARIAM.

DROS HEDDWCH.

DYRO heddwch Arglwydd yn ein dyddiau ni
Can nid oes neb arall a ymladdo droſom eithr tydi ein Duw ni
Duw bid heddwch yn dy nerthoedd
A bid amlder yn dy dyrau di

GWEDDI.

Duw gan yr hwn y mae ſaint euddun-eddau iawnion gynghorau a chyfiawnion weithredoedd dyro ith weiſion yr heddwch yr hwn nis dichon y byd ei roddi yn y rodder ein calonnau ni ith orchymynion di drwy wrthladd ar feiau ein gelynion a bod ein amſeroedd ni trwy dy amddiffyn di yn heddychlon waſtad drwy ein Harglwydd ni Ieſu Griſt dy fab di yr hwn a fucheddoccaa ac a wledycha gyda thi a'r yſpryd glan yn dragywyddawl ac yn oes oeſoedd. Amen.

LLYMA DDIWEDD Y PYLGAIN A DECHREU YR AWR BRIM.

Duw yſtyria yn gynhorthwy ym—
Arglwydd bryſia i'mcymmorth. Gogoniant i'r Tad &c.

EMYN.

COFFA Dofydd Duw tragywydd
Dy gerennydd bydd bodd warant [1]
Wrth bobl efrydd bŷd aflonydd
Ath blwyf bedydd bydawl orſedd
Yt ry-gymrud ein cnawd ehud
Rheg diolud rhag dialedd
A fu greulud fal i'n cărud
A'n prynu'n ddrud o alltudedd
Er anrhydedd dy etifedd
Maddeu garedd modd ein geiriau
Mab cyflawn rad mab Dofydd dad
Rhag Uffern gad rhwyg y ffwrn gau
Differ dy wlad dwg fi attad
Yn aur angad yn Awr Angau
Mawl caredig i'r pendefig
Yw arbennig bennaeth tri-byd
Mab genedig o'r wyry ddiddig
Mair fawrydig radau gleindyd
Miloedd a wnant mawl a ganant
Ar fryn a phant a phynt eſbyd
Mawl ogoniant miloedd foliant
A'r tad a'r plant a'r ſant yſpryd
Amen.

SALM 120.

AR Dduw y llefais pan ym trallodid
Ac ef a'm gwrandawawdd i'm gofid
Arglwydd rhyddhaa fy enaid pan el o'm cnawd
Rhag enwirion wefuſau a bradychus dafawd
Beth a rodder i tithau beth a chwanegcaer

[1] *Neu*, waredd.

Digitized by Google

Ar fredychus dafawd wrth ei ddrwg ai ddifer
Saethau y cyfoethogion blaenllymion
Ynt i gyd a marwar diffaethion
Gwae fi belled fy nghiwdadaeth
Cydbreſwyliais a phreſwylwyr Cedar
Dirfawr dir ddiwylliawdr fu fy enaid
Ymhlith y giwdawd anhygar
Tangnefus oeddwn gyd-a digaſogion y dangnefedd pan ymddiddanwn ag hwynt ym gwrthleddynt mal trwy gywryſedd.
Gogoniant i'r Tad &c.

Salm 121.

Drychefais fy llygaid hyd ar y mynyddedd
O baham ym daw cynhorthwy yn y diwedd
Fy nghynnorthwy i y gan Dduw Arglwydd
A greawdd nef a daiar yn hylwydd
Ni roddo dy droed ar gyffro
Ac ni hepia a'th geidw o'i fro
Ni chwſg ac ni hepia yn wael
Y gwr a geidw wlad yr Iſrael
Duw ath geidw a Duw d'amddiffyn
Ar dy law ddehau ar bant a bryn
Ni'th lyſg yr haul un awr o'r dydd
Na'r lloer yn nôs nac yn elfydd
Rhag pob drwg ith geidw yr Arglwydd
A Duw a geidw dy enaid yn rhwydd
Duw a geidw dy ddyfodiad
Yn dragywydd a'th fynediad
Gogon. i'r Tad &c.

Salm 122.

Llawen wyf am yr hyn a ddywetpwyd ym
Ni awn i dy yr Arglwydd yn gyflym
Safedigion oeddynt ein traed ni
Gaeruſalem ith lyſoedd di
Caeruſalem a adeilwyd megis dinas
A'i chyfranniad ynddi ei hun yn gyſaddas
Canys yno ydd eſgynnawdd llwyth yr Arglwydd
Tyſtiolaeth Iſrael yn cyffeſſu yn gylwydd
Erchwch hyn a fo yng Haeruſalem heddwch
Ac i'r a'th garo o gariad ffiwch
Duw bid heddwch yn dy gampau
A bid amlder yn dy dyrau
O achaws fy mrodyr i a'm cyfneſeifiaid
Y traethwn dangnefedd am danat yn honnaid
O achaws tŷ Dduw ein gwir arglwydd ni
Y ceiſiais dangnefedd a da itti
Gogon. ir Tad &c.
Arglwydd gwrandaw fy ngweddi
A deued fy llef hyd attad ti

Gweddi.

Arglwydd ni a adolygwn iti ddineu dy rad i'n meddyliau ni ac megis adnabuam gnawdoliaeth dy fab di Ieſu Griſt drwy gennadwri yr Angel yn berffaith ein dwyn ninnau fclly drwy ei grog ai ddioddef i ogoniant cyfodedigaeth ein cnawd trwy ein Harglwydd ni Ieſu Griſt. Amen.

Llyma awr anterth.

Duw yſtyria yn gynhorthwy ym Arglwydd bryſia ym cymmorth. Gogoniant i'r tad &c.

Coffa Dafydd &c. Cais yn yr awr Brim.

Salm 123.

Drychefais fy llygaid Arglwydd attad
Y gwr a breſwylia nefoedd Duw dad
Llyma ſegys llygaid gweiſion
Y mewn dwylaw eu harglwydd tirion

Digitized by Google

Mal llygaid llawforwynion yn llaw eu harglwyddes
Felly fy llygaid ar drugaredd Duw drwy gyffes
Trugarhaa wrthym, Arglwydd, trugarhaa
Canys cyflawn yw ein henaid o dremmyg
Gwarth i'r llawn a thremmyg i'r trahaufion

Gog. i'r tad &c.

SALM 124.

Pan ni bai yr Arglwydd ynom dyweded Iſrael
Pan ni bai yr Arglwydd ynom ni byddem ddiwael
Pan gyfottai ddynion yn aflonydd
Hwynt a'n llyngcynt oll yn fyw agatfydd
Pan littiai i'n herby neu cynddaredd
Dwfr a'n llyngcai agatfydd o'r diwedd
Ein henaid a drywanawdd drwy garrawg ſoniawr ei llif
A drywanawdd agatfydd drwy ddwfr anoddef
Bendigaid fo yr Arglwydd ni'n rhoddes
Ynghaethiwed eu dannedd er afles
Ein henaid ni a dynnwyd mal aderyn y to
O hoenyn yr helwyr ac o'u twyll ymdro
Yr hoenyn a dorred ac a ddrylliwyd
A ninnau o honaw a ryddhawyd
Bid ein canhorthwy yn enw yr Arglwydd
Gwnaeth nef a daiar Duw mawr culwydd

Gogon. i'r tad &c.

SALM 125.

A ymddirietto yn yr Arglwydd mal mynydd Sion heb gyffro
Ni chyffröir yn dragywydd Gaeruſalem a'th breſwylio
Mynyddedd yn ei gylch, Duw oedd ynghylch ei bobloedd
O hyn yn dragywydd fyth ac yn oes oeſoedd
Can ni ad Duw wialen y pechaduriaid ar y wirionedd
Ac na eſtynnont eu dwylaw ar anwiredd
Gwna dda, Arglwydd, i dda ddynion
Ac o'u calonnau yn gyfiawnion
Ymchweliaid a ddwg Duw mewn trafael
A gweithredwyr anwiredd heddwch ar Iſrael

Gogon. i'r tad &c.

CAPITWL.

As felly ym drychafwyd i yn Sion, ac yn gyffelyb i hynny y gorphwyſais yn y ſantawl ddinas, am gallu i Gaeruſalem. Diolchwn i Dduw.
Arglwydd gwrandaw fy ngweddi;
A deued fy llef hyd attat ti

OMITTUNTUR ORATIONES AD MARIAM.

Gweddi—Arglwydd, ni a attolygwn iti ddineu, &c. *Cais o'r blaen.*

AWR HANNER DYDD.

Duw yſtyria, &c. Gogon. i'r Tad, &c. Emyn. Coffa Dofydd, &c. *Cais yn awr Brim.*

SALM 126.

Ymchweled yr Arglwydd ni o gaethiwed Sion
Ef a'n gwnaethbwyd ni megis diddanedigion
Yna y llenwid ein genau ni o lawenydd
A'n tafod o orfoledd Duw a'i gerennydd
Yna y dywedir y rhwng y cenedloedd
Ef a fawrhaodd Duw eu gwneuthur ar gyhoedd
Mawrhaodd yr Arglwydd ein gwneuthur
Yn llawenion i'n gwnaeth heb ddim awdur

Digitized by Google

Ymchwel, Arglwydd ein caethiwedig
Megis carrog yn nchau crâig
Y rhai a hëont eu hâd mewn dagrau
Yn llawenydd y medant eu ffrwythau
Y mynediaid a aent ac wylaint
Gan anfon eu hadau yn nagreuaint
Dyfodiad yn wir y deuant mewn gorfoledd
Yn dwyn eu dyrneidiau drwy dangnefedd. Gogon. i'r Tad. &c.

SALM 127.

Onid yr Arglwydd a adeilia y tŷ
Ofer fydd llafur yr adeilwyr a gweccry
Onid yr Arglwydd a gaidw y dinas
Ofer i'r ceidwaid yw gwiliaw y plâs
Ofer ywch yfodi cyn lleufer eglur
Cyfodwch o'ch eiftedd bwyttëaid bwyd dolur
Pan roddo hun i'w garedigion efyrllid
Llyma dreftad Duw ffrwyth crôth meibion cyfnewid
Megys faethau yn llaw meddiannufion
Felly meibion yfgydwedigion
Gwyn ei fyd y gwr a gyflenwis o honynt ei eidduned
Ni lygrir pan ymddiddano a'i elynion wrth borth gwared.
Gogoniant i'r tad. &c.

SALM 128.

Gwyn ei fyd pawb a ofnhäo yr Arglwydd
Ac a gerddo yn ei ffyrdd cyfarwydd
Hwn a fwyttei lafur dy ddwylaw
Gwynfydig wyt a da fydd yt rhag llaw
Dy wraig a geffi mal aml winllan
Yn yftlyfau dy dŷ fal pren perllan
Dy feibion ytt mal oliwydd
Ynghylch dy ford a phawb yn ddedwydd
Llyma fal y bendigyr y dyn
A ofnhäo yr Arglwydd rhag ei elyn
Bendicced yt Arglwydd o Sion elfydd
Yn y welych ddäoedd Caeruſalem beunydd
Ac yn y welych feibion dy feibion
A heddwch ar Iſrael a'i holl ddynion
Gogon, i'r Tad.

CABIDWL.

Mi a wreiddiais yn yr anrhydeddus bobl ai dreftad ef yn rhannau fy Nuw i, a'm cynhaliad i ynghyflawnder y Saint

GWEDDIAU.

Llyma. Duw yftyria, &c. G. i. t. &c.
Emyn. Coffa Dofydd, &c. *Cais ar Brim.*

SALM 129.

Mynych ydd ymladdafant a mi o'm ieuengtid
Dyweded Iſrael. yr awr hon yn eu hefyrllid
Mynych ydd ymladdafant o'm iengtid a mi
Ac ni allafant ddim i'm herbyn o ddifri
Pechaduriaid gwnaethant ar fy nghefn ofail [1]
Gwnaethant hwylau eu henwiredd ym harail
Yr Arglwydd cyfiawn dyrr gwarrau y pechaduriaid
Llyngcer digafogion Sion gwradwydder eu plaid
Bydd mal gwair tai heb ei gynhullaw
Yr hwn a wiwawdd er cyn ei ddiwreiddiaw
Ni lenwis ei law o honaw ei fedelwr
Na'i arffed o dra dyrneidiau ei gynhullwr
Ac ni ddywedafant y cerddediaid heibiaw cyfarwydd
Bendith Dduw arnawch, bendithiwn chwi yn enw yr Arglwydd
Gogon. ir tad, &c.

[1] *Neu*, efail.

Digitized by Google

SALM 130.

O'r eigiawn y llefais arnad, Arglwydd
Arglwydd gwrandaw fy ngweddi yn rhwydd
Bint dy glyſtiau yn yſtyredigion
Wrth lef fy ngweddi a gwawdd fy nghalon
Od edrychi ar enwiredd
Arglwydd pwy a'i dioddef rhag dïaledd
Canys gennyd ymae Trugaredd rwydd
Am dy gyfraith i'th oddefais, Arglwydd
Ymgynhaliawdd fy enaid yngáir culwydd
Gobeithiodd fy enaid yn yr Arglwydd
O'r bore bylgain yn ỳ fo nôs
Gobeithied Iſrael yn yr Arglwydd agios
Canys gan yr Arglwydd ymae trugaredd
A dirfawr brynedigaeth heb gynddaredd
Gobaith yr Iſrael yn yr Arglwydd nefoedd
O hynn yr awrhon ac yn oes oeſoedd
Gogon. i'r tad.

CABIDWL Ecc. xxiv. 17.

Megis Cedrwydden y'm drychafwydi yn Libano, ac megis Sipriſwydden ym mynydd Sion. Megis Palmidwydden y'm drychafwyd i yng' Hades, ac megis plannedigaeth rhôs yn Sierico.
Diolchwn i Dduw, &c.

GWEDDI.

Arglwydd maddau bechodaud y waiſion, ac megis na allwn ni mewn grym roddi bodd iti o'n gweithredoedd &c.

LLYMA DDECHRAU Y GOSPER BELLACH.

Duw, yſtyria &c. Gogoniant i'r Tad. &c.

SALM 110.

Dywawd yr Arglwydd wrth fy Arglwydd i
Eiſtedd ar fy nehau gyda mi
Yn y ddottwyf dy elynion
Yn faingc y dan dy draed ti ſanteiddion
Gwialen dy nerth di a enfyn Duw o Sion
Gwledychawdd yr Arglwydd ym mherfedd dy elynion
Gennyd y mae dechrau eglurder y ſaint
Mi ath fegais o'r groth cyn Luſiffer a'i fraint
Tyngawdd yr Arglwydd ac ni's penyttia yn deg
Offeiriad wyt yn dragywydd wrth urddas Melchiſeg
Yr Arglwydd oddiar dy ddehau dy ddawn delid
A yſſigawdd y brenhinedd ar ddydd ei lid
Ef a farn y Cenhedloedd ac a leinw gwympau
Ar dir lawerion ef a waghaa y pennau
Ar y ffyrdd cyfreithlon o garrawg ydd ỳf ddiawd
Wrth hynny y drychaif ei ben ar ffawd.
Gogon. i'r Tad &c.

SALM 113.

Canmolwch faibion fy Arglwydd
Molwch ef hyd yn henaint enw culwydd
Bendigaid fo enw Arglwydd nefoedd
O hyn yr awrhon ac yn oes oeſoedd
O'r lle y cyfyd haul hyd lle y dygwydd
Bendigaid folianus fo enw'r Arglwydd
Aruchel yw'r Arglwydd yn yr holl genhedloedd
A'i fawr ogoniant ſydd uwch no'r nefoedd

Digitized by Google

Pwy mal ein Harglwydd ni a breſwyl
yn uchelion
Ef a edrych i'r ddaiar ar ei ufuddolion
Deffry ef eiſiwedig o'r ddaiar
A ddrychaif o'r fudredd dlawd [1] anhygar
Wrth eu llehau gyd a thywyſogion [2]
Yr hwn a wna preſwyliaw diffrwyth
yn y tŷ
Mam meibion yn gorfoledd yn ei gwely.
G. I. T. &c.

SALM 147.

CANMAWL, Gaeruſalem, dy Arglwydd
Iôn
Canmawl dy Arglwydd dithau Sion
Canys cadarnhaawdd gloiau dy byrth
Bendigawdd dy faibion ytt yn yngyrth
Dodes heddwch ith derfynau a da
O fraſder y gwenith ef ath gyflawnhaa
Ef a enfyn i'r ddaiar ei barabl
Ebrwydd y rhydd ei ymaurawdd digabl
Y gwr a rydd yr eiry megis y gwlan
Niwl a'i gwaſgara megis lludw man
Ef a enfyn y criſiallt megis tammeidiau
Pwy oddef rhag wyneb ei oerus loeſau
Enfyn ei air ac ef a ddaw i werthnebedd
Dywawd ei yſpryd hwy a lithrant i
ddyfredd
Yr hwn a fenyg i Iacob ei air diwael
Ei gyfiawnder ai farnau i bobl yr Iſrael
Ni wnaeth efe felly i bob cenedl yn
hawdd
A'i farnau iddynt ni's damlewychawdd.
G. I. T. &c.

CABIDWL ECCLES xxiv. 20.

MEGIS ſafwyruſion neiddau Sinam a
Pâm y rhoddais aroglau; ac megis Myrr
etholedig y rhoddais hygar ſafwyr. Di-
olchwn i Dduw.

EMYN. AVE MARIS STELLA.

Mair wyry ddiſglair ddiwair wawr fore-
ddydd
Môrſeren lwyſwen laeſwann leſerydd
Hanpych gwell ddiell ddïen ſam Ddo-
fydd
Hampom hwyl ddiffrom ddiffroſt ddi-
gelwydd
Hanpo heb un-bro treſydd—dy gan-
mawl
Bucheddawl borth nefawl ddydwawl
ddedwydd
Cymmeraiſt cefaiſt cymmeriad ufydd
Cyfarch ytt er parch perchen llawenydd
Engylawl annerch ferch Anna glodrydd
Par i'n dangnef nef naf rhiydd y maeth
Fam pennaeth ehalaeth o hil Ddafydd
Gellwng rwym echwng achwyn llu
bedydd
Gwrthladd Fair oi gradd greddfawl
aflonydd
Cynnull olau dull y deillion efrydd
Cynnal ith ardal ardeml gyfluydd
Cannerth di drafferth drwy ffydd a
geifiwn
Credwn y caffwn coffau cerennydd
Dangos glod o'th fod ith fadien gynnydd
Yn hael fam ddinam Dduw nef tra-
gywydd
O'n gweddiau geiriau boenau beunydd
Dy fab diärab daierydd ffurfawdr
Nef-greawdr nyf-hwylawdr haul
yſplennydd
Odidawg wyry ddoniawg ddawn gyn-
helydd
Didawl wawr ddwywawl ddiwael ger-
ennydd
Gwna fi, fam Geli, o gyliau yn rhydd.

[1] *Neu*, wlad.
[2] *Ban ar gell yma.*

Digitized by Google

Yn ddi weiriocs gerennydd.
Mammaeth beunydd nefawl
Ath fawl foliant areglydd
Tro wedd ein buchedd o bechawd merydd
Trwy hynt ddiogel rhag trwm ufelydd
Heb gwl na meddwl na modd anghelfydd
I gael gorfoledd gair foliant newydd
A gweled myned mynydd mawr allu
Iefu ffrwyth dy fru frenin holl wledydd
Moliant mawr i'r Tad tadawg pob defnydd
A'r plant a'r yſpryd ſant ſaint ardemlyad
Holl nerthoedd nefoedd y naf o'n bröydd
Gorfoledd rhyſedd eu rhyſſeydd
Gogoniant meddiant meddydd cywirdawd
I'r drindawd undawd undud preſwylydd. Amen.

CANIAD MAIR WRTH YR ANGEL.
Luc. i. 46.

Er a fawrhaa fy enaid i Dduw fy Arglwydd
Ymddrychafawdd fy yſpryd yn fy Iachawdr
Can drychdawd ufuddeawd ei forwyn Arglwydd nefoedd
O hyn allan gwynfydig y'm dywaid holl genhedloedd
Canys mawredd a'm gwnaeth Arglwydd o nef
Galluus yw a ſanctaidd ei enw ef
Pery i ofnuſion ei drugaredd o etifedd dynawl
Gallu a meddiant o feddwl a waſgarawd
Tynhawdd o'u heiſteddfa feddiannſion
Drychafawdd Duw o nef ei ufuddion
Cyflewnis ef o dda yr eiſiwedigion
A gorwag ydd edewis y cyfoethogion
Cymmerth Itrael ei was i nawdd
A'i drugaredd ef a goffäawdd
Mal y dywawd wrth ein tadau ni ar gyhoedd
I Ephream a'i etifedd yn oes oeſoedd.
G. I. T. &c.

Gweddi 1.

Gweddia dros y bobl
Ora pro populo.
Cyfrwng dyred tros yr yſgolheigion.
Interveni pro clero.
Cyfrwng ddareſtwng tros ofunedawl wreigiawl yſtlen 2 &c.
Intercede pro devoto femineo ſexu &c.
Llyma weithion ddechre Cwmplin.
Ymchwyl Dduw ein Iachawdr ni
A thro dy lid oddiwrthym, Geli.
Duw yſtyria &c. G. I. T. &c.

SALM 132.

Duw iawnfedr arglcdr erglyw fi, Arglwydd
Coffa Dafydd a chwbl o'i ledneiſrwydd
Megis y tyngawdd i'r Arglwydd yn ddigyffro
Gofuned a ofunedawdd i Dduw Iago
Od af i mewn i ardeml fy nghartref
Od eſgynnaf i'm gwely o hun oddef
O rhoddaf hun i'm llygaid anolau
Ac ychydig heppian i'm hamrannau
Na gorphywys i'm heneidrwydd yn y fo
Lle i'r Arglwydd ardeml i Dduw Iago
Ni a'i clywſam yn Ephrata erioed
Ni a'i cawſam hi ym maeſydd y coed
Ni a awn attei i mewn hyd yn ei hardeml
Ni a weddiwn lle ſafawdd traed y diſyml
Cyfod i'th orphwysfa, Arglwydd
Ti ag yſgrin dy ſancteiddrwydd
Gwiſged dy offeiriaid y cyfiawnder
Ymddrychafed dy ſaint ar ffyddlonder
Arglywdd, o achos Dafydd dy was di
Na thro dy deg wyneb oddiwrthym ni

1 Ond na weddia dy fel hyn. Dduw yn unig, ac yma edrychar yr iaith yn unig.

2 *Neu*, yſglen.

Digitized by Google

Tyngawdd Duw i Ddafydd y wirionedd,
ni bydd ofer
Dodaf ar dy eiſteddfa ffrwyth dy groth
yngwydd llawer
O chaidw dy feibion fy neddf yn gyfun
A'r tyſtiolaethau a ddyſgwyf iddun
Ei meibion hwythau a eiſteddant yn
rhydd
Ar dy eiſteddfa di yn dragywydd
Canys etholes yr Arglwydd Sion
Etholes Duw hi yn breſwyl gyſſon
Hon yw fy ngorphwyſfa i yn oes oeſoedd
difflais
Yman y preſwyliaf canys hi a etholes
Bendigaf ei weddw a llanwaf o dda
Cyflawnaf ei dlodion oll o fara
Ei offeiriaid a wiſgaf o iechyd buchedd
Ei ſaint a ymddrychafant o gwbl or-
foledd
Yno ydd hebryngaf goron i Ddafydd
Parattoais lugorn i'm Criſtiawn cilydd
Gwiſgaf ei elynion o lwgr a diraidi
Arno ef y blodeua fy ſanctеiddrwdd i.
Gogon. i'r Tad &c.

SALM 133.

Llyma mor dda mor ddigrif mor eiddun
Yw cydbreſwyliaw o frodyr yn gyfun
Megis iraid gwyrthfawr ym mhen dynion
A ddiſgynnawdd ym marf, barf Aaron
A ddiſgynnawdd yn ymylau ei wiſg mal
gwlith yn Hermon
Yr hwn a ddiſgynnawdd o'r nef hyd
ym mynydd Sion
Canys yno y gorchymmynnawdd Duw ei
fendith
A buchedd barhaus yn oes oeſoedd
waſtad ddichwith.
G. I. T. &c.

SALM 134.

Llyma bendigwch yr Arglwydd
Yr awr hon ei holl weiſion rhwydd
Y rhai ſydd yn ſefyll yn nhy Ddofydd
Ym mhlaffoedd ein Duw ni naf tragy-
wydd
Drychefwch ar y noſydd ar y Sant eich
dwylaw
Bendigwch yr Arglwydd ac ad'lygwch
iddaw
Bendiged yr Arglwydd o Sïon di
Yr hwn a wnaeth nef a daiar, Geli.
Gogon. i'r Tad &c.

CABIDWL ECCLES xxiv. 18.

MEGIS mam lwys gariad ac ofn, ac adnabod, a ſantawl obaith.

CAN SIMEON SANT pan gymmerth Ieſu yn fâb rhwng ei ddwylaw yn y Deml.

Yr awrhon, Arglwydd y gellyngi dy was
Herwydd dy air ith heddwch a'th d'yrnaș
Canys gwelſant fy llygaid i
Yr awrhon dy iachwyawl di
Yr hwn a barattoaiſt ar gyhoedd
Ger bron wyneb yr holl Genhedloedd
Goleuad arddamlewychiad y Cenhed-
loedd
A gogoniant dy blwyf Iſrael yn oes
oeſoedd
G. I. T. &c.

GWEDDI.

HOLL gyfoethawg dragywyddawl Dduw yr hwn a arlwyaiſt yn iawn rhyfedd corph ac enaid yr ogoneddus fam Griſt, wyry Fair wrth haeddu ei gwneuthur yn deilwng Deml a phreſwylfod ith un mab di dyro i ni gael ein rhyddhau oddiwrth bob rhyw gyndrychawl ddrwg a pherygl ac oddiwrth dragywyddawg Angau, drwy Ieſu Griſt ein Harglwydd. Amen.

Bendigwn yr Arglwydd. Diolchwn.
Gwareddawg gyfrwng
Pia interceſſio.

Y Copi yr yſgrifennwyd hwn allan o honaw a yſgrifennwyd yn Llanbarri ym Morgannwg, yngbylch y 30 *o Harri* 8 *yngbylch y flwyddyn* 1537. *Ac a yſgrifennwyd yma (medd Dr. Davies, h. y. ym Mallwyd) yn Y flwyddyn* 1631.

Digitized by Google

ATTODIAD.

O AMRYW AWDLAU DIENW,

ALLAN O'R LLYVYR DU LYTHYR YN LLYTHYR.

AWDYL.

Gogonedauc argluit hanpich guell. Athue dicco de egluis. achagell. A. kagell. ac egluis. A. vaſtad. a diffuis. A. Teir finhaun yſſit. Due uch guit, ac vn uch eluit. A. yriſgaud ar dit. A. Siric ap' wit. Athuendiguiſte awraham pen fit. A. Vuchet tragiuit, A. adar agueneu, A. attpaur [1]. a dien. Athuendiguſte aron a moeſen. A vaſcul a femen. A. Seithnieu a ſer. A. awir. ac ether. A. llevreu a llyther. A. piſcaud in hydiruer. A. kywid. a gueithred. A. tyuvod a thydued. A. yſaul da digoned. Athuendigaf de argluid gogoned. Gogonedauc. a. h. g.

[1] *Neu,* atepaur.

AWDYL.

Arduireaue tri trined in celi. yſſi un a thri. vned un ynni. Vnguirth oe teithi. un duu diuoli. athuolaf uaurri maur dy urhidri, Dy uolaur. yſguir, Dy uolaudir yſ mi, yſbud bartoni ar helv eloy. hanpich guell criſti. pater. & fili. & ſpu. domni. on. adonay. Arduireaue Dev. yſſi vn a deu. yſſi tri hep ev. hep haut y amhev. awnaeth fruith afreu afop. amriffreu. Duu y env. in deu. Duyuau. y kyffreu. Duu y env. in tri Duyuuaul y inni. Duu y enu in vn. Duu paul ac annhun. Arduyreaue. vn. iſy Deu ac un. iſſi tri arnun. iſſi Duu y hun. Aunaeth maurth a llun. Amaſcul abun. ac nat kyuorun bas ac anotun. Aunaeth tuim ac oer. a. heul a lloer. allythir. igcuir afflam im pabuir. a. ſerch in ſinhuir. abun hygar huir. alloſci. pimp kaer oty ueti. wir.

Digitized by Google

AWDYL.

Ynnnu domni meu y voli. maur y uolaud. Molawe douit maur y kynnif ar y cardaud. Duu anamuc. Duu angoruc. Duu anguaraud. Duu angobeith. teilug pirfeith. tec y pur faud. Duu andyli. Duu ifi vry. vrenhin trindaud. Duu abroued iny truyted i y trallaud. Duu a dyfu. oe garcharu gan vuildaud. Guedic deduit angunel in rit erbin dit braud. Anduch ir gulet iry varet. ae. werindaud. ym paradui'. impur kynnuis rac puis pechaud. An gunel iechid iry penid ae pimp dirnaud. Dolur eghirith. Duu andiffirth ban kymirth cnaud. Duu a collei bei naſprinhei diuei devaud. Or croc crevled y deuth guared ir vediſſyaud. kad arn bugeil criſt nid adweil. y teily gdaud.

AWDYL.

Adwin caer yſſit ar lan llyant. Adwin yd rotir y pawb y chwant. Gogywarch de gwinet boed tev wyant. Gwaewaur rrin. Rei adarwant. Dyv merch ir. gueleiſſe guir yg cvinowant. Dyv iev bv. ir. guarth. itadcorſſant. Ad oet bryger coch' ac och ar dant. Oet llutedic guir guinet. Dit ydeuthant. Ac am kewin llech vaelwy kylchuy wriwant Cuytin y can keiwin llv ocarant.

AWDYL.

Ystarnde winev fruin guin. redec hiraethauc raun rin. ren new. oet roit duu genhin. Yſtarnde winev birr y blev. ruit igniw rygig. otew. mynyd vo truin. yd uit trev. Yſtarnde winev hir y neid. ruit yg nyw rygig. Woteid. ni lut ar lev. trev direid. Trum kyduod daear. tev deil dris. chuerv vuelin met melis. ren new ruitade vy neges. O eiſſillit guledic. A gueith wtic. wos prid. a phedir pen pop ieith. Sanfreid ſuynade in imdeith. Heul eir ioled arouned argluit. criſt kely. colowin ked. Dywyccviff wympe chawd am gueithred.

Digitized by Google

AWDYL.

Brenhin guirthvin guirth uchaw yſſit. yſſi pen plant adaw. Yſſi per gadeir gad arnaw. Yſſi hael diwael diweir haw. Yſſi haul uraul gurhaw. Acli wir. iſſi owir id pridaw. y Duv maur. y duv llaur llariaw. y duv guin guengert aganaw. Yn y wuy w. y duv indin digerit. or devnit y challaw. O pechu a pechuis ada w. O pechaud kin braud pryder aw. Erbin oed y dit. y del paup oe Bet, iny devret in devraw. Mal y bv ban fu oreuhaw. in vnllv ir vn lle teccaw. Hid impen vn brin er bin ev barnv. or teulv teilyghaw. Teilygdaud waſcaud. oſgort nav grad new. Vy Dewis kinvllaud, Vy Devs domenvs menaud. Vy bardeir. y Beirt y ueudiſſiaud. Vy maurhidic nen. Vy perchen. Vy parch. kin tywarch. kin tywaud. Am gadu y traethu traethaud. yth voli kin tewi tawaud. Ac im cow. val ioff. a diwaud wrth y gureic. y am dreic vffyldaud. Ban dywu guas duv diwarnaud attav. ir imbrav. ae briaud. Roteſew dirneid. kin dirnaud. a bilwis obilion. y gnaud. Canydoet hagen higaff. y rotion. a. rothei o nebaud. Gonaeth duo tru gar gardaud. In evr coeth kyvoeth. y trindaud. Y mas maeiſtaud y mae moli duv. adwin y coti. a. diwad pechaud. wid. weti. achw. in kelv brad keli. Culuit argluit new nav kanmaul attad. guenglad vad veidroli. Gwenvlit rit rieitun voli. Gwingar kar. gvar guironet kedwi. Ni chedwis eva irawallen per. barauys duv. vr thi. Am y cham nychimv ahi. guyth golev a orev erni. Ryv duted ed mic. ogylleſtic guiſc. Aguiſcvis im deni. Periw new ap'is idi. imp'uet y chiwoeth y noethi. Ac eil guirth. awnaeth chalaeth argluit a ergliw y voli. Ban winnvis gochel y deli. Sew fort y ffoes iti. Inytoet aradur in eredic tir. herwit guir igueini. y diwaud y trindaud keli. ew ae mam dinam daun owri. A gur guin. Turr guir gwydi ny. adav y geiſſav ingueſti. ar owris y win iti: Agueleiſte gureic amab genti. Adiwed tithev irolev guironet. ny thomet ingweti. In gueled imy ned hebti, y randir a rad duv erni. Ar hinn y doeth digiwoeth gwerin. llin kain kadeithi Toriw anwar enwir ev hinni. Turr keiſſeid y keiſſav keli. Y diwod vn gurthwn gurtharab. Vrth ygvr aweli. A gueleiſte dinion din. gowri. In myned hebed heb droſſi. Gueleis ban llyuneis y lleutir deguch aweluch y medi. Sew awnaethant plant kai y vrth y medel ymchueli. Druy eiroled meir mari oe gvybod guybv duv o heni. Yt oet iny diffrid. y. gid ahi. yſprid glan agleindid. indi.

Digitized by Google

AWDYL.

Dinas maon duv daffar. Pendevic adwin adviar, afich heul. Agulich edar

Dinas maon gulad adav. amdiffin duv amdanav. afich heul. agulich. nynhav.

Dinas maon cas vnbin teernet. kymynad kad degin. afich heul agulich. mervin.

Mad dodes ymortuit armerchin march lluid. kadeir deur am diwurn. afich heul aglich maelgun.

AWDYL 1.

Cv in y bid hi y vedwen in diffrin guy. Afirth

id balawon. a mineich in vynich invarchogion.

ychegev pop vn. pop dvy. Ac auit pan vo. y gad in ardudvy. A chimrevan biv am rid vochnvy

Gwin ybid hi y veduen yguarthaw din vythuy. Avibid ban vo ygad in ardudwy. Arpeleidir kychuin amedrywuy. A.

Aphcleidir agaur inyganhvy. Ac edwin imon

phont ar taw. ac arall ar tawuy. Ac arall.

ban giuedichuy. Argueiffan gleiffon yfca . . . . t

amwall am dwylan gwy. Ar faer ae. gunel

vodi. Ar dillad rution in ev roli.

wy. bid y env garvy. Arbenygaul mon ae.

Gwin y bid hi y vedwen. ym pimlumon. a

guledychuy. Guraget dan ygint. Guir yg kyfivy.

wil ban vit ban baran cilon. Ac awil. y.

Dedwytach no mi acharhowe. Amfer

freige in lluricogion. ac am gewin iraeluid bv-

kadwaladir kert a ganhwi.

AWDYL.

Duv in kymborth in nerth in porth in canhorthuy.

gwelhóy, Nev rydadlas am luith eurgvas euas lyvuy, Ergig anchvant. guent.

Y valch deeirn dinas unbin degin

gulad morgant. Dyffrin mynvy. Gvhir penrin yftradvi brin. Tywin. wa-

adwi. Hywel welmor. kimry oror kyghor arvy.

rvy. Dyued duycaun., Kerediciaun. kiflaun owuy. Ameirionit. ac ewionit. ac

Teiruin trochiad. torwoet ucitad vab goronvy.

ardudóy. A llein drav. ac aberffraó. a.

Gociut y var. gurt in trydar góae rycothóy. Pe-

dyganóy. Ros rowynniauc, ran arder-

drid uc heul. Muyhaw y treul. vchel kylchwy.

chauc, rugil yg gortuy. Tegigil artal. Edeirnaun ial. arial arlóy. Ryuel eb-

Tir b ycheinauc. dy iaun piaud. paup ae

ruit. a diffrin cluit. A nant conóy.

Powis enwauc. A chyueilanc ac avo

1 Merddin ai cant medd rhai.

Digitized by Google

mwy. Dyffrin hawren. keri dygen. kyven venvy. Elwael buellt. Maelenit guell. pell y treithvy. Teir raç ynis. ar Teir inis. Ar tramordvy. Hyuel gulydic. vt gweithvutic. id y guyſtlvy. Y tharkiveir arpennic penn. o. plant nevuy. Goruir edwin. guraul breenhin. dilywin denvy. Dreic angerdaul turvf moroet maur. Meuit achupvy. Rywiſcuis llaur am y vyſſaur eur amaervy. Bei na chaned. y. tyernet anhvyet rvy. Or ſaul pennaeth ageis inaeth. arvaeth camrvy. Hydir y kymhell. hywel env o pell. Guell yv noc vy. Dipryderant di yſcarant. rac. y dibvy. Dihev utunt. trallaud kyſtut. a chur kyſtvy. Gwerin werid. gwedy clevid crid a chymvy. Na dav metic hid orphen bid-hid ynottvy. Hyuel haelaf. Vaur eilaſſaw goreſcynhvy. Caffaud hyuel urth y hoewet. wy rybuchvy. Vy rypuched y colowin. ked. clod pedrydant. Ryuel dywal Vrien haval. arial vytheint. Guriſc gueilgi dowyn. kyóid hehowin colofvn milcant. llugirn deudor. lleuoet agor gur.
bangor breint. Prydus p'chen p'odaur ben. pen
pop kinweint. Gorev breenhin or gorllewin.
hid in llundein. Haelaw lariaw. levaf teccaf.
o adaw plant. Gwerlig haeton vant veitaton vaton vetveint. Goruir meiric mur gwerenic
gurhid gormant. Terruin am tir. ri reith kyw-
ir. o hil morgant. Omorccanhvc o rieinvc radev
rvytheint. Oteernon kywrid leon. galon reibeint.
vn vid veneid y ellyſpp bid. gelleiſt porthant. Ho-
ethil hir ac ew. A chein y atew trvi artuniant.
Vrten arnav. rad ac anaw. affav aphlant.

AWDYL.

Mi aegowinneis y offereid bid. ae heſgip ae higneid ba beth orev rac eneid. Pader a buyeid a bendic eid creto. ae canho rac eneid. hid wraud goreu gortywneid. Yſcythrich fort a delhich ti. a llunhich tagneuet. nythvi tranc artrugaret. Ro vyd. y. newynauc. a dillad y noeth a chenich golychuid. o kyuil dieuil dothuid. Syberu aſegur dolur ar eu knaud. guerth myned dros ueſſur. yſtir nith iau ny bo pur. Ryhun a ryuetudaud. a riwiraud o vet. a rietillter. o. gynaud. llyna chuec chuerv erbin braud. Anudon am tir. a brad ar gluid. a diuanv llaugar. dit braud bitaud ediwar. O kyuodi pilgeint adeueint duhunau. ac ymeitunav ar ſeint. id keiff. pop criſtaun. kyr reiueint.

Digitized by Google

AWDYL.

Gvledic arbennic erbin at tad. Erbarch o kyuarch. o. kyuaenad. Ynigabil barabil ar y parad. Vy kert ith kirpuill. kanuill kangulad. Can vid priodaur. canuid meidrad maur. Ca'uid highoraur guaur goleuad. Canuid bron proffuid. Canuid inad. Canuid riev hael. canuid. rotiad. Canuid athro im. namethryad. oth. vann. oth varan. oth virein gulad. Namditaul oth. wt. vt echeiad. nam gwellic ymplic impled dirad. Nam gollug oth lav. guallus trewad. Nam ellug gan llu du digarad. Gwledic arbennic. Ban geueile. o. honaud. nid ower traethaud imi. ac a tretheis. Nid eiſlev. wykerd. yg keinev. reis nid eiſſywed ked men y keweis. Nid ew ym crevis dews diffleis. yr guneuthur. amhuill na thuill. na threis. Nid ew duhunaur ahandeneis. Nid ew rotir new. ir neb nvy keis. Nid ruy o awit. awenyt eis. nid rvy o obruy a obryneis. Nid porthi ryuic ryuegeis im bron. Nid porthi penid. ry vetyleis. In adaud wy ren damvneis. Rydid im eneid. reid ryioles.

AWDYL.

Bendith y wenwas. ir dec diyrnas. breiſc ton. bron ehalaeth. Duv y env in nvfin impop ieith. Dyllit enweir meir rymaeth. Mad devthoſte yg corffolaeth. llyna mab gowri gobeith. Adylivas idas y leith. Bu divivewil. athuyllvriaeth. in hudaul gvar guaſſanaeth yargluit. Bu hywit. ac nybu doeth. Ac hid vraud. ny vn yarvaeth. Kyffei bart pridit. Ar yſſit in eluit. Ar hallt ar echuit. Ar graean. ar mir. ar ſir ſyweditiaeth. Beirnad rodiad llara llau fraeth. Mui y dinwas ſune gunaune eddwaeth. Kyuoethev. rinifrdraeth. Maur duv hetiv. moli dyvrdaaeth Bendith nautoryw new ir keluit creaudir. kyuothauc duu douit. Ap'is lleuver lleuenit. hael. vynver heul indit. Eil kanuill criſtaun. a leuich uch eigaun. Lloer vilioet vilenhit. Athrydit ryuet. yv merwerit mor. Cv threia. cud echwit†. Cuda. evdymda. Cv. treigil. Cvthrewna. Pa hid. a. nev cud vit. Y pen yſeith mlinet. y duc ren y riſſet. ydad wet. ynyduit. Iolune ara beir. kyvoethauc duu vab meir. ap'is new ac eluit. Pan deuth oſte y paſſc diwedit. ovffern. awu ran iti. bv rit. Ren new ryphrinomne digerenhit.

† Digones per. w. pedwerit yvet. Redec. uc duwyr. chwit.

Digitized by Google

AMRYWIAETHAU YN Y GODODIN.

ALLAN O LYVYR Y PARCHEDIG R. DAVIES.

Dalier ſylw wod yr amryw ddarlleniadau mewn llythrenau lleddvion.

Tu Dalen 1.

Namyn *un gwr* o gant yn y delei.
Caeawc *cyunifiad* cyvlat erwyt.
Caeawc cynhorawc *bleid e* maran.
Mab Botgat gunaeth guynyeth *gwreith e law.*

Tu Dalen 2.

Cyfeillt a golleis diphleis *oedwn.*
Eu llaîn guyngalch a *pbedryollt* benawr.
A llafn aur llawn *annawd* em bedyd.
Enweint creu ac angeu oe henrydd.
Neus goreu dan buylliat neirthiad *gwythydd.*
Y neges ef o drachwres *drenghidydd.*

Tu Dalen 3.

Tutvwlch bir ech y dir ae drewydd.
Perheit ei wrhyt yn wr *vyd.*
Ae govein gan *ei gein* gyweithydd.
Yn *gynnan* mal taran twrf aeſawr.
Cyt yven vedd gloew wrth *leu* babir.
Eg cynted eidyn.
Erchyd ryodres eved meduaud.
Cenyn *cevit* aer.

Tu Dalen 4.

Cyn *bu* clawr glas.
Bed gwruelling vreiſc.
Tri ſi chat varchawc.
Tri *theyrn eur* dorchawc.
Mawr meint y *veuyr.*
Awr gan wyrd wawr *cyvi* dodei.
Er *ammot* arvot arvaethei.
O wyr gwychyr *Gwynedd.*
Can yveis diſgynneis *rann* fin fanlut.
Nid *didrechryfed* (*didrachywed, didrechyfut*) *eounet* drut.
Blwyddyn yn *erbynwr dyn* deawd.
Deu gatci Aeron a Chenon *daerawd.*

Tu Dalen 5.

Goruc wyr lludw.
Bu *byt wawr* bu huan.
Gogolches y greu y ſeirch.
Nyt erdyt y dir *cevei* diffeith.
Gwenabwy vab Gwen gynhen *gattraeth.*
Bu gwir mal y *meud e gathlew.*
Heeſſit *waewawr* y glyw.
Ceny vacet am *vyrn* am borth.
Heeſſit onn *bedryollt oe* law.
Yt *rannei* (*yt van*) *ei* rygu ryuin.
Yt ladei a llauyn *vreith* o eithin.
Mal pan *vel* medel ar vreithin.

Digitized by Google

Men yth glawdd offer y bwyth maddeu.
Ni bu *bal* dihil na *bew* diheu.
Mur greit moleit ef mab Gwydneu.
O dyd gowychyd y wybot.
Ceimyat yg cat gowaran.
Yſgwyt eur *erwydr* cadlan.

Tu Dalen 6.

Ny weles *uryen* y dat.
Rhuwawn hir ef *rodei* eur y allawr.
Ny thraethei na welei Cenon *celein.*
Yn ſeirchiawc ſaphwyawc *ſon edlydan.*
Calchdrei tyllei vydinawr.
Diſgynſit yn *trwm* ygcyſſevin.
Hut *effyt* y wrhyt y lwry Elphin.
Eithin yn *uolit* mur greit tarw trin.
Eithin yn *uolu* mur greit tarw trin.
Diſgynſit yn trwm rac alavoed wyrein.

Tu Dalen 7.

Gorwyd *gwareus rith rin ych (unyth)* eurdorchawr.
An gelwit y nef bit *athledawr.*
Calvannan (catvannar) er aclut clot vawr.
Gwydduc neus amuc ae *waew.*
Eur ar vur caer *kyſgrwydiat.*
Aer cret ty na chaer *aervlodyat.*
Un arą (unara) oe leiſſiar.
O *ddamwciniad* llwy.
Llywad amluch lliuanat.
Nis adrawdi a ſo mwy yn awr blygeint.
Na bei cynhafal *cynheilweint.*
O haeddot *eu gelwit redyrch gwyr not.*
Oed dor diachor diachor din drei.
Cyt bei *cannwr* yn un ty.
Pen gwyr talbeing a dely.
Adan *droet* ronin.

Yſtynnyawc vig glin
Catuyn beyernin.

Tu Dalen 8.

Neu *cheinc* Ododin.
Nyt ymda daear nyt *emduc* mam.
Nyt ef *berthi* gwarth gorſedd.
Godolei gledyf *e gared*
Godolei lemein e ryvel
Dyphorthei lynwyſſawr oe vreich
Rac bydin Ododin a Breenych
Gnawt yn e neuad vyth meirch.
Gwen ac ymhyrddwen *byrddbeit.*
Llech *leuta* tud leu leudvre.
Cangen Gaerwys *cevi drillywys.*
Byſſed brych briuant bar
Am bwyll am diſtoir am diſtard
Am bwyll am rodic am rychwardd.
Ys *broys treullyawt* rys.
Nyt amghwy *a wanwy* oddiwes.
Ym *adawſſut* wen heli Bratwen.
Gwnelut *lladut* lloſgut no Morien.
Ny weleiſt *ymorchwyd* mawr marchogion.
Ny leddin *ni (na)* roddin nawd y ſaeſon.
Tyneen tra thrumein drum eſſyth.
Gwas chwant y aryant heb *emwyt*
O gyſul mab *dwywei* da wrhyt.

Tu Dalen 9.

Llad *gwaws* gwan maws mur trin.
Anys garat *ac un ynat* ac Aneurin.
Eithinyn voleit mur greit tarw trin.
Cywyrein cetwyr *cywrenbin.*
Gwlat *atvel* gochlywet eu dilin.
O brei vrych ny uelych *weyelin.*
Lavn durawt barawt *e waetlin.*
Lladdawdd a chymawn a llain.
O gyuryſed guraged *gwyth* a unaethant.

Digitized by Google

A Chynon lary vron *addon* deccaf.
Mab Clytno *clot hir* canaf y ty.
Gwnlleith mam Hwrreith Eidol ynial.
Blaen *aicwyn* anhun.
E genbyn llurygogyon.
Gloyw ddull y am *drull yt gyt vaethant.*
Gwin a mel *amall a amucfant.*
O ofgordd vynyddawc *an Duyf atveil-iawc.*
Hu byddei *yg cyuyrein* prefent mab pel.

Tu Dalen 10.

Mal pel ar y e hu bydei yn y vei atre.
Yn dieding *yn yftryng* yftre.
Merin a *madyein* mat yth anet?
Brythwy awyar fathar fanget.
Sengi *uit gwned* bual am dalmedd
A chalanedd *cyvirynged*
Nyt adrawdd cibno ced
Wedi cyffro cat
Cyt bei cymun cein dayret.
Y gat or meint gwlat yt y *elywei.*
Gwinvaeth oedd *Waetnerth vab Llywri*
Ardyledawc canu claer *orchorddon*
A gwedy dyrraith dyleinw *auen.*
Ef goreu vuyt y *yfglyfyon* (*yfgyflion.*)
Ardyledawc canu *cyman cywreint.*
Cyndilic Aeron wyr *Enouant.*
Dyphorthes *meiwyr* molut nyvet.
Rac pebyll madawc pan *atcoret.*
Bu gwyar gweilch *gwrymde.*
Moch dwyreawc *y meitin.*

Tu Dalen 11.

O dyuys *yn tywys yn* dylin.
Oed garu y *gwnaewch* waetlin.
Cynneddyf y Ewein efcynnu *ar* yftre.
Eidol adoer crei *grannawr* gwyn.
Gyvoet *o* gyvergyr efcyn difcyn.
Gwrdd ueryt am iruedd
Seirchiawc am y rud yt ved
Seingiat am feirch feirch feingiat
Ar ddelw lleith dygiawr lludet.
Hynt am oleu bu godeu *beleidrial.*
Ac yftavell yt vydei *dyrllydei.*
Gwanan hen byt vedd
Savwy cadavwy Gwynedd.
Cyn *cyweſc* daear cyn goruedd.
Mynauc luyddauc law *chwerw.*
Goglyffur heyrn *lliveit llaur* yn aſſed.
An gelwir ny *faw* glaer vwyre.
Mynauc gododin traeth y *amnor* (*annor*).
Ef dodes *e dilis yg cynhor.*
Namyn un aryf *amddiffyrf* amdiffwys.

Tu Dalen 12.

A phen *Dyfnwal frych* brein ae cnoyn.
Cyndilic *Aeron* cenhan lew.
Caraffun *ddifgynnu yg Cattraeth* geffevin.
Cyn bu y leas *oe las uffin.*
Rhuvaun a Gwgawn Gwiawn a *Gwylget.*
Cynnwys ygwlat nef addef *avneuet.*
Ef laddei val deur dull nyt *ethyn.*
Rac ruthyr *bwylliadeu.*
A llu *racwed*
Yn ragyrwed.
Buant *gwychawc*
Gwedy meddawt.
Ffun en ar dec aryal *redec* ar hynt wylaw.

Tu Dalen 13.

Gogwneif heiffylut *gwgynei* Gereint.
Diachor anghor *yg cyman.*
Eil gweith *gelwidein* a malet.
Byddin agcufgoget yt vyt catvorion.

Digitized by Google

Ef *gwenit* Adan dwrch trahawc.
Llath ar ei yſgwyt *llory* (*llwry*) yn y law.
Ef *geluei* gwn gogyhuc
Giff gaph ddaly ddaly dduc dduc.
Dydygei ef pen *Iwrth*
Pen *gwythwch* (*gwydd bwch*) pen hydd.
Or ſawl a *gyrbaeddei dy dat ty ae giowein*
O wyth wch a *llewyn a llwyvein.*
Pan dodyw *angcyfrwng* o angcyvarch
Nym daw nym *dyfydd* a vo trymach.
Ac *ar ryt benckwyt* Pennant oedd e veirch.
Gweleis y dull o bentir *adoyn.*
Gweleis y ddeu oc eu *tre re* ry gwyddyn
O eir *nwython* ry goddeſſyn
Gweleis y uyr tyll vawr gan uaur adoyn.
Yg uydd cant yn aryal *en emwyt*
A *gwarchan* mab Duyueu da wrhyt.
Llech llefdir aryf gardith *tith ragon.*

Tu Dalen 14.

Dihenydd y bob llawr *llanwet.*
Rhyswynnyawc diffret
Eil *with* gwelydeint *am alet*
Y gatveirch ae *ſeirch greulet.*
Gwaro rybudd o gat *dyddygei.*
Ef *gwenit a dan* uab Urvei
Ef gweint a *dan* dwrch trahawc
Un riein a morwyn a menauc.
Doeth dygyrched y gat ae glot ae *echiawc*
Vot bedd gorthyn hir—
Amdrynni *drylaw* drylen.
Tri chue barnuaut treis dili *plec ben*
Atguuc Moryen ae *gwiau* hen
Hancai vreuer vracden.
At gu celein rein rud Gwen.
Am giniaw drylau drylen.
Cemp y lumen ar wr *barwawt aſgell*
Freith edrych eidyn a breithell.
A *chynbyo* mwng bleidd heb brenn.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Österreichische Nationalbibliothek
+Z222963202

Digitized by Google